Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor-u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

MAGYAR NEMZET

1957 NOV - 5.

r Nemzet

Szerdán nyílik a „Magyar forradalmi művészet" kiállítás

Óriási, széles történelmi távlatokat felölelő és mennyiségében is impozáns képzőművészeti seregszemle emlékezik meg november 7-ről a Műcsarnok termeiben. Félévszázad képzőművészeti termésének a forradalmi gondolat, a társadalmi haladás jegyében született alkotásai szerepelnek az érdekes együttesben Munkácsytól a máig.

A reprezentatív kiállítást hétfő délelőtt mutatták be a sajtó munkatársainak. *Oelmacher Anna* ismertette a rendezés szempontjait. Elmondta, hogy egyfajta történelmi sorrendet tartott be a rendezés, azért, hogy a látogatók előtt világossá váljék: a magyar nép sorskérdései mikor és hogyan jelentkeztek művészetünkben. Néhány kis kép, *Madarász, Székely* és *Thorma* történelmi vázlatai utalnak a levert szabadságharc utáni korszak hangulatára, a mélyen nemzeti tartalmú Habsburg-ellenes magatartásra. A XIX. század végén bátran kér szót művészetünkben a magyar nép két legelnyomottabb osztálya, a munkásság és a parasztság. Természetesen a kritikai realizmus, ami e kor legjobbjainak fegyvere, nem mindig félreérthetetlen egyértelműséggel fejezi ki a forradalmi eszmét. Az 1914-es háborúban kirobban a feszültség és a hazug, értelmetlen háború kínját, embertelenségét *Mednyánszky* és *Vaszary* hatalmas erejű képei tolmácsolják. Az 1917-es októberi forradalom választ adott a háborúval meg nem oldható kérdésekre. Megmutatja a kiállítás a Magyar Tanácsköztársaság világviszonylatban is a legremekebb grafikák közé sorolható, mozgósító erejű plakátjait, majd a két világháború közötti negyedszázad három, egy időben működő haladó irányzatát, az emigrációba kényszerült magyar kommunista művészek munkásságát és felszabadulás utáni művészetünket.

A »Magyar forradalmi művészet« kiállítás ünnepélyes megnyitása szerdán 12 órakor lesz. Megnyitó beszédet mond *Kállai Gyula* művelődésügyi miniszter.

RÁDIÓ

Kedd, november 5.

KOSSUTH: 8.10: Boros Lajos és zenekara. 8.40: Indulók és dalok. 9.00: Gyermekrádió. 9.40: Gábor Andor elbeszélése. 10.10: Riport. 10.20: Zenekari hangverseny. 11.00: Elbeszélés. 11.20: Ajándékműsor kisipari termelőszövetkezeteknek. 12.10: Zenés utazás. 13.00: Versek. 13.10: Operarészletek. 14.00: Negyven éve történt... 14.05: Szimfonikus könnyűzene. 14.40: Gyermekműsor. 15.00: Fiatalok sakkiskolája. 15.10: Népek zenéje. 16.10: A magyar proletár-líra gyöngyszemei. 16.25: Szív küldi... 17.15: Az Indonéz Népi Ének- és Táncegyüttes műsorából. 17.30: Öreg harcosok Leninről. 18.10: Véleményt kérünk... 18.30: Húsz perc könnyű zene. 18.50: A Rádió Ipari rovata. 19.10: Bartók és a világ népei. 19.45: Jó éjszakát gyerekek! 20.25: Tánczene. 21.00: Derűs percek. 21.25: Gyurkovics Mária operaáriákat énekel. 21.45: Gyermeknevelés. 22.15: Szovjet Zenei Hét. Szvjatoszlav Richter Liszt-hangversenye Moszkvából. Hangfelvétel. 23.15: Verbunkosok, népdalok. 0.10: Éji zene.

Magyar

A Hazafias

Szerkesztő bizottság: Dinnyés Richárd, Jámbor István, K Mihályfi Ernő (főszerkesztő), Ortutay Gyula, Paál Ferenc, Rajcsányi Károly, Révész Szabó Pál, Szabolcsi

A kiadásért felel a Lap

Szerkesztőség: VII., Lenin

Kiadóhivatal: VII., Athenaeum Nyomda

Eladó modern, ovális kihúzható asztal, 4 kárpitozott székkel és 2 hozzávaló kárpitozott fotelszékkel. — Megtekinthető: V., Eötvös L. u. 1. félem. 2 (Veres Pálné u. sarok). Csak de. 11-ig.

Használt moly árb pénzért n hívásra Telefon: 14

Esküvőre és női **kölcsö** Akácfa 222—

SZŐNYEG
34 ÉVE
szőnyegjavítás, tisztítás, rojtozás
BARTA EMIL
ismert műhelyében, VI., Hunyadi tér 4.
Telefon: 429—263.

Új bolgár szürke férf eladó. Tele 585. VIII., III. 37.

50—52-es fé új irhabund VIII., ker., utca 23. fsz

Szőnyegek javítása, tisztítása, vízmentes utazózsák készítése. Ungár, Akácfa 20. 427—634.

Közép- vag termetre bőrkabátot, egész ruhat hibás is, vennék. 427

Szőnyegét különlegesen megjavítom, vegyileg kitisztítom, álszabom, rojtozom, vagy szakadtan, hibásan **megveszem.** Bútorkárpitját a helyszínen kitisztítom: **Domány** Gyula, azelőtt 20 évig a **Nagymező** utcában. Most VI., Majakovszkij utca 56. Telefon: 420—637.

Szilbunda, eladó. Józs 16. Leszlau

Magas fizet ruhá cikke

ORLAI P. SOMA: SZÉP ILONKA
TÁRSULATI MŰLAP 1862.

részén. Pestnek kebelében kell felállani a művészet utolsó iskolájának a kelet felé.

E célt elérni a magyar művészek feladata, — őket segíteni, mindenkié e hazában. Fogom-e részemről a társulat törekvéseit elősegíthetni, mint óhajtanám — nem tudom — de igyekezni fogok rajta és örömmel ajánlom fel közreműködésemet a társulatnak . . ."

S ezt az igéretet meg is tartotta élte fogytáig, mert a művészetet igazán szerette. A társulat első kiállításán ő volt az első nagyobb képnek, Madarász „Báthori Erzsébet"-jének vevője. A társulat és a művészet nagy eseményeiben melegen vett részt, még amikor Bécsbe is költözött. S még négy nappal utolsó, voloscai útja előtt is meglátogatta az Andrássy-úti műcsarnokot, mert amint maga mondta, még egy kiállítást sem mulasztott el ott. Társulatunk irattára több levelet őriz gróf Andrássy Gyulától s mindig becses emlék lesz a ránki levél, melyből a messze jövőbe világító, ragyogó szelleme egy félszázad távolságából sugárzik felénk.

Az igazgató-választmány első elnöke Henszlmann Imre volt, a sokoldalú tudós, ki a műemlékek rendszeres gondozásának volt úttörője hazánkban. Minthogy hosszabb időre elutazott, helyébe Harsányi Pált, a tőrül met-

kotmány helyreállítása után a király és a nemzet bizalma, a kormány élére nem szólította.

Társulatunknak s a magyar művészetnek nagy előnyére vált, hogy az első szervezkedés a gróf Andrássy Gyula államférfiúi nimbuszával és páratlan népszerűségével tért hódíthatott az egész országban. Nagyban hozzájárult ez a szerencsés választás ahhoz, hogy a Műegylet szatócskodása után a művészet ügye országos ügynek a fontosságára emelkedett. Hogy Andrássy maga is így fogta fel társulatunknak feladatát, arról egyebek közt a társulat irattárában őrzött, Ránk-fürdőből 1863 augusztus 7-én kelt s Harsányi Pálhoz, az igazgató választmány elnökéhez intézett, ma is teljes értékű programmot tartalmazó levele tanuskodik, melyben megköszöni, hogy a társulat közgyűlése őt ismét elnökké választotta.

S aztán így folytatja: „... A művész természetétől független és nem szokott hizelkedni, akinek bizodalmat mutat, az iránt bizodalmat érez. Ezután, el nem fogadni a társulat ismételt választását, annyit tenne, mint fel nem fogni azon megtiszteltetést, mely egy kiválólag független testület választásában rejlik.

Őszinte elismeréssel fogadom tehát a társulat előlegezett bizodalmát és választását.

Hazánknak, ha el akarja foglalni azon állását, mellyet helyzete és multja számára kijelöltek — e téren sem szabad elmaradnia — sőt feladata, a civilisatio eszméivel egyetemben, a művészetet is terjeszteni a világ ezen

WAGNER SÁNDOR: IZABELLA KIRÁLYNÉ BÚCSÚJA. TÁRSULATI MŰLAP 1862.

Madarász Viktor

született 1830, meghalt 1917

66. **A bűnbánó Báthory Erzsébet.** Sötét terem előterében, baloldalt háttal ábrázolt pap ül a kandalló előtt álló széken és könyvből olvas. A kandallóból kiáradó fény ráesik a pappal szemközt álló tarka karosszékre, mely mellett díszes öltözetben Báthory Erzsébet áll, szemközt, irtózatot kifejező arccal, szemeit égnek emelve. Jobbkarját egész hosszában a szék támláján nyugtatja és balkezével arcához kap. Jobboldalt az ablakokon beszűrődő kékeszöld holdfényben, fehérleples nőalak közeledik lehunyt szemmel, két kezét mellén keresztbe fektetve. Jelzés lent a jobbsarokban: 18 MV (egyben) Paris 60. Vászon, 260×340.

Magyar festő, XVIII. század

67. **Huszártiszt.** Derékon alul ábrázolt, kissé balra fordultan álló feketebajúszos alak, papagályzöld atillában és mentével, vörös nadrággal. Fejét félig jobbra fordítja. Balkeze kardja markolatán, jobbja botra támaszkodik. Vászon, 78×60.

Magyar festő (?), XIX. század

68. **Férfi képmás.** Térdig ábrázolt, félig jobbraforduló ülő alak, gesztenyebarna hajjal, bajusszal és szakállal, sötét ibolyaszínű, barnaprémes, aranyzsinóros köpenyben, nyakában kék- és vöröscsíkos selyemkendővel. Zöldesbarna sötét háttér. Vászon, 97×22.

Maile, George (1800 körül—1842 után), másolat Rubens, Petrus Paulus (1577—1640) után

68/a. a) **Rubens önarcképe.**

b) **Rubens feleségének képmása.** Színes mezzotintó. 43×31. Jelezve: Rubens Pinxt. — Goubaud Delt. — G „ Maile Sculpt.

Maratta Carlo (1625—1713) iskolája, XVIII. század

69. **Mária és Erzsébet.** Az előtérben baloldalt áll Erzsébet, szürke ruhája fölött sárga köpennyel és magához öleli a hozzáérkező vörösruhás és kékköpenyes Máriát. A két nő mögött kétoldalt Zakariás és József. Jobboldalt kilátás hegyvidékre. Az égen sötét felhők. Vászon, 51×60.

Van Meytens Martin (1686—1770) követője, XVIII. század

70. **Női képmás.** Félig jobbraforduló, derékig ábrázolt alak, gyémántokkal kivarrt és csipkézett fehér selyembrokátruhában, gyémánt nyakékkel, fülbevalókkal és fejdísszel. Hátán hermelines aranybrokát palást, fején fekete csipkekendő. Helyenként szürkésbarna sötét háttér. Vászon, 72×45.

Meissner, Ernst Adolph

Született 1837

71. **Hazatérő nyáj.** Sík előtérben jobbfelé vonuló juhnyáj. Az állatok közt halad a botjára támaszkodó öreg pásztor, kopott, hosszú, fekete kabátban és kalappal. Jobbjával kis bárányt tart ölében. Jobboldalt halom. Lemenő nap. Jelzés lent a balsarokbn: E. Meissner, 72. München. Vászon, 63×103.

Árverési Csarnok
Andrásy aukció Kat.

Lambrechts, Jan Babtist

született 1680, meghalt 1731

61. **Konyhajelenet.** Az előtérben baloldalt nő ül, kit haltisztítás közben egy mellette ülő férfi szerelmével ostromol. Hárább jobbra öregasszony és e mögött egy másik női alak. Erősen megbarnult háttér. Jelzés lent a jobbsarokban: Lambrechts. Tölgyfa, 26×22.

Lancret Nicolas (1690—1743) modorában

62. **Társaság a szabadban.** Az előtérben, a középen fehér selyemruhás és sötétkék bársonyköpenyes hölgy és sötétvörös bársonyköpenyt és hasonló sapkát viselő férfi táncot lejt. Mögöttük baloldalt padon ülő dudás és a középen három hölgy és két ifjú, bizalmas közelségben. Elől a balsarokban egy ifjú és egy hölgy ülnek egymás mellett. A pad mögött kőoromzat. Hátrább lombos erdő. Jobbra kilátás épületcsoportra és a távoli hegyekre. Vászon, 48×75. *(Illusztrálva a XIII. táblán.)*

Lastmann, Pieter Pietersz

született 1583, meghalt 1633

62/a. **Krisztus feltámadása.** Az előtérben, a sír mellett két alvó katona. Két másik őr álmából felriadtan ábrázolva. Egy vöröskabátos, fehérturbános parancsnok menekülni igyekszik a látomás elől. Mögöttük baloldalt fehérruhás angyal emeli fel a sírról a kőfedelet. Fölötte a mennybeszálló Krisztus, fénysugarak közt, kitárt karral. Körülötte a felhők közt kerubinok. Jobboldalt a sötét háttérben a három szent asszony. Tölgyfa, 81×57½.

Lengyel festő, XVIII. század

63. **Fiúcska mellképe.** Állítólag Sobieski Jakab képmása, 12 éves korában. Az ábrázolt szemközt fordul. Szeme fekete, haja szőke. Öltözete ezüsbrokát kabát, világoskék mente, ezüst zsinórzattal, sötétbarna prémkucsma, ékköves boglárral és fehér kócsagtollal. Sötétbarna háttér. Vászon, 43×32.

Lievens, Jan

született 1607, meghalt 1674

64. **Férfi képmás.** Mellig ábrázolt, félig balra forduló alak, halványvörös ruhában, barna prémes köpennyel, nyakán tarka kendővel és hasonló, ezüstbe játszó turbánnal. Bajusza és kecskeszakálla vörösesszőke, szeme barna. Sötét háttér. Fa, 61×45.
(Illusztrálva a XIX. táblán.)

Lint, Peter van

született 1609, meghalt 1690

65. **Ámor nyila.** Baloldalt az előtérben szürkeruhás, bocskoros öreg férfi térdel és az ölébe hanyatlott, fehéringes és kékköpenyes nőt támogatja, kinek fejét oroszlánbőr fedi és lábain kékszalagos saruk láthatók. Jobboldalán vérző seb, mely a mellette fekvő nyíltól eredt. Jobboldalt a feléje fordultan térdelő, sárgatunikás és vöröspalástos férfi nyilat és íjjat nyujt át a nőnek, míg balkezével saját mellét kitárja. A fent a balsorokban lebegő Ámor nyilat röpít a férfi mellébe. Jobboldalt két kutya. Háttér: jobb- és baloldalt fák, a középen épületek és hegyek. Vászon, 120×168. *(Illusztrálva a XVII. táblán.)*

Madarász

Tájak, portrék, mesterek

Az Alföld Pesten

A főváros szívében — a VII. kerületi Akácfa utcában — immár harmadik éve működik a Hollósy Galéria. A HVDSZ égisze alatt, a Jókai Művelődési Központ épületében kapott 1984 végétől kiállítóhelyiséget, ahol Fecske András művészettörténész szervezésében és rendezésében azóta egymást követik a tárlatok. Ennek a belvárosi bemutatóteremnek sajátos arcéle van.

— *Milyen céllal alakult a Hollósy Galéria?* — kérdeztem először is Fecske Andrást művészeti vezetőt.

— Több mint két évtizede jönnek *Hajdúböszörménybe* — a nemzetközi művésztelep székhelyére — szovjet, bolgár, csehszlovák, finn, lengyel, román és jugoszláv alkotók. Ugyancsak több mint húsz esztendeje járják felfedező útjukat a Hajdúság tájain a magyar mesterek is.

1984. novemberében — *Ember és táj* címmel — először mutattunk be Budapesten válogatást a hajdúböszörményi művésztelep munkájából. Ekkor *türkmén, magyar, lengyel, román, orosz, NDK-beli és jugoszláv* alkotók munkáit válogattuk össze — festményt és grafikát, valamint plasztikát is, vegyesen. Tavaly októberben tovább bővült a kiállítók köre. A böszörményi festőszimpózium második fővárosi bemutatkozásán a korábbiak mellé *grúz, litván, bolgár* művész is került, valamint a szomszédos *Csehszlovákiából* is jött vendégkiállító.

— A Hajdúsági Nemzetközi Művésztelep tulajdonképpen műhely, méghozzá közös műhely. Kulturális cserelehetőségeink gyakorlattá válását jelzi a tény, a kölcsönös érdeklődést, mert hiszen amíg a külföldi művész megismerheti a „genius loci"-t, vagyis a „hely szellemét" — ezt a minden idegent elbűvölő rónaságot —, addig hazai alkotóinknak is alkalma nyílik a „mustrára"; a határainkon túli művészi törekvések megismerésére. Ezért mutatjuk be folyamatosan, évről évre a telep anyagát. Ezzel a sorozattal — a pesti bemutatkozás lehetőségével — úgy véljük, régi adósságot törlesztünk képzőművészeti életünkben...

— *Hasonló jellegű „adósságtörlesztés" ebben a kisgalériában a kiállításoknak egy másik vonulata is?*

— Valóban! A *Magyar tájak* című rendezvénysorozatunkról van szó. Hiányzó láncszemet szeretne pótolni galériánk ezzel is — azt, amelyik *újra a főváros közönségéhez csatolná a hatvani táj- és portrébiennálék anyagát*, amelynek hagyománya volt már Budapesten, de ez a bemutatkozási sorozat fél évtizede mégis megszakadt a *Magyar Nemzeti Galériában*... Pedig a *Hatvani Galéria* elévülhetetlen érdeme, hogy minden páros évben a táj-, páratlan évben pedig a portrébiennálék formájában hagyománnyá avatta ennek a két műfajnak országos seregszemléjét. Ezek a tárlatok már a kezdetben is a művészi szemlélet realistának mondott — általam inkább figuratívnak nevezett — köreiben mozogtak. Ezen a ponton találkoznak galériánk művészetpolitikai céljai és vizuális nevelési rendszeréből adódó feladatai a Hatvani Galériáéval. Ezért szívesen vállalt feladatunk továbbra is a hatvani biennálék budapesti propagálása. Az eddigi válogatás helyett ezentúl közös kiállítás lesz minden táj- és portrébiennálé, amelyet a Nemzeti Galériától örökölt hagyomány szerint, novemberben Hatvanban, a rákövetkező januárban pedig a fővárosban nyitunk meg.

Nagy Imre: Sörivó

— *Ezeken a vidéki „átvételeken" kívül milyen saját rendezvényei vannak a galériának?*

— A *Mai magyar műhely* című sorozatban először is az elődöket mutatjuk be. Már a puszta „névsorolvasás" is önmagáért beszél: *Madarász, Székely Bertalan, Munkácsy, Mednyánszky, Hollósy, Thorma, Réthy, Deák-Ébner, Fényes Adolf, Koszta, Tornyai, Endre Béla, Rudnay* munkáit mutatjuk be a „régiek" közül, és olyan „újabbakat" is, mint *Nagy Balogh János, Derkovits, Dési-Huber, Aba-Novák, Bernáth Aurél, Szőnyi, Berény Róbert és Egry... Nagy István* mellett *Nagy Imre, Kohán György, Kós Károly* immár kortársaink, akárcsak *Csohány*... A szobrászatban pedig az olyan klasszikusoknak számító mesterek oldalán, mint például *Ferenczy, Medgyessy*, a nemrég elhunyt „nagy öregek" is helyet kaptak: *Pátzay Pál* és *Szervátiusz Jenő*... Mindezt két részben olyan közgyűjteményekből sikerült erre az időszakra kikölcsönözni, mint a Magyar Nemzeti Galéria, a szolnoki *Damjanich János Múzeum*, vagy a hódmezővásárhelyi *Tornyai János Múzeum* és magángyűjtőktől is sok-sok műtárgyat kaptunk.

— *Milyen szempontok szerint válogattak?*

— Amikor a sorozatot útjára indítottuk, nem vállalkoztunk — mert nem is vállalkozhattunk — tudományos feltárásra. Erre szellemi és anyagi lehetőségeink sincsenek. De a nemzeti művészet tartalmára rákérdezhetünk. Ezt a szempontot ragadva ki a szempontok sokaságából, *a jövőben is azoknak a kortárs művészeknek életműveivel foglalkozunk majd, ahol kimutatható a mindenkori magyar valóság művészi tükrözése, akiknek művészete ebből a valóságból, ennek a valóságnak a létkérdéseiből ered.* Így állítottuk össze az elődök — a században élt, de már elhunyt alkotók — névsorát. Ez a lista — természetesen — olyan, mint a többi; lényegéből adódóan pontatlan. Mindig hiányzik belőle valaki, mindig találni benne olyanokat, akik kikívánkoznak belőle...

Wagner István

Hossz
lapodás
a tarsol
alexand
Magyar
küldötts
társelnö
Szultán
kereske
alexand
egyipto

Ezekb
valame
kú isko
tási int
az Országos Béketanács a *Pedagusok a békéért* mozgalom dokumentumkötetét és plakátját. Az OBT új könyve a pedagógusmozgalom tavalyi alapító konferenciájának valamennyi előadását és hozzászólását tartalmazza. Több megyében és oktatási intézmény-

mozgalma iránt — ez kiderült egy most megrendezett *koppenhágai* nemzetközi tanácskozáson, ahol az augusztusra tervezett nemzetközi békére nevelési konferenciát készítették elő — ezért azt tervezik, hogy a most elkészült könyvet angolul is megjelentetik. *(MTI)*

Új üzletek a Balatonnál

Jelentősen *bővítik* az idén és 1987-ben a Balaton déli partján az élelmiszerboltok hálózatát. E két év alatt, a tervek szerint, 13 üzlettel, 8500 négyzetméter alapterülettel gyarapodnak az üdülővidék boltjai, és együttes alapterületük így már meghaladja majd a 44 ezer négyzetmétert. A fő újdonság az autós bevásárlóközpontok megjelenése lesz. Az első, még az idén *Boglárlellén* nyílik meg. 32 millió forintot költenek a kialakítására. Jövőre *Szántódon* és *Siófokon* készül el egy-egy ilyen több ezer négyzetméter alapterületű bevásárlócentrum. Ezekben főként a gépkocsival érkezők juthatnak hozzá az átlagosnál gyorsabban a nagyobb tételben szükséges árukhoz.

Az idén megnyíló 9 hagyományos bolt közül a *balatonkeresztúri* és a *balatonszárszói* lesz a legnagyobb. A meglevő üzletek közül többet korszerűsítenek, számkijelzős mérlegekkel, új, nagy teljesítményű mélyhűtőkkel, korszerű kiszolgálópultokkal látják el őket. A vállalatok és szövetkezetek fejlesztésre fordított kiadásainak 80 százalékát a tanácsok megtérítik. *(MTI)*

Hozzászólás

Mit is mond az utca?

Olvastam a *Magyar Hírlap* január 31-i számában (d. k. j.) békétlenkedő jegyzetét új budapesti utcanevekről. Soraimnak szíves, kollégiális vendéglátást kérve, hadd fűzöm hozzá az alábbiakat.

Elvi kérdést próbál érinteni (d. k. j.), amikor fölveti, hogy vajon mit is mond egy-egy név viselőjéről a sarki névtábla az utca vagy a környék népének. Csakhogy ezt a kérdést már rég megoldotta az a gyakorlat, hogy a névadó munkásságát, érdemeit az utcatábla mellett külön emléktábla tünteti fel. Fölösleges tehát például Gábor Ignác esetében is (d. k. j.) ama kérdése, hogy „Káposztásmegyeren mit mond az emberek többségének a jeles tudós neve?" Nemcsak azért fölösleges, mert a kiváló irodalomtörténészről, a magyar verstan mártírhalált halt reformeréről *nem* Káposztásmegyeren ha-

néhai hűséges államtitkárának neve vajon mit mond a XV. kerület mai lakóinak? Forgatom a budapesti utcajegyzéket: folytathatnám akármeddig. Mi több: százhárom név nem mond semmit nekem sem, aki pedig az *R*-betűnél abba is hagytam a számlálást.

Hanem az elnevezések mégis helyesek. Vagy az a céljuk, hogy falainkat nagyjaink nevével díszítsék, vagy pedig az, hogy óvják a feledéstől városunk — de akár csupán egy-egy kerületünk — jeleseinek nevét. Az egyik cél méltán kultikus, a másik méltán pedagógiai: mindkétszer nemes.

Nem tudom még azt sem, vajon az Izabella utca lakói arra az Izabella királynéra büszkék-e, aki Arany János szerint „Budában azt sem tudta, hová lesz búvában", vagy arra az Izabella fő-

Első futómű-beállítás optikai műsze

Mindeddig a 150 ezer budapesti Autóklub-tag csak a Boldizsár utcai műszaki állomáson vizsgáltathatta meg kedvezményesen személygépkocsiját, így természetes, hogy ezen a bázison ugyancsak hosszú volt a várakozási idő. Most némileg javult a helyzet: tegnap a III. kerület Vörös Hadsereg útja 224. szám alatt megnyílt az Autóklub II. számú műszaki állomása.

Az új műszaki állomás építése már azon koncepció jegyében kezdődött, hogy nagyobb szervizbázisok helyett, a főváros egyes,

Új köntösben

Folytatódik a havilapok megújulása; új formátumban jelent meg a Magyar Nemzeti Bank elméleti folyóirata, a *Bankszemle*. A csaknem harmincesztendős lap főleg a bankszakembereknek nyújtott korábban érdekes olvasnivalót elméleti cikkeivel, vitáival.

A lapban nemcsak banki, hanem a vállalati szakemberek véleményének is helyt kívánnak adni, hiszen a véleménycsere köze-

Háromoldalú megállapod

Vasutastanácskoz

Magyar, szovjet, jugoszláv nemzetközi vasúti szállítás

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

TEXTILMUNKÁS

Megújult a Nemzeti Galéria

Befejeződött a XIX. század magyar festői című kiállítás rekonstrukcióját. Frissen festett falak és a régi festmények várják itt a látogatókat — de a festmények is megújultak, kijavították őket, eltüntették róluk a repedéseket, hajszálereket.

A jól ismert régi képek mellett — örömteli felfedezés — itt függ a falon Madarász Viktor: Zách Felician című festménye, melyet eddig nem láthattunk a Nemzeti Galériában. A másik újdonság pedig Munkácsy Mihály híres alkotása: a Siralomház első példánya. Ezt a gyönyörű képet kétszer festette meg Munkácsy; az első alkotás eddig Amerikában volt. Most hazahozták a képet, s elfoglalta méltó helyét a múlt század nagy festményei között.

Újra megcsodálhatjuk Markó Károly, Paál László, Brodczky Károly tájképeit — a pontos vonalvezetés, a színek tisztasága, a miniatűr pontosságú kidolgozás jellemzi őket — Barabás Miklós híres emberekről készített arcképeit, portréit, Madarász Viktor történelmi festményeit.

A század legnagyobb festőjének, Munkácsy Mihálynak alkotásai, — akárhányszor látja is őket az ember — mindig újat és mindig szépet nyújtanak. Vagy talán nem lehet megcsodálni százszor egymásután is a Tépéscsinálókat, az Ásító inast, a Rőzsehordó asszonyt, a Fontenebleau-i tájképeket?

És itt vannak Lotz Károly aktjai. Aztán Szinyei Merse Pál két világhírű alkotása: a Majális és a Lila ruhás nő.

A februári napfény bevillan az ablakon, fénycsíkok pásztázzák a híres képeket. A festményeken — melyeket megilletődéssel nézünk mi, a XX. század emberei —, s melyek néhány hónapnyi szünet után ismét várják a látogatókat.

Kósa Csaba

nek „speciális h
mégsem monda
vietnami agressz
Ellenkezőleg, n
lázasabban fok
vietnami agress
az Észak-Vietna
bázásokat, a l
erők által felsza
letek elleni tá
egymásután köv
kációs és szabotázscselekmenyeiket a Kambodzsai Királyságban, igen súlyos feszültséget teremtve ezáltal Indokínában és Ázsiában.

Ugyanakkor az amerikai imperialisták, katonai tevékenységüket fokozó kalandorpolitikájuk és hisztériás cselekedeteik leplezésére világszerte a „béke" megvédését hirdetik, s egyre csak azt hangoztatják, hogy „készek feltétel nélkül tárgyalni, hogy a vietnami problémát megoldják".

Minél nagyobb zajt vernek fel az amerikai imperialisták a „feltétel nélküli béketárgyalásokról", annál inkább fokozzák és kiterjesztik a háborút, súlyos vétkeket követnek el a vietnami nép ellen és veszélyeztetik a népek békéjét és biztonságát Ázsiában és az egész világon.

A Dél-Vietnamban tartózko-

gezo vegyi anyagokat. 195
első hét hónapjában több tíz
ezer dél-vietnami személy
mérgeztek meg, több mint 70
km² vetésterületet pusz
tottak el. A közelmúltba
1965. december 7 és 14 közö
amikor az amerikai imperi

1021

KORSTÍLUSOK 12.

A ROMANTIKA

II.

A XIX. század két nagy eszménye, a „haza és haladás", a napóleoni háborúk idején néhol egymás ellen hat: az a haladó szellemű magyar költő, aki lefordítja a császár üzenetét a magyarokhoz, más, éppolyan tehetséges magyar ódaköltők szemével nézve hazaáruló. A Szent Szövetség győzelme hamarosan megoldja az ilyesféle lelkiismereti válságok problémáját: a reakciós Európában egyszerre lehet harcolni mindkettőért. Az olasz romantikus irodalom első folyóiratát *Silvio Pellico* franciatanár szerkeszti. Itália északi része ekkor osztrák tartomány, és mivel a folyóiratban az egységes Olaszország eszményére történnek utalások, nemcsak hogy betiltják a lapot, hanem a főszerkesztő tíz évet kénytelen eltölteni a spielbergi várbörtön zárkáiban. (Akárcsak Kazinczy Ferenc, ő is megírta „fogsága naplóját" *Börtöneim* címmel, és ez a nagy hatású, drámai könyv többet ártott az osztrák birodalom tekintélyének megjelenése, 1833 után, mint a romantikus, középkori témákkal foglalkozó irodalmi folyóirat).

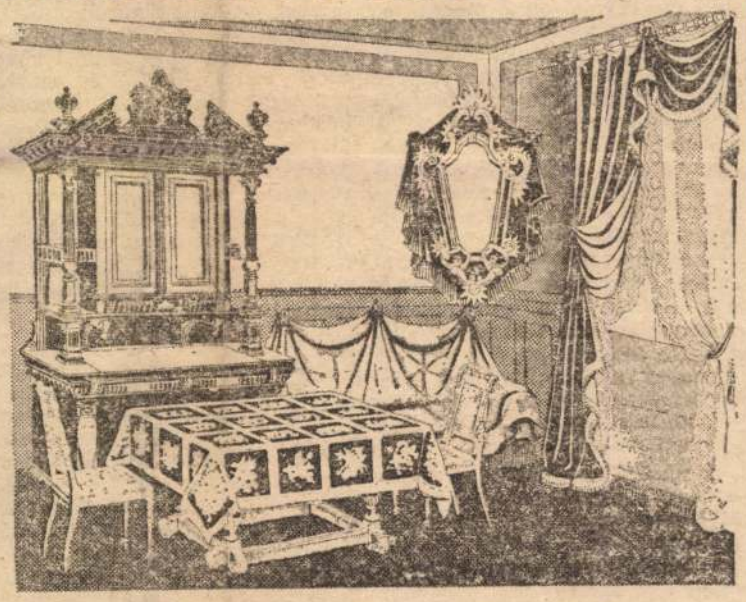

Ebédlő berendezése a múlt század utolsó évtizedében.

sandro Manzoni ma is élő regénye, *A jegyesek* esetében: a könyv a XVII. századi, spanyol uralom alatt élő Milánóban játszódik, az osztrák uralom alatt élő olvasók viszont nemcsak a spanyol uralomra gondoltak olvasás közben. És akik látták a Verdi életéről készített kiváló olasz filmet — igaz, jó húsz éve játszották —, azok emlékeznek rá, milyen hazafias és forradalmi indulatok feszültek a romantikus operákban, és milyen pontosan megérezte ezeket az egyszerű olasz nép.

Európa keleti részén éppilyen nemzetébresztgető szerepet tölt be a romantikus irodalom, majd később a romantikus művészet. Lengyelország, Csehország, Magyarország értelmisége a múlt század húszas-harmincas éveiben egyaránt a polgári értelemben vett „nemzetté válás" feladataival küzd; nálunk eposzok születnek a honfoglalás koráról, drámákat írnak a magyar középkor érdekes alakjairól (ekkor születik a *Bánk bán* is); egy cseh történész „ócseh" kéziratokat hamisít; Mickiewicz, a lengyel romantika legnagyobb költője pedig úgy véli, hogy a *romantikus világ* lényege: „a barbárokat jellemző új érzelmek és elképzelések, az úgynevezett lovagi szellem, és ami vele együtt jár, a szépnemnek — a görögöknél és a rómaiaknál ismeretlen — a szeretete és tisztelete, a becsület törvényeinek szigorú tiszteletben tartása, a vallási hevület, a mítoszi szájhagyományok és a barbár népek, a régebbi pogányok és az újabb keresztények elképzelései egymással összekeveredve" — vagyis a középkor.

A képzőművészetben ez a hatás néhány évtizedes késéssel érvényesült. A jellemző stílus sokáig a klasszicizmus volt, és csak elvétve bukkantak fel romantikus homlokzatok. a század közepe tájján. A *homlokzat* romantikus csupán, a lakóházak belső elrendezése lényegében ugyanaz maradt, mint a klasszicista épületeknél! És voltaképpen itt lehet megkülönböztetni egymástól a romantikus és a „historikus" épületet: az utóbbi kívül-belül régit utánoz. A romantika nem ragaszkodik a pontos utánzáshoz, a középkori elemeket néha keletiekkel vegyíti, és nem riad vissza még az olyan meglepő ötletektől sem, mint a műrom! (Utóbbi már a XVIII. század közepén divat volt Angliában.)

A keleties elemek Magyarországon azért is felkerültek a gótikus és bizánci mintákat idéző homlokzatokra, mert a magyar „Kelet népe". *Feszl Frigyes* nemsokára teljesen restaurált pesti *Vigadója* ilyen igazi magyaros-romantikus épület, de hasonló jellegzetességeket találunk a Majakovszkij (valaha Király) utcában és még néhány, 1860 táján épült pesti bérházon. Akkoriban látott napvilágot *Ipolyi Arnold* híres *Magyar Mythologiája*, és az ebben gyakorta idézett magyar—perzsa párhuzamok jól jellemzik, hogyan képzelte el a magyar értelmiség a Kelettel való kapcsolatot.

A festészetben 1860 körül olyan nemzetébresztő-vigasztaló szerepet kezdett betölteni a romantikus látásmód, mint a reformok idején az irodalomban. *Madarász Viktor Hunyadi László siratása* című képével aranyérmet nyert az 1859-es párizsi Szalonban, a festészet legjelentősebb kiállításán, de a művet végül a Nemzeti Képcsarnok Egylet vásárolta meg. A szabadságharcban szinte gyerekfejjel részt vett Madarász ugyan Bécsben, majd Párizsban tanult, történelmi képei azonban szinte mind a Habsburg-ellenes hagyományokhoz kapcsolódtak: *Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi*

BUDAPEST

Krajcáros néplap címe (1883).

börtönben, Zrínyi Ilona vizsgálóbírói előtt, a költő *Zrínyi Miklós portréja* ... A mindenféle romantikus eszközt — letakart halott, gótikus templombelső, drámai hatású gyertyafény — felhasználó *Hunyadi László siratását* az akkori közönség úgy *is* nézte, hogy íme, Hunyadi János fia, akit a Habsburg-házból származó V. László idején fejeztek le... A *Dózsa népe*, amelyen a romantikus festészet magányos előfutárának, a költő és drámaíró *Kisfaludy Károlynak* „vészelhez" hasonló hangulat uralkodik, a drámaiságon és a nemzeti téma keresésén túl a forradalom iránti rokonszenvre is utal. Néha-néha később is felbukkannak ezek a tulajdonságok a magyar történelmi festészetben, amely a század második felében a vezető műfajok egyike — de a század végi Benczúr-iskola számára a történelem már elsősorban keret és ürügy, azonkívül az érvényesülés eszköze. A történelmi festmények többsége nem romantikus, hanem „historikus", ha lehet ezt az építészeti fogalmat a képzőművészetben is alkalmazni.

Az iparművészetben a romantika szinte egyáltalán nem tudott kibontakozni; amennyiben megnyilvánult, a *historizmus* szalonokat és középületeket elárasztó neostílusú tárgyalban nyilvánult meg.

Székely András

BÁNÓ ATTILA RAJZAI

A XIX. század első fele a középkor felfedezésének időszaka. Részben persze azért is, mert a fordulatos regény számára ideális színhely egy középkori székesegyház vagy angol várkastély. *Victor Hugo* nagy Notre-Dame-regénye, vagy *Walter Scott* hömpölygő történetei Oroszlánszívű Richárd idejéből részletes és színes környezetleírásukkal — amely egyébként elég pontosan követi a művelődéstörténet akkori megállapításait — valósággal szélesvásznú filmként vetítették a múltat az olvasó elé. A múltba fordulás azonban náluk nem jelentett „képes beszédet", mint például Pellico szerkesztőtársa, *Ales-*

Madarász Viktor: Dózsa népe (1868).

NÉPSZABADSÁG

ÁTÜLTETETT

ÉLNEK-E, HALNAK-E? Műfordítás-irodalmunknak köszönhetően a mai olvasónak már nem kell megvárnia, amíg meghalnak azok a külföldi költők, akik kortársukként szólhatnak hozzá. Ha nem is lehet még minden esetben igazi a szinkron, nagyjából sikerült elérni, hogy ne legyen túlságosan nagy időbeli távolság az eredeti vers publikálása és átültetése, nyelvünkön való közzététele között. Nagy eredmény ez, ha meggondoljuk, hogy még nem is olyan régen több évtizedes, vagy éppen évszázados elmaradásokat lett pótolni, s a verskedvelők, a csak magyarul olvasók, anélkül élték le életüket, hogy megtudták volna, ki volt és milyen volt — az egyszerűség kedvéért mondom így — korunk Byronja, Shelleyje, Goethéje, Baudelaire-je.

Mulasztások azonban így is lehetnek, s úgy látom, vannak is. Megtörténik, hogy bevezetnek egy-egy nevet — művet — a hazai köztudatba, s aztán miért, miért sem, egyszer csak megfeledkeznek róla: nem lesz folytatása annak, aminek a folytatását már kívánnánk, mivelhogy azt, amit ismerünk belőle, megkedveltük.

Hogy neveket is mondjak: sokakat — sokunkat — érdekelne, milyen verseket ír ma és ír-e egyáltalán az amerikai Ginsberg, és mi lett azzal a költőcsoporttal, amelynek tagjai köréje és Kerouac köré szerveződve szólaltak meg mint a „virágok gyermekei", nem virágos, hanem nagyon is erélyes, követelődző nyelven. Mi lett Ginsberggel, s mi lett a hetvenes évek végére Gregory Corsóval, ír-e és milyet, miután túljutott azon az életkoron, amikor még az ifjúság fölös erői tüzelik heves lázadásra az amúgy is életlázasat. „Emlékszem, 31 éves koromban ezt kiabáltam: szörnyű volna még 31 év. — Ma másként érzek. — Oszhajú bölcs szeretnék lenni nagy könyvtárszobában — mély karosszékben, kandalló mellett" — olvashattuk egyik versében Eörsi István kiváló fordításában. Mivé, milyenné tették legutóbbi férfi évei Corsót, hagyták-e, s hagyta-e ő maga, hogy megmaradjon lírai ifjúsága, az a némelyeknél korosíthatatlan, roncsolhatatlan; vagy az történt-e vele is, mint amit egyik régebbi költeményében írt, a visszatáncolás: annak motyogása-mondogatása, hogy „Mi mindent csináltam *akkor*, csakis akkor." Mentegetődzik-e ő is, mint hajdani gyűlölt „vén poéták", vagy mondja a magáét, a rá kiszabottat, konokul tovább?

És mások, még ha hallunk is róluk néha hírt, ha látunk is tőlük egy-egy verset mutatóba. Mi van a kubai Fayad Jamísszal, a „közéleti" feladatvállalások, a legkülönfélébb kultúrdiplomáciai tevékenységek közepette őrzi-e, működteti-e még költői lényét, zubog-e benne tovább az, amiről írt, a szavak szökőkútja, vagy talán el is némult már, tüzei kialudtak? Vagy Enzensberger! Ki ő most, mi ő most mint költő? Új poétikai elméleteit, amelyekről hallunk néha harangozni, követik-e méltó tettek, és milyenek azok szellemben, minőségben? És a jugoszláv Vasko Popa? Majdnem tíz éve már, hogy magyarul kiadott könyvéből megtudhattuk, mit játszik, milyen fényes, tartalmas költői játékokat. Hogyan ment az útján tovább, él-e, hal-e, mint a többiek: ismerőseink, útitársaink, ha távoliak is, barátaink?

*

SAKK. Egy évvel ezelőtt, Weöres Sándor akkor megjelent lírai antológiájáról írva feltételeztem, hogy minden bizonnyal más költők is összeállítanák, ha módjuk van rá, az általuk kedvelt versek antológiáját. E föltételezésre akkor némelyik irodalmár lekicsinylően mosolygott. Veszélyesnek gondolták azt a biztatást, hogy rajta csak, költők, mutassátok meg úgy is, mi nektek a hagyomány s valamiképpen a bátorítás.

Ha nem is jelent meg azóta ilyenfajta antológia, van néhány jel, amely arra vall, hogy az a feltételezés nem volt alaptalan, s a bátorítás sem volt veszélyes. Ladányi Mihály vállalkozása például a szombathelyi Életünkben, *Idegen kedvenceim* címmel megkezdett vers-, azaz műfordítássorozata! Egy olyanfajta antológiának — világköltészetnek — a körvonalait sejteti máris, amely nem csupán a költő számára szükséges, hanem mindenki számára, akit érdekel az e századi költészet egyik alapvető irányzata: az a fajta „antilíra", amelyben együtt van a pátosz és az irónia, a szkepszis és a bizakodás, a szikárság és a telítettség.

Brecht-követőnek, már-már Brecht-epigonnak minősítették egykor némelyek Ladányit, és beszéltek, mint magával Brechttel kapcsolatban is, az ő „megjátszott" villonságáról. Ladányiban, aki nem szeret kritikusainak cikkekkel visszaszólni, úgy látszik, ily módon talált magának utat a cáfoló inger, az ellenbizonyításra indító dac. Az e századi előzmények és párhuzamos jelenségek teljesebb fölmutatásával kívánná kritikusainak higgadtan elmagyarázni mindazt az indítékot, amelyet ők tájékozatlanságukban — „ártatlanságukban" — nem vettek észre az e századi emberi-társadalmi viszonyokban és összefüggésekben, s az ezekre fogékony költészetben. Mi ma a líra bizonyos fajta temperamentumok számára, mi ma a különbség a nyers és közönséges, a szkeptikus és a nihilista, az igaz és a „szép" között — egy egész antológiával válaszolna Ladányi erre, miután válaszolt már — az értőknek meggyőzően — a maga köteteivel.

Legközelebbi rokonának a verseivel, a maga fordította Sorescu-költeményekkel indítja különös szöveggyűjteményét. Öt remek verssel, amelyek közül az egyik, a Sakk című különösen tetszhet azoknak, akik tudják vagy sejtik — saját tapasztalataikból is —, hogy miként mattolgatna bennünket ma az olyan-amilyen élet, mennyire kegyetlen nem-játék már néha az a „játék". S mennyire nem lehet és nem is kell már bizonyos életjelenségekre, végleges elvadulásokra a csakazértis gyengédség formáit és megoldásait ráerőltetni. Tetszhet azoknak, akik nemcsak versekből, hanem magukból is sejtik: minél eredendőbb valakiben a gyengédség és az érzékenység minél sűrűbb körülötte s benne az eszményvilág, annál inkább szüksége van az életrevalóságra mint harci készségre, minden meglepőnek, s kikerülhetetlennek a tudomásulvételére. Arra, hogy valóságos természetének megfelelően lássa mindazt, ami eltervezetten romboló. No de mielőtt bármit is túlmagyaráznék, álljon itt maga a vers, a Sakk.

S PÉTER: FEJEK.

Én könyvvel gáncsolom el, amitől
visszavonulni kényszerül, miközben
néhány fontos parasztját elverem.
De íme, életem fele is ott van
földölve már a tábla mellett.
Most kapsz egy sakkot — mondja ő —,
s elveszted örömeidet.
Sebaj — felelem rá kajánul —
rosálok az érzelmeimmel.
Hátam mögött asszony, gyerek,
a Nap, a Hold, s a többi kibic
reszketve nézi lépéseimet.
En tüdőmre szívom a slukkot
és folytatom a játszmát.

A költői „én", vagyis hát maga a költő, a *világos nappal* lép, az meg, ellenfele — aki lehet bárki veszélyesen elszánt, s lehet ármányarcával maga a roskasztó, romboló idő — *fekete alkonyattal*. Egy alaphelyzet közepébe vezet rögtön az első sorokkal a vers. Az eszménnyel megáldott vagy megvert, ravaszkodás nélküli, az ekképpen játszani — „sakkozni" — nem is kívánó erőnek és ama másiknak, a természete szerint kiméletlennek kényszerű küzdelmébe. Egyik oldalon a taktikátlan, egyenes személyiség. A másikon a hideg, kiszámított, érték-vak — vagy értékgyűlölő — s ezért olv

Ni máris veszít. Amire aztán az a másik. Egy könyv mint húzás: mit számít az annak! Köp az a könyvre.

Dráma ez a vers, huszonegynéhány sorban, a szerencsésen megtalált és még szerencsésebben megformált jelkép — s persze a tehetség — jóvoltából, földidézi mindazt, ami ma küzdelme a semmit akaró, másokat is semmibe dönteni kívánó „okos" tartalmatlannak, s a vele szemben álló „vértezetlennek". Azaz a másképpen vértezettnek, másképpen győzelmesnek.

Mert végül is a vers hőse győz itt. Ő, már azzal is, hogy megírja ezt a „sakkjátszmát"-életjátszmát; megfékezve a maga ingerültségét, meggyőző, képgazdag — képigaz — verset teremt belőle.

Rosál érzelmeivel, tüdőre szívja a slukkot és folytatja: ő győz már azzal is, hogy így bánik anyagával, azzal a már-már kétségbeejtővel, így, ilyen precízen s végül is némi lekicsinyléssel. Fölismerve, miként sok más versében is, hogy eltaktikázhatnak, elsakkozhatnak a költőtől bármit, kivéve költői önmagát, amely nemcsak szavak forrása, hanem erőtartaléka a személyes újjászületésnek is. Hogy a lírai érzékenység nemcsak nagyobbfokú sebezhetőség; nagyobb készség is az a gyógyulásra, a megújulásra. Hogy a költőnek — mert benső világa gazdagabb, változatosabb, mint az érzelmek cinikusaié — a legtökéletesebben végrehajtott matt után is marad valamije, mivel magát, egyéniségét, életét újjászervezheti. Visszatalálhat más táblákon, más — méltóbb-játékokban — legjobb önmagához, s léphet — másként, már új eséllyel — azzal, amivel lépni leginkább szeret: *a világos nappal*.

Héra Zoltán

1978 MÁJ. 28
NÉPSZABADSÁG
SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-148, 340-726

Madarász Viktor

MADARÁSZ VIKTOR: A MŰVÉSZ FELESÉGE (1871). *K. Madarász Adeline tulajdona.* Madarász Viktor nem volt arcképfestő, de korai korszakában néhány kitűnő képmást festett, aminthogy a legkiválóbb festők majdnem mind festenek arcképeket, amelyek rendesen sokkal jobbak, mint a hivatásos portré-specialisták képei. Madarász első felesége, akit a kép ábrázol, francia nő volt, akit korán vesztett el. Képmásával, amely nemes vonásait lelkes tekintetét megragadóan örökíti meg, a mester méltó emléket állított rövid boldogságuknak.

Petrovics M.M

ne hagyjuk el a mutató névmás mellől az odavágó bővítményt ilyen fordulatokban mint: a mellékleteket visszaküldöm *azzal,* hogy... (= azzal a megjegyzéssel, v. kéréssel, v. jelentéssel, v. utasítással, v. kívánsággal stb.).

ÍME, NÉHÁNY KÉTÉRTELMŰSÉG:

Mindennek a kormány az oka *(= minden-nek* v. *mind-ennek?) Mindennek* megvan a maga oka. A munka körülbelül *egy óráig* tart *(1 óráig* v. *egy óra hosszat?). A cégtől vett árutömeg* (=1) árutömeg, amelyet a cégtől vettek; 2) árutömeg, amelyet a cég vett meg = a cég megvette árutömeg). *Az ellenségtől elfoglalt terület* (=1) olyan terület, amelyet az ellenségtől foglaltak el, 2) olyan terület, amelyet az ellenség foglalt el). *A banknak a kölcsönt vissza kell fizetni* (= a banknak a kölcsönt vissza kell fizetnie, vagy: a banknak vissza kell fizetnünk). *A cégnek válaszolni kell* (= válaszolnia v. válaszolnunk kell). *A gyárigazgató fia autójával* elütött egy munkást (= a gyárigazgató fia autójával v. a gyárigazgató fia?) *A csődbejutott barátja egyik fellebbvalójához levelet írt.* (Kicsoda írt levelet? A csődbejutott vagy a csődbejutott barátja?). Hivatalból *meghatalmazásra üldözendő sajtó útján elkövetett rágalmazás* miatt eljárást indítottak ellene. (Mi üldözendő? a sajtó vagy a rágalmazás?). *Közölte vele, hogy megnyerte a díjat.* (Kicsoda? — a közlő vagy akivel közölte?). *Megrendülve hagytam őt magára.* (Ki volt megrendülve? — én vagy ő?). Annak a névtelen olvasónak kívánságára, aki az „ennek dacára" kifejezést németesnek tartja, akadémiai döntést kértem s az *mellette döntött* (a kifejezés mellett, vagy a névtelen olvasó mellett?).

Madarász Viktor

20 MADARÁSZ VIKTOR: HUNYADI LÁSZLÓ SIRATÁSA (1859). *Szépművészeti Múzeum.* Hunyadi Lászlót, akit V. László király megöletett, anyja, Szilágyi Erzsébet és menyasszonya, Gara Mária siratják és az utóbbi remegő kézzel koszorút helyez a fehér lepellel borított halottra. Az egész jelenethez egy gótikus templom kísérteties homálya szolgáltat keretet. A képet, amelyet Berzeviczy Albert magyar Pieta-nak nevezett, Madarász fiatalon festette Párizsban és élete végéig ez maradt főműve. Rendkívül egységes és mélyen komor hangulat vonul végig az egész képen, a magába roskadt anyának és a holttestre irtózattal és kétségbeeséssel tekintő menyasszonynak csoportjában rendkívüli drámai erő van. A romantikának szenvedélyt, rendkívüliséget és titokzatosságot kedvelő szelleme egyetlen magyar képből sem szól hozzánk ilyen nagy erővel.

Petrovics M.

105. l.

NÉHÁNY HOMÁLYOS, SZINTELEN VAGY TERPESZKEDŐ SZÓ ÉS KIFEJEZÉS.

Homályos, színtelen, terjeszkedő szavak és kifejezések: *ténykedés* (tevékenykedés, működés h.) *ténykedni* (tevékenykedni, működni h.), *közvetítő ténykedés* (közvetítés h.); — ennek *a gondolatnak a jegyében* (ezzel a gondolattal h.); ennek *az érzésnek a jegyében* (ezzel az érzéssel); a gazdasági *válság jegyében* (helyesen: a g. válság hatása alatt), a kölcsönös *megértés jegyében* (helyesen: kölcsönös megértéssel v. megértésben); a nagygyülés a *teljes siker jegyében* folyt le (teljes sikerrel), a párizsiak családi élete a szigorú erkölcs és a krajcárkodó *takarékosság jegyében* folyik (= a párizsiak családi élete szigorúan erkölcsös és krajcárkodóan takarékos), egész élete a szorgos *munka jegyében* folyt le (helyesen: szorgos munkában telt el); — *érvényesítést foganatosítani* (érvényesíteni h.), *az ítéletet foganatosítani* (ítéletet végrehajtani h.); — *javítást eszközölni* (végeztetni h.), *fizetést eszközölni* (f. teljesíteni, fizetni h.), *megrendelést eszközölni* (megrendelni h.), *bevásárlásokat eszközölni* (bevásárolni h.), *szállítást eszközölni* (szállítani, szállítást teljesíteni h., pl. a szállítást a Schenker- cég eszközölte = teljesítette); — *jó modorral rendelkezik* (jó modora van h.), *nagy hatalommal rendelkezik* (nagy hatalma van h.), *csekély befogadó képességgel rendelkezik* (csekély a befogadó képessége h.), *sok idővel rendelkezik* (nagyon ráér, sok a szabad ideje h.), *elsőrendű áruval rendelkezik* (áruja van h.) stb.; — a folyószámlán hibás tétel *szerepel* (van h.), a hibák közt olyan is *szerepel* (van v. adódik h.), az utasok közt *szerepelt* egy francia (volt h.), az áruk közt sok külföldi eredetü *szerepel* (van h.) stb.; — sikere *nagy diadalt jelent* (= nagy diadal), ez nagy *veszé-*

1960 JAN 6
117

A Lobogó KALENDÁRIUMA

1849. jan. 8.

Még ma is megvan Budán a híres Szarvasház, amelynek épületében volt egykor az Aranyszarvas kávéház. Itt fogták el ezen a napon Czuszor Gergely költőt, akit szabadelvűsége miatt a bécsi udvar már régen üldözött. Amikor a magyar csapatok a hadihelyzet miatt kivonultak Pest-Budáról, császári zsandárok ütöttek rajta. Windischgrätz haditörvényszéke elé került, amely néhány nappal később Riadó c. verséért hat évi várbörtönre ítélte.

1905. jan. 9.

E napon halt meg Louise Michel, a párizsi kommün tagja, a nemzetközi munkásmozgalom első kiemelkedő nőalakja. Tanítónő volt, a szegény nép között élt. Szívós munkájának is része volt abban, hogy megszületett a világ első munkáshatalma. A kommün védelmére a párizsi munkásnőkből nemzetőrzászlóaljat szervezett, de a nagy ügy elbukott és Louise Michelt Új-Jaledóniába száműzték kényszermunkára. Ez sem törte meg, szabadulása után is a munkásmozgalomért dolgozott.

1917. jan. 10.

Madarász Viktor, a magyar történelmi festészet kiemelkedő tehetségű művésze halt meg ezen a napon. Legtöbb képét a szabadságharc után, az elnyomatás éveiben festette és nemcsak művészete erejével, hanem már tárgyválasztásával is a nemzeti forradalmi megmozdulásokra és a zsarnokság elleni harcra irányította a figyelmet. Zrínyi és Frangepán, Zrínyi Ilona a vizsgálóbíró előtt, Dózsa népe és Hunyadi László siratása a legszebb művei.

1946. jan. 11.

Több mint 450 évig szenvedett török uralom alatt Albánia népe, majd operett-uralkodók váltogatták egymást, a feudális rendszer Zogu királlyal áldozott le, hogy olasz fasiszta megszállás váltsa fel. A kis ország 1944 november 29-én szabadult fel szovjet segítséggel, nyomban alkotmányozó nemzetgyűlést választottak, 1946 január 11-én pedig a népgyűlés elhatározta az Albán Népköztársaság kikiáltását. Azóta a kis ország minden téren lendületesen fejlődik, a szocialista országok testvéri közösségének egyenrangú tagjaként.

1849. jan. 12.

Ezen a napon jelent meg Engels Frigyesnek, a proletariátus nagy tanítómesterének a Neue Rheinische Zeitungban feltűnést keltő cikke a magyar szabadságharcról. Mind Marx, mind Engels ismételten foglalkozott a magyar nép győzelmes forradalmával és önfeláldozó szabadságharcával, amit az európai haladás és a reakció elleni küzdelem minden elismerést megérdemlő, példaként ragyogó, kiemelkedő fegyvertényének tekintett.

1898. jan. 13.

J'accuse! (Vádolom!) címmel jelent meg e napon a L'Aurore c. párizsi lapban Zola Emil, a nagy író nyílt levele. A cím szállóigévé vált, a cikk pedig a bátorság, az emberiesség, s az igazság keresésének nagyszerű példája. Zola a világszenzációvá dagadt Dreyfuss ügyben emelte fel szavát. Dreyfuss Alfréd tüzértisztet hamis vallomások alapján kémkedésért életfogytiglani börtönre ítélték, Zola indította el a küzdelmet, mely kiderítette a francia tiszt ártatlanságát.

1686. jan. 14.

Nagyszerű haditett, bukásában is felemelő záróakkordja fűződik ehhez a naphoz. Az osztrák császári csapatok huszonhat hónapja ostromolták Munkács várát, amelyet Thököly Imre hitvese, II. Rákóczi Ferenc édesanyja: Zrínyi Ilona védelmezett. A szabadság szeretetét már otthon szívta magába, hiszen apja, s egyik nagybátyja fejét hóhérral ütötte le a császári önkény. Munkács várát feladni kényszerült, de a szabadságot haláláig szolgálta Zrínyi Ilona.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapesti
LOBOGÓ

HONVÉDELEM
ESEMÉNYE
II. évfolyam,

Ára 2 forint

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
MAGYAR HÍREK
1967 JUL 1

/1021

Magyar Múzeum

Madarász Viktor: Zrínyi Ilona Munkács várában (1859)

hangot szívünkben, mintha ajkunk egyetlen tihanyi domboldal volna, amely elhaló, halovány erővel, de mindig tisztán és élesen ismétli meg a feléje dobott, feléje kiáltott szavakat?

Ez a nép — egyetlen, roppant tihanyi visszhanggá válva — évszázadok, közel egy évezred óta védi, beszéli, óvja, félti, csinosítja azt a nyelvet, amelynek első összefüggő emléke e félszigethez, ennek az ősi falucskának a nevéhez fűződik.

Annak az anyanyelvnek, amelyet itthon és a nagyvilágban közel tizenötmillió ember beszél, ezen a tündértájon ringott az egyik bölcsője. A bölcsődal pedig nem halt el azóta sem, hanem élve zeng, betöltve mindent, átitatva az egész életet, átitatva, megszépítve talán még a fűszálat is.

— Mit jelent nekünk Tihany? — teszem föl másodszor a kérdést és eszembe jut Berzsenyi érces hangja, Vörösmarty fensége, Móricz

Mózes

rát.

Nagy szerencsénkre, iródeákja nem beszélt, nem tudott tökéletesen latinul, vagy jó latin tudása ellenére sem jutott eszébe minden latin fogalom, ezért néhány magyar szót, ragot és képzőt rejtett el a latin szövegben, s ezzel akaratlanul is megajándékozta népét, s a következő századokat első szórványemlékünkkel, s első, megmaradt, papíron őrzött magyar mondatunkkal.

Előttem a kis balatoni ten-

Madonna

ger kéklő végtelenje, mögöttem a fehér színű falu paraszti remeklésű házai: mit mond, mit jelent, mit közöl velünk Tihany?

Az idők mélyéből, a történelem messzeségéből, századok ércfala mögül kell kiolvasni, kiszűretni ezt a forró üzenetet.

Az 1055-ből való Tihanyi Alapító Levél — több mint kilencszáz éves már — a latin szövegbe ékelve mintegy száz magyar szót közöl, az

Az apátsági templom világhíres faragványai, Stuhlhof Sebestyén monostori asztalos munkái

ruuaru rea meneh hodu utu rea ... Ami mai magyar nyelven annyit jelent, hogy az egyik birtokrész a Fehérvárra vezető hadi útig terjed.

E szirtfokon állva, visszaemlékezem egy tizenhárom esztendő előtti fényes délelőttre (pedig igen borús volt az idő), mikor Pannonhalmán, a bencés levéltár két súlyos ajtaja megnyílt előttem és beléptem a levéltár első helyiségébe, ahol felmérhetetlen értékű nemzeti kincsek és két jelmondat fogadott:

„Itt élnek a holtak. És a némák beszélnek".

Miután a Tihanyi Alapító Levél egyházi tulajdon, első nyelvemlékünket a bencések őrzik. Az anyanyelv — és minden emléke — egy nemzet tulajdona is, ezért az alapítólevél őrzésében részt vesz az állam is. Ez a gyakorlatban annyit jelent, hogy a pannonhalmi kolostor kettős ajtajú kincskamrájának egyik kulcsa a szerzetesrend, a másik vasajtó kulcsa pedig az ország — a közeli Győri Állami Levéltár — birtokában van.

szen úgy szép a világ, ha összecsendül és oszthatatlan.

Eszembe jut a francia nyelv első emléke, a 842-ből való Strasbourgi Eskü, azután Cirill és Metód szláv püspökök betűi, amelyeket a IX. században formáltak ki, végül — miután a dallamos olasz nyelv is zeng és hullámzik körülöttem —, eszembe jutnak a montecassinói olasz bencések, akik parasztjaikkal perben állva, egy 960-ból való periraton megteremtik a latintól már teljesen különböző rusztikus olasz nyelv bölcsődalát.

Az egymástól eltérő anyanyelveknek a pihentető tihanyi nyárban összecsendülő zengése búcsúztat.

Molière és Tolsztoj és Dante gyönyörű nyelvét hallgatva, ismétlem meg a tihanyi szirtfokon, régies, mégis felejthetetlen első mondatunkat: feheruuaru rea meneh hodu utu rea.

Szülőfalum, Tihany. Valamennyiünk szülőfaluja.

Ruffy Péter

Külföldi vendég házigazdája

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

MAGYAR NEMZET

1024

A Nemzeti Galéria, a TIT és a Belvárosi Népművelési Fórum 1967—68. évben ifjúsági művészettörténeti előadássorozatot rendez minden hónap harmadik vasárnapján eredeti műtárgyak bemutatásával »Főművek a magyar festészet történetéből« címmel. A nyolc előadásra érvényes bérlet korlátolt számban a TIT jegyirodájában (VI., Lenin körút 96. szám alatt) kapható. Az első előadást B. Supka Magdolna dr. október 15-én délelőtt 11 órakor Madarász Viktor »Hunyadi László siratása« című festményéről tartja.

6800-ból származó várost; tágas helyiségekkel rendelkező négyszög- laprajzú házak, széles ajtókkal és fényezett plasz-ter-padlózattal. Az épületek száma azt mutatta, hogy az ősvárosnak 3000 főt számlá'ó

Madarász Viktor

AJÁNDÉKALBUMA

MADARÁSZ VIKTOR (1831—1917): ZRINYI ÉS FRANGEPÁN

Pesti Napló, A 80 éves —
ajándék-albuma
1850 — 1930.

s Greetings

nd

Happy New Year

om

1021

Madarász Viktor: Zrínyi és Frangepán. 1864. (Nemzeti Galéria)

NEMZETI FESTÉSZETÜNK HŐSKORA

Két éve áll készen a történelmi múlt csarnoka, a Nemzeti Múzeum, amikor 1848. március 15-én odasereglik a város lakossága meghallgatni a forradalom szónokait. S annak is két esztendeje csupán, hogy ebben az épületben kapott helyet a képzőművészet. Igaz, még csak fél évtizede, hogy a festészet és a szobrászat egyáltalán ismét polgárjogot kapott hazánkban, hogy a szépmesterségek is a nemzet szolgálatába szegődtek. De hogy is történhetett volna hamarább? — Régebbi századokban az egyház volt szinte az egyetlen megrendelő; a hódoltság alatt a felvidéki polgárság szintén csak jobbára oltárokat emelt, Erdély fejedelmi udvara ugyan világi igényeket is támasztott, de hatósugara nem volt, az ország közepe pedig a 17. század végéig csatatér és pusztaság.

Az 1833-as esztendő hoz fordulatot a műpártolásban: Birl doktor Kristóf négy öl magas szobrával, Bauer Mihály szobrász munkájával díszítteti a Váci utca sarkán álló házát. A *Honművész* 1837-ben néhány festőről is megemlékezik, s ez idő tájt készíti első magyar történelmi tárgyú képeit a szentesi születésű Kiss Bálint.

1838-ban a fiatal Trefort Ágoston veti fel a pesti műegylet eszméjét, egy évre rá pedig meg is alakul az egyesület. S ismét egy év múlva, 1840. június 7-én a városi Vigadó termeiben megnyílik az első kiállítás. Az egyesület akkor 1293 tagot számlál, harminchét képre négyezerhét forintot költöttek, más magánosok kétezerhétszázötvenhét forintért vásároltak, s az első kiállításnak — mai szemmel nézve is szép szám! — 8976 látogatója volt.

A kezdeti siker után azonban a következő évek egyesületi perpatvarokkal és eszmei csatározásokkal telnek. Az újságok a kitűzött célok beváltását kérik számon, azt, hogy a nemzeti festészetet támogassák, egyszersmind pedig felróják a kezdeti nagymérvű érdeklődés lankadását. Csak 1846-ban támad fel ismét az érdeklődés a képzőművészet iránt. Ekkor már szobor-csarnokot is terveznek a nemzet nagyjainak alakjaival, s az évi tárlat ismét sikert arat, a Velencéből idetelepült Marastoni Jakab pedig festőiskola nyitására is vállalkozni mer. A helyzet azonban korántsem egyértelmű, a társulat igazgatósága még előszeretettel fordul a külföldi mesterek felé, amiért is az *Életképek* a legmagyartalanabb egyesületnek bélyegzi, tudnillik a társulás 1846-ra külföldi mester festménye alapján készíttetett a tagjai számára úgynevezett műlapot (ma talán reprodukciónak mondanánk).

Az eszmei harcokban végül a nemzeti irány mellett kardoskodók győznek, s határozatba hozzák, hogy a következő évben a rendelkezésre álló összeg egynegyedét magyar festők műveire kell költeni. Ugyanebben az évben Kubinyi Ágoston, a Nemzeti Múzeum igazgatója javasolja, hogy egy nemzeti képtár létesítésére alakuljon bizottság, s biztosítsanak erre a célra megfelelő összeget. Tizenkétezer forint gyűlt össze, ebből 52 olajfestményt vásároltak.

1846-ban festi a már említett Kiss Bálint — a forradalmi harcok későbbi nemzetőre — egy lányától búcsúzó öreg fogoly képét. Ez a festmény majd a szabadságharc bukása után válik igazán időszerűvé: a megtört aggastyán képében a szabadság vértanúinak jelképét látta a közönség, a művésznek ezért több másolatot is kellett készítenie a képről.

De nem Kiss Bálint az egyetlen, aki kiveszi részét a harcokból. A honvédek között találjuk Petőfi unokatestvérét, Orlai Petrich Somát, Madarászt és másokat. Ismét mások a harcok és a forradalmi mozgalmak résztvevőit örökítik meg; Borsos József 1848-ban festi *Nemzetőr* című képét.

A nemzeti függetlenség szelleme a szabadságharc bukása után is továbbélteti a művészeket és az írókat. Az ötvenes években pedig a festészet az, amely átveszi a forradalmi szellem fenntartójának szerepét. Az írók ugyanis még távoli allegóriákat is alig írhatnak: Tompa Mihály *A gólyához* című versééért, Garay János a *Kont* miatt került haditörvényszék elé, Madách Imre is fogházba jutott. Úgy látszik azonban, hogy a bécsi titkosrendőrség figyelme kevésbé terjedt ki a képekre, esetleg tárgyukban nem ismerték fel a lázító motívumokat. Festőink rendre fordulnak a történelmi múlt tragikus vagy dicsőséges témáihoz. Igaz, Madarász Viktor 1853-ban *Kuruc és labanc* című képét *Két testvér* elnevezéssel kénytelen kiállítani.

A *II. Lajos holttestének feltalálása* című kép burkoltan utal Segesvárra: 1851-ben Orlai Petrich Soma, 1857-ben Than Mór, 1861-ben pedig Székely Bertalan festi meg a témát. Az egyik legnagyobb feltűnést keltő kép Madarász 1859-ben festett *Hunyadi László siratása* című műve. De ugyancsak nemzeti témákat festenek Kovács Mihály, Weber Henrik, Molnár József, Barabás Miklós és Wagner Sándor is. Brocky Károly, aki Londonba menekült, az emigránsokról készíti portréi sorát.

A Bach-korszak idején kialakult történeti tárgyú nemzeti szemlélet a konszolidáció későbbi éveiben nem hagy alább, egészen a kiegyezésig tartják feladatuknak a festők, hogy ápolják a történelmi múlt tudatát, a nemzeti függetlenség eszméjét. Végeredményben egészen a millenniumig terjed e festészet hatósugara.

E rövidre szabott összefoglalás végén álljanak itt Madarász visszaemlékező sorai: „*... életem során adva volt 1848/49-ben fegyverben szolgálni hazánk szent ügyét .. adva volt Kossuth Lajost, Petőfi Sándort színről színre láthatni ... ezen nagy idők kiirthatatlan benyomása alatt léptem a művészi pályára ... tovább küzdöttem.*"

BOJÁR IVÁN

VITA A MŰVELŐDÉSI OTTHONOK JÖVŐJÉRŐL

A MŰVELŐDÉSI HÁZ ÁRNY

Vitányi Iván cikkét olvasva jutott ijra eszembe az az időszak, amelyet közművelődés-szakos egyetemi hallgatóként töltöttem el egy vidéki művelődési házban, B. nagyközségben. Az itt szerzett tapasztalatok sok mindenben kapcsolódnak a vitaindító íráshoz. Vitányi ellentmondásról, problémákról gondolkodik a művelődési ház régi funkciója és az új életforma igényei között. Ami számomra a B-i művelődési házban eltöltött hetek legfontosabb tapasztalata volt, az éppenséggel a fenti ellentmondások, problémák *tagadása*.

B. nagyközség művelődési központja modern, jól felszerelt intézmény. Ha építészetileg és elrendezésében nem is fedi az „agora-típust", megvan benne mindaz, ami egy művelődési központot elméletileg azzá tehet, ami; beleértve a felkészült és megszállottként dolgozó népművelőket (mert hogy nélkülük semmiféle csodálatosan berendezett művelődési ház nem töltheti be feladatát). Ami pedig a programját illeti, azt hiszem, kevés olyan társa akadhat az országban, amely hasonlóan széles választékot próbál nyújtani hasonló feltételek mellett. Viszont, hogy a rendezvények, programok közül melyik *él* valójában, hogy megtölti-e a közönség a színháztermet akkor is, ha a megyeszékhely nívós társulata Shakespeare-darabot hoz B-re, hogy az ifjúsági klubokban akkor is százak gyűlnek-e össze, ha nem disco van, hanem például író-olvasó találkozó — nos, ez már más kérdés.

Vagy az is más kérdés, vajon biztos-e — ha a színvonalas programokat is sokan látogatják —, hogy B. művelődési háza ezzel betöltötte a funkcióját? Vajon ki jön el a rendezvényekre: az, akinek már megvan egy bizonyos magasabb szintű műveltségre való igénye, vagy az, akiben ezt az igényt még fel kellene ébreszteni? Képes-e a művelődési ház az utóbbiak felkarolására, segítésére? B. lakosainak többsége nyilvánvalóan ehhez a csoporthoz tartozik, és a B-i művelődési ház legfontosabb közművelődési feladata éppen ennek a népességnek a megmozgatása lenne. Ez az a csoport, amely a művelődési ház számára szinte megfoghatatlan, és amely B-ben éppúgy, mint az ország többi községében és városában, „csendes többségként" lapul a művelődési ház árnyékában.

A ház látogatóinak többsége ugyanis azok közül kerül ki, akikben már eleve megvan valamilyen „pozitív öncélként" a műveltség elsajátítására ható belső indíték. Ők viszont saját erejükből, egyénileg is megszerezhetik egy-két dolog kivételével a számukra szükséges „kulturális javakat". A többiek sem otthon, sem munkahelyükön nem kényszerülnek olyan tevékenységet végezni, ami valamilyen formában személyes szükségletükké tenné a művelődést. És ez a helyzet addig nem változik, míg egész életmódjuk gyökeresen át nem alakul. Éppen ezért egyáltalán nem lehet hibáztatni B. lakosainak azt a túlnyomó többségét, amely nem törődik a művelődési házzal, vagy annak programjából csak a discót vagy a Déryné Színház operettelőadásait látogatja.

Vitányi Ivánnak igaza van, mikor az életforma elsődlegességét hangsúlyozza a művelődési ház létének meghatározói között. Csakhogy az életforma ily módon nem feszítő erő, amely a művelődési ház felé irányítaná az embereket, hanem éppen ellenkező-leg, gát — vagy inkább egyfajta blokádgyűrű a művelődési ház körül. Ezért nem ellentmondásos B. nagyközségben a közművelődés helyzete, hanem inkább olyan állapot, amely a változtatni akaró népművelők számára *problematikus*. Maga az állapot azonban nem hordoz magában belső ellentmondásokat. Tökéletesen megfelel a B-ben és az ország legtöbb más községében és városában levő tényezőknek és körülményeknek, amelyek között a lakosság túlnyomó többsége él.

Az előbbiekből következik, hogy a művelődési házban történő közösségteremtésnél a probléma már az elhatározásnál jelentkezik: elmennek-e egyáltalán a művelődési házba az emberek. Vitányi szerint ugyanis ami odavinné, az éppenséggel a közösség iránti igény. A közösségi létnek azonban megvannak a műveltséggel szoros kölcsönhatásban levő szintjei, fejlettebb és kevésbé fejlett megvalósulásai, a „talponálló-közösségtől" kezdve az aktív, önművelődő kollektíváig.

Az tehát, hogy egy lakótelepen nemcsak lakások épülnek, hanem iskola, mozi, művelődési ház, sportpálya, ifjúsági klub, tehát a közösségi élet tárgyi feltételei, még nem biztosítja azt, hogy a lakótelepen élők művelődni fognak, és fejlett közösségi életet kezdenek élni a felsorolt és még lehetséges objektumok bármelyikében.

A művelődési ház jövője legfőképpen azokon a tényezőkön múlik, amelyek voltaképpen a szorosan vett kultúrán kívüli területekről érvényesítik hatásukat. Münchausen báró szerepébe esünk, ha úgy gondoljuk, hogy a műveltség igényét maga a művelődési intézmény léte váltaná ki; a saját hajunknál fogva próbálnánk felemelni magunkat. Ebben a helyzetben az életforma megváltoztatása mellett két tényező segíthet: az egyik a mindenki számára kötelező elemi oktatási rendszer, a másik a tömegkommunikáció, amely szinte mindenkihez elér, akár akarja, akár nem. Ezeknek a tényezőknek — a művelődési igények felkeltésében játszott lehetséges szerepüknek — a vizsgálata rendkívül fontos tehát. De hozzá kell tennem, valószínűleg ezekre az intézményrendszerekre is érvényes a cikkben végigvezetett ellentmondás: valódi felhasználásukat, egyéni igénybevételüket alapvetően befolyásolják a kultúrán kívüli létfeltételek.

MÁRVÁNYI PÉTER
egyetemi hallgató

Művelődési Központ, Vác

Művelődési Ház Kincsesbányán

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRSZERZŐ
BUDAPEST, IX., Ulői út 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1977 MÁR 20
TÜKÖR
Budapest

FORRADALMI IFJÚSÁGI NAPOK

1514

ZÉKEL DÓSA GYÖRGY

Halhatatlanok közül a megégetett

1490-ben eltemették Mátyást. Az országgyeplőért sok úri kéz kapkodott, s hogy igyekezetét mások szándéka ne lohassza, egyik meg másik hatalmasság is bandériumokat, zsoldosokból verbuvált magánhadsereget szervezett. A káosz kora volt ez, történészek mai szavával élve, feudális anarchia. 1494-ben az országban összeírt 206 ezer porta adójából 91 ezerét már hiába várta a király; a pénz meg az áruban szedett dézsma a nagyurak prédája lett. Tehették. A törvényekben sűrűn leírták a servilis conditiot, a nép egyetlen „jogát", a szolgai állapotot. Ernuszth pécsi püspököt tömlöcbe vetik ugyan, mert harácsolását még a jog látszatával sem fedezi, de a többiek, Bakócz, a Báthoryak, a Bebek família, értve a csíziót, falvakat, jobbágyokat szereznek seregével. Pusztásodásnak mondják ma azt a folyamatot, amely menekülésre késztette a föld megművelőit. Mentek, mert hiába verítékeztek, a kilenced, a tized meg a többi adó beszedése után semmijük sem maradt. Mezővárosok süllyednek le a létezés legsanyarúbb poklába; jogaik semmivé lesznek, kötelmeik, terheik elviselhetetlenné sokasodnak. S törvényt törvény követ. Az 1504. évi törvény 18. cikkelyének 2. paragrafusa még azt is kimondja: „... mostantól fogva senki paraszt vagy jobbágy ez országban ne merészeljen bármi módon és bármi eszközzel szarvasra, őzre, nyúlra, vadkanra vadászni, avagy fácánokra és a köznyelven úgynevezett császármadarára madarászni."

A VÉGVÁRI VITÉZ

Az 1470-es évek elején, pontosan meg nem határozható időpontban ilyen világba született az, akit a korabeli források Zékel, azaz Székely Györgyként emlegetnek: Dózsa György. A makfalvi Dósa család levéltárában, valamint a brassói templom évkönyvében föllelt adatok hitelesen bizonyítják, hogy régi székely família sarjaként, az ún. szabad székelység tagjaként látta meg a napvilágot, s cseperedett fel. Vitézkedett; harcolt a szász patríciusok ellen, határőrcsapatok tagja, végvári küzdelmek részese volt, s 1514 februárjában Nándorfehérvár, azaz Belgrád alatt lovastisztként párbajban levág egy magas rangú törököt. Ezért kapja a királytól a címeres nemesi levelet, amely előnévként a „makfalvit" tünteti fel. Ennyi s nem több, amit ifjúságáról, felnőtté éréséről tudunk. Miféle hatások érték, mit látott, tapasztalt? Aligha mást, mint ezernyi társa. A kor válaszol arra, hogy milyen lehetett az ember, az az ember, akit Dózsa Györgynek hívtak. Kemény, mint a sorsa. Bátor, mert a kardforgatás a mestersége. Elszánt, mert hisz' mit veszthetett? Évszázadokon át az urak s készséges íródeákjaik nagy buzgalommal kutattak, mit áshatnának elő, hogy nevét, alakját bemocskolják. Mondták, írták, hogy gonosztevő, rabló, brutális ember volt, kapzsi. Ám a kitalálásokkal szembeáll maga az élet. Abból is az a néhány hónap, amely halhatatlanná tette.

Nemesi levelének átvételekor, a királyi udvarban találkozik először a prímással, Bakócz Tamással. A nagyúr, aki nemrég tért meg Rómából, hol káprázató gazdagsága fitogtatásával próbált — sikertelenül — pápává választásához szavazatokat szerezni, a gyenge II. Ulászló király mellett a tényleges országfőnek számított. Ezért, hogy amikor 1514. április 16-án meghirdeti a török elleni kereszteshadjáratot, maga dönthet a vezérről. S ő Dózsát teszi meg annak.

RÁKOS MEZEJÉN

Krisztus zászlaja alá, Rákos mezejére gyűlni kezdett a had. Brutus János Mihály 1517—1592. között élt szerzetes írja: „Székely pedig nem csalta meg övéinek várakozását, nem látszott méltatlannak a ráruházott tisztségre: ami nem telt ki otthoni képzettségéből, azt a sötét barbárságban született ember bátorságából és önbizalmából kölcsönözte: a faragatlan embereket, akik hadi fegyelemhez nem szoktak, meghatározott rendekbe osztotta, kijelölte elöljáróikat, katonai tudásra oktatta: engedelmeskedni, parancsot teljesíteni, követni a zászlót, őrt állni, a vezér első szavát megfogadni s egyebekre — mindezt nagyon is jól értette, mert megszokta az ország végein, ahol sokáig harcolt a török ellenséggel."

Rátermettnek bizonyult, ami nem kis dolog. Nem volt segítsége, hiszen a nagyurak még vezért sem tudtak vagy akartak adni, nemhogy alvezéreket. Dózsa így hát öccsét, Gergelyt, Mészáros Lőrinc papot, Balog Istvánt, majd később Turkevei Ambrust teszi meg annak, a kapitányok meg hadnagyok választását — ráérezve a demokratizmus hatalmas erejére — rábízza az összesereglettekre. Mi történik a táborban? Készülnek a török ellen. Gyakorlatoznak, a harc elemi fogásait tanulják, s aggódva látja közben a vezér, hogy az urak a seregért semmit, de ellene annál inkább tesznek. Erőszakkal fogják vissza a Krisztus zászlaját választókat, mert töröknél, a haza oltalmánál fontosabbnak tartják birtokaik megművelését. Nem adnak fegyvert, lovakat, élelem alig valami... S közben a panaszok tengere. Tuberó Lajos 1455—1527 között élt szerzetes írja ezen időkről: „Mondhatatlan gyűlölség van köznép és nemesség között: sok nemes megfeledkezik az emberségről és rabszolgaként bánik a parasztttal". Ezt mondják, ismétlik a seregbe érkezettek Dózsának meg alvezéreinek is. Az urak csúf játéka Krisztus seregével, kegyetlensége pa-

MADARÁSZ VIKTOR: DÓZSA

rasztjaikkal szemben, az elviselhetetlenné nőtt terhek... mi volt az, ami végül is kimondatta Dózsával a nemet? Mert hiába jött májusba Bakócz parancsa: fölfüggeszti a keresztes hadjáratot. Késő volt a rettenet, amit a fegyvert fogó paraszt keltett. A sereg nem oszolni, hanem menni akart. Még a török ellen. Mennyien voltak? A források 20 ezer meg 100 ezer emberről egyaránt szólnak. A legmegbízhatóbb adat: Dózsa 30 ezer embernek parancsnokolt. Így indultak Ceglédnek.

Zékel Dósa György

DÁLNOKI UTCARÉSZLET
DÓZSA GYÖRGY SZÜLŐFÖLDJE

DERKOVITS: 1514

CEGLÉDTŐL TEMESVÁRIG

Mi történt a Rákos mezeje s Cegléd között? Mi ment végbe vezérben és seregben? Terjedelmes történeti tanulmányok kutatják, elemezik ezt. Pontos, bizonyítható válasz nincsen, de tény, hogy Cegléden Dózsa már olyan beszédet mond el, amely szavait tekintve ugyan forrásonként eltér, de értelmét nézve mindenütt azonos, forradalmi programbeszéd ez. A már idézett Tuberó munkájából emeljük ki e híres beszéd egy részletét:

„Akár nehéz, akár könnyű dolgot tett-e már csak egy nemes is a ti munkátok és költségetek nélkül? Hiszen ha egy nemes építkezik, házasodik, leányát férjhez adja, vendéget fogad, születik vagy meghal, ha saját ügyében a királyhoz utazik:

A RÉGI DÓZSA-EMLÉKMŰ DÁLNOKON

veletek fizetteti meg; semmit sem tesz a ti nagy károtok nélkül. Ki viseli ezt el, akinek emberi értelme van? Sem kedvező, sem kedvezőtlen dolog nem érheti a nemest anélkül, hogy ti kárát ne vallanátok."

Kétezren állnak itt zászlaja alá, s most már a legutolsó közkatona is tudja, hogy mit akar a sereg! A terhek eltörlését, a szabadság napvilágából jogos jussát, az embernek kijáró emberséget. Azok, akiket Engels később „a nemzet nagy, kizsákmányolt tömegének" nevez, most már e vágyaktól fűtve zúdulnak neki az Alföldnek. Dózsa Tiszavarsánynál hordókból veret hidat, s úgy kel át seregével. Zenészeket osztat be a nagyobb csapategységek mellé, hogy ismét tanúsítsa érzékenységét egész és rész összefüggései, harc és lélektan kapcsolódása iránt. Nagylaknál a tölgyfapalánkkal, mély árokkal körülvett, tapasztott falu várat ostromolja, s innét ugrasztja meg mezítláb, egy szál ingben Báthory István későbbi nádort, akkor temesi főispánt. Solymos várát a Csanádnál zsákmányolt ágyúk átcsoportosításával veszi be... Újra meg újra bizonyítja hadvezéri képességeit. Gyorsan átlátja a hadihelyzetet, a legjobbkor veti be tartalékait, ügyesen manőverez gyalogságával a nemesi lovasság ellenében. Nincs híján találékonyságnak, Solymosnál a lőportornyot vereti s robbantatja föl ágyúival, Nagylaknál rőzsével hordatja tele a várárkot, s rágyújtatja az urakra... s közben véres kardokkal, nyársakkal hírvivőket indít útnak, hívják a seregbe mindazokat, akik férfiak és kisemmizettek.

A rémület egységet kovácsol. A tegnap egymás torkát szorongató nagyurak Dózsa nevére egy farkascsordává lesznek. Amikor hírét veszik, hogy Dózsa már Temesvár alatt van, s megkezdte — június közepe táján — ágyúkkal, falzúzó sziklákkal a várostromot, valamint a Béga új medrének ásását, hogy a várat fedező vizet elvezettesse (!), megmozdul az úri siserehad. Lecsapnak azokra, akiket Dózsa Rákos mezején

hátrahagyott, túlerővel támadják s kaszabolják le a sereg kisebb, a törzstől távolabb működő egységeit, majd végül a szorult helyzetben levő Báthory hívására megindul Temesvárhoz az erdélyi vajda, Szapolyai János.

Egy hónapig állják a két tüzet, egy hónapig vívnak a túlerővel. Dózsa ott van mindenütt, sűrűn kockáztatja közelharcban az életét, hogy személyes példájával sarkallja a fáradókat, a csüggedőket, bátorítsa a derekasan verekedőket. Így esik fogságba is, sebesülten. Vadak között ő bizonyul nemesnek. Az urak Te deumot énekeltetnek az odarendelt papokkal, s közben az amúgy is sebesült ember vastrónra ültetik, amely alatt tűz lobog, izzó vassal koronázzák... Jajszó nélkül tűri, s míg az élet legkisebb lángja lobog benne, ember marad. Így válik hőssé.

„ÉGEN AMÍG CSILLAG..."

Lesújt a hóhér pallósa, az élettelen testtől elválik a vér borította, iszonyúan megkínzott fej. Testét fölnégyeltetik az urak, s kiszegeztetik Bu-

MADARÁSZ VIKTOR: DÓZSA NÉPE

1972 MÁR.
IFJÚSÁGI MAGAZIN
SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

...teljes és örök paraszti állapottal legyenek alávetve". Törvények, adók, kilenced, tized, a költözés elemi jogának semmissége, Mohács, török uralom, Habsburgok, évszázadok... Egy messzire hallatszó hang, Petőfié: Dózsa „a magyar történet egyik legdicsőbb embere." Egy másik hang, Adyé: „Megsütnek és egymással falatnak ma is föl bennünket Magyarország tulajdonosai." 1906 novemberében írta le, majd' négyszáz évvel Dózsa zászlajának kibomlása, s lehanyatlása után. Négyszáz év alatt az urak semmit nem változtak, ám változott, mássá lett Dózsa népe! Bizonyította ezt 1919, s 1945. A felszabadulás után az elsők között Dózsa Györgynek állítottak szobrot, s egy ország őrzi ezer módon nevét, tettei emlékét.

Régi, korabeli krónikában adták szájába e búcsúszavakat:

„Égen amíg csillag, míg fű, kacagó,
lesz a földön,
tengerben hullám támad s erdőn fa
növekszik,
fennmarad ám a nevem..."

Most, születése ötszázadik évfordulójának megünneplésére országszerte készülve, tiszta szívvel leírhatjuk: így igaz!

MÉSZÁROS OTTÓ

Madarász Viktor

FILM, IRODALOM, KÉPZŐMŰVÉSZET, ZENE

A DOLGOZOK LAPJA VASARNAPI MELLÉKLETE

Dózsa alakja a képzőművészetben

Hiteles Dózsa-portrét nem hagyott ránk a történelem és a művészettörténet, mégis minden Dózsa-ábrázolásnak históriai és műtörténeti hitele van: hitelesen vall a korszakról, amelyben készült hűségesen ábrázolja, nem a székely nemes arcvonásait, hanem — a századot, amely a székely nemest formálta.

Talán a legkorábbi kompozíció a legőszintébb. Nem biztos, hogy a keresztes parasztok vezére épp olyan busa bajuszt viselt és épp olyan vastag ajkak fölött ahogyan ezt *Taurinus István* könyvének címlapján látjuk, de biztos, hogy épp olyan kínok kínjával pusztult el, amint ezt az *1519-es fametszet* mutatja. A fametszet már a reneszánsz jegyeit viseli, a szerző, akinek könyvét díszíti, maga is neves humanista, gyulafehérvári kanonok. Mégis, a leveretés után öt esztendővel Bécsben kinyomtatott könyvborítón a középkor szelleme üt meg. Hiszen a reneszánszosan szimmetrikus kompozíció középtengelyében a fogát vicsorító, tüzes koronától füstölgő fejű Dózsa ül, a szép, szabályos szimmetriát jobbról a vezére húsába harapó parasztkatona balról a sippal-dobbal gyülekező udvari zenész szolgáltatja, a mesteri perspektívát a háttérben karóba húzott emberek, s a legszabályosabb reneszánsz rövidülés azon a kivégzetten tanulmányozható, akit Dózsa lába elé rakott a fametsző —, s alighanem Werbőczy pribékje is.

Az ábrázolást minden kezdetlegessége ellenére modernnek érezzük: éppen négy évszázadot kellett várnunk a Taurinus-krónika után, míg újra ilyen leplezetlen, elfogulatlan Dózsa-ábrázolásra találtunk.

A barokk például — látványos, színházias szabályainak megfelelően — mindent idealizált. Egy csaknem *két évszázaddal később keletkezett augsburgi rézmetszet* láthatóan nagyobb gondot fordított Dózsa pompás-szabályos izmaira, mint magára a kivégzési jelenetre, s ugyanezzel a grafikai bravúrral, de ugyanilyen könnyedén ábrázolta a pribékeket is. Vonaglik a tűzhalálra ítélt ezen az *1694-ben* közrebocsátott lapon is, ügybuzgalommal rakják a tüzet, emelik a tüzes koronát kinozzák az elfogott harcosokat a hóhérlegények. Csak éppen a vonaglás is, a tűzrakás is, a kínozások is bizonyos balettes koreográfia szerint történnek, és az egész jelenet mintha egy barokk opera színpadát, s nem az életet ábrázolná.

Az ottomán birodalomhoz való tartozás közrejátszhatott abban, hogy évszázadokig nem találni számottevő magyar műalkotást Dózsáról. *Az újabb jelentős kompozícióra, most már egy mesterműre, megint kétszáz esztendőt kellett várni.* A magyar irodalom, a nemzeti történelemszemlélet már a múlt század első felében felfedezte, magáénak vallotta vagy legalább is rokonszenvvel ábrázolta a a parasztseregek vezérét, ám ugyanennek a gondolatnak festészeti kiteljesedése az önkényuralom korára esik. A szabadságharc után a nemzeti romantika mesterei a nemzet lelkiismeretének ébrentartását vállalják — sokszor az irodalom mellett. Így válnak aktuális, lázító szimbólummá *Hunyadi László, Zrínyi* és *Frangepán* mellett *Dózsa* parasztjai — és így válnak a rongyos paraszt-katonái kacagányos, sisakos vitézekké. *Madarász Viktor* festménye, a *Dózsa népe*, egy évvel a kiegyezés után, *1868-ban* készült, de közvetlen folytatása az elnyomatás esztendeiben készült Hunyadi-képnek, Zrínyi-kompozíciónak, közvetlen folytatása a komor, baljós nemzeti romantikának.

Dózsa népe hideglelős, holdvilágtalan éjszakában lopakodik, figyel, temet és menekül: a páncélos, puskás, csapzott hajú vitézek egy kivégzett — társukat? vezérüket? — vágják le gyalázat akasztófájáról, hogy méltóképpen eltemethessék. Ezek a vitézek inkább nemesek, mint jobbágyok és inkább pusztulásra ítélt földönfutók, mint lázadók. Sorsuk láthatóan az lesz, mint elődeiké a kiterített Hunyadi Lászlóé és a siralomházban ülő Zrínyi Péteré. Mégis rendkívüli tett Madarász képe — jellemző, hogy még hetven esztendő múlva, a harmincas évek közepén is szemére veti egy nagy tekintélyű polgári méltatója, hogy ilyen témát választott.

A képzőművészet újabb remeke megint bukott — forradalom után, az előzőnél is keményebb elnyomás esztendejében, s megint alig leplezett forradalmi célzattal jelenik meg.

Természetesen *Derkovits Gyula 1514. című fametszetsorozatáról van szó.* Századunk emberének, ha Dózsára és a képzőművészetre együtt gondol, elsősorban ezek az iszonyú erejű, feszülő alkotások jutnak eszébe. Általuk vált Dózsa egy egész kultúra számára fenségesen elpusztuló figurává. Annak ellenére, hogy Dózsa itt sem csupán történelmi figura, s parasztjai sem csupán középkori parasztok. Derkovits műve mégis hitelesebb, mint Madarászé, s nemcsak azért, mert fametszetei közelebb állnak a parasztháború korának fametszeteihez, hanem azért is, mert utalása hiteles: osztályharccal osztályharcot, lázadással forradalmat ábrázol.

Az ötvenes évek elején Derkovits-ot ferde szemmel nézte a hivatalos művészetpolitika. A sok, korabeli sikeres-sikertelen ábrázolásból, szoborból, képből, grafikából egyet emeljünk ki: *Szabó Vladimír* mesés, nyugtalanító költői festményeit, amelyek *1953-ban*, minden szigornak fittyet hányva, népköltészeti szépséget, középkori titokzatosságot varázsoltak a műbe.

A grafikus aki Derkovits után méltó kézzel nyúlt a témához, s aki valóban derkovitsi sorozatot alkotott később, huszonöt éves volt éppen. *Kondor Béla*, a mai magyar művészet kiemelkedő mestere főiskolai diplomamunkaként, s ugyancsak középkori és koracreneszánsz mesterek példájára, de modern válságok és győzelmek érzésével alkotta meg rézkarc-sorozatát, Amely természetesen nem középkori (miként Derkovits-e sem volt az), s amely egy forradalommal és vajúdással teli társadalom, e társadalom eflelősségteljes művészetének kifejezése lett. Ennek kifejezője más-más formában, más-más anyagban az a szobrász, aki a legtöbb és legkitűnőbb Dózsa-szobrokat alkotta a magyar művészet történetében: *Somogyi József.*

Somogyi 1953-ban állította ki első Dózsa-fejét, első egészalakos kompozícióját 1955-ben mintázta, 1958-ban állította fel Cegléden, s már ezek távol álltak a szokott, ünnepélyes semmitmondó szobor-ideáltól, már ezek meghatározták modern, kemény Dózsa-elképzelésüket. Méginkább Somogyi 1965-ben és 1971-ben mintázott alakjai. Az előbbi — kicsi, törékeny anyagból készült samott-figura — ugyanazt a végtelen középkori elszántságot, s ugyanazt a végtelen középkori kegyetlenséget fogta formába, amit a Taurinus-féle fametszeten megismertünk, s ami valójában jellemezte a tűzzel-vassal középkori osztályharcot vívó, végül tűz és vas által elpusztított forradalmárt.

Az újabb tű bronzszobor hatalmas méretben a korábbi ceglédi emlékmű helyére készül, s kettős figurájával, fenyegető kaszáival és nyers formatöréseivel monumentálissá fokozza ugyanezt az összetett gondolatot.

R. GY.

ZOK LAPJA

A Kodály-életmű reprezenta

Kodály Zoltán születésének 90. évfordulójáról nagyszabású zenei ünnepségsorozattal emlékeznek meg hazánkban. Ez lesz az idei évad egyik legkiemelkedőbb kulturális eseménye; megrendezésekor nemcsak a hazai, a külföldi közönség érdeklődésére is számíthatunk. A *szeptember 25-én kezdődő és december 17-én záruló* jubileumi ünnepségekről a közelmúltban sajtótájékoztatón is beszámolt az Országos Operatív Bizottság, — ennek egyes fontosabb programpontjaira kell most emlékeztetnünk, amikor vázlatosan ismertetjük a Kodály-jubileum tartalmát, mondanivalóját.

A *Budapesti Zenei Hetek* keretében — *szeptember 25. — október 26.* — nyolc hangversenyt Kodály-emlékestként rendeznek meg. A további huszonöt koncert középpontjában is Kodály életművének reprezentatív bemutatása áll. Zenekari művei közül felhangzik a *Nyári este* és a *Háry János-szvit (Ferencsik János vezényli);* a *Galántai táncok* és a *Concerto (Lukács Ervin);* a *Marosszéki táncok (Vaszy Viktor)* és a *Felszállott a páva (Konstantin Iliev* vendégkarmester dirigálásával). Az oratórikus művek közül a *Psalmus Hungaricust,* a *Budavári Tedeumot* hallhatják a koncertsorozat részvevői. A jubileumi ünnepségek nyitányaként — *Ferencsik János* vezényletével — a *Székelyfonót* adják elő. *„Kodály kamarazenéje"* címmel négy előadáson mutatja be műveit a *Magyar Rádió és Televízió Énekkara* —, amely ezeken kívül ünnepi hangversennyel is megemlékezik a nagy zeneköltőről.

Nem ez az első Kodály-ünnepségsorozat Magyarországon. Fontos zenei esemény volt a zeneszerző 70., 75. születésnapja alkalmából megrendezett koncertsorozat is, amelyeknek előadói gárdáját a mester útmutatásaival is segítette. A mostani azonban — arányainál, jelentőségénél fogva — még kiemelkedőbb.

Valamennyi eddigi Kodály-emlékünnepség óriási lendületet adott a hazai kórusmozgalomnak. Ez volt e bemutatók legnagyobb eredménye, ezzel igazodtak a mester szellemléhez, s ezzel vívták ki leginkább Kodály elégedettségét. Köztudott, hogy milyen hatalmas arányú *zene-pedagógiai tevékenységet* fejtett ki Kodály Zoltán. *Ő vetette meg a mai iskolai — elsősorban az általános- és a középiskolai — zenei nevelés alapjait;* ma már sok százezerre tehető azoknak az általános iskolát végzett fiataloknak a száma vei szerint felépített tananyag segítségével ismerkedtek meg a muzsikával. Ez tükröződik a kórusmozgalom eredményeiben is.

Az idei jubileumi hangversenysorozaton *több mint háromszáz öntevékeny kórus is bemutatja műsorát* —, s ezeknek az együtteseknek a tagjai már túlnyomó többségükben Kodály „zenei növendékei". A mestert roppant örömmel töltötte el életében az a tény, hogy pedagógiai munkássága termékeny talajra talált hazánk iskoláiban. 1963-ban írta ezeket a sorokat: *„A legnagyobb örömömre az szolgál, amikor a fiatalokat hallom jót, és jól énekelni. Nemrég három alkalommal volt ilyen élményben részem: Kecskeméten, Veszprémben és Dunaújvárosban (öregember már csak kevés helyre jut el) —, s mondhatom, a csendes elégedettség örömével jöttem el: így éneklő ifjúság, ez az amit mindig kívántam. Bebizonyosodott, hogy az éneklő ifjúság óhaja nem hiú, üres ábránd; szorgalmas zenetanárok, tehetséges pedagógusok, kiváló nevelők segédkeznek a megvalósításában, nagy sikerrel".* Többször írt erről a témáról — beszélt, nyilatkozott — s mindig hasonló hangnemben.

A mester, természetesen, nem csak a Kodály-művek bemutatását hallgatta élvezettel. Sőt, mint mondotta, elsősorban annak örül, hogy az ő közreműködése is megkönnyítette, (egyszer így nyilatkozott: *„megrövidítette"* (a nagy zeneköltők műveinek megértéséhez vezető utat. Nem csekély részben neki köszönhető, hogy ifjúságunk tekintélyes része eljutott *Bach, Beethoven, Mozart* megértéséhez, eljutott *az opera megértéséhez,* s nem idegen számára *a mai európai komoly zene.*

A jubileumi koncert- és kórusbemutató sorozat *kiváló alkalom lesz arra is, hogy határainkon túl még jobban megismertesse Kodály zenepedagógiai munkásságának jelentőségét.* Nem mintha külföldön először hallanánk róla. Zenei szakemberek — pedagógusok — évek óta tanulmányozzák módszerét. Most azonban, újólag tapasztalhatják, mint hatott a tömegekre Kodály pedagógiai eszméje, mint lett belőle *zenei mozgalom, szellemi eredmény, kulturális cselekvés.* S láthatják a részvevők százait, ezreit, akiknek együtteseit nem valami *„parancs"* kovácsolta össze, hanem a zene szeretete, megértése, s a Kodály Zoltán felébresztette — az ő szavaival élve — *„zenei közlésvágy".*

[illegible] magyar [illegible] vai nagykövetségének előadótermében.

A jubileumi ünnepségsorozat másik fontos tartalmi jegye: *előtérbe helyezi Kodályt, a komponistát.*

A háromhónapos bemutatósorozaton lényegében valamennyi Kodály-mű előadásra kerül. Nagyzenekari, kamara- és oratórikus művek, népzenei feldolgozások, kórusművek. Óriási feladatokkal kell megbirkóznia a népes előadói gárdának. Nem a Kodály-életmű *„újraértelmezéséről"* van szó, — hanem arról, hogy *még pontosabb, még lelkiismeretesebb, a mester útmutatásaihoz még jobban igazodó produkciók szülessenek meg.* A hivatásos együttesek, a kórusok, iskolai énekkarok már hónapok óta készülnek a műsorokra. S hogy ezt a munkát milyen fontosnak tekintik, jellemzésképpen megemlítjük: igen sok zenetanár, általános iskolai és középiskolai énektanár halasztotta el hosszabb nyári kirándulását, tanulmányútját jövőre, hogy irányíthassa a felkészülést, a próbákat.

Végezetül, hadd számoljunk be röviden arról, hogy a közvetlen zenei eseményeken kívül milyen *széles körben folyik a készülődés a Kodály-jubileumra.*

Az *Országos Filharmóniánál 25 koncertből álló sorozatot készítenek elő,* elsősorban Debrecenben, Győrben, Kecskeméten, Miskolcon, Szegeden és Veszprémben. A *Kulturális Kapcsolatok Intézete* Moszkvában, Helsinkiben és Pozsonyban Kodály-emlékkiállítást rendez. A *Zeneművészeti Főiskola* ünnepi hangversenyeket tart, Kodály-előadótermet avat és megrendezi a *„Szép magyar beszéd"* című versenyt. A *Zeneműkiadó Vállalat* két Kodály-könyvet bocsát a közönség elé (Magyar népzene, Utam a zenéhez); s kiadja *Szabolcsi Bence, Ősze László* és *Gál Zsuzsa* Kodály Zoltánnal foglalkozó műveit. A *Magyar Hanglemezgyártó Vállalat* megjelenteti a Székelyfonót, a Zenekari dalokat, a Kórusművek új sorozatát és a Kodály Zoltán vezényel című 3 lemezes albumot.

T. I.

DOLGOZÓK LAPJA
SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-148, 340-126

zációsan sikerült! Akár strandra is eljárhat azzal. Az oldalába ültette át a professzor úr, a dressz takarja.

A madárszemű az ágya peremét markolászta ültében. Nyirkosodott már a tenyere a sok rémségtől, ahogy egyikről a másikra tekintgetett.

Etelka csak most végzett pongyolája begombolásával.

— Magának ott mi lóg ki? — kérdezte viszolygós üveghangon. Etelka ösztönösen a tükörbe pillantott.

— Hol, lelkem?

— Ott, a hasán.

— Ja? — Etelka elnevette magát. — Már azt hittem, valami rendetlenség. — Megfogta a piros cső végét. — Ez gumikatéter.

— Mindig a hasában lesz?

— Dehogy lesz! Csak pár napig, amíg az új epevezeték összeforr.

— Nem fáj?

— Á, semmiség, — legyintett Etelka. — Fő, hogy szépen gyógyul a seb. A professzor úr saját kezűleg kötözi. Az aranykezével. Áldja meg érte az én Istenem. Az életemet neki köszönhetem..! Na, jön, Rózsika?

Az menekülve kapkodta magára csíkos kórházi köpenyét. Nem akart kettesben maradni Jolánkával. Semmiképp nem akart. A hideg rázta a gondolattól, hogy megmutatja azt az átültetést a oldalába, ha vele marad. Ma-

MADARÁSZ VIKTOR

Méltatlanul elfelejtettük ezt a festőt. Igaz, Zrínyi és Frangepánja számtalan iskolai folyosót díszít, és díszített. De ez nem éppen sikerült festmény, ahogy a patetikus Zrínyi Ilona vizsgálóbírái előtt sem az. Még „szakmai" hibák is akadnak rajtuk: a két összeesküvő főúr aránytalanul nagy a térhez képest; a bíró karikatúraszerű alakja meg mintha egy másik festményről került volna a munkácsi várúrnő elé. Hanem ezek a képek színesek, látványosak – népszerűek, mint ahogy népszerű volt a haldokló Petőfi is, amint szíve vérével felírta egy kőre: Hazám. Madarászt nemzeti romantikája tette népszerűvé, és ma is inkább ezt hangsúlyozzuk – pedig jó festő is volt, s nem csupán derék hazafi. Kevésbé színpompás képei bizonyítják ezt: a magyarokkal szimpatizáló francia történész, a hun-szakértő Amadé Thierry portréja; Zrínyi Miklós zordon arcmása; Dózsa népének sejtelmesen romantikus megidézése; s utoljára, de elsősorban a nagy párizsi siker, a Hunyady László siratása.

Mit gondolt vajon a Salon zsürije, amikor 1859-ben aranyéremmel jutalmazta az ismeretlen magyar képét? Mi vonzotta őket? A fényárnyék ellentétek rembrandti drámája? Vagy a solferinói csata hangulata, az osztrákellenes francia érzület hangolta a zsürit a fény városában elsőként felbukkanó Kossuth-párti művész jutalmazására? Vagy valóban megérezték, hogy itt nem romantikus középkori rémtörténetet látnak, hanem egy nemzet fekszik a ravatalon? Nem tudjuk. Csak az bizonyos, hogy ez a fiatal festő már indulásának éveiben megalkotta élete egyik főművét.

December 14-én lesz 150 éve, hogy született. Nem rajongok az évfordulókért – de Madarász megérdemli, hogy ne feledkezzünk el róla.

SZÉKELY ANDRÁS

HUNYADI LÁSZLÓ SIRATÁSA
(Magyar Nemzeti Galéria)
PELBART JÁNOS REPRODUKCIÓJA

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRMONDÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

SZOCIALISTA MÜVESZETERT
1971 OKT

Madarász Viktor

1021

Krónika

A nyírbátori templomban az Állami Hangversenyzenekart és a debreceni Kodály Kórust Ferencsik János vezényli (Mezey felv.)

NYÍRBÁTORI ZENEI NAPOK

Báthory István erdélyi vajda, amikor legyőzte a törököket Kenyérmezőn a zsákmányból egy katolikus és egy református templomot építtetett. A minorita templom és az egyetlen, hatalmas teremből álló református templom a hazai gótika nagyszerű alkotásai, ez idén ötödször adtak hajlékot a történelmi hajdú város zenei rendezvényeinek.

Az ünnepi sorozat nyitányaként a **budapesti Madrigál kórus** hangversenyét hallgatták meg a vendégek, zárószámként pedig **Kodály** Psalmus Hungaricus-a hangzott el **Ferencsik János** vezényletével. Felejthetetlen élmény marad minden zenekedvelőnek az „Éji Zene" elnevezésű program. A reflektor fényben úszó református templom fa-harangtornyában régi magyar hangszerek szólaltak meg **Bige József** és **dr. Nyul István** avatott kezében.

Beszéltem a rendező bizottság több tagjával és **Jánvári Tiborral**, a járási hivatal művelődésügyi osztály vezetőjével felelmelegettük a múltat is. Kezdetben a közönség megszervezése volt a fő feladat, idén a rendelkezésre álló jegyek igazságos szétosztása. Néhány éve még a vállalatok, tsz-ek a kulturális alapból vásárolt jutalomjegyekkel támogatták a rendezvényt. Idén két nap alatt négyezren fordultak meg nálunk, első ízben **külföldiek** is Finnországból, Csehszlovákiából és Lengyelországból.

A zenei napok komoly hatást gyakoroltak a helyi zenei életre is. A nyírbátori 50 tagú gyerekkórus az idén már másodszor kapott helyet a programban. A zenei napok másik jelentősége, hogy kaput nyitott nemcsak a zene, hanem a **képzőművészet** igaz barátai előtt is. A minorita kolostor romosodó épülete az 1960-as restaurálás után a **Báthory István múzeumnak** adott helyet, s itt rendezték meg egyidőben „Történelmi festészetünk" című kiállítást Madarász Viktor, Székely Bertalan és Benczúr Gyula képeiből.

Sok segítséget kaptak a **Művelődésügyi Minisztériumtól**, az Országos Filharmóniától és a megyei tanácstól, ez utóbbiaktól az erkölcsi segítségen túl jelentős, negyedmillió forintnyi anyagi támogatást is.

Öt év alatt a Nyírbátori Zenei Napok rendezvényei sokat fejlődtek. A jövőt illetően a színvonal tartása mellett az **ifjúság** nagyobb mértékű bevonását tervezik. A rendező bizottság tagjai bővelkednek ötletekben. Szeretnék a megnyitót színesebbé tenni, **kórus találkozót** szervezni. A jövő évi eseménysorozat a **Kodály évforduló** jegyében zajlik majd. Természetes, hogy akadnak problémák: nincs például szálloda. Amikor nagyobb országos támogatást igénylünk, ebben a **rádió- és tv-közvetítés** lehetőségét is kérjük. Ebben az évben ugyanis hiába vártuk őket...

(KECSKOVSZKI)

PRÉMI PETŐFI SZÍN
ékának bemutatójával
os Tibor, Horváth Lá

yei tanácsa Szombat-
néhez és 15 ktsz-éhez
uttatott el, melyben
letek vásárlását java-
v szerint a bérletek
a dolgozó fizeti, a
kulturális alapot ter-

ALISTA SZERZŐDÉS. **gyár** három szocialis-
a „Barátság", a „Haj-
Új mechanizmus" szo-
rződést kötött **Bánffy**
a József Attila Szín-
vel. A brigádok tag-
sen látogatják a szín-
it, felkeresik a szí-
beszélik vele alakítá-
ott darabbal kapcsola-
leiket. Bánffy György
látogatja meg a brigá-
tségükre lesz kulturá-
k teljesítésében.
KUSZSZTVO 71/8. szá-
te **Mácza János** neves
észettörténésznek, ha-

zánkfiának, 8 oldalas dolgozatát, számos illusztrációval, a **konstruktivizmusról.** — A külföldi szemléjében közli a folyóirat **Móré Mihály, Záborszky Viola** és **Redő Ferenc** egy-egy művének képét.

— **NYÁRI MÉRLEG.** Elkészült a **fővárosi szabadtéri színpadok** idei mérlege. A tavalyi 98 ezer nézővel szemben az idén **122 ezer néző** látogatta a szabadtéri színpadok rendezvényeit, s az azonos helyárak mellett mintegy 600 ezer forinttal volt magasabb a bevétel, mint az előző évben. A legnagyobb látogatottságot a **Városmajorban** játszott **„Charley nénje"** érte el.

— **A VESZPRÉMI MŰVÉSZKLUB** — a Szakszervezetek Veszprém megyei Tanácsának Kisfaludy művelődési házában — működésének második évtizedét kezdte meg **Borsos Miklós** szobrászművész előadásával.

Socialista MŰVÉSZETÉRT

eti Szakszervezetek Szövetségének havi lapja. Szerkeszti a izottság. Felelős szerkesztő: **dr. Varga Imre.** Szerkesztőség I., Gorkij fasor 38. I. em. 33. Tel.: 425-756/39. Levélcím: **Bp.** Lapzárta minden hó 10-én. Kiadja és terjeszti a **NÉPSZAVA** llalat, Budapest VII., Rákóczi út 54. Tel.: 224-819. Levélcím: 32. Felelős kiadó: **Gábor Márton,** a Népszava Lapkiadó Vál-ója. Előfizetési díj **egy évre 12 Ft, fél évre 6 Ft.** Befizethető Lapkiadó Vállalat **MNB 215—11 859. sz.** számlájára.
gyetemi Nyomda, Budapest
ezető: **Janka Gyula** igazgató

kíséreltem szundítani, de minduntalan felriadtam ... mintha repülőgépzúgást hallottam volna. Aztán egyszer csakugyan: a helikopter! Szívem a fejtetőmön dörömbölt. Ostobaság! A fal felé fordultam, de nemsokára olyan lárma szűrődött be, hogy az alvás teljesen lehetetlenné vált. Most már csupán közömbös érdeklődésből is kimentem. A réten százak és százak tolongtak, egymást lökdösve kapkodták az égből aláhulló papírokat. „Ide jutottunk hát!" — gondoltam megborzongva. S ahogy ott háborogtam a tömeg szélén, váratlanul felém röppent egy nyomtatvány. El akartam hessegetni, hát nem az ujjaim közé akadt! Bármit csináltam, nem tudtam lerázni — mintha odaragasztották volna. Egy óra múlva a szobámba rejtőzve aláírtam. Valójában

1021

TV1, 21.30:
A HÉT MŰTÁRGYA

Madarász Viktor:
Hunyadi László siratása

(Bokor Zzuzsa)

Korda György felvételei-

—Bradányi Iván: Hold-
renád (Záray Márta), 2.
—Bradányi Iván: Jeza-
mosi János), 3. Yradier—
erenc: La Paloma (Záray
és Vámosi János), 4.
Ottó—S. Nagy István: Vi-
Balázs Klári), 5. Turk—
nn—Bradányi Iván: Magá-
y (Korda György), 6. Shi-
ors—Váradi Zsuzsa: Ha
(Korda György és Balázs
7. Bacardi—Vándor Kál-
ak menj (Balázs Klári),
Péter—S. Nagy István:
mosi János), 9. Fain—
—Bradányi Iván: Titkos
(Záray Márta), 10. Ba-
ári: Hot dog (Korda
11. Thomas—Rendall—
Kálmán: Táncolj kisma-
ay Márta és Vámosi Já-
. Gyöngy Pál—Szilágyi
e vagy a vágy (Vámosi
13. Diamond—Bergman—
Zsuzsa: Nem hozol több
Korda György és Balázs
4. Schöck Ottó—S. Nagy
Virágeső (Korda György),
—Bradányi Iván: Cowboy-
(Záray Márta és Vámosi

EK. Időjárás

számgépek
ben
l riportja

22.30: Kodály-kórusok
A debreceni Kodály
lyás György vezényli
1. Petőfi Sándor: Cs
dal, 3. —Weöres Sánd

22.45: A film válsága
A válság filmje?
Barát József öszeá

23.00: Gyöngyösi Rá
zenekara játszik

23.25: Kurt Böhme
Carosio operaár
I. Kurt Böhme m
1. Weber: A
Gáspár bordala,
és ács — van B
3. Rossini: A s
Bartolo áriája,
II. Margherita
4. Bellini: A
áriája, II. felv.
Pasquale — No
6. Verdi: Travi
ja, III. felv. 7.
élet — Mimi áriája, I. felv.

24.00: HÍREK. Időjárás

0.10: Birtwistle: Grimethorpe-ária
(Grimethorpe rézfúvós együttes, vezényel: Elgar Howarth)

0.25: Himnusz

0.30: Vízjelzőszolgálat

...ó együttes régi slá-

ma-
Jó-
arkas

12.30: HÍREK. Utkoz...

12.35: Tánczenei koktél
Szerkesztő: Göczey Zsuzsa
1. Dylan: Új reggel (Bob Dylan), 2. Mitchell: Segíts nekem (Joni Mitchell), 3. Cohen: A kegyelem nővérei (Leonard Cohen), 4. Szö-

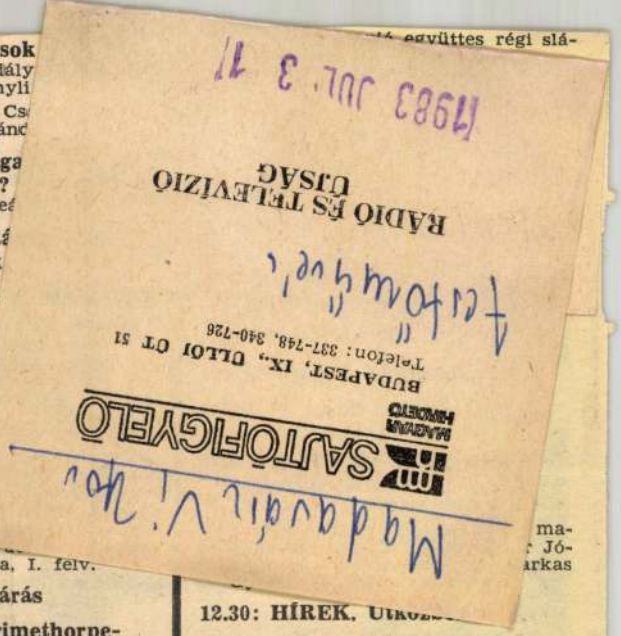

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726
RÁDIÓ ÉS TELEVÍZIÓ ÚJSÁG
1983 JUL. 3 11
Madaváry Vi Nov
Festőművek

1021

DÓZSA KÉPBEN ÉS SZOBORBAN

400 év után öltözött ércbe

Milyen lehetett Dózsa György? Alacsony, zömök termetű vagy szálfamagas? Szakállas vagy szakálltalan? Nehéz, súlyosan döngő léptekkel járt-e vagy a magukat emésztők csöndes töprengésével? Szeretett-e nevetni vagy inkább gond redőzte mindig homlokát? — Feltehetjük magunknak ezeket a kérdéseket, de választ nem tudunk adni rájuk. Dózsa Györgyről nincsenek emlékeink — csak cselekedeteit, s élete egy részét ismerjük. Arcmása nem maradt ránk. Nem készült róla se festmény, se rajz. (Az udvari festők sohasem parasztvezérek lefestésével keresték kenyerüket.) A hatalom birtokosai gondoskodtak róla, hogy ne is készülhessen. Hiszen egy Dózsakép vagy Dózsa-szobor önmagában is gyújtó, forradalmi hatású lett volna, önmagában is ellenállást, lázadó indulatokat szított volna. Igaz, jó néhány egykorú fametszet megörökítette a parasztlázadás egyes jeleneteit és magát Dózsát is, de ezek szerzői teljes egészében fantáziájukra támaszkodtak. Ám ha festmények, rajzok, szobrok nem is, *a nép — ércszobroknál maradandóbb — képzeletvilága megőrizte Dózsa György alakját.* S olyannak őrizte meg, amilyenné az igazsághozó népi hős formálódhat a szegény emberek képzeletében: erősnek, dagadó izmúnak, hatalmas termetűnek, kérlelhetetlen tekintetűnek.

1

Hosszú évszázadoknak kellett eltelniük, amíg a képzőművészetben megjelent Dózsa György és az 1514-es felkelés. Első ízben a reformkorban merült fel a gondolat, hogy Dózsa alakját méltóképpen megörökítsék: Vörösmarty versben, Petőfi ugyancsak versben és naplójegyzeteiben követelte, hogy ércbe öntve éljen tovább az urak ellen lázadó parasztvezér. Hogyan is írta a a költő 1847-ben, Arany Jánoshoz írott levelében? *„Én Dózsát a magyar történet egyik legdicsőbb emberének tartom, és szentül hiszem, hogy lesz idő (ha fönn marad a magyar nemzet), midőn Dózsának nagyszerű emlékszobrot fognak emelni, és talán mellette lesz az... enyém is."* De a gondolat abban az időben még csak költői ábránd maradt.

Az 1514-es parasztfelkelés témája is először csak 1868-ban került vászonra. *Madarász Viktor,* a magyar nemzeti festészet kiváló képviselője fordult ecsetjével történelmünk e kimagasló eseménye felé. *„Dózsa népe"* c. festménye azonban nem magát a forradalmat, hanem Dózsa híveinek vezérük és az ügy iránt érzett szeretetét ábrázolja romantikus módon. (A festő egyben válasznak is szánta ezt a művét az 1867-es kiegyezésre.) A képen a bukás után bújdosó jobbágykatonák az éj leple alatt leoldozzák egyik társukat a bitófáról, hogy tisztességgel eltemessék. A festmény befejezetlen maradt, mert Keleti Gusztáv, a müncheni akadémizmus ideológusa támadást intézett Madarász ellen, s ez elvette kedvét a további munkától.

A Dózsa-féle parasztfelkelés talán máig legnagyobb hatású képzőművészeti ábrázolása *Derkovits Gyula 1514 c. sorozata.* A mű 1929-ben született, a világválság vészterhes napjaiban. A forradalmi nép legyőzhetetlenségét ábrázolva a 20-as évek ellenforradalmi terrorja elleni tiltakozásul szánta alkotója. A fametszet-sorozat a magyar grafika két világháború közötti legjobb alkotása, s egyben a Dózsa-féle felkelés hőskölteménye. Derkovits Gyula ezzel a művével *olyan forradalmi módon és művészi eszközökkel szólt korához, ahogy Petőfi Sándor és Ady Endre idézte meg Dózsa Györgyöt és 1514-et verseikben.* A sorozat 11 lapja külön-külön, önálló műként is helyt áll. de együtt az egész még hangsúlyosabban fejezi ki a művész mondanivalóját. A képek filmszerűen idézik fel a parasztfelkelés egyes mozzanatait. Kettőn közülük (*„Dózsa a várfokon"* és *„Dózsa a tüzes trónon"*) megjelenik maga a vezér is. Különösen kiemelkedik a sorozatból a *Leveretés* és a *Máglyán.* Az előbbi egyetlen jelenetbe sűríti össze a győztesek mindent felülmúló kegyetlenségét: a legyilkolt jobbágykatonák hulláit fehér palásba bújt, sisakos nemes tapodja, kezében egy csecsemő holttestét lóbálva. Az utóbbin a tűzhalálra ítélt jobbágyok vergődő testét meztelen kardpengeként mardossák a lángok, miközben egy díszes öltözékű pap füstölőjével tömjénezi az elevenen elégőket. Mindennek ellenére *az utolsó kép a forradalom örök megújulását fejezi ki:* Lőrinc pap, a felkelők lelkipásztora szétfeszíti a nemesség kovácsolta börtönrácsokat, s újabb harcba vezeti a kaszával, kapával felfegyverkezett parasztokat.

A Máglyán – ugyancsak Derkovits művéből

2

A felszabadulás után festőink közül *Szabó Vladimirt* és a *Konecsni György—Kádár György* alkotópárt ihlette meg az 1514-es parasztfelkelés. Szabó Vladimir Madarász Viktorhoz hasonlóan a Dózsa népe címet adta groteszk hangvételű, de életteljes festményének. A művész a hadra készülő paraszttábort örökítette meg: fegyvert kovácsoló jobbágykatonákat, furulyázó szegénylegényt és egy öreg zarándokot, aki minden bizonnyal az otthonmaradottakról mesél hallgatóságának.

Konecsni György és Kádár György 1951-ben készült festményén a jobbágyhadak arra készülnek, hogy átkeljenek a Tiszán, s megütközzenek a nemesekkel. Mint a kép egyik kritikusa írta, a festők nem a harcra készülődés állapotában, nem hősi gesztusok közepette, hanem találó helyzetben: kulacsot töltve, fegyvert osztva, ágyút vontatva örökítették meg jól megfigyelt figuráikat. A képen talán csak Dózsa és vezérkarának tanácskozása utal arra, hogy a jóízű jelenetek, a természetesen mozgó, életteli alakok ellenére nagy idők tanúi vagyunk. A festmény előterében látható vidám, kavargó tábori nyüzsgést a háttérben gomolygó viharfelhők ellensúlyozzák, amelyek a jobbágykatonák előtt álló ütközet véres komolyságát, s talán már a vereséget és a kegyetlen megtorlást érzékeltetik.

A művészettörténészek és kritikusok szerint Konecsni György és Kádár György festménye a felszabadulást követő évek történelmi festészetének — erényeinek és hibáinak — jelképévé vált. *Ez az irányzat a magyar nép múltjának agyonhallgatott forradalmi eseményeit, s népi hőseit akarta vászonra vinni,* de elbeszélő, epikus hangnemben — drámaiság és művészi feszültség nélkül. Ennek ellenére ebből a korszakból mindmáig ez a festmény bizonyult művészileg a legértékállóbbnak. (A baráti szocialista országokban is jól ismerik.)

Végül említsük még meg Lőrincz Gyula szlovákiai magyar festőművész *„Dózsa György katonái"* c. grafikai sorozatát, amelyet — több vidéki város után — hamarosan a Nemzeti Múzeumban is bemutatnak. A művész politikus — Picasso, Marc Chagall és Móricz Zsigmond jó barátja —, aki a felszabadulás óta első ízben mutatkozik be a magyar közönségnek. Rajzain, amelyek súlyos történelmi mondanivalót hordoznak, a felkelés csaknem minden mozzanatát láttatja.

3

A szobor, Dózsa György szobra még tovább váratott magára. Pedig — a reformkor után — a századfordulón is felmerült felállításának terve, miután *Acsády Ignác* és *Márki Sándor* a múlt század nyolcvanas éveiben tárgyilagosan értékelte 1514-et és Dózsa György alakját. *A gondolatot a munkásmozgalom vette pártfogásába.* Első ízben 1901. május 26-án Parchetich László óbecsei küldött indítványozta a Szociáldemokrata Párt nagygyűlésén. 1908 pünkösdjén pedig a Békés megyében tartott parasztkongresszus el is határozta, hogy *„a legelső magyar parasztvezérnek, Dózsa Györgynek, hatalmas szobrot emelnek a nagy magyar rónán".* (Áchim András pörbe is fogta érte a gyulai királyi ügyész.)

A szobor felállításáért az ezt követő években Szeged városa és sajtója tette a legtöbbet. 1910. október 30-án, az alföldi városok és községek szociáldemokrata pártszervezeteinek szegedi kongresszusa egyhangúan elfogadta Rajki Sándornak, az orosházi földmunkások küldöttének indítványát: *„1914-ben, Dózsa György kivégzésének 400. évfordulóján emeljenek szobrot az agyonsanyargatott jobbágyság nagy vértanújának. Az emlékművet az Alföld szívében, Szeged szabad királyi város egyik közterén helyezzék el..."*

A terv — a lelkes indítvány ellenére — füstbe ment. Csak 1913. júliusában került újra szóba. *Móra Ferenc is írt róla a Szegedi Naplóban,* s cikkében idézte Petőfi nevezetes, Arany Jánoshoz intézett levelét. Ezután újra feledésbe merült, s csak a háború után vetődött fel ismét. 1918. december 25-én a Szegedi Friss Újságban *Hegyi István fiatal író* azt javasolta, hogy *a Ferenc József emlékműre összegyűlt pénzből Dózsának állítsanak szobrot Szegeden.* Móra a Szegedi Napló 1919. március 9-i számában egyetértését fejezte ki: *„Országos jelentőségű szobrot kell állítani az első proletár forradalom hősének, és azt Szegeden kell fölállítani, annak az Alföldnek a szívében, amelyből Dózsa hadserege kikerült. S a gyér adatok közül, amelyeket a kortársak feljegyeztek róla, kettő Szegedre mutat: itt töltötte ifjúságát, és levágott fejét ide küldette Szapolyai János. Itt porladt el a mihomokunkban, itt kell neki ércbe öltözötten feltámadnia.*

A Menetelők komor hada Derkovits 1514 c. sorozatából

Hegyi Istvánhoz és Móra Ferenchez *Juhász Gyula* is csatlakozott a Szegeden megjelenő La Hongrie Républicaine c. hetilap 1919. március 14-i számában: *„A magyar demokratikus köztársaságnak még egy nagy tartozása van, meg kell örökítenie a magyar nép legnagyobb vértanújának, Dózsa Györgynek emlékét". „... legjobban azt szeretnők, ha mindazt a sok szobrot, amit a kényszerű lojalitás a hazug királyoknak és kegyetlen elnyomóknak emelt, összeolvasztanák, és ebből a rengeteg bronzanyagból egyetlen hatalmas szobrot emelnének Szeged főterén Dózsa György dicső emlékére".*

A két világháború között Móra Ferenc emlékezett meg még egyszer a tervről egy hírlapi cikkében 1929-ben, „a szegedi jó bíróról" Somlyódy Istvánról írván: *„szeretett volna szobrot emeltetni Szegeden az elevenen megsütött parasztkirálynak, és volt bátorsága húsz évvel ezelőtt erről cikkezni a szegedi lapokban".*

Ezután már csak a felszabadulás után merült fel ismét a terv. Szegeden új közúti hidat építettek, s ekkor többen javasolták, hogy az építmény Dózsa nevét viselje, *s a hídfőben állítsák fel Dózsa és vele szemközt* — úgy, ahogy ezt a költő megálmodta — *Petőfi szobrát.* A Délmagyarország 1948. december 7-én meg is írta, hogy Sebestyén Endre, a városi főmérnök már készíti is a terveket. De a terv újra csak terv maradt, *s a sors vagy talán társadalmunk fricskája, hogy* — minden kezdeményezése és törekvése ellenére — *Szegednek még sincs Dózsa-szobra.*

4

A Dózsa György szobor felállítására végül is csak a felszabadulás után kerülhetett sor Budapesten. Az ötvenes években pályázatot hirdettek Dózsa alakjának szoborba öntésére, s ezt egy fiatal, a főiskoláról alig kikerült művész, *Kiss István* nyerte meg. Nyolc évi munka után, 1961. augusztus 20-án, alkotmányunk ünnepén leplezték le a süttői mészkőből faragott emlékművet a Krisztina és a Tabán találkozásánál, a Vár aljában. (Talán jelképes, s kései elégtételnyújtásnak is tekinthetjük, hogy Dózsa szobra a Vár közelébe, annak az épületnek a közelébe került, amelynek urai évszázadokon át véres kézzel fojtottak el minden parasztmegmozdulást.) De mindemellett a főváros vezetői elsősorban azt vették figyelembe, hogy minél nagyobb forgalmú, a külföldiek által is látogatott helyre kerüljön az emlékmű: így esett választásuk a jelenlegi Dózsa térre.

A művész hosszas tanulmányok után öntötte végleges formába a szobrot. *Dózsát olyannak akarta megmutatni, ahogy a mai ember képzeletvilágában él.* Erről maga a művész így valott: *„Igyekeztem minél egyszerűbben, a lényeget keresve ábrázolni. Úgy hiszem, ez meglátszik alakjaim öltözékén is. Dózsa például egyetlen páncélinget és vállára vetett, szétnyíló palástot visel. Ez az egyszerűség tartalmi és formai szempontból, egyaránt kívánatos. Hangsúlyozza Dózsa parasztvezér voltát, s egyben — a nemesi, lovagi cifraságok elhagyásával — elfordul a hagyományos történelmi szobrászat részletekbe vesző zsúfoltságától, a drapéria mesterkélt festőiségétől, a formálás kimért akadémizmusától".*

Az emlékművön Dózsától jobbra és balra nyolc mellékalak — Lőrinc pap, a kalapácsot fegyverként is forgató kovácsmester, a megtört, Tiborcot idéző jobbágy, s egy román és szlovák szegénylegény — látható. Szembetűnő a mellékfigurák és a főalak ellentéte. Dózsa arcáról higgadtság és vezéri nyugalom sugárzik — katonái viszont a zászlóbontás, a felkelés kezdetének szenvedélyes, izzó légkörét élik át.

Kiss István alkotását időrendben csak Somogyi József 1958-ban készült, s Cegléden felállított szobra előzte meg. Ez azonban még ebben az évben átkerül Kiskunfélegyházára — augusztus 20-án avatják fel —, mert Cegléd új Dózsa emlékművet kap. Ennek alkotója ugyancsak Somogyi József. A művész történelmi hűséggel mintázta meg új Dózsa-szobrát: a Cegléden beszédet mondó, azaz a felkelés céljait, s önnön sorsát itt tudatosító és a győzelemben bízó parasztvezér megörökítésére törekedett. A három méternél magasabb emlékművet rusztikus, vörös márványtömbre állítják — *azon a téren, amely feltehetően része volt a középkori piacnak: Dózsa híres beszéde színhelyének.*

Kiss István és Somogyi József munkái mellett még három Dózsa-szoborról tudunk. A legeredetibb, legmegrázóbb közülük talán a Kolozsvárt élő, híres erdélyi szobrászművész, *Szervátiusz Tibor* műve. (A másik, nem kevésbé ismert kolozsvári szobrász, Szervátiusz Jenő fia.) Ha a magyar közönség közvetlen élményt még nem is szerezhetett erről a kitűnő fejszoborról, képről már ismerheti, mert az Új Írás c. folyóirat 1968 szeptemberi száma címlapján közölte. A farönkbe faragott, s izzó fémpántba szorított szoborról elüszkösödött, aszott-vak arc mered ránk: *az elevenen megégetett vezér és az eltiport, vérbe fullasztott forradalom vak arca.*

Érdekes az egyiptomi szobrászat elveihez közeledő *Bokros-Birmann Jenő* munkája is: magántulajdonban álló, egy tömbből kifaragott Dózsája a tüzes trónon ülve is rendíthetetlen, a fáraószobrokéhoz hasonló nyugalmat sugároz. *Kerényi Jenő,* az Osztapenko-emlékmű alkotója szintén megformálta Dózsa alakját: 1964-ben készült alkotása a modern emlékműszobrászat stílusában fogant: *a magasba nyúló, szikár fémfigura a tüzes trónon örök időkre szóló tiltakozás az embertelenség, a terror, s hóhérság ellen.*

Ábrán László

Kiss István szobra a Palota téren

A mellékalakok egy csoportja

Szövetkezet

Az általános fogyasztási szövetkezeti mozgalom hetilapja — Főszerkesztő: ERDEI SÁNDOR. — Felelős kiadó: SALA SÁNDOR, a Lapkiadó Vállalat igazgatója. — Kiadóhivatal: Budapest VII., Lenin körút 9—11. Telefon: 221—283. — Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a helyi (Budapesten a kerületi kézbesítő postahivatalok-nál és a kézbesítőknél. Előfizetési díj: 1 évre 96, ½ évre 48 forint. Külföldön terjeszti a Kultúra Könyv- és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat (Budapest I., Fő utca 32. Telefon: 159-450), vagy a Kultúra külföldi képviseletei. Szerkesztőség: Bp. V., Szabadság tér 14. Telefon: 112—800, 313—133

Kéziratot és képet nem őrzünk meg és nem adunk vissza.

72.2368/2-15 — Zrínyi Ny., Bpest

Felelős vezető: Bolgár Imre vezérigazgató

Index: 25.784

MICI MACKÓ MINDIG SEGÍT...

A diákévek bajnokai

Izgalomtól fűtött a levegő. Csendben megyünk a folyosón; jobbról is, balról is fiatalok, lányok és fiúk, néhol csoportban, másutt magányosan; vitatkoznak, beszélgetnek, gondolkoznak; toporognak az ajtók előtt; egyikük a körmét rágja, másikuk a kulcslyukat lesi — egy hosszúhajú kislány testes kabalát szorongat habfehér blúzához.

Mici Mackó mindig segít...

Munkában a zsüri

Első lenni — 750 között

Belül kimértebb a hangulat — bár itt hág tetőfokra az izgalom. A zsüri szigorú arccal ül az asztalnál; szemben egy kislány ízes szavakkal magyaráz, néha gesztikulál — mintha előadást tartana valamelyik rangos katedrán. „... *A kongresszus hangsúlyozta azt is, hogy a szövetkezet gazdája a tagság... és megerősítette az új gazdasági mechanizmus szövetkezeti elveit... amelyek arra irányulnak, hogy az áfészek önálló, vállalatszerű gazdálkodást folytassanak, de a tevékenységük fő tartalmát a tagsági érdekek határozzák meg...*"

Minden szó tétre megy. Aki megnyeri a versenyt, 750 harmadéves kereskedelmi tanuló között lesz első — *s külföldi út a jutalma.* Meg nem kell majd szakmunkásvizsgáznia kereskedelmi ismeretekből; a másodiknak sem, a harmadiknak sem; nekik itt kell bizonyítaniok a tájékozottságukat. *S bizonyítják is.* Sok „öreg" szövetkezeti dolgozót sarokba szorítanának ezek a hosszúhajú-miniszoknyás tinédzserek; úgy fújják a korszerű szövetkezetpolitikai elveket, hogy annak nagyrészét ólomba lehetne önteni...

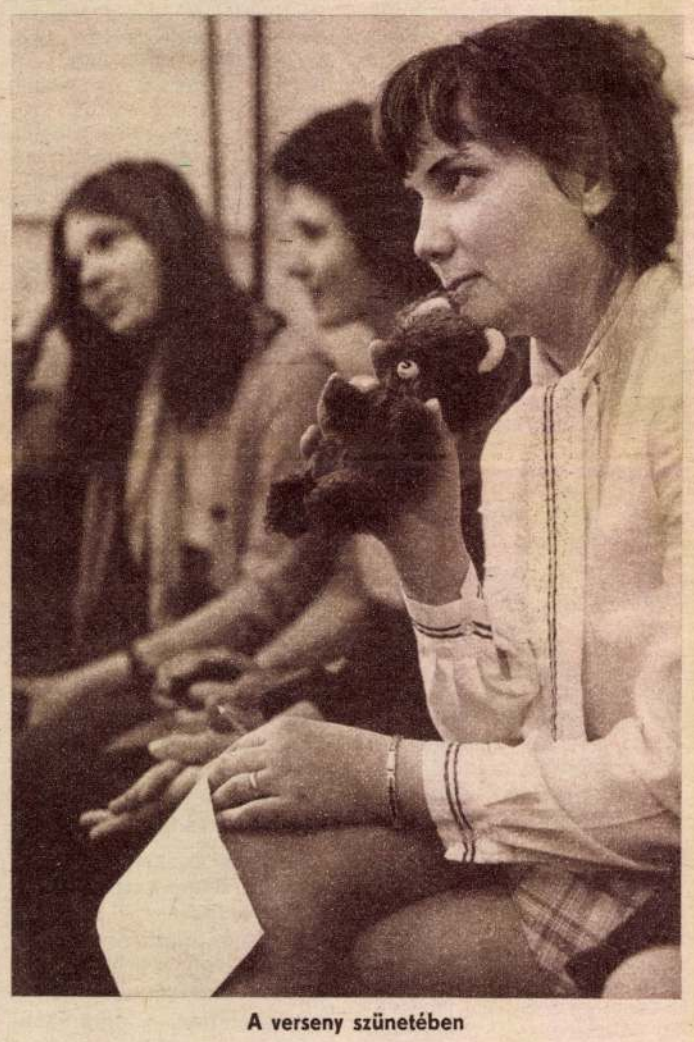

A verseny szünetében

Hogyan jutottak eddig?

Ülünk karéjban, a folyosó teraszán; a *mezőtúri* SZÖVOSZ-iskola „pihenőjén". *Vésztői, mezőtúri, jászfényszarui, őrszentpéteri lányok és fiúk a körben;* a többségük *Tokajról* és *Budatétényről* jött; ők már túl vannak a nehezén. Délután lesz az eredményhirdetés, addig kifújják magukat...

— *Hogyan jutottak a döntőbe?*

Összenéznek, az egyikük meséli:

— Volt minden iskolában selejtező, középdöntő és döntő... akinek szerencséje volt, az került ide, az országos döntőbe...

— *Csak a szerencsén múlott?*

Kuncognak.

— Tanultunk is sokat. Itt ugyanis már nem elegendő a tantervi anyag, mindenkitől követelnek egy kis pluszt. Így többek között ismerni kell a *Szövetkezeti Törvényt,* a kongresszusi határozatokat, az alapszabályt...

— *Milyen feladatokat kaptak?*

Mutatják a papírokat:

— Volt egy feladatlap öt kérdéssel... a tagok jogairól, a választott szervezetek felépítéséről, a szövetségekről, a részközgyűlésekről... meg a szolgáltatásokról. Aztán volt egy totó... meg szóbeli több fordulóban is. Nagyon szigorú volt a zsüri...

— *Sok szép dolgot mondtak. Otthon is így látják?*

Összenéznek és nevetnek.

Ez volt a tízedik...

Az ünnepélyes díjkiosztás megható. Szépek, csinosak, kedvesek ezek a fiatalok; bájosak lehetnek a pult mögött, a presszóban vagy az étteremben is; sugárzik belőlük a magabiztosság. A verseny izgalma most már alább hagyott — *átadta helyét a jutalom örömének.*

A tanárok is ünnepelnek. Élvezik a munkájuk gyümölcsét — s már előre sajnálják azt a pillanatot, amikor ez a kedves évfolyam szárnyra kél. Tanári sors; diáksors. *De hogyan értékeli ezt a napot — három „illetékes"?*

Asztalos Miklósné a SZÖVOSZ-ból, a verseny rendezője: — Ez volt a tizedik tantárgyi tanulmányi verseny, úgy érzem, jól sikerült. Minden évben nagyobbak a követelmények, magasabb a színvonal. Örülök a gyerekek sikerének; *itt aki nem lett helyezett, az is nyert.* Önállóságot, tapasztalatot, szaktudást...

Balogh Eszter, a „vendéglátó" iskola igazgatója: — Nagyon hasznosnak tartom az ilyen vetélkedést, mindannyian tanulunk belőle. A diákok is, meg mi is. Négy tantárgyból, összesen 36 fiatal mérte össze a tudását; az idén versenyeztek először szövetkezeti ismeretekből...

Mészáros István, a „szövetkezeti ismeretek" zsürijének elnöke: — Kellemes meglepetés ért: *a fiatalok jártasabbak a szövetkezetpolitikában, mint ahogy gondoltam.* Ha ezt a színvonalat általánossá tehetnénk, sokkal kedvezőbb közvélemény alakulhatna ki a szövetkezetekről, mint a mostani. *Gratulálok a fiataloknak!...*

T. G.

A verseny végeredménye:

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM: 1. Hegedűs Margit (Harta — Tokaj); 2. Csóti Ilona (Mezőkovácsháza — Tokaj); 3. Szabó Erzsébet (Berceli — Mezőtúr).

TÖRTÉNELEM: 1. Tóth Tibor (Baktalórántháza — Tokaj); 2. Szakács Imre (Kapuvár — Tokaj); 3. Szűcs István (Bátaszék — Budatétény).

KERESKEDELMI SZÁMTAN: 1. Király István (Üllés — Tokaj); 2. Pandúr Éva (Kunszentmárton — Tokaj); 3. Szabó László (Békés — Tokaj).

SZÖVETKEZETI ISMERETEK: 1. Szabó Emília (Marcaltő — Tokaj); 2. Fitos Piroska (Tiszavasvár — Tokaj); 3. Tulok Anna (Répcelak — Tokaj).

A számok önmagukért

Az elmúlt évben növekedett valamelyest az áfész-ek felvásárlása, mezőgazdasági termékforgalma. Meggyőződésünk azonban, hogy ez az ágazat a szövetkezetek gazdálkodásában még mindig nem tölti be azt a szerepet, amit kellene, amire minden lehetőség megvan. A kisüzemekben előállított, évi 36—37 milliárd forint értékű mezőgazdasági terméknek csak töredékét, alig 10 százalékát vásárolják fel és továbbítják a közellátásba az áfész-ek.

Bár a háztáji és kisegítő gazdaságokban a termékek zömét önellátásra fordítják, a 10 százalékos részarányt a szövetkezetek növelhetnék — jórészt a termelésre is ösztönzőleg ható kedvezőbb értékesítési lehetőségek megteremtésével.

Sajnos a felvásárlási tevékenység bővítése és fokozása nem mindegyik szövetkezeti vezetőségnek szívügye — még az olyan körzetekben sem, ahol erre minden igény és lehetőség megvolna. Ennek egyik oka az, hogy a mezőgazdasági termékforgalmazás munkaigényesebb és több kockázattal jár mint egyéb ágazat, például a kiskereskedelmi tevékenység. Az is igaz, hogy a felvásárlásban sok körzetben verseny alakult ki. Gyakran előfordul, hogy egy-egy szövetkezet körzetében — különösen valamelyik keresett cikkért — megjelenik másik felvásárló szervezet is. Ha az kedvezőbb árat ad, akkor sok kistermelő annak adja el áruját.

Ilyenkor azután gyakran pánikhangulat tör ki, központi intézkedéseket kérnek a „betolakodó" versenytárssal szemben és a kistermelővel szemben alkalmazandó szankciókon gondolkodnak. Pedig éppen ilyenkor — máskor is — lenne szükség a higgadt megfontoltságra. Többször tanúi voltunk annak, hogy ilyenkor a szövetkezet „versenyre kel" a másik felvásárlóval és megindul az ár-licitálás. Óránként új árakat írnak ki a gurulós málnára, meggyre, vagy export-nyúlra, s ez bizony sok pénzbe kerül. De majd a tojáson, almán vagy zöldségen behozzuk — így gondolkodnak.

Arra viszont vajmi kevés példát láttam, hogy már a felvásárlási idény kezdetén tervszerűen eldöntenék, hogy például, ha a felvásárlás tiszta nyeresége meghaladja a 3 százalékot, akkor minden többletszázalékból utólagosan részesítik azokat a kistermelőiket, akik legtöbbet és „hűségesen" a szövetkezetnek adtak el az év folyamán. De egyéb olyan kedvezményekben is részesíthetik az ilyen termelőket, amelyeket úgy hiszem, szövetkezeti vezetők előtt szükségtelen részletezni.

A felvásárlás tehát nem növekszik a kívánt ütemben — elsősorban a kockázat, a munka- és szervezési igény miatt — bár ezt a tagok érdekei, sőt a szövetkezet gazdálkodási érdekei is megkívánnák. Igen, ez utóbbit is határozottan állíthatjuk. Mezőgazdasági termékforgalmazásban viszonylag kevés számú, hozzáértő dolgozóval nagy forgalmat lehet elérni (a Beremendi Áfész-nál tavaly 6 dolgozó 15 millió forintos felvásárlási forgalmat bonyolított le). A munka termelékenysége tehát kiemelkedő lehet ebben az ágazatban. A felvásárlás eszközigénye még arányos fejlesztés esetén is kisebb, mint bármely más ágazaté. Ezeken felül számottevő anyagi előnyt jelenthetnek a szövetkezetnek a felvásárlás utáni kedvezmények: a kereskedelmi adó, a fejlesztési nyereségadó és az eszközlekötési járulék alóli mentesség. S ezek a kedvezmények a felvásárlás forgalmi részarányának megfelelően illetik a szövetkezetet.

A Tabi áfész-nál *Kopeczki György* felvásárlási osztályvezetővel és *Wilhelm Ferenc* főkönyvelővel számítgattuk, hogy mekkora összeget tesznek ki e kedvezmények náluk. A szövetkezet tavalyi teljes forgalma és termelési értéke 175 millió forint volt, amelyből 20,2 millió forintot tett ki a felvásárlás. Ez utóbbi megoszlása: zöldség-gyümölcs 11,9 millió (ezen belül 10 millió Ft a szárazbab), az állati termékek, vegyes cikkek 8,3 millió Ft.

Ha ezt a 20,2 millió forintos árbevételt kiskereskedelmi forgalomból érték volna el, akkor utána átlagosan 0,7 százalék kereskedelmi adót, továbbá nyereségadót és eszközlekötési járulékot kellett volna fizetniük, összesen 470 ezer forintot. Tehát csupán a felvásárlás utáni kedvezményekkel csaknem félmillió forintot takarítottak meg a szövetkezetnek, amely az egész gazdálkodási eredményük egyik fontos tényezője.

Ezen felül a 20,2 millió Ft felvásárláson 1,2 millió forint nyereségük volt. (Összehasonlításul: a 108 millió forint kiskereskedelmi forgalmuk után csak 1,6 millió nyereséget értek el.) A nyereség és a kedvezmények együttes összege tehát csaknem egy és háromnegyed millió forint volt, vagyis a felvásárlás teljes forgalmának 8 százaléka. Sőt, gyakorlatilag — most kivételesen — még ennél is több, mert a szárazbab kedvező export-értékesítése révén még további jelentős összeget kapott a szövetkezet. Ebből viszont — igen helyesen ők is részeltették kistermelőiket: 360 termelőnek utólag még 100 ezer forintot adtak.

Úgy hiszem, a számok önmagukért beszélnek, s további meggyőző érveket hozzáfűzni felesleges. De még annyit: most, a felvásárlási idény kezdetén, ne sajnálják a fáradságot a szövetkezetekben és számoljanak. Mit hozhat a felvásárlás fejlesztése és milyen lehetőségek vannak erre. De kalkulációikból sohasem felejtsék ki a kistermelők népes táborának érdekeit sem, mert csak az a kistermelő lesz sok árut előállító, hűséges partnerük, aki megtalálja számítását.

Dr. Srankó István

PONT EGY ÉVSZÁZAD...

AHOL véget érnek a dombok, s a betonút a lapos síkságon halad keresztül, a műútról jobbra kanyarodva tiszta épületsor húzódik, magasra nyúló takarmánykeverő gépek szomszédságában. Szentlőrinc közelében, Keresztespusztán, az ország egyik legkorszerűbb sertéshizlaló telepe mellett visz el utunk, s a kép, amely belülről fogad, már-már utopisztikus: automatikus takarmányadagoló, önitató, gombnyomásra működő trágyatisztító. S ami a legfőbb — tisztaság. A látogatónak — akár az ott dolgozóknak — előbb a fertőtlenítőn kell keresztülhaladnia, s csak fehér köpenyben, gumicsizmában tekintheti meg a hizlaldát. Ez már a korszerű mezőgazdasági nagyüzem képe, a jelen. De ami néhány méterrel arrébb fogadja az embert, attól borzadva idéződik fel benne a múlt.

Tavaszi esőzésekkor itt a sár akkorára dagad, hogy mint mocsárba, úgy ragad belé az ember. S az otthonok — ha egyáltalán otthonnak lehet nevezni őket — belülről még elszomorítóbb képet mutatnak. Néhol a tető papundeklivel vagy furnérlemezzel van „kibélelve", hogy az eső ne hulljék be a mennyezeten tátongó réseken. Minden dohos, a falak mállanak, s a leggondosabb igyekezet sem tüntetheti el a pusztulás nyomait.

HAJDANI CSELÉDHÁZAK, több mint egy évszázaddal ezelőtt a nagyméltóságú földbirtokos, Eszterházy gróf építtette őket. Mai lakóiknak apjuk, nagyapjuk, sőt dédapjuk is e házak falai között ették a cselédek keserű kenyerét. Hogy hittek-e sorsuk jobbrafordulásában — azt nem tudom. De azt hiszem: egyikük sem gondolt arra, hogy unokáik, dédunokáik még tán az ő körülményeiknél is nehezebben laknak majd. Az elmaradás, ami az életkörülményeket illeti, pont egy évszázad...

Miért tűrjük, hogyan türhetjük ezt a helyzetet? Ott, ahol az állatnak szupermodern férőhelyek jutnak, hogyan élhetnek ilyen körülmények között emberek? Ahol az állat elé önműködő gép tolja a takarmányt, ott az embernek roskadozó deszkaasztal jut. Ott, ahol az állat alól a legmodernebb berendezés távolítja el a trágyát, ott bádoglavórban mosdanak nap nap után gyerekek és felnőttek

Ki a felelős azért?

A FELELET sokkal nehezebb, mint a kérdés. Vezetők, funkcionáriusok, munkatársak és földiek egyként kívánják eltüntetni a múlt e keserű mementóját. S mégsem sikerül! A termelőszövetkezet elnöke, akihez a sertéstelep is tartozik, s aki vezetője azoknak az embereknek is, akik a pusztán laknak, — a kérdés hallatán indulatos lesz. Látnivalóan szégyelli a pusztai nyomortelepet, érezhetően tenni akar felszámolásáért. *S tett is.* A tsz nem kis anyagi áldozattal elébb a telep málladozó házainak falait próbálta helyrerakni, majd, mikor rájött, hogy már nem érdemes, — *házakat építtetett a szomszédos Szentlőrincen, s oda akarta beköltöztetni a pusztai embereket.* S ekkor valami döbbenetes dolog történt. Az emberek közül igen sokan nem akarták otthagyni a pusztát...

Huszonöt család lakik ma is kint. A velük folytatott beszélgetés meghökkentő. Kiki vérmérséklete, alkata szerint adott magyarázatot újat tagadó magatartására.

B. I. túl van a hetvenedik esztendőn. Ő így indokolt:

— Már nagyapám is itt élt, ezen a földön, ebben a házban. Ha neki jó volt, engem is elbír még. Nékem már nem kell az a pazarló luxus, amit lépten-nyomon látni...

K. J. a negyvenévesekhez áll közelebb, de az ő véleménye is száz év előtti:

— Ha elmegyek innen, akkor már csak nagyon hosszú útra megyek... A temetőbe. Senki nem kényszeríthet rá, hogy otthagyjam azt a helyet, ahol már dédapám is szolgált...

A fiatalabbak talán elmennének. Nekik más az aggályuk. Ahogy S. J. mondja:

— A tsz csupa emeletes házakat építtetett. Hol tudunk majd ott baromfit, disznót tartani. Most, ha hazajövök, csak kupán vágom a szárnyast, s máris kész a rántott csirke. Azokban az új házakban, erre nincs mód. Inkább cipeljem a falun keresztül a boltból az ételt, tömött szatyrokban?...

AZ AGGÁLY könnyel eloszlatható. Sertést a pusztán egyáltalán nem tarthatnak az ottlakók, mivel az ottani körülményeket figyelembevéve fertőzési veszélyt jelentenek a korszerű sertéstelep állományára. A baromfi tartásához pedig bent Szentlőrincen is biztosítanak elkerített telkeket az emeletes házakban lakóknak. Volt, aki belátta ezt, s beköltözött.

Mások anyagi körülményeikre hivatkoznak. Nem tudják kifizetni — mondják — a beköltözéshez szükséges 30 ezer forintot. A tsz elnök cáfolja ezt. Mint mondja, két részletben kell az összeget lefizetni. Bérszámfejtési kimutatásokat tesz elém: a pusztán élő családok közül nem egynek az évi jövedelme eléri a 120—140 ezer forintot...

A barakkok árnyékában egy kis vegyesbolt húzódik meg. Forgalma a múlt évben csaknem félmillió forint volt. Mintegy 40 százaléka szeszes italok árusításából jött össze.

MIT LEHET TENNI? A tsz elnök radikális ember. A pusztaiak értetlensége láttán felindulásában már azt is mondta: dózerrel romboltatja le ezt a nyomortanyát. Talán ez volna a megoldás. Hiszen, ha az itt élők belátására bízzák a döntést: mennek-e, vagy maradnak — a válasz valószínűleg a pusztához, az omló épületekhez való ragaszkodás lesz. Mert azok, akik egy évszázaddal ezelőtt a keresztespusztai, s az országban talán még másutt is fellelhető hasonló cselédsorokat építtették — jól számítottak! A szorgasorban tartott parasztemberek vérével, verítékével és könnyével tapasztott házak falait ha le is lehet rombolni dózerrel, azt, amit ott belül gyúrtak, s amelyet ezek az emberek tudatukban átmentettek egy új világba, már nem lehet olyan egyszerűen, gépi segítséggel elsöpörni.

Turi T. András

1021

HITELESEN ÉS ŐSZINTÉN

Hiteles Dózsa-portrét nem hagyott ránk a történelem és a művészettörténet, mégis minden Dózsa-ábrázolásnak históriai és műtörténeti hitele van: hitelesen vall a korszakról, amelyben készült, hűségesen ábrázolja, nem a székely nemes arcvonásait, hanem — a századot, amely a székely nemest ábrázolta.

Talán a legkorábbi kompozíció a legőszintébb. Nem biztos, hogy a keresztes parasztok vezére épp olyan busa bajuszt viselt és épp olyan vastag ajkak fölött, ahogyan ezt Taurinus István könyvének címlapján látjuk, de biztos, hogy épp olyan kínok kínjával pusztult el, amint ezt az 1519-es fametszet mutatja. A fametszet már a reneszánsz jegyeit viseli, a szerző, akinek könyvét díszíti, maga is neves humanista, gyulafehérvári kanonok. Mégis, a leveretés után öt esztendővel Bécsben kinyomtatott könyvborítón a középkor szelleme üt meg. Hiszen a reneszánszosan szimmetrikus kompozíció középtengelyében a fogát vicsorító, tüzes koronától füstölgő fejű Dózsa ül, a szép, szabályos szimmetriát jobbról a vezére húsába harapó parasztkatona, balról a sípparaldobbal gúnyolódó udvari zenész szolgáltatja, a mesteri perspektívát a háttérben karóba húzott emberek, s a legszabályosabb reneszánsz rövidülés azon a kivégzetten tanulmányozható, akit Dózsa lába elé rakott a fametsző — s alighanem Werbőczy pribékje is.

Az ábrázolást minden kezdetlegessége ellenére modernnek érezzük; éppen négy évszázadot kellett várnunk a Taurinus-krónika után, míg újra ilyen leplezetlen, elfogulatlan Dózsa-ábrázolást találtunk.

A barokk például — látványos, színházias szabályainak megfelelően — mindent idealizált. Egy, csaknem két évszázaddal később keletkezett augsburgi rézmetszet láthatóan nagyobb gondot fordított Dózsa pompás-szabályos izmaira, mint magára a kivégzési jelenetre, s ugyanezzel a grafikai bravúrral, de ugyanilyen könnyedén ábrázolta a pribékeket is. Vonaglik a tűzhalálra ítélt ezen az 1694-ben közrebocsátott lapon is, ügybuzgalommal rakják a tüzet, emelik a tüzes koronát, kínozzák az elfogott harcosokat a hóhérlegények. Csak éppen a vonaglás is, a tűzrakás is, a kínzások is bizonyos balettes koreográfia szerint történnek, és az egész jelenet mintha egy barokk opera színpadát, s nem az életet ábrázolná.

Az ottomán birodalomhoz való tartozás közrejátszhatott abban, hogy évszázadokig nem találni számottevő magyar műalkotást Dózsáról. Az újabb jelentős kompozícióra, most már egy mesterműre, megint kétszáz esztendőt kellett várni. A magyar irodalom, a nemzeti történelemszemlélet már a múlt század első felében felfedezte, magáénak vallotta, vagy legalábbis rokonszenvvel ábrázolta a parasztseregek vezérét, ám ugyanennek a gondolatnak festészeti kiteljesedése az önkényuralom korára esik. A szabadságharc után a nemzeti romantika mesterei a nemzet lelkiismeretének ébrentartását vállalják — sokszor az irodalom mellett. Így válnak aktuális, lázító szimbólummá Hunyadi László, Zrínyi és Frangepán mellett Dózsa parasztjai — és így válnak a rongyos parasztkatonái kacagányos, sisakos vitézekké. Madarász Viktor festménye, a Dózsa népe, egy évvel a kiegyezés után, 1868-ban készült, de közvetlen folytatása az elnyomatás esztendeiben készült Hunyadi-képnek, Zrínyi-kompozíciónak, közvetlen folytatása a komor, baljós nemzeti romantikának. Dózsa népe hideglelős, holdvilágtalan éjszakában lopakodik, figyel, temet és menekül: a páncélos, puskás, csapzott hajú vitézek egy kivégzett — társukat? vezérüket? — vágják le a gyalázat akasztófájáról, hogy méltóképpen eltemethessék. Ezek a vitézek inkább nemesek, mint jobbágyok, és inkább pusztulásra ítélt földönfutók, mint lázadók. Sorsuk láthatóan az lesz, mint elődjeiké, a kiterített Hunyadi Lászlóé és a siralomházban ülő Zrínyi Péteré. Mégis rendkívüli tett Madarász képe — jellemző, hogy még hetven esztendő múlva, a harmincas évek közepén is szemére veti egy nagy tekintélyű polgári méltatója, hogy ilyen témát választott.

A képzőművészet újabb remeke megint bukott forradalom után, az előzőnél is keményebb elnyomás esztendejében, s megint alig leplezett forradalmi célzattal jelenik meg.

Természetesen Derkovits Gyula 1514 című fametszetsorozatáról van szó. Századunk emberének, ha Dózsára és a képzőművészetre együtt gondol, elsősorban ezek az iszonyú erejű, feszülő alkotások jutnak eszébe. Általuk vált Dózsa egy egész kultúra számára fenségesen elpusztuló figurává. Annak ellenére, hogy Dózsa itt sem csupán történelmi figura, s parasztjai sem csupán középkori parasztok, Derkovits műve mégis hitelesebb, mint Madarászé, s nemcsak azért, mert fametszetei közelebb állnak a parasztháború korának fametszeteihez, hanem azért is, mert utalása hiteles: osztályharccal osztályharcot, lázadással forradalmat ábrázol.

Az ötvenes évek elején Derkovitsot ferde szemmel nézte a hivatalos művészetpolitika. A sok, korabeli sikeres-sikertelen ábrázolásból, szoborból, képből, grafikából egyet emeljünk ki: Szabó Vladimir mesés, nyugtalanítóan költői festményeit, amelyek 1953-ban minden szigornak fittyet hányva, népköltészeti szépséget, középkori titokzatosságot varázsoltak a műbe.

A grafikus, aki Derkovits után méltó kézzel nyúlt a témához, s aki valóban derkovitsi sorozatot alkotott később, huszonöt éves volt éppen. Kondor Béla, a mai magyar művészet kiemelkedő mestere főiskolai diplomamunkaként, s ugyancsak középkori és kora reneszánsz mesterek példájára, de modern válságok és győzelmek érzésével alkotta meg rézkarcsorozatát. Amely természetesen nem középkori (miként Derkovitsé sem volt az), s amely egy forradalommal és vajúdással teli társadalom, e társadalom felelősségteljes művészetének kifejezése lett. Ennek kifejezője más-más formában, más-más anyagban az a szobrász, aki a legtöbb és legkitűnőbb Dózsa-szobrokat alkotta a magyar művészet történetében: Somogyi József.

Somogyi 1953-ban állította ki első Dózsa-fejét, első egész alakos kompozícióját 1955-ben mintázta, 1958-ban állította fel Cegléden, s már ezek távol álltak a szokott, ünnepélyesen semmitmondó szoborideáltól, már ezek meghatározták modern, kemény Dózsa-elképzelésünket. Még inkább Somogyi 1965-ben és 1971-ben mintázott alakjai. Az előbbi — kicsi, törékeny anyagból készült samottfigura — ugyanazt a végtelen középkori elszántságot, s ugyanazt a végtelen középkori kegyetlenséget fogta formába, amit a Taurinus-féle fametszeten megismertünk, s ami valójában jellemezte a tűzzel, vassal középkori osztályharcot vívó, végül tűz és vas által elpusztított forradalmárt. Az újabb, hatalmas méretű bronzszobor a korábbi ceglédi emlékmű helyére készül, s kettős figurájával, fenyegető kaszáival és nyers formatöréseivel monumentálissá fokozza ugyanezt az összetett gondolatot.

(1526-ban a török 70 ezer birkát hajtott el innen!) páratlan gazdaságra tett szert, másfelől hatalmas föld nélküli réteg keletkezett. Ez a társadalmi ellentét meghatározta Szegednek a Dózsa-mozgalomhoz való kettős viszonyát: a jómódú polgárság rettegte a kereszteseket, a zsellérség pedig reménykedve állott Dózsa táborába.

A Dózsával ugyancsak nem rokonszenvező Verancsics írta a parasztvezér mozgalmának kezdeteiről: *„Pestről kiindulva, jűve Szegeddé, és kezde nagyon*

gadott ha lelletet
bírónak. Szeged
Reizner János azt
Dózsa Szegeden
gának egy részét,
fogva Pálfy főbír
velte, és fiául fo
még inkább megr
ért küldte a levá
lya Pálfy Balázsn

Juhász Gyulát,
jét, a helyi D
számos versre ihl
leleménye teremt
főbíró leányának
a versben sugallt,
lem legendáját:

Magyarország Vilatar
1972 JUN 25
DÉL-MAGYARORSZÁG
SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

A NAGY... CSATA

Dózsa június 2-án indult el Ceglédről, és még aznap Várkonynál átkelt a Tiszán. Június 5-én már Békés megyében volt. 8-án Gyula mellett táborozott, annak várát azonban nem támadta meg, mert délre, Temesvár felé iparkodott. 30 ezer főnyi hadát útközben harcra gyakorolta, és fegyverzetét is kiegészítette. Június 9-én Dózsa egyik alvezérét, Balogh Istvánt mintegy kétezer emberrel előreküldte, hogy Csanád körül gázlót keressen a Maroson. A révet Balogh már 10-én elfoglalta, de Báthory István temesi gróf és Csáki Miklós csanádi püspök vezetése alatt összegyűlt nemesek őt a folyó bal partján megtámadták, csapatában nagy pusztítást vittek véghez, a futókat a Marosba szorították, ahol szintén sokan halálukat lelték. Az urak tovább is üldözték a felkelőket, Apátfalvánál átkelve a folyó jobb partjára, Nagylakig kergették őket, ahol tábort ütöttek. Mindez 1514. június 11-én történt. A hagyomány szerint az urak — Báthory, Csáki, Szokoly, a Jaksicsok stb. — vígan voltak a győzelem után. Hegedűk és sípok hangjainál Nagylak várában mulattak. Bőségesen ettek-ittak, s nem gondoltak a holnapra. Dózsa azonban, aki Balogh nyomában járt, Gyula felől már szintén a csatatér közelébe ért, s magához vette Balogh vert csapatának töredékeit is. Még aznap, június 14-én éjszaka, Nagylak és a mai Magyarcsanád közt foglalt állást a csigai mezőn. Másnap hajnalban támadásba lendült. Legelőbb a Jaksicsok erődjének árkait rőzsével megrakatta, és azt felgyújtatta, úgyhogy a „bővében élvezett szerémi bor miatt" Báthory és a többi főúri vendég alig tudott megmenekülni. Bár a nemesi csapatok a felkelőknél kisebb számmal voltak, Báthory elfogadta a harcot a csigai térségen. Gyalogságát Dózsa lovassága már kezdetben megzavarta, s a kaszás parasztok is lendülettel harcoltak. A győzelem már-már az ő részükre hajlott, amikor Báthory ágyúi megdördültek, s ideig-óráig megfordították a hadiszerencse kerekét. A felkelők visszavonultak a nyugat felé eső parti erdőbe. Itt Dózsa újrarendezte, s eddig itt pihenő tartalékával megerősítette, majd visszafordította seregét. A csata második fordulójában a parasztok olyan lendülettel harcoltak, hogy Csáki hadát megszalasztották. A püspök maradék katonáival együtt székhelyére, Csanádra menekült. Megfutamodása Báthory csapatát is megingatta. Lovasságát rövidesen tönkreverték Dózsa katonái. Hogy dandára az utolsó emberig el nem pusztult, azt a beálló sötétségnek köszönhette. A győztes Dózsa a csatateret el-

mikor látta, hogy Dózsa a falakon kívül épült terjedelmes várost felgyújtatta, s a papok házait tűzzel-vassal pusztíttatta, lemondott a felperzselt környékű vár védelméről. Néhány bizalmas emberével éjnek idején csónakba szállt, hogy a Maroson felfelé a még kevésbé veszélyeztetett aradi hegyekbe meneküljön. A kurucok azonban észrevették, nyomába eredtek, elfogták és Dózsa elé vezették. Báthorynak a szerencse jobban kedvezett. Ő a nagylaki csatában egy buzogányütéstől eszméletét vesztette. Mikor magához tért, egy közeli nádasba húzódott. Másnap hajnalban az elhagyott csatatéren megpillantott egy legelésző lovat, arra felült, átúsztatott a Maroson, és baj nélkül hazaért Temesvárra. Csáky Miklóson kívül Ravaszdy Péter, Dóczy György, Torpay Miklós és Telekdy István főurak is a felkelők hatalmába kerültek, akiket Dózsa kínos halálra (karóbahúzásra) ítélt, és ki is végeztetett. Lehet, hogy ezek a tények humánus szempontból nem menthetők, de egy forradalom közepette van magyarázatuk. Dózsa nevének említésekor tehát nincsen okunk jobban elborzadni, mint Robespierre-én, vagy a nemsokára vérbosszút álló Szapolyaién. Dózsa magatartásának védője nem a történetírás, hanem az általános helyzet, mely a történeti események fejleménye volt. A történelemből ugyanis ki kell zárnunk az angyalokat és ördögöket, mert abban csak emberek szerepelnek.

MADARÁSZ VI

MAGYAR HIRLAP 19

LUKÁCSY: A félszeg

1861-ben a párizsi Salon évi rendes kiállításán a látogatók egy különös képre lettek figyelmesek. A történeti festészet évadja volt ez: a vásznakon páncélok, zászlók, brokátok korhű pompája terjengett, teátrális gesztusok tagoltak operai csoportozatokat, epikus kompozíciók hirdettek tankönyvi morált. A különös képen viszont: a 243×312 centiméteres felületnek csaknem egésze sűrű homályban, melyet néhány világos folt tesz rémletesebbé: egy oltárterítő, két óriás gyertyaláng, egy női félarc s egy hosszan elnyúló halotti lepel; a képszerkezetet a fehér foltok kettős átlója s a gyertyatartók két merev függőlegese szabja meg; az ábrázolt személyek száma mindössze kettő: két térden görnyedő női alak; kellék szinte semmi, csupán egy pallos, mely életet oltott ki, s egy koszorú, a gyász fehér koszorúja.

HADARÁSZ VIKTOR 2

Nem kevésbé különös látvány volt a festő, aki képe mellett állva figyelte a hatást. Áthatótekintete inkább katonáé, mint művészé; szigorú ajka fölött dús, keleti bajusz; öltözete prémdíszes köpeny, rövid nyakkendő, véges végig zsinóros dolmány, csizma, mint a huszároké.

MAGYAR HIRLAP 1980/12/13/6

LUKÁCSY: A félszeg maradandóság

MADARÁSZ VIKTOR

A különös kép tetszett; a festőt megbámulták. A siker visszhangos volt: Théophile Gautier dicsérő kritikája, aranyérem. Így mutatkozott be Párizsban *Hunyadi László siratása* című képével *Madarász Viktor.*

MAGYAR HIRLAP 1980/12/13/6

LUKÁCS: A félszeg maradandóság

MADARÁSZ VIKTOR 4

MAGYAR H

LUKÁCSY:

Messziről érkezett a siker városába. Fent Gömörben, zegzugos dombok alján fekszik Csetnek, ércek és hámorok pezsgő életű városkája egykor, ma álmos kis fészek, mely romlani hagyja ősi templomát, holott az a művészet zarándokhelye lehetne, freskóival, melyeket toszkán kéz plántált ide a legmesszibb északra — *itt született Madarász Viktor 1830. december 14-én.* Nemes család, jogászpálya, de közbejött a csaták éve, s a tizennyolc éves ifjúból a szabadságharc önkéntes katonája lett. S az maradt akkor is, amikor fegyver helyett már ecset volt a kezében

MADARÁSZ VIKTOR 5

Hazai és bécsi tanulmányok után 1856-tól 1870-ig Páizsban fest. A művészetek e fővárosa, mely már az impresszionizmus botrányával készül meglepni a világot„ nemigen adott ösztönzést

MAGYAR HIRLAP 1980/12/13/6

LUKÁCSY: A félszeg maradandóság

MADARÁSZ VIKTOR

Madarász Viktornak. Delacroix egyik képét lemásolta ugyan, az újító mozgalmaktól azonban távol tartotta magát. Ihletője a hazai történelem volt, lázadók, mártírok, független férfiak és nők történelme. Megfestette Thököly álmát, Zách Feliciánt, Zrínyi Ilonát, a munkácsi várvédőt, Zrínyi Pétert és Frangepánt a börtönben, megfestette Dózsát és harcostársait. Ehhez a kuruc festészethez nem volt szüksége Párizs újdonságainak követésére; de mivel kuruc ihlete mély és őszinte volt, *konzervatív eszközökkel is megragadót* tudott al-

MAGYAR HIRLAP 1

LUKÁCSY :A félszeg maradandóság

MADARÁSZ VIKTOR Y

kotni. A történelmet nem illusztrálta, mint számtalan kortársa itthon és külföldön, hanem drámai mivoltában mutatta be; nem anekdotát és cicomát keresett, hanem egyszerű tömondatokat mondott, balladát. *Ha Courbet és Manet irányából nézve megkésett volt ez a festészet, úgy volt az, ahogyan Dobozi és V. László balladaköltője, Kölcsey és Arany volt megkésett, Byronhoz és Baudelaire-hoz képest.* Egyébként megfestette Dobozit is, a török elől asszonyát a halálba menekítő vitézt, komor fellegek alatt, rőt tűzvészes tájban. Ezt szerette, a kevés szót, a világos szerkezetet, a fény s árny ellentéteit, „a szín örömünnepe" helyett — mint az utánozhatatlan *Lyka Károly írta — „a szín gyászát"*. Ezzel emelkedett magasan kortársai, a Kiss Bálintok és Than Mórok szorgalma s aprólékos jelmezparádéja fölé.

MAGYAR HIRLAP 198

LUKÁCSY »A félsze

MADARÁSZ VIKTOR 8

1870-ben hazatért. Benne Párizs konzerválta a kuruc élményt; itthon *megváltozott világot* talált. A „kamaszkedvű" Pest (ez is Lyka Károly találó szava) a kiegyezés után vígadni, nőni, élvezni akart, *közömbösek lettek számára Madarász Viktor zendülői és bújdosói.* A téma nem gyújtott többé, az ecset pedig mindinkább bizonytalanná vált.

MAGYAR HIRLAP 1980/12/13/6

LUKÁCSY :A félszeg maradandóság

MADARÁSZ VIKTOR 9

Akor is, ha megpróbált alkalmazkodni a változott közhangulathoz, és bölcs uralkodót s koronázó ünnepet festett; akkor is, ha vissza-visszatért rebellis témáihoz. 1875-ben festette meg *Petőfi halálát*. A kompozíció — a képzeleti táj, a végtelen puszta dombsor s a haldokló költő utolsó erőfeszítéssel fölébe magasodó felsőteste — még erőt mutat, de az előtérben már az allegó-

MAGYAR HIRLAP 1980/12/[illegible]

LUKÁCSY :A félszeg maradandóság

MADARÁSZ VIKTOR

ria s agyonmagyarázás kellékei: honvédcsákó, tört kard, írott lapok, lúdtoll s a sziklakőre vérrel írt szó: „Hazám"; és ami a legrosszabb: az alsótest elrajzolt, hibás anatómiája. Művészi kudarc, nemcsak a megfestésé, hanem a felfogásé is. „*A Petőfi halála kép úgy viszonylik a Hunyadi László-hoz, mint valamely gyenge népszínmű a Bánk bánhoz*" — írta századunkban egy kritikus.

MAGYAR HIRLAP 1900 /12/13/6

Lukácsy: A félszeg maradandóság

MADARÁSZ VIKTOR 11

MAGYAR HIRLAP 1980 /12/13/

Lukácsy: A félszeg maradan

A kudarc veszélye ott settenkedett már a *Hunyadi László siratása* megfestésekor. Dicsértem szűkszavúságát, de az a koszorú, melyet a kivégzett hős jegyese a halott lábánál elhelyezni készül, úgy, hogy árnya kirajzolódik a fehér leplen, az a koszorú egy kicsit sok. Az időtlen monumentalitást megzavarja a pillanatnyi cselekvés kisszerűsége. Különösen nyilvánvaló ez, ha egy fél évszázaddal későbbi ravatalképpel vetjük össze, melyet Nemes Lampérth József festett, apja halálakor. Hasonló ihlet, hasonló tárgy: holttetem és gyertyák; de semmi felesleges. Örökkévaló ravatal.

MADARÁSZ VIKTOR 1

Mellőztetés, kudarc; Madarász Viktor 1890 táján fölhagy a festészettel. Megörökölte apja rézáru-kereskedését; ebből próbál megélni, persze belebukik. S amikor hosszú szünet után, immár anyagi szükségből, újra festeni kezd, a művészethez nem sok köze van annak, amit csinál.

MAGYAR HIRLAP 1980 /12/13/6

Lukácsy: A félszeg maradandóság

MADARÁSZ VIKTOR 13

MAGYAR HIRLAP 1980 /12/13

Lukácsy: A félszeg maradar

Pályája tört ív; halálának éve (1917) nem a halhatatlanság kezdőpontja. De furcsa módon részese lett valami félszeg maradandóságnak. Néhány műve — főként a *Petőfi halála* — számtalan olajnyomatban terjedt el országszerte, paraszti otthonok, bormélyműhelyek, kocsmák falán. Babitsnak feltűnt, vers lett belőle: „*Csárdába falakon olykor láthatsz, ha falukon bolygol, s únt szemed elmereng bor közt, ily képet, mely dereng por közt... Magas Hungária gyászban, Kossuth, igaz fia, lázban,*

Petőfi önerét
mártja,
ujjal a hon nevét
áldja. ."

Madarász Viktor Petőfije folklorizálódott. Másféle halhatatlanság ez, mint M. S. mesteré, Egry Józsefé, Vajda Lajosé.

De maradandóság ez is.

Lukácsy Sándor

Madarák Viktor

UNDSCHAU

1021

Viktor Madarász (1830—1917), Zrínyi und Frangepán (Teilnehmer einer antihabsburgischen Verschwörung vor ihrer Hinrichtung), 1864, Öl auf Leinwand

Kunst in Ungarn 1830—1870

1981 OKT 2 6

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
SAJTÓFIGYELŐ

TE

26. Oktobe
XV. Jahrg

KULTUR

Sitzung des Zentralrats der

Innerbetriebliche D
bestätigt Praxis de

Am 16. Oktober tagte der Landesrat der Gewerkschaften (SZOT). Zur Debatte

Madarász Viktor, festő

megrendelése.

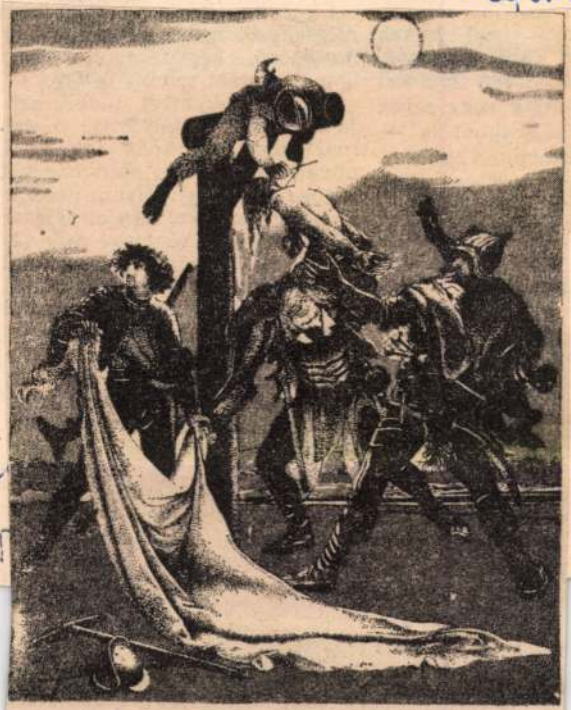

Madarász Viktor: Dózsa népe (1868).

14.

1978. máj. 28.

a tudomásulvé-
gy valóságos ter-
egfelelően lássa
tervezetten rom-
őtt bármit is túl-
lljon itt maga a

egyenséget, életet ujjászervez-
ti. Visszatalálhat más táblák
más — méltóbb-játékokban
legjobb önmagához, s léphet
másként, már új eséllyel — azz
amivel lépni leginkább szere
a világos nappal.

Héra Zoltán

Szabad Nép

1952 APR. 4.

Madarász Viktor

Madarász Viktor-emlékkiállítás nyílt a Fővárosi Képtárban

276

Művészeti életünk számos képviselőjének jelenlétében a Fővárosi Képtárban nyitották meg csütörtökön délben a *Madarász Viktor-emlékkiállítást. Végvári* Lajos, a képtár igazgatójának bevezető szavai után *Erdei* Sándor elvtárs, népművelési miniszterhelyettes mondott megnyitó beszédet.

Beszédében megállapította, hogy a magyar történelmi festészet nagy mesterének emlékére rendezett kiállítással *ismét nemzeti multunk egyik nagyszerű értéke felé fordulunk. Madarász művészete egyre ismertebbé válik a dolgozók körében s példát, tanulságot ad festőművészetünk számos mai problémájának megoldásához.* Befejezésül rámutatott, hogy ma, amikor festőművészetünk is új fejlődésnek indult, *a művészeknek szívvel-lélekkel benne kell élniök a szocializmus építésének korszakában, a jelenben, még akkor is, ha a multban keresik művek témáját.* Madarász Viktor művészete egészében erre a helytállásra mutat példát.

Erdei Sándor megnyitó beszéde után a jelenlévők megtekintették a kiállítást. *(MTI)*

NAPI KÖZÉPHŐMÉRSÉ

Ma a várható napi középhőm
ország egész területén 4 fok felet

A RÁDIÓ MŰSORÁ

PENTEK

KOSSUTH-RÁDIÓ:

5.00—13.30-ig: Indulók, tömegd
dalok, riportok, versek. — **13.30:**
ság. — **14.30:** Népszerű melódiák
ből, filmekből. — **15.30:** Hangv
hadseregünk harcosainak. Hangl. — **16.00:**
Köszönjük néked Sztálin elvtárs! Irodalmi
összeállítás. — **16.30:** Hanglemez. — **16.40.**
Szatirikus költemény. — **15.50:** Indulók nagy-
zenekarre. Hangl. — **17.00:** Hangképek az
április 4-i ünnepségekről. — **17.30:** Dalok
zitárkísérettel. Hangl — **17.40:** Szabad let-
ével hazám. Összeállítás. — **18.20:** A béke
szent ügyéért. Hangl. — **19.00:** Úttörök
órásai. — **20.00:** Hangos Ujság. — **21.00:**
örök hála és hűség a felszabadítóknak! Ün-
nepi hangverseny — **22.00:** Hirek. — **22.10:**
Tánczene. — **24.00:** Hirek.

gyar népdalok. — **16.00:** A szovjet
cialista mezőgazdasága. — **16.30:** A magyar
rádió énekkara madrigálokat énekel. —
16.45: Mozart: D-dur négyes fuvolára és
vonóshármasra. Hangl. — **17.00:** Egy hét a
külpolitikában. — **17.20:** Új életünk népdalai.
— **17.40:** Kincses Kalendárium. — **19.00:**
szovjet táncdalok és indulók. — **20.00:** Hi-
rek. — **20.20:** Gyilkosok között. Hangjáték.
— **21.40:** Sporthangképek. — **22.00:** Hirek.
— **22.10:** Tánczene. — **23.15:** A Fővárosi Ze-
nekar játszik. — **24.00:** Hirek.

1965 APR 1

Körös-körül a Mecsektől a zselici dombokig, aztán le a Dráváig drága jó földek, s e termékeny síkság közepén egy jellegzetes urbánus városmag, gyárkéményekkel, templomtornyokkal. Aztán szélesen terpeszkedő falusias utcák. Ilyennek látszik messziről a hősi múltú, gazdag jelenű, történelmi Szigetvár:

ZRINYI VÁROSA

A szigetvári hős, Zrinyi Miklós. Madách Imre festménye

II. Szulejmán seregei Szigetvárt ostromolják ▼

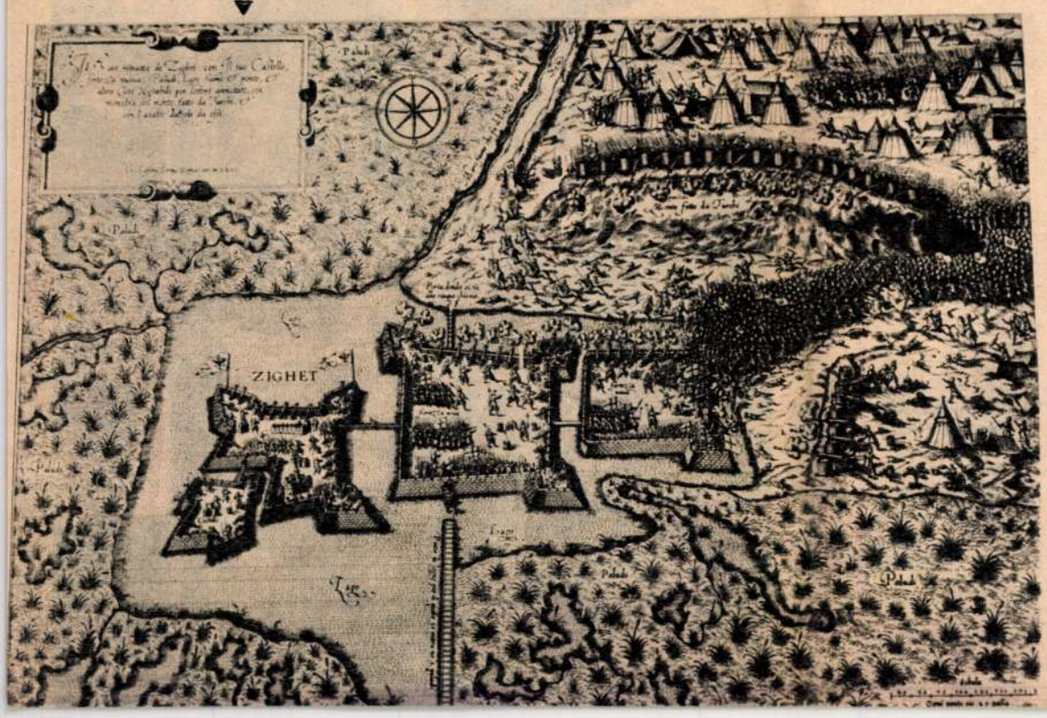

Közelről még inkább megfogja az embert a történelmi hangulat. Különösen a kicsi, de megkapóan szép, épületeiben és arányaiban tökéletes összhatású Zrínyi tér. Csak Sopronban látni ehhez hasonló finomhangulatú tereket. Az egyik palota helyén állt Enyingi Török Bálint háza, ahol nyolc évig élt a környék szülötte, Tinódi Lantos Sebestyén. A mellette levő katolikus templom egy XVI. századi török dzsámi átalakításából született. Az állomás felé vezető kis utca Székcsői Mátének, Zrínyi egyik hadnagyának nevét viseli. Szobrok, táblák, utcanevek utalnak a múltra.

S a vár? A kevés kövű magyar föld egyik jellegzetes hadi építménye a földvár. Majdnem minden fontosabb alföldi, dunántúli helységünknek volt egykor ilyen vertfalú erőssége. Épen, emléknek, csak Sziget maradt meg. És mennyire rendben tartják! A Baranya Megyei Idegenforgalmi Hivatal gondozza a mi nehéz XVI. századunk e legtragikusabb emlékét. Nyolcméteres falairól messze el lehet látni. A

Mr. Owour a tótvázsonyi FMSZ-boltban a kereskedelem gyakorlati részével ismerkedik

A szánkózásra a tótvázsonyi gyerekek tanították meg Owourt és Obayhat. Kisumóban ennek ugyan nem sok hasznát látják

A szövetkezeti kereskedelem elméleti része komoly napi feladat. Székely Ferenc naponta több órát foglalkozik növendékeivel

— Itt már eddig is nagyon sokat tanultunk — mondják. — Pedig voltak, akik igyekeztek lebeszélni minket az útról. A kommunistaellenes propaganda minden eszközét igénybevették.

— A propaganda, ha hazugság, mindig visszaüt — mondja Obayha. — Ez bebizonyosodott itt, Veszprémben is. Az a baráti szeretet, segíteni akarás, amiben részünk van, igazolja ezt.

Székely Ferenc, a veszprémi földművesszövetkezet kereskedelmi osztályvezetője és Katona Péter, a veszprémi MESZÖV-titkárság vezetője gondoskodik róluk, a tanulási lehetőségekről, szórakozásról.

Martyn Owour még ma is könnyes szemmel beszél a Székely-családnál töltött karácsony estéről, ahol a fa alatt részükre is volt ajándék. Elgondolkozva mondja:

— Hosszú volt az út az őserdőből, ahonnan harcunk elindult, idáig. Ott nem féltünk a mérgeskígyótól, sokkal veszedelmesebbek voltak az őserdőn kívül élő gyarmatosítók. Itt, maguknál találkoztunk először az igaz értelemben vett humanitással, itt láttunk perspektivát, aminek alapján a mi társadalmunkat is fel szeretnénk építeni.

— Ezt meg is akarjuk tanulni.

A balatonfüredi Halászkertben a vendéglátóipart is tanulmányozták. Képünkön a mgyar nótával ismerkednek

(Karff István felvételei)

ZRINYI VÁROSA

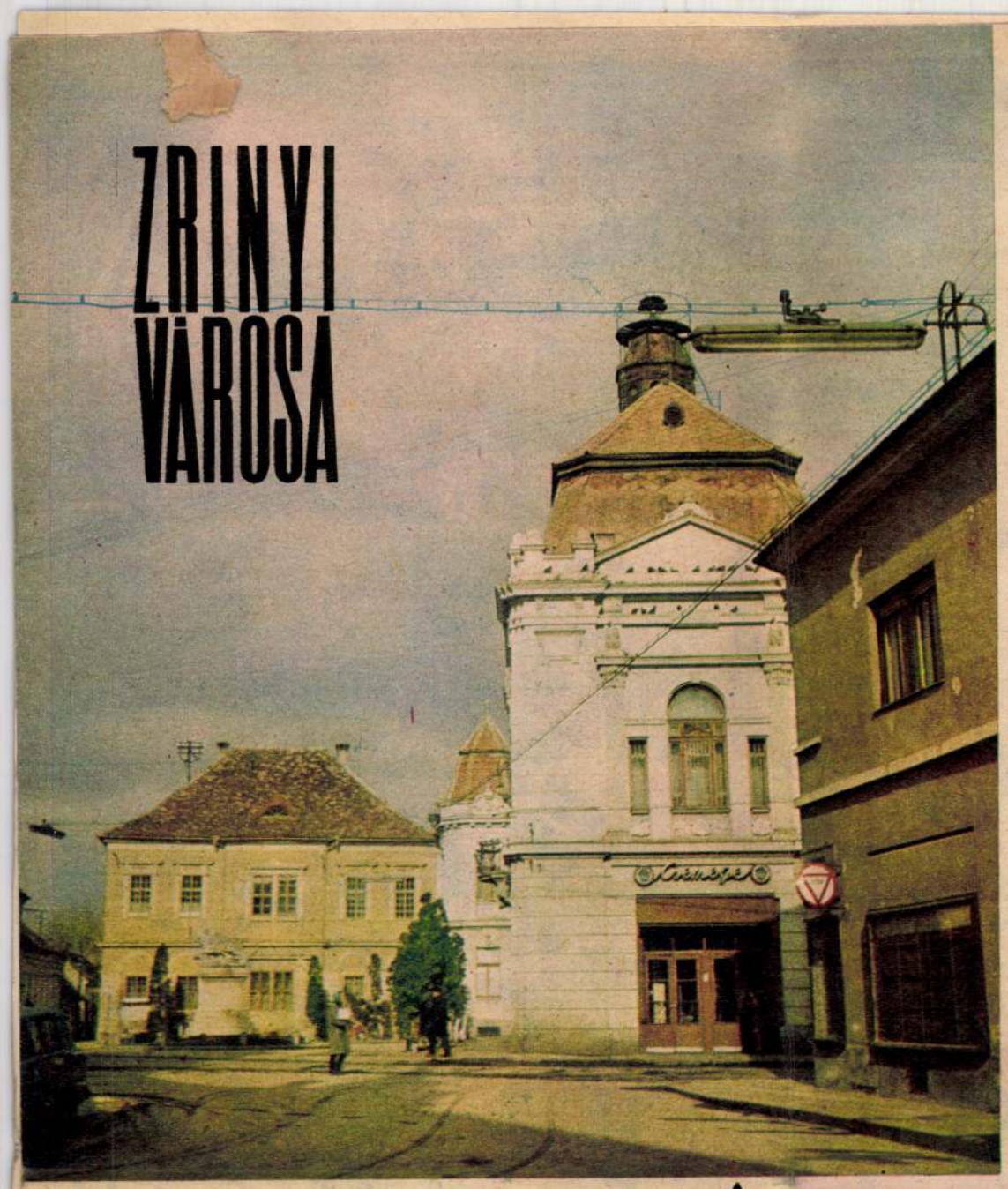

▲ A finom szépségű, hangulatos Zrínyi tér

Az egykori mocsár helyébe telepített füzes ▼

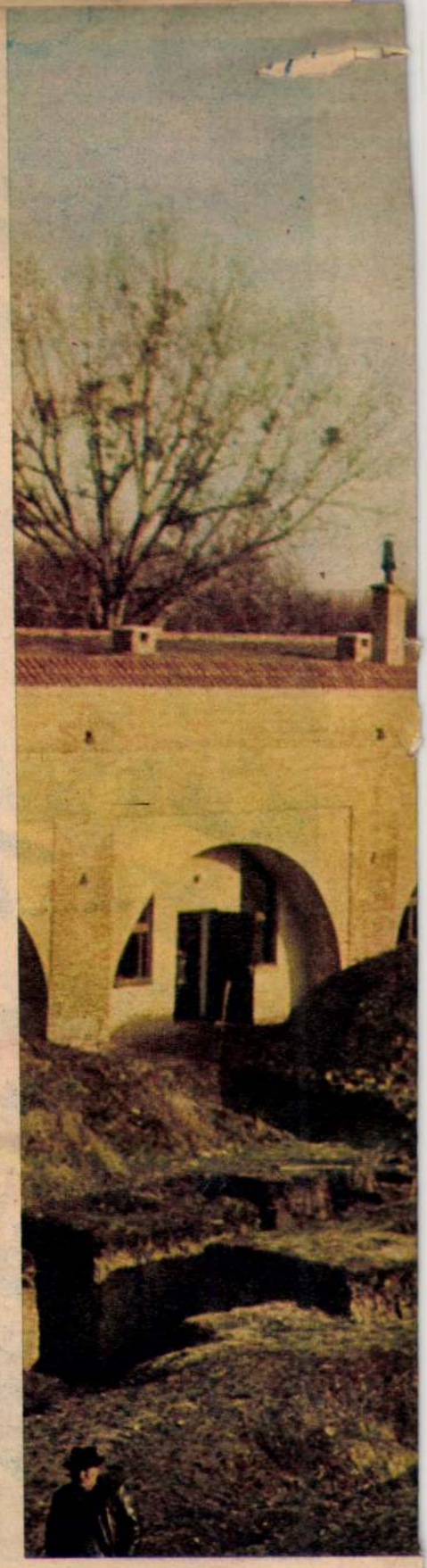

(KARFF ISTVÁN FELVÉTELEI)

(Folytatás a 14—15. oldalról)

az így készült alkotmányt ledeszkázták, s magyar, meg horvát jobbágyokkal tolatták a várfalak felé. De Zrínyiék szétlőtték a szekérhidat. Maga a hadmérnök is meghalt. Meghalt később a seregeit vezérlő II. Szulejmán is.

Zrínyi megfogyatkozott kis csapatával a belső várba szorult, s mikor azt a törökök felgyújtották, Zrínyi díszruhában egy kartács szakította résen rohant megmaradt bajtársaival a törökökre. A kaputól pár lépésre golyó és nyílvessző találta. Holtteste körül estek el a többiek, akiknek a neve nem maradt fenn. Ma sem lehet megrendülés nélkül nézni az öldöklő küzdelem színhelyét, ahol az Európa felé törő török hatalom, a kicsi Dunántúlunkat védő hősökkel összecsapott.

Mindezt Molnár Imre gimnáziumi tanár, a Vár Baráti Kör elnöke, számos történelmi tanulmány szerzője idézte fel.

A vár falában épült kazamaták előtt feltárják az egykori Zrínyi-féle lakótornyot

A JELEN

Szigetvár lakosainak száma az 1960-as népszámlálás óta 7300-ról 8000-re növekedett. A természetes szaporodáson kívül a gyors növekedés elsősorban a járás huszonkilenc apró községének lassú porlódásából adódik.

– Mi a vonzás oka, hiszen kicsi a város? – kérdem Timusz János tanácselnöktől.

– Csak község, nagyközség Szigetvár. A vonzás oka mégis Szigetvár városiassága. Tizennégy állami ipari üzem működik nálunk, ezenkívül egész sor kisebb üzemmel a szövetkezeti ipar. Az üzemek egy részét a múltból örökölte a község. A vár, a főurak jelenléte mindig kedvezett az iparnak, már a céhkorszakban a legkülönbözőbb mesterségek virágoztak itt.

Cipőgyáruk 1884-ben létesült. Termékeinek híre becsületet szerzett Szigetvárnak. Ma 600 munkás dolgozik a régi szűkös épületben, ahol azonban modern gépek vannak, s a szalagról lekerülő évi félmillió pár cipő jó része exportra megy. Jóval később, 1937-ben a kezdődő háborús konjunktúra és a kitűnő drávamenti földek adottságainak kihasználására létesült a szigetvári konzervgyár. Idényben 1000–1200 munkás dolgozik ebben az üzemben. A várat környező egykori láp helyén levő ligetes síkságon a szigetvári Fűztermelő Vállalat többszáz holdon termel fűzvesszőt, hazai és külföldi feldolgozásra. Van itt Szigetváron téglagyár, tejüzem, faipari vállalat és több más üzem. Így lehetséges, hogy a lakosság jó 60 százaléka él iparból és kereskedelemből.

A JÖVŐ

A civilizálódás folyamata, amely lassan porlasztja a kicsi községeket, kedvez Szigetvár fejlődésének. A konzervgyárban, cipőgyárban, gépjavítóban, s más üzemekben dolgozó, de a környékbeli kis falvakban lakó munkások a városkában, tehát munkahelyük közelében igyekeznek lakást, házat szerezni. Mások a gyerekeik iskoláztatása miatt – itt gimnázium van – költöznek Szigetvárra. Az ipari beruházások is Szigetvár városiasodását segítik. A cipőgyár a tervezett rekonstrukció után évi másfélmillió cipőt készít majd. A konzervgyár bővítésére, modernizálására, új raktárak építésére 1969-ig 300 millió forintot fordítanak. Szerencsés intézkedés ez. Elősegíti ezen az áldott napfényben és esőben gazdag tájon a szövetkezetek belterjes termelésének kialakulását.

A szigetvári Zrínyi Tsz a jó közepes szövetkezetek közé számítódik Baranyában. A gyárak persze itt is elszívják a fiatalokat a mezőgazdaságtól, s ennek a folyamatnak sorvasztó hatását, sajnos, érzi a mezőgazdaság. A szövetkezet stabilizálása, a mezőgazdaság jövője itt is azon múlik, sikerül-e a gépek kezeléséhez, az állattenyésztéshez, a kertészkedéshez feltétlenül szükséges munkaerőutánpótlást biz-

Malvász Viktor

NU. 1942. II. 15.

Megnyilik a Szépművészeti Muzeum XIX. századi gyüjteménye

A Szépművészeti Muzeum látogató közönsége már hosszabb idő óta tapasztalhatta, hogy a magyar festészet gyüjteményeit az igazgatóság lezárta. Természetes jelenség ez minden muzeum életében, mert nemcsak a művészek fejlődnek és alkotnak ujabb műveket, de hasonlóképpen fejlődik és gazdagodik a muzeum is, melynek elsőrendü kötelessége minél szemléletesebb, teljesebb és tetszetősebb módon mutatni be anyagát. Ez a szempont vezethette dr. *Csánky* Dénest, amikor elhatározta, hogy az uj magyar fesztészet emlékeit a régi, zsufolt és a mai követelményeknek már nem megfelelő módon rendezett sorozatát az ujabb szerzeményekkel teljesebbé varázsolva és izlésesebb összhangban tárja majd a látogató közönség elé.

Ezzel kapcsolatban sor kerül a régi termek ujrafestésére is, hogy a majd megnyiló kiállitás méltó keretet teremthessen műveltségünk legkiválóbb képviselőinek. A kiváló főigazgató nem szándékozik uj elvek szerint csoportositani az eddig kifüggesztett anyagot, hisz multszázadi, vagy a századeleji művészetünk önmagától is természetes fejlődési menetet és törvényszerüleg kialakult csoportokat mutat. *A cél egyedül a hivebb bemutatás lehet, kiegésziteni a sort ott, ahol eddig hiányosnak vagy nem teljesnek mutatkozott és tetszetős összhangban állitani egymás mellé, hogy a kevéssé hozzáértő szemlélő is biztos módon igazodhassék el a nagy festőink alkotásai között.* Bemutatja a főigazgató a magyar klasszicizmus legkiválóbb képviselőit, majd közismert művésznagyságaink mindegyikét: *Madarászt, Székelyt, Munkácsyt, Lotzot, Benczurt, Paál* Lászlót, a nagybányaiakat és a fiatalabb nemzedéket egyaránt, természetesen kötelező módon gazdagitva a sort mindazok alkotásaival, akik jelentősebb szerepet játszottak eddigi művészi életünkben.

E nagy feladat technikai lebonyolitása bizonyos időt igényel. Felmerülhet az a gondolat, hogy mig az uj képtár teljesen rendben fogadhatja látogatóit, addig is a válogatott magyar mesterművekből kisebb kiállitás nyiljék a második emeleten. Ez a megoldás célozta volna, hogy a tárlatlátogató közönség ne hiányolja sokáig ujabb művészeti alkotásainkat. De egyszerübb megoldás adódott mihelyt egy-két teremben elkészül a rendezés, a főigazgató azonnal megnyitja az elkészülő részek ajtóit s ezalatt is serényen tovább folytatja a további termek rendezési munkálatait.

Még ezt megelőzőleg kerül kiállitásra a második emleti helyiségekben az ugyancsak régóta lakat alatt tartott XIX. századi európai képanyag. Még annakidején az Andrássy-uti képtár termeiben rendezték el, de időközben az épületnek sajnálatos módon más hivatalos szolgálatba kellett állania. Igy hontalanná vált e valóban szép, változatos és gazdag képgyüjtemény. Régóta huzódó problémát old meg a főigazgató, amikor végleges helyet biztosit számukra a Szépművészeti Muzeum épületében. Először majd a francia és az északi mesterek műveiből rendezett kiállitás nyilik meg, ezt valamivel később fogja követni a német műalkotások tárlatának megnyitása. Igy lesz majd teljessé a muzeum legfiatalabb osztálya, a XIX. századi festménygyüjteménye, mely a hatalmas magyar anyag mellett felsorakoztatja jóformán Európa valamennyi népének reprezentativ képviselőit.

A két ujabb kiállitás is igazolja a muzeum közönsége előtt azt a gondosságot és a mai műveltség igényeit mindig szem előtt tartó művelődési politikát, mely állandóan lépést tart az ujabb igényekkel. Szükség van arra, hogy a már beporosodott gyüjteményeket ujra felfrissitsük és a mai technika eszközeivel kellemesebb formában és módon tárjuk a közönség elé.

zpont meginditotta rotaprintes for-
köteteként a
pzőművészeti Élete"
mely a Közoktatásügyi Népbiztosság
a Budapesti Kir. Ügyészség 1919-es
tkozó részét tartalmazza. Ára: 15. - Ft.

iadványai közül kapható
k 1954-55."
zpont évkönyve. Ára: 75. - Ft.

k 1956-58."

k a Művészettörténeti Dokumentációs

közben hol itt, hol ott elhullatja, az öccse ide-oda kiáltja. Jön lelkendezve Ilon keresztanyja, jön a sietéstől és kíváncsiságtól fulladozva Erzsike anyja. Benéné mindegyiknek ad valami dolgot. A siheder fiu, a nagyobbik, gallyat hord a tüzhelyre, vizet hoz parancsszóra.

Beérkezik Sanyi is, akinek nem üzentek, de hallott valamit az utcán Ilonról. Ilon a vasaló felett nekipirult arccal várja, mit szól Sanyi a dologhoz. Sanyi nem mond semmit, csak ül a lóca szélén, mert alig van hely a házban, ugy teleraka mindennel. Csak ez az idő ne szaladna ugy, sóhajtozza Benéné.

Az ablak megkoccan. Ilon anyja kiszól türelmetlenül, jöjjön be az a kései bagoly, aki az ablakot kaparássza. Sanyi jön be mégegyszer, letül az egyetlen üres székre, a tüzet nézi és hallgat jó félórát; neki már ilyen a természete. Végtére elküldetik, mert Ilonnak pihenni kell a nagy nap előtt.

Hiradó.
ÁTRIUM (T.: 153—634, 154—624.) Behajtani tilos! — Magyar és Ufa híradó. 1/6, 1/8, 1/10, szo., vas. és ün. 1/4-kor is.
BELVÁROSI HIRADÓ. (T.: 161—244.) Kárpátalja kincse (kulturfilm). — Óceánjárók gyártása. — A USA katonai jelentősége. — Különkiadás: A Schäfer-jégrevü. — Az északafrikai győzelmes előnyomulás. — Magyar, Ufa és Luce Híradók. Folytatólagos egyóras előadások 10—24 óráig.
BROADWAY. (T.: 422—722.) Kis lány, nagy kaland. 1/4, 1/6, 1/8, 1/10, szombaton 1/2-kor is. Első előadás mindennap mérsékelt helyárakkal.
BUDAI APOLLO. (T.: 351—500.) Csákó és kalap. — Híradó. 1/5, 1/7, 9, vas. és ün. 1/2, 1/4, 1/6, 1/8, 1/10. — Vas. d. e. 11-kor: Pompei végnapjai.
CASINO. (T.: 185—329.) Harmadik hétre prolongálva! Kisértés. 1/6, 1/8, 1/10, szo., vas. és ün. 1/4-kor is.
CORSO (T.: 182—618.) Mellékutca. 1/6, 1/8, 1/10, szo., vas. és ün. 1/3-kor is. — Magyar és Ufa híradók. 5, 1/8, 1/10, szo., árnló.
CORVIN. (T.: 138—998. és 339—584.) Nem vagyok vas. és ün. 1/3-kor is.
DAMJANICH. (T.: 425—644.) Csákó és kalap. — Híradó. 1/4, 1/6, 1/8, 1/10, vas. és ün. 1/2-től is.
DÉCSI. (T.: 121—343, 125—952.) Szűcs Mara házasssága. — Híradók. 1/6, 1/8, 1/10, szo., vas. és ün. 1/4-kor is.
FORUM. (T.: 189—543, 189—707.) Vaskorona. 1/6, 1/8, 1/10, szo., vas. és ün. 3-kor is. — Vas. d. e. 11-kor: Lovas matiné.
GLÓRIA. (T.: 427—521.) Méltóságos asszony. — Híradó. 1/4, 1/6, 1/8, 1/10, vas. és ün. 1/2-kor is. — Hétfőtől: Ősi rög. — Magyar híradó.
HIRADÓ FILMSZINHÁZ. (T.: 222—499.) Kárpát-

KÜLFÖLDI SAJTÓSZOLGÁLAT
FIGYELŐSZOLGÁLATA
Budapest, VI., Dalszinház-u. 1.
Telefon: 227-651, 227-488.
SZABAD NÉP 1951 SZEP 30

236

Megnyílt „A magyar katona a szabadságért"-kiállítás

A Fővárosi Képtár helyiségeiben szombaton ünnepélyes keretek között nyílt meg „A magyar katona a szabadságért"-kiállítás. A megnyitón jelen voltak: Rónai Sándor elvtárs, az Elnöki Tanács elnöke, Farkas Mihály elvtárs, vezérezredes, honvédelmi miniszter, Kiss Károly elvtárs külügyminiszter, Horváth Márton elvtárs, Szabó István elvtárs, altábornagy, honvédelmi miniszterhelyettes, a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának tagjai, Janza Károly vezérőrnagy, honvédelmi miniszterhelyettes, Batta István és Péter Gábor altábornagyok, a tábornoki kar több más tagja, továbbá A. T. Sapovalov elvtárs, a budapesti szovjet nagykövetség katonai attaséjának helyettese, a baráti államok hazánkban tartózkodó katonai művészegyütteseinek több tagja. A megnyitó beszédet Ilku Pál vezérőrnagy mondotta.

Hangsúlyozta, hogy a művészek nagy lelkesedéssel dolgoztak a kiállítás sikeréért. A kiállítás megmutatja, hogy képzőművészeink szeretik a néphadsereget. A fokozott imperialista háborús készülődés idején ilyen egységesen kiállni a függetlenséget és szabadságot védő katona mellett politikai cselekedet is. A magyar néphadsereg katonái hálásak képzőművészeinknek ezért. Jelentős a kiállítás azért is, mert lépést jelent azon az úton, hogy művészeink valóban hitelesen ábrázolják a néphadsereg katonájának életét, hazaszeretetét, hősiességét. — Ez a lépés azonban — mondotta Ilku elvtárs — nem mindig elég bátor még. Fejlesszék tovább képzőművészeink a néphadsereg iránti szeretetüket, jussanak el mindannyian néphadseregünk életének teljes megismeréséhez s egyre magasabb színvonalú művészi ábrázolásához.

A lelkes tapssal fogadott beszéd után az egybegyűltek megtekintették a kiállítást. (MTI)

„A MAGYAR KATONA A SZABADSÁGÉRT"

Képzőművészeti kiállítás a Fővárosi Képtárban

I.

A Fővárosi Képtár 28 termében megrendezett „A magyar katona a szabadságért" című kiállítás a magyar képzőművészek felajánlásaképpen jött létre. A több mint fél éve folyó előkészületek, a nagyszámban beérkezett művek kifejezik a magyar képzőművészek szeretetét békénk őrei, a honvédek iránt. Megismertetik honvédségünk életét, még jobban közkinccsé teszik népünk számára haladó történelmi-szabadságharcos hagyományainkat és még inkább megszerettetik a néphadsereget. A pákozdi csata évfordulóján megnyitott kiállítás méltó hozzájárulás a néphadsereg ünnepének fényéhez.

A vállalt feladat képzőművészetünk érdeklődését olyan témák felé irányította, amelyeket művészeink már régóta nem ábrázoltak: a katonatárgyú festészet és a történelmi festészet felé.

Különösen üdvözölni kell az első, bár még csak tapogatózó kísérleteket a történelmi festészet újraélesztésére. A magyar történelmi festészet a Bach-korszak elnyomatása idején virágzott ki. *Madarász* Viktor, *Székely* Bertalan, *Wágner* Sándor és még *Benczur* Gyula is a magyar történelem kimagasló hőseit példaképül állították az elnyomott, szabadságáért küzdő nemzet elé, hogy erőt meritsen példájukból a hazafiúi állhatatossághoz, hogy fokozzák a szabadságért folytatott küzdelem hevét. Ez a festészet a kiegyezéssel lényegében megszűnt, helyet adott a majdnem csendéletszerű történelmi életképfestészetnek. Ilymódon a mi történelmi festészetünk, amely igen haladó volt, feladta önállóságát és gátlás nélkül átvette nemcsak a szokványos modort, hanem a szokásos látványos, közömbös témákat is. A történelmi festészet sok évtizednyi némasága következtében csaknem kivesztek az élő hagyományai ennek a nagy festői tudást, széleskörű történelmi ismereteket igénylő műfajnak. Mai művészeinknek így rendkívüli nehézségekkel kell megbirkózniok. A monumentális alakítókészséget igénylő történelmi festészet ugyanis igen nehéz kérdés. Nemcsak mesterségbeli szempontból, hanem a modellszükséglet, a megfelelő korhű viselet és nem utolsó sorban a történelmi ismeretek szűkössége miatt.

A kiállítás anyagát a magyar történelem egyes korszakainak megfelelően rendezték el. Az anyag a következő szakaszokra oszlik: parasztháborúk, törökök elleni küzdelem, a kurucok harcai az ország szabadságáért, az 1848—49-i szabadságharc, az 1919-es proletárforradalom eseményei, a Szovjetunió felszabadítja a magyar népet és segítséget nyújt az országépítéshez. A kiállítás utolsó harmadában a néphadsereg életét, dolgozó népünk és a néphadsereg kapcsolatait ábrázoló alkotásokat láthatunk. A tematikus összeállítás természete szerint mult festészetünk nagyjainak alkotásai, s a maiak művei együttesen szerepelnek.

A történelmi anyagban nemzeti festészetünk nagy értékeit látjuk, közöttük néhány eddig ismeretlen alkotást is. Kiemelkedő helyet foglalnak el *Madarász* Viktor, a nagy forradalmi demokrata művész kompozíciói. Különösen tanulságos a karakterekben gazdag, az alakok közti feszültséget pompásan kiélező *„Zrinyi Ilona a vizsgálóbiró előtt"*, vagy a nemespátoszú, ragyogóan megfestett *„Zrinyi és Frangepán a börtönben"* című festménye. De Madarász szenvedélyes drámai előadását talán legjobban kevéssé ismert alkotása: *Zrinyi Miklós portréja jellemzi.* Festői tömörségében, kifejező erejében *Munkácsy* műveihez hasonló. A szintén kiállított befejezetlen alkotásával, a romantikus felfogású *„Dózsa népével"* elsőként érkezett el Madarász a népi forradalmár ábrázolásához. A kiegyezés korának hivatalos urai nem is nézték jószemmel Madarász munkáját; így a politikai nyomás és mellőzés következtében a nagy festő életműve csonka is maradt.

A nagy magyar festőfilozófus, a 48-as eszmék töretlen harcosa, *Székely* Bertalan elsősorban történelmi témákat feldolgozó műveivel írta be nevét népünk szívébe. A *„Dobozi"*, a *„Zrinyi kirohanása"*, *„Az egri nők"*, nemcsak a kortársakat buzdították hazafias áldozatkészségre, hősiességre, elszántságra, hanem mint történelmünk nagy példáinak művészi bemutatói: ma is eleven hatással élnek. Festői modorának túlcsiszolt kerekdedsége, színskálájának szűkebb volta következtében művei talán nem olyan vonzóak, mint Madarász vagy Munkácsy alkotásai, de eszmei mondanivalójának tökéletes kifejezése, művészi feladatainak komoly és felelősségteljes átélése példa a szocialista realizmus útján járó képzőművészeinknek.

Bemutatja a kiállítás *Munkácsy* Mihály gyönyörű kompozícióját, a *Tépéscsinálókat*. A legnagyobb magyar festő gyermekkorának szabadságharcos élményeit és inaséveinek emlékeit örökítette meg ebben a festményben. A csodált, példaképül vett Petőfi versei és az esti tollfosztások elbeszélései is minden bizonnyal elősegítették a kép létrejöttét. — A szabadságharcos honvédek számára sebkötöző rongyokat készítő falusi asszonyok odaadó munkáját egy rokkant honvéd elbeszélése egy percre megállítja. A lélekábrázolás tökéletességét nyujtja Munkácsy a hallgatóság, s az elmondott eseményeket szenvedélyesen újra átélő honvéd megjelenítésével. Ennyire magávalragadó, festői megjelenítésében tökéletes, hangulattal telített alkotást talán egyetlen más művével sem sikerült Munkácsynak létrehoznia.

A Munkácsy-körhöz tartozó művészek közül technikai okokból csak *Greguss* Imre szerepel. 1848/49-es honvédtábora hatalmas történelmi panoráma. A látványos munka jó helyzetábrázoló készséggel jellemzi az őrködő, pihenő, harcra készülődő katonákat.

Olyan magyar művészek alkotásai is szerepelnek ezen a kiállításon, akiket a művészettörténeti közhelyek szerint nem szokás tematikus festőknek tartani. Ilyen művész például *Szinyei-Merse Pál.* A honvédalbum számára rajzolt „Őrségen" című kompozíciója nemcsak minőségben legszebb darabja ennek a kiadványnak, hanem a művészi átélésnek, a hazafiúi lelkesedésnek is igen értékes példája. Az újabb magyar képzőművészet egyik vezető egyénisége, *Hollósy* Simon egész életén át nagy forradalmi művének, a Rákóczi-indulónak megfestésére készült. Azonban csak vázlatok maradtak fenn belőle. Ilyen a kiállításon szereplő *Zászlótartó.* A képen telivér festőkészséggel megjelenített fiatal parasztfiú elszánt arckifejezéssel tartja magasra a szabadságharcos gondolatot jelképező nemzeti zászlót. Egyik ritka értéke a kiállításnak *Réti* Istvánnak, a nagybányai festészet teoretikusának *Kossuth* Lajosról készült hatalmasméretű portréja. Réti lelkes híve volt Kossuth Lajosnak, egyike azoknak, akik ott álltak Kossuth halálos ágyánál. Műve ezt a személyes ismeretet első pillantásra elárulja. Jól jellemzi Kossuth erőteljes egyéniségét, fölényes biztonságát, szónoki hevét, szívből jövő szavainak meggyőző erejét. Réti István festésmódja nemes, választékos, elmélyült. Tanulságos, követendő hagyomány portréfestőink számára.

Végvári Lajos

A kiállítás másik részének, mai művészeink műveinek ismertetésére visszatérünk.

Fehé

Ezren és ezren szoron
ber 19-én a cimljan
vizierőmű építkezésén -
az új betongát tetején
legyenek azoknak az ór

a Dont új mederl

Ezt az eseményt gyüle
Az építkezés dolgozói
lomra ünneplőruhával
kezeslábast, élővirággal,
transzparensekkel, jelszavakkal díszítették fel az új gát oszlopait. Meghívták az ünnepségre a környék kolhozparasztjait is.

„A mi építkezésünk a szovjet kormány békés politikájának világos kifejezője — hangzott az építkezés politikai vezetőjének ünnepi beszéde. — *Mi átalakítjuk a természetet a haza javára, a szovjet nép boldogságára."* Miközben beszélt, egy csapat fehér galamb emelkedett a magasba, mintegy jelképezve a szovjet emberek békés, alkotó munkáját.

Az ünnepség után beengedik a vizet az új mederbe. Amikor a Don vizének első tajtékzó hullámai legördültek a betonra, ezernyi torokból tört elő a „hurrá!". Így üdvözölték Cimljanszkaja építői, hogy a sztálini természetátalakító munka során jelentős állomáshoz érkeztek. Majd megkezdték a Don régi medrének elzárását. A szovjet sajtó és a világ haladó sajtója szeptember 22-én örömmel adta hírül: a régi meder elzárása befejeződött, a Don az új mederben folyik.

A cimljanszki építők győzelmét azért ünnepelte oly melegen az egész szovjetország, mert munkájuk - és most elért eredményük az egyik sztálini természetátalakítási terv — a Volga—Don hajózható csatorna és a hozzá kapcsolódó öntözőrendszer — építésének fontos része. A Volga—Don-csatornával kapcsolatos rendeletet a szovjet kormány az elmult év decemberében adta ki. A rendelet célja az volt, hogy a Volga—Don hajózható csatorna építését — amely lassúbb ütemben és kisebb méretekben már a háború előtt megindult — meggyorsítsák, kibővítsék, s a többi nagy természetátalakítási munka színvonalára emeljék. A rendelet előírta, hogy 101 kilométer hosszú hajózható csatornával kell összekötni a Volgát és a Dont Sztálingrád és Kalacs között; vízművet kell építeni a Donon Cimljanszkaja mellett; ehhez a vízműhöz egy 12.6 milliárd köbméteres, mintegy másfélszáz kilométer hosszú víztároló, 500 méteres vízszintbiztosító bukógát, egy 13 kilométer hosszú földgát, zsilipek, a folyót átszelő vasútvonal és autóút, valamint egy 160.000 kilowatt teljesítményű vízierőmű tartozzon. Végül a víztárolóhoz öntözőcsatornarendszert kell kapcsolni.

E terv teljesítésével

valóra válik az orosz nép évszázados álma:

a Balti-, a Fehér- és a Kaspi-tengert összekötő Volgáról át lehet majd hajózni az Azovi- és a Fekete-tenger felé folyó Donra, s így egységes vízi-úttal kötik össze a Szovjetunió európai részének öt tengerét. Az öntözőcsatorna-rendszer elkészültével pedig a rosztovi és a sztálingrádi területeken gyökeresen megváltoztatják a mezőgazdaság jellegét: több mint 5 millió holdnyi, eddig félig puszta, aszályos föld válik dúsan termő vidékké. A Volga—Don-csatornának és a cimljanszki erőmű-központnak 1952 tavaszán kell elkészülnie. Elsőnek itt, a Donnál valósul meg tehát — rövid néhány hónap mulva —, egy nagy sztálini természetátalakítási terv.

Mi készült el most szeptemberig? Szeptember 19-ig Cimljanszkaja építői elkészítették az 500 méteres vízátbocsátó betongátat, az erőmű betonrészeit és az új mederrészt — a szárazon. Ekkor a régi medret elzárták és a folyót az új mederbe terelték. Az új meder Cimljanszkajánál kikanyarodik a Donból, áthalad a vízáteresztő betongát alatt és valamivel távolabb visszakanyarodik a régi mederbe. Erre az új mederrészre azért volt szükség, hogy a régi meder cimljanszki szakaszát víztelenítsék és itt is elkezdjék építeni a gátat. Amíg itt száraz lábbal dolgoznak, a Don szabadon folyik tovább az új medren át. Ennek a feladatnak a megoldásával befejező szakaszába lépett a cimljanszki építkezés. Azzal, hogy a régi meder területén is megkezdhetik a gát építését, lehetővé válik, hogy még a fagy beállta előtt elkészítsék az egész, 13 kilométer hosszú gátat. Ez a gát a világ egyik legnagyobb duzzasztóműve lesz.

Jövő tavaszra, amikor fenn északon a hegyekben megindul az olvadás, a gát már készen fogja várni a tavaszi vizeket és elzárja útjukat. Az

Z

le-
el-
or-
en-

gerré" szélesült Donba.

A cimljanszki vízmű építői, szovjet emberek, tudják milyen nagy győzelmet jelent minden sikerük a nagy természetátalakítási tervért, a népük boldogságáért vívott küzdelemben. Ez ösztönzi őket arra, hogy áldozatos munkával építsenek, hogy áttörjék a technikai normákat s a világon eddig ismeretlen teljesítményekkel megelőzzék a legmerészebb határidőket is.

Ez év áprilisában a cimljanszki vízmű építői levelet írtak Sztálin elvtársnak, s ebben vállalták, hogy a tervben előírt december helyett már szeptemberre, új mederbe terelik a Dont. Voltak, akiknek úgy tünt, hogy ez a lehetetlenséggel határos. De ismer-e lehetetlent a szovjet emberek hazaszeretete, vágya, hogy minél előbb felépítsék a kommunizmust? Amikor elment Sztálin elvtársnak a levél, Cimljanszkajában hatalmas munkaverseny lángolt fel. Ivanov exkavátoros, Zubkov és Mahonyin gépkocsivezetők például komplex munkaversenyt kezdeményeztek: pontos együttműködést az exkavátorosok és a gépkocsivezetők között a gyors, grafikonszerinti munkáért, hogy se a gépkocsik, se az exkavátorok egy másodpercig se álljanak kihasználatlanul. Mihaljov, Baskatov és Hljuszt a szívókotrógéppel teljesítettek e naptól kezdve kétszeres normát. Az ilyen kezdeményezéseknek és a nyomukba meg-

A DON TÉRKÉPE A TERMÉSZETÁTALAKITÓ MUNKA BEFEJEZÉSE UTÁN

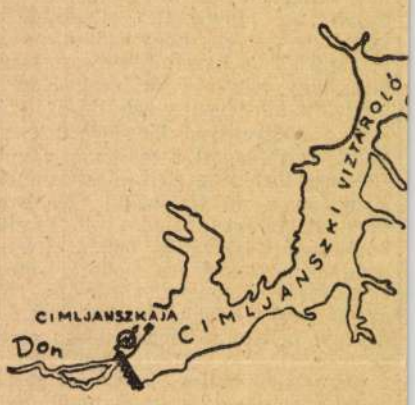

Ez az írás része egy levélnek, amely a Lityeraturnaja Gazetában jelent meg. Borisz Gorbatov e levelet egyik volt katona-bajtársához irta, akivel egy városban, Sztálinóban született, a fasiszták által elpusztított, de azóta újjáépített Donyec-medencében.

E szeptemberi napokban a világ minden becsületes embere újból felemeli szavát a fenyegető háború ellen. Hadd szóljon ebben a kórusban a te szavad is, a szovjet katona szava, aki 1945. májusában a Reichstag előtti téren nem azért taposta el a háború tüzét, hogy egy új háború tüzcsóvája ismét lángbaborítsa a világot.

Bajtárs! A gyermekek, akik azon a hajnalon születtek országunkban, most, szeptember első napjaiban mentek először iskolába. Nem tudom, jártál-e a háború óta Sztálinóban. Ha nem, úgy feltétlenül gyere el egyszer. Emlékszel még a felperzselt Donyec-medencére? Mindenütt ugyanazt a képet láttuk: a városok és üzemek óriási temetőjét. Sehol nem füstölt egyetlen kémény, nem találtunk egyetlen épenmaradt aknatornyot sem. Nem rejtettük el katonakönnyeinket.

A „mi akkori „szövetségeseink" nem leplezhették örömüket. Bankházaikban vidáman pattintottak ujjaikkal, amikor számbavették: lerombolták Sztálingrádot! Kiégett Varsó! Romokban hever Budapest! Elégedetten dörzsölgették kezüket. A romok minden békés ember számára szomorúságot jelentettek — a kapitalistáknak nyereséget. A rombolás számukra nagy üzlet volt. Ők már akkoriban számolgatták nyereségüket és türelmetlenül várták, hogy Sztálingrád, a Donyec-medence, Varsó és Budapest alázato-

MAGYAR TÁVIRATI IRODA
Külföldi Sajtószolgálat Főosztály
FIGYELŐSZOLGÁLAT
Budapest, VI. Dalszínház-u. 1.
Tel.: 227-651 és 227-488.
SZABAD NÉP
1951 SZEP 30.

„A MAGYAR KATONA A SZABADSÁGÉRT"

Képzőművészeti kiállítás a Fővárosi Képtárban

I.

A Fővárosi Képtár 28 termében megrendezett „A magyar katona a szabadságért" című kiállítás a magyar képzőművészek felajánlásaképpen jött létre. A több mint fél éve folyó előkészületek, a nagyszámban beérkezett művek kifejezik a magyar képzőművészek szeretetét békénk őrei, a honvédek iránt. Megismertetik honvédségünk életét, még jobban közkinccsé teszik népünk számára haladó történelmi-szabadságharcos hagyományainkat és még inkább megszerettetik a néphadsereget. A pákozdi csata évfordulóján megnyitott kiállítás méltó hozzájárulás a néphadsereg ünnepének fényéhez.

A vállalt feladat képzőművészetünk érdeklődését olyan témák felé irányította, amelyeket művészeink már régóta nem ábrázoltak: a katonatárgyú festészet és a történelmi festészet felé.

Különösen üdvözölni kell az első, bár még csak tapogatózó kísérleteket a történelmi festészet újraélesztésére. A magyar történelmi festészet a Bach-korszak elnyomatása idején virágzott ki. *Madarász* Viktor, *Székely* Bertalan, *Wágner* Sándor és még *Benczur* Gyula is a magyar történelem kimagasló hőseit példaképül állították az elnyomott, szabadságáért küzdő nemzet elé, hogy erőt merítsen példájukból a hazafiúi állhatatossághoz, hogy fokozzák a szabadságért folytatott küzdelem hevét. Ez a festészet a kiegyezéssel lényegében megszűnt, helyet adott a majdnem csendéletszerű történelmi életképfestészetnek. Ilymódon a mi történelmi festészetünk, amely igen haladó volt, feladta önállóságát és gátlás nélkül átvette nemcsak a szokványos modort, hanem a szokásos látványos, közömbös témákat is. A történelmi festészet sok évtizednyi némasága következtében csaknem kivesztek az élő hagyományai ennek a nagy festői tudást, széleskörű történelmi ismereteket igénylő műfajnak. Mai művészeinknek így rendkívüli nehézségekkel kell megbirkózniok. — A monumentális alakítókészséget igénylő történelmi festészet ugyanis igen nehéz kérdés. Nemcsak mesterségbeli szempontból, hanem a modellszükséglet, a megfelelő korhű viselet és nem utolsó sorban a történelmi ismeretek szűkössége miatt.

A kiállítás anyagát a magyar történelem egyes korszakainak megfelelően rendezték el. Az anyag a következő szakaszokra oszlik: parasztháborúk, törökök elleni küzdelem, a kurucok harcai az ország szabadságáért, az 1848—49-i szabadságharc, az 1919-es proletárforradalom eseményei, a Szovjetunió felszabadítja a magyar népet és segítséget nyújt az országépítéshez. A kiállítás utolsó harmadában a néphadsereg életét, dolgozó népünk és a néphadsereg kapcsolatait ábrázoló alkotásokat láthatunk. A tematikus összeállítás természete szerint mult festészetünk nagyjainak alkotásai, s a maiak művei együttesen szerepelnek.

A történelmi anyagban nemzeti festészetünk nagy értékeit látjuk közöttük néhány eddig ismeretlen alkotást is. Kiemelkedő helyet foglalnak el *Madarász* Viktor, a nagy forradalmi demokrata művész kompozíciói. Különösen tanulságos a karakterekben gazdag, az alakok közti feszültséget pompásan kiélező *„Zrinyi Ilona a vizsgálóbíró előtt"*, vagy a nemes pátoszú ragyogóan megfestett *„Zrinyi és Frangepán a börtönben"* című festménye. De Madarász szenvedélyes drámai előadását talán legjobban kevéssé ismert alkotása: *Zrinyi Miklós portréja jellemzi.* Festői tömörségében, kifejező erejében *Munkácsy* műveihez hasonló. A szintén kiállított befejezetlen alkotásával, a romantikus felfogású *„Dózsa népével"* elsőként érkezett el Madarász a népi forradalmár ábrázolásához. A kiegyezés korának hivatalos urai nem is nézték jószemmel Madarász munkáját; így a politikai nyomás és mellőzés következtében a nagy festő életműve csonka is maradt.

A nagy magyar festőfilozófus, a 48-as eszmék töretlen harcosa, *Székely* Bertalan elsősorban történelmi témákat feldolgozó műveivel írta be nevét népünk szívébe. A *„Dobozi"*, a *„Zrinyi kirohanása"*, *„Az egri nők"*, nemcsak a kortársakat buzdították hazafias áldozatkészségre, hősiességre, elszántságra, hanem mint történelmünk nagy példáinak művészi bemutatói: ma is eleven hatással élnek. Festői modorának túlcsiszolt kerekdedsége, színskálájának szűkebb volta következtében művei talán nem olyan vonzóak, mint Madarász vagy Munkácsy alkotásai, de eszmei mondanivalójának tökéletes kifejezése, művészi feladatainak komoly és felelősségteljes átélése példa a szocialista realizmus útján járó képzőművészeinknek.

Bemutatja a kiállítás *Munkácsy* Mihály gyönyörű kompozícióját, a *Tépéscsinálókat.* A legnagyobb magyar festő gyermekkorának szabad ágharcos élményeit és inaséveinek emlékeit örökítette meg ebben a festményben. A csodált, példaképül vett Petőfi versei és az esti tollfosztások elbeszélései is minden bizonnyal elősegítették a kép létrejöttét. — A szabadságharcos honvédek számára sebkötöző rongyokat készítő falusi asszonyok odaadó munkáját egy rokkant honvéd elbeszélése egy percre megállítja. A lélekábrázolás tökéletességét nyujtja Munkácsy a hallgatóság s az elmondott eseményeket szenvedélyesen újra átélő honvéd megjelenítésével. Ennyire magávalragadó, festői megjelenítésében tökéletes, hangulattal telített alkotást talán egyetlen más művével sem sikerült Munkácsynak létrehoznia.

A Munkácsy-körhöz tartozó művészek közül technikai okokból csak *Greguss* Imre szerepel. 1848/49-es honvédtábora hatalmas történelmi panoráma. A látványos munka jó helyzetábrázoló készséggel jellemzi az őrködő, pihenő, harcra készülődő katonákat.

Olyan magyar művészek alkotásai is szerepelnek ezen a kiállításon, akiket a művészettörténeti közhelyek szerint nem szokás tematikus festőknek tartani. Ilyen művész például *Szinyei-Merse Pál.* A honvédalbum számára rajzolt „Őrségen" című kompozíciója nemcsak minőségben legszebb darabja ennek a kiadványnak, hanem a művészi átélésnek, a hazafiúi lelkesedésnek is igen értékes példája. Az újabb magyar képzőművészet egyik vezető egyénisége, *Hollósy* Simon egész életén át nagy forradalmi művének, a Rákóczi-indulónak megfestésére készült. Azonban csak vázlatok maradtak fenn belőle. Ilyen a kiállításon szereplő *Zászlótartó.* A képen telivér festőkészséggel megjelenített fiatal parasztfiú elszánt arckifejezéssel tartja magasra a szabadságharcos gondolatot jelképező nemzeti zászlót. Egyik ritka értéke a kiállításnak *Réti* Istvánnak, a nagybányai festészet teoretikusának *Kossuth* Lajosról készült hatalmasméretű portréja. Réti lelkes híve volt Kossuth Lajosnak, egyike azoknak, akik ott álltak Kossuth halálos ágyánál. Műve ezt a személyes ismeretet első pillantásra elárulja. Jól jellemzi Kossuth erőteljes egyéniségét, fölényes biztonságát, szónoki hevét, szívből jövő szavainak meggyőző erejét. Réti István festésmódja nemes, választékos, elmélyült. Tanulságos, követendő hagyomány portréfestőink számára.

Végvári Lajos

A kiállítás másik részének mai művészeink műveinek ismertetésére visszatérünk.

szava.

Bács-Kiskun megye
zottságainak javarész
készítette a vasárnap
kalocsai járásban a
állami gazdaságokból,
érettségis kollégiumb
mennek a falvakba

A kiskőrösi járás f
csn, vidám ének.
szóval indulnak a n
távolabb eső tanyavi
készülődnek a DIS
szervezetek is.

Kultúrműsorral, dallal üdvözlik a falvak büszkeségeit: a legjobb jegyzőket. Szombaton este szerte a megyében népnevelői értekezleteket tartottak, ahol megbeszélték az elmúlt három nap tanulságait. Sok tapasztalatot szereztek e három nap alatt a pártszervezetek. Tapasztalták, hogy a megyében tömegével vannak bátor, kezdeményező népnevelők, s nagy mértékben az ő felvilágosító szavuknak is köszönhető, hogy a dolgozó parasztok lelkesen jegyzik a békekölcsönt.

Ime néhány népnevelőmódszer a sok közül:

Akasztón az egyik kisparaszt népnevelő rendszerint azzal kezdte beszélgetését, hogy elmondta: miért jegyzett 400 forintot, a tavalyi 200 helyett. *„Számoljunk csak: tavaly jegyeztem kétszáz forintot. Ebből került a traktorra is, amely a földemet szántotta. A jó gépi munka hozzájárult, hogy átlag két és fél mázsával magasabb a termésem, mint tavaly. De ehhez még jön néhány „apróság": a termést a gépállomás vontatója szállította. Ezért fizettem 150 forintot. Annakelőtte a kulák szállította a termésemet, s ez 450 forintomba került. A jó termésből jutott bőven C-jegyre. Ezért kaptam iparcikkvásárlási utalványt és vettem is rajta sokmindent.*

Most képzeljék el — tette hozzá —, ha a tavalyi 200 forintból ennyi hasznom volt, mennyivel több lesz a négyszázból! Arról nem is beszélve, hogy a kis úttörő a jövő évben — amikor ötször lesz újból sorsolás —, talán az én számomat is kihúzza.

A kiskőrösi járásban a népnevelők közül többen alkalmazták már a következő módszert:

bemennek a dolgozó paraszthoz és arról kezdenek beszélgetni, mióta él itt a faluban, ismeri-e jól a falut. Aztán

koru jegyzetési verseny, pedig a népnevelőpárok nemes versengése még nagyobb lendületet adna a jegyzésnek. A kiskőrösi járásban a szüret és a kukoricatörés miatt csak este végeztek agitációs munkát. Több helyen elterjedt az a vélemény, hogy az ellenség *„nem mer beszélni"*, hogy a kulák *„hallgat"* és *„lapul"*. Ez az elmélet hamis, leszereli a népnevelők éberségét, az ellenséget juttatja előnyhöz — fel kell tehát számolni e nézetet.

A megyében most az a legfontosabb, hogy minden erőt „arccal a falu felé" fordítsanak.

Ezzel az elmult napok egyik súlyos hibáját küszöbölik ki a bácsmegyei pártszervezetek. A falusi pártszervezetek egy részében eleinte, főleg az alkalmazottak' tanácsdolgozók, földművesszövetkezetiek, stb. foglalkoztak a jegyzetetéssel — a *„gyors eredmény"* kedvéért. Ezeken a helyeken kevesebbet törődtek a dolgozó parasztok felvilágosításával. Előfordult az is — például Szabadszálláson —, hogy a népnevelő munkába is csak a tanács és a Népbolt alkalmazottait vonták be. Súlyos hiba ez, amelyen a legsürgősebben, tehát *már ma* változtatni kell. A dolgozó parasztok között elsősorban maguknak a legöntudatosabb, példamutató dolgozó parasztoknak kell elvégezniök a felvilágosító munkát.

A népnevelők ma felkeresik a bácsmegyei dolgozó parasztok tízezreit. Nemcsak a kölcsönjegyzésről beszélgetnek velük, hanem *mindarról, ami a hazát, a népet, a békét erősíti.*

Szállítási szerződéseket kötnek, beszélnek a begyüjtésről.

A megye járásainak egy-egy községében ünnepélyes begyüjtési napot is tartanak. Igy a békéért, a tervért, haza erősítéséért minden frontot harcba indulnak ezen a vasárnapon a népnevelők.

Tábori András

Népnevelőink a békekölcsön sikeréért

A népnevelők a békekölcsönjegyzés munkájában nem feledkeznek meg a termelés emelkedéséért, a terv teljesítéséért, a begyüjtésért folyó agitációról sem. Elmondják, hogy az államnak kölcsönzött pénz a beadott kukorica újabb gépek, traktorok munkábaállitását teszi lehetővé, ez pedig többtermelést és könnyebb munkát is jelent.

Kovács László, a Szombathelyi Cipőgyár népnevelője munkagépe mellett kereste fel Darácz Ilonát, aki elpanaszolta, hogy korszerűtlen a gépe, sokszor elromlik és igy csökken a keresete. Kovács László azt válaszolta: a tőkések ócska gépeket hagytak ránk, de az ötéves terv során javarészt kicserélik ezeket sok új gép kerül a műhelyekbe. Hogy milyen gyorsan történik ez — az a békekölcsönjegyzéstől is függ. Minél több forintot adnak kölcsön a dolgozók az államnak annál hamarabb és annál több új, nagyteljesitményü gépet kap a gyár, megszünnek a fölös gépállások, több lesz a kereset is. Darácz Ilona egyhavi fizetésén felüli összeget, 600 forintot jegyzett.

★

A Ganz Hajó Hid I. műhelyében Császár Lajos elvtárs, műszaki irányító attól tartott, hogy a műhely legutóbbi felajánlása, a tizenhetedik portáldaru határidő előtti elkészitése veszélyben forog, mert a békekölcsön jegyzése közben megfeledkeznek a termelésről. Ő maga 3500 forintot jegyzett, majd végigjárta a brigádokat és mindenütt beszélt a békekölcsönről, de beszélt a portáldaruról is. És a termelés nem esett vissza — ellenkezőleg a Hid I dolgozói közül sokan példamutatóan jegyeztek és újabb munkafelajánlások is születtek.

★

Mosonszentjánoson példamutatóan vették ki részüket a jegyzésből a népnevelők, s beszéltek arról is: a begyüjtés is segiti a békét. Hallgattak a szavukra a dolgozó parasztok és a kölcsönjegyzés mellett — a jegyzés első napján — 70 mázsa kenyérgabonát, 84 mázsa kukoricát, 250 mázsa napraforgót adtak be.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

ESTI HÍRLAP

1021

Diapozitívek – remekművekről

A Képzőművészeti Kiadó színes diapozitívjei után most a magyar múzeumok is színes diákat bocsátottak ki, amelyeket a *Szépművészeti Múzeum* és a *Galéria* remekműveiről készített a festményfotózás legkiválóbb magyar szakembere, *Schiller Alfréd* és a színesfilm-technika avatott értője, *Dobrányi Géza*, eastmancolor film felhasználásával. A harminc lefényképezett mű közül a két nagy budapesti gyűjteményen kívül néhány az *Esztergomi Keresztény Múzeum*, illetve egy a *Magyar Nemzeti Múzeum* tulajdona. A magyar középkor mesterei — *Kolozsvári Tamás* és *M. S.* mester — nyitják a sort, melyben szerepel még *Raffaello Santi, Correggio, Dürer, Greco, Goya, Corot, Monet, Cézanne, Gauguin*, valamint *Szinyei Merse, Munkácsy, Rippl Rónai, Ferenczy Károly, Paál László* és *Barabás Miklós* egy-egy műve. Az eredetivel maximálisan megegyező színélményt adó képek a múzeumok előcsarnokaiban kaphatók. Jó lenne, ha a város egyéb pontjain, például a diaboltokban is, megvásárolhatók lennének.

kormányköz
együttműköd

Ez év november 13—17 között Budapesten baráti légkörben és a kölcsönös megértés szellemében folyt le a *magyar—szovjet kormányközi kulturális együttműködési bizottság második ülésszaka.* Az ülésen megvitatták a két ország felsőoktatási és közoktatási szervei közötti együttműködés helyzetét és továbbfejlesztésének lehetőségeit, a kulturális és tudományos együttműködés 1968—1969. évi munkatervét, valamint véleményt cseréltek a bizottság 3. ülésének előkészítéséről.

Elhatározták, hogy tovább szélesítik a felsőoktatásban

ÁS SZOMBAT ESTIG

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

HEVES MEGYEI
NÉPÚJSÁG

Madarász Viktor

1967 JAN 10.

...ények... Hírek... Események... Hírek.. Eseménye

1021

1967. január 10., kedd
MELÁNIA napja
A Nap kel: 7.30 órakor, nyugszik: 16.13 órakor
A Hold kel: 7.46 órakor, nyugszik: 15.32 órakor

50 éve, 1917. január 10-én halt meg, 87. életévében, Madarász Viktor, a magyar történelmi festészet egyik legnagyobb mestere. Ifjú korában a szabadságharc katonája volt, utána évekig bújdosni kényszerült. Pompás festői alkotásai mély eszmei tartalommal tükrözik törhetetlen szabadságszeretetét. A Bach-korszak egykori bújdosója megfestette a magyar történelem nagy lázadóit: tömlöcben, bitón, hóhér pallosa alatt. Néhány képcíme: „Zrínyi Péter", Zrínyi és Frangepán", „Zách Felicián", „Teleki Blanka és Leövey Klára kufsteini fogságban", „Dózsa népe", „Bújdosó álma", „Petőfi" stb. Legismertebb képe a „Hunyadi László siratása". Mikor 1870-ben külföldi tanulmányai után hazajött, itthon közöny és meg nem értés fogadta. Támadták, ócsárolták. Mélységes elkeseredésében hátat fordított a művészetnek, más pályára lépett. 22 esztendeig nem festett. Hajlott korában a nélkülözés újból kezébe adta az ecsetet, de a kiesett időt már nem tudta pótolni és a kortól reszkető keze már nem engedelmeskedett a régi színvonalon művészi akaratának.

Sport

A mély hóban is vigan f

A bajnoki rajt ugyan még messze van, de 16 NB I-es labdarúgócsapatunk között máris kezdetét vette a nagy vetélkedés. Egyelőre a felkészülésben.

Minden edző igyekszik a lehető legjobb „haditervet" elkészíteni s minden együttes igyekszik nagyobb állóképességre, több erőre fejlettebb technikára szert tenni, mint a többiek.

Nem kis versenyfutás ez!

Óriási megterhelést, felelősséget ró a játékosokra, akik szabad idejük úgyszólván minden percét kemény munkával töltik el. Hullhat a hó, süvíthet a szél, mélyre szállhat a hőmérő higanyszála — a melegítőbe öltözött legények semmitől sem riadnak vissza!

Az Egri Dózsa csapata már több

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

1937 FEB 27

ESTI HIRLAP

Sírkőavatás. A Kerepesi úti temetőben holnap, február 28-án avatják fel a történelmi festészet neves képviselőjének, Madarász Viktornak a síremlékét. A sírnál dr. László Gyula professzor mond emlékbeszédet.

Újjáépült
magyar vidék
az árvízsujtotta

ARANYKORA

BOCSKAI ISTVÁN

AZ OROSZOK HÓDOLATA BÁTHORY ISTVÁN ELŐTT

(Matejko festménye)

BETHLEN GÁBOR
tudósai körében

(Madarász festménye)

Függetlenség 1940. dec. 24.

előjogát élvezték. Ezeket részben a nép

zetiségi csapatok, főleg a határvédelem

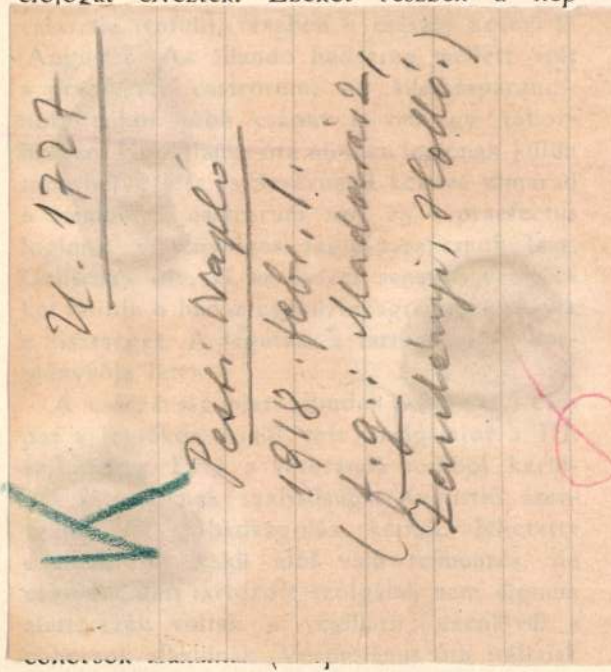

a legiókba nem léphetnek be) az ide önként

cohors amicorum tagjai lesznek a comite

socii a legiók mellett harczolnak és létszá-
uk is ugyanannyi; a szövetséges lovasság
záma ellenben háromszor annyi, mint Rómáé.
socii seregében fordul elő először a cohors
rómainál csak a manipulus), a lovasságnál
edig az ala. A socii gyalogsága 1/5, lovas-
ága 1/3 része extraordinárius.

A sereg létszáma a trebiai csatában már
égy legióból (16.000) és 20.000 sociiból állott.
A segédcsapatok (auxilia) külföldi barát-
ágos népek és uralkodók csapatai, vagy a
soldosok (parittyások). 90-ben Kr. e. a pol-
árjog egész Itáliára kiterjesztetvén, a socii
ltünnek és ezek is legiókká alakulnak. Ezek
elyébe ez időtől kezdve az auxilia lép.

A fővezér mellett, mintegy személyes szol-
álatra, barátaiból és clienseiből csapat alakul,
manus praetoria.

Második korszaka a római hadügy történe-
ének a polgárháborúk idejére esik, amikor
hadsereg létszáma nagyra emelkedik. Már
köztársaság alatt is, az elszegényedés ide-
én, soroztak peregrinusokat, tehát nem római

vezetője lesz a hadseregnek, az első impe-
rator, Augustus, nagyszerűen szervezi óriási
hadseregét.

A császárság hadtörténetében két kor-
szakot lehet megkülönböztetni: Diocletian
előtt és után. Erre főforrások a feliratos em-
lékek és a kiásott táborhelyek.

Augustus hadseregének főbb alkotórészei:
legiók, auxilia, Róma helyőrsége, a műszaki
csapatok, haditengerészet és a militia (helyi
katonaság).

A legiók száma Caesar halála után 40 volt,
az actiumi csata után pedig 50. Ez a szám
megmaradt egy ideig, de némely számú
legiókból több volt (így három III. legio:
Augusta, Cyreneica, Gallica). Ezt a rettenetes
haderőt együtt tartani nem lehetett, Augustus
tehát apasztja a legiók számát. Kr. u. 23-ban
25 legióról maradt ránk feljegyzés. Vespa-
sianus alatt 30, Severus Alexander alatt 33
volt a legiók száma. Diocletianus alatt, hol a
császárság dekadenciája kezdődik, 175 a
legiók száma, de csak a keretek vannak

Beszámolásunkban örvendetes tényképpen regisztráljuk azt is, hogy a tárlatot a társulati tagokon kívül majd 20,000-et nézték meg, s a belépődíjakból 25,187 korona, míg az eladott 8400 tárgymutatóért 16.800 korona folyt be, s így a pénztárjövedelem 41,987 koronát tett.

A háború kitörése óta, a téli tárlaton jelent meg első ízben a társulat védnöke, József királyi herceg a nejével, Auguszta királyi hercegasszonnyal a képek és szobrok között és hogy rövid szabadságából is időt szakított a tárlat megtekintésére, ismételten tanujelét adta annak, mennyire a szívéhez nőtt a magyar képzőművészet. Megtekintette a tárlatot a védnök fia, László királyi herceg is és igen sokan a szövetségeseink előkelőségei közül.

HÁRMAS HAGYATÉKI KIÁLLITÁS. A téli tárlat után a társulat a háború kitörése óta ezidén először rendezett a rendes tárlatokon kívül egy hármas hagyatéki kiállítást a Szépművészeti Múzeumban, amelyre a múlt évben elhúnyt Madarász Viktor és Zemplényi Tivadar festőművészeknek és Holló Barnabás szobrászművésznek a hagyatékában talált műveit gyűjtötte össze és kiállította azon a korábban elhúnyt Pataky László néhány festményét is.

Nagy anyagi áldozatkészséggel és azért rendezte meg a társulat ezt a hagyatéki kiállítást, mert az ilynémű kiállítások a hátramaradottakra rendszerint jobb anyagi eredménnyel járnak, ha azok ideje közelebb esik a művész halálához. A múzeumi szűkös helyiségek miatt azonban a gazdag anyag igen súlyosan szenvedett, s kellőképpen csakis a műcsarnok termeiben jutott volna érvényre, ahol emellett még a hagyatékokat az elhúnyt művészek magántulajdonban lévő alkotásaival gyűjteményes kiállítássá lehetett volna kiegészíteni, amely

vészet történetének.

Ez az oka annak, hogy a társulatnak a rendes tárlatokon kívül más kiállítások rendezéséről a háború alatt kénytelen kelletlen le kellett mondania, ami miatt igen sokan nagyon súlyosan szenvednek.

A kiállításon, amely február 2-tól 17-ig volt nyitva, magánosok Zemplényi művei közül 19-et vettek meg 52.700 koronáért, Madarász képei közül 5-öt 6400 koronáért és Holló szobrai közül 4-et 3400 koronáért. Elkelt összesen 28 mű 62,500 koronáért.

Megtekintették a kiállítás anyagát az állam és a székesfőváros művásárló bizottságai is, mindhárom hagyatékból több művet jelöltek ki megvételre, s e vételek végleges lebonyolítása után a vásárlások végösszege szépen fog gyarapodni.

HÁROM MŰVÉSZCSOPORT A TÁRSULAT KEBELÉBEN. A jury szabályzatok értelmében tette be megalakulását és az igazgatóság ezidei első ülésén mind a három csoportot kellően megalakultnak ismerte el és felruházta az 1918/19. évi téli, valamint az 1919. évi tavaszi tárlatra a szabályokban biztosított jogokkal, amelyek alapján minden csoport e két tárlatra a saját kebeléből külön-külön felvételi juryt választhat és a tárlatokra elfogadott anyagot a kiállítási helyiségekben egymástól elkülönítve rendezheti el. A csoportokat a választmány is kellőleg megalakultnak ismerte el és így az eddigi két csoporton, a Szabadművészek Csoportján és a Műcsarnoki Független Művészek Csoportján kívül az Uj Művészcsoport is funkcionálni fog. A szabadművészek ügyvezetője Kallós Ede szobrászművész, a Függetleneké Balló Ede festőművész és az újaké Róna József szobrászművész.

A Szabad Művészek Csoportjának bejelentett festő tagjai: Benczúr Béla, Bacsa András, Beödi Balogh Gábor, Csánky Dénes, Éder

A budapesti kir. magyar
Pázmány Péter tudományegyetem
művészettörténeti
és kereszténynrégészeti intézetének
dolgozatai
(igazgató: Gerevich Tibor)

Travaux de l'institut
d'histoire de l'art et d'archéologie
chrétienne de l'université
Royal Hongroise Pázmány Péter
de Budapest
(Directeur: Prof. Tibor Gerevich)

67.

Madarász Viktor

RADOCSAY DÉNES

MADARÁSZ VIKTOR

1830—1917

20 KÉPPEL

BUDAPEST, 1941

Felelős kiadó: Radocsay Dénes.
Weisz Sándor könyvnyomdája, Budapest, VI., Horn-Ede utca 3.
Telefon 120-248.

I.

Multszázadi művészetünk szemlélője magyarázatot keres, hogy megérthesse és megtalálhassa e művészet gyökereit. Széles látómezőre vágyik, de csak ködbevesző szigetekre talál; a pontos tájrajzi helyzetet meghatározni igen nehéz. Úgy látszik, hogy képzőművészetünk lustán és szeszélyesen követi az európai irányokat. Okként szolgálhat az általános politikai és gazdasági helyzet, de aki mélyebbre tekint, annak a Nyugatétól eltérő művészi készségre kell gondolnia. Az utókor mindenesetre nagyobb távlattal rendelkezik és egységes képként szemlélheti a különböző hatásokból alakuló XIX. századi magyar művészetet. Egymáshoz viszonyítva a fennmaradt alkotásokat, egyenletesen emelkedő vonalat kapunk, melyet nem zavar a külföldi mesterek nyomasztó emléke; ezen a vonalon járt mindenki, akár Rómából, akár Münchenből érkezett; viszonyítsuk ehhez a vonalhoz a különböző tehetségeket s akkor való értékrendet nyerünk.

A helyes bírálathoz távlatra van szükség, ezt igazolják a nagy kortárs Széchenyi tettei is. Olaszországi útján Endre János fiatal festőművész kiséri és ő szerzi meg a cenki kastély számára Canova Beatriceját és Aspasiaját s vele festeti atyjának, Széchenyi Ferencnek arcképét. Elveti Joó János egri rajztanár tervét, hogy ez magyar művésztársaságot állíthasson fel — nem bízik a magyar művészekben —, de becsüli a szobrász Ferenczyt, két hétig kisérteti magát vele Rómában. Igaz,

hogy mindez nagy művészeink megérkezése előtt történt, de hiányzik belőle a kezdeményező készség is, hogy valamit tegyen a jövő képzőművészei érdekében.

A század második felét Madarász, Munkácsy, Paál László, Székely, Lotz és Szinnyei alkotásai jellemzik, külön-külön egyéniségek, de együtt képviselik azt az úttörő munkát, melyet Széchenyi még nem látott és nem is méltányolhatott. Rokontalanoknak tűnnek fel az európai keretben. Stílust kell teremteniük. Művészetükön felül dícséret illeti a gondolatot, mely csak hazai talajban ölthetett testet, mely képes volt szakítani az akadémiák szellemével, hogy újat alkotva se legyen hűtlen a multhoz.

Az első hazai festőakadémiát a velencei Marastoni Jakab alapítja s az akadémia köré „gyámolító társaság" csoportosul. Az ötvenes évek után jut szerephez a „műegylet" s erre az időre esnek a műemlékvédelem első lépései is. Henszlmann sürgeti a kassai dóm restaurálását. Művészetünk minden ágában még külföldiek uralkodnak, az újjáépített esztergomi székesegyháznál a magyarok közül egyedül Ferenczy István jut szóhoz. Ugyanekkor a tanulni és alkotni vágyó magyarok külföldre mennek, mint számos példa igazolja.[1] Czélkuti—Züllich Rómából küldi jobb műveit, Engel József Londonból és Rómából tér haza, Izsó Bécsben és Münchenben tanul, Markó Károly gyerekeivel Rómából magyarkodik, Brodszkyt München hódítja el Markótól, Ligetit kisázsiai és afrikai útja teszi emlékezetessé és Zichy Mihály Bécsből Oroszországba vándorol. A művészi életnek ez a kúsza rendje a század második felében megváltozik. A romantika érkeztével új műfaj születik, a történeti festészet, mely tág lehetőségeket tár a piktura elé, mely fékezi a romantika csapongásait s mely épp valóságszerető té-

májával és romantikus eredetével külön magyar műfajt teremt. Jóformán az egész század e történetiség jegyében alakul. Kivételes szerepét igazolják az egykori alkotások, melyek legnagyobbrészt a magyar történelemből merítik tárgyukat. Nálunk e történeti irány, az európai festészet alakulásával ellentétben megelőzte a tájfestészetet és a genreképet is, talán több szellemi hajlandóságot mutatva a historizmus iránt. Az indíttatás eredhetett a sekélyebb magyarkodó gondolatból, de már e külsőségekbe rejtett politikai tétel is való értelmet szimbolizál, az alkotó művészek pedig történeti formáikon keresztül elsősorban a politikai értelmet fejtegették.

E sorból, melynek legtöbbet emlegetett tagjai Székely Bertalan, Benczur Gyula és Lotz Károly, épp némasága és szerénysége által válik ki a leginkább elfelejtett Madarász Viktor.

Alakja meghatározhatatlanul emelkedik ki a sorból. Egyedülvaló művésznek született, ki vállalta a magányt; fénykorszakának erényeit még nem értette a közönség s öregkorának alkotásai már erények nélkül születtek. Művészetének delelőjén a párisi aranyérem áll; a soviniszta kritikusok előtt ez emeli egy fokkal magasabbra, csodát vártak a jeltől és egy művészt sikerült elvetélniük. Élete — mint minden művészé — szorosan kapcsolódott alkotásaihoz, sorsa visszavetül ezekre, fél életen át értékét emelik s a másik feléről tragikus történetet mesélhetnének. A franciabarát művészet-rajongók párisi szerepéért dícsérik és elfelejtik, hogy Páris csak helyzeti előnyt jelentett számára. Amivel sikert aratott, hosszú távolléte alatt sem változó magyar gondolkodása volt. Tizennégy évvel előtte járt Párisban Canzi Ágoston, de az egykori közvélemény szerinti magyar művészre, a későbbi pesti arcképfestőre már kevesen emlékeznek. Canzi a magyarok közül egyedül látogatta Ingres

műtermét s első arcképkiállítása a Salonban 1833-ban nyílt meg. Öt év mulva a „Délivrance du Prince Albert de Saxe" című történeti festményével hazahozza a monarchia első párisi nagy aranyérmét.[2] E példa inkább emlékeztetőül álljon itt, semmint az előhírnök jogán, vagy összehasonlítás kedvéért; a két művész közti különbséget a díjnyertes képek címei mutatják legélénkebben. Az első aranyérem fölött könnyebb napirendre térni, a második méltó emléket érdemel.

Madarász Viktor a gömörmegyei Csetneken született 1830 december 14-én. Atyja, M. András gondolkodásmódjával messze kivált abból a nemes-földesúri környezetből, mely az ország uralkodó szellemét jellemezte. Szokatlan jelenségként hat a művész apja, aki jogvégzett magyar nemes-ember létére, már a század első felében iparral foglalkozik. Úttörő munkával rézhámorokat, papír és gépgyárakat, gőzmalmot alapít és rézbányászattal foglalkozik, melynek vezetéséhez Németországból hozatott szakembert. Két gyermeke volt M. Andrásnak, akiket szintén egy Németországból érkezett tanító nevelt a legnagyobb szigorral. Viktor állítólag vásott gyermek, szokatlan, eredeti ötletei nehezen illeszthetők a spártai nevelés keretei közé és később talán a divatos erőszakos edzés, vagy a gyakori rideg büntetés következtében gyakran betegeskedett, állandóan ideges volt és nem egyszer nyugtalan álmok, olykor viziók gyötörték. Nem sok szeretettel emlékezett első tanítójára, akinek testvéreivel együtt teljesen ki volt szolgáltatva. Szülei keveset avatkoztak a tanítás ügyeibe, teljesen meg voltak elégedve az évvégi vizsgákkal, melyeket a meghívott fél megye előtt tartottak a ház feldíszitett zenetermében.

Tízéves korában Iglóra, majd a gimnázium felsőbb osztályai elvégzésére Pozsonyba került. Itt különösképpen latin tudásá-

val tűnt ki, hisz már 8 éves korában latinul levelezett gyakran távollevő aytjával. Még pozsonyi diák 1848-ban, s első dolga, a sorozóbizottságnál jelentkezni. A 41., majd a 131. honvédzászlóaljnál szolgált. A szabadságharc leverése után körülbelül másfél évig otthon volt Gömörben, majd Pécsre ment, hogy jogi tanulmányokat kezdjen. Már ebben az időben sokat foglalkozott — saját vallomása szerint — a „Kuruc és labanc" és „A bujdosó álma" témáival. [2B]

A Pécsett, Pósa mester oldalán eltöltött időszak művészileg alig jelentős. Itt tanulhatta — üres óráiban — a rajzolás és festés alapelemeit. A fiatal művész pécsi korszakából a krónika csupán három kisméretű olajfestményt említ: két tanulmányfejet és egy tájképet. Az első kettő valószínűleg a vidéki arcképfestő modorát utánozza, még távolról sem utalhat a későbbi történeti festő különleges érdemeire. És hasonlóképpen inkább a kedvtelés mint a hivatás szülötte „Csoboka tájképe" című festménye is; szín- és forma-tanulmány, a leendő festő perspektívákkal próbálkozik. Kicsit vázlatosan, könnyed foltokkal érzékelteti a parasztházakat és a tájat, a reális témát minden romantikus mellékíz nélkül egyszerűen és közvetlenül ábrázolja.

Rendszeres művészi tanulmányait Bécsben kezdi, ahol másfélévig tagja az akadémiának. Kezdetben az előkészítő szakosztályt látogatja, majd 1853 októberétől 1855 áprilisáig[3] a történeti festészeti osztály növendéke lesz. Ezután Waldmüllerhez szegődik, iskolatársai között találjuk a magyar Jakobey Károlyt és Palinay Györgyöt. A kezdő művész belső nehézségekkel küzködött, más emlékeket hozott magával és más ideálokat keresett. Az akadémikus környezet nem felelt meg igényeinek, szebb és szabadabb életformára vágyott. Csupa befutott nagy-

ság között találta magát, akiket teljes mértékben megérteni nem volt képes. A császárváros izlésén a történeti festők közül Kupelwieser és Danhauser, az arcképfestők közül pedig Amerling, Schrotzberg és Einlse uralkodtak. Rahl alig pár éve került haza Olaszországból és új párthíveivel, vagy tanítványaival az életképfestő Waldmüller vagy iskolája mellett szintén a vezető mesterek közé számít. Waldmüllernek már 48 előtt is voltak magyar tanítványai, akik között — mint az iskola büszkesége Zichy Mihály a legismertebb. Ilyen körülmények között festi első történeti képét, a kuruc és labanc testvér történetét 23 éves korában.[4] A nyilvánvalóan „rebellis" tárgyú festmény nem tetszik a bécsi hatóságoknak, Prottmann, az akkori rendőrfőnök „Két testvérre" javíttatja a kép címét s az új címmel egyszerre szalónképessé lesz az alkotás, immár semmi akadálya kiállításának. Ez az első kiállítás várakozáson felül sikerült. A látogatók heteken át zsúfolásig töltötték meg a termet s a lapok is sűrün emlékeztek meg a fiatal festőről. Hírnév dolgában egyszerre ott találta magát, ahol már az idősebb úttörők tartottak. Kilenc évvel a bécsi bemutatkozás után, 1862-ben, nálunk Pesten is a nyilvánosság elé lépett képével először a dunaparti Diana-fürdő épületében rendezett akkori magyar műegyesület tárlatán.[5]

Itthon sokkal kisebb érdeklődés fogadta, az ujságok sem emlékeznek meg róla, szinte az a meg nem értettség veti előre árnyékát, amely majd nyolc év mulva fogja a Párisból hazatérő Madarászt fogadni. Mindenesetre jellemző művészetére ez az egyenes, tapogatódzások nélküli indulás; első művében megtalálja önmagát és ki tudja fejezni mindazt, amit mondani akar; jellemző kivételes tehetségére a korai siker, mely már indulásánál magasan kortársai fölé emeli; a kompozíció új irányt

jelez, messze elhagyva Orlai Petrics Soma, Kiss Bálint, Vizkelety Béla, Molnár József és a többiek sablonját. Az első festmény titkos programot takar. Témája nem keresi a mult színes és gazdag lehetőségeit, inkább hitvallás jelleget ölt, mely majd egész életén végigkiséri a művészt. Alapprobléma, miből a további témák fakadhatnak, egész oeuvrejének kezdő és zárószava lehet, egy élet szimboluma, melynek gondolatai a „kuruc" és „labanc" fogalom köré csoportosulnak.

Bécsi korszakából való első önarcképe és a Vasárnapi Ujság híradása szerint „Életrajz Erdély multjából" című alkotása is. Az első, a későbbi arcképfestő erényeit mutatja be, a második folytatja a megkezdett utat.

Madarász már az akadémián eljegyezte magát a történeti festészettel. Csak olyan témák érdekelték, melyek fájdalmat, örömet, vagy gondot okozhattak. Még látta Kossuthot, Petőfit, Széchenyit; élete művében a magyar költőt és a magyar politikust követte. Őszintén alkotott, szívügye volt a magyar történelem, jobb utat választott mint amit az osztrák Fessler jelzett a magyar történeti festők számára. A bécsi stílus nem elégíthette ki igényeit, mert sem az akadémián, sem Waldmüller műtermében nem sikerült megtalálnia azt a költői szabadságot, ami első követelménye lett művészetének. Így történt, hogy idő előtt fordított hátat Bécsnek és a magyar festők közül elsőnek ment Párisba, ott akarta valóra váltani összes művészi elgondolását. A bécsi légkört túl langyosnak találta s ha választani lehetett úgy azt az utat választotta, mely az emigránsok nyomán Párisba vezetett. A császárváros közelsége, a hazai polgárság elnémetesedett izlése és a fejlődésnek induló magyar művészet hagyományai a legkényesebb megoldásokat vállalták. Madarász tisztán látta a helyzetet; Páris volt a dicső

III. Napoleon és az emigrált magyarok városa. Művészetét a parvenük igyekeztek kisajátítani, mely jórészt még Lajos Fülöp és a második köztársaság emlékeit hozta magával. Delacroix és Ingres a vezető mesterek, Cogniet (1794—1880) valahol a középen helyezkedik el. A biedermeier köréből menekült Madarász érezte a rokonságot, mely a francia szellem felé sodorta. 1859-ben Szemere Bertalan látogatta meg műtermében és ugyanekkor kereste fel az ugyancsak Párisban tartózkodó Klimkovics Ferencet is.

II.

1856-ban Párisba érkezve az École des Beaux Artsban kezdi újra tanulmányait, majd Leon Cogniet tanítványa lesz; itt kezdődik igaz művészpályája. Több fennmaradt rajza, és egy kis vázlatkönyve bizonyítják azt az alaposságot, amivel új környezetében kezdi tanulmányait. A forrongó Párisba érkezett, ahol ekkor három generáció és három stílustörekvés ölelkezik: a hanyatló klasszicizmus, a virágzó romantika és a még rejtőző realizmus. Madarász Delarochék nyugodtabb, megfontoltabb irányához csatlakozik, ezt jobban megérti mint Delacroix szenvedélyét és törvények nélküli fantáziáját. „Madarász a történeti tárgy kedvéért festett, míg Delacroix éppen fordítva, a festés kedvéért fordult olykor történeti tárgyakhoz."[6]

Ebben a környezetben talált igazán önmagára, ehhez a városhoz és ehhez a miliőhöz fűzte tehetsége. Az idegenből jött művész csakhamar megtalálja a kapcsolatot a kor vezető szellemeivel, maga mondja: „Akkor (1861) hívott meg magához Neuillybe a leghíresebb francia kritikus, Theophile Gautier. Az a Neuillyben töltött délután egy káprázatos szép kört nyitott meg előttem. Minden csütörtökön hivatalos voltam Neuillybe, ahol Páris irodalmi és művészi kiválóságai találkoztak." Nyolcvan éves korában mesélte az intervjuvolo ujságíróknak,

amikor már csak emlékeiben élt a későn elismert művész: „Ott becsültek engem és szerettek azok, akik a francia szellemi élet vezérei voltak: az öregebb Dumas és az ifijabbik, meg Theophile Gautier és Victor Hugo és Baudelaire és tuttiquanti . . .“ Különösképpen Gautier-vel volt jóban, ő vezette be az író és művészvilágba, tőle kapta a szabad belépést a csütörtöki estélyekre és ő maga írt a Moniteurben Madarászról, ami külön kitűntetésnek számított. Minden művészérdeken és kölcsönös tiszteleten felülemelkedő barátság fűzte őket össze. „Gautiernél nagyon otthonos voltam. Annyira, hogy mikor Theophile leánya, Judith Gautier férjhez ment Catulle Mendéshez én voltam a menyasszony egyik esketési tanuja.“ Szívesen és kedvesen emlékezik arra a családra, mely rokonként fogadta be az idegent. „Gautier Neuillyben lakott és bárhogy utálta is a nyárspolgárt, azt bizony nem tudta elkerülni, hogy benne is bizonyos nyárspolgári tulajdonságok ne rögződjenek meg. Így például minden estén kiállt a háza kapuja elé kis tereferére, akár mint a szatócs, vagy a házmester.“[7]

Ez a párisi időszak öleli fel jóformán egész művészetét. Amit előtte alkotott, az nem volt több sikeres tanulmányoknál, s amit utána, az már a hanyatlás jegyében született. Tizennégy évet töltött Párisban (1856—1870) s ez mesterműveinek korszaka. Kizárólag francia társaságban mozog, — a legjobbak között — hisz magyar, egypár emigránstól eltekintve alig akad Párisban. Művészete az összes francia irányok között is társnélkülivé alakul, keményebb és őszintébb Cogniet tanítómesterénél, egyszerűbb és természetesebb Delacroixénál, érdekesebb Delarocheénál. A társadalmi élet alig befolyásolta művészetét, a szellem emigránsa volt, aki büszkén hordta idegen környezetében magyaros ruháját — gondolkodásmódjának és

érzéseinek szimbolumaként. Párisba a szabadságért és a felvilágosult látásmódért jött. Kevésbé a francia stílus kedvéért, mely ekkor még más utakat járt, mint a magyar művészet. A hazai történeti festők mindíg hű tanítványok maradtak, inkább bíztak mestereik tudásában, mint saját tehetségükben. Madarász távol állt ezektől, igazi értéke a kettős helyzet által mérhető fel, mely sem a nagy francia romantikusok közé, sem az ólomlábakon járó magyar és osztrák romantikusok közé nem sorolja. Egyedülvalót alkotott, amit más alkotásokkal nehéz összemérni. Teljesebb magyarságot vallott mint kortársai és jobban törekedett ezeknél a magyar gondolkodás kifejezésére. Tisztán láttta, hogy a bécsi és müncheni iskolákban mindenki önmagába visszatérő körpályán mozog, ezért próbálkozott Párissal és ezért kapcsolódott a magyar festők közül elsőnek a vezető francia romantikához.

Rousseau nagyobb problémákat okozott a magyarságnak mint Fichte, vagy Schelling és a fiatalok valóban többet törődtek Lamartine és Béranger-val, mint Uhlanddal, Kernerrel, vagy Mőrikevel. A német romantikus magatartás, vagy hajlam nagyon elvontnak bizonyult, egyszerűbbnek és varázslatosabbnak találták a franciákét. A programot mindíg az írók szövegezték, a festők, szobrászok pedig új alkotásokkal lepték meg a közönséget. Jókai saját vallomása szerint Victor Hugoban találta meg eszményképét, a többi fiatalokról pedig ezt mondja: „Valamennyien franciák voltunk! Nem olvastunk mást, Lamartinet, Michelet, Louis Blanct, Suet, Hugo Victort, Bérangert s ha egy angol, vagy német költő kegyelmet nyert előttünk, úgy az Shelley volt és Heine, magok is nemzeteik kitagadottjai s csak nyelvökre nézve angol és német, de szellemökre franciák.“ Az irodalmi újítások mellett megszületett az új-

módi tájkép, először Joseph Vernet és Hubert Robert próbálkozása, majd a harmincas évek folyamán a barbizoniak együttműködése nyomán. Nálunk csak a hetvenes évek táján következik el Paál László korszaka — a közbeeső időt jóformán egyedül uralja Markó Károly. Itáliából hozott romantikája sokszor merev és modoros volt. A francia stílust a bécsi akademizmus szűrőjén át kaptuk meghamisítva, aki közvetlenül érkezett Párisból mint Madarász, az értetlenül próbálkozhatott a hazai műbírálattal.

Madarász 1856-ban érkezett Párisba s ebben az időben festi két történeti kompozícióját. Az egyik a „Zrinyi Péter a börtönben"[8] s a másik a Szépművészeti Muzeum tulajdonában lévő „Bujdosó álma" című. Mindkettő nagyméretű vászon. Látszólag nem történt semmi változás elhatározásában — Párisba kerülve is éppoly történeti témákat fest, mint eddig a bécsi akadémián és Waldmüller mellett. A két új kompozíció nem esik messze az eddigiektől, a „Kuruc és Labanc"-tól, vagy az „Erdély multjából" címűtől. Nem volt termékeny művész, sokáig érlelte gondolatait, lassan alakította kompozícióját — évente egy, legföljebb két alkotással lépett a közönség elé. De már az első alkotásaiban is felmérhetők későbbi értékei, mint a „Kuruc és Labanc"-nál, vagy a még valószínüleg Cogniet oldalán festett „Bujdosó álmá"-nál. A német és németes irányú történeti festőkkel ellentétben mindíg olyan témát választ, melyeknél az esemény megértetésére elég egy-két alak szerepeltetése is, nem szereti a nagy tömegeket, a zsúfolt csoportokat, ahol a tömegben könnyen elsikkadhat a történet értelme — mindíg kevés alakkal és világos egyszerű szerkesztéssel törekszik a cselekmény megértetésére. Ez az előfeltevés vonja maga után, hogy alakjait tisztán és a valóságnak megfelelően

kellett kidolgoznia, annál is inkább, mivel fiatal korában még kerülte a színes, festői megoldásokat. A „Bujdosó álma" majd öt négyzetméteres felületen mindössze három alak szerepel, de az alakok mind térben, mind síkban egyaránt betöltik a képmezőt. Szerkezetileg szorosan kapcsolódnak egymáshoz s az alakok térbeli helyzetét világítja meg a rejtett fényforrás. Még kevésbé jelentős az esemény, mindennél fontosabb a szerkesztés. A sötétbarna tónusok között egyedül az erős fény képes magyarázni, mely kiemeli a legjelentősebb mozzanatokat, de homályban tartja mindazt, ami kevésbé fontos; éles ellentétet hoz létre a valóság és az álom között, természetesen fokozza és magyarázza a kép látomásszerűségét.

Ezek az alkotások a fiatal művész első lépései. Cogniet mesternél tanulja a rajz, a szerkesztés és a technika új módjait, idejét inkább az alapos tanulmánynak szenteli, semmint az alkotásnak. Több fennmaradt rajza és akt-tanulmánya bizonyítják szorgalmát. Erre az időre tehetők másolatai is, melyek sohasem pontos kópiái az eredetinek, inkább tanulmánynak és kísérletnek szánta őket. A régi mesterek közül Van Dyck nyomán „Zsuzsánna és a két öreg", Tizián nyomán az „Urbinoi Vénusz" és a kortársak közül pedig Delacroix nyomán a „Zsidó mennyekző Marokkóban" másolatai kerülnek ki ecsetje alól. Rossz másolatok, de érdekes kísérletek az idegen formákkal és színekkel. Nem pontosságra törekedett, időközben elúnta és abbahagyta a másolatokat, mintha csak addig érdekelték volna, ameddig újat jelentettek számára. Hogy a régi festők közül kiket tisztelt, nem tudni, a sorból csak hárman válnak ki: Van Dyck, Tizian és a fiatalabbak közül Delacroix.

1857 után két évig tartó tanulmány következik, majd 1859-ben kezdi saját terveit megvalósítani. Ebből az évből való négy festménye — fénykorszakának kezdete, „Az utolsó Zrinyi (Boldizsár) a ratzenburgi börtönben", a „Hunyadi László siratása", a „Zách Felicián" és a „Zrinyi Ilona a vizsgálóbíró előtt". Már huszonkilenc éves, amikor igazi pályája kezdődik.

Az év négy alkotása közül a legközismertebb és a legtöbbett idézett a „Hunyadi László siratása". Ezernyi reprodukcióban terjedt el és az idők folyamán kánonává lett a mintaszerű magyar történeti festészetnek. A kompozíció végleges formáját két, vagy három vázlat előzi meg. A festmény tragikus halált örökít meg, mely magában foglalja a hős életének minden változatát. Ha Madarász romantikusabb — ahogy a franciák értelmezték — akkor a színpadiasabb és festőibb kivégzési jelenetet festi meg, de mert elsősorban realista és lélekelemző mint Kemény Zsigmond, ezért választja az egyszerűbb, nyugodtabb, de tragikusabb formát. Nem a halál ténye a fontos, hanem mindaz a mellékkörülmény, ami ezt benső tragikummá és történeti eseménnyé avatja. Madarász realista a lélek ismeretének minden fínomságával. A holttest gótikus kápolnában fekszik, fehér lepellel leborítva, külső világosság nem hatolhat a terembe, csupán két gyertya fénye világítja meg a jelenetet. A nyak körüli vérfoltok és az attributumként elhelyezett kard utalnak a halál okára. A félhomályból két térdelő nő alakja válik ki, a fájdalmát és a gyászt szimbolizálják; az életet képviselik a halott mozdulatlanságával szemben. A kivégzett anyja és menyasszonya Gara Mária térdel a ravatal előtt s így a jelenet zárt családi eseménnyé lesz.

A kompozíció egyszerűsége és kötetlensége a művész természetéből következik, de hagyománya is régi századok óta a

magyar képszemléletnek. Nincsenek magyarázó mellékalakok; a történet értelmét teljes mértékben kifejezik az ábrázolt szereplők. A szerkesztés merevségét és a festőiség hiányát pótolja a fény és árnyékellentétek elevensége, mely bűvös körébe vonja a jelenetet, misztikummal telíti meg és látomásszerűvé varázsolja. A festmény értékei a tiszta formákon épülnek fel, ezt magyarázza a két gyertya éles fénye; ami pedig lényegtelennek bizonyul, az árnyékban marad. Fény és árnyék a formák mögött második helyre szorulnak, nem élnek önálló életet, hanem a teljes kifejező készség szolgálatában állanak. Nem varázsolnak önmaguktól víziószerű jelenést, mert látomást előidézni az osztatlan kompozíció hivatása. Klasszikus szerkesztés, szigorú és zárt törvények szerint minden festői fínomságot a formák fejeznek ki.[9]

A „Hunyadi László siratása" rokon kompozícióját esetleg Louis Gallait „Tetes coupées" című képénél lehet felfedezni. Gallait festménye nyolc évvel készült Madarászé előtt, szintén Delaroche iskolája nyomán. Gallait belga földre importálta a francia romantikát s valószínüleg nem volt több köze Madarászhoz a rokon mesternél. Erősebb és romntikusabb irányt követett Madarásznál, sok alakkal akarja érzékeltetni a drámaiságot, kevésbé értékeli az egyszerű kompozíciót, kevésbé használ tiszta formákat; a kifejezés fínomságait merész mondanivalókért cseréli fel. Naturálisan csoportosított részleteket és alakokat használ, éles fénysugár világítja meg a jelenetet, a pillanatnyi hatás kedvéért feláldozza a látomásszerű nyugalmat és a meghitt komolyságot. Madarász értelmezőbb és megértőbb Gallaitnál.[10]

Az első francia kritikus, Gautier már az első alkalommal felfigyel a fiatal festőre s két év mulva a Le Moniteur Univer-

sel hasábjain írja: „Madarászban van eredetiség s az első pillanatban magára tudta vonni a figyelmet, ami nehéz dolog abban a jellegzetesség nélküli vászontömegben, mely elárasztja a Salont."[11] A Hunyadi László romantikája más volt mint Gallaité és a franciáké. Külsőleg talán közelebb állt az akadémiához, de jobban érvényesült benne a művész őszinte hite. A Hunyadi László romantikája pátoszok és mozdulatok nélküli, nemes és egyszerű — a romantikus érzés tartalmában rejtőzik. Nem a stílusával akar meggyőzni, hanem a mondanivalójával, nem az alkotás romantikus, hanem a téma és történet, amit érzékeltetni kell. A festmény csak összefoglalása egy eseménysorozatnak, ezért nem keresi a hatásos motívumokat, hanem a legegyszerűbb és legjellemzőbb jelenetet — ez képviseli a művész hitét. Az alkotás igazán csak azok számára érthető, akik ismerik a történetet; az idegen kizárólag a művész tehetségét és az ismeretlen témát értékelheti. Gautiert a kép „komor költészete" ragadta meg, majdnem két oldalon át foglalkozik a Salon 1861-i katalógusában az ismeretlen festővel. Ekkor már a „Zrinyi Ilonát" és a „Zách Feliciánt" is látta a „Hunyadi László" mellett. Az ismeretlen témák is felkeltették érdeklődését, nem foglalkozna velük annyit, a kritikus, ha a fiatal művész „... nem hangsúlyozná nemzetiségét a tárgyakkal, melyeket választ s melyek valamennyien hazája történetéhez fűződnek."[12] Ez a feltünés nagy sikert jelentett s a sikert részben magyarságának köszönhette.

A „Hunyadi László siratása" még 1859-ben, két évvel Páris előtt Pesten is kiállításra került a Műegylet tárlatán.[13] A festményt a közismert álnév Kakas Márton (Jókai) dícséri a Vasárnapi Ujságban s nemsokára Rohn kőnyomdájából a Hölgyfutár küldi előfizetőinek „igen sikerült színes kinyo-

matban"[14]. Még ebben az évben megveszi az állam a Nemzeti Muzeum számára.[15] A festmény hamar közismert lett nálunk, de a hazai krónika ennek ellenére is sokkal kevesebb figyelmet szentelt az alkotásnak, mint a francia műbírálat. Közönségünket más ideálok és más gondolatok vezették, Madarász tehetsége sohasem tudott itthon igazi sikert aratni.

Ugyancsak ebben az évben festi másik nagy történeti képét a „Zách Feliciánt". A téma már sokakat biztatott alkotásra: a festők közül Orlai Petrics Somáé, az írók közül Arany Jánosé a legismertebb. Az újabb alkotás szigorú következetességgel ragaszkodik ahhoz az egyszerű szerkesztési formához, ami a Hunyadi Lászlót is jellemezte. Ismét kerülve az önként adódó drámai romantikus jeleneteket, a tragédia mélyére akar látni, azt a pillanatot ábrázolja, mely megelőzi a cselekményt. Így lesz főszereplővé a kép előterébe állított Zách Felicián, kiről csak a történet ismerője olvashatja le az elkövetkező tragédia minden mozzanatát. A szűk szoba hátterében Zách Klára kuporog. Mindketten saját gondolataikkal vannak elfoglalva. Hiányzik minden látható feszültség, a hátsó ablakon beömlő fény is a külső megnyugvást szolgálja. Mindez a világosság és egyszerűség tervszerűen jött létre, valószínüleg azért, nehogy az indulat elvonja a figyelőszemet a művész gazdag mondanivalójáról. Felicián arca öntudatot és nemes gőgöt, Kláráé szomorúságot és tehetetlenséget tolmácsol. De nem feledkezik meg Madarász a lelki jellemzés elsőrendűsége mellett sem a környezet, a ruházat pontos és részletes ábrázolásáról sem. Kemény ecsettel érzékelteti a szövetet, selymet, prémet — mint Benczur Gyula — a legkisebb részletre is kiterjed figyelme, méltó külsőbe öltözteti az eseményt.

Képe először nálunk került kiállításra a „Hunyadi László"-val egyidőben s a pesti Műegylet kisorsolás végett megvette tőle.[16] Két évvel később szerepel a párisi Salonban, ahol a „Zrinyi Ilonával" együtt „drámai erejével és a couleur locale pontosságával tűnnek ki." [16B]

Az 1859-es év harmadik nagy alkotása a „Zrinyi Ilona a vizsgálóbíró előtt".[17] Ezen az újabb művén nagyobb szerephez jutnak a színek mint eddig. A „Bujdosó álma" és a „Hunyadi László" komorságát üde világos atmoszféra cseréli fel; Minden mozdulat fontos és minden mozdulat tisztán látható. A színek a lehetőség szerint a legegyszerűbbek, tompa árnyalatokat használ, kerüli az éles ellentéteket; ezekkel is a szerkesztés egyszerűségét magyarázza. Több alakot szerepeltet mint eddigi történeti képein és az alakok önmaguktól csoportosulnak két részre: Zrinyi Ilona és a vizsgálóbíró köré. A kép két oldalán helyezkedik el a két csoport s a középen találkozik a két főszereplő. A mellékalakok nem a téma magyarázatául szolgálnak, hanem — nyilván leolvasható tulajdonságaikkal a főszereplők egyéniségét hangsúlyozzák. E kétfajta jellemet a két különálló csoport tömöríti, az ellentéteket pedig a színezés igyekszik keretbe foglalni. Az eddigi alkotások komorságát és túlzottan részletező realista hajlamát festőibb és derűsebb felfogás váltja fel a „Zrinyi Ilonáé"-val, mely tisztább és könnyedebb stílusa mellett is híven érzékelteti a történeti komolyságot. Egyszerű szerkesztési módja, csak tisztázott helyzetű szereplőket ismer el, de a megoldás újszerűsége a francia ideához való közeledést jelenti. Érdekesebb és változatosabb probléma a sokat dícsért „Hunyadi Lászlónál," melyből hiányzik az előbbi közvetlensége és elevensége. Berzeviczy Albert is a „Hunyadi Lászlót" dícséri elsősorban, de helyesen

értékeli a „Zrinyi Ilona" értékeit: „... nagyszerűen jellegzetes alakokból van összeállítva, amelyek mindegyike egy-egy emberéletet beszél el s itt is nyilvánvalóvá lesz, mennyivel mélyebb, tartósabb benyomást tud tenni felfogásával és művészi eszközeivel Madarász, mint kortársai és pályatársai történeti képeikkel."[18]

Témája ismét „lázadó", aki az egész magyarságot szimbolizálhatná az elnyomatás korszakában, ha a festő megelégednék a szimbolumokkal és nem akarná a mindennél jelentősebb valóságot ábrázolni. E festménye épp oly mértékben történeti példa, mint más alkotásai, talán merészebb és kihívóbb, mert 1867 előtt készült, de öntudatosabb és kevésbé rejtett célzásokat tartalmaz. Művészi értékei emberi mondanivalót rejtenek, útmutatást a kortársak számára és példát az elkövetkező nemzedéknek.

1861-ben került kiállításra a Salonban, de még az előző évben elhatározza a Műegylet, hogy az 1862-iki műlapnak megveszi.[19] Ez jelentette a legnagyobb hazai elismerést. A „Hunyadi Lászlóhoz" hasonló karriert futott. Az év három alkotása együtt jelenik meg majd a Salonban s ezekkel aratja a fiatal művész első sikereit.

A következő év egyetlen alkotása a „Báthory Erzsébet". Madarász e romantikus, beteges életből az utolsó, megnyugtató mozzanatot választja, bűnbánó várúrnőt ábrázol. Az elkövetett bűnök a művész szemében a betegség jelzői s e tény alkalmat nyujt arra, hogy a gyötrődő Erzsébetet minden emlékével és kétkedésével jellemezze.[20] Szana Tamásra „Különösen mély hatása volt a Báthory Erzsébet czimü képnek, mely abban a pillanatban vezeti elénk a szomorú nevezetességű nőt, midőn lelkifurdalásoktól gyötörve a vallás szavaiban keres vigasz-

talást." A félresiklott élet tragédiájáról számol be a festmény, mert már hiába olvas fel a bibliából szent részleteket az előtte lévő barát, Báthory Erzsébet tekintete a messzi távolt kutatja; utolsó áldozata áll szeme előtt fehér ruhában, behúnyt szemmel némán kérve tőle számon az életét. És mindez a tartalmi jelentés csak fokozza a kép drámai hatását, mely kidolgozásban és technikájában is Bonnat-val, vagy Robert Fleury-vel veszi fel a versenyt.

1861-ben lépett először alkotásaival a Salonban a francia közönség elé. Egyszerre három festményt állít ki: a „Hunyadi Lászlót", „Zách Feliciánt" és „Zrinyi Ilonát". Az eddig ismeretlen fiatal és idegen művész egyszerre ismertté lett, Gautier maga ír róla a Le Moniteur hasábjain, a legelső művésztársaság fogadja be és végül aranyéremmel tüntetik ki. Az első magyar művész Párisban, aki ilyen sikert ért el. „Ott becsültek engem és szerettek azok, akik a francia szellemi élet vezérei voltak: az öregebb Dumas és az ifjabbik, meg Theophile Gautier és Victor Hugo és Baudelaire és tuttiquanti..."[21] Különösképpen Gautier-vel kerül közelebbi baráti viszonyba, szívesen megemlékezik róla. Gautier a kiállítás után meghívja magához az aranyéremmel kitűntetett fiatal művészt Neuillybe, minden csütörtök délutánra. Itt találkoztak a kor vezető művészei, ez volt az a bűvös kör, ahol az új eszmék és elhatározások születtek. Madarász később teljesen közéjük számított, talán megcsodálták egy kicsit magyaros ruháját és érdeklődtek képei témái után, de szellemileg rokonnak, maguk közé valónak érezték. Főleg Gautier volt a barátja, aki ekkor a Riault festőiskolában tanult s Páris első műkritikusának számított. Otthonosan érezte magát a multszázad Párisában, az alakuló új stílus közelében élt. E kultúra fénykora épp a szá-

zad közepén kezdődik. Egyelőre Shelley és Byron romantikus tanítványai aratják a sikereket, de a francia romantikában valahol mindíg fellelhető a realista érzék. Victor Hugo túlzásait Balzac és a Goncourt testvérek realizmusa enyhíti, de a két vezető irány mellett még kielemezhető az esztétikus Tainetől képviselt klasszikus gondolkozás is. A romantika uralkodott, mert épp a franciák számára újabb keletű volt a realizmusnál, de a feltűnő dicsőség sem semmisíthette meg a „raison" régi szellemét. Taine klasszicizmusa kevéssé ismert, mert antik emlékek között él, de a századra Victor Hugoval egyenlő mértékben jellemző. E három alapfogalom csak szkémát biztosít, de teljesebb lesz a kép Baudelairrel, Sainte-Beuve-vel, Mériméevel. Minden alkotás mélyén a valóságba vetett hit húzódik meg. A század alapsajátsága olyan realizmus, mely romantikában, klasszicizmusban, naturalizmusban egyaránt kifejezheti magát s talán ebben tér el leginkább a német természettől és ebben rokon a magyarral. Mintha minden út és elképzelés egy reális elképzelés felé vezetne, melyet a legjobban írók és művészek közelítettek meg. Hugo a vezető szellem is inkább expresszív, vagy naturalista jellem, mint romantikus gondolkodó.

A festők, művészek között könnyebb határvonalat húzni, mint az íróknál és költőknél, mert ezek formákkal és színekkel dolgoznak. Delacroix és Géricault romantikája mellett Daumier képviseli a valóságszemlélő kritikus szellemet, az öreg Ingres a klasszicizmust és David D'Anger szobrász az átmenetet a romantikából a realizmusba. De Cogniet, Delaroche és az ifijabb Julian akademizmusa sem más, mint konok megkapaszkodás a realista tételekben. Később, már a század közepén ezekből az elvekből épül fel az új és leginkább franciának vallható stílus, az impresszionizmus. Nem jelent értéknöve-

kedést, hanem a régi törvényeknek egy másfajta magyarázatát. A középen helyezkedik el Madarász, realizmusa rokon a franciával, de kissé idegenként látja és szemléli az összes jelenségeket. Már elhagyta Delacroix, Géricault romantikáját, de még nem érett meg az impresszionizmusra. Elképzelései nem terjednek túl a valóság keretein, ha romantikus témákat választ is. Ezt az életformát nem értette hazai közönségünk s Madarász párisi sikerét is aránylag rövid hírekben tudatja a sajtó.[22] Mindez oly messze esett a honi biedermeier gondolkozástól, hogy alig akadhatott valaki, aki törődött volna ezekkel. Madarász a francia realizmuson nevelkedett, sokkal józanabb, nagyvonalúbb itthoni kortársainál. Messze esett a biedermeiertől, semmi köze nem volt hozzá.

Az 1859—1864-ig terjedő öt év terméketlen időszaka a művésznek. Ez idejéből mindössze a „Báthory Erzsébet" (az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat első kiállításán Andrássy Gyula gróf vette meg)[23] és két önarcképe ismert.

Az aranyérem után festett első történeti képe „Zrinyi és Frangepán"-t ábrázolja. A festmény első példányán Madarász a háttérben nyíló ablak felső részébe kétfejű sast festett, ami joggal kelthette fel a hazai cenzura figyelmét s később a művész, hogy ne kelljen a császári jelvény miatt képén változtatnia, valamivel nagyobb mértékben újra megfestette az egészet.[24] Az újabb alkotás a „Zrinyi Ilona" festőibb felfogásában készült. Ez lett később a „Hunyadi László" mellett második legtöbbet idézett festménye. Már levetette minden formalista ridegségét, a szigorú szerkesztés kényszerét, könnyedebb, festőibb és harmonikusabb a „Hunyadi Lászlónál". A fénymegoldásokat természetesebben alkalmazza mint egykor, fény és levegő meleg tónussal telítik a képet, életszerűbbé, közvetle-

nebbé varázsolják, amit a „Hunyadi László" mesterséges fényforrásai még nem voltak képesek megoldani. Szobába zárt plein-air, mely keretbe foglalja a reális részleteket. A kép előterében ül a két vasravert fogoly: Zrinyi Péter és Frangepán Ferenc. A festmény témája az egyszerű jelenet, a halálraítéltek lelki állapota, amit nem zavarnak romantikus és naturalista részletek. A tágas cellára és a két főszereplőre a hátsó csúcsíves ablak vet világosságot, a szoba bal sarkában pedig a császár tisztviselőinek csoportja látható. Bágyadt fény tompítja a szövetek, selymek, bársonyok vonalait. E bágyadtságban oldódik fel Frangepán minden ifijú indulata, de nem befolyásolja Zrinyi erős és határozott alakját. Zrinyi kemény mozdulatai rögtön érthetővé teszik a helyzetet. Természetes fényjáték övezi az egyszerű jelenetet, mely az itthoni festőknél még ismeretlen és a tárgyánál fogva szigorúan meghatározott jelenetnek ez kölcsönöz pillanatnyi varázsos jelleget. Uralkodik a részletesen alakított formák felett, általános és egységes benyomást eredményez, amit nem zavar sem a háttérben álló osztrák pap, katona és tisztviselők ellentétes egyénisége, sem a hibátlanul szerkesztett belső arhitektura. Franciás térszemlélet, mint a Zrinyi Ilonánál. Fénnyel és levegővel fejezi ki mindazt, amit formákkal és vonalakkal is lehet érzékeltetni. A főszereplők könnyen hamisakká válnak, ha ki kell lépniök megszokott légkörükből. A könnyed fény, mely mindent átjár, nem a halálos ítélett komolyságát enyhíti, hanem magyarázza azt, talán több tartalommal tölti meg, személyes közvetlen tragédiává avatja, amihez mindenkinek van valami köze. Ez az egyenes fejlődési folyamat emelkedése Párisban alakult, minden alkotással egy teljesebb és festőibb eszmény felé közeledett.

A festmény ismét lázadókat ábrázol, akik ellenszegültek a Habsburg törvényeknek, rokonok az alkotó művésszel, aki a bécsi izléssel és mentalitással mérkőzött. E rendszeresen és logikusan következő témákat a francia műbírálat is észrevette, ismét Gautier írja a Le Moniteurbe: „Rendszerint Magyarország története szolgáltatja Madarász Viktor festményeinek tárgyát s nem az ő hibája, hogy ez a történelem oly gyakran nyujt borzalmas és gyászos jeleneteket. Ezévi képe megjeleníti előttünk Zrinyi Péter és Frangepán Ferenc találkozását neustadti kivégzésük előtt. Osztrák bíró elé állították, halálra ítélték és kivégezték őket, 1671 március 30-án, mert összeesküvést szőttek, melynek célja Magyarország alkotmányos jogainak helyreállítása volt. Madarász ebben a jelenetben a drámai érdekhez hozzá tudta adni a festői érdekességet. A tárgy nem feledtette el vele a művészetet. Itt tanubizonyságot tett arról, hogy jól ismeri a clair-obscurt és kitűnően felhasználta a magyar nemes típusokat és elegáns ruhákat."[25] A kép nagyobb érdemei ellenére is kisebb sikert aratott Párisban, mint elődje „Hunyadi László". Inkább jó propagandának bizonyult, mely a magyar történelemből vett szemelvényekkel ismerteti meg a bírálót és a bírálón keresztül a közönséget. A „Hunyadi László" komorságával és merevségével — mely nem hiány, hanem tudatos formaképzés — újszerű, talán exotikus hatást tett Párisban, de a fejlettebb szín és fényérzékkel alkotott „Zrinyi és Frangepán" már megszokottnak hatott. Történeti tárgyát esetleg konzervativizmusnak tekintették. Még szembetűnőbb a „Hunyadi László"-val egyidős „Zrinyi Ilona" aránylagos sikertelensége. „Csak megemlíthetjük Zách Feliciánt és Zrinyi Ilonát, melyek a szerkesztés drámai erejével és a couleur locale pontosságával tűnnek ki" — írja Gautier. A nagy siker,

az aranyérem, a történeti témákhoz való ragaszkodás a francia fiatalok előtt csak tehertételt jelenthetett. A festőművészet időközben olyan változáson ment keresztül, mely elvetette a romantika minden formáját. Manet és Claude Monet már évek óta készülődtek; 1863-ból való a „Déjeuner sur l'herbe" és 1865-ből az „Olympia". A forradalom elkerülhetetlenné vált, lassanként megszületett a Salon des refusés. Madarász fiatalon jutott túl pályafutásának delelőjén s az egyik napról a másikra átalakuló francia festők között már inkább az akademikusok közé számított. A különbségnek, mely a fiataloktól elválasztotta, különálló középeurópai, talán inkább magyar mentalitása volt az oka; egyetlen nagyobb tájképe „Tájkép szélmalmokkal" az idősebb Corot tehetségével vetekszik. Más törvényeknek engedelmeskedett, mint francia kortársai. A politikai „felvilágosodottság" eszméi nem azonosultak a művészettel; Madarász a rokon francia tájban is magyar festő maradt. Elért eredményeinek a hazai művészeten kellett volna segítenie, de a hazai művészek és kritikusok sohasem értették igazán Madarász útmutatását. Elismerték a párisi sikert, elkönyvelték az újjonan érkezett híreket, de még mindíg biedermeier konvenciókat szolgáltak.

A „Zrinyi és Frangepán"-t, vagy a korábbi „Zrinyi Ilonát" alig értékelték, az előbbit is gróf Teleki Miksa vette meg és ajándékozta a Nemzeti Múzeum képtára számára.[26] (1867-ben.) Pedig az igaz fejlődésvonalat a „Zrinyi Ilona", a „Zrinyi és Frangepán" és a „Tájkép szélmalmokkal" jelentették. A hazai közönség értetlenségét műveivel szemben, jellemzi az a biztos példán induló elismertetés, mellyel a „Hunyadi Lászlót" kitűntette, a „Zrinyi és Frangepánról" tudomást vett, de a többi alkotás ismeretlen maradt előtte, legföljebb kifogást és mellőzést értek el.

„Thierry Amadé arcképe (1864), önarcképei (1854, 1863, 1865) és tanulmánya Zrinyi Miklóshoz (1858) a fiatal festő tehetségének új oldalát mutatják. Komolysága és emberismerete jellemzi, naturálisan lát, az egyszerűen is jellegzetes motívumokat keresi, ahogy történeti képeinél tanulta. A kortársak arcképeinél még szokatlan ez az egyszerűség, jellemző erő és festői frissesség, amivel Madarász festette portréit. Zrinyi Miklós nagyvonalúságát, a francia történettudós intellektuális egyéniségét később, első felesége arcképénél a nőies költői báj váltja fel. (1871) A realista magyar arcképművészet első megteremtői közé tartozott, messze megelőzte kortársait.[27] A látott, vagy választott modell sokszor csak keret volt számára, amin belül elmondhatta saját véleményét is. Thierry Amadét háromnegyedes alakban ábrázolja, balkezét attributumjellegű könyveken tartja. Ahol a jellemzésnek nagyobb fontossága van mint a polgári arcképeknél, ott kiterjeszti figyelmét a ruházatra, a testtartásra, a kezekre, hogy minden tényező az ábrázolt egyéniség szolgálatában álljon. Arcképein is realista szemlélő marad, kedveli a józan egyensúlyt és harmoniát. Részletezően, de egyszerűen mesél, sohasem lépi át a műfaj által adott kereteket. Arcképművészete világos és egyszerű, olyan erényekkel dicsekedhetik, amilyenek e korban nálunk még ismeretlenek voltak. Különösképpen közel áll hozzá a portré, főleg öregkorában, mikor már nem tudott érdemes alkotást létrehozni festette legtöbb képmását, Rákócziét, Kossuthét, Deákét és családja tagjaiét. Arcképművészetének első sikeres próbája volt Thierry Amadé, utána következett egy-kettő, de első hivatásának mindíg a történeti festészetet tekintette. Thierry Amadét még 1864-ben a M. Tud. Akadémiának ajándékozta, ahonnan letétként került a Szépművészeti Muzeumba.[28]

Egy évvel később (1865) festi Heine: Die Beschwörung c. költeménye nyomán a „Szellemidézés" című képét. A kompozíciót két vázlat előzi meg. A szerzetessé lett vőlegény álmai megfoghatatlan talányok, messze esnek a valóságtól s a történeti festő próbálkozása az új témával abbahagyott kísérlet marad. Az alkotás fonákságát a korabeli francia kritika is érezte. Az 1865-i kiállítás után így ír a Le Moniteur: „Madarász Viktor kedveli a borzalmas és fantasztikus tárgyakat és beléjük viszi azt a sötét rajnántúli romantikát, amely mellett a mienk csak rózsavizes romantika. A „Szellemidézés" c. festménye tárgyát Heine Henrik egy költeményéből vette... Akiket a sír megfagyasztott sohasem melegednek életre, a szellemidézés csak kísértetüket hívja fel! A borzalommal eltöltött barát találkozik a rémülettel akkor, amikor szerelmi illuziót remélne; hiába volt szentségtörő. A halál és az élet nem nyujthatnak kezet egymásnak... A magyar művész a természetfölöttinek ritka erejével adta vissza a gyászos és kísérteties költemény e jelenetét. Csak az a hibája, hogy történelmi méreteket adott ennek a tárgynak, mely csak nyert volna egy zsánerkép keretével."[29] A „rajnántúli romantikában" rejtőzik a fonákság. A rajnántúli romantika valóban éppoly messze esett a „rózsavizes" franciától, mint a magyartól. Madarász sohasem nézett a Rajnán túl, amit látott azt hamisan értette és ok nélkül interpretálta. A borzalmas tárgy nem tűri az elmélázó tekintetet. Később Madarász érezve a kép hibáit és megfogadva Bonnat tanácsait, át akarta festeni az egészet, de még mielőtt az átfestést befejezte volna, megúnta és úgy hagyta a kész festményen a második, félig kész fogalmazást.[36] Ma is úgy látható. Ebben az évben írja a Vasárnapi Ujság érdekességként, hogy a „legnagyobb árúak Madarász Viktor történeti képe, 2000 ft."[31]

A „Die Beschwörung" idegensége és sikertelensége után új kompozíció született, „Jézus az olajfák hegyén" (1866) című olajképe, mely ismét a legmagasabb elismerést aratta. Eugénia császárné rendelte az idegen művésztől, már ismerte Madarászt, hisz korábban is, — az aranyérem után — vásárolt tőle. „Párisban nagy hévvel dolgoztam és 1861-ben két történeti kompozicióммal aranyérmet nyertem. Egy másik képemet Eugénia császárné is megvásárolta és annyira kitűntetett bizalmával, hogy egy nagy oltárképet rendelt tőlem, amely most a párisi Trinité templomban van."[32] Hogy melyik képét vette meg a császárné, ma már nem tudni. Mindenesetre az öt évvel később érkezett rendelés igazolhatja azt a megelégedést, mely az új feladatnál az idegen művész érdekében mellőzte a nagy francia mestereket. Ismét megszólal a Le Moniteur hivatalos kritikusa: „Madarász nagy érzéssel ábrázolta a térdreborult Megváltó kétségbeesését, aki tehetetlenségében majdnem érzéketlen a feléje hajló angyal vigasztalásaival szemben. A gyászos jelenetre remegő, sápadt, gyenge fények titokzatos szomorúságot vetítenek a sötét homályon keresztül. Ez az éjjeli téma nagyon jól illik Madarász komorságot és fantasztikumot kedvelő tehetségéhez."[33] Itthon szintén tudnak az újabb nagy sikerről, sőt úgy tudják, hogy Madarász e képet másodszor is megfesti és elküldi a hazai kiállításlátogató közönségnek is bemutatni.[34]

1867-ben Teleki Miksa gróf megrendelésére festi „gr. Teleki Blanka és Leővey Klára a kufsteini fogságban" című képét. „Amikor gróf Teleki Miksa Erdélyből levelet írt mesteremnek, Cognietnek és rendelt tőle egy képet, amely Teleki Blankát ábrázolja a kufsteini fogságban, Cogniet haladéktalanul elhárította a magyar mágnás rendelését, engem ajánlván a

maga helyébe mint magyart."[35] A nyolcvan éves mester különben szívesen meséli el az érdeklődő ujságírók előtt a kép születésének történetét, megemlékezik arról is, hogy Teleki mily bizalmatlanul fogadta Cogniet ajánlatát s hogy csak a kiállított „Zrinyi és Frangepán" láttán lelkesülve fel (meg is veszi), bízza meg az Erdélyben ismeretlen fiatal művészt a családi kép megfestésével.[36]

A téma rokon a „Zrinyi és Frangepán" c. képével s nem esett messze Madarász történeti ideáitól. A két fogoly nőt alacsony boltíves szobában ábrázolja s a szoba börtön jellegére utal a rácsozott ablak és a falból kiálló vaskarika. Fény ömlik el a helyiségben,a az egyik nőalak tétován és reményt keresve tekint az ablak felé, a másik öntudatosan várja a történet végét. Nyilvánvaló az ellentét közöttük, amit a művész még finoman rajzolt ruháik által is hangsúlyozni igyekszik. Ismét tiszta és egyszerű kompozíció, mely kerüli a fölösleges motívumokat, mondanivalóit röviden és közvetlenül tolmácsolja. A főalakok, az intérieur rajza és a beömlő fény tökéletes harmoniát alkotnak, egyszerűen magyarázzák az eseményt és közvetítik az adott helyzetet. A festmény Párisban készült, két vázlat előzte meg, ma is a Teleki-család tulajdonában van.

Madarász romantikáját a történeti témák határozták meg. Hitvallása egyszerű és közvetlen volt. „Sok szó esik arról is, hogy nemzeti legyen-e a művészet vagy nemzetközi. — mondja nyolcvan éves korában. — Meg van erről is a véleményem, még pedig elég ósdi hozzá, hogy érdekelhesse. Legyen a művészet mindíg és örökkön nemzeti. Mert csak a nemzeti művészet igaz és kifejező és értékes. Nekem a Veronese Kánai mennyegzője többet beszél az egykori Itáliáról — pedig Veronese még nem Isten és távol áll Rafaeltől, Vincitől, vagy Michel

Angelotól — mint beszélhetne egy egész sereg könyv."[37] Ez a nemzeti művészet volt számára minden romantika, mely elutasította a klasszikus formákat; inkább elv és eszme, mint mód, forma, vagy stílus. Érdeklődése e nemzeti iránt a történelemben jelentkezett, „Rákóczi fogsága" című képéhez komoly tanulmányokat végzett. Matild hercegnő közbenjárására elsőként lapozta végig Groboisban Rákóczi naplóját, mely a Bibliotheque Nationale féltve őrzött tulajdona volt.[38] Ezekben az időkben köt barátságot Teleki Lászlóval és Szemere Bertalannal, akik méltányolták és értékelték Madarász művészetét.[39] A sok tanulmányt csak később, itthon váltja fel alkotássá: „Rákóczi bécsújhelyi börtönében."

Romantikája inkább értelmi, mint érzelmi, nem a színekben és formákban fejezi ki magát, hanem a jelentésben. Nem sok köze van az impresszióhoz, még a történeti impresszióhoz sem; inkább magyaráz. Nem művészkedély alakítja, hanem az egyéniség pártállása. Ez a romantika többet jelent az egyszerű stílusfelfogásnál; világnézet és sokszor politikai magatartása is. A „nemzeti" nem jelzője és sajátsága mint a franciáknál, hanem alaptétele, melyre egy élet munkássága épül. Változatos olyan értelemben, amilyen értelemben egy művész egyénisége változatos és megingathatatlan, amilyen értelemben egy politikus megingathatatlan. Gyakran a józan magyar romantikus költőkkel rokonabb, mint a kortárs francia festőkkel. Naturalizmusa és egyszerű felfogása néha kétkedővé teszi a szemlélőt, de a külszín alatt egyénien romantikus szellem húzódik meg.

Legkiválóbb történeti művei „lázadókról" beszélnek. Ilyen „lázadók" voltak: Zrinyi Péter és Boldizsár, Hunyadi László, Zách Felicián, Zrinyi Ilona, Zrinyi és Frangepán és részben

Teleki Blanka és Leővey Klára is. Ezek mind 1853 és 1868 között jöttek létre. 1868-tól megszakad a sor. Talán véletlen, de inkább tudatos programnak látszik, hogy a kiegyezés vet véget a „lázadó" festményeknek. Állandóan visszatérő motívumként csak Rákóczi, Kossuth és Petőfi marad. A „lázadás", Madarász szemében a magyarságnak sokszor egyetlen életformája volt. Minden kornak megvan a maga nagy lázadója, aki az utókor előtt egyesíti magában a magyarság összes erényét, sokszor eszménnyé, szimbolummá nő. Belső törvényei vannak, ami folytonosságot jelent az egyes korszakok között. A magyar történelem hősi korszakai, akár szellemi, akár politikai lázadásban nyilvánultak meg; ez képviselte, gyakran századok során az öntudatot és akaraterőt.

Madarász utolsó párisi éveiben kezd foglalkozni a legnagyobb és legromantikusabb lázadóval: Dózsa Györggyel. Eddigi alkotásai is politikumot rejtegettek; negyvennyolcas magatartást az uralkodó Habsburg-házzal szemben. Újabb festménye mélyebbre száll, lelkiismeretvizsgálatot követel. Új és szokatlan téma. Merész ötlet volt a németes igényű polgárság ízlése elé ilyen lázadó magyar tárgyat teríteni, ahol nem segíthetett a romantikus történelemszemlélet, sem a szunnyadó nemzeti öntudat dicsősége. Szokatlan és új téma volt a régi királyok és főurak elegáns rendjében — ez csak Párisban születhetett, távolabb a hazai izléstől és eszméktől. Szociális, felvilágosult észjárásra vall, mely a Zrinyiekkel, Frangepánokkal egy mérték szerint akar igazságot szolgáltatni Dózsa Györgynek is. Nem esett oly messze tőlük, ahogy a békés polgárok vélték.

Még a „Teleki Blanka és Leővey Klára" évében készült „Dózsa arcképe", melynek modelljét Párisban találta.[46] Ké-

sőbb a képet barátjának, Vásárhelyi Imrének ajándékozta. A szakállas férfi hű, vitéz és bátor katona. Jobbrafordított alakját háromnegyedes méretben ábrázolta, balkezét kardja markolatján, jobbját csipőjén nyugtatja. Komoly és határozott egyéniség, hiányzik belőle a forradalmi láz, szilárd és nyugodt. Ahogy Madarász a kép felső jobbsarkában meghatározza: „G. DÓZSA HEROS & MARTYR LIBERTATIS MDXIV." Az idézet merész az ő korában. Nem a képstílus problémáira vetette a fősúlyt, a Szinnyeiek véréből alig volt benne valami, Courbet idegenként távol állt tőle, hanem a felvilágosult ész útját követte. Stílusa talán a maradiakhoz sorolta Párisban, de szelleme a legfiatalabb nemzedékben jelölte meg helyét. Nem a l'art pour l'art értelmében újító, hanem felfogásában és elveiben.[41] A „Dózsa György" stílusa semmit sem árul el a párisi hatvanas évek festői forradalmairól, de annál többet az általános kultúra szelleméről. Az arcképet két példányban festette meg, az egyik a Szépművészeti Muzeum letétje a temesvári Muzeumban, a másik a Vásárhelyi-család tulajdona.

Dózsa arcképe után egy évvel festi „Dózsa népét", talán legromantikusabb alkotását. Meghamisítva a történetet, nem tüzes trónra ülteti hősét, hanem azt a jelenetet eleveníti meg, amikor hívei leveszik a bitófáról. Szépségét az alakok finom rajza és a kísérteties fény jelenti. Szélesen komponál, összes alkotásai közül a legkevesebb tartózkodással, mintha mindennél erősebben szeretné felhívni a figyelmet a szokatlan jelenetre. „Az Akasztófa a magyarországi parasztháború (1514) egy jelenete, amint maga a cím is mutatja, nem valami kellemes tárgy: de a vészes csoport fantasztikus hatást vált ki, amely Achim Arnim Egyiptomi Izabelli című elbeszélésében szereplő öreg király bitófájára emlékeztet."[42] — írja róla Gau-

tier. A kép erősen romantikus stílusa a tárgyból következik. A reálisan jellemzett alakok részesei a tragédiának. „Az az érzésünk támad e képet szemlélve, ha Dózsa egyénisége annyira tudta meghódítani a népet, hogy halála után is hűség és kegyelet a jutalma, akkor bizonyára voltak jellemében olyan nemes és fenséges vonások, melyeket letagad az egykorú feljegyzés s ezzel erkölcsi halállal is sujtja a vakmerő népvezért."[43]

Ugyancsak 1868-ban ad hírt a Le Moniteur „Dobozi haláláról", mely a lován feleségével menekülő hőst ábrázolja.[44] Tudjuk még azt is, hogy festett Párisban Rákóczi- és Petőfi-képeket, de ezek részben elkallódtak, részben nehéz őket kiválasztani későbbi, hasonlótárgyú alkotásai közül. Tudjuk azt is, hogy megfestette Napoleon apotheozisát „A császár két utolsó gránátosa" címmel, de ez az alkotása is — sok máshoz hasonlóan — eltűnt, vagy kallódik. Ebben az időben Arcachon halászfaluban a tűzhely fölötti falra egy freskót fest: „Krisztus a tengeren jár."[45]

A Párisban töltött évek eredményeit meghatározni nehéz. Nincs pozitív jegy, aminek útmutatásán el lehetne indulni. Alkotásai széptani értéke önmagukban meghatározhatatlanok és összehasonlítva mással, csalóka képet nyujtanak. A franciákhoz mérten maradinak, akademikusnak látszik, a hazai művészethez mérten pedig újítónak. Igazi értékét nem kizárólag stílusában és külsejében kell keresni, hanem egyéniségében és mondanivalóiban. A l'art pour l'art századában a művészet csak eszköz volt számára, melyen keresztül hitét, gondolkodásmódját és politikáját hirdette. A „felvilágosult" Páris tette számára lehetővé, hogy politikai egyénisége úgy alakuljon, amint az az utókor előtt áll. Szélesebb és biztosabb látómezőt tárt fel előtte, észszerűbben és több tapasztalattal

szemlélte a jelenségeket, mint hazai kortársai. Pedig Párisban is vallották a Goncourt testvérek, hogy nem beszélnek soha zenéről, sem művészetről, mert nem ismerik ezeket.[46] Az idegen főváros nevelte igazán magyarrá. A lázadó magyar hangulatait festette, melyet a császári cenzura állandóan féken tartott itthon. A magyar történelmet és egyéniséget kutatta. Keményen festett és egyszerűen szerkesztett képei magyar tulajdonságok, melyek a hazai művészet fejlődése folyamán mindig fellelhetők.[47] Nem csatlakozott ugyan az impresszionistákhoz, de végérvényesen szakított a biedermeier minden emlékével. Lotz Károlyban, Than Mórban s talán még Székely Bertalanban is több hajlandóság volt a biedermeier iránt, mint Madarászban. Realista emléket hozott magával Párisból, inkább volt kemény és egyszerű, mint édeskés és tetszetős — ez választotta el kortársaitól.

III.

1847 tavaszán kezdődtek a forradalmi mozgolódások. A szomszéd népek közül a lengyelek az elsők. A fiatal demokrata Mieroslavski emelkedett vezetőszerepre; Párisból vette fel a kapcsolatokat a krakkói, varsói, galiciai elégedetlenekkel, de nemzeti forradalma kudarcot szenvedett. Metternich politikája ismét győzött és az újabb diadal intő szó volt a magyarok számára, „mert meg voltak győződve, hogy ugyanezen politika ellenök is fog alkalmaztatni hasonló körülmények közt."[48]

Ezekben az években kezd kialakulni új hazai kultúránk. Első törekvéseink arra irányultak, hogy a német, francia, vagy olasz kultúrához hasonlót teremtsünk itthon s ezért születik a sok fordítás és utánzat. Az egyre fokozódó szellemi életnek Kazinczy, Virág, Kisfaludy, Vörösmarty a vezető alakjai; kipróbált utakat járnak, sokszor ragaszkodnak a megszokott formákhoz, — még a Ludas Matyi is hexaméterekben készül. Egy önmagában zárt kulturát képviseltek, a közönség nem olvasta és kevéssé értette, de szívesen fogadta mindazt, amit a vezető szellemek nem tartottak elég előkelőnek, vagy a németek nyomán „betyárnak" minősítettek. Így Gvadányit, Csokonait és egy ideig Petőfit. Petőfi tehetségét nem a bírálaton, hanem a közönségsikeren mérték le. Költészete jellemző a századra, mert felszabadulást és őszinteséget jelentett. Romantikus bi-

zonyos mértékig mint mindenki s ez a romantika különböző formákat ölthet, Berzsenyinél klasszicizmusban, Vörösmartynál romantikában és Petőfinél realizmusban fejezte ki magát. A magyarság a romantika különböző formáiból kiválasztotta azt, ami izlésének legjobban megfelelt: a valószerű reális formát. Bajza, Toldy és Vörösmarty, kik a legtekintélyesebb bírálatot képviselték, elvetettek minden kisérletet, mely a formák törvényeit igyekezett áthágni. Üldözték a pongyolaságot — közvetve kissé a szabadságot is — nehogy a barbárok, parasztok, vagy betyárok gyanujába keveredjünk. „Nemzeti büszkeségünk minduntalan tűszurások által lett megsértve s mi ezt sokkal nehezebben tűrjük, mint a kardvágást; mi természetesebb tehát, mint hogy minden törekvés arra volt irányozva, hogy irodalmunk színvonala minél inkább oda emelkedjék, hol különösen a német áll, melyet leginkább ismertünk s mely nevelésük folytán a középosztályoknál, de különösen a nőknél sokkal ismertebb volt, mint a magyar."[49]

A szigorú törvények szerint élő litterátorokra az első csapást Petőfi mérte. Német mintaképek helyett Jókaival franciákat fedez fel, az öncélú, zárt kulturát népszerűvé avatja s ami leginkább sértő, hogy az irodalmi szabályok megsértése mellett is tud e szabályokba öltöztetett „barbár" és „paraszti" verseket írni. Bajza és Toldy mereven elutasította ezt a „betyáros irányt", melyre különben is nagy hajlama volt a magyarságnak. Egyedül Vörösmarty ismerte el Petőfiben a rokon tehetséget, de a felfogás közti különbségek áthághatatlanok maradtak köztük. Kazinczyék irányát és a századeleji német idéálokat Petőfi korában a franciák váltják fel. A németek közül egyedül Heine jöhetett számításba, míg a franciák ekkor állították sorompóba legtöbb tehetségüket. Balzac, Dumas, Hugo, Merimé,

Vigny, Georges Sand voltak hazánkban a legtöbbet olvasott írók, de ismerték Thiers történelmét és Guizot bölcseletét is. A legnagyobb hatást mégis Lamartine híres műve, a Girondisták történelme tette. A forradalom tankönyve lett, minden fiatal olvasta — talán egyedül a hűvös és mérsékletes Deák haragudott a munkára. Veszélyesnek tartotta, mert mindenki választott belőel forradalmi ideált és bibliává tették a könyvet, mely sem történelem, nem regény nem volt.

Az írók és litterátorok mögött megkésve következtek a művészek. A sokat idézett és sokat taglalt bécsi iskola nyomdokain jártak, mikor irodalmár társaik figyelmüket már Páris felé fordították. Nehézkesebbek, de talán megfontoltabbak is voltak ezeknél. Valóságérzékük egyenlő volt a költőkével, de kifejezési készségüknek még páréves iskolát kellett végigjárni. Szellemüket és képességeiket tekintve különálló magyar stílust képviseltek — mely különbözött a némettől és a franciától is — de még nem találták meg a formát, mely egyéniségüket maradéktalanul kifejezhette volna. Párhuzamot vonni az egykorú magyar és külföldi alkotások között csak stílusismereti segédeszköz lehet, de nem végleges, megoldás, mert nem magyarázza képzőművészetünk alakulásának belső törvényeit. Csak epigon szerepre mutathat, de nem értelmezheti e művészet szellemét. Esetleg a biedermeiert igazolná, mely nem volt több német eredetű polgárságunk izlésénél. Ez a biedermeier sohasem a magyar festőkultura lényege, hanem idegenből származott stílus, mely csak a felületen virágzott. A biedermeier ellen foglalt állást a Párisból visszatérő Madarász és többé-kevésbé minden történeti festőnk, akik az érzelmes és valószerűtlen császári stílussal szemben a romantikának reálisabb és kézzelfoghatóbb formáját követték.

Madarász Viktor 1870-ben érkezik haza Párisból.[50] A magyar romantika kellős közepén találja magát, körülbelül tíz éve ütötte fel fejét az a hazafias áramlat, mely még a kiegyezés körül, a német szellem reakciójaként született. A külföldieskedő Műegylet is hódol az új eszme előtt; 1859-ben irányváltoztatása első jeleként magyar történelmi festménypályázatot hirdet. A pályázat váratlan sikert aratott annak ellenére, hogy a magyar művészek már rég nem vettek részt a Műegylet életében. Ezt az első pályázatot a még Párisban élő Madarász nyerte: Hunyadi Lászlóját a Nemzeti Muzeum számára megvették s második az ugyancsak Párisban tanuló Klimkovics lett, kinek művét kisorsolásra vásárolta meg a Műegylet.[51] A Párisban élő művészek sikere megérdemelt, mert külsőleg is képviselte a német szellemmel való szembeszállást. Hogy az első siker csak külsőleges volt, azt Madarász későbbi sikertelensége bizonyítja. Nem tudott megmérkőzni a hazai polgárság mélyen gyökerező németes szellemével és azok jutottak előbbre, akik közelebb álltak a polgári körhöz. Kevesen akadtak, akik Franciaországgal és Angliával közvetítettek volna; a külföldiek közül Pagettől és August De Gerandoról érdemes megemlékezni. Paget tanulmányutat tesz nálunk, báró Wesselényi Pólit veszi el feleségül és visszatérve Angliába ismertető könyvet ír hazánkról. August De Gerando a versaillesi királyi kollégiumban készült történettanári pályára, majd gróf Teleki Imre révén jut Erdélybe. Magyarországról szóló történeti művei széles területet ölelnek fel mint címei elárulják: „Essai historique sur l'origine des Hongrois", vagy a „La Transylvanie et ses habitants" és „De l'esprit public en Hongrie depuis la revolution francaise". Haladó szellem, negyvennyolcban a forradalom hírére Párisba siet, de részt vesz a szabadságharcban is.[52] Az

ilyen példákat elfelejtették itthon, az angol és francia történész élete nem sokat jelentett hazai kulturánk készülődésében. Talán egyedül Madarász értékelte őket, a De Gerando családot mindenesetre közelről ismerte — részben még Párisból, részben Erdélyből a Telekiek révén. Pesten is értesült a párisi ujságokról, Gautier-vel és barátaival levelezett.[53] Hazaköltözése előtt nősült, a tizenhét éves, nála huszonhárom évvel fiatalabb Grosjean Adelinet vette feleségül. Hazaköltözött, mert kötelességének tartotta, hogy itthon dolgozzék tovább és mert „nagynevű emberek biztatták a hazajövetelre".[54]

Pestre érkezve nem talált műtermet. Rövid időre a Tudományos Akadémia épületébe költözött, de nemsokára a városligeti Fasorban műtermes villát építtet magának — az elsőt Pesten. A Vasárnapi Ujság már egy évvel előbb tudja és megírja a szokatlan tervet.[55] A hazatérés évében, 1870-ben a közoktatásügyi miniszter történeti festménypályázatot hirdetett. Az első díj száz s a következő két díj ötven-ötven arany. A pályázatra csak vázlatokat lehet beküldeni, melyeket negyven napig kiállítanak, „hogy a közönség és sajtó kifejezhesse fölöttük véleményét" s csak ezután fogják a díjnyertes művészeket vázlataik kivitelezésével megbízni. Nyolc terv érkezett a pályázatra, köztük Madarász első hazai alkotása, „Bethlen Gábor tudósai körében". De erre a pályázatra készültek más jólismert történeti festmények is: Benczur Gyulától „Szent István megkeresztelése"; Székely Bertalantól „V. László és Cilley" és egy másik kompozíció, melynek tárgya: Thököly István a Heistertől ostromolt Árvavárból megmenti tizenhárom éves fiát, Imrét, Vay és Bercsényi által, Than Mór, Orlai Petrics Soma, Löschinger Zsigmond és Dósa Géza művei szerepeltek még.[56] A pályaművek csak meghatározott tárgykörből választhatták

témájukat s Madarász a kiváló politikust, a tudós fejedelmet és hadvezért választotta.

Bethlen Gábor gótikus könyvtárteremben jelenik meg a szemlélő előtt, a terem jobb falán könyvszekrény, balról pedig kariatidszerű szobrok állanak s maga a fejedelem nagy kerek asztal mellett tudósaival vitatkozik. Súlyt helyez a festő a környezetre — ezzel is jellemezni akar —, az alakok aránylag kevés felületet foglalnak el. A tudósok típusokat képviselnek, mint az ellentétként állított két erdélyi főúr. Szembeállításuk szimbolizálja a fejedelem többirányú érdeklődését, mellyel egyszerre fordult a tudósok, politikusok és a bátor katonák felé. A festő minden eszközzel a kimagasló fejedelmi egyéniséget akarja jellemezni, életszerűvé varázsolja és a mult feledéséből kiemelve magyarázza nagyságát. Mindenesetre valószerűbb és a mult valóságának inkább megfelelő hangulat uralkodik a képen, mint az egykorú „Szent István megkeresztelésén". Madarász reális egyensúlyérzéke kerüli a barokkos túlzásokat. Szereti a történelmet és minden cselekedetével ragaszkodik a vélt igazsághoz. Nem a téma hangosságával hívja fel a figyelmet, hanem tartalmával, egyszerű és átgondolt szerkesztési módjával.

Már első hazai alkotása sem aratott sikert. A negyven nap, mely alatt a közönség és sajtó kifejezhette véleményét, Madarász megnemértettségéről tanuskodik. A sajtó egybehangzóan első helyen dícséri Székely Bertalant, majd Benczur Gyula „festői ecsetkezelését", ugyanakkor Madarász kompozícióját „felületesebb mű"-nek nevezi. Nem érdektelen az egykori névtelen kritikust idézni: „Az elsőség Székely Bertalant illeti. E nézetünket örvendetesen támogatja a napisajtó legtekintélyesebb lapjainak összevágó ítélete. ... Nemzeti zamat erélyes

alakok, érdekfeszítő helyzet és nemes alakítás képezi érdemeit e másik vázlatnak is, (A halálos beteg Thököly...) mely a művésznek nemcsak valódi hivatásáról, de igen fejlett szakképzettségéről s alapos tanulmányairól tesz bizonyságot. Ha ezen és ily tulajdonságok bátorítását czélozza a pályázat — mint hisszük is — akkor a bizottmány Székelytől meg nem fogja tagadhatni az első pályadíj kiadását. Sok tehetséget, de a fentebbi előnyöket csak kisebb mértékben tüntetik föl a többi pályázók vázlatai. Így Benczur Gyula (Münchenben) „Szent István király megkeresztelkedését" ábrázoló szép műve is, melyben a könnyű ecsetkezelés és festői előadás meghaladja ugyan Székelyét, de a csoportozatok elrendezése s az egész jelenet történelmi nyomatékossága igényeinket nem képes ugyanoly mértékben kielégíteni. Még felületesebb mű a Madarász Győző képvázlata, ki a bizottság által kitűzött feladatok sorából „Bethlen Gábort tudósai körében" választotta tárgyául. Első pillanatra kissé szemfényvesztő hatással van a nézőre, de sem egészében, sem részleteiben a beható komolyabb bírálat előtt meg nem állja helyét."[57] A zsüri végül is Benczur vázlatának ítélte az első díjat, a két második közül pedig az egyiket Madarásznak; a másik ötven aranyat nem adták ki senkinek. Még ez az eredmény is kizárólag Székely Bertalannak volt köszönhető, aki nem tartotta meg a pályázati feltételeket s így elesett az első díjtól, mert vázlata mellett a kivitelezett képet is benyujtotta és tárgyát sem választotta az előírt témák közül. A szigorú bizottság is kitűnőnek tartotta Székely alkotását úgy, hogy a festmény megvételét ajánlotta a Muzeumnak.[58]

Madarász hivatalosan a második helyre jutott, s ez az ötven arany művészi tekintélyének csökkenését jelentette. Pályadíjnyertes vázlatának kivitelezésével két évvel később, 1872-ben

bízza meg a kultuszminiszter, háromezer forint tiszteletdíj mellett. Az összeg a művészek megsegítésére előirányzott költségvetésből került ki. Madarász mellett ugyanekkor sokan mások is kaptak megbízást, így Ligeti Antal és Wagner Sándor Visegrád történelmi tájképére, Haan Antal a Nemzeti Muzeum számára Rafael Athéni iskolájának másolására, Brodszky Sándor Szigliget tájképére; Kovács Mihály az Ipolyi-képtár számára Ipolyi Arnold püspök arcképét, Izsó Miklós, Szalay László, Engel József pedig Révay Miklós arcmását készítette. A képzőművészeti tanács javaslatára Valentini János, Somogyi Dániel, Ebner Lajos, Richter Zsigmond, Hegedüs István, Deutsch Ignác, Aggházy Gyula, Baditz Ottó, Kratzmann Ede és Oláh György kapott ösztöndíjat, Mezey József megvakult festő pedig háromszáz forint segélyt.[59] Hazai képzőművészetünk történetében kétségkívül jelentős esemény volt a megrendeléseknek és ösztöndíjaknak ilyenarányú adományozása. Eötvös volt az első kultuszminiszter, aki méltányolta a magyar képzőművészet hivatását.

Bethlen Gáborral 1873-ban készült el. A Nemzeti Muzeum tulajdona lett, később erdélyi témája miatt a kolozsvári muzeumba került letétként. Vázlata ma a Fővárosi Képtáré.

Ebben az évben halt meg apja, Madarász András hetvenhat éves korában Csetneken.[60] Apja halálával elég nagy vagyon és még nagyobb felelősség hárult a művészre, bányát, gyárat és ércáru üzletet örökölt.[61] Az örökség terhet jelentett számára, mert nem volt semmi üzleti érzéke. Később, midőn megúnja a sikertelen művészpályát és beül az örökölt üzletbe, tönkremegy az egész vagyon.

Ugyanebben az évben újabb történeti festménypályázatot hirdettek, szabadon választott tárgyú művekre. A hat pályázó

közül csak három nyujtott be új kompozíciót: Ország Antal, Madarász és Strohmeyer, míg Weber Henrik, Than Mór és Székely Bertalan régebbi alkotásaival pályázott. Madarász Mátyás király életéből azt a jelenetet örökíti meg, midőn Podjebrad cseh király bemutatja Mátyásnak Vitéz Jánost, a magyar küldöttséggel. A korszak első magyar kritikusa, Keleti Gusztáv, inkább Weber, Than Mór és Székely Bertalan felé húz, Madarász művét egyszerűen „gyarló kisérletnek" minősíti. „Az akaratlan derültség, melybe az előbbi vázlat (Ország Antal: Kont és a harminc nemes kivégeztetése) ejtette a szemlélőt, a szóbanforgó műben is némi táplálékot talál, de csak addig tart s azután keserűbb ízű humorrá változik át, mihelyt az érdemes művész kiléte iránt tisztába jöttünk. A Nemzeti Múzeum képtárának ugyanazon termében függő régibb és jelen festményei nem mentegetik a művészt e gyarló kísérlete bemutatásáért, sőt vádat emelnek ellene — succès oblige! — a siker kötelességeket hárít a művészre, melyekről a pályázó ezuttal sajnos megfeledkezett."[62] Erre az időszakra tehető egy másik történeti festményének terve is: „Zrinyi Miklós szigetvári kirohanása előtt."[63] Csak vázlata ismert, megvalósításától valószínüleg sikertelenségei miatt állt el a művész.

Saját közlése szerint ebben az évben nyeri el Bécsben a művészek érmét, hogy mely képeivel, nem tudni.[64]

Még az 1873-as történeti festménypályázat előtt egy évvel, 1872-ben kapja Eötvös József arcképének megfestésére a megbizatást. A muzeumi képcsarnok egylet rendelte e festményt a Muzeum számára s ugyanakkor akart az időközben Párisban híressé vált Munkácsytól egy magyar életképet vásárolni. A két festmény megrendelésére a szétküldött gyűjtőíveken ötezer forint gyűlt össze, ebből ezerötszáz forintot ajánlottak fel

Madarásznak s írtak egyuttal Munkácsynak Párisba az életkép miatt. Munkácsy válaszában először tizennyolcezer forintot kért festményeért, de pár nap mulva már azt válaszolta, hogy a képet időközben negyvenezer frankért eladta Párisban.[65] Madarász a kapott megrendeléssel két év mulva, 1874-ben készült el. A megrendelés és a kultuszminiszter arcképének megfestése a korszak egyik legkitüntetőbb megbizatása volt. „Nehezebb, de egyuttal megtisztelőbb feladat újabb időben hazai festőink közül nem jutott senkinek, mert e feladat természetében rejlett az igény, hogy ez arckép a történelmi festmény magas színvonaláig emelkedjék s azért feszült érdekkel vártuk a mű kiállíttatását, melynek sikeréhez legmelegebb óhajtásaink fűződtek."[66] Madarász az idézet szerint is és a korábbi éles bírálatok ellenére még mindíg a legnagyobb hazai festők közé tartozott, akire nyugodtan lehetett bízni a nehéz és kitűntető feladatot. Még mindíg a történeti festmény volt a festőművészet csúcspontja s az arcképet is úgy kellett megoldani, hogy a „történelmi festmény magas színvonaláig emelkedjék". Az a bírálat, mely később elvetette az arcképet, nem volt képes megérteni Madarász formai egyszerűségét és keresetlenségét; ez vetette el négy évvel előbb a fiatal Szinnyei korszakalkotó próbálkozását is. A maradi közszellem szigorúan őrködött a régi formák fölött, nem engedett semmi idegenszerűt szóhoz jutni, még mindíg műfajok szerint gondolkodott. Talán egyedül Munkácsynak volt szabad a korlátokon túllépnie, de ezt is a szokatlan külföldi siker indokolhatta.

Érdekes Keleti Gusztávnak az Eötvös arcképről írt bírálatát idézni és visszaemlékezni azokra, melyeket Gautier írt annakidején.

„A művész felfogása az volt, hogy Eötvöst nagy eszméi és tervei szellemi műhelyében, munkásságának belső légkörében ábrázolja. S ezért dolgozószobájában, íróasztala előtt ülve mutatja nekünk, de mégis úgy, hogy áldásos és gazdag szereplésének minden iránya a környezetében felhalmozott melléktárgyakon jelképies czélzattal visszatükröződjék... Csakhogy mindez másodrangú történelmi igazság, s mint a kompoziczió alkatrészei csak úgy jöhetnek számításba, ha egymás között, főkép pedig a dolog lényegével, a főalakkal helyes arányban és vonatkozásban állanak. És itt tárul fel előttünk az egész kép leggyöngébb oldala. Eötvös nyugtalan s habár ülő, de mégis eleven mozdulatban keresztirányban szétnyúló alakja se térileg, se eszményileg nem alkotja kívánatos nyomatékkal a kép központját. Mintha izgatott társalgás közben székéről fel akarna ugorni, oly nyugtalanítólag hat a szemlélőre. A mi pedig az arcz élethűségét illeti, azt elég szerencsésen eltalálta a művész, csakhogy a szellem és szívjóság bélyege nélkül, mely Eötvös magas homlokán és izgékony arczvonásain tükrözött... De nem tévedek egyéni óhajok fejtegetésébe. Madarász jó szándéka a feladat nehézségei fölött csak fél sikert tudott elérni; mindazonáltal tekintetbe kell vennünk, hogy nem festette élet után, csak a fennmaradt fényképek nyomán, a még mindnyájunk élénk emlékezetében levő férfiú alakját és vonásait. Nem kívánhatjuk azonban, hogy minden művész úgy tehessen, mint Rigaud, a ki másfélórai társalgás után puszta emlékezetből a megszólalásig híven festette meg Rankénak arczképét. De a mit méltán megkívánhattunk volna Madarásztól, mint oly művésztől, ki Párisban huzamos ideig tartózkodván, az ottani képtárakban a renaissance és a mult század legjelesebb arczképfestészeinek: egy Van Dyck és Rubens, Hals és Rigaud, Largil-

lière és Reynolds műveit tanulmányozhatná, hogy a kezek kivitelében nagyobb műgondot s ily emlékszerű arczkép bölcs és művészi elrendezése körül, szóval a kompoziczióban fejlettebb izlést és magasabb rendü szakismeretet tanusitson."[67] A bírálat gyakran nemcsak a festmény értékeit jellemzi, hanem a bíráló szemléleti módját is. Nem Madarász realista, vagy romantikus felfogása volt a sikertelenség oka, hanem lehetett a műbíráló közönség másirányú igénye is.

1874-ben, valószínű tehát, hogy az Eötvös-arckép kiállítása után rendelte meg gróf Andrássy Manó I. Ferenc József megkoronázását ábrázoló csoportképet. A festmény a jelenvolt főurakat és főpapokat tünteti fel abban az öltözetben, melyet az ünnepségek alatt viseltek. Tekintettel arra, hogy Madarász a koronázáson nem volt jelen, egyori fényképfelvételek segítségével komponálta festményét.[68] Az újabb alkotás inkább csoportarcképnek számít, semmint történelmi festménynek, mert fontosabb a jelenlevők arcképszerű hűsége, mint maga az esemény. Jobban is megfelelt a téma ilyenszerű megoldása Madarásznak, mint történeti fontosságú cselekedetté avatni a jelenetet. Kevésbé tagadta meg régi elveit.

1875-ben festi a „Petőfi halála" című kompozícióját. Festői értékekben szegényebb többi alkotásánál, bizonyos mértékig hideg pátosz és üres romantika uralkodik az alkotáson. Más céllal mint eddig: a magyar népnek festette képét „úgy, ahogy gondolta, ahogy a költő a nép képzeletében él." S a festőnek igaza lett, mert alkotása rövid időn belül a legnagyobb népszerűségre tett szert. Alig volt paraszthház, kocsma, vagy kispolgári lakás, ahol ennek a képnek rosszabb, vagy jobb másolata ne függött volna a falon. A nagy népszerűségből azonban semmi haszna nem volt, festménye műtermében maradt, csupán a másolatok jutottak a közönség elé.[69]

Ebben az időben keletkezhettek a Vásárhelyi család arcképei is. Sikertelensége miatt hátat fordít a történelmi festményeknek és idejét inkább a portrénak szenteli. Ez az arcképsorozat igazolja — minden méltatlan támadás ellenére is — festői tehetségét, mely néha kevésbé sikerült alkotásokba botlott, de végeredményben egyenértékű versenytársaivá avatta Székelynek, Than Mórnak, Benczurnak és a többieknek. 1877-ben feleségéről fest két arcképet, majd megrendelésre Andrássy Gyula grófét,[70] melyet félbeszakít és négy év mulva fejez be, amikor a külügyminiszter Pestre jön és modellt ül a festőnek. Közben Deák Ferenc portréját[71] és egy, vagy két tájképet. Békés témákat festett, csöndes művész lett, inkább Párisból jött nemzeti ereklye, semmint olyan tényező, aki még képes irányítani a honi művészet alakulását. Véletlenül, vagy becsületből választották 1876 elején a Dugonics-szobor megbírálására fölkért bizottság tagjai közé. Az előző évben meghalt Izsó műtermében jött össze Pulszky Ferenc, Keleti Gusztáv, Lotz Károly Orlai-Petrics Soma, Than Mór, Székely Bertalan és Horváth Mihály.[72] Mindössze negyvenhat éves, de már az öregek közé számít. Még mindíg művészetének akart élni városligeti műtermében, de a körülmények és a közízlés nem engedték. Ezért választotta az arcképet; békés feladatnak tekintette, mely megóvja attól is, hogy „lázadó" elveit végleg feladja. Ezek az arcképei ismeretlenek maradtak, mert inkább kedvtelésből magának festette őket, nem a kritikusok és közönség szemének szánta. Közben anyagi gondok szorongatták, az örökség üzleti ügyeihez nem nagyon értett és családját kellett eltartania.

Az a tizenöt, tizenhat év, mely Madarász korai alkotásait e későbbiektől elválasztja, nagy változást képvisel. A változás lényegét a kiegyezés jelentette, mely új felfogást és stílust

hozott a hazai szellem alakulásába. Már Madarász előtt is anachronizmusként hathatott a Diana fürdőben kiállított „Bujdosó álmára" visszagondolni, s hamarosan szétfoszlott a „Kuruc és labanc" dicsősége; egykor a közönség ha nem is értette a festő művészetének lényegét, de legalább megragadta a téma és sejtette a tárgy célzatát. Dicső sorozatként láthatta maga előtt Hunyadi ravatalát, Zrinyi Ilonát, Zách Klárát, Zrinyit és Frangepánt, Dózsa Györgyöt, melyet megbecsült, mivel Párisban már hivatalos sikert aratott és tetszett neki, mert úgy vélte, hogy érti az alkotás mondanivalóit. De itthon az enyhe polgári légkörben a „lázadók" sorozata megszakadt, talán a legjellemzőbb az első megbizatás, a békés és tudós Bethlen Gábor témája. A börtönöket, hóhérokat és bitófákat tudósok váltják fel, — csöndes tableau, melynek már semmi köze nincs a nemzeti tragédiákhoz és drámákhoz.[73] Ebben a szellemben alakulnak további történeti képei is, a Mátyás királyról festett és később a megalkuvás csúcspontjaként az I. Ferenc József megkoronázását ábrázoló festmény. Csak külső körülmények kényszeríthették arra az útra, mely a Bujdosótól, Dózsán keresztül Ferenc József császár és királyig vezet. Ez az út egyben a művészi erő elapadását is jelentette. Mindinkább hátat fordít a történelmi festészetnek, mely mások kezében még virágzó stílusforma. Már kivételes eseménynek számít itthon, ha történeti festménybe kezd. Nem volt termékeny művész, de természetellenesnek hat az arány párisi és hazai történeti alkotásai között. Párisban mindössze három képet festett, melynek nem magyar tárgya volt, itthon mindössze három történeti képet, melyeknek tárgya ugyan magyar, de mondanivalója alig a művészé. Hazai festményei elvesztették azt a tömör és tragikus jelleget, ami művészetét éppen jellemezte, epikussá és idil-

likussá lett hűtlenül a Dózsa-képek stílusához. Semlegesült művészete és úgy látszik, hogy feladta eddigi politikus magatartását. Első itthoni alkotása, „Bethlen Gábor" 1870—73-ból való, majd egy év mulva a szintén történeti művek közé sorolható „Koronázási ünnepély", „Mátyás Podjebrad előtt" szintén 1873-ból és 1879-ből az utolsó történeti festménye: „Zápolya Izabella". Az újabb alkotás csak idilli kísérletnek számíthat a párisiak mellett, de legalább pártállás a török oldalán, akiket jobbnak ítélt a Habsburgoknál. Mintha mentegetni akarná magát a Ferenc József koronázását ábrázoló festményeért.[74]

A Képzőművészeti Szemle kritikusa jellemzi a legjobban a festő elhatározását: „Örvendetes jelenség, hogy két jeles történeti festőnk: Madarász Viktor, ki „Izabella királyné"-ját közelebb fejezi be és Székely Bertalan a mai kedvezőtlen viszonyok dacára is, ily nagyobb szabású művekre fordítják erejüket."[75] Az előző évben aratta Munkácsy a fiatal Madarászhoz hasonlóan nagy külföldi sikereit; a bécsi Akadémia tiszteleti tagjává választotta és ekkor nyerte el „Milton halálával" a párisi nagy érmet. A híressé vált képet Párisból Bécsbe, majd utóljára hozzánk küldte el kiállítani.[76]

A Zápolya Izabella, a visszavonult festő újabb alkotása megérdemelt feltűnést keltett. Bár távolodást jelentett a művész ideáljától, de közelebb esett a közönség és a bírálat ideáljához. Reális és színpadias térszemlélete, a jelenet mozgalmassága, a bársonyok és szövetek gazdagsága, vagy az erős színhatásokra való törekvés Benczurra emlékeztet. Gondosan és kifogástalan korhűséggel festette képét, gyakran a részletekben is elmerül, úgylátszik már több súlyt helyez a mű külső szépségeire, mint a történet mögött rejlő érzésekre. A fest-

mény a fiatal özvegy királynét ábrázolja gyermekével, mögötte a politikus barát Fráter György s előtte a Szultán térdreborult követe. A milleneumi kiállításkor nyert aranyérmet[77] s ekkor vette meg az állam a Szépművészeti Múzeum számára.[78] Későn jött elismerése az öregedő művésznek s mintha Keleti Gusztáv is érezné korábbi tévedéseit, megváltozott hangon ír róla. „Másnemű és vigasztalóbb tanulságot hirdet a Weber Henrik (1867†) és Madarász Viktor hazai tárgyú nagy történelmi festménye, azt a tanulságot t. i., hogy válságos időkben, újabb keletű festészetünk bölcsőkorában sem hiányoztak nálunk a nagyobbszabású és magasabb hivatású tehetségek... A szín eleven kultusza századunk közepe táján mindenfelé szunnyadni látszott s ritka kivétel, sőt merészség számba ment, ha valaki e téren egyéni impulzusát követve, az uralkodó konvenczión túlemelkedni iparkodott. Ilyen kivételt képvisel Madarász Viktor. Zápolya Izabella című festményének éppen a friss színfoltok eleven bokrétája képezi főérdemét. Művészetének ezt az éltető elemét akkor Madarász csak a párisi boszorkánykonyhából hozhatta haza; bizonyára sok más eszménnyel és reformigénnyel fogékony lelkében, a melyekre nézve hazai művészeti viszonyaink között alkalmas tért és termékeny talajt nem találván, művészetének további gyakorlásáról is — reményt vesztve — lemondott. Ilyen jeles műve előtt ez a szomorú elhatározása megdöbbentő s nem látszik könnyen megmagyarázhatónak, mert ebben s több más nagyobbszabású művében oly előkelő tulajdonokat igazolt, melyek őt akkoriban művészetünk egyik vezéralakjává avathatták volna. A sajnos tényen ma már változtatni nem lehet. Madarász önként lépett ki ifjú művészetünk lendítő tényezőinek sorából, de örvendenünk kell régibb alkotásaival jól kiérdemelt azon erkölcsi elégtételnek, me-

lyet a kormány neki ez alkalommal nyujtott az által, hogy említett derék festményét a keletkezőben levő Szépművészeti Múzeum számára megszerezte."[79] A nagytekintélyű kritikus későn ismeri el a tehetséget és megkésve sajnálja a művészethez hűtlenné lett művészt.

A Zápolya Izabella után még következett egy-két kísérlet, de ezek már nem mérhetők Madarász korábbi alkotásaihoz. 1879-ben festette meg Vak Bottyán c. történeti zsánerképét, melynek csak vázlata ismert, s mely a harcból hazatérő vitéz és fiatal felesége találkozását ábrázolja.[80] Több tanulmányt készített Rákóczi lovasalakjához, majd mégegyszer festi Krisztust az olajfák hegyén, a párisi példány után.[81] Ezek az alkotások a korábbi művek emlékeiből merítenek ihletet. Az 1881-iki történelmi festménypályázaton már nem szerepel a neve. Egyre jobban elfoglalja az üzleti gond és felhagy a művészettel. Csalódottan hátatfordít régebbi vásznainak, kereskedő lesz és polgári életformát választ. Ezek voltak Madarász utolsó érdemes alkotásai. 1883-ban meghal felesége s egyedül marad kis gyermekeivel. Fiatalon, negyven éves korában ért véget művészi pályája. A körülmények késztették rá, a romantikus korszak hozta sikereit és sikertelenségét is. Későbbi, öregkori művei már alig érdemesek az említésre, inkább egy műkedvelő szórakozását, mint művészi teljesítményét képviselték.

IV.

Madarász 1880-ban, ötven éves korában visszavonult a művészettől s 1900-ig alig vesz ecsetet a kezébe. Az első tíz évben, 1890-ig jóformán semmit sem fest s ezt a tétlenséget csupán egyszer, 1883-ban szakítja meg, amikor id. Szumrák Pál arcképét festi meg. A másik tíz év alatt pedig, 1890—1900-ig mindössze hat képet festett, hozzátartozóinak, rokonainak portréit. Üzletének élt, de nem értett az új mesterséghez s így aránylag rövid idő alatt teljesen tönkrement. A felszámolás költségei minden ingatlan vagyonát felemésztették, kénytelen volt eladni városligeti műtermes házát, iglói rézhámorait és telkeit, melyeket a város vett meg és Madarász-park néven kertté alakított át.[82]

Anyagi körülményei kényszerítették, hogy ismét festeni kezdjen, de már későn jött a milléneumi elismertetés és Keleti Gusztáv dícsérő sorai. Hetven éves korára megfogytak erői, joggal méltányolható alkotást nem tudott létrehozni. 1900-ban szétfoszlott a régi romantika minden dicsősége, az új nemzedék messze elhagyta az öreg mestert. Honvédhadnagyi nyugdíjából és a Szépművészeti Muzeum 200 koronás kegydíjából élt a gellérthegyi műteremházban s időnként az állam vette meg egy-egy régibb művét.[83] Művészete, amit hetven éves fejjel kezdett újra, nem számított többé s ha a tárlatlátogató kö-

zönség találkozott is itt-ott újabb alkotásával, érezhette, hogy ezt nem művészi érdem, hanem az öregedő mester iránti kegyelet fogadta be a fiatalok közé. Csendes és igénytelen képeket festett, nem haladt a korral, hanem gyengébb és szentimentálisabb lett. Fiatal korában a keveset alkotó művészek közé tartozott s megöregedve, mintha pótolni akarná mindazt amit elmulasztott, mintha pótolni akarná a húsz év tétlenségét, kétszeres szorgalommal festi képeit. Sikerei már nem lehettek s ami sikerben még része volt, az jubileumi elismerésként hódolt előtte. Öregkori művei nem tartoznak érdemes oeuvrejéhez, más stílust képviselnek mint a fiatalkoriak és a két korszak alkotásai élesen elhatárolhatók egymástól. Nem lehet őket az esztétikus igényével egymás mellé sorakoztatni, csupán a teljességre való törekvés fűzi őket a fiatalkori alkotásokhoz. Művészileg jóformán teljesen értéktelenek, kettétört művészéletről tesznek szomorú tanubizonyságot. Az utókor feladata hiteles és teljes képet rajzolni Madarász értékeiről és a képet egészíti ki az öregkori alkotások hosszú sora.

1900-ban kezd ismét festeni. Kevésbé érdeklik már a régi történelmi témák, elsősorban az arcképek felé fordul. Gyermekeit, unokáit, távolabbi rokonait festi meg, 1902-ből pedig két önarcképe ismert. Maga a tárgyváltozás stílusváltozást is jelent, mintha újra gyakorolna, vagy kipróbálná tehetségét, hogy futja-e még nagyobbszabású alkotásra. 1903 és 1904 között Madarász Pál, György, Andor, Andorné, Edit és Adeline arcképeit festi, majd 1904-ben a tokaji bortermelők pályázatára plakáttervet küld be, ahol Czigány Dezső, Borszéki Frigyes és Mosonyi-Pfeiferrel együtt dícséretet nyert.[84] Ebben az évben nyílik meg a Nemzeti Szalonban gyüjteményes kiállítása, a milléneum után az első kísérlet, hogy az érdemtelenül

elfelejtett művészt újra ismertté és elismertté tegye. Itt nyílik számára először alkalom, hogy öregkori műveit nagyobb számban állítsa ki és e kiállítás katalogusa teszi lehetővé több képe keltezését. Így sorolhatók elsősorban stílusismereti alapon 1900 és 1904 közé a katalogusban feltűntetett eddig ismeretlen alkotásai, mint a fontosabbak közül: Szent Isvtán felajánlja a Koronát Szűz Máriának, A három halott, Napoleon Nagy Frigyes sírjánál (vázlat), Faust (Lenau után, vázlat), Kossuth három arcképe, Kazinczy, Petőfi, gróf Bercsényi Miklós, Guttenberg arcképei és a Rákóczi fogságához készített ablaktanulmánya. De ki voltak állítva legjobb párisi művei, a Hunyadi László, a Zrinyi és Frangepán, a Dózsa Népe mellett egypár rajza és vázlata is.

1905-ben Kalajev történetét festi meg. Az orosz forradalmár ujságokban érkezett híre, felkeltette érdeklődését, hőssé akarta avatni,[85] — kisebb sikerrel, mint egykor Dózsa Györgyöt próbálta. A „Zrinyi és Frangepán" módosított kompozícióját alkalmazza újra. A két alkotás összevetése szemléltetően mutatja a hanyatlást. Az egymással szemben ülő két fogoly elrajzolt alakja semmit sem mond a történtekről, elmaradnak a háttérből a jellegzetes mellékalakok és helyüket egy bizonytalanul megjelenő angyal foglalja el. A szerkesztés és a rajz fogyatékosságával egyenes arányban áll a színek elerőtlenedése is, de nem szabad elfelejteni, hogy a művész ekkor már hetvenöt éves. Ugyanebben az évben festi „II. Rákóczi Ferenc bécsújhelyi börtönében a hattyukat eteti" c. képét. A téma sokat foglalkoztatta, már az előző évben vázlatokat készített hozzá. Újra a régi igényekkel lép fel, két métert megközelítő vásznon alakítja képét, de maga is érezhette a hibákat, mert kétszer festi meg. Maga a tárgy sem nyujtott sok lehető-

séget a festői megoldásra; a börtön ablakából kihajló Rákóczi az ablak előtti tavon uszkáló hattyukat eteti. Másik, ez évben készült Rákóczi-témájú képe a fejedelem lovasalakját ábrázolja a háttérben Pozsony látképével. A két alkotás talán méltatlan a nagy fejedelemhez, gyenge próbálkozás a felmerülő formai problémákkal, melyeket az öreg művész már nem képes megoldani. Hasonlóan erőtlen a következő évben festett „Karácsony a temetőben" c. alkotása is. A „Hunyadi László" emléke kísért, a mesterséges világítás problémái kerülnek előtérbe, de a fény feloldódik és kisiklik a művész keze alól. Utolsó alkotásai közül való a „Koldus sírja", melyet József királyi herceg vásárolt meg.[86]

Az említett néhány történeti kép mellett nagyszámú arcképet fest. Gyermekeit, rokonait többször is megfesti, de hasonlókép sokszor előfordulnak Rákóczi, Kossuth, Petőfi portréi is. Régi negyvennyolcas elvei választják ki számára az új témákat; a „Perényi Péter", „I. Ferdinánd és a börtönben sínylődő Perényi" (1910) „Perényi Péter a magyar Korona elnyeléséről ábrándozik" c. művei a Rákóczi-témához hasonló ciklust alkotnak. Majd ismét Kossuth arcképe következik, Washington és Napoleon portréja, utolsó datált alkotásként pedig 1913-ból, nyolcvanhárom éves korából mégegyszer Rákóczi arcképe. Oeuvrejét teljesebbé teszi egy-két alföldi tájképe, de történelmi műveihez hasonlóan ezek is messze esnek az egykori Szélmalmos tájkép frissességétől és költőiességétől.

E késő művein az öregkor minden vonása fellelhető nemcsak rajzban és színben hiányosak, unalmasakká válnak maguk a témák is, a művészi meggyőződés már nem képes elhitető módon formát ölteni. Csak a jóakaratú szemlélő sejtheti mindazt, amit a művész mondani és bizonyítani akar. A felvilágo-

sodásba vetett hit, a szabadság eszméje és a romantika régi formái időszerűtlenekké váltak, de művészi alkotások révén még történelmi jogosultságuk lehetne. E festményeket elsősorban a kegyelet említi. Sorsa jellemzően a magyar festőé volt, kinek művei akkor váltak becsesekké, amikor időszerűtlenekké lettek. Sorsát és gondolkozását legőszintébben leánya visszaemlékezése fejezi ki: „Soha embert nem láttam, ki őszintébben hitt volna magyar faja nagyrahivatottságában, gyönyörű sok erényében. Nem láttam senkit, ki annyira át tudta érezni nemzete minden szenvedését s kinek annyira fájt, magyar álmainak valóra nem válása."[37]

1917 január 10-én halt meg nyolcvanhét éves korában. A főváros díszsírhelyén temették el s ravatalát a Szépművészeti Muzeumban Hunyadi László című képe mintájára állították fel.

V.

Az összes szellemi irányzatok közül a legnehezebben körvonalazható a romantika. Nemcsak azért, mert hiányzik belőle a részleteket is meghatározó törvény és csak nagy általánosságban engedelmeskedik közös jellemvonásoknak, hanem azért is, mert a legváltozatosabb formákat használja fel mondanivalóinak kifejezésére. Ilyen közös jellemvonás lehet elsősorban a keresztény szellem, a germán szellem, vagy a francia szellem, mely meghatározások rendet teremthetnek a szerte ágazó törekvésekben — közös értékelési alapot biztosítanak és ugyanakkor erős határokat emelnek az idézett törekvések közé. De a legszembetűnőbb közös jellemvonás a keresztény erkölcsi érték, mely kupolaként zárja be és kivétel nélkül magában foglalja az egész korszakot. Csak a legnagyobbakat említve is világosabb a tétel helyessége, mert Hugo, Novalis, Byron, Széchenyi, Petőfi egyéni értékei mind e szigorú igazságból származnak. A tisztánlátó romantikus a kezdődő liberalizmus korszakában önmaga felé fordul, hogy megtalálja a legfontosabb problémákat, melyek mindíg nemzeti és általánosabb erkölcsi tételekben gyökereznek. Amit akademikus, vagy amit biedermeier szellemnek nevezzük, nem annyira a klasszikus kor csökevénye, mint inkább a romantikának túlzott erkölcsi rendje. Így választható el aztán szükségszerűleg a magyar romantika

más népektől — Szekfü szerint Széchenyi óta elsősorban a keresztény-germán kultúrközösségtől. Ettől kezdődőleg alakul az ő elmélete szerint a keresztény-magyar szellem.[88]

A hazai romantika részben egy állandó német és egy újító francia szellem hatásaként született. Mennyiségében nem éri el a németekét és minőségében nem a franciákét. A két irány, bizonyos fokig nálunk egyenlítődik ki és lényegében más romantikát hoz létre mint akár az egyik, akár a másik. Ez a más-jelleg okozza a csalódást, mert hazai festészetünket elmaradottsággal vádolja. Ha a jelenséget önmagában szemléljük, akkor az állandó nyugateurópai összehasonlítások helyett új magyar rendet fogunk felállítani, mely teljesebben és őszintébben fejezheti ki e művészet igaz értékeitt. Honi romantikus festőink nem állíthatók Delacroix, vagy Rethel mellé, bár nyugati újítások ösztönözték őket. Kulturánk zártabb és egységesebb képet vetít, ha a Kárpátokon belül marad. Minden összehasonlítás segédeszköz: a való szellem kifejezhetőségének vágya, mely körülírásokra és hasonlatokra szorul. Példa rá Madarász Viktor művészete, ki végletekben alkotott, de a két véglet között volt mindig valami meg nem valósítható, ami éppen magyarságát igazolta s amit csak sejthet a szemlélő.

A zárt és összehasonlíthatatlanul különböző jelleg magyarázza mult századi művészetünk minden sajátságát. Ha lehet jelzőkkel meghatározni, akkor komolyságáról, elmélyülő, magyarázó jellegéről és gyakran naivitásáról beszélhetünk. E jelzők határozzák meg historizmusunkat is, mely a franciáknál minden tragikus emlék és tárgy ellenére komolyabb, a német pátosznál pedig tartalmasabb marad. Történetiségünk nemzeti tulajdonság; itt határozható meg kulturánk nyugat segítsége nélkül is. A művészetet, mely ezt sokszor kifejezte, Gere-

vich professzor „kevésnek" ítéli meg: „Régi és újabb művészetünk (éppígy) kevés volt a magyar karaktert megörökíteni, méltóságában a szertartásos merevséget kerülő, szabad és büszke tekintetű, nyugodt erőt mutató, örömében nem bizakodó, bánatában és szenvedésében sem toporzékoló örök magyar típusát az együttérzés melegségével kiformálni." Majd a romantikusok felé fordulva így folytatja: „Ez a magyarság buzog Izsó Miklós szobraiban és borong Munkácsy örökérvényű, fojtott temparamentumu magyar népi alakjaiban, Székely Bertalan, Madarász Viktor és Benczur Gyula igazi magyar szemmel meglátott történeti hőseiben, ez a magyar erő dagasztja Fadrusz Hollós Mátyásának páncélba öltöztetett mellét." Gerevich professzor, a magyar művészet szellemének kutatója nem talál külön vonásokat a romantikusok számára, a legnagyobb természetességgel illeszti be őket a középkori szárnyasoltárok és a legújabbkori művészi törekvések közé. Ez a magyar romantika nem bizonyult hivalkodónak és újszerűnek, témáihoz és eszközeihez mérten szerény maradt, állandó sajátja lett a magyar művészetnek, mint a reneszánsz és a klasszicizmus.

A század első felének hivatott magyar történeti festője az osztrák Geiger. A mulasztás nem a magyar szellem készületlenségét okolja egyedül, hanem nagyrészt az elégedetlen viszonyokat. Ennél jóindulatúbb volt Marastoni iskolája és sokkal szakképzettebb a bécsi irány. Balassa Ferenc a legtehetségesebbek közé tartozott és az ő példáján igyekszik kimutatni Balázs-Piri László azt a különbséget, mely a fiatal magyar történeti festészetet Geiger modorosságától, vagy az akadémiák merevségétől elválasztja. Már nem alkalmazható a sablon a következő nemzedékre, amely új utakat jár, hogy megkeresse és kialakítsa a magyar művészet egyéniségét. Az élen a ked-

velt osztrákok járnak, akiknek — Bécs révén — elsősorban volt jogosultságuk a művészethez. Mint már említettük, az újjáépített esztergomi székesegyházban a magyarok közül egyedül Ferenczy István jut szóhoz, Czélkuti-Züllich Rómából küldi jobb műveit, Engel József Londonban és Rómában jár, mielőtt itthon megtelepednék, a fiatalon elhúnyt Izsó, a magyar szobrász pedig Bécsben és Münchenben tanul. Markó Károly gyermekeivel Rómából magyarkodik és Brodszky Sándort ismét München hódította el. Ligeti Antalt kisázsiai és afrikai útja teszi nevezetessé, Borsos József jóformán végig Waldmüllernél ragad, majd később Lotz Károlyék következnek és Zichy Mihály, ki Bécsből Oroszországba vándorol. A jegyzék rövid és távolról sem teljes, de talán eléggé érzékelteti a kezdet lényegét. Hasonlóképpen alkaulhatna a történeti festők sora, Molnár József, Kovács Mihály, Vizkelety Béla, Szemlér Mihály, Kiss Bálint, Orlai-Petrics Soma, Weber Henrik és Than Mórral. Körülbelül ez az alap, amire a század második felében építeni lehet. Ezek után következik a felújulás, mely részben innen, de majd elsősorban önmagából meríti erőit. A francia művészet nemzeti jellegét a szín és valeur problémái, az impresszionizmus jelentette; a németét a formai és gondolati elemek találkozása, az expresszionizmus; a honi művészet sajátságai pedig a klasszicizmusban, majd a történetiségben jelentkeznek.

Pollackék nemes klasszicizmusát Ybl hatásaiban rombolja le s a megváltozott helyzeten még Lechner igyekezete sem tud segíteni. De másrészről Ferenczy élete bukással végződött, mert a szobrászat nem bizonyult olyan mértékű közszükségletnek, mint a felhigított szecesszionista épületek divatja. Senki sem vette észre a kerülő utat, hogy Canova és Thorwaldsen mögött a klasszikus görög és latin kulturát szeretjük, legalább

is nem ezért érte gáncs Ferenczy művészetét. Később Izsó látta a helyes utat, de nem nyílott rá alkalma, hogy becsülettel járja végig. Kicsit elrugaszkodott az európai konvencióktól — és mégis rokon Carpeaux-val —, ezért lett elsősorban magyar szobrász. A kezdő festők dicsősége eleinte mulandónak bizonyult, később az utókor tisztázta őket a sok vád előtt. Madarász fiatal tehetségét Delaroche és Cogniet fárasztotta, a másik nagy sikereket elért művészét, Munkácsyét pedig senki, mert Munkácsy következetesen hű maradt a multhoz és a jelen igényeihez. A XIX. század művésze különc, mert mindaz, ami a művészet szigorúan határolt keretein kívül esik, különcségnek számít, — legalább is az utókor előtt. — Feledésbe ment a régi jó céhrendszer s a hiányzó újat még Munkácsy párisi szalónja sem tudta pótolni.

Madarász kivételes helyzetére, melyet multszázadi művészetünkben betöltött, már Szana Tamás is utalt. Nem méretezi túl a romantika érdemeit, de igyekszik tisztán látni a helyzetet. „Madarász Viktor minden kétségen kívül a legizmosabb és erőteljesebb tehetsége volt a fejlődésnek indult magyar művészetnek. Tartalmasság és monumentális felfogás tekintetében vele újabb képíróink közül egy sem mérkőzhetett, a mi pedig koloritjának erejét illeti, méltó versenytársa csak később, Munkácsy Mihályban támadt. Művei a Nemzeti Muzeum képcsarnokában egy fényes tehetség korszakot jelző alkotásai."[89] Szana Tamás, akkoriban még elég merészen csak a külső jegyekre utal, de az elmult évtizedek, a történelmi távlat növekedése lehetővé teszik a belsőbb indítóokok keresését is. Nálunk különösképp felemásan alakult a helyzet, mely egyszerre nemzeti külszínt öltött a romantika jegyében és ugyanakkor a romantika által kapcsolódott az európai szellemi áram-

latokhoz. Madarász életéhez hasonlóan egyszerre kifejező honi szellemet teremtett és ugyanakkor kérte részét az európai kultúra fejlődéséből. Műveltségét és gondolkodási formáit a felvilágosodástól nyerte és az új fegyvert nyilvánvalóan a felvilágosodással szemben is felhasználta. De elsősorban a maradi és a metternichi gondolat mellének szegezte. Új vallási szimbolum született, amelyet katolikusok, protestánsok, zsidók egyaránt elfogadtak. Az új forma talán általánosabb érvényű lett Európában, mint az eddigiek s részben ennek köszönhette népszerűségét. E felvilágosodás fogalmában rejlett az a lehetőség, hogy átalakíthatóvá lett minden korábbi tétel, sőt, bizonyos vonatkozásban az átalakítás szükségszerűvé vált. Az újrarendezésben pedig a romantika bizonyult a legjobb fegyvertársnak. Közvetlenül az új klasszicizmus ellen irányult, noha céljai jóval messzebb mutattak ennél. Formájával az általános jelentésű klasszicizmust támadta, hogy helyébe újabb — ugyancsak általános jelentésű törvényeket iktasson.

A gondolat szabadsága nálunk csak kivételesek erénye volt. A közhangulatot épp a romantika formái óvták a kilengésektől, melyek még sokáig emlékeztek a biedermeier, vagy rokoko örökségére. Így történhetett, hogy a biedermeier nagyobb hatást ért el, mint a klasszicizmus, mert ez a polgárok tulajdona lett. A szabadgondolkodó romantikusnak ezzel kellett megküzdenie, ha elveihez hű akart maradni, mint Madarásznak, aki európai jelentést csempészett a kifejezetten hazai tárgyakba. Magyarsága mélyebb és józanabb kortársaiénál és szélesebb terlüetet ölel fel, de mindenesetre máskép nyilvánul meg, a magyarkodó polgárokénál. Tudatosan magyar és magatartásának olyan jelentősége van, amit csak a felvilágosodott ész képes önmaga számára biztosítani. „Az ő képei a legjobban

festett történeti képek Magyarországon s drámai izgalommal fűtött főműve, a Hunyadi László siratása, Zichy első képei óta a legtisztább romantikus szellemű kép nálunk. De míg Zichy romanticizmusának nem volt nemzeti jellege, Madarásznál a romantika nemzeti tartalommal telik meg."[90] — írja róla Petrovics Elek. Madarász tehetségét és értékeit csak a hosszas szemlélődés képes igazolni. Széptani és gondolati tények sohasem határozhatók meg hiány nélkül, de körülírások sejtetni engedik a lényeget.

Magyarsága póz nélkül való, őszinte művészi meggyőződés és hazafias érzés. A történeti festők némileg kiválnak a körből, talán előkelőbbeknek tartják magukat a többieknél, de tény, hogy maga a korszak is elsősorban a historizmus előtt hajtotta meg zászlaját. Ez a történetiség mindíg józanságot követel, tehát mérsékli a túlzott romantikus felfogást; nálunk gondolkodási forma lett, mely egész kultúréletünk jellegét meghatározta. Madarász helyesen választotta az utat. Önvallomása szerint tisztában volt a történetiség mibenlétével s ez a tudatos művészhit óvta a polgáriasságtól és kicsinyességtől. „Már első képén, a Bujdosó álmán — írja róla Szana Tamás — észre lehetett venni, hogy eszmei tartalomra törekszik; későbbi művei pedig azt mutatták, hogy nemcsak szándékával van tisztában, hanem annak kiviteléhez eszközökkel is rendelkezik."[91] Romantikája reális és felvilágosodott, újmódi elveket vall és elvei mellett nem hiányzik technikai ügyessége, forma- és színalakító ereje sem. Párisból jött, de a francia légkör nem változtatott elhatározásán. Történetisége különbözik a franciától, nála a művészet célja, Párisban pedig csak eszköz volt. Inkább rokon a hazai írókkal és költőkkel, mint a francia, vagy német festőkkel. Ha formailag a hasonlóságot kimutatni nem is lehet,

érezhető a közös alapeszme, mely egyforma törvényeket írt elő az író és a festő számára.

A század romantikája érzik nemcsak Kisfaludy Károlyon és Vörösmartyn, hanem Keményen, Eötvösön, Berzsenyin, Petőfin, Aranyon és Jókain egyaránt. Nem az egyéniségen és egyéni ízlésen van a hangsúly, hanem a romantikának azon az általános jelentésén, mely nem korlátozható kizárólag Vörösmarty körére. Vörösmarty romantikája már közismert példa, de a romantika szálait tovább lehet gombolyítani, — egész Szalay elszigeteltségéig; bizonyos mértékben át kell alakítani a fogalmat, hogy fedje az igazságot. A magyar romantika képviselői többé kevésbé mind forradalmárok, a kispolgár Petőfi és az arisztokrata Eötvös egyaránt. De a „forradalmi" Petőfi ellensúlyozására szolgál a „meseszövő" és a „forradalmi Eötvöst" a „politikus" tartja féken. E romantika fő jellemvonása az erős valóságérzék, amit szemléltetően Arany és Kemény bizonyított. Minden törekvés a romantikán — szűkebben fogalmazva, a historizmuson belül találkozik. Sok alkotásnak nem egyedüli ismérve, de mindenesetre olyan, mely összhangot eredményezhet. Világos, tehát könnyű szemléletet biztosít; természetes, tehát sok jelenséget magyaráz; egyszerű, tehát alaptulajdonságokat rejt. Inkább elindítója kultúrfolyamatoknak, semmint eredménye; nem cél és nem eszköz, inkább tulajdonság.

Madarász romantikája kiegészíti az írókét és költőkét, szervesen tartozik a mult század szelleméhez. Pozitív eredményeket mutat, mert alkotásaival olyan emlékeket állított, melyeket az utókor igazol.

JEGYZETEK

1) Berzeviczy Albert: Az ötvenes évek művészete. Magyar művészet. 1925.

2) Kelp Anna: A XIX. századi magyar festészet viszonya a francia festészethez. 1928. 18—19. l.

2A) Katonáné Madarász Adeline: Madarász Viktor, Orsz. Magy. Képz. Társ. 1918. Holló Barnabás, Madarász Viktor, Zemplényi Tivadar és Pataky László hátrahagyott műveiből rendezett kiállítás katalógusa. Tekintettel arra, hogy az életrajzi adatok leányától származnak, ezeket hiteleseknek kell elfogadni.

3) Fleischer Gyula: Magyarok a bécsi képzőművészeti akadémián 1935. 66. l.

4) Katonáné Madarász Adeline i. m. „Ebből az időből való az a nagy képe, amely most állítólag Grázban van, a „Kuruc és labanc". Ezt a képét tartotta édesatyám legjobb képének, 22 éves nem volt még, mikor festette."

5) Ezredéves országos kiállítás Budapesten. A képzőművészeti osztály képes tárgymutatója. 1896. 121. l.

6) Genthon István: Az új magyar festőművészet története. 1935. 56. l.

7) Pesti Napló. 1910 febr. 13.

8) Az Ernst Muzeum aukciói katalógusa XXVII. (1924) kat. sz. 577 és Orsz. Magy. Képz. Társ. M. V.,,, stb. katalógusa 1918. kat sz. 26. (Zrinyi Péter a fogságban)

9) v. ö. Lyka Károly: M. V. élete és művei. Bpest. 14. l.

10) Kelp Anna: i. m. 28. l.

11) dr. Csapláros István: Theophile Gautier M. V. párisi festményeiről. Magyar Művészet 1936. 316. l.

12) dr. Csapláros István i. m. Magyar Művészet. 1936.

13) Vasárnapi Ujság. 1859 máj. 15. (236. l.) „A műegylet állandó tárlata újra megnyílt mégpedig meglehetős gazdag kiállítással. Van 6 vízfestmény, 2 pastellkép és 12 kőmetszeten kívül 56 darab olajfestmény és 5 történeti pályamű, mellyek közől a legközelebbi egyleti év műlapja fog választani. E pályaművek tárgyai: „Gebhard püspök megtagadja Aba Sámueltől a koronázást Csanádon 1401-ben" (értéke 1000 ft.) Lotz Károlytól Pesten; „Szent László és Salamon kibékülése Szt. István sírján." (értéke 1300 ft.), Klimkovics Ferenctől, jelenleg Párisban; „Zách Felicián" (értéke 1200 ft.) Orlai-Pertics Somától Pesten; „A Frangepánok megmentik Bélát a tatárüldözés elől" (értéke 1000 ft.) Molnár Pesten; végre „Hunyadi László", Madarász Viktortól, jelenleg Párisban."

14) Vasárnapi Ujság 1859 dec. 25. (356.) l.

15) Vasárnapi Ujság 1859 jul. 24. (356.) l.

16) Vasárnapi Ujság 1859 jul. 24. (356.) l. „A Pesti műegylet f. hó 12-én tartott választmányi ülésében a f. havi képtárból hat olajfestmény és 2 aquarelle vásároltatott meg kisorsolás végett. Az olajfestmények következők: „Zách Felicián" Madarász Viktortól (jelenleg Párisban tartózkodik). — „Ganymed szöktetése" Szilassy Gézától (jelenleg Flórencben). — „Naplementi tájkép" Brechtler Bélától Pesten. — „Viharos éj a Norvégiai partokon" Baade Károlytól Münchenben. — „A veszélyeztetett kártyaház" Leöffler Lipóttól Bécsben. — „A czigány" Madarász Viktor „Hunyadi Lászlója" a m. nemz. muzeum képcsarnoka számára vétetett meg."

16A) A „Zách Felicián" későbbi sorsáról keveset tudni. A kiállításlátogató közönség előtt mégegyszer 1904-ben a Nemzeti Szalon M. V. műveiből rendezett gyüjteményes kiállításon szerepelt két példányban (kat. sz. 10. és 21.) Valószínű — mivel a festmény két példányáról nincsen tudomásunk, hogy az egyik kisebb méretü vázlat volt. A katalógus a 21-es szám alatt jelzett képről megjegyzi, hogy az Heinrich Gábor tulajdonát képezi.

17) Téves Bruckner Győző megállapítása, mely szerint ez lett volna M. első párisi festménye. (B. Gy.: M. V. művészete történelmi megvilágításban. Pécs 1923. 5. l.)

18) Berzeviczy Albert: i. m. Magyar Művészet. 1925.

19) Vasárnapi Ujság 1860 márc. 25. (153. l.) és 1862 okt. 19. (501. l.) Szana Tamás: Száz év a magyar művészet történetéből. 1901. 101. l.

20) v. ö. Bruckner Győző i. m. 10—14. l. Gombosi György: Gróf Andrássy Gyula gyüjteménye. Magyar Művészet. 1927.

„A történelmi festők közül Zichy és Madarász vannak egy-egy művel képviselve a tiszadobi kastélyban. Zichy „Boszorkányság" c. kompozícióját nemrég alkalmunk volt látni az Ernst Muzeum által rendezett jubiláris kiállításon, Madarász „Báthory Erzsébetje" viszont alig ismert. Sajnos a sötét helyen befalazott képet nem volt lehetséges lefényképezni s ez veszteség akkor is, ha az olvasót arról kell biztosítanom, hogy Madarásznak nem éppen legrepraesentativabb munkája ez."

A festményt azóta gr. Andrássy Gyuláné felhozatta pesti kastélyába.

22) Vasárnapi Ujság 1861 jul. 21. (346 l.) „Madarász Viktor jeles festész hazánkfia a párisi műkiállításon, hova mint tudjuk, négy festményt küldött be, harmadik osztályu emlékpénzt nyert."

és 1861 dec. 1. (574. l.) „Madarász Győzőt kitűnő tehetségű festész hazánkfiát Párisban kiállított „Zrinyi Ilona" czimü festményeért, III. Napoleon császár nevében Walewszky aranyéremmel, s őt „történeti festésznek" kinevező diplomával jutalmazá. Oly nagy kitüntetés ez, minőben még eddig nem csak magyar, de az osztrák birodalomnak még egy művésze sem részesült."

23) Szmrecsányi Miklós: Visszapillantás az orsz. magy. képz. társ. multjára. Művészet (Lyka) 1911.

24) Bruckner Győző i. m. 17. l.

25) dr. Csapláros István i. m. Magyar Művészet 1936.

26) Vasárnapi Ujság 1866 jan. 21. (33. l.)

27) v. ö. Lyka Károly i. m. 18. l.

28) Vasárnapi Ujság 1865 okt. 15. (532. l.)

29) dr. Csapláros István i. m. Magyar Művészet. 1936.
30) Katonáné Madarász Adeline szíves közlése.
31) Vasárnapi Ujság 1865 jun. 4. (281. l.)
32) Pesti Napló 1910 febr. 13.
33) dr. Csapláros István i. m. Magyar Művészet. 1936.
34) Vasárnapi Ujság 1866 jul. 1. (316. l.)
„A művészet köréből érdekes hír, hogy Madarász Győző jeles festészünk „Krisztus az olajfák hegyén" czimü nagy képet végzett be, mely annyira sikerült, hogy maga Napoleon császár vette meg. E képet a művész másodszor is le fogja festeni s kiállítás végett hazánkba küldi."
és 1866 okt. 21. (510. l.)
„Madarász Viktor nagy képét, „Krisztus az olajfák hegyén"; a párisi kiállításon Napoleon császár megvásárolta."
35) Pesti Napló 1910 febr. 13.
36) Pesti Napló 1910 febr. 13.
„Leon Cogniet egyszer megkereste a Teleki grófi család megbizásából De Gerandóné és felkérte arra, fessen egy képet, a mely Teleki Blanka grófnőt ábrázolja a kufsteini fogságban.
— Oreg vagyok már asszonyom — válaszolta De Gerandónénak Leon Cogniet. — Egy történelmi kép megfestésének nehézségeit nem vehetem már magamra. Hanem van itt egy tanítványom, magyar ember, Madarász, az éppen oly jól meg tudja festeni a képet, mint én.
Végtelenül boldoggá tett ez a kitüntetés, de a megbizatást nem merték átadni nekem. Ugyanis De Gerandóné levelet irt Teleki Miksa grófnak és megírta benne, hogy Cogniet engem ajánlott.
— Jó, jó, — írta vissza a gróf, csakhogy én szeretnék látni valamit attól az embertől.
De Gerandóné, a ki testvére volt a grófnak, értesítette Teleki Miksát, hogy Pesten épp most van kiállítva egy képem.
Most el kell mondanom valamit, hogy fel lehessen mérni azt, a mi ezután történt. Teleki Miksa gróf meghasonlott az élettel, embergyülölővé tették a sorscsapások és egészen visszavonult a várába. Éveken át nem mozdult ki onnan, nem látta senki. Könyvei voltak minden szórakozása. Ez az ember, a kit az élet minden csalogatása nem tudott kivenni az ősi kastély kövei közül, most megindult. Feljött messzi Erdélyből Pestre. Megnézte a képemet és azonnal letett érte ötezer frankot. Micsoda nagy pénz volt az akkoriban egy képért! És azután a képet a Muzeumnak adva azonnal irt nekem.
— Kitüntet, ha megfesti a képet!
A kép elkészült, a Teleki-család birtokában van.
Évek mulva Erdelyben járva, meglátogattam Teleki Miksát; rendkivül szívesen fogadott és magánál tartott vacsorára. Mondogatták is a kolozsvári urak, mikor megtudták:
— No, te vagy az egyetlen ember ebben az országban, a ki Teleki Miksánál vacsorázott."
37) Pesti Napló 1910 febr. 13.
38) Lyka Károly: M. V. Művészet (Lyka) 1916. 11. l.
39) Kacziány Ödön: M. V. Művészet (Lyka) 1904. 234. l.
40) Katonáné Madarász Adeline szíves közlése.
41) v. ö. Lyka Károly: M. V. élete és művei. Bp. 18. l.
42) dr. Csapláros István i. m. Magyar Művészet. 1936.

43) Bruckner Győző i. m. 22. l.

44) dr. Csapláros István i. m. Magyar Művészet. 1936.

„Ez évben Madarász egy féktelenül vad vágtatást festett: a törökök elől Dobozy hátaslován repülve vágtat át a síkságon és megöli magával hozott feleségét, mert nem reméli, hogy megmentheti. Nincs bizarabb látvány, mint ezek a ló és lovasszárnyak, melyek erőteljesen emelkednek ki a narancssárga égbolt alján."

45) dr. Katonáné Madarász Adeline szíves közlése.

46) Journal des Goncourt. Páris. 1888. I. 172. l.

47) v. ö. Kállai Ernő: Új magyar piktura. Bp. 1925. 21. l.

48) Pulszky Ferenc: Életem és korom. Bp. 1880. I. 238. l.

49) Pulszky Ferenc i. m. I. 127. l.

50) Lyka Károly: M. V. élete és művei. Bp. 4. l.

51) Szana Tamás: Száz év a magyar művészet történetéből. Bp. 1901. 101. l.

52) Vasárnapi Ujság 1872 jan. 1.

53) Katonáné Madarász Adeline szíves közlése. A levelezés később, még élete folyamán elpusztult.

54) Katonáné Madarász Adeline: i. m. 14. old.
Lyka Károly i. m. 22. l.

55) Vasárnapi Ujság 1868 dec. 27. (640. l.)

56) Vasárnapi Ujság 1870 máj. 15. (249. l.)

57) Vasárnapi Ujság 1870 jun. 26. (329. l.)

58) Vasárnapi Ujság 1870 nov. 13. (593. l.)

59) Vasárnapi Ujság 1872 szept. 1. (433. l.)

60) Vasárnapi Ujság 1873 szept. 14. (466. l.)

61) Lyka Károly i. m. 22. l.

62) Keleti Gusztáv: Művészeti dolgozatok 1910. 105. l.

63) Nemzeti Szalon kat. 1904. M. V. történeti festő művei. kat. sz. 59.

64) Lyka Károly i. m. 4. l.

65) Vasárnapi Ujság 1872 jun. 16. (297. l.)

66) Keleti Gusztáv i. m. 290. l.

67) Keleti Gusztáv i. m. 290. l.

68) Vasárnapi Ujság 1874 ápr. 12. (235. l.)

69) Katonáné Madarász Adeline: i. m. 14. l.

70) Vasárnapi Ujság 1877 szept. 9. (571. l.)

71) Képzőművészeti Szemle 1881 30. l.

72) Vasárnapi Ujság 1876 jan. 30. (76. l.)

73) v. ö. Lyka Károly i. m. 21—22. l.

74) v. ö. Lyka Károly i. m. 21—22. l.

75) Képzőművészeti Szemle I. 1879 43. l.

76) Vasárnapi Ujság 1879 jan. 5. (12. l.)

77) Lyka Károly: M. V. Művészet (Lyka) 1916.

78) Szana Tamás i. m. 104. l.

79) Keleti Gusztáv: A festészet és szobrászat az 1896. évi ezredéves országos kiállításon. 1898. 12. l.

80) Képzőművészeti Szemle I. 1879. 14. l.

81) Képzőművészeti Szemle I. 1879. 102. l.

A pécsi evangélikus egyházközség 1879-ben Székelyt és Madarászt kérte fel egy oltárkép megfestésére, majd a végleges megbizatást Ma-

érte el legnagyobb sikereit olyan művekkel, amelyeken képzelete a szabad alakcsoportosításban élhette ki magát (az Operaház és magánpaloták freskóin).

Az Akadémia falain közelíti meg legteljesebb eredménnyel azt a célt, amely minden idők történelmi ábrázolásának legművészibb célja volt. S ez abban van, hogy a művész a tárgyi megkötöttségből csak annyit vállal, amennyi szükséges ahhoz, hogy a kép a szemlélőben történelmi asszociációkat keltsen, de egy pillanatra se terelje el tisztán művészi szempontjaitól, a figurális kompozícióban a lelki tartalom és a dekoratív hatást egybekötésétől.

Lotz teljes sikerrel oldotta meg a maga elé tűzött feladatot. Az architektónikus keretet és hátteret természetes harmóniába sikerült olvasztania az alakok csoportosításával és ami ennél még fontosabb, a reprezentatív és önkényes elrendezésből szükségszerűen folyó szertartásos jelleget sikerült enyhítenie a rá annyira jellemző lirai hangulat érzékeltetésével.

A történelmi kompozíció betegsége, a póz és a páthosz, Lotz freskóin a minimumra csökken. Reprezentációs jeleneteken csak a legnagyobb mesterek voltak képesek természetességet és közvetlenséget elérni, (pl. Raffael a »Disputá«-n és »Az athéni iskolá«-n). Lotznak legtöbbször az is sikerül, hogy a királyi alakok, centrális elhelyezésük ellenére, természetesen és meggyőzően mozognak.

Ami Lotz formanyelvét illeti, kétségtelen, hogy inkább áll az olasz reneszansz nagy mestereinek, mint akár Rahl vagy Tiepolo hatása alatt. Az eszményi szépségű arcok, a redőzet nyugodt nagyvonalúsága, a mozdulatok mérsékelt elevensége, a világos és derült színek alkalmazása és végül a megnemesített naturalizmus és a határozott dekoratív célzat vegyüléke, mind olyan elemek, amelyek a szemlélőt általánosságban az olasz művészi látásra emlékeztetik, anélkül, hogy egy bizonyos művész-egyéniség közvetlen hatását árulnák el. Tiepolóról már csak azért sem lehet szó, mert Lotz ábrázolási eljárása túlnyomóan vonalas, azaz nem a színfoltok festői kombinálásán alapul.

Az Akadémia reprezentációs képei között legjobban sikerült az a kettő, amely Nagy Lajos és Szent István korát szimbolizálja. A többin kevésbbé találjuk meg az architektónikus és figurális elemeknek ezt a tökéletes kiegyensúlyozását és a mozdulatok és arckifejezések meggyőző közvetlenségét.

A mult század hetvenes éveiben föllendülő magyar freskófestészetnek legkimagaslóbb alakjai Lotz és Székely. Más-más úton mind-

ketten a művészi teljesítmény magas fokát érték el. Míg Székely a dekoratív cél mellett a drámaiságra törekedett, addig Lotz a dekoratív keretben a reprezentációs és szertartásos történelmi kompozícióban alkotta a legkiválóbbat. Olasz igazodása élénk bizonyítéka annak, hogy német származása ellenére megérezte, hogy mi áll közelebb a magyar lelkiséghez. Mindamellett nem jutott el a nemzeti jelleg olyan eleven kialakításáig, mint nagy kortársa, Székely.

Lotz további munkássága bennünket ezuttal kevésbbé érdekel. Nagyszabású falfestményeinek tárgyát ezentúl inkább a vallási történetből merítette, bár akad köztük olyan is, amely némi kapcsolatban van a magyar történelemmel, mint például a Curia allegórikus ábrázolása: Magyarország apotheozisa.

A Ferencvárosi templom falára festett »Hunyadi János halála« című freskója külön helyet foglal el Lotz művészetében. Ez az egyetlen kompozíciója, amelyen naturalisztikus és drámai ábrázolást igyekszik adni. Ez a jelenet, amely annyi magyar festőt késztetett színpadias beállításra, Lotznál mélyen meghatja a szemlélőt lirai gyöngédségével. Az elrendezés kissé mégis mesterkélt.

Madarász Viktor (1830—1917)

Mialatt Than és Lotz Rahlnál tanúltak, Madarász Viktor a bécsi akadémián volt Waldmüllernél (1851—56). Megtanulta tőle a pontos naturalista rajzolást és a kiegyensúlyozott kompozíciót. Bár mestere nem foglalkozott történeti festészettel, már ebben az időben festett történeti képet. (Bujdosó álma, Kuruc és labanc.)

Pár év mulva elhagyja Bécset és Párisba megy. Ő az első magyar festő, aki tudatosan belekapcsolódik a francia festészet körébe. Közel másfél évtizedes párisi tartózkodása alatt nagy sikereket arat, elnyeri, többek között, a Salon aranyérmét.

1856-ban érkezett Párisba, ahol a nagyszabású figurális festészet terén ebben az időben három művész uralkodott: Delaroche, Couture és Cogniet. Delaroche formavilága még közel állt a klasszicizálók, Géricault és Delacroix formavilágához, de az a tartalom, amelyet ebben a formában megszólaltatott, már inkább a romantikus szellem világába tartozott. Couture rendületlenül ragaszkodott a tiszta akadémikus formák folytatásához. Léon Cogniet volt a három közül a legmodernebb. Nem nagy tehetség, de volt benne bizonyos romantikus lendület, anélkül, hogy az akadémiai formalátástól meg tudott volna szabadulni. Mint tanító kitünő volt. Nem nyomta el tanítványai

Ilona hermelin palástban, fekete bársony ruhában, nyugodtan és méltóságosan, a színpadi hősnők erőltetett tartása nélkül. Két gyermekét magához szorítja. A fiú kíváncsian és rémülten néz a bíróra. A leány lesüti szemét. A kép lelki tartalmával az első pillantásra tisztában vagyunk. Itt méltatlanul hurcolnak meg egy derék asszonyt. A fény és árnyék játékának itt is nagy szerepe van az esemény hangsúlyozásában, de a fényforrásnak nem oly meggyőző közvetlenségével, mint a föntebb elemzett két képén. A háttér fehér fala bizonyos merevséget és keménységet ad az egész jelenetnek.

A »Zách Felicián« ismét kevés alakú kompozíció. Előtérben a fölháborodott apa, háttérben a megszégyenítettségében összecsukló leánya. A művész a jelenethez azt a pillanatot választotta, mikor a fölkorbácsolt érzések egy időre elcsitulnak, amikor az apa lelkében ben megszületik a véres tragédia gondolata. A készülő vihar előtti hangulat ömlik el a képen és teszi drámaivá. A korabeli kritikus is megállapította, hogy ez az egyszerű jelenet »a magyar nő erényére és a magyar férfi szeplőt nem tűrő becsületére a legszebb apoteozis«.[1])

Madarász drámaisága távol áll a romantikus történeti festészet zabolátlan tombolásától. Az ő drámaisága abból az elfojtott lelki feszültségből fakad, amely az abszolutizmus korának magyar érzését tolmácsolta történelmi ábrázoláson. Madarász szívesen választotta a magyar történelemből azokat a jeleneteket, amelyek az uralkodó ház és a magyar nemzet küzdelmére utalnak. Már első képein is erre a küzdelemre céloz (Kuruc és labanc).

Az elfojtott hazafiúi fájdalom volt az a lelki állapot, amelyből Madarász történelmi festményeinek hangulata eredt, s ez a hangulat soha nem robbant ki lázongó páthoszban, mindig az elegikus fájdalom mélységén maradt.

Az a nagy siker, amelyet Párisban kiállított képeivel aratott, nem kísérte el hazájába. Madarász elegikus történelmi szemlélete a lelkesen dolgozó új generációt kevésbbé érdekelte, mint azokat a búsuló magyarokat, akiket Madarász Párisba való távozásakor itthon hagyott. Az új nemzedék már nem ökölbe szorult kézzel nézett Bécs felé. Örült a kiegyezésnek és munkához látott. Ennek az építő munkának jobban megfelelt Lotz és Székely derűs és buzdító történelmi szemlélete.

Az új környezetben idegenül érezte magát Madarász. Hazatérte után, elinte még hozzáfogott ugyan egy-egy történeti kompozí-

[1]) Ország Tükre. 1862, febr. 15.

cióhoz, később azonban teljesen visszavonult a művészi pályától. Atyja halála után átvette annak üzleti vállalatát és kereskedő lett.

Hazatérése után festette »Bethlen Gábor tudósai körében« című képét. Itt nyomát sem találjuk azoknak a művészi eredményeknek, amelyeket a művész párisi tartózkodása allatt ért el. A túltengő architekturában elvész a figurális elem. Az egész képen valami hideg közöny ömlik el. Semmi sincs rajta Madarász drámai erejéből és érzelmi mélységéből. (9. tábla)

A hetvenes évek elején festett »Zápolya Izabella« c. műve még ennél is gyöngébb. A francia romanticizmus hatása alól szabadulni akaró művész kísérletet tesz a Piloty-féle kosztüm-festészettel, de enenk érzéki kolorizmusa nélkül. Az egész jelenet nem egyéb, mint három óriás ruha-halmaz. Az arcokon teljesen hiányzik a lelki állapot meggyőző kifejezése.

Meg kell elégednünk azzal ,hogy Madarász pályája első felében a magyar történeti festészet néhány nagyszerű alkotását adta. Az a szellemi atmoszféra szétfoszlott, amelyben ezek az alkotások létre jöttek, de maguk az alkotások a korszellemhez való kötöttségük nélkül is a magyar művészet örök értékei között maradnak. Amit ma látunk a Hunyadi-képen, azt mindig látni fogjuk: a legnemesebb festői eszközökkel kifejezett lelki tragédia ábrázolását. Az ötvenes és hatvanas években alkotott valamennyi képét a lelkiállapot megkapó kifejezése jellemzi. A magyar történeti festők között ő a legkiválóbb lélek-festő.

Székely Bertalan (1835—1910)

Bécsben és Münchenben tanult. Mesterei, Rahl és Piloty, nem hatottak rá irányítóan. A pilotyzmus túlzott páthoszát, színpadias pompáját és fitogtatott anyag-festését hiába keresnők képein. Székely művészetét a Piloty-iskolával genetikus kapcsolatba hozni a meg nem értés súlyos tévedése.[1]) Semmit sem tanult Pilotytól, legkevésbbé a történeti tárgyért való lelkesedést. Ez a lelkesedés gyermekkori, negyvennyolcas élményeitől kezdve a 60-as évek magyar hazafias historizmusáig állandóan lobogott a lelkében. Minthogy tehetsége a monumentális felfogás felé terelte, nem lehetett más választása, mint a történeti festészet művelése. Az a színkultusz és mérsékelt naturalizmus, amely egyformán jellemző Piloty és Székely művészetére, jellemző annak a kornak egész európai művészetére, a németre épp

[1]) *Fülep Lajos:* Magyar Művészet. 1923.

egyéniségét. Madarász, miután rövid időt az École des Beaux Arts-ban töltött, szintén az ő iskolájába iratkozott.

Madarász Párisban festett történeti festményei a következők:
Hunyadi László a ravatalon, 1859.
Zrinyi Ilona a vizsgálóbíró előtt, 1859.
Zách Felicián, 1860.
Zrinyi és Frangepán a fogságban, 1864.

Ma sem csodáljuk, hogy Hunyadi-képével a párisi Salon 1861.-i kiállításán olyan rendkívüli föltűnést keltett. Ma is a magyar festészet egyik remekművének tartjuk. Mindaz rajta van, amit Párisban tanult és amit ehhez a saját művészegyéniségéből tett. Párisban megtanulta a kevés alakkal való komponálást és ezzel a törekvést a monumentalitásra. Az a festői fényhatásokra való törekvés, amely már a klasszicizáló festészet idejétől föl-föltűnik a francia festészetben, rá különösen nagy hatást tett Delaroche mellett a belga Gallait is hatott hatott rá. Az a naturalista életszerűség, amelyet, mint forradalmi újítást a belga történeti festészet terjesztett el Európa-szerte, Madarász figyelmét sem kerülte el. Még Bécsben sem volt Madarász, amikor Gallait és Debièves úgy a német, mint a francia történeti festők között részben fölháborodást, részben elragadtatást keltett. És mikor Párisba jutott, a belga naturalizmus és fényhatás-kultusz már sok követőre talált. Mindamellett azért, mert Gallait egy festményén (a »Levágott fejek«-en) két halott fekszik és körülötte gyászoló emberek csoportja látható, helytelen arról beszélni,[1]) hogy Madarász ezt a képet követte a »Hunyadi László ravatala« c. művén.

Madarász Hunyadi-képe iskolapéldája annak az átalakító nemzeti erőnek, amely a magyar művészet kimagasló alakjaiban kezdettől fogva bizonyságul szolgált arra nézve, hogy külön és önálló hely illeti meg őket az európai művészet fejlődésében.

Az ifjú magyar festő belekerül a párisi művészi mozgalmak forgatagába és itt festi meg magyar tárgyú történeti képét. Józansága és önmérséklete nem szédül meg a francia romantika teátrálitásától és a belga naturalizmus izléstelen túlhajtásaitól. A fájdalom kifejezése nála nem merő színpadiasság. A lefejezett fejét nem helyezi ferdén a ravatalra kiterített hullához, hogy a borzalmasságot növelje, mint ahogy Gallait teszi.

A »Hunyadi László a ravatalon« ifjú mestere a lényegesre való

[1]) V. ö.: *Kelp Anna:* A XIX. századi magyar festészet viszonya a francia festészethez. Bp. 1928.

egyszerűsítés és a kevés eszközzel való sokat-mondás olyan fokát éri el, mint korának kevés művésze és főképpen nem azok, akiktől művészetének mesterségbeli részét elsajátította.

Madarász művészi látásának középpontjává az ötvenes évek francia festészetének éppen azt a vonását teszi, amely mestereinél csak mint tünet jelentkezik és nem mint a művészi hitvallás alapelve. Ez a tisztán festői cél: a festmény tartalmi, szellemi hatásának a fény és árnyék elosztásával való kiemelése. A Hunyadi-kép megrázó tragikus levegőjének forrása az a két égő gyertya, amely a halottól jobbra és balra áll. Ezeknek kisérteties fénye, a fehér halotti lepelnek és a két térdepelő nő fekete ruhájának kontrasztja a nézőt megkapja és megdöbbenti, mielőtt a kép tárgyi szemléletébe elmerülne. A tárgyi tartalom tekintetében, a kép a történeti festészet elbeszélő lehetőségét nem haladja túl, csak annyit és úgy beszél el, amit az első pillantásra, magyarázó szavak nélkül mindenki megérthet.

Ezt a szűkszavúságot Madarász Párisban festett többi képén is megtartja. »Zrinyi és Frangepán a fogságban« a Hunyadi-kép mellett, ebből a szempontból is legkiválóbb műve. Zrinyi és Frangepán az előtérben, asztal mellett ül, mint a festmény két hőse. A többi alak a bal sarokban csoportosul. Taglejtésük elárulja, hogy a két fogoly ügyét tárgyalják. Csak annyi szerepük van, amennyi szükséges ahhoz, hogy a két férfi reménytelen helyzetét könnyen megérthessük. A kép lelki tartalmát is a legkevesebb, de a legteljesebben kifejező mozdulattal jelzi a művész. Az idősebb férfi gyöngéden megérinti a fiatalabb karját s ez rajongó tisztelettel néz föl rá. Ennyi az egész, de így is a barátság örökké élő ábrázolása marad, abból a korból, amikor a legtöbb európai művész a hasonló érzelmeket teátrális pózokkal érzékeltette. Madarász e tekintetben nem volt a romantikus ízlés rabja. Ezen a képén is inkább a tisztán festői újítást követte, még inkább talán, mint a Hunyadi-képen. Az ablakon beáramló fény fokozza a színek életét és fölbontja a formákat, olyan mértékben, mint ahogy ennek a kornak túlnyomó részt rajzos festészetében ritkán fordul elő.

»Zrinyi Ilona a vizsgálóbíró előtt« című festményén a sokalakú jelenettel épp ilyen gazdaságosan jár el. Itt sincs semmi fölösleges. A kompozíció két, világosan elhatárolt részre oszlik, úgy, hogy a kettő között rögtön érezhető a szoros tárgyi kapcsolat. Balra ülnek a bíróság tagjai, jobbra áll Zrinyi Ilona két gyermekével, mögötte fegyveres katonák. A bíró maga vörhenyes hajú, kopaszodó, pettyhüdt arcú férfi: cinikus és kérlelhetetlen. Szemben áll vele Zrinyi

WOMEN IN THE HUNGARIAN HISTORY

LA DONNA NELLA STORIA DELL' UNGHERIA

A NŐ A MAGYAR TÖRTÉNELEMBEN

In comparing the history of the various peoples of the world, one is struck by the fact that women played a more beautiful and nobler part in Hungary than in most other countries. In the Magyar history there is no record of royal favourites enjoying power and directing the fate of the nation for better or for worse like political demons:

In Hungarian history the symbol of all that is sacred and endowed with

Ad ungheresi e stranieri appare subito evidente che nella storia ungherese, le donne hanno una parte più bella e più simpatica che non le donne nella storia di altri popoli. La nostra storia non conosce cortigiane di grande potenza, nè demoni diplomatici e politici capaci di ordire interi periodi di storia.

La grande donna in senso generale nella storia ungherese è stata

Magyarnak és idegennek egyaránt föltűnik, hogy a magyar történelmi életben a nőnek más népekénél tisztesebb és szebb szerepe van. A mi történelmünk nem ismer nagyhatalmú királyi kegyencnőket, jobb- vagy bal kezükkel történelmünket igazgató politikus és diplomata démonokat.

A magyar történelem legáltalánosabb, szent és hősi erényekkel áldott nagysága mindenkor: a szenvedő és

Victor Madarász: Ilona Zrinyi with her son. At the Museum of Fine Arts in Budapest. — Viktor Madarász: Elena Zrinyi col figlio. (Museo Belle Arti). — Madarász Viktor: Zrinyi Ilona gyermekeivel. (Szépművészeti Múzeum).

heroic qualities is: the suffering, self-sacrificing „Unknown Mother" and the „Unknown Wife" who have enhanced in the heart of their men the incomparable chivalry and generous respect for women who are ready for all sacrifices.

Those ladies whose name is written into the book of Hungarian history are the incarnation of feminine strength and virtues.

Elisabeth *Szilágyi* of Horogszeg, the widow of John *Hunyadi* is to be mentioned first. When Hunyadi died, and the party of the royal court succeeded in putting to death her older son and imprisoning the younger one called Matthias, the widow of John Hunyadi, fought for a year, organised a party, and succeeded in having her youngest son elected king of Hungary. And he became the greatest ruler of the country.

Another model of conjugal and maternal virtues is Ilona *Zrinyi*, the wife of the champion who after many years of fight against the emperor, was compelled to leave the country. Ilona, obeying the wish of her husband, held her fortress Munkács against the siege of the enemy for many years.

Cecil *Szentgyörgyi* saved her husband *Rozgonyi* and the Emperor *Sigismund* and his troops with unequalled audacity near Galambóc, on the lower Danube, in the war against the Turks. Folklore recorded the heroic women of Eger who pisked up the weapons fallen out of the

sempre la Madre Ignota che soffre e si sacrifica e la Sposa Ignota che educa i figli alla cavalleria, allo spirito di sacrificio, al rispetto per le donne, che divengono poi le virtù essenziali del nostro popolo.

Chi tra le donne ungheresi ha scritto il proprio nome sulle pagine eterne della storia è sempre una personificazione di tali forze e di tali virtu'.

Tra le spose che mantengono l'eredità morale del marito e difendono il proprio figlio va menzionata anzitutto Elisabetta *Szilágyi* di Horogszeg, la moglie di Giovanni Hunyadi. Allorchè dopo la morte del marito, il partito di corte porta al patibolo il figlio maggiore e mette in prigione il minore, Mattia, la moglie di Hunyadi continua per un anno le lotte per riavere il figlio e con meravigliosa energia organizza il partito che elegge a Re il figlio minore, che divenne il maggiore Re del paese.

Una donna veramente grande è della storia magiara: Elena *Zrinyi*. Suo marito nella lotta contro l'imperatore viene cacciato via dal territorio del paese, Elena, seguendo gli ordini del marito, continua a difendere per anni interi in mezzo a lotte veramente eroiche la fortezza di Munkàcs.

Una moglie eroica è pure Cecilia Szentgyörgyi, moglie di Rozgonyi, la quale riesce a salvare e far trasbordare alla riva opposta del Danubio l'imperatore Sigismondo stretto dai turchi

áldozó Névtelen Anya és a Névtelen Hitves volt, akik e fajnak példátlan lovagiasságát, áldozatkészségét, önzetlen nőtiszteletét nevelték és a fajban állandóan ápolták.

Akik történelmünk lapjaira hírükkel nagyságoknak irattak föl nőink közül, azok ezeknek az erőknek és erényeknek a példásabb megtestesítői.

A férje erkölcsi hagyatékát mívelő hitves és a gyermekét védő anya nagy példája ezek között elsősorban *Horogszegi Szilágyi Erzsébet*, Hunyadi János felesége. A történelem színpadja nem látja őt, míg hősi férje él. Mikor Hunyadi belgrádi világraszóló győzelme és halála után az udvari párt vérpadra hurcolja idősebb fiát s foglyul ejti a kisebbiket, Mátyást, Hunyadiné férje lelkét magába öltve, egy évig folytatja a hadjáratot fiáért, és bámulatos eréllyel megszervezett pártja királynak választja a kisebbik fiút, kiből az ország legnagyobb királya lett.

Ugyancsak a hitvesi és anyai erények példás nagysága a magyar történelem és költészet annyiszor magasztalt hősnője: *Zrinyi Ilona*, II. Rákóczi Ferenc anyja is, aki férje harcait támogatva, évekig védi hősi küzdelemben Munkács várát.

A hitvesiesség hősnője *Szentgyörgyi Cecilia, Rozgonyiné*, ki az aldunai galambóci török harcban megszorult Zsigmond császárt, seregét és köztük férjét is, páratlan vakmerőséggel átmenti a túlsó partról.

The fortress of Krasznahorka, the ancestral seat of the Andrássy family. Now in possession of Czechoslovakia. — Il castello di Krasnahorka, nido antichissimo degli Andrássy. (Territorio czeco-slovacco). — Krasznahorka vára, az Andrássyak ősi fészke. (Cseh megszállás alatt.)

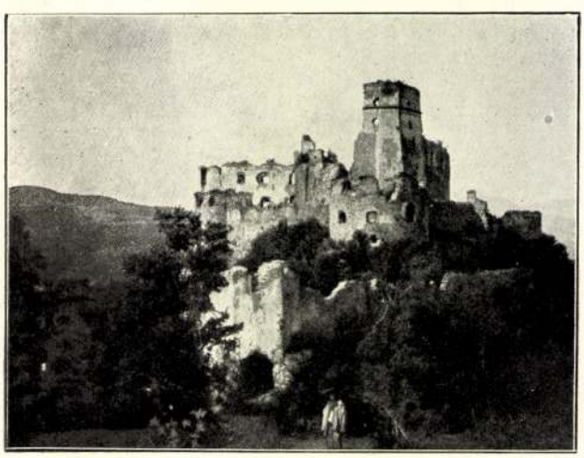

The old Rákóczi fortress at Mikovicza. Now in possession of Czechoslovakia. — Makovicza, l'antico castello dei Rákóczi. (Territorio czeco). — Makovicza, a régi Rákóczi vár. (Cseh megszállás alatt).

PRAŽSKÁ INFORMAČNÍ SLUŽBA
VÝSTŘIŽKOVÁ SLUŽBA
Praha 2 - Vyšehrad, K rotundě 8/82 - tel. 544-778

VÝSTŘIŽEK Z ČASOPISU
HÉT, BRATISLAVA
27. XII. 1970

1021

MADARÁSZ VIKTOR

A történelmi festészet, mely témáját a történelem, mitológia és biblia tárgyköréből meríti, ősrégi eredetű, de gyakori műfajként csak a reneszánsz korában kezd megjelenni. Nagy fellendülése pedig, amikor a vallásos ábrázolások mellett világi műfajként kezd meghonosodni, a tizenhetedik századra esik és olyan nagyságok nevéhez fűződik, mint a spanyol Diego Velázquez, valamint a németalföldi Piere Rubens.

A magyar piktúra történetében is szórványosan felbukkan egy-egy jelesebb egyéniség, akinek életművében ez a zsáner is képviselve van, mint például a nagy barokk mester, Mányoki Ádám alkotásában II. Rákóczi Ferenc gyönyörű portréjával. De ez még csak egyedi jelenség és csupán előkészíti a tizenkilencedik századi nagy kibontakozást, melynek első igazán rangos képviselője és évekre vezéregyénisége Madarász Viktor, akinek neve elválaszthatatlanul összeforrott a kor történelmi festészetével. És hogy éppen ezt a festészeti ágat művelte legintenzívebben, az nem puszta véletlen vagy divatos hóbort, hanem korának — a szabadságharc tragikus végakkordja után — egyenesen lelki alapja és törvényszerű következménye volt, mert meg kellett festenie személyes emlékeit, melyek belevésődtek tizennyolc éves szabadságszomjas fiatal lelkébe.

Százhetvenöt évvel ezelőtt, 1830. december 14-én született a gömöri Csetneken. Nem készült festőnek. 1849 után a pécsi egyetemen jogászkodik, de már ebben az időben is mély vonzalmat érez a piktúrához, melyet először itt, majd pár év múlva Bécsben kezd tervszerűen művelni.

Bécsi évei alatt születik első történelmi kompozíciója is, a „Kuruc és labanc", mely pesti kiállításán nagy feltűnést keltett. Nagy kár, hogy az idők folyamán ez a szimbolikus-romantikus műve alkallódott.

A korabeli magyar festőgeneráció körében ő az első, aki a művészetek fővárosába, Párizsba megy, hogy mesterségbeli tudását tökéletesítse, s utána majd minden jeles művészegyéniségünk ezt az utat választja. Először az akadémián, majd egy jónevű magániskolában fest: kereken 14 évig marad és dolgozik a Szajnaparti fővárosban. Ez a tizennégy év élete legtermékenyebb és legértékesebb periódusa. Itt születnek gyors egymásutánban már érett alkotásai, mint a Zrínyi-témakörbe tartozó művek sora, majd 1859-ben első nagy kiugrása, a „Hunyadi László siratása" és pár évvel később a „Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben".

Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben

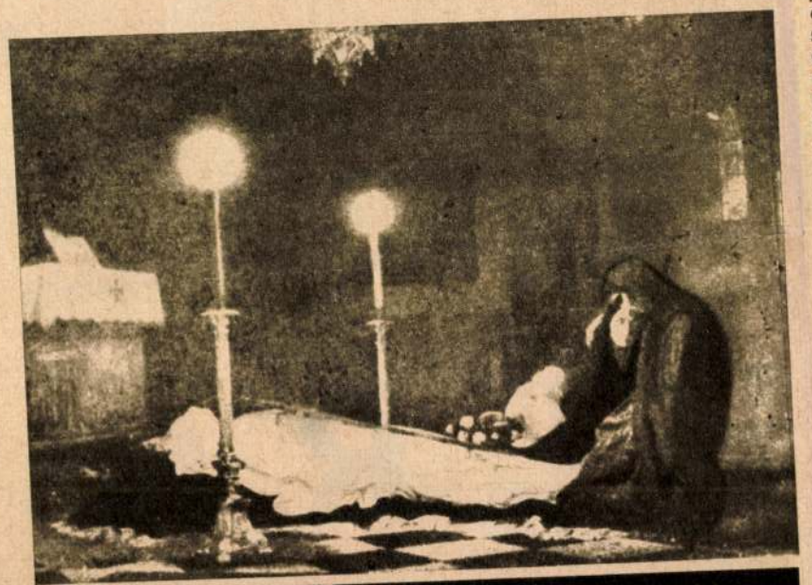

Hunyadi László siratása

Szakítva a bécsi akadémizmussal, stílusával kivívja a párizsiak tetszését; ennek eredménye, hogy a „Hunyadi" — ugyancsak elsőnek a magyar mesterek alkotásainak sorában — elnyeri a legnagyobb elismerést, a „Párizsi Szalon" aranyérmét. Ez a kép súlyos drámai ellenhatásokból van felépítve. A gótikus templom félhomályában a padlón kiterítve fekszik fehér lepellel letakarva a hűtlen király esküszegésének áldozata, Hunyadi László. A nagy, vízszintesen elhelyezett fehér folt mellett két fehér kemény vonal: két nagy gyertya világítja meg a képet. Ezzel a merev élettelenséggel ellentétben a homályból a hős anyjának és arájának alakja bontakozik ki, akik megtörten, fájdalomtól görnyedve borulnak le lábai elé...

Míg ez a kép komor drámai dinamizmusával hat, addig a másik — melyen Zrínyi Péter és Frangepán Ferenc az utolsó átvirrasztott éjszaka után búcsút vesz egymástól, mielőtt a habsburgi bakó bárdja alá hajtaná fejét — kompozíciójával és ragyogó fényhatásaival ragadja meg nézőjét a budapesti Nemzeti Galériában.

A kiegyezés utáni években már itthon folytatja a megkezdett utat, és bár ezek a művei is jelentősek, mégsem jelentenek további emelkedést, sőt Székely és Benczur mellett kezdenek lassan háttérbe szorulni. És ez a tény érzékenyen érinti a mestert, meg is kezdődik az elkedvetlenedés folyamata, melyből azonban még teljes pompájában emelkedik ki feleségének két gyönyörű portréja, hogy azután 1880 táján, alig ötvenévesen, átmenetileg ugyan, de félretegye az ecsetet. Sajnos ez az átmenet hosszúra nyúlt, mert csak húszéves hallgatás után jön meg az utolsó fellángolás, melynek két remeke a „Feltámadás" és a pár évvel öregebb „Önarckép", méltó alkotójuk hírnevéhez.

Madarász Viktor 1917 januárjában halt meg. Nemzeti célokat szolgáló és a magyar múltat megelevenítő képei nemzeti kultúránk örökértékű remekei.

VARGA JÓZSEF

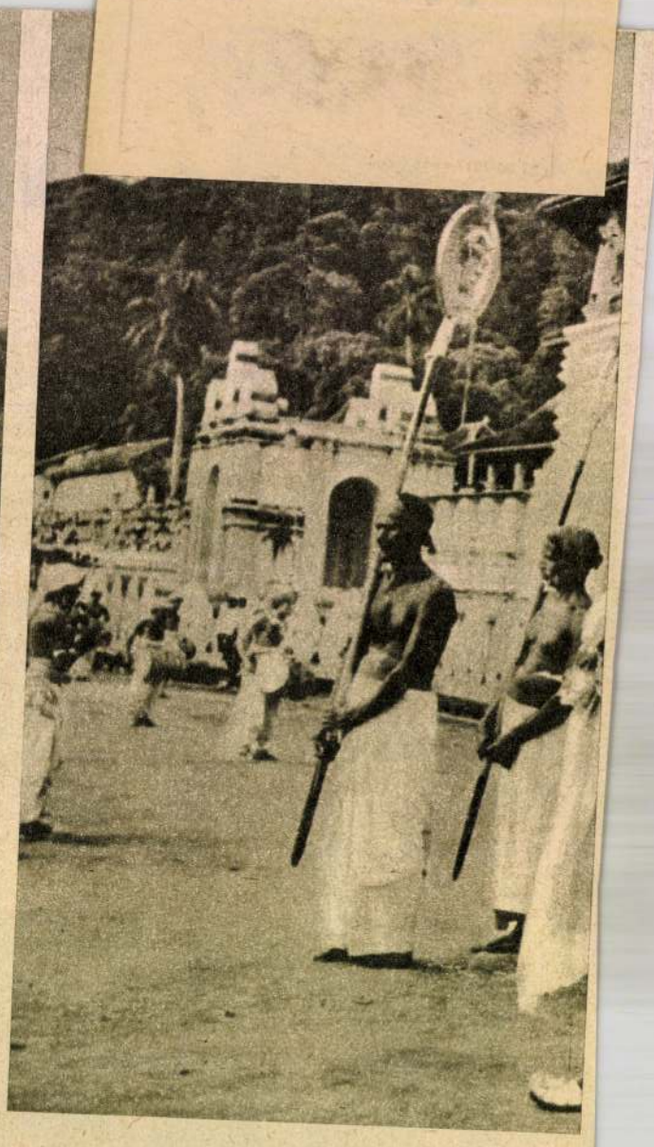

PERAHERA

A monda szerint Buddha szülei, Szuddhodanu király és Maya királyné, részt vettek egy aratási ünnepségen, s a királyné méhében éppen a holdtöltének ezen az éjszakáján fogant Sziddhártha

szép templomban, a királyi palota közelében. További vándorlás után Buddha foga végül is a szingaléz királyok akkori székvárosában, Kandyban kötött ki, ahol az eszala perahera hagyo-

Madarász Viktor

Vas. Ujs. 1873. 496 l.

... — Csetneken *Madarász András*, Madarász Viktor festészünk atyja, 76 éves korában meghalt. — ...

1-1

CONFERENZE TENUTE NELL'ISTITUTO ITALIANO DI CULTURA

IL CORPORATIVISMO NEL 1938

DI ANSELMO ANSELMI

Il cammino percorso dallo sviluppo istituzionale e funzionale dell'ordinamento corporativo nell'anno XVI° del Regime, dimostra le principali realizzazioni di carattere economico a cui il sistema sta giungendo.

Premesso che la Rivoluzione Fascista procede per gradi, ed a tappe successive, si aggiunge che tale procedimento graduale avviene soprattutto sul terreno economico, poiché gli interessi economici sono in continuo movimento, complesso e variabile, e perché è dogma del Fascismo di non pretendere mai di essere giunti al termine, ed alla perfezione.

Il movimento continuo sul terreno economico non è, però, costituito da una frenesia di innovazione ad ogni costo, ma invece da una serie di decisioni lungamente maturate, ma rapidamente attuate, ed è la spinta continua al perfezionamento degli istituti

Hogyan nevel a „János vitéz“ magyarrá?

A kis gyermek hálás örömmel élvezi Petőfi költeményének meseszerű szépségeit. Gyönyörködik Jancsiban a zsiványtanyán, elégtétellel szemléli a gonosz haramiák bűnhődését, de szeme igazán a magyar huszárok megjelenésénél ragyog fel: velük érez csodás kalandjaikban, mikor meg János vitéz a török basát is kettéhasítja kardjával, jóleső érzés tölti el. Nem hiszem, hogy a magyar vitézség ez egyszerűen rajzolt képe ne lenne minden olvasójára a legnagyobb hatással.

Szerencsés kézzel vitte színpadra Petőfi művét hatvan évvel keletkezése után, 1904-ben Bakonyi Károly, mikor éppen a huszárkalandot állította a mű középpontjába. Magyar zászló vezeti huszárjainkat, nem kell nekik a cifra francia lobogó, az egyszerű magyar lelkesíti őket diadalra. Régen jelent tehát meg János vitéz a színpadon Kacsóh Pongrác igazi magyar zenéjével, s 1930-ban, most karácsony előtt is adták még. Mi igazolja inkább örökkévaló becsét és életét? 15.000 budapesti gyermek látta a székesfőváros ifjúsági előadásaiban a Városi Színházban, melynek ezek voltak egész életében legszebb napjai. S ma is hatott, sőt talán bizonyos szempontból még erősebben hatott, mint annak idején. Talán éppen az hatott leginkább, ami Petőfiben nincs meg: János vitéz elhagyja Tündérországot, mert hívja a magyar falu. Ott most aratnak, folyik a munka; míg ő Tündérországban király lenne, otthon éli a magyar paraszt a maga egyszerű életét. Mikor János vitéz, a tündérek királya erre gondol, újra Kukorica Jancsi lesz belőle: nem kell neki a tündéri pompa, vágyik a szíve vissza. S Iluska? — bizony ő sem maradhat, hanem megy oda, hová a szíve vonzza, megy ő is vissza.

Aki járt külföldön, bizonyára érezte a haza felé való vágyódás nemes érzését. Mikor az ember eléri a magyar határt, mikor újra látja a nemzeti lobogót, hallja szép magyar nyelvünket, elérzékenyedik és akármilyen jó dolga volt is kinn a külföld talán nagyobb kényelmében, mégis boldognak érzi magát. Különösen ma, mikor olyan sokszor kell a határt átlépnie a magyarnak! — Milyen nevelő hatása van ma a János Vitéznek, Bakonyi—Kacsóh daljátékának! Hol az igazi boldogság? Itt azt látjuk, hogy a szerető szív mellett is csak a magyar hazában, csak otthon a Tiszamenti országban, mely lehet kicsiny, de mégis csak a miénk s így a legszebb.

B. D.

Mozart-év.

Majd elfelejtettem, hogy már megint jubilálni kell, mivel felfedeztek valami lehetetlen évfordulót abból a célból, hogy ünnepeljenek. Nem magyarok teszik ezt, hanem a németek találták meg, hogy a legnagyobb zenészek egyike, Mozart éppen január 27-én 175 éve született; de más emlékezetes évszám is van életében: 150 éve lesz március 16-án annak, hogy Bécsbe költözött, ami életében fontos fordulópont, no meg 140 éve lesz december 5-én, hogy 35 éves korban meghalt. Mi következik ebből? Az, hogy ez az év nem Szent Imre-év, hanem Mozart-év lesz. Igen helyesen, nem fényes ünnepélyekkel akarják megülni e jubileumokat, hanem Mozart-kultusszal, vagyis örökbecsű műveinek ápolásával.

A háború utáni idők szomorú napjaiban igen sokszor ünnepeltünk már, igen sokszor emlékeztünk, de — sajnos — az ilyen emlékezések maradandó hatását eddig még nem tapasztalta az emberiség: jobbak, ideálisabb gondolkozásúak nem lettünk általuk. Pedig minden emlékezésnek csak ez ad létjogosultságot. Éppen ezért talán nem is egészen helyes, bármily nagy embernek is ilyen kevéssé jellemző évszámait kikeresni és csak ezért rágondolni. Hiszen van elég nagyobb alkalom is, melyről megemlékezni soha el nem mulaszthatjuk. Ilyen volt a reformáció nagy dátumainak ünneplése, ilyen, hogy csak a legemlékezetesebbeket említsem: Dante halálának 600. évfordulója 1921-ben, Petőfi, Jókai, Madách születésének centenáriuma. Ép ezért nem kellene olyan alkalmakat kiragadva keresni, mint Andersen születésének 125 éves fordulója, stb.

Vagy keressünk ilyeneket is, hogy a mai elfásult és anyagias világba az elme nagyjainak munkájából ideálizmust vigyünk bele? Lehet

szabadságharcot mint gyermekifjú küzdi végig; harci babérokat nem arat ugyan, de lelke annyira megtelik a haza és szabadság eszményével, hogy másnak alig jut benne hely. A magyar történet szabadsághőseit és vértanuit festi meg. Első nagyobb festménye, „A bujdosó álma'' után a tragikus hősök sorozata következik: Hunyadi László, Zrinyi Péter és Frangepán Ferenc, Zách Felicián, Zrinyi Ilona és mások. Művészeti tanulmányainak menetében is a szabadságszeretet, a függetlenség irányítja. A művészakadémiák sablónos, zsarnoki rendszere ellen fellázad; Bécsben, Párizsban is olyan mesterek mellé szegődik, akik tanítványaik egyéniségét tiszteletben tartják, fejlődését nem akadályozzák. Mestereitől csak azt tanulja meg, ami az ő lelkének megfelel, és Párizsban a második császárság nagy történeti festőjének, Delacroix-nak kolorista (színhatáson alapuló) iskolája sem téríti ki őt útjából. Párizsi tartózkodása alatt festi legjobb képeit, melyeknek drámaisága még a magyar hazafias érzéstől távolesőt párizsiak lelkét is megrendíti. Itt aratja legnagyobb külső sikereit is: Eugénia császárné is vásárol nála, és a párizsi „Salon annuel'' (évi kiállítás) tárlatán aranyérmet kap.

1870-ben kerül haza és itt a hazai földön veszti el a talajt lába alól. A kiegyezés utáni idők békés hangulata nem vág össze az ő forradalmár lelkének lázongó hevével. Szeretettel, tisztelettel fogadják, de nincs megértés. Békésebb feladatok várnak rá: állami megbízást kap, hogy megfesse Bethlen Gábort tudósai körében. Belső meggyőződés, lelkesedés nélkül dolgozik; amely alkotása pedig a lelke mélyéből fakad, mint pl. Hunyadi Mátyás prágai fogságában, az nem talál visszhangra, a pályázaton mellőzik. Megszakad a lelki közösség közte és honfitársai közt. A művészeti kritika is nála sokkal sekélyesebb tehetségek vezetésével ellene fordul. Elszigetelődik, fölöslegessé válik, úgyszólván élve temetődik el.

Pedig Madarász alkotásaiban a hazafias érzésen kívül más igazi művészi értékek is vannak, melyek két legkiválóbb alkotásában, a *Hunyadi László siratásában* és *Zrinyi Frangepán utolsó találkozásában* nyilvánultak meg legszembeszökőbben. „Hunyadi László siratása'' című képe nemcsak drámaiságával, hanem szerkesztésével, a fény és árnyék erős ellentéteivel, a sötét, komor színek változatosságával, tehát hazafias érzésünktől függetlenül, tisztán művészi tulajdonságaival is hat ránk. A kápolna homályát a kép közepét átszelő két hatalmas gyertya sáppadt fénye nem oszlatja el, csak a fehér lepellel letakart holttest körvonalait világítja meg; a két gyászoló nő alakja csaknem teljesen a homályba vesz. Az anya arca egészen sötétben marad; tompa fájdalmát és megtörtségét összeroskadt alakja és csüggedt magatartása fejezi ki. A menyasszony fiatalos szenvedélyességgel megnyilvánuló fájdalmát a homályban felmerülő karjának kétségbeesett mozdulata és a gyertyafénytől részben megvilágított arcának őrjöngő kifejezése tolmácsolja.

„Zrinyi és Frangepán utolsó találkozása a bécsújhelyi börtönben'' Madarász művészetének más vonásait tünteti fel. A szerkezet az ellentétes hatásokon épül fel, melyeknek szembeállítása azonban nem éles, nem szélsőséges. Az ablakon beszűrődő halvány fény enyhén világítja meg a középen elhelyezett főcsoportot, a két vértanu nemes alakját, míg az ajtóban megjelenő vészbizottság csoportja félig homályban marad. Frangepán finom szépsége, szelíd megnyugvása és Zrinyi keménymetszésű, magyaros arca és dacos, férfias elszántsága a két barát különböző egyéniségét erősen hangsúlyozza; megvan az ellentét a két szabadsághős megindultsága és a pompás ruházatú bizottság rideg lelketlensége közt is és az a búcsújelenetet még meghatóbbá teszi.

Érthetetlennek látszik, hogy ilyen nagy művészeti értékek nem adtak a mesternek elég önbizalmat és bátorságot arra, hogy istenadta tehetségét a mostoha viszonyok ellenére diadalra juttassa. A megnemértés okozta elkeseredés legkiválóbb tájképfestőnk, Szinyei-Merse Pál tevékenységét is egy időre megbénította, de ez nála csak átmeneti jelenség volt, önmagába vetett hite ezen átsegítette és ő újult erővel és lelkesedéssel dolgozott utóbb. Madarászt az együttérzés hiánya teljesen megtörte, mert ő elsősorban nem művész, nem festő volt, hanem a hazaszeretet és szabadságvágy apostola, akinek az ecset csak eszköz volt szenvedélyes érzéseinek kifejezésére. Amikor ezeknek kifejezése nem kelt már visszhangot honfitársai lelkében, akkor már nem érdemes élnie és dolgoznia; olyan már csak, mint egy hazajáró lélek: a régi dacos, kuruc magyar hazaszeretetnek sáppadt kísértete.

Dr. Láng Margit.

bot belőle, mert csak igen kevesen viselik. A szűr teljesen magyar ruhaviselet. Ilyen ruhadarabot egyetlen más nemzetbeliek sem viseltek. Jellegzetes magyarossága azonnal szembetűnik minden külföldi előtt, aki hazánkban tartózkodik, földünket és népünket meg szeretné ismerni.

A szűr kizárólag népi ruhadarab, amelyet az úrirend sohasem viselt. Felöltőnek használják. A szabása rendkívül egyszerű. Mivel a vállra vetve viselik, az újjának nincs semmi jelentősége, éppen azért bevarrták, befenekelték. A szűr nem szűr, ha a válláról hiányoznék a négyszögletes gallér, amelynek két sarkán posztóból varrott *csücskő* van. Amikor az eső esik, a szűr gazdája összeköti a két csücskőt egymással és akkor a gallért úgy húzhatja a fejére, akár a csuklyát. Győrffy István részletesen elmondja, hogy mennyi minden jó tulajdonsága van a szűrnek. Valóságos kincse a magyar parasztnak, különösen a pusztázónak, vagy annak, aki sokat jár kinn a szabad levegőn. Akinek szűre van, az nem fél a zimankótól, csúnya förgeteges esőtől. Megvédelmezi ez az ősi ruhadarab minden meglepetés ellen, amit a szeszélyes időjárás hozhat a fejére. Oltalom a hideg ellen, hűvös árnyék a nyári melegben. Ezenkívül derékalj, párna, vagy takaró aszerint, amint gazdájának szüksége van rá.

A könyv tulajdonképpen azért íródott, hogy a szűr díszítésével foglalkozzék.

Természetes, hogy a szűrt, a magyar nép legkedvesebb ruhadarabját, igen nagy szeretettel díszítették. A hímet nem asszonyi kéz rakta a szűrre, hanem maga a szűrszabómester varrogatta rá a szebbnél-szebb díszítést, amelynek szépsége bámulatra ragad mindenkit, aki látja. Hihetetlen pompa, forma és színgazdagság ragyog felénk a könyv lapjairól, amely közel négyszáz

Tolnamegyei cifraszűr.

ábrában ismertet meg bennünket ezzel a sajátos magyar ornamentikával. Büszkeség tölti el mindenki szívét, amikor ezt a kizárólagosan magyar nemzeti kincset megismeri. Olyan gazdagság ez, amelyből művészetünk szinte vég nélkül meríthet.

Miért hívom fel erre a könyvre az ifjúság figyelmét?

A diákság iskolai tanulmányai alatt a rajzban megismerkedik a magyar ornamentikával. Ha valaki bővebben akar foglalkozni a magyar díszítményekkel, sehol any-

nyi eredeti és szép motívumot nem láthat, mint ebben a könyvben. A diáklányok kézimunkáik számára igen sok szép mintát találnak, amelyeket mindenféle célra felhasználhatnak. Miért forduljanak a kézimunkában idegen mintákhoz, amikor ebben a könyvben az eredeti magyar hímzések egész tömege kínálkozik a legváltozatosabb formákban?

Ez a könyv a diákság számára egy olyan tudományra mutat, amelynek művelése nemcsak igen szép, de nemzeti szempontból rendkívül fontos is. Ez a tudomány a *néprajzi-tudomány*, amelynek a diákság rendkívül nagy szolgálatot tehet. Hány cifra szűr fordulhat meg előttünk, amelynek szépsége felhívja figyelmünket?! Ilyenkor ne elégedjünk meg azzal, hogy gyönyörködünk benne, hanem rajzoljuk le a díszítését, tudjuk meg, hogy milyen vidékről való? Ki a gazdája? Mit beszél róla? Tud-e valami közmondást, vagy ismeretlen népdalt, amely a szűrrel függ össze? Vagy általában hallott-e a szűrről valami érdekes adatot? Az a diák, aki Győrffy dr. könyvét átlapozta, rájön arra, hogy minden kicsiségnek látszó adatnak is megvan a maga jelentősége. Minden adatot szívesen fogad a Néprajzi Múzeum (Tisztviselő-telep), amelyet oda beküldenek... Nem is képzeli a diák, milyen nagy szolgálatot tehet a tudománynak, ha a nép lelkivilágával foglalkozik, amely akár a népi művészetben, akár a népköltészetben nyilvánul meg.

Sajnos, a magyar földről egyre gyorsabban hervadoznak a népi művészet és költészet virágai. Elsorvaszt mindent a rohamosan terjedő kultúra, gyáripar és az olcsó nyomdai termelés. Győrffy még idejében mentette meg a teljes feledéstől a szűr virágait, példát adva a magyar ifjúságnak arra, hogy felismerve a néprajzi tudomány fontosságát, mentse azt, ami még menthető... *F. Gy.*

MŰVÉSZET

Madarász Viktor emlékezete.

Száz évvel ezelőtt, 1830. december 14-én született meg a magyar történeti festészet egyik úttörő mestere, aki pályája elején fényes külső sikereket arat, maradandó műveket alkot; szépen megindult fejlődése azonban éppen élete javakorában elsekélyesedik. Egy időre teljesen leteszi az ecsetet, majd ismét felveszi, és 87 éves korában csaknem teljesen elfeledve hal meg.

Nyolcvanhét év nagy idő egy köznapi ember életében is, még inkább egy művészében, akinek érzékeny lelke fogékonyabb az élet örömei és szenvedései iránt, és pályája ennélfogva, ha külső eseményekben nem is, de lelki élményekben gazdagabb. A művész élete könnyen fordulhat tragikusra. Madarász Viktor életének folyása, művészpályájának letörése érthetetlennek, ő maga szeszélyesnek, következetlennek tűnik fel. Fiatal korának nagy sikerei után, éppen mikor külföldről hazakerül, alkotó kedve ellankad, teremtő ereje kimerül, egyre csüggedtebben dolgozik, végre csak üzleti ügyekkel foglalkozik, és amikor élete vége felé ismét visszatér a művészethez, inkább a megélhetési gond, mint alkotási vágy viszi erre rá. Ezen sajátságos ingadozást részben külső körülmények is elősegítették, igazi okai azonban mégis a lélek mélyén rejtőzhettek, különben szembeszállt volna a sors mostohaságával.

Madarász művészi letörése annál érthetetlenebbnek tűnik fel, mivel hazatérte után következik be; holott az ő művészete éppen a hazai földben gyökerezik. Őt tulajdonképpen hazafias érzése avatta festővé; neki a művészi szempontnál sokkal fontosabb a tartalom. A magyar

Ifjú Élet 1930/31. IX. évf. 8. sz.

Madarász Viktor

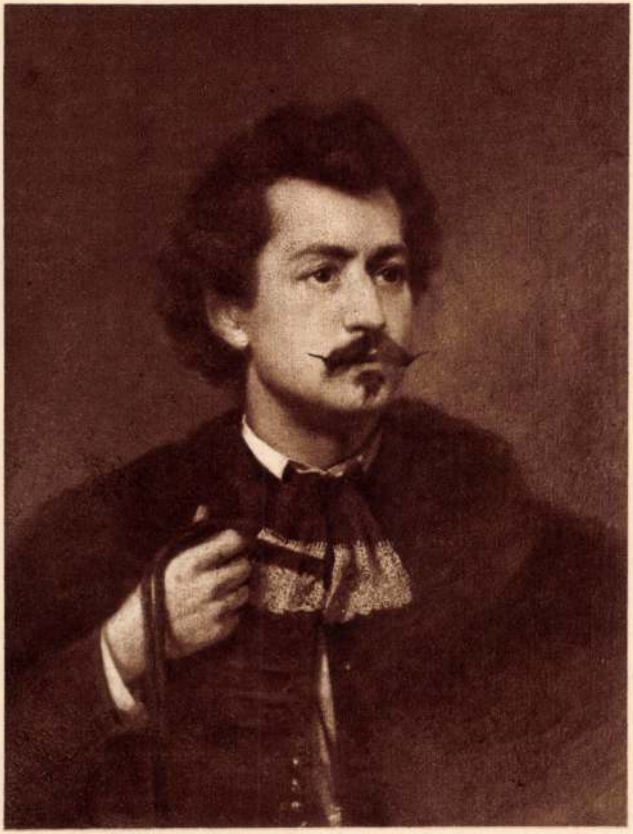

372. *Madarász Viktor:* Önarckép.

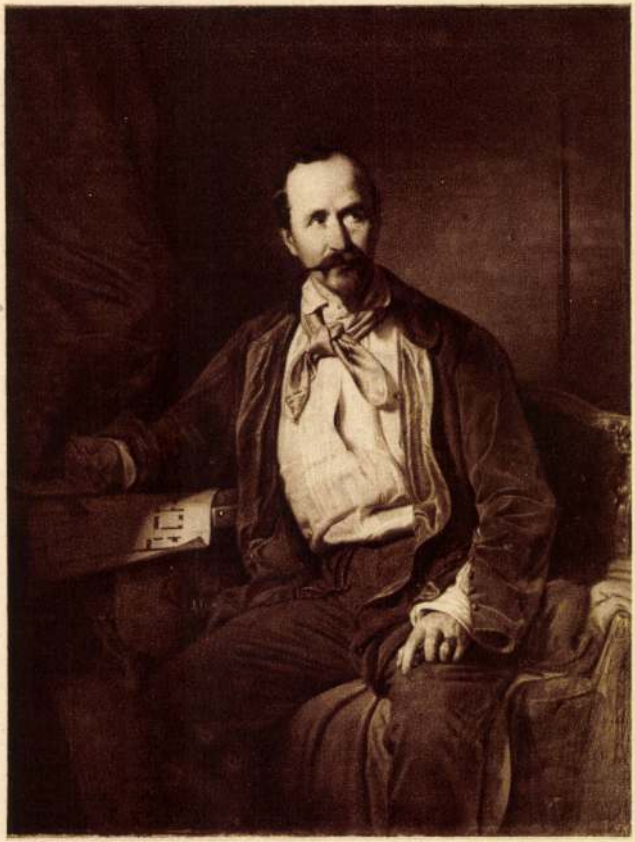

24. *Borsos József:* Zitterbarth János arcképe.

MADARÁSZ VIKTOR: HUNYADI LÁSZLÓ SIRATÁSA
KIÁLLÍTOTTA A PESTI MŰEGYLETBEN 1859-BEN

mok nagy művészettörténeti beccsel fognak bírni.*) Nem is képzelné senki, hogy milyen nehézségekkel járt ezek közül némelyiknek reprodukálásra való megszerzése. Olykor az illető művésznek sem volt fényképe s nem tudta, hogy műve kinek a birtokában van.

S ezek szerint feladatomnak főleg az adatok és tények egyszerű felsorolásával véltem legjobban megfelelhetni.

Bővebben csak a társulat keletkezésével, az akkori viszonyokkal és a társulat első szervezőinek érdemes munkásságával foglalkoztam. Azt is mondhatnám, hogy megírtam a társulat keletkezésének rövid történetét és hozzáfűztem az azóta elért eredményekről szóló adatokat. Tettem azt abban a meggyőződésben, hogy a társulat ötvenéves jubileumán első sorban kegyelettel kell megemlékeznünk azokról, kiknek úttörő, önzetlen munkájából fakadt a hazai művészet mai gazdag virágzása.

*) A kitüntetett művek szerzőinek szíves elnézését kérem, hogy a reprodukcióknak természetesen túlságosan apróknak kellett lenniök a képek nagy száma miatt s némelyik aránytalanul is kicsi lett, a tipografiai beosztás miatt. Viszont talán méltányolni lesznek hajlandók azt, hogy mint dokumentumok ezek az emlékeztető kis képek műveik iránt a későbbi érdeklődést ébren fogják tartani. A sorozat teljes, csak éppen Mészölynek 1883-ban a társulati díjjal kitüntetett «Balaton»-ját Ő Felsége engedélyével a római kiállításra elküldték, mielőtt lefényképezni lehetett. A «Művészet» jövő számában fogjuk pótolni ezt a sajnos hézagot. Sz. M.

Legjobb igyekezettel és szeretettel dolgoztam, hogy társulatunk iránt, ötvenéves multjának ismertetésével is, soha el nem múló hálás ragaszkodásomat tanusítsam.

Mert hiszen a társulatnak köszönhetem, hogy életemnek legszebb éveit a magyar művészet szolgálatának szentelhettem, szoros barátságban, túlzás nélkül mondhatnám, az én időmből való összes magyar művészekkel, benső, bizalmas érintkezésben a mi nagy mestereinkkel. S ezt én többre becsültem minden más külső előnynél.

Az adatok összeállításában nagy segítségemre volt utódom és kedves barátom dr. Ambrozovics Dezső vezetése alatt a társulat titkári hivatala, kivált Lesskó János segédtitkár.

1861—1877.

Előzmények. — A Műegylet. — A Képcsarnok-Egylet. — A társulat megalakulása. — A Nagyhíd-utcában. — Az Akadémia palotájában.

Társulatunk helyzete és működési köre kezdettől fogva más volt, mint a hasonló célú külföldi társadalmi szervezeteké. Megalakulásától fogva sok éven át oly feladatokat és olyan anyagi terheket kellett magára vállalnia, melyekről, régi hagyományok alapján, dúsabb forrásokból és hatalmasabb eszközökkel másutt az állam szokott gondoskodni.

A társulat első szervezőinek éppen az elévülhetetlen érdemük, hogy a maguk szűkebb érdekkörén felülemelkedve, a magyar művészet általános nemzeti fontosságát, jövő virágzásának megalapítását tartották szemük előtt és az egész vonalon megindították a hazai művészeti viszonyok gyökeres javítását. A nagy céltól el nem riasztotta kitartó törekvésüket eszközeiknek csekélysége és a boldogulás útját lelkes buzgósággal egyengették a következő nemzedékek javára.

Állami támogatásról, ösztöndíjakról, megrendelésekről szó sem lehetett. Az önkényuralom — és a rövid életű alkotmányosság után — a provizórium kormánya csak akadályokat gördített még a társulat megalakulása

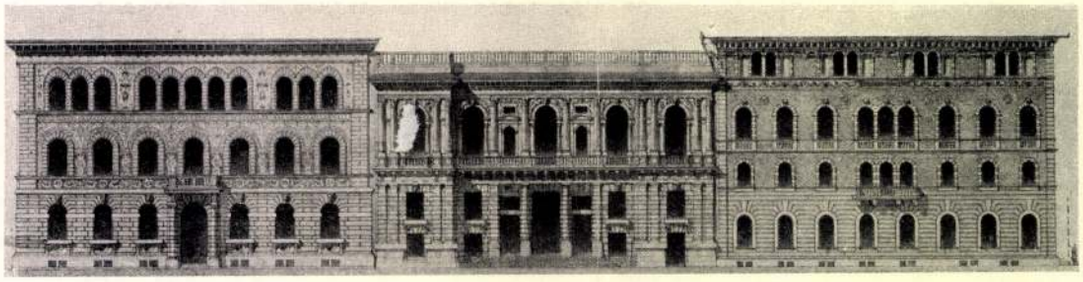

AZ ANDRÁSSY-ÚTI MŰCSARNOK, A MINTARAJZISKOLÁVAL ÉS A TÁRSULATI BÉRHÁZZAL (ZENEAKADÉMIA) LANG ADOLF RAJZA 1878.

BEVEZETÉSÜL

Mikor társulatunk választmánya részéről a megtisztelő megbízást elfogadtam, hogy társulatunk ötven éves történetét megírjam, nem is képzeltem, hogy milyen nehéz problémák fognak előttem felmerülni. Igaz, hogy 25 évvel ezelőtt szintén nekem kellett a társulatnak akkor negyedszázados multjáról egy rövid történeti vázlatot megírnom. De már az idő hosszúságában rejlik a nagy különbség. Azelőtt mindig azon kezdtük, hogy a magyar művészetnek nincsenek hagyományai. Ma már a félszázad elteltével így beszélni többé nem lehet. Azóta hány kiváló művészünk pályája záródott le. Hány nagy mesterünk költözött el a halhatatlanok honába. Egész rajokban vonulnak fel azóta az új művésznemzedékek. A mult, a társulat keletkezése lassankint a történeti távlat messzeségébe vész. Ezzel az ötven év előtti szerény kezdettel áll szemben a magyar művészetnek ötven év multán elért óriási kifejlődése. Számot kellett vetnem azzal, hogy terjedelemben messze túllépné feladatom határait, ha ennek a fejlődésnek minden fokozatáról, az események, a küzdelmek és a sikerek minden mozzanatáról évről évre részletezésekbe bocsátkoznám. A rendelkezésemre állott forrásokból köteteket lehetne megírni. Kénytelen voltam dióhéjba foglalni a gazdag anyagot, bár tudtam, hogy így csak hézagos munkát végezhettem. Az egyes művészi alkotásoknak, a művészeti irányoknak és áramlatoknak méltatásától, szóval művészettörténeti fejtegetésektől természetesen teljesen távol kellett magamat tartanom. Törekvésem az volt, hogy a legfontosabb események és eredmények tárgyilagos egybefűzéséből mégis kidomboruljon társulatunk ötvenéves multjának nagy jelentősége és a legnagyobb súlyt arra fektettem, hogy — úgy mint 25 év előtt — társulatunk tevékenységének statisztikai kimutatásai művészettörténeti irodalmunk számára megbízható kútfőt szolgáltassanak.

25 évvel ezelőtt is azt írtam, hogy ezek a táblázatok ékesebben bizonyítják minden szóvirágnál, hogy társulatunk mit tett s mit ért el a magyar művészet érdekében.

Ünneplő számunkban illusztrációkat is óhajtottam felvenni. Lehetőleg áttekintést nyujtó sorozatban. Itt is természetes korlátokat kellett szabni a képek mennyiségének és nagyságának. Társulatunk kiállításain az állami aranyérmeket és a társulati díjat tekintik a művészek a legfőbb kitüntetésnek. Ha már korlátok között kellett maradni, legalkalmasabbnak látszott a két legfőbb kitüntetésben részesült művek sorozatát képekben is bemutatni. Későbbi időkre ezek a tipográfiai okokból néha aránytalanul kisebbített képek, mint azonossági és emlékeztető dokumentu-

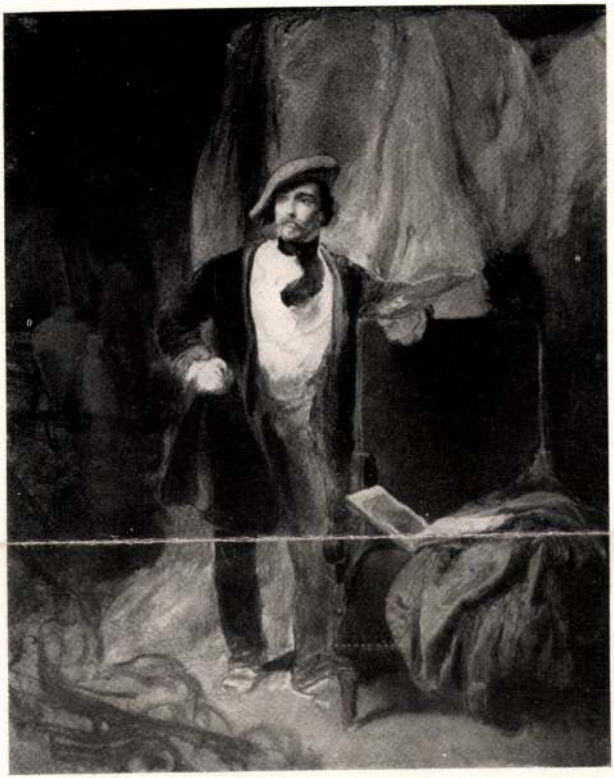

AUGUST V. PETTENKOFEN
BORSOS JÓZSEF KÉPMÁSA

Magyar Művészet

MADARÁSZ VIKTOR
ÖNARCKÉP

MADARÁSZ VIKTOR: A MŰVÉSZ FELESÉGE

MADARÁSZ VIKTOR: HUNYADI LÁSZLÓ SIRATÁSA

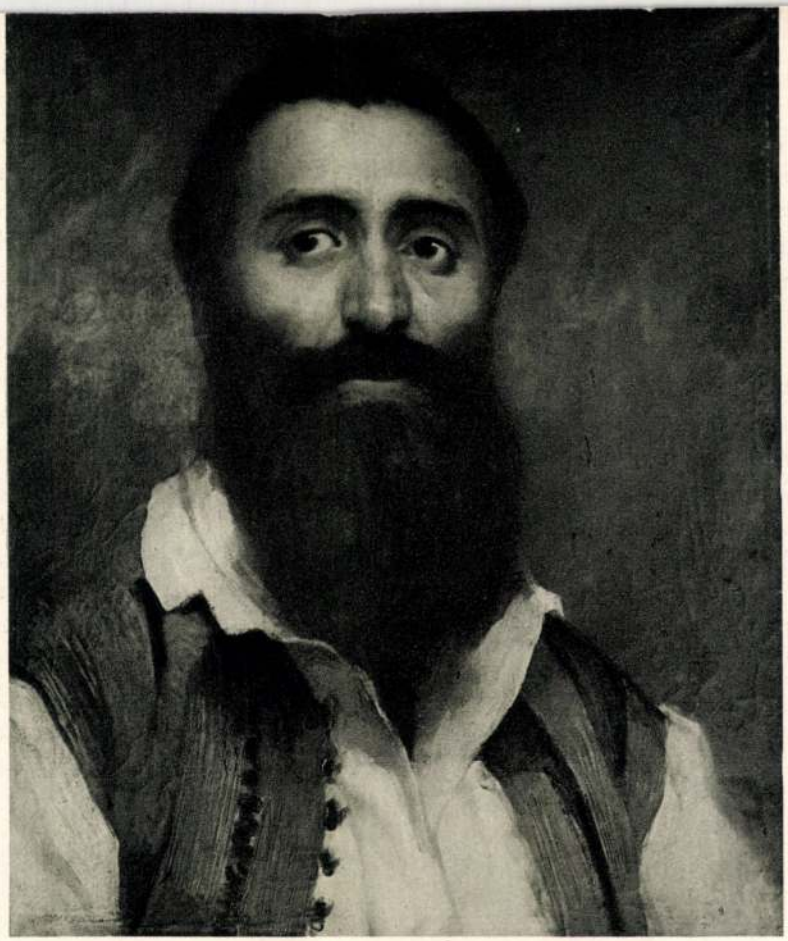

MADARÁSZ VIKTOR: TANULMÁNY ZRÍNYI MIKLÓSHOZ. 1858. Olajfestmény.
Szépművészeti Múzeum.

Magyar Művészet
1925.

kel oly megrendítően fejezné ki, mint Madarász Viktor e festménye.

Egy fehér lepellel egészen leborított halott, kinek e lepel csak körvonalait láttatja s csak néhány vérfolt és a terítőn végigfektetett pallos árulja el, hogy aki itt fekszik, a vérpadon halt meg. Egyik oldalon félig homályba vesző oltár, a másikon egy templomablak, mely mutatja, hogy éj van. A ravatal két oldalán egy-egy óriási gyertyatartó, melyeknek viaszgyertyái kísérteties sárga fényt terjesztenek. És a halott lábainál két, szinte egymásba fonódó, gyászruhás térdelő nőalak: az egyik az anya, aki inkább megmerevedett, mintsem összeroskad a fájdalomtól, a másik az ara, aki

* *Szana* id. m. 101. s köv. l. *Kacziány Ö:* „Madarász Viktor", Művészet 1904. 249. s köv. l. *Lyka Károly:* „Madarász Viktor" u. ott 1917. 11. s köv. l. *Bruckner Győző:* „Madarász Viktor művészete tört. megvilágításban a miskolci jogakad. 1922-3 tanévi Almanachja 1. s köv. l. A *Vas. Ujság* 1859-iki kiállítási ismertetése (260. l.) Madarász „Zrinyi és Frangepán" című képét is dícsérve említi; csak vázlatról lehetett szó, mert e festmény — mely szintén a Szépműv. Múzeumban látható — csak 1864-ben készült el.

jében a hosszú hallgatásba merült Erkel Ferenc a Bánk bán fájdalmasan lázongó dallamait, lehetetlen a korviszonyoknak a nemzeti lélekre való hatásában nyilvánuló közösséget föl nem ismernünk.

És lehetetlen érzéketlenül állanunk meg a tény előtt, hogy akkor, mikor az elnyomatás, a szenvedések egy hosszú évtizedén át az osztrák uralom mindent elkövetett, hogy nemzetünk politikai hatalmával szellemi erejét is megtörje, ez a nemzeti szellem egyszerre három remekműben találta meg éppen a maga fájdalmának művészi apoteózisát. Ez a megnyilatkozás nem vásári szólam volt, nem pártcélok tetszetős eszköze, nem is kölcsönkért divatcikk: visszatarthatatlanul kiszakadó jajszava volt az az elgyötört nemzeti léleknek, amely, mikor saját magának akart megkönnyebbülést szerezni, szinte öntudatlanul hódította meg a halhatatlanság pálmáját s emelte föl fájdalmának világát a nemzetek változó sorsa fölött örökéletet élő művészet birodalmába.

BERZEVICZY ALBERT.

MADARÁSZ VIKTOR: A MŰVÉSZ FELESÉGE

Petrovics MM

MADARÁSZ VIKTOR: HUNYADI LÁSZLÓ SIRATÁSA

Ferenczy Károly

A nyolvanas évek legvégén vagyunk, amikor az impresszionizmus diadalkapuját már emelik, de amikor a huszadik század új művészi formavilágának első körvonalait is kezdik rajzolgatni. *Puvis, Van Gogh, Gauguin* és *Hodler*, az impresszionisták formabontásával, a képfelület felaprózásával és a pillanatszerűség hangsúlyozásával szemben egységes képhatásra, az állandóság kifejezésére törekszenek. Ne feledjük, hogy ebben az időben már építik a francia vasbeton hidakat és a holland gátakat: a sík, dísztelen, de egységes és monumentális hatású felületek, az őszinte egyszerűség már ekkor jelentkezik az építészetben. Ekkor kovácsolják az első vaskapcsokat, amelyekkel századunkban újra összefogják majd a külön utakra tévedt építészetet, szobrászatot és festészetet. A beuroni bencés művészek ez időben építik, festik és díszítik a Szent Mór kápolnát !

A levegőben és a korlélek mélyén tehát már új vágyak és nyugalomra vágyó izgalmak jelentkeztek. Ferenczy ösztönösen és tudatosan szívta magába ezt a levegőt. Sokszorosan korának gyermeke azonban, s nem haladt el észrevétlenül a naturalizmus és impresszionizmus mellett sem. Ezért nem juthatott a végső állomáshoz. De a fanatikusok akaratával s a szerzetesek nyugalmával járta a maga útját. Nem lett belőle az új forma megteremtője, erre Párizsban is, itthon is mások rendeltettek, de eredménye mégis nagyon jelentős és őszintén, tisztán egyéni. Ez az eredmény pedig nem más, mint kora festői törekvéseinek halkszavú, bársonyos színekbe foglalt, a félárnyékok és az erőteljes napsugár titokzatos fátyolával letakart színtézise.

Majdnem hat évet töltött Párizsban, közben Szentendrén nyaralt és szorgalmasan figyelte a természet szépségeit, színeit, s tanult kitartóan. 1893-ban újra Münchenbe ment. Párizsi tudását és szentendrei élményeit *Hollósy* Simon mellett foglalta össze első értékes eredménnyé a *„Madárdal"*-on s még inkább *„Önarckép"*-én. Ezeken a műveken a későbbi művész alaphangja szólal meg, a természet áhítata és a művészet szeretete és tisztelete. A naturalizmus és impresszionizmus között lebeg bársonyos tónusaival, élénk derűs színeivel. Nem fennhéjázó, nem aprólékos, mint sok naturalista és nem pantheista, mint az impresszionisták. Az embert nem szállította le a természet rangjára. Csodálta a természetet, de rendületlenül hitt az ember testi és erkölcsi magasabbrendűségében. Sohasem festett természetet önmagáért: képein mindíg az ember uralkodik. Férfiak, asszonyok, gyermekek. Az ember mondja a mély bariton szólamot, a természet a kísérő lant, a játékos hárfa. Az ember epikáját csak kíséri a természet, a félárnyékok és a meleg napsugár lírája.

A *„Józsefet eladják testvérei"* c. képe nem jelent még nagy haladást az *Önarckép*hez képest, sőt mintha erősebb lenne rajta a naturalizmus, de képszerkesztő tudatossága még erőteljesebben nyilvánul meg rajta. Az előtérbencsoportosított alakok és a háttérbe mélyen elnyúló táj kapcsolata nem véletlen, nem naturalizmus és nem impresszionizmus, hanem a szintétikus festői hatásra, a természethűségre és a képszerűségre, valamint az etikai tartalom kifejezésére egyaránt törekvő festő akaratának engedelmeskednek. Ez a képe Nagybányához fűződik, ahova 96-ban az elsőkkel érkezett. Nagybányához, de távolról, Szinyeihez is. Figyeljük meg a háttér és a Hóolvadás tája szerkezetét. Tájfelfogásában sokkal inkább adja vissza Nagybánya levegőjét az 1902-ben készült *Márciusi est*. Nagybánya tájhangulata rezeg a képen, de a festő dekoratív törekvése ezen is uralkodik. Tisztult érzelemvilágát a művész epikai hajlama, foltokban látása foglalja egységes kép-egésszé. Modernsége, dekoratív hajlama, nagy egységes színfoltokkal való komponálása még határozottabban bontakozik ki további művein, a *Napos Délelőttön* és a *Lovagló gyermekeken*. Ez a két kép művészetének csúcspontját jelenti, művészetének legteljesebb eredményét. Az 1899-ben festett *Esti hangulaton* a színek még beleolvadnak a szürkületbe, bár a képegység itt sem hiányzik. A későbbi képeken az uralkodó foltok, a szűzi tisztaságukat megőrző helyi színek harmóniája határozza meg a kompozíciót. (Gondoljunk például a Napos délelőtt zöldjeinek gazdag színváltozataira. De minden változat tisztán, egységes foltokban zöld. Nem olvadnak össze, hanem ölelkeznek, mint sorok belsejében a hang- és végén a szó-ritmusok).

Ferenczy művészetének fő törvénye, ‚aranybullája' a festőiség. Nem az egészen ösztönös, nem a tisztán vizuális élmény adta festőiség, hanem az intuició és az értelem festőisége ez. Igen, részt vesz megtermékenyítésében a tudatosság, az akarat, az értelem is, de nem válik rajta uralkodóvá, ezért tiszta, ezért rokonszenves és továbbfejleszthető. —*yz*—

ŐSZI TÁRLAT A MŰCSARNOKBAN

Az idei Őszi Tárlat tizenkét művésznek kisebb-nagyobb gyüjteményes kiállítását öleli fel és három kisebb teremben alkalmat ad a Magyar Grafikus Művészek Egyesülete bemutatkozására.

A tárlatnak mostani formában való megrendezését örömmel láttuk. A tömegtárlat néha áttekinthetetlen, e gyüjtemények révén a kiállító művészek munkásságába mélyebben betekinthetünk s emellett még a könnyebb összehasonlítás lehetőségét is nyujtják. A mód tehát, ahogy a Társulat e tárlat szereplőit felsorakoztatja, dícséretes és egy kissé ünnepélyes is.

Joggal várható, hogy a további rendszeres munka még sok egyéb műveiket is napfényre hozza, s újabb művészekkel gazdagítja multunk e sokáig sivárnak tartott, de mint látjuk, nem is olyan szegény korszakát.

A nagy mesterek, elsősorban Madarász Viktor és Székely Bertalan vázlatainak szép új gyüjteménye is hozzáfog járulni ahhoz, hogy más értékítéletet fogalmazzunk a század második felének magyar festészetéről, elsőbben is éppen Madarász Viktor és Székely Bertalan festőiségének kérdéséről. Nemcsak az ő műhelytitkaikba, nagy képeik keletkezésének állomásaiba világítanak be e vázlatok, hanem rámutatnak arra, hogy a kor festői felfogásában kell keresnünk annak legfőbb okát, hogy éppen Madarász és Székely miért nem tudták kifejleszteni az ő nagyszerü, kötetlen festői látásukat. Ezek a vázlatok igazolják pedig, hogy bennük minden adottság meg volt. De más volt a kor akadémikus szelleme, amihez ők is, különösen Székely, többé-kevésbé alkalmazkodtak.

Am ipedig *Munkácsy* hatalmas vásznának megszerzését illeti, azért csak hálásak lehetünk a Fővárosnak, mert ez az első egészen nagyszabású mű, amely Munkácsynak többnyire külföldre, Amerikába került művei közül a magyarság tulajdonába jutott.

Van néhány olyan kép is, amely egyik csoportba sem sorolható. Ezek többnyire a századforduló magyar művészetére emlékeztetnek. *Mednyánszky László* csudálatosan szép olajtájképeit és *Hollósy Simon* „Tavaszi hangulatát" kell kiemelni. Mednyánszky László egyik tájképén meglep bennünket minden hidegsége ellenére is nagyon ‚meleg' kék háttere. Az a különleges módon ‚meleg' kék szín jelentkezik ezen a festményen, amely újabbkori festészetünk sajátosan magyar színskálájának egyik legjelentősebb alkotó eleme, s amely minden kétséget kizáróan a népi magyar színharmóniából ered. Előbukkan már Szinyei Mersénél s újabbkori piktúránk fejlődésében döntő szerepet játszik *Csók, Vaszary, Koszta, Rudnay, Thorma, Nagy István* és a fiatalok közül elsősorban *Mágori Vargha Béla, vitéz Litkey György, Kún István* és *Bak János* képein.

Hollósy Simon halála előtt egy évvel, 1916-ban festette a „*Tavaszi hangulat*"-ot. Már régen elszakadt Nagybányától, amelynek stílusfejlődését ő indította útjára. Hollósynak ezután, többnyire máramarosszigeti magányában festett képeit alig ismerjük. A közbeeső állomásokat nem tudjuk kinyomozni. Keveset dolgozott ebben az időben, s lehet hogy még kevesebb maradt meg munkái közül. Érdekes azonban az, hogy Hollósy evvel a képpel pontosan olyan eredményre jutott, mint a nagybányai festőközösség tagjai, elsősorban Ferenczy Károly. Tőlük függetlenül, de az önmagából a többieknek is ajándékozott kiindulási pontból maga is eljutott Ferenczy friss természetszemléletéhez, napfényéhez, mondhatni „nagybányai" naturalizmusához. Hollósy képét Ferenczy „Festőnő"-t ábrázoló festményével együtt közöljük a Szépművészet jelen számában.

—*yz*—

FERENCZY KÁROLY KÉPEINEK KIÁLLÍTÁSA

Amikor Erdély egy részének visszatérésével *Nagybánya*, újabbkori festészetünk egyik legtermékenyebb, pompás virágokat fakasztó melegágya, ez a szépséges, kies fekvésű, szatmári bányaváros is boldogan borulhatott le az örök magyarság előtt, örömmel üdvözölhetjük a nagybányai festőközösség egyik legjellegzetesebb s kétségtelenül legsajátosabban „nagybányai" festőjének a kiállítását.

Ferenczy képeit *Petrovics Elek* gyüjtötte össze és rendezte el gondos fejlődéstörténeti rendben *Almássy-Teleki Éva művészeti intézményének* termeiben. Sok fáradsággal járt ennek a nagy anyagnak az összegyüjtése, amely a mester legfontosabb műveit majdnem kivétel nélkül magába foglalja. Nagy örömöt jelent Ferenczy művészete barátainak, hogy a kiállításon ott látjuk két marosvásárhelyi képét.

Amikor Hollósy Simont érzékenysége és nyugtalansága elűzte Nagybányáról, Ferenczy lett az iskola címnélküli, de mindenki által elismert és tisztelt „Rector Magnificusa". Leginkább az ő művészete nőtt hozzá Nagybányához s a nagybányai színjáték vezérszólamát ő pengette ecsetjével meleghangú gordonkáján. Egyéni művészetet mások is teremtettek itten, de senki sem olyan sajátosan „nagybányait", mint ő.

Élete és művészi pályafutása nem tartozik a sablonos művészéletrajzok közé. Nem kezdett korán rajzolni. Nem volt csodagyerek. Gazdatisztnek készült. Lassan ért meg benne a művészetakarat. Mert attól kezdve, hogy rászánta magát a festésre, akarata sohasem hagyta el. Nem kirobbanó tehetség volt, aki egyik napról a másikra bámulatba ejti a világot, hanem szívós munkával, lassú kitartó tanulással, s egész életművén végighúzódó kereséssel fejlődött.

Unokahugát vette feleségül, aki szintén festegetett, s talán ez ébresztette fel a benne alvó festői ösztönt, érlelte lassan tudatossá, akarássá. A magyaróvári akadémia elvégzését és nősülését itáliai tanulmányút, majd München és Párizs követte. Párisban, a Julien-Akadémián ismerkedett meg *Csók Istvánnal* és *Grünwald Bélával*, valamint *Bastien-Lepage* és *Dagnan Bouveret* művészetével. És itt — a magyar művészek közül elsőként — figyelt föl *Puvis de Chavannes* monumentális, az új összefogó művészi látás és akarás utját megnyitó stílusára.

Képművészet
1940.47-48.

IRODALOM

/Madarász Viktor c. fejezethez/

Madarász Viktor munkásságát két monográfia dolgozza fel. Az első, Radocsay D. egyetemi doktori disszertációja /M.V. 1830-1917. Bp. 1941./: M.V. pályáját reálisan értékelő munka, oeuvre-katalógussal, helyenként pontatlan adatokkal. Székely Z. monográfiája /M.V. Bp. 1954./ magán viseli az 50-es évek súlyos elfogultságait, mindazonáltal sok új adattal gazdagítja ismereteinket. M.V. párizsi fogadtatását, az egykoru kritikákat közli: Csaplárosi I.: Th. Gautier M.V. párizsi festményeiről. /Magyar Művészet 1936. 316-317./ Az itthon elfeledett M.V.-ra próbálja a figyelmet ráirányitani még a művész életében megjelent cikk: Kacziány Ö.: M.V. /Művészet 1904. 249-257./, az idős mesterrel való interjú: Adorján A.: Látogatás a művésznél. /Pesti Napló 1910. febr. 13./. Nekrológját Lyka K. irja a Művészetben /1917. 11./. Lyka K. hosszabban a Művészeti Pantheon sorozatban elemzi a művész életutját, képeit: M.V. élete és művei /Bp. é.n./. M.V. jelentőségéről legjobb összefoglalás és igen szép essző: Petrovics E.: M.V. történeti jelentősége. /In: Élet és művészet. Tanulmányok, cikkek. Bp. 1937. 137-140./

ve. A könyv igényü feldolgozások közé tartozik Palágyi M.: Székely Bertalan és a festészet esthetikája /Bp.1910/ cimü munkája, amely a festő müvészetelméletének fontosabb tételeit ismerteti és értékeli erősen szubjektiv szemléletet tükrözve. Az irodalom talán legértékesebb darabja Petrovics E.: Székely Bertalan jellemrajza / Bp. 1936 / cimü tanulmánya, amely történelmi-társadalmi és pszihológiai szempontok szerint értékeli az életművet tematikai csoportositásban, hangsulyozva a müvész emberségét, érzékenységét, szakmai tisztességét, de nem hallgatva el hibáit. A leginkább objektiv és a legtöbb tudományosan megalapozott adatot és megjegyzést bobai Já tanulmányai tartalmaznak, ezek közül kiemelkedik a Székely Bertalan müvészi eredetének kialakulásáról / MTA.1956.5.97-115/ c. munkája, amely az Ifjukori napló ismertetése és elemzése mellett az életmü további fontosabb állomásait is bemutatja, valamint a már emlitett katalógus bevezető. A későbbi tudományos kutatómunka szempontjából fontos és a komplex kutatás módszereit hangsulyozza a Vita Székely Bertalan müvészetének történelmi jelentőségéről / MTA.1956.5. 69-72. o.áll. Zádor A./ cimü cikk. Székely Bertalan falképfestészetéről Bakó Zsuzsa irt tanulmányt a Historizmus c. kötetbe. /Kézirat, Corvina/

MADARÁSZ VIKTOR

A KORFUI ÁSATÁSOK A NÉMET CSÁSZÁR JELENLÉTÉBEN. — A sötétruhás álló alak Dörpfeld, hires német archeologus, az ásatások vezetője, a kép jobb szélén áll gróf Andrássy.

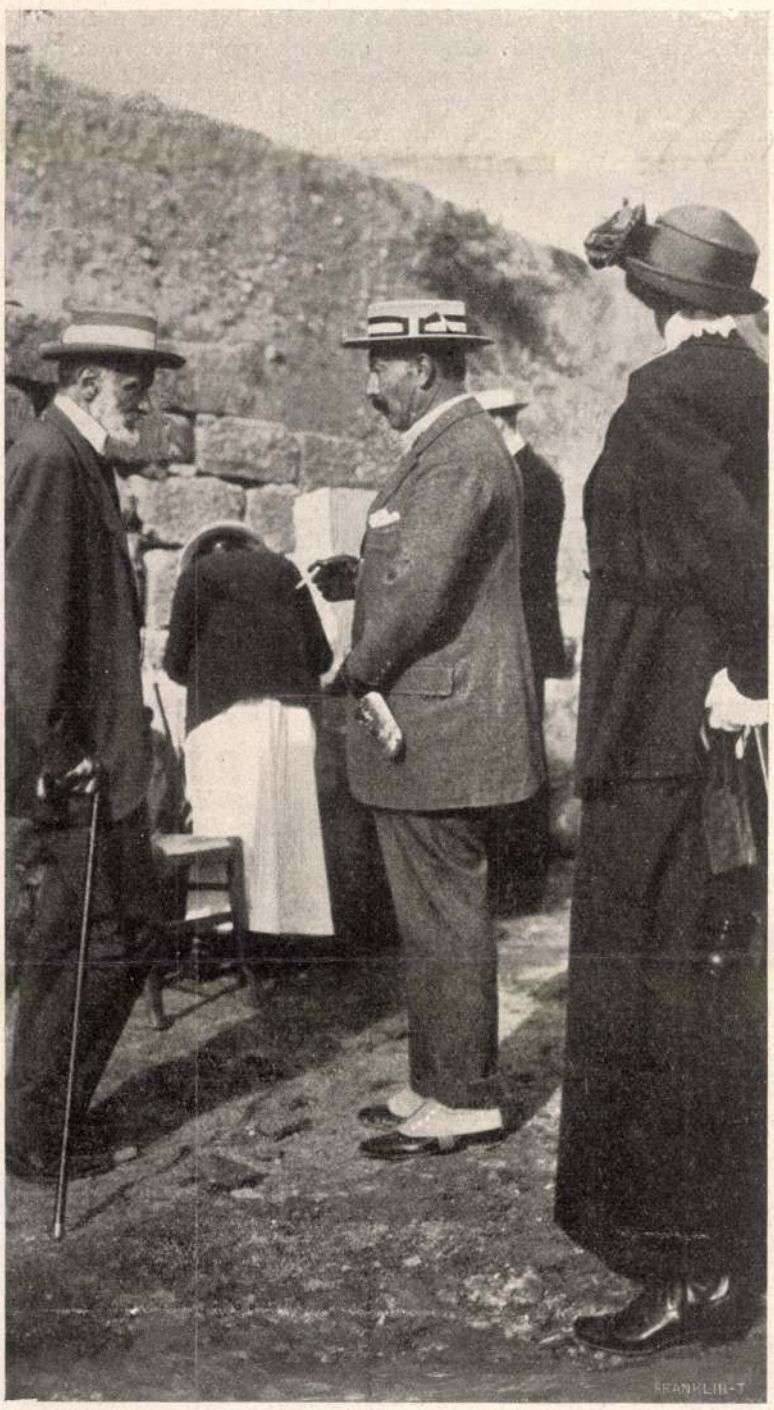

GRÓF ANDRÁSSY, A NÉMET CSÁSZÁR, GRÓF ANDRÁSSYNÉ.

A GÖRÖG KIRÁLYNÉ AZ ÁSATÁSOKNÁL.

GRÓF ANDRÁSSY GYULA UTAZÁSA A BALKÁN-FÉLSZIGETEN. — Gróf Andrássy Gyuláné és gróf Andrássy Klára fölvételei.

NÉGYSZÁZ ÉVES PARASZTFORRADALOM.

Az idő kerekén indul egy fordulás s annak tartama alatt a vélemények és az igazságok is fordulnak egyet s majdnem az ellenkezőjükre változnak. Ilyesmit lehet tapasztalni a Dózsa György parasztforradalmának megitélésében. Ennek a véres emlékű és kegyetlenségekben bőven bővelkedő forradalomnak most van négyszázados évfordulója. 1514 május 14-én rendelte el II. Ulászló király és Bakócz Tamás biboros a keresztes hadak további toborzását s e napon rendelte el az uralkodó azt is, hogy a meglevő sereg Dózsa György vezérlete alatt a török ellen, Knin vára védelmére meginduljon. Másnap pedig elemi erővel kitört a forradalom. A négyszázéves esemény történelmi jelentőségének értékelése csupa olyan dokumentumokat állít szembe egymással, melyek azt a nagy eltérést és végletet mutatják, melylyel a kortársak és az utókor ezt a kérdést megitélték. A kortársak álláspontját ridegen kifejezik azok a tények, melyekben a visszatorlás különböző részletei foglaltatnak. A vezért tüzes trónon megégették, seregét szétverték, pártosaiból pedig egyik verzió szerint 70 ezret, másik szerint 40,000-et pusztított el a nemesség boszúja. E tények betetőzéseül jött aztán az 1514 november 19-iki országgyülés, mely a meghozott 71 törvényczikk közül *hatvankettőben* kizárólag a jobbágykérdéssel foglalkozik s azoknak a módoknak a szigorításáról intézkedik, melyek a magyar parasztság hasonló szándékú törekvéseit a jövőre lehetetlenné tegyék. Az egyik résztvevő és érdekelt félnek, a nemességnek ebben a kérdésben ime ez volt és ez lett minden kendőzés nélkül az álláspontja. A másik, vagyis a parasztság, a maga közvéleményét szintén kifejezésre juttatta azokban a kegyetlen és kimélet nélkül való öldöklésekben, melyeket az alig két hónapos mozgalom folyamán a nemesség terhére elkövetett. Ezután már a történelem vette át a szót s közel három és félszázadig ez az itélőszék majdnem kizárólag annak a pártszellemnek volt a képviselője, mely az 1514-iki törvényekben megnyilvánult. Mozdulnia kellett egyetkettőt az időnek, hogy valamivel közelebb férjünk e véres események emberi motivumaihoz s az egyetemes értékűségét felismerjük annak az elkeseredésnek, mely a magyar parasztságot végül nyilt forradalomba kergette. A tizenkilenczedik században Petőfi és báró Eötvös József a legöntudatosabb kifejezői annak a felfogásnak, mely országos szerencsétlenséget látott az 1514-iki forradalomban és enyhitő körülményeket keresett arra a szereplésre, mely a magyar parasztság fellépését évszázadokon át hirhedtté tette. A négyszázados forduló emléknapján pedig a történetirás is megjelent e nagyjelentőségű szellemi esemény szinhelyén s *Márki* Sándor hatalmas könyvet szentel az egykori forradalom és vezére emlékének. Ez már az utókor szava s ez az itélet egészen

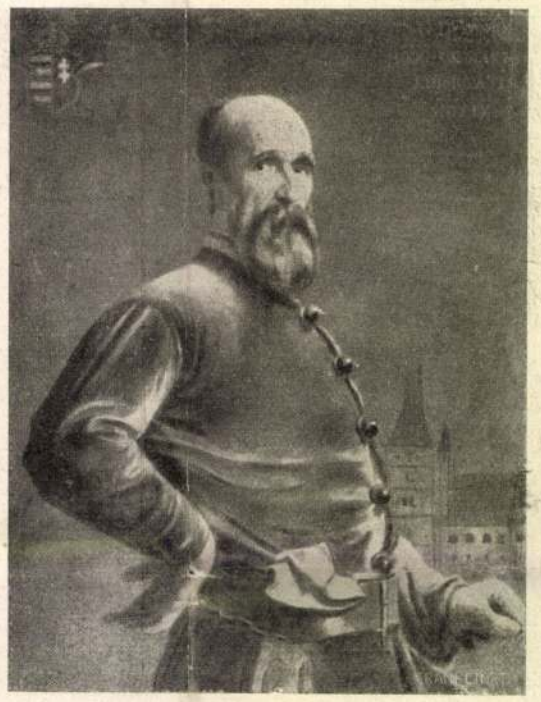

DÓZSA GYÖRGYNEK MADARÁSZ VIKTOR ÁLTAL FESTETT IDEALIZÁLT ARCZKÉPE.

máskép hangzik, mint azok a régiek, melyekben érdekelt felek nyilatkoztak szóval és tettekkel olyan törekvésekről, melyek az ő hatalmi érdekeik korlátozásával az emberi jog jelszavával vonultak ellenük. S hogy az ellentét tökéletes legyen, pár évvel ezelőtt olyan mozgalom indult meg, hogy Dózsa György emléke szoborban megörökíttessék. A négyszázév előtti és utáni kor itéletei igy állanak szemben egymással annak bizonyságaul, hogy nincsenek örökérvényű és halhatatlan igazságok.

A Dózsa György forradalmának csupán a szocziális indokolása volt korrekt és igaz. Az elnyomott nép a terhek egész tömegét hordozta, sorsa évről-évre elviselhetetlenebb lett, minden emberi igazolás tehát mellette volt, hogy a sorsán enyhithessen. Elméleti megalapozásban a kérdés ilyen értelmezéséhez szó sem férhet. Politikai és történeti szempontból is igazolva volt az 1514-iki ellenállás, mert a nép gyöngítése és nyomorítása egyet jelentett az egész magyarság erejének gyöngítésével, a mit az 1526-iki mohácsi események katasztrofális pusztulásai igazoltak. A mi azonban az elméleti alapvetésen túl, a gyakorlati megoldás terén elkövetkezett, olyan dolog, hogy csak a legnagyobb sajnálattal tölthet el iránta mindenkit. A forradalom ugyanis gyakorlati alkalmazásában sohasem szép és sohasem igazságos dolog, mert nincs emberi lehetőség arra, hogy egy korszakos eszmét valamely mozgalom úgy képviseljen, hogy az ártatlanok egész tömegével a legvérlázitóbb sérelmeket el ne kövesse. Ezért a Dózsa forradalma épen úgy, mint a nemesség ellenforradalma, ezt a szépséghibát a mozgalom egész folyamán nem tudta kiküszöbölni. Ártatlanoknak ezrei pusztultak el a legszörnyűbb kegyetlenségek között mind a két oldalon s ebben a forradalomban is megnyilvánult a forradalom bölcseletének az a főszabálya, hogy fegyverháborgás idején a morál törvényei eltűnnek. Pedig van a forradalmaknak is morálja, csakhogy ezt nem a szentimentalizmus kormányozta, hanem a végső czél és a tömegérdek, úgy hogy a magyar parasztforradalom végén a nemesség meg lehetett teljesen elégedve az eredménynyel: leteperte az ellenfélt s az apróbb sérelmeken épen ezért gyorsan túltette magát.

Márki Sándor könyve az erudicziő nagy gazdagságával világítja meg minden oldalról ennek az országosan nagy eseménynek társadalmi, politikai és művelődéstörténeti mozzanatait. Dózsa György személye a fenmaradt hagyományokból meglehetős legendaszerűséggel lép elő, kiválósága mellett, minden akta és irásbizonyíték mellett jobban beszél azonban az a tény, hogy a szendrői fegyverténye után az uralkodó és Bakócz Tamás őt tartották a legméltóbbnak a kereszteshadjárat vezetésére. Hadvezéri kvalitások nélkül kombináczióba sem jöhetett volna egy ily fontos hivatásra, de az már a véletlen dolga volt, hogy épen neki kellett hadseregvezérből forradalmi vezérré válnia. A nemesség nem mutatott kedvet a keresztes hadjárathoz, a táborokba nem gyülekezett s a hol csak tehette, megakadályozta a jobbágyok hadbavonulását. Az első motivuma itt kezdődik a parasztság forrongásának. A második pedig X. Leo bullájának egyrészt félre nem érthető, de félremagyarázható szövegezésében, melylyel a mozgalom későbbi folyamán törvényesiteni látszott a kereszteshadak zavargásait. A pápai bulla ugyanis úgy szólt, hogy a ki a keresztes hadjáratban részt vesz, felmentést nyer minden bűn és büntetés alól. Ellenben pártütő az, a ki bárkit e szándék véghezvitelében megakadályoz s az ilyenekre végnélkül kiterjed az átok és pedig apáról fiúra és viszont s minden ivadékára olykép, hogy kiközösités büntetése terhe alatt senki ne merjen ellene mondani.

Ott volt végül az egybegyült tábor, mely a nemesség távolmaradásának láttára mindjobban forrongott és a pápai bulla védelme alatt igazolva látta a maga eljárása jogosultságát. A forradalom minden mérges anyaga együtt volt tehát, mikor Ulászló és Bakócz rendelete a toborzásokat május 14-én megszüntette és a nemesség távollétével szerveződött parasztt tábort a törökök ellen utasította. «Előbb a nemesek ellen!» mondták ekkor a keresztesek s igy tört ki az a véres forradalom, mely nemcsak a parasztság sorsát, hanem évszázadokra kihatóan a magyarság politikai hatalmát is megdöntötte.

Zuboly.

DÓZSA GYÖRGY KIVÉGEZTETÉSE. — Egykorú rajz után.

MAGYAR KERESZTES VITÉZ. — Egykorú ujságlap nyomán.

Madarász Viktor

** *(Ajándék a nemz. muzeum számára.)* Madarász Győzőnek „Zrinyit és Frangepánt“ ábrázoló nagy történeti festményét gr. Teleki Miksa, ki azt közelebb megvette, a nemz. muzeum képtárának ajándékozta.

Vasi Ujs

1866. 33. l.

A Műemlékek Országos Bizottsága t. Elnökségének

Budapest IX.

Högyész E. utca

Madarász Viktor

Vas. Ujs.
1861. 346 l

+ (*Madarász Viktor*) jeles festész hazánkfia a párisi műkiállitáson, hova mint tudjuk, négy festményt küldött be, harmadik osztályu emlékpénzt nyert.

Vasárnapi Ujság 48-ik számához 1861.

TÁRHÁZ.

B. Eötvös József beszéde,

a magyar irói segélyegylet első közgyülésén.

(Nov. 24.)

Tisztelt gyülekezet!

Azon tényezők között, melyek haladásunkat eszközölték, kétségen kivül a leghatalmasabb: irodalmunk vala, s a nemzet, belátva azt, évek óta annyi lelkesedés s áldozatkészséget tanusitott irodalma iránt, minőt Európa legműveltebb népeinél alig találunk. És mégis, ha az irodalomtól az egyes irók helyzetére forditjuk figyelmünket, be kell vallanunk, miként az irodalmi munka talán sehol sem jutalmaztatik kevésbbé, mint épen hazánkban.

Mig az irodalmi pálya más országokban a jólét s vagyonosság ösvényeinek tekintetik, s azokat, kik rajta kitüntek, befolyáshoz s méltóságokhoz vezeti, addig a magyar irónak sorsa hasonló a bányászéhoz, ki, midőn homloka izzadságában a mély aknák kincseit felhozza, mindenkit gazdagit, de maga örökre szegény marad.

Jól tudjuk, hogy az nem a nemzet hibája; ha olvasóink száma kisebb mint Franczia- vagy Angolországban s a polgári méltóságok kiosztása nálunk nem azoktól függ, kik az irodalom iránt érdekkel viseltetnek, azt nem közönyösségünk okozta; de a baj azért nem csekélyebb; nincs senki, ki azt fájdalom nélkül ne látná s ne lenne kész áldozatokra, hogy azon segitsen, mint azt az általános részvét, melyet a nemzet egyes legkitünőbb iróinak családjai iránt tanusitott, eléggé mutatja.

De ha legjelesebb irónk családjáról gondoskodtunk, ne feledjük el, hogy vannak szerényebb érdemek is, melyek kevesebbé ismerve, azért nem érdemlik kevésbbé figyelmünket.

Egy remekmű, — ha ott, hol az irodalom parlagon fekszik, remekmű támadhatna, minek a tapasztalás ellentmond — sem nemzeti irodalmat megalapitani, sem annak határát biztositani nem elégséges.

Mennyi sok az irodalom történetében emlitett iró használta fel tehetségeit, mig a nyelvek megalakultak, melyeken egy Racine, Goethe vagy Vörösmarty munkái lehetőkké váltak.

Mennyi ismeretlen munkás fáradott ki, mig azon anyagot összegyüjté és kidolgozá, melyből egy nagy tudós végre rendszert épitett fel s világhirt szerzett magának.

S mennyi szorgalom, mi jeles tehetségek közremunkálása szükséges csak arra, hogy a tudomány vivmányai, népszerűbb formában terjesztve, a nagy közönség birtokába menjenek át, s az által termékenyekké váljanak; s mégis ki vonhatja kétségbe, hogy a roppant sebesség, melylyel minden eszme napjainkban terjed, s a nagyszerü befolyás, melyet a tudomány az által az életre gyakorol, az időszaki sajtónak s igy olyanoknak köszönhető, kik ugyan hirlapok hasábjain névtelenül küzdve eszméik mellett, mint a közvitéz, midőn zászlója alatt elvérzik, még azon gondolattal sem vigasztalhatják magukat, hogy a diadalnál, melyet kivivtak, nevök emlittetni fog.

A nemzet csak magát tiszteli meg midőn nagy iróinak szobrokat emel; ha valaki, ugy az, ki hazáját egy nagy művel ajándékozta meg, méltó, kartársainak s a jövőnek hálájára; de midőn ezt elismerjük, ne feledjük el, hogy minden nagy mű, csak sokaknak közremunkálása vagy előkészitése által válik lehetségessé, s hogy valamint a mestert megilleti a babér, ugy az egyszerü munkás legalább mindennapi kenyerét kivánhatja meg, s azt várhatja nemzetétől, hogy miután ereje a munka alatt elfogyott, a nyomortól őriztessék meg. S fájdalommal vagyunk kénytelenek elismerni, hogy a magyar iró e jelen pillanatban még ezirán sem érezheti biztositva magát.

Ismertem férfiut, ki életének nagy részét a politikai tudományok egyik leghasznosabb ágának szentelve, a szó legszorosabb értelmében *éhen* halt meg. Ismertem irót, ki különféle munkái által nyelvünk kifejlődése körül elismert érdemeket szerzett magának, s tehetségeinek s lankadatlan szorgalmának daczára inségben végzé életét. Ismertem költőt, kinek művei egykor általános tetszésben részesültek, s mind tiszta formájuk, mind nemes tartalmuknál fogva maradandó becscsel birnak s kinek gyermekei most egy gyenge nő irodalmi munkássága által tartatnak fenn. — — S ha a nemzet nem hallja az egyesek panaszait, ha az elhagyott tudós a nyomor között is megtartva büszkeségét, szenvedéseinek titkát magával vitte sirjába, s ha az elszegényedett iró halálaságyán nyomdai javitásokkal maga szereszte meg mindennapi kenyerét, s ha az özvegy csak emlékeiben s öntudatában keresi támaszát; azért a nemzet ennyi s ily nemesen elviselt szenvedésektől nem vonhatja meg részvétét.

Ez volt meggyőződésünk, midőn egy irói segélypénztár megalapitásának módjáról tanácskozva, néhányan először összegyültünk; ez meggyőződésünk most, midőn az akadályok, melyek működésünket évekig megszakasztták, elhárittatván, eddigi törekvéseink eredményét önök kezeibe teszszük le.

Az anyagi eszközök, melyek rendelkezésünkre állnak, aránylag csekélyek.

Pénztárunk alapját társulatunk ideiglenes elnöke gr. Károly István tette le, ki azon buzgalommal, melylyel őt minden nemes és hazafiui vállalat élén látjuk, az irói segély-pénztár alapitóinak sorát 10,000 frttal kezdé meg, mely összegnek kamatjai már segélyezésekre fordittatnak. — Később egy magát megnevezni nem akaró polgártársunk, a horvát szükölködők javára kisorsolt ezüst készletet, mely 12,000 frtra becsültetett, megnyervén, azt társulatunknak ajándékozá. Ehez járulnak a pesti takarékpénztár részéről tett 1000 és Weisz Bernát, s Fogarassy János urak által 200 frtos alapitványok, végre azon 1800 frtra menő összeg, mely, midőn az irói segélypénztár eszméje hirlapok utján először megpendittetett, kisebb adakozásokból összegyülvén, mert a társulat a felsőbb helybenhagyást nem nyerheté meg, a rendőrség által lefoglaltatott s mint értesülve vagyok, most a helytartótanács elnökségénél, mihelyest e társulat megalakult, átvehető.

Ebből s egyes kisebb adományokból, melyeket pénztári jelentésünk elsorol, áll összes vagyonunk, s tudjuk, hogy az a létező szükségek fedezésére távolról sem elegendő; de tudjuk azt is, hogy törekvéseink sikere ezentul csak a nemzet pártolásától függ s bizodalommal nézünk a jövőnek eléje, mert azon nemzet, mely Kazinczynak százéves születési napját, mint nemzeti ünnepet ülte meg, mely a magyar akademiának palotát épit, s minden alkalommal annyi lelkesedést tanusit irodalma iránt, hiv fog maradni magához akkor is, midőn arra szólittatik fel, hogy az irodalom mezején elaggott férfiakat s családjaikat a nyomortól megoltalmazva, kötelességét teljesitse.

Az 1862-diki általános ipar- és mükiállitás Londonban.

London, nov. elején.

Azon reményben, hogy a „V. U.“ olvasói örömmel veendnek tudomást a „béke csataterének“ részleteiről, külső és belső berendezéséről, kalaúzúl ajánlkozom azon igérettel, hogy időről időre be fogok szállni ebbeli tudósitásaimmal az olvasóhoz, a kiállitás ideje alatt különös tekintettel lévén a Magyarhonból beküldött czikkekre s azon hazámfiaira, kik a kiállitáson személyesen jelen leendnek.

Az utóbbi két hét óta az épületnek már alakja és formája van. Nagyszerü arányainak fokonkinti fejlődését minden nap lehet tapasztalni s körülbelől fogalmat is szerezhetünk azon egyetemes benyomásról, mit gyakorolni fog. A középhajónak harmada s a képcsarnok fele, födél alatt van már és az óriási kúp körül mind magasabbra emelkednek a keleti és nyugati végpontok felől összetoluló állványok s a vállalkozók egy perczig sem kételkednek rajta, hogy föladatuk teljesülését február 12-én a középhajóban nagy bankettel megünnepelhetik. (Az épület rajzát l. V. U. f. é. 21. számában).

A sietés azonban fölötte is szükséges. Az idő eddigelé igen kedvezett a vállalatnak, de lassankint beállnak a fagyos reggelek és ködös esték, az állványok sikamlósakká lesznek, a munka megnehezül, különösen pedig veszélyessé válik a két kúp körül, melyeknek már két ember esett áldozatul. Hatalmasan is dolgoznak. Mintegy 1200 ember munkálkodik az épület helyén és kétennyi a különféle, Londontól gyakran távolfekvő gyárakban, melyekből a vasoszlopok, bordák és ivek, gerendák, tetőzet és ablakrámák kerülnek ki.

Gőzgépek, hydraulikus sajtók, csavarok és kalapácsok nagy serege versenyt dolgozik e kis emberseregggel; és meszsze az épület helyétől a Trafalgar- Square *) közelében, a központi bizottmány titkárai, a különféle osztályok választmányi tagjai és az ezekkel összeköttetésben álló irodák ütötték föl sátorukat. Hogy nem igen sok heverő idejök lehet, azon egy tényből is elégségesen kiviláglik, hogy Sandford főtitkár ur csak september havában 14,000 irásbeli beadványra válaszolt.

Egyes, és a többi közt nagy fontosságu részletek iránt még nem hozatott határozat. Igy például azon inditványra nézve, hogy az épület világitó készletekkel elláttassék, hogy azt hetenkint egyszer vagy kétszer közszemlére megnyithassák. A hatás kétség kivül varázsló volna és a pénztári jövedelmek ezáltal tetemesen szaporodnának. De légszeszt a tűzveszély és kártékony befolyása miatt nem tanácsos alkalmazni és a mészvillaggal (durrléggel-Knallgas) való világitás ellen komoly aggodalmak lépnek előtérbe, bár az illető készletek a tökély oly magas fokán állnak; hogy a kormány nem haboz, az csatorna nehány fontosabb világitó tornyát — igy a north forelandit (északpartit) — ily módon meg, világittatni.

Az étkezés departementjére nézve sincsenek még tisztában. Ha némely angol lap azon hirt hozza hogy az étkezési kiváltság a londoni vendéglősök és czukrászok legaristocraticusabbjának, Günthernek van bérbe adva, ugy ez állitás alap nélkül való. Nyilt concurrentia nélkül mi sem fog bérbe adatni és e perczben a biztosok még az iránt sem állapodtak meg, nem jobb volna-e több vendéglőst bocsátani be, kogy a közönség tetszésétől függne aztán, étvágya perczeiben az egyikhez vagy a másikhoz fordulni.

Az éttermek tágasak és igen jól lesznek elhelyezve; nem az épület belsejében, hanem a szép arkadokban és azokon, melyek a kiállitási épületet észak felé zárják be és honnan Albert herczeg legujabb alkotására, a gyönyörű kensingtoni füvészkertre és ennek szinekben pompázó földszintére, szökőkutaira és oszlopsoraira nyilik fölséges kilátás. Szebb, barátságosabb éttermeket a világnak egy városa sem fog fölmutathatni. Ha csak a szakácsok nem sózzák el a levest és az árakat. Az angol konyha orthodoxiája

*) Square = közkert, melyeknek száma Londonban nagy s az illető városrész lakóitól tartatik fen. Innen van az, hogy a roppant emberszám daczára, London mégis a legegészségesebb városok közé tartozik.

*

Vas. Ujs. 1861.

1851. óta szelidebb nézeteknek engedett ugyan, de gourmandokra nézve még mindig irtóztató az. Az árakra nézve különben határoztak.

Ki keveset igényel, az valószinüleg ki is fog elégittetni. Két shillingért (1 ezüst frtért), igy szólnak a szerződési kikötések, hideg villásreggeli vagy délebéd lesz kapható. Ez izletesen lehet elkészitve és az igénytelen vendég be is érheti vele. Azonkivül a nap bizonyos óráiban közös asztal (table d'hôte) terittetik, fejenkint. azaz|: gyomronkint 3 shillingjével is Ezen rendezés iránt azonban bizalmunk kissé ingó, miután sok évi tapasztalásból tudom, miszerint az angol a table d'hote dolgában csak kettőben vitte tökéletességre; az egyik a sajt, a másik az étlap egyhangusága. Ki egy tallérnál többet akar elkölteni egy ebédre, most már könnyebben teheti és 3—4 tallérért Londonban csak oly jól lehet már enni, mint ugyan ez áron Párisban. A koppasztások ellen mindenképen gondoskodva lesz és a bérlő főkötelességei közé tartozik, hogy folytonosan jégbehütött vize legyen, melyből mindenki kivánsága szerint ingyen ihatik. Az elalélásnak igy eleje lesz véve.

Mi a világ minden részéből és sarkából való iparosoknak a kiállitásban való részesülését illeti, bizonyossággal állitható, hogy az 1851-kit jóval fogja fölülmulni és négy szem közt meg is sughatom, hogy a jelentkezőknek legalább fele fog visszautasittatni. Igy történt volna ez akkor is, ha az épület háromszor akkorává nőné is ki magát, mint a mekkorára tervezték, mert alig hihető, mily bolondnál bolondabb dolgokat küldenek be. A perpetuummobilék száma legió, és élet- elixirekből, egészség-csöppekből annyi jelentette már magát, hogy már a szellemi halhatlanság miatt sem bocsáthatják be az ajtón. Mind az öt világrész őrültsége ugy látszik szándékosan akar itt egybegyülni esztendőre és a biztosokra nézve ernyesztő munka, e találkát meghiúsitani. Avagy nem sorolhatjuk-e azt is az őrültségek közé, hogy egy angol társulat komolyan foglalkozik azon eszmével, földalatti csöveket rakatni a kiállitási épület alá és ezen csöveken keresztül, melyek nem lesznek holmi kályhacsövek, hanem takarosan vakolt, téglából épült csatornák, nem leveleket, csomagokat vagy ládákat, hanem formalis vendégeket szállitani a kiállitásba? A dolog nem tréfa. Az első kisérlet nehány nap előtt több kormánybiztos jelelenlétében történt és az igazgató urak, hasra fekve, egy próbacsőn lövették keresztül magukat. Távolság : fél angol mérföld és gyorsaság : 30 másodpercz, történethelye : Battersea park, a parlament épületével szemközt. Egyiknek sem lett egy szikra baja sem, de valami nagyon kellemes még sem lehetett a séta s hogy az ilyféle vállalat mikép jövedelmezzen, be nem látható. Az eszme egyszer megvan és az angolok szivósságától még megérhetjük, hogy ily levélmódra fogják expediálni az embereket, csakhogy tervük kárba ne veszszen. E pneumatic-vasut az eddig|épültektől, részint már megszüntektől és részint fönnállóktól az által is különbözik, hogy a személykocsik a kiszivattyúzott tér közepén rakott sineken gördülne tova, mig eddig a légüres csövön keresztül hajtott piston (szelep) mozgatá előre az expeditiót. A régi mód kétség kivül kellemesebb. *) A szelepkészletnek rendbentartása azonban oly akadékos és körülményes, hogy a régi rendszer már csaknem feledésbe merült. Elég az hozzá — ki a szárazföldi vasutak lassuságát szerencsésen leküzdé, ki a tengeri betegséget is legyürte, a csatornán átuszván, és a Folkestonetól Londonig vivő vasut életveszélyeiből véletlenül megmenekült, annak most bőséges alkalma nyilik, London szivében egy földalatti csőben, nyakát szegni és csontjait összezuzatni. Igy tehát ez irányban is van gondoskodva a változatosságról.

Végül még egyet : vajjon igazán lesz-e annyi vendég, a tódulás igazán oly roppant lesz-e, hogy ily kalandszerű közlekedési eszközökre volnánk — majd azt mondtam, kárhoztatva? Sokan kétlik, a legtöbben azonban nagybátran rámondják : „minden bizonnyal!“ Argumentumok hiányában épen nincsenek e vérmes reményűek és ez okokból szabadjon csak egyet fölhoznom : A tiz év óta megkönnyitett közlekedhetés és az ennek folytán tetemesült utazási vágy. — 1851-ben Angolországban 6755 mérföldnyi vasut volt a közlekedésnek átadva, melyek mindössze 85 millió egyes utazástmutathatnak föl. A vasutak eddigelé 10,300 mérföldig és az egyes utazások 177 millióig növekedtek. Ugyanily arányban, ha nagyobbban nem, növekedett a szárazföldi communicatio is. Retour- jegyek és egyéb könnyebbségek csábitanak az utazásra, melyek mellőzhetlen nehézségeit édesitik. Amerika és Európa között a gőzhajók nagyon megszaporodtak 1851. óta s az utipénz 30 százalékkal csökkent. Az Uj-Yorkot, Boston és Portlandot és Quebeket egybekapcsoló vasut-láncz háromszorosan öregbedett azóta. Az indiai ut egy negyedrészszel megrövidült, a Nyugatindiával, Délamerikával és Ausztráliávali összeköttetés szabályoztatott, ezen fölül gyors és jutányos is, és ez a fődolog. Az átalános jólét is előre haladt, az emberek mozgékonyabbakká lőnek. Mindez számos vendéggel biztat. Hogy azonban London ez által szembetünőleg népesebbé, zajosabbá vagy drágábbá válnék, mint eddig, mindenki tagadni fogja, ki az itteni viszonyokat ismeri. *Dr. Tőkés.*

*) Miután e pneumatic- vasutról ugy is bővebb ismertetést adott már a „V. U.“ 43. száma, szükségtelennek tartjuk e helyen ujból visszatérni rá.

Irodalom és művészet.

+ (*A magyar Akademia*) nyelvtudományi osztályának nov. 25-én tartott ülésében *Hunfalvy* Pál r. tag bemutatá finn olvasókönyve első kötetét s alkalmilag a finn népköltészetet ismertette. Utána *Fogarasi* János a magyar sajátitó ragról értekezett. Ugyanezen ülésben történt bejelentés szerint, az Akademia ez idei nyilvános közgyülésének tárgyai lesznek : 1. Elnöki megnyitó beszéd. 2. Az Akademia története 1861-ben, a titkár által. 3. A continentalis emelkedésről, Szabó Józseftől. 4. Emlékbeszéd Bajza József fölött, Toldy F-től. 5. A középkori emlékszerü épitészet Magyarországon, Ipolyi Arnold. 6. A szokott hivatalos jelentés.

+ (*Fábián Gábor*) irodalmunkat ismét egy nagybecsü munkával gazdagitotta. Ez *Cicero összes levelei,*“ melyeket derék tudósunk nagy gonddal leforditott s magyarázó jegyzékekkel látott el. Az első kötet már megjelent, a még hátralevő öt kötetből pedig minden három hónapban fog egy-egy kötet megjelenni, a Kisfaludy-társaság kiadásában. Minden kötetet egy-egy a levelekben szereplő személy arczképe diszesit. Egyes kötet ára 2 ft.

+ (*A Kisfaludy-társaság pártfogóinak felvilágositásaul*) megemlitjük, hogy a Fábián Gábor által |forditott „Cicero összes levelei“ czimü munka, bár a Kisfaludy-társaság adta ki, a társaság pártolóinak nem fog megküldetni. Ez évben könyvilletmény fejében kapni fogják a pártfogók, a már megjelent füzeteken kivül, „Az ember tragoediája“ czimü, ismeretlen szerzőtől irt jeles művet egy kötetben, s Eliot „Bede Ádám“ czimű kitünő |regényének folytatását.

+ (*„Magyar tudományos értekező.“*) Ily czimü irodalmi vállalatot inditnak meg január hó folytán *Knauz Nándor* és *Nagy Iván,* akad. tagok. Az „Értekező“ egy év alatt 10 füzetben jelenik meg s tartalmát teendik: a tadományok különféle ágaiból értekezések, monographiák, jelesebb férfiak és hölgyek életrajzai, történelmi, régészeti apróbb czikkek, tudományos intézeteink müködéseiről tudósitások, könyvismertetések, irodalmi apróbb hirek stb. Előfizetési ár 10 füzetre 8 ft, 5 füzetre 4 ft. A pénzek Knauz Nándorhoz Esztergomba, vagy Nagy Ivánhoz, Pestre (ujvilág-utcza 19. sz.) küldendők. Ajánljuk e vállalatot a komolyabb olvasmányokat kedvelő közönség pártfogásába.

+ (*Madarász Győzőt*), kitűnő tehetségü festészhazánkfiát Párisban kiállitott „Zrinyi Ilona“ czimü festményeért, III. Napoleon császár nevében Walewszky aranyéremmel, s őt „történeti festész“-nek kinevező diplomával jutalmazá. Oly nagy kitüntetés ez, minőben még eddig nem csak magyar, de az osztrák birodalomnak még egy művésze sem részesült.

+ (*Legközelebb két uj darab előadását*) várhatjuk nemzeti szinházunknál. Egyik *Tóth Kálmán* „Egri szép napok“ czimű drámája, mely holnapra; a másik *Mosonyi* „Szép Ilonka“ czimü operája, mely e hó 7-re van kitűzve. A „Gyűrű“ czimü uj szinmü előadása Felekiné sulyos betegsége miatt elhalasztatott. Egy „Aranyparaszt“ (Goldbauer) czimü uj darab is van elfogadva. Mindkettőt Birchpfeifer assz. irta s Fésüs György forditá.

+ (*Uj zenemüvek.*) Rózsavölgyi műkereskedésében a következő uj zenemüvek jelentek meg zongorára : “Viktoria Nocturne“ és „Am abend. Romance.“ Mindkettőt szerzé *Richards* B. Ez utóbbi ára 50 kr. „Les Zephirs. Polka-fantaisie,“ *Musard* A-tól; ára 54 kr. „Kis müvész. Ismert magyar dalok gyüjteménye zongorára,“ *Bartalus* Istvántól; ára 54 kr. Továbbá *Kéler* Bélától a következő darabok : „Deák-induló;“ ára 40 kr. „Emléksugarak“ csárdás; ára 60 kr; „Üstökös-csárdás“ ára 80 kr; s végül „Assemblée négyes,“ ára 60 kr.

+ Burger Zsigmond, szegedi könyvárusnál megjelent : *„Országgyülési közlemények,* az 1861-iki magyar országgyülés rövid vázlata. Szerkesztette Sz. L.“

+ (*Ifj. b. Vay Miklós*) a jövő év folytán Pesten egy nagyobb szobrászati műtermet fog nyitni, miután minden idejét a művészet ez ágának akarja szentelni.

+ (*A Schédy Sándor által szerkesztendő „Gyógyszerészeti Hetilap“ programmja megjelent.*) E szerint a lap főirányа leend : az átalános, orvosi, gyógyszerészi, törvényszéki és műipari vegytant legujabb álláspontján terjeszteni. A lap különösen a gyógyszerészeti gyakorlat közlönye leend. Közölni fog gyógyszerismei, növény- és természettani czikkeket; őrködni fog a gyógyszerészek jogai felett; megismerteti a kül- és belföldön megjelent szakkönyveket sat. A szerkesztő minden egész éves előfizető után fél, féléves után pedig negyedforintot ajánl föl egy — elaggott vagy máskép tehetlenné vált — gyógyszerészek számára alapitandó segélyintézet javára. Az előfizetési pénzek Schédy Sándorhoz (aldunasor 3. sz.) küldendők. Az előfizetési árak : egész évre 9 ft, félévre 4 ft. 50 kr.

+ (*Jámbor Endre „Férfidivat-közlöny“-ének*) téli illetménye, egy nagy, csinos műlappal s egy szabás-rajzmintával megjelent. A műlapon 9, magyarba öltözött alak látható.

— (*Felhivás.*) Alulirott, mint a *„Jász-kunok története“* irója és kiadója, tisztelettel szólitja föl ivtartóit, hogy a náluk levő iveket, — minthogy a mü e hét folytán megjelenendik, — lakására, N. K. Kisujszállásra, deczemb. 5-ig bárminő eredménynyel beküldeni sziveskedjenek. — Kelt N. K. Kisujszállás, nov. 22-én 1861. *Dr. Fekete Lajos.*

+ (*Erkel uj operáján*) nagy szorgalommal dolgozik; *„Sarolta“* lesz a czime s szövegét hirszerint Czanyuga irta.

+ (*Lauka Gusztáv „Megtörténtek és megtörténhetők“*) czimü két kötetnyi humoreszk-és komolyabb tartalmu beszélygyüjteménye *második kiadásban* jelent meg Demjén József nagyváradi könyvárusnál. E mű, unalmas téli estéken néhány órai kellemes szórakozást nyujt. Ez, ugy hiszszük, egy hasontartalmu műre elég dicséret. Ára nincs kitéve, csak annyit tudunk az „Előszó“-ból, hogy olcsóbb, mint az első kiadás.

+ (*„Dalnok és király.“*) Ily czimü költői beszély jelent meg Pozsonyban *Frecska* Lajostól. A tiszta jövedelem fele az Ev. Gyámintézeté.

+ (*Sárosy Gyula arczképe*) Grimm rajza után Rohn műintézetében megjelent s Vahot Imrénél 1 ftjával megrendelhető. A jövedelem egy része a költő siremlékére fog fordittatni.

lan és öreg embereknek se tünjék fel többé; mert a kholera és minden illy életrontó nyavalyák, leginkább a félelem, rémület, mértékletlen életmód és ostobaság által terjed leginkább a szegény halandók között. Én ezt hiszem és vallom. *B.*

T. Szerkesztő ur! T. B* tanár ur érdekes közléséhez magam is ragasztok nehány szót, melly tán nem lesz felesleges?!

Hogy Marmarosmegyében kebelezett Sziget városában a tudományokhoz vagy jó tanuságokhoz mennyire van az embereknek kedve, mutatja az ide zárt *a)* alatti ujságnévsor, mellyet B. J. postamester ur szivességéből közlök : Pesti Napló 12, Magyar Sajtó 8, Budapesti Hirlap 11, Vasárnapi Ujság 46, Politikai Ujdonságok 45, Hölgyfutár 3, Családi Lapok 8, Katholikus néplap 3, összesen 136 magyar lap, ezen kivül különféle német lap 51, az ujságok összes száma 187. Ezek közt legkedveltebb a Vasárnapi Ujság és Politikai közlönye. Az elsőbbre csak egy észrevételünk és ohajunk van; nevezetesen : mi nagyon szeretnénk, ha jelesb iróink arczképeit kapnánk inkább meg a sokszor ismeretlen s érdektelen képek helyett. Illy szeretett irónk nekünk : Jókai, Bérczi, Pákh Albert, Vas Gereben stb. *).

Ujságul : a kholera csendesült; e megyében sok rablás, gyilkolás történt mostanában; termés középszerü, gyümölcs sok; a Tisza olly kicsi, hogy a sót nem lehet szállitani. Kisdedóvódánk föltámadt, éltesse az Isten. Marmaros-Sziget, 1855. sept. 22. Több Vasárnapi Ujság olvasói nevében *Horkai Antal.*

x.— Temesváron Sz.-István napját több vallásfelekezetüek nem ülték meg, hanem folytaták szokásos foglalkozásukat. Mi miatt, midőn a megyés püspök, Csajághy Sándor a m. miniszteriumnál kérdést tenne, azt a feleletet nyerte, hogy Szt.-István napját valláskülönbség nélkül mindenki megülni tartozik. — Azt is irják még Temesvárról, hogy a termés igen rosz, egy köböl buzának ára 12 pft.

Hetény (egyházi jubilaeum). Kegyeletteljesen emlékezik a magyar, mig él, elő apostoli királyára, de különösen akkor ujul fel az egész nagyságában, midőn a nagy király emlékére szentelt nap évenként elérkezik. És e nap (aug. 20.) nem csak hetényi helv. hitv. egyházunknak, hanem az egész komáromi egyházmegyének is méltán örömünnepe volt; mert köztiszteletben megőszült esperestünk nagytiszteletü Végh Mihály ur — 42 esztendeig d. mocsi, s 8 év óta hetényi lelkész e napon tartá 50 éves papsága jubilaeumát.

Jelen voltak az ünnepélyen, járásunk érdemteljes főbirája tek. Orosz László ur, e. megyénk papi és világi tanácsnokai, és a mátyusföldi lelkészkar kevés kivétellel. D. e. 10 órakor vonult be meglepő diszben a vendégkoszoru templomunkba, s végezvén énekét a gyülekezet, a mátyusföldi tanitói kar sikerült harmoniával zengedezett. Melly után szószékbe lépett egyházkerületünk köztiszteletben élő főpapja főtiszteletü Nagy Mihály superintendens ur. Beszéde alapja volt : Pál ap. 1. kor. IV. 3, 4, 5. s megragadó ékesen szólással alkalmazta az ünnepélyre.

Bevégezve szónoklatát a mélyen tisztelt superintendens ur, egyházmegyénk jubilált főpapja állott fel helyébe, Dávid kir. és prof. ezen szavaival kezdvén beszédét : „Ne vess el engemet az én vénségemnek idején, mikor elfogy az én erőm, ne hagyj el engemet.“ (71. zsolt. 9.). Előadá fontos rövidséggel saját életrajzát, megemlíti hogy számos év óta mint tanácsnok és pénztárnok, s már 18 év óta mint esperes szolgált az egyházmegyében; s megáldván ő Felségét a királyt a 61-dik zsoltárban foglalt szavakkal (mellyeket az éneklőkar is utána zengedezett), a főrendeket, esztergomi érsek ő eminentiáját — mint földes uraságot — az egész tractusbeli papságot, a mocsi és hetényi gyülekezet tagjait, s végre szeretett gyermekeit, — leszállott a részvét könyeivel áldozó nép közé; az éneklőkar pedig kimenőre a néphymnusz dallamára készitett verseket énekelte.

Vége lévén a templomi szertartásnak, az egész nép a paplak udvarára gyült, hol az érdekelt család egyszerü borostyán koszoruval tisztelgett; az ősz atyának honlévő szellemdus leánya Tinka pedig egy ezüst serleggel nyilvánitá gyermeki határtalan tiszteletét és szeretetét. Boldog atya, kit 77 éves korában jól nevelt szerető gyermekek és unokák üdvözölhetnek! de boldog gyermekek, kik egy illy köztisztetben megöregedett atyát birni szerencsések!

Egyházmegyénk részéről n. t. Tüdős József e. megyei jegyző nyujtott át a nap hősének egy remek mivü ezüst tintatartót azon szivélyes jókivánattal, hogy Isten sokáig engedjen nagytiszteletü esperes urnak körleveleket irhatni belőle. — Az egész ünnepélyt, egy igen barátságos jó ebéd és táncz zárta be.

Éljenek e. megyénk azon derék papjai, kik a valódi érdemet megjutalmazni elég fogékonyak s készek valának! Éljen legkésőbb vénségig ép erőben megelégedéssel ősz, de fiatal kedélyü esperesünk, hogy továbbra is bölcseséggel s igazsággal forgathassa egyházmegyénk kormányát. *Farkas Benő* s. k. hetényi segédlelkész.

⊙ *Debreczen.* Debreczen derék polgármestere Csorba J. ur nem sokára kiköszörüli a csorbát, melly a kálvinista Róma nevét bélyegzé. A hirhedett poru és sáru város utczái kemény fakoczkákból kapnak járdát, vagy mint a matyó mondaná : fával köveztetnek. A *szép* (mert bizonyosan szép lesz) nemzeti szinház épület is létesüléséhez közelit már.

*) Ráérnek még azok : hadd vénüljenek egy kicsit. Szerk.

⊙ Békésmegyebeli Körös-Tarcsa községben egy csehországi születésü épitészi felügyelő hideglelésbe esett; a körülötte lévők javasolták neki, hogy a hideg érkeztével üljön nyakig a Körös vizbe. Augustus 2-kán estefelé a javaslat szerint tett, s nem csalatkozott, mert 4-kén, midőn a halászok folytonos keresés után kifoghatták, a láz tökéletesen elhagyta, halva lévén. Ezt aztán lehet mondani hideglelés elleni uj gyógymódnak.

Nemzeti szinház.

OCTOBER. I. Az uj bérlet, melly october hóval kezdődik, a legkedvezőbben ütött ki a nemzeti szinházra nézve; soha még olly nagy összegre nem ment az, mint ez idén. Gróf Ráday Gedeon, az intézet igazgatója, saját igazgatói páholyát is kiadta, s ennek a díjából időközben szerződtetett szükséges tagokat, és több szorgalmas színésznek csekély fizetését megjavitá; az illy nemes tettek hosszu beszédeknél többet bizonyitanak. Nagyon helyesen mondják, hogy a „pénz beszél.“ Ráday nem csak hogy rendesen fizette a szinház tagjait az egész nyáron át, minden segitségül hozott vendégénekesek nélkül, hanem a mellett még a szinház régibb adósságait is törlesztette, s az országos segélydijhoz még hozzá sem nyult: pedig a szinház mind külfényben, mind belső szellemi értékben, jó tagokban, jó darabokban nevelkedett alatta. Illy eredményt lehet elérni egy lelkes, népszerü, becsületes és müértő igazgató alatt.

II. Ifjabb Lendvay Márton szerződtetve van szinházunkhoz. A milly nyereségnek tartjuk őt drámánkra nézve, annyi elismeréssel tartozunk Bolnaynak, ki saját fizetéséről lemondott, hogy azon Lendvayt szerződtessék, mig ő novemberen tul ingyen fog játszani. Ritka és méltán följegyzendő eset, hogy egyik fiatal müvész a másikat eként pártfogolja.

III. Jövő kedden lesz Bolnay jutalomjátéka : „ A könyelmüek“ Dobsa Lajostól, mellyre figyelmeztetnünk fölösleges buzgó drámai közönségünket.

IV. Mult szerdán adatott Feleky javára a „Divathölgyek“ czimü franczia dráma. A nagyszámu közönség á milly elégült volt a szereplőkkel, ép olly elégületlen maradt magával a darabbal, mellyben az a főtréfa, hogy ugyanazon férfiak, a kik elcsábitják a nőket, tartanak leczkét az elcsábitottaknak. Azt mondják, hogy illyen jellemü nők is vannak a világon, hanem az a kérdés, hogy kell-e azokat szinpadon bemutatni? hiszen kloákák is vannak a világon, de nem hisszük, hogy költészet dolga lehetne azokat leirni.

— A nemz. szinház nyugdijintézeti pénzalapjának növelésére f. e. aug. 27-ki jelentés óta következő kegyes adakozások folytak be u. m.

Tek. Dániel Antal ur aradi lakos nevére kibocsátott 81. sz. gyüjtőiven készpénzben adakozni sziveskedtek, t. cz. László Miklós 100 ft, mélt. gr. Königsseg Andor 50 ft, t. cz. Tóth Alajos 50 ft, Czárári János 100 ft, Csemegi Károly 25 ft, Kornay Károly 20 ft, Német József 20 ft, Mittelmann J. D. 25 ft, Czárári Emánuel 50 ft, Zipser Antal 10 ft. Összesen 450 ft.

Alapitványi kötelezvényekben adakozni sziveskedtek : tek. Aczél István 200 ft, Urbali Gyula 100 ft, Glacz Béla 100 ft, Karácson Antal 100 ft, Biró Kálmán 100 ft, b. Warner Adolf 100 ft, b. Simonyi Lajos 200 ft, Tedesco Leo 100 ft. Dániel Antal 100 ft. — Összesen 1100 ft— a tőkék után járandó 5% biztositásával.

Továbbá tek. Rózsa Ferdináud ur egy 40 ftról szóló váltót volt szives a nyugdijintézetnek átengedményezni.

És igy az intézet pénzalapja ismét 450 ft készpénzzel, 1100 pft alapitványnyal és 40 ft értékü váltóval szaporodván, midőn a választmány a nemeslelkü gyüjtő s kegyes adakozók neveit közméltánylat tekintetéből kihirdetné, legkedvesebb kötelességének ismeri irányukban az intézet részéről legősz ntébb háláját nyilvánitani. Pest, sept. 26. 1855.

Szigeti József m. k. nemz. szinh. nyugdijintézeti jegyző.

Tárogató.

*** Mult évben halt meg Braziliában egy Simon Márton nevü magyar ember, ki maga után két millio forintot hagyott. Az itteni városi hatóság meg levén bizva az elhunyt örököseit kitudakolni, eddigelé enynyit tudott meg: Simon Márton atyja szabómester volt helyben, ő maga bádogos mesterséget tanult, s mint illyen vándorolt ki Amerikába: atyja halála után édes anyja elment Nagyváradra, s azóta többet nem hallottak felőle. Ha olvasóink közül valaki történetesen tudna valamit az elhunyt rokonairól; annak nagy hasznára válnék a Vasárnapi Ujság olvasása.

*** Mult héten Benza házánál a svábhegyen a testgyakorlóintézet tulajdonosa Clair nyolcz léggömböt bocsátott fel; mellyek közül egy pár Vörösvár közelében esett le. A szüret alkalmával ezt az ártatlan mulatságot akárki megszerezheti magának; nem sokba kerül. Vékony papirszeletekből ollyanformán, mint a közönséges laptát készitik, össze kell ragasztani a léggömböt, alul nyilást hagyva rajta, ekkor a felső részét felemelve, egy csomó borszeszbe mártott gyapotot kell a nyilása torkába akasztani, és meggyujtani; az égő borszesz nem sokára felmelegiti a belül lévő léget, s az eként megritkulva szétfeszíti a papiros gömböt, melly azután épen ugy törekszik felfelé, mint a viz fenekéről a léggel töltött hólyag. Csak hogy az illyen mulatságokat aztán nem igen kell csürök és

kazalok közelében próbálgatni, mert akkor hamar siralmas vége lehet a tréfának.

*** A ki szereti hallgatni a füvek nővését, hallgassa meg, hogy nőnek az ujdonságok: 1-ső nap fog egy ujdondász egy hirt: *a svábhegyi kápolna épül*: ez az alap. 2-dik nap a másik lap ujdondásza irja: a svábhegyi kápolna épül, most csinálják a tetejét, épen a rezet teszik fel rá (értette alatta a rézcsatornát). 3-dik nap a harmadik lap ujdondásza irja: a svábhegyi kápolna épül, rézből lesz a teteje, márványból az alja. 4-ik 5-ik 6-ik nap nap azután a 4-ik 5-ik 6-ik ujság mind elmondja: réz teteje lesz a svábhegyi templomnak! arany czifrázattal! villámháritó lesz rajta, hogy a mennykő a rézbe ne üssön! — — Az pedig már tavaly óta be van fedve — szerényen — zsindellyel.

*** A budai hegyek közt a héten olly zivatar dühöngött, hogy a felhőszakadástól támadt vizroham a musttal teli kádakat felforgatta, mintegy nyolcz darabot a legelőn kapott marhákból magával ragadt, terhes szekereket, miket az utban talált, lehömpölygetett; fájdalom emberélet is esett áldozatul.

y.— A pesti műegylet a legközelebb elmult két hóban 300-ig tagot nyert. Az egylet állandó képműtárlata, mellynek tárgyai minden hó 15-én ujakkal váltatnak fel, már több jeles mű létrejöttének volt inditója. A jelen september octoberi hóra kiállitott müvek közt különösen feltünnek *Hunyadi János* szobra Züllichtől; *Életrajz Erdély multjából* Madarász Viktortól; *Béreskonyha* Steriotól; *Esti tájkép* (naplement) Münchenből Zwengauertől; *Eszményi tájkép*, Markó Ferencztől.

□ *A Szent-István-Társulat* folyó hó 11-kén reggeli fél kilenczkor fogja a központi papnövelde könyvtár-teremében felsőbb engedelemmel idei közgyülését megtartani, mellyre is a társulat t. cz. tagjainak figyelmét ezennel felhivjuk.

Tüz-veszély.

△ Erdélyben Volkács helységben egy sövény meggyulladt, s arról egy óra alatt 16 téli pajta és 15 csür égett le 6 lakóházzal. Egy sem volt kármentesitve.

△ Sept. 21-kén Erdély egyik legszebb városának Szamosujvárnak nagy része a lángok áldozatává lett. A tüz kukoriczafosztáskor elhajitott gyertya hamvától eredt, mellytől a fosztott málészalma rögtön lángra kapott s az el nem nyomható tüz megemésztett 134 épületet, közte egy templomot, a szent Ferenczek zárdáját, fogadót, szinházat, járás hivatalt, postaházat stb. Az elégett házak közül alig volt nehány biztositva; pedig milly kevésbe kerülne az! 30 pkrajczárt fizet az ember annyi száz forinttól, a hányat háztetője megér; s pár forintért megszerzi magának azt a nyugalmat, hogy nem kénytelen minden perczben vagyonáért remegni, s ha az ég ráméri e csapást, nem jut pusztulásra, ujra kiépülhet. Lám, a kik házaikat biztositották, még azon héten megkapták az illető társulattól egész kárpótlásaikat. Tartozunk adóval az Istennek, a kormánynak; de ezzel az adóval tartozunk saját magunknak.

Külhirek.

x.— A birodalom legnagyobb vasuthidja a velenczei, melly is 1901 öl hosszu és 222 nyilással bir.

x.— A moskaui akadémia felszólitja a franczia akademiát, hogy dec. 2-án tartandó gyülésére küldjön képviselőket, vagy ha ez a jelen politikai viszonyok miatt nem volna lehetséges, ugy legalább dolgozatai által helyettesitse magát.

x.— Egy szabadalmazott gyár Frankfurtban sajtolt főzelékeket készit, ollyformán, hogy a főzelékből 5 adagra valót ökölnyi nagyságu tömegbe sajtolja össze, melly aztán hosszabb időig szállitás vagy eltartás végett eláll, a nélkül, hogy legkisebb romlásnak is ki volna téve. — E gyár egy ügynöke hazánkban utazik, s elfogad megrendeléseket; több vendéglősök már tettek is nála, kisérlet és megizelés végett megrendeléseket.

x.— Uj-Yorkban Rachel franczia szinésznő felléptekor, a szinház annyira tömve volt hallgatósággal, hogy falai repedezni kezdtek — igy ir elragadtatásában egy uj-yorki lap.

x.— A párisi ipartárlattal egyszersmind marhatárlat is rendeztetett, mi sem a londoni, sem az uj-yorki világtárlaton nem volt. Képviselve vannak ott Anglia, Francziaország, Holland, Sveicz. Csak szarvasmarha volt 1600 darab kiállitva a mars-mezőn, ebből 600 külföldi, a többi franczia származásu. Juhokra és szarvasmarhákra nézve angolok nyerték el a legelső jutalmakat. E kiállitást ezután minden évben ismételni akárják. De mi különös, a lovakat kizárták és jövőre is kizárandják. Ez hálátlanság. — Szegény lovak! mintha biz ezek nem tartoznának a hasznos házi állatok közé s tenyésztésükre avval megtettek volna mindent, hogy nehány lóversenyt rendeznek, holott a ló nem egyedül futásra alkalmatos állat.

x.— Angolországnak 17 millió 800 ezer lakosa közt van 221 ezer szegény házakban ápolt ügyefogyott. Irlandnak pedig 6 millió 500 ezer lakosa közt 214 ezer él szegényházakban.

x.— Egy szardiniai mérnök beakarja bizonyitani, hogy egy 6 ezer öl hosszu alagut által a havasokat át lehetne furni, és igy Szászországot Francziaországgal vasuttal összekötni. De ez még semmi. Londonban a Themse vize alatt elvezető alagut mintája után, azon tenger alatt is terveznek épiteni egyet, melly Franczia- és Angolországokat elválasztja. Ez alagut 4 mérföld hosszu lenne és olly mélyen ásatnék, hogy még ott is, hol a tenger legmélyebb, az alagut és a tengerviz közt legalább 12 ölnyi vastag kő- és földréteg lenne, mi a leszakadástól örökre biztositná; miután a themsei alagut és a viz közt alig két ölnyi agyagréteg van és mégsem szakad be, továbbá a kornwallisi partokon levő érczbányák számtalan menetei beszolgálnak a tenger alá, s olly vékony réteg választja azt, hogy a munkások a felettük hánykodó tenger zörejét is lehallják — s a bolt még sem szakad le; annál biztosabb lenne tehát a fenebbi alagut szilárdsága, miután a felett 2 ölnyi réteg lesz.

Halál hir.

† Aug. 30-án halt meg Sopronban Benczur Márton, végrendeletében az ev. tanitóképezdének 200 a gymnasiumi tápláldának 1000 pftot hagyományozva. Áldás kisérje emlékét.

† Meghalt Kolozsvárott Slábi József, kegyesrendi áldozár és a r. kath. feltanoda igazgatója; áldás és béke legyen sirján.

Szerkesztői mondanivalók.

1. *M. J. ur. Szerény szó az iskolai gyermekek ügyében.* Nagyon érezteti velünk egy általános iskolai és egyházi közlöny hiányát. Lapjaink számára e közlemény nagyon terjedelmes, bár az illetőkre nézve eléggé tanulságos.

2. *Moórra. Canrobert* arczképét már egyszer közöltük, tessék rá visszaemlékezni.

3. A *sípládás vallomásai* ollyan formát sejtetnek velünk, mintha azokat olvastuk volna már valahol angolban. Nem emlékezik rá a tisztelt szerző?

4. *T. K. urnak. Megdicsőülés.* Nem lapjaink köréhez tartozó mű, bár mint satyra elég jó, de épen azért mert satyra, programunkon kivül esik.

5. *T. P. S. urnak.* Gyöngék azok a beküldött müvek.

6. *H. S. ur. Okos embernek sincs mindig helyén az esze.* (Ez a mű czime; nem a mi észrevételünk) Becsestollát valami érdekesebb tárgygyal szeretnők foglalkozva látni. Mai világban Lucretiáról sem igen tudakozódnak; nem hogy Lucretiusról.

7, *Egy halvány asszonyhoz.* Szerelmi ömlengéseket nem örömest sorolunk munkálataink közé. Ezekre nézve szigoruan megkivánjuk, 1) hogy a ki irja, ne legyen feleséges ember, 2) a kihez irják, szabad állapotu, hajadon, vagy özvegy fehérszemély legyen, és 3), hogy a vers nagyon jó legyen.

8. *A fehérkőrös-völgyi népszokásokat* köszönettel vettük és használni fogjuk.

9. *Élő halott*, elég értelemmel, de kevés gyakorlattal irott mű.

10. *B. D. ur „a magyarhoz“.* Becsüljük a derék törekvést, és komolyan sajnáljuk, hogy e szép igyekezetnek ez uttal nem vehetjük hasznát. Az akarat is dicséretre méltó volt.

11. *Ide hallgassanak kigyelmetek!* Ez a czikk a maga helyén igen jó és derék, s a mi hosszadalmas benne, az mind szükséges is. Hanem az az egy baj van nála, hogy ez az erős beszéd ollyan embereknek szól, a kik olvasni, mivelődni nem szeretnek, nem akarnak. Már pedig a ki a „Vasárnapi ujságot“ járatja, az akar olvasni és mivelődni s azt nincs okunk pirongatni azért, a mit el nem követett. A millyen nagy hatásu lenne tehát ez igazán apostoli szózat szóval elmondva, ollyan nyomtalanul veszne el nyomtatásban, mert a kikhez szól a leczke, épen azok nem olvasnák.

12. *Hübele Balázs ember.* Nem bir elég érdeket gerjeszteni.

13. *Kelecsényi* ur által beküldött régiségek és emlékek közül többeket használni fogunk.

14. *Gyepes házi fedelek.* Szerző azt ajánlja, hogy a tüzveszély mindenkorra való elháritására ezentul gyepet használjunk a szokott tetőzet helyett. Megvalljuk, hogy nem tudunk egészen tisztába jönni az eszmével. Mi fogja tartani a gyepet a háztetőn? Ha gerendázat, akkor az ismét megéghet; ha boltozat, akkor az többe kerülne, mint maga a háztető. Kérjük ez eszmének tisztább megoldását.

15. *K. S. ur. Theoria.* Mindennemü politikai elmélet kivül esik lapjaink programmján, mellyen tul nem terjeszkedhetünk.

16. *Az aggteleki barlang* leirását a rajzzal együtt köszönettel fogadtuk.

17. *Legrövidebb erkölcstan* szép dolog iskolai tanulmánynak, de hirlapi czikknek nem.

18. *Győri dal G. L.* } nem adhatók.
19. *Herminámhoz G. B.* }

20. *„Nem kell nekem“* stb. — Nekünk sem.

21. *Egy nap és egy éj.* Keveseket fogna érdekelni. Megbocsát a tisztelt szerző, ha szerkesztőségünknek *bokros foglalkozásai* nem engedik, hogy a beküldött müvekre magány levélben válaszoljon.

22. *B. G.* küldeményét a *Csumáról*, mint látható, rögtön felhasználtuk s felszólitjuk, hogy jövőben is nógassa régóta pihenő tollát, mellyben olly sok jó magyar humor rejtözködik.

Felelős szerkesztő: **Pákh Albert.**

Nyomtatja és kiadja **Landerer és Heckenast**, egyetem-utcza 4-dik szám alatt Pesten.

Vas. lap. 1853.

9. *Madarász Viktor:* Bethlen Gábor tudósai körében.
Olajfestmény. Budapest, Szépmüvészeti Múzeum.

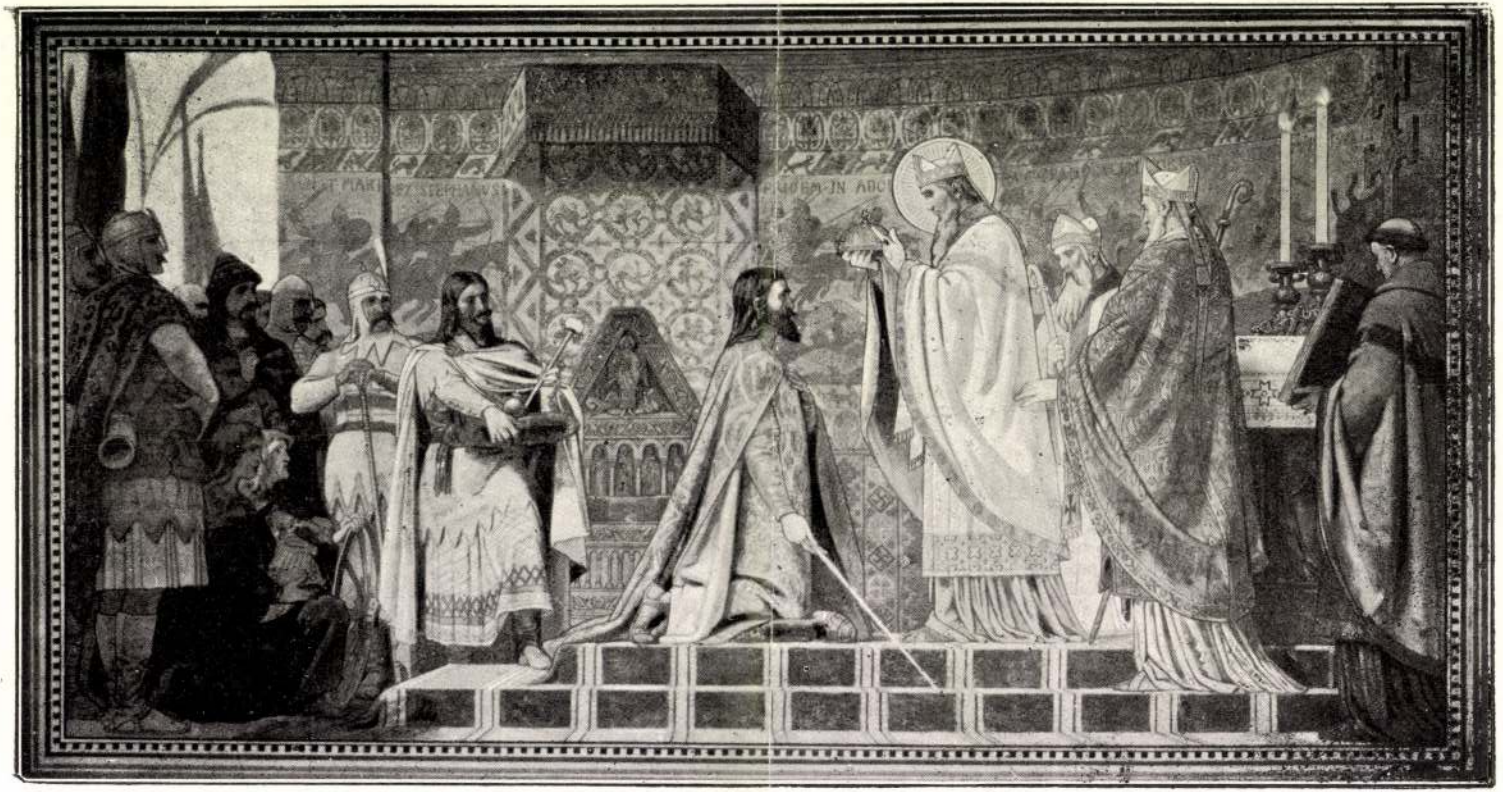

10. Székely Bertalan: I. Endre koronázása.

Falfestmény. Pécs, Székesegyház.

Vasárnapi Ujság 47-

TÁR

Néhány bizalmas szó a magyar harangtudomány érdekében. *)

(Magyarország papjaihoz, néptanitóihoz és harangöntőihez.)

Pest, novemberben, 1862.

Pár éve annak, hogy honunkban a harangoknak különös figyelmet szenteltem, és gyakori régészeti kirándulásim alkalmával mindenhol, sokszor életveszély közt is kerestem adatokat *„Harangtudományunkhoz."*

A külföldnek vannak már ily munkái, kisebb könyvtáraknak is beillenének azok, — mi itt még mindig az abc alfájánál állunk. És mely kincsekkel birunk ezen tekintetben is; mily fontos szerepet játszottak harangjaink népéletünkben; mily ragaszkodással viseltetnek a hivek mai napig régi harangjaikhoz! S ezen érdekes müveket senki sem méltatta még csak arra sem, hogy minekelőtte összezuzás és átöntetés végett a harangöntőkhöz seregesen vándorolnának, legalább alakjok lerajzoltatnék, köriratait leirassanak!! Vagy csak akkor fogjuk becsülni tanulni eme ritkaságinkat is, ha a sibilla-könyvek sorsára jutottak, és napról napra jobban elfogynak? Pedig sokszor igazán igen nagy kár értök; mert nemcsak hogy történelmi adatokat foglalván magukban, müemlékeink sorába tartoznak: hanem találtatnak olyanok is, melyek müvészi vagy egyéb szempontból érdekesek s ezáltal, [illegible] mütörténetünkhez biztos kutforrásokul szolgálnak; vagy [illegible]kaságoknak tekinthetők. Hogy kitüzött munkámhoz legtö[illegible]sak, első tervem az volt: megkérni a püspökségek és szupe[illegible]al az esperességeket, hogy a kerületeikben létező, vagy [illegible]ciókban és liber- memorabiliumokban emlitett harangok f[illegible]sak. — Azonban ezen hosszasb ut és némi alkalmatlanko[illegible]nak látom egyenesen a magyar papokhoz, valamint a vidék[illegible]olyamodni valláskülönbség nélkül, kérvén őket barátságos[illegible]ind sürgetőleg, szivesked jenek a környékükön létező régib[illegible]it, valamint a felirásokat hiven betüről betüre leirni, őket [illegible]ajtuk levő képeket is feljegyezni, s mindezeket mihamará[illegible], hogy szándékolt munkámat, melyhez az adatokat régót[illegible]ti irodalmunkhoz méltóan közrebocsáthassam.

bak [illegible]lenne természetesen, ha a kerületekben egyes buzgóbbak [illegible]olnák és vezetnék.

harar[illegible]ugossy tanár urnak jelentékeny gyüjteménye van a rég[illegible]olyi már régen gyüjti azokat a haza minden vidékén; bár n[illegible] kiséré azokat Nógrádmegyében kitünő figyelemmel, egysz[illegible]rencsésebb olvasással; a miért szükséges, hogy már önsé[illegible]ndszerezve, tudományilag mutassuk be az olvasó közt ismerni, meghatározni tanuljuk, s végre megtudjuk, nerr[illegible] legrégibb harangjai.

e a[illegible]ok mértékeit, rajzait, feliratait fogadom köszönettel. har[illegible]épmondákat, regéket, történeti adomákat; valamint elye[illegible]nüködésök szinhelyeire vonatkozó tudósitásokat is, nek[illegible]nyvekben, krónikákban elszórvák, kérem, szivesked- özzé[illegible] közlő urak neveit lelkiismeretesen hálával fogom

[illegible] puszta, melynek igénytelen templomában, kápolnában, vagy epen haranglábán valami érdekest találni nem lehetne, és többire épen ott akadunk a legnagyobb ritkaságokra, hol azokat legkevésbbé ressük.

A latin régiek közé sorozom azokat, melyek 1650-ig terjednek, a magyar feliratuakat 1700-ig veszem fel. Kivánatos azonban, hogy legujabb eig kisérjük figyelemmel ezen művészetet, és határozzuk meg, hazánk ely vidékére terjedtek és terjednek ki rendszeresen a harangműhelyek öntnyei. E tekintetben legnagyobb felvilágositást adhatnának a harangöntők gibb és ujabb jegyzőkönyvei. Ezeknek, főleg ha a középkorig felvihetők, nyomatása, a harangöntők netalán létező rendszabályaik közlése, uj fényt rithetne honi művészetünk ezen érdekes ágára.

Hol bajos az olvasás, rajzbeli, lehetőleg leghűbb másolatot kérek, vagy ttantatot (abklatsch), mely igy készülhet: kissé nyirkos, meritett irópuha kefével veretik a harang betüihez vagy rajzaihoz; midőn ezek alakja ározottan éles, látható, a papir vékonyan bekenetik lisztből készült péppel, uj papirszalaggal ragasztatik be, ezt kétszer-háromszor lehet ismételni, megszáradván a papir, a lenyomat biztositva van, visszásan de hiven a vissza az irást vagy képet, — a többi azután az én dolgom. Rövidebb, nem annyira biztos azon mód, melyet gyerekek a krajczár másolásnál rzsölés által) használnak.

Remélem, hogy kérésemet, főleg az általam nem látogatott vidékeken,

*) Szabad legyen lapunk tisztelt munkatársának, a hazai régészet egyik buzgó tolának e felhivását részünkről is olvasóink nagybecsü figyelmébe ajánlani. Meg unk győződve, hogy azon általános érdekeltségnél fogva, melyet ujabb időkben a régi műtárgyak méltánylása körül tapasztalunk, e felszólitás is kedvező eredményefog szülni, azon körök tagjai között, kik épen e szakra hivatvák. Minden e tárgyba küldeményt a V. U. szerkesztősége is szivesen fogad, hogy akár felhasználás után, anélkül a felhivást intéző tudós tanár ur kezébe szolgáltassa. *Szerk.*

ráni ásatást engedje meg. Az ülés végén felolvastatott dr. *Falk* Miksa levele, melyben kéri az Akademiát, hogy közbejött fogsága miatt székfoglaló beszédét nem készithetvén el, hosszabbittatnék meg e beszéd tartásának alapszabályilag megszabott határideje. Az Akademia erre beleegyezését adta.

** (*A magyar tudományos Akademia*) nyelv és széptani osztályainak nov. 10-kén tartott ülésében Szilády Áron székfoglaló beszéde olvastatott fel. „*Nyelvészetünk* czélja és eszközeiről.“ Határozottan kikel azon rendszer ellen, mely az idegen nyelveknél divatazó szabályokat a magyar nyelvre is ráerőszakolni akarja. Utána *Szabó* István, Hesiodusnak „Boldogok Szigetei“ czimű művéről értekezett. Ezután a titkár az akademia alaptőkéjére tett apróbb adakozások megemlitése után, Egyed Antal adományát jelenté be, ki az emlitett czélra végrendeletileg 1050 ftot hagyományozott.

** (*A n. muzeumi könyvtár*) szomoru állapotban van. A körülbelől 150 ezer kötetre menő könyvgyüjteményből eddig csak a 60,000 kötetes Széchenyi könyvtár van rendezve, a Jankovich, Hortváth István, gr. Illésházy és Bacsányi könyvtárak, ugy szintén a magyarországi sajtó köteles példányainak nagy száma mind rendezetlen halmazban hever. A nyilvános olvasóteremben nincs butor, s e miatt ezt mai napig sem lehetett megnyitni. A kézirat-tár rendezve van ugyan, de a 6000 okmányt tartalmazó oklevéltárból csak 2000 van tudományos czélokra használható állapotban.

** (*A pesti müegylet gyülésében*) e hó 17-én elhatározták, hogy 1863-diki műlapul Madarász Viktor „Zrinyi Ilona“ czimü festményét fogják Párisban Charpentier által lithographiroztatni, s ugyanott Lemercier első rangu kőnyomdájában lenyomatni. Kisorsolási tárgyakul ujra 5 olajfestményt vásároltak meg, u. m. Than Mórtól „Római leány“, — Haan Antaltól „Segnivár romjai,“ — Zimmermanntól „Játszó gyermekek,“ — Metzenertől „Felső-bajorországi tájkép,“ — és Stademanntól Münchenben „Téli este“ czimü festményeket.

** (*A pesti takarékpénztár*,) mely évi osztalékaiból mindig jelentékeny részt szokott közhasznu intézetekre s emberiségi czélokra áldozni, valódi emberbaráti részvéttel emlékezett meg a pestmegyei árvizkárosultakról is, a mennyiben 1000 ftot küldött át Pest-Pilis és Solt megyék főispáni helytartójához, hogy ezen összeg a mondott árvizkárosultak közt, méltányosnak találandó arány szerint, kiosztassék.

** (*A torontáli takarékpénztár.*) fölélesztésére a nagybecskereki kaszinóban aláirási ivet bocsátottak, s kevés idő mulva 80,000 forint gyült be, tehát még egyszer annyi, mint a mennyire szükség lett volna.

**(*A szegedi kaszinó legközelebbi közgyülésében*) elnökül ujra *Osztrovszky* József 1861-iki polgárnagyot, — alelnökül pedig *Bérczy* Antal 1861-iki tőkapitnyt választották meg, s az összes tisztviselőség helyén maradt. A kaszinó ügyei különben kedvezőleg folynak, annyira, hogy jövőre alkalmasabb szállást bérelni módjában leend.

** („*Szárazvölgyi olvasó-társulat*“) név alatt Gömörmegyében, szép reményü s többnyire néptanitókból álló olvasó-egylet alakult, mely e hó 10-ikén közgyülést is tartott.

Mi ujság ?

Főkanczellár urtól gr. *Pálffy Mór* helytartó urhoz következő távsürgöny érkezett :

Ő cs. kir. Apostoli Felsége a haditörvényszékek által elitélt politikai foglyoknak, valamint a már visszatért politikai menekülteknek **általános amnestiát** adni s a folyamatban levő vizsgálatok megszüntetését legkegyelmesebben elrendelni méltóztatott.

** (*Erzsébet császárné Ő Felsége legmagasb névünnepe*) tiszteletére e hó 19-én a budai vár- s a pesti belvárosi plebánia-templomban diszes szertartásu nagymiséket olvastak; — a dunai hajók árboczain a lobogók fel voltak vonva, s a helybeli szinházakban a legmagasb névnapot a szinházak teljes kivilágitásával ünnepelték meg.

**(*A Magyarországban alkalmazott polgári államhivatalnokok*) s szolgákra vonatkozólag, Ő Felsége 1862. nov. 4-ről kelt legfelsőbb határozatával elrendelni méltóztatott, hogy azok, valamint a Magyarországban állomásozó pénzügyőrség polgári jogügyeiben, most már annyiban az általános magyar polgári törvényszékek illetékességének leend helye, a mennyiben nem oly ügyekről lenne szó, melyek a katonai törvényszékeknél már folyamatban vannak, s melyeknek ezért ez utóbbiak által kellend befejeztetniök ; ellenben a büntető törvénykezés minden ügyeire vonatkozólag, további rendeletig, az 1861. máj. 15-ről kelt legfelsőbb határozat fönn fog maradni.

** (*Tüzesetek.*) *Mirken*, Nagy Károly közelében e hó 11-iken tizenhét ház s köztök a kath. paplak is leégett. Rozsnyó mellett *Körös* faluban szintén tüz ütött ki e hó 10-ikén s a helység nagyobb részét elhamvasztotta.

** (*Schneider haszonbérlő gyilkosai*) közől Arad mellett már kettőt befogtak. Az egyik varsándi, — a másik kurticsi lakos. Bűnét : a gyilkosságbani részvétét, mindkettő bevallotta.

** (*A Tisza mint orgazda.*) A Tiszában talált holmik tulajdonosa *George*, angol ezredes, kit a Temesvár és Pest közötti vonalon megloptak. A tolvaj azonban a lopott tárgyakat hihetőleg nem használhatván, a Tisza habjaira bizta.

** (*A szüret Zilahon*) oly dúsan fizetett, hogy a bor nagy része maig is kádakban áll. Egy veder bort 13 kron is lehetett kapni.

** (*Megtalált rablók.*) Azon rablók közől, kik az Arad melletti tanyán Schneider bérlőn a lapunkban is emlitett rablógyilkosságot elkövették, kettő már elfogatott. Az egyik varsándi, a másik kurticsi lakos. Mindketten bevallották büntettöket. Még egy aradi lakost keresnek.

Vas. Ujs. 1862. 562. l.

Madarász Viktor

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Festőművész

NÉPÚJSÁG (HEVES)

1980 DEC 2 1

1021

Hunyadi László siratása

Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben

Madarász, a történelmi festő

Nincs még egy magyar művész, akinek munkáiból annyi olajnyomat készült volna, mint a 150 éve, 1830. december 14-én született Madarász Viktor festményeiből. A honi történelem nevezetes pillanatait felmutató, s az elveszett forradalmat siratói kompozíciók nyomán keletkezett reprodukciók óriási példányszámban keltek el a vásárokon, ott függtek a kocsmák falán, s jószerivel nem volt olyan otthon, ahol ne lehetett volna meglelni a Petőfi halálát, a Zápolya Izabellát, az Ónódi országgyűlést. S nem véletlenül. Az 1848-as szabadságharcot követő terror idején a nemzet lelkiállapotát tükrözték e képek, s táplálták a lángot, amelyet a forradalom tüze gyújtott. A társadalom bizonyos rétegei számára évtizedeken át ezek a festmények testesítették meg a magyar sorsot, a nemzetet sújtó tragédiát.

Madarász Viktor nemzeti érzelmű nemesi családból származott. A szabadságharc kitörésekor, szinte gyermekfővel — 18 évesen — önkéntesként jelentkezett a forradalmi hadseregbe, s végigküzdötte annak csatáit. Mindezek életre szóló eszmévé szilárduló élményként alakították szemléletét, sorsát, pályafutását. A szabadságharc leverése után apja külföldre menekítette, rövid ideig jogot tanult, majd a bécsi festőiskola hallgatója, s Waldmüller magánstúdiójának növendéke lett. Egyénisége azonban nem érte be a sekélyes környezettel, az akadémikus festészettel; a történelmi piktúra iránti vonzalma Párizsba vezérelte. Itt alkotta meg első jelentős művét, a Zrínyi Péter a fogságban című kompozícióját, s ugyancsak Párizsban készült a magyar romantikus történeti festészet egyik legjelentősebb alkotása, a kitűnően komponált drámai fény-árnyék ellentétre épülő Hunyadi László siratása.

A korabeli francia kritika jó érzékkel ismerte fel: a mű nem csupán a magyar történelem egyik pillanatát jeleníti meg, egy nép jelentkezik itt az európai festészetben a maga tragédiájával. A mű komoly elismerést hozott alkotójának. A magyar művészek közül elsőként Madarász kapta meg a párizsi Salon nagy aranyérmét. A siker újabb és újabb történelmi kompozíciók alkotására ösztönözte. Megfestette Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben című alkotását, egyik legkvalitásosabb munkáját, a sodró erejű, különleges színhatású Dobozit, majd 1868-ban a Dózsa népét.

Madarász Viktor 1870-ben visszatért Magyarországra, ahol a müncheni akadémizmus ideáljaiért lelkesedő hivatalos műkritika éles támadást indított ellene. A sikertelenség elkedvetlenítette a művészt, s úgy vélte, rá a kiegyezésbeli Magyarországon már nincs szükség. Visszavonult a festészettől, emlékeibe, illúzióiba menekedett, s apjától örökölt üzletével foglalkozott. Törekvéseit mégsem akarta feladni, 1875-ben megfestette Petőfi halála című képét, ám ezen a valóságos tragédia bemutatása helyett már csak a kulisszák előtt harsogó, fennkölten patetikus színjátékra telt. 1880 táján csalódottan, kiábrándultan, végleg abbahagyta a festést, 20 esztendő múltán nyúlt csak ecsethez, s ha készített is még egy-két jó portrét, egykori önmagához már nem talált vissza.

Madarász Viktor a magyar történelmi festészet egyik legjelentősebb egyénisége. Munkásságában a már tartalmában is tudatossá vált nemzeti festészet eredményeit értékelhetjük. S ha Madarász pályája a sajátos történelmi viszonyok miatt ellentmondásos is, legjobb műveivel mindenképpen értéket, hagyományt teremtett. S nélküle, azaz munkássága nélkül aligha bontakozhatott volna ki Munkácsy művészete.

Harangozó Márta

napi magazin

A világ talán legismertebb fotókiállításának az emlékét idézzük fel képeinkkel. Földünk 68 országában készített, mintegy kétmillió felvételből állították össze azt az 503 képből álló gyűjteményt, mely 1955 óta bejárta szinte az egész földet. A kiállítás címe: „The family of man", Az emberiség családja. A kiállítás a világ minden táján ugyanazt hirdeti: közös vágyunkat, a békét, az emberhez méltó életet. Képeink két családot mutatnak be a sok száz millióból, az emberiség családjából.

Mit láttunk, mit várunk?

Interjú Nagy Richárddal, a Magyar Televízió elnökével

nei műsorok, vetélkedők, show-adások és hasonlók — ez teszi ki az adásidő 51 százalékát. A politikai adások 26, az ifjúsági és gyermekműsorok 11, a sportadások 10, a reklámok 2 százalékkal vannak jelen. Ezeknek a műsoroknak a nemzetközi adatokat is figyelembe véve szokatlanul magas százalékban mi ma-

mennyiséget műsorra tűzni, amennyit a nézők igényelnek.

— *Nézői igények... Mennyiben tud a televízió eleget tenni a konkrétan megfogalmazott nézői igényeknek?*

— Évente 45—50 ezer, műsorral foglalkozó levelet, észrevételt kap a televízió, s ezeknek a nagy részében javaslatot, vagy kérést. Az a tapasztalat, hogy egy-egy

— *Lesz-e az 1981-es évnek is ilyen „kiemelt" televíziós eseménye?*

— Ugyancsak kettőt említhetek. Februárban lesz a Szovjetunió Kommunista Pártja XXVI. kongresszusa. Erről kell megfelelően tudósítanunk, de természetesen már a kongresszus előtt is sok műsort készítünk, amely a Szovjetunió különböző köztársaságainak életével foglalkozik. A másik: a Bartók-centenárium méltó megünneplése. Elkészül Concerto címmel egy Bartók életével és munkásságával foglalkozó film magyar—kanadai koprodukcióban. Szinetár Miklós vitte képernyőre A kékszakál-

Madarász V. Ufon

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR

1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-743, 340-726

festő művész

NÉPSZABADSÁG

1980 DEC 16

NÉPSZABADSÁG 1021 7

A MADARÁSZ-KÉPLET

A festő születésének százötvenedik évfordulóján

Tíz évvel a világosi fegyverletétel után *Madarász Viktor* Párizsban megfesti *Hunyadi László* lepellel borított testét. A korabeli nézők nem a történelmi alakokra, hanem a haza vesztettnek vélt sorsára gondolnak. Negyed századdal a világosi fegyverletétel után ilyen allegóriára már nincs szükség. Madarász immár megfestheti a *Haldokló Petőfit*. A kép sikere minden képzeletet felülmúl, olajnyomatban gyorsan terjed, de nem az ország csak a költő sorsa rí katja az érzékeny lelkűeket. Pedig a gyengébbek kedvéért a képen Petőfi még tulajdon vérével is odaírja a kép jobb sarkába: Hazám.

E két évszám között játszódik le a múlt századi magyar piktúra egyik kulcsszereplőjének balszerencsés sorsfordulója, megalapozva ily módon hazai művészpályák tömegének mintaszerű modelljét.

A modell valahogy így írható le. Adott egy nagy tehetségű festő, aki itthon (Pécsett) elsajátítja a mesterség alapelemeit. Adottak a retrográd hazai kulturális és politikai viszonyok (Bach-korszak, biedermeier-divat, gyenge vásárlóerő), valamint Európa boldogabb országainak szívóhatása (ezúttal a franciáké, ahol akadémizmus és romantika, realizmus és plain air választéka szédíti az odatévedteket). Adott továbbá a külföldi siker (Madarász a monarchia festői közül elsőként szerez a párizsi Szalonban nagy aranyérmet), és mindehhez a hazafiúi lelkesedés, amely visszavonzza a kiszakadt művészt (1870 után önkéntes emigrációját feladva letelepszik a Városligetben, ekkor már sem rendőrfőnökök, sem anyagi gondok nem hátráltatják elhatározásában). Ettől kezdve válik az alapséma szomorúvá. Vagy azért, mert a kint tanultaknak a művész itthon nem veszi hasznát, és a külső emigráció bámulatos gyorsasággal alakul át a művész belső emigrációjává. Vagy azért, mert a művész megköti a kompromisszumot a kisvilág és a nagyvilág között a világi boldogulás javára és a művészettörténet legnagyobb sajnálatára (témánk).

A képlet befejezése egymegoldású: a festő még élőhalott állapotban megéri a teljes rehabilitációt, amely nemcsak a korai művek zsenialitását, nemcsak a külföldi siker jogosultságát érinti, hanem — a műkereskedelem javára és megint csak az esztétikai értékelés kárára — az erőtlen zsengéket és a hervadt őszikéket is. (Madarász 1910-től haláláig egy megkövült intézményrendszer eleven hírmondója, mint „lázadó" ekkor körülbelül annyi mosolyt fakaszt, mint Réti István *Honvédtemetés* című képén a megszállott, de azért a külvilágba szépen beilleszkedő veteránok.)

Az utókor feladata mégsem könnyű. Van ugyan modellünk. (És ezt a modellt Szinyei Merséttől Rippl-Rónaiig hányan követték!) Az életmű rögzített dramaturgiája az értékelőkből mégsem vált ki azonos reflexeket. A születésének százötvenedik évfordulójára írott cikket azzal kezdtük, hogy a Hunyadi Lászlóról festett kép egy valós történelmi helyzet szimbólumává emelkedhetett, a haldokló Petőfi erejéből már csak a másolatok gicskarrierjére futotta. A hatásmechanizmus különbözőségében mindenki egyetért. De vajon „jó" kép-e a Hunyadi László és „rossz"-e a Petőfi?

Van két szélsőséges értékelésünk. Egyik *Fülep Lajosé*, és a század első negyedéből való. Ebben Madarász elítéltetik, úgy is, mint a Párizsban Delacroix helyett Delaroche-t követő akadémikus festő, és úgy is, mint magyar művész, akinek megtorpanása szükségszerű a nem tiszta forrás kortyolgatása után. A másik *Székely Zoltáné*, az ötvenes évek elején írt monográfia szerzőjéé, akinél a tematika „haladó szelleme" eleve feledtet stílusanakronizmust és kvalitáskülönbséget, hitelbicsaklást és erőingadozást. A fülepi koncepció értelmében még a Hunyadi Lászlónak is csak részértékei vannak, a Székely Zoltán-féle magyarázat meg éppen a Petőfi-kép kapcsán fakad ki: „Bár mai festőink zöme itt tartana a realista ábrázolás dolgában."

Nem kis eltérésről van szó. A fülepi magas mérce mindenekelőtt a művészt ítéli el etikailag. A Székely-féle leszállított mérce a megtorpanásért, az eltékozolt évekért, az elsikkadásért erkölcsileg csak a közállapotokat, a „feudálkapitalista viszonyokat", a „szabadságeszményre" rosszul reagáló bürokratikus kritikát ítéli el. Egyik interpretáció majdhogynem „egyképes" festővé avatja Madarászt. Ez az egy kép nem a *Hunyadi László*, nem a *Zách Felicián*, nem is a *Zrínyi Ilona*, tehát az „aranyérmes" párizsi vásznak, hanem csakis a *Dobozi*, ez a vészterhes lobogást, parázs színeket, tudatosan diszharmonikus kompozíciót vállaló, Delacroix-hoz méltó mű. A másik interpretáció megkegyelmez minden olyan vállalkozásnak, amely szavakban is leírható módon kiáll a történelmi haladás mellett. Ebben a közelítésben a Dobozi értékei nem domborodnak ki annyira, végtére a feleséggyilkosság csak szép gesztus, de nem a nép sorsát formáló tett. E rangsorban *Dózsa György* fiktív portréja és a *Dózsa népének* szárazan festett lidércvilágú kompozíciója kerül az élre.

Az utókor véleményének nevében nem tudunk középarányost keresni a két álláspont között. Hajlunk arra: az egyetemes művészettörténet utólagosan igazolt mércéje szerint a Manet-k és a Van Goghok, a Csontváryk és a Szinyeik jelezte félszázadban autentikus mű csak a Dobozi és ezenkívül néhány vázlat, egy-két portré, kevéske rajz. Hajlunk arra, hogy a Hunyadi nem eléggé romantikus kép akkor, amikor sokkal tépettebben romantikusnak illett volna lennie annak, aki egykori honvédként és későbbi emigránsként a magyar szabadság hamu alatt izzó ügyére hívja fel a figyelmet; valamint arra is hajlunk, hogy a Petőfi túlságosan romantikus kép abban az időben, amikor művészeket és politikusokat már új realitásigény tartja izgalomban.

Ám valami okának mégis kellett lennie, hogy a helytelen stílusválasztás, a nem tiszta módszerkövetés, a zavaros esztétikai alapállás *ellenére* a Párizsban festett képek erősek. Erősek az *akadémikus festészet* mércéjéhez képest. Az itthon festett vásznak meg — noha módszerben, stílusban, esztétikai lényegben alig különböznek elődeiktől — gyengék. Gyengék az *akadémikus festészet* mércéjéhez képest. Igaza van *Rabinovszky Máriusznak:* „A Petőfi halála kép úgy viszonylik a Hunyadi Lászlóhoz, mint valamely gyenge népszínmű a Bánk bánhoz." De miért? Hunyadi izgalmasabb téma lett volna, mint Petőfi? Több drámai szituációt rejtett a XV. század felidézése, mint a közelmúlt?

Madarász Viktor: Dobozi.

Másról van inkább szó. Az ötvenes-hatvanas évek Madarásza Párizsban fenntartás nélkül, erkölcsileg töretlenül képviselhetett *egy világnézeti álláspontot*. Olyan erővel tehette, hogy konzervatív formakészletét a közlésvágy ereje feledtetni tudta. Igaz, színpadszerű az a kápolna, ahol Hunyadi teteme fekszik, és operaénekesnők tudnak ily eszelős mozdulattal koszorút helyezni halottukra. De micsoda színpadkép, micsoda árialehetőség bújik ebben a sötétben! Ki felejti el azt a két szál gyertyát, amely a ravatal mellett ég? Hogyan mérhető ez ahhoz az unalomhoz, amely belepi a későbben festett *Önodi országgyűlést* vagy *Bethlen Gábor* dolgozószobáját?

Az erkölcsi oppozíció olykor művészi erővé alakul. Mert mást jelent negyvennyolcas eszmékben hinni elüldözötten, és mást jómódú festőnek lenni a negyvennyolcasságot felemásan integráló dualizmus közegében. Mást jelent komoran és franciásan akadémikusnak lenni akkor, amikor a monarchiában rózsavizes kedélyt várnak festőtől, polgártól egyaránt, és mást jelent hivatalos festőnek lenni akkor, amikor az akadémikus történeti stallumok diadalmenettel vonulnak be az állami reprezentáció élére. A kincstári ellenzékiség emberileg, művészileg tarthatatlan pozíciónak bizonyult.

Madarász életművének tragédiája nem abban rejlik, hogy erőtlen mestereket választott magának példaképül, de nem is abban, hogy itthon gyanakodva nézték az egykori „lázadót". A színvonalesés oka abban keresendő, hogy lába alatt a tagadás erkölcsi talaja beomlott a kiegyezéssel és a „realitás illúziójának" elfogadásával. Elébb csak „rebellis" és „aulikus" képeket vegyít és fest egymás után. „Jó fejedelmet" *Bethlen Gábor* alakjában, hagyományos lázadót *Rákóczi* személyében. Nagy reményű királyt *Mátyás* figurájában, következetes ellenzékit *Kossuth* megszemélyesítésében. Párizsban tehát csak akadémia és romantika között teremtett kompromisszumot, Pesten elv és gyakorlat között.

Ez volt az első lépcsőfok. A második pedig az, amikor már a kompromisszumban sem hitt. Elment rézáru-kereskedőnek. Művészetének ismeretében alighanem romantikusabb volt ez a tett, mint csatamezőn várni a halált.

P. Szűcs Julianna

HÍREK

A MAGYAR IFJÚSÁG ORSZÁGOS TANÁCSÁNAK meghívására hétfőn hazánkba érkezett a Finn Centrum Ifjúsági Szövetség (NKL) delegációja, melyet Matti Vanhanen, a szövetség elnöke vezet. Tárgyalnak a két szervezet további együttműködéséről, a nemzetközi ifjúsági mozgalom időszerű problémáiról, a januárban Helsinkiben megrendezendő ifjúsági leszerelési világfórumról.

JORDAN JOVKOV bolgár író születésének 100. évfordulója alkalmából a Magyar Írók Szövetsége és a Bolgár Kulturális Központ hétfőn irodalmi estet rendezett a Népköztársaság úti Bolgár Kulturális Centrumban. Az emlékesten Ruttkai Éva és Hegedüs D. Géza, a Vígszínház tagjai Jovkov-műveket adtak elő.

BEFEJEZŐDÖTT az NDK-beli Eisenachban a KGST gördülőcsapágy-ipari együttműködési szervezetének vezetőségi ülése. Áttekintették a jövő évi együttműködés feladatait, a kölcsönös szállítási megállapodásokat, és megvitatták közös kapacitások kialakításának a lehetőségeit is.

AKADÉMIAI SZÉKFOGLALÓ. Martos Ferenc, az MTA rendes tagja Bányakár és környezet címmel székfoglaló előadást tartott hétfőn a Magyar Tudományos Akadémián.

KÜLÖNLEGES SZÁLLÍTMÁNY érkezett Norvégiából a Ferihegyi repülőtérre: a csabrendeki Egyetértés Tsz 450 kékrókát rendelt törzstenyészetének gyarapításához. Az állatokat hétfőn gépjárművel szállították a fővárosból a Bakonyba, ahol a tsz káptalanfai rókafarmján tenyésztik őket tovább.

HONVÉDELMI KLUBOT alakítottak a Kaposvári Tanítóképző Főiskolán, hogy segítséget nyújtsanak a leendő pedagógusoknak a hazafias nevelés eredményes végzéséhez. A motoros szakosztályban a főiskolások szakképesítést is szerezhetnek, hogy később motorvezetésre oktathassák tanítványaikat.

GÁLAESTEN emlékeztek meg Szirmai Albert születésének századik és Lehár Ferenc születésének száztizedik évfordulójáról hétfőn Győrött, a városi tanács dísztermében; a két kiváló operettkomponista népszerű dalait a győri Kisfaludy Színház zenei tagozatának művészei adták elő a színház zenekarának közreműködésével.

A VILÁG ÉS NYELV 1981-es évkönyve megjelent. A Magyar Eszperantó Szövetség népszerű lapjának kalendáriuma sok érdekes írást és képet közöl.

PORCELÁNFESTMÉNYEIT mutatja be Szinte Gábor festőművész és Franyó István grafikusművész a Finomkerámia-ipari Művek Apáczai Csere János utcai stúdiótermében. A két alkotó újszerű technikával, hollóházi porcelánlapokra festi műveit.

NEM ADOTT ELSŐBBSÉGET a XVIII. kerület, Vörös Hadsereg útján Boczkó Zoltán 65 éves nyugdíjas, budapesti lakos személygépkocsijával, és összeütközött egy 50-es villamossal; az autó vezetője életét vesztette.

KÖZLEMÉNYEK

A FŐVÁROSI OPERETTSZÍNHÁZ igazgatósága közli, hogy a ma estére hirdetett Csókolj meg, Katám! előadása elmarad. A jegyek a váltás helyén visszaválthatók.

AZ OPERAHÁZ IGAZGATÓSÁGA közli, hogy Galina Savova megbetegedése miatt december 20-án, szombaton az Erkel Színházban a Tosca címszerepében Nadia Stefan lép fel. Ezen az estén mutatkozik be Cavaradossi szerepében Sebastian Gonzalez chilei tenorista. Az olasz nyelvű előadás karmestere Giuseppe Patané.

ÚTLEZÁRÁS A IX. KERÜLETBEN. A fővárosi tanács vb közlekedési főigazgatósága értesíti a gépjárművezetőket, hogy ma délelőtt csomóponti átépítés miatt lezárják a forgalom elől a IX. kerületi Ecseri út és Üllői út torkolatát. A kijelölt terelőútvonal az Ecseri út és a Ceglédi út között: Epreserdő utca—Ifjúmunkás utca—Dési-Huber utca. A tehergépjárművek részére ajánlott útvonal: Epreserdő utca—Napfény utca—Pöttyös utca—Üllői út—Ceglédi út. Kérik a gépjárművezetőket, hogy óvatosan, a kihelyezett jelzéseknek megfelelően közlekedjenek.

Vasutas-emléktábla Ferencvárosban

Az egykori ferencvárosi mozdonyvezetőnek, a magyar munkásmozgalom harcosának, *Glatter Józsefnek* állítottak emléktáblát születésének 100. évfordulója alkalmából első munkahelyén, a ferencvárosi vasútállomáson. Az emléktáblát hétfőn *Pullai Árpád* közlekedés- és postaügyi miniszter ünnepélyesen avatta fel.

Glatter József a szervezkedő mozdonyvezetők egyik vezetőjeként a Tanácsköztársaság idején vált kommunistává, s nagy érdemeket szerzett a legális szocialista vasutas-szakszervezet létrehozásában. A Tanácsköztársaság idején a MÁV Igazgatóság egyik szakmai vezetője lett, s az ellenforradalom után is folytatta a harcot a vasutas-szakszervezet és a kommunista párt újjászervezéséért.

BUDAPESTRE ÉRKEZETT hétfőn a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsának meghívására Chambisz Michaelidesz főtitkár vezetésével a Ciprusi Paraszt Szövetség (EKA) küldöttsége. A vendégek Czimbalmos Bélával, a TOT főtitkárával a két szövetség közötti kapcsolat bővítéséről tárgyalnak, s meglátogatnak több téeszt és megyei szövetséget is.

VÁRKONYI NAGY BÉLA költőt, aki 84 éves korában elhunyt, hétfőn temették el a Farkasréti temetőben. Ravatalánál a Magyar Írók Szövetsége, a pályatársak, a barátok és hozzátartozók nevében Horváth Zsigmond irodalmi szerkesztő vett végső búcsút.

JURIJ TRIFONOV szovjet regényíró hétfőn a Magyar Pen Club Vörösmarty téri székházában találkozott magyar írókkal, akiknek nevében Boldizsár Iván üdvözölte a vendéget.

MISKOLCI KÉPZŐMŰVÉSZEK tárlata nyílt meg a Pécsi Galériában. A kiállításon kilenc festő, öt grafikus és három szobrász munkái láthatók. Az észak-magyarországi alkotóknak ez az eddigi legnagyobb, legteljesebb bemutatója a dunántúli városban.

KAZINCBARCIKA TELJESÍTETTE ötéves fejlesztési tervét. Csaknem kétezer lakást adtak át, felépült két általános iskola kétszáz gyermeknek óvoda, százhusznak bölcsőde készült el. A kereskedelmi ellátást két ABC-áruház és a főtéri üzletház megépítése javította.

MURAY RÓBERT grafikusművész festményeiből, rajzaiből és grafikáiból tárlat nyílt meg a dombóvári művelődési központban. Az alkotó a természetvédelemből és a vadászatból merítette témáit.

Zamenhof-ünnepség Budapesten

Az eszperantó mozgalom hagyományos *Zamenhof-ünnepségét* hétfőn este a Ganz-Mávag Művelődési Központban tartotta meg a *Magyar Eszperantó Szövetség.* A nemzetközi nyelv megteremtője, Ludwig Zamenhof születésnapján ugyanis minden évben világszerte ünnepi megemlékezéseket rendeznek az eszperantisták.

Az ünnepségen gazdag kulturális műsor hangzott el; *Gera Zoltán* színművész Zamenhof egyik híres beszédéből eszperantóul mondott el részleteket, s a Ganz-Mávag Acélhang férfikara ugyancsak eszperantó nyelven énekelt.

Kinek okozott még kárt?

A rendőrség felhívása

A Kék fény november 26-i adásában körözött Kolonics József 52 éves, büntetett előéletű, kisterenyei lakost több rendbeli csalás büntettének elkövetése miatt a rendőri szervek elfogták, és előzetes letartóztatásba helyezték. Ügyében a salgótarjáni városi-járási rendőrkapitányság folytatja az eljárást.

A rendőrség kéri mindazokat, akiket Kolonics megkárosított, és eddig feljelentést még nem tettek, hogy személyesen vagy levélben jelentkezzenek a salgótarjáni rendőrkapitányságon. (Levélcím: Salgótarján Pf. 130. Irányítószám: 3101.)

LÁNYI LÁSZLÓ, a Szocialista Hazáért Érdemrend kitüntetettje 80 éves korában elhunyt. Temetése december 19-én délután fél háromkor lesz a Farkasréti temetőben. — *Az MSZMP VI. kerületi Bizottsága.*

VARGA ISTVÁN, a Szocialista Hazáért Érdemrend kitüntetettje, aki 1919 óta volt tagja a pártnak, 89 éves korában elhunyt. Temetése december 17-én 14 órakor lesz a Diósdi temetőben. — *Az MSZMP Budai Járási Bizottsága.*

Meghalt Andrjuscsenko tábornok

Hatvannyolc esztendős korában elhunyt *Szergej Andrjuscsenko* nyugalmazott altábornagy, a Szovjetunió hőse.

Részt vett Magyarország, illetve Budapest felszabadításában, majd a hatvanas években a déli hadseregcsoport parancsnokának első helyettese volt. Magyarországhoz fűződő emlékeit nemrégiben memoárkötetben foglalta össze, amelynek magyar fordítása az idén jelent meg.

VÁRADI GYÖRGY érdemes művészt, a Vidám Színpad 54 éves korában elhunyt főrendezőjét mély részvét mellett kísérték utolsó útjára vasárnap Farkasréten. A Művelődési Minisztérium, a fővárosi tanács és a Színházművészeti Szövetség képviseletében Székely György méltatta a művész munkásságát.

ERDÉLYI VARROTTASOKBÓL nyílt meg kiállítás Szekszárdon, a Babits Mihály Művelődési Központban. Nagy Györgyné erdélyi származású népi iparművész hetven munkáját, valamint kalotaszegi, magyarói, torockói hímzés- és viseletgyűjteményét mutatják be december végéig.

SZOVJET ÚJÍTÓK és feltalálók fémforgácsoló szerszámok fejlesztésében elért eredményeit mutatja be a Szovjet Tudomány és Kultúra Házában most megnyílt kiállítás. Az érdeklődőknek szakmai konzultációt is tartanak a szakemberek.

A TERMÉSZET VILÁGA most megjelent decemberi száma — egyebek közt — közli Czeizel Endre írását az élettartam genetikájáról és Lukács Béla tanulmányát az általános relativitáselmélet új irányairól.

KISIPARI TERMÉKEK hiánycikkbörzével egybekötött bemutatója nyílt meg hétfőn Salgótarjánban. Már az első napon egy sor háztartási faáru, acél kéziszerszám, PVC vízvezeték-szerelési alkatrész és kellék gyártásában megállapodtak a megrendelő vállalatok és kisiparosok.

HALÁLOS BALESET történt hétfő délután a Klinikák metróállomáson, ahol a Deák tér felől érkező szerelvény elütötte Tyeplik Dezső 31 éves budapesti anyagbeszerzőt. A baleset miatt a metróforgalom 35 percig szünetelt. A szerencsétlenség körülményeit a rendőrség vizsgálja.

A budapesti színházak mai műsora

Erkel Színház: Simon Boccanegra (8. bér.), ea., 7). **Zeneakadémia:** Az I. Istv. gimnázium szimfonikus zenekarának hangversenye 2. (fél 8). **Pesti Vigadó:** Emlékhangverseny Kodály Zoltán születésének 98. évfordulóján (fél 8). **Nemzeti Színház:** A konyha (7), Budapest-Orfeum (este fél 10). **Madách Színház:** Mégis, kinek az élete? (7). **Vígszínház:** A 22-es csapdája (7). **Pesti Színház:** Orfeusz alászáll (7). **Fővárosi Operettszínház:** Az előadás elmarad. **József Attila Színház:** Pályamódosítás (7), Halmi, vagy a tékozló fiú (Kamaraszínpadon 7). **Thália Színház:** A Mester és Margarita (7). **Vidám Színpad:** Nyitott ablak (7). **Mikroszkóp Színpad:** Bimm-Bumm Bömbölő (de. 10). Hogyan? Tovább!! (fél 9). **Várszínház:** A vihar (7). **Józsefvárosi Színház:** Vidám sirató (7). **Radnóti Miklós Színpad:** Kulisszatitkok (7). **Játékszín:** Emigránsok (7). **Egyetemi Színpad:** Óh, az a félvér nőszemély (7). **Korona Pódium:** Mikes Lilla előadóestje (7). **Budapesti Gyermekszínház:** Liliomfi (du. 3). Profán ballada — Patt (Stúdió 7). **Állami Bábszínház:** Irány az Ezeregyéjszaka! (Jókai tér 10., de. 10).

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1978 NOV 8 6

TÜKÖR
Budapest

Madarász Viktor festményéről.

1021

ti ajánlat

A Sturm und Drang korszakalkotó regényét tisztes mértéktartással fordította a mozgókép nyelvére. A végletesen viharzó érzelmeket udvariasan mai ízlésünkhöz csendesítette, s még gondosan jelezte a magánéleti szívdráma mögött a társadalmi rossz közérzetet is. Csak ebben a pedáns feldolgozásban éppen a könyv és a kor lelke, felkavaró indulata sikkadt el. Egon Günther bizonyára szívesen lapozta Goethe regényét, de örömét nem tudta átadni nekünk, s hogy miért kedvelte, mit olvasott ki belőle kétszáz év múltán, egyelőre az ő titka marad.

Székely Gabriella

Kiállítás

MAGYAR TÖRTÉNELMI FESTMÉNYEK
Magyar Nemzeti Galéria

Jó ötlet önállóan bemutatni a múlt század történelmi tárgyú festményeit. Egyrészt a legkevésbé iskolázott szemű nézőt is magával ragadja színpompás mozgalmasságuk. Másrészt, a magyar kultúrtörténet egyik önálló fejezeteként, a vázlatok meg a kész művek, vagy a különböző művészek által megfestett témák összevetése a legtájékozottabb szakember számára is tanulságos. Benczúr a *Vajk keresztelése* vázlatán még néhány fogcsikorgató, pogány magyart is festett, ám mellőzte őket a végső kidolgozásnál — nyilván azért, hogy mélyebben... hódolhasson a dinasztiá-

nak. Vagy vessük össze *Zách Felicián* merényletének Orlai Petrich festette biedermeier rémdrámáját Madarász Viktor egykorú, de lelki vívódást, különböző anyagokat és fényeket is ábrázolni tudó megfogalmazásával! A két művész tehetsége közt talán nem is volt akkora különbség, de az egyik a bécsi iskola után csak Pápáig jutott el Nyugat felé, a másik meg Párizsig, és ez bizony nagyon észrevehető... Vagy: ki gondolta volna, hogy Vágó Pál hajdan sokat reprodukált képe, a *Magyarok Kiev előtt* könnyed, koranagybányai festmény? Akad itt bizony fölfedeznivaló...

Hanem azt nem tudom, hogy ha akad egy kitűnő ötlet, miért nem lehet következetesen megvalósítani? Mert: *nem történelmi festmény* például a kortárs portréja (Than: *Deák Ferenc*) és a mitológiai kompozíció (Benczúr: *Bacchánsnő*), sőt, nem tartozik ide Zichy Mihály jellegzetesen orosz *Rabja* sem. Azt még érteném, hogy ki kellett tölteni a falat — de olyan erőteljes, igazi történelmi festmények, mint Madarászé, a *Dózsa népe*, továbbra is a régi helyükön lógnak! A rendezői koncepció így

kissé zavaros, de a helyzet korántsem menthetetlen: a kiállítást az állandó bemutató részének szánták, és bizonyára akad mód igazítani rajta. Csak le kell akasztani néhány képet, és arrébb rakni egy pár teremmel. *(Képünkön Madarász Viktor festménye: Zrínyi Ilona a vizsgálóbíró előtt)*

Székely András

MOHÁCSI REGŐS FERENC KIÁLLÍTÁSA

Fényes Adolf Terem

Több évtizedes képzőművészeti és pedagógiai munkásság után ez Mohácsi Regős második önálló kiállítása. Az utóbbi három év termését mutatja be: változatos tárlat, témában, szemléletmódban és minőségben egyaránt.

Tusrajzai a legfrissebbek; néha igen érzékenyek, különös, barbár hangulatot árasztók. A figurák fekete foltjai sajátos ritmust teremtenek. Különösen jól érzékeltetik az emberek sokaságát, zárt rendjét. Ugyanakkor a festmények közül a *Táncos*

tavaszköszöntő vidám kavargás: tiszta narancsok, lilásvörösek, kékek, zöldek fokozzák a kép hatását. *É megpihen az élet* című képe az éle különböző fázisait mutatja fel eg időben: az előtérben az élet mozgal massága, színessége, hátrább az enyé szet, a halk elmúlás; az emberi figu rák észrevétlenül változnak át ke resztekké, saját emlékükké.

A művek sokfélesége lenyűgöző, d veszélyt is jelenthet egy kamara jellegű kiállításon: az alkotó egyé nisége, szándéka nem válik elégg világossá. *(Képünkön a Tavaszkö szöntő című tollrajz részlete)*

Balia Erzsébe

Folyóirat

Formában, külsőben teljesen megváltozva, színes címoldalakkal, s tartalmilag részben megújulva jelent meg a *4 Évszak* idei 11., novemberi

Madarász Viktor, kső

□ MAGYAR KÁPOLNA RÓMÁBAN címmel a Szent Péter Bazilika altemplomában helyet kapott magyar művészi alkotásokról, Rubljov nyílt tekintetű, szeretetteljes szentjeiről, a száz éve halott Dosztojevszkijről, a neorealista filmről, a Moldva-parti „háború szülte múzeumról", történelmünk festőjéről, Madarász Viktorról olvashattunk — a többi között — a Múzsák múzeumi magazin ez évi negyedik negyedévi, most megjelent számában.

– □ Magyar kápolna Rómában

Esti Hírlap, Bp, 1980. dec. 28.

2

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1975 DEC 14
Népújság Heves

Madarász Viktor festőművész

1021

Madarász Viktor Százegyvenöt éve, 1830. december 14-én született *Madarász Viktor* festőművész, aki képeivel a magyar történelemnek az elnyomás ellen küzdő hőseit ábrázolta, így fejezte ki tiltakozását a Habsburg-önkényuralom ellen.

Képünkön egyik leghíresebb alkotása, a *Zrínyi és Frangepán búcsúja* látható.

Itthon zár a Vasas, idegenben a
és a Spartacus

Mit hoz az őszi ráadás?

Vége az őszi idénynek, legalábbis a hagyományos értelemben. A labdarúgó NB III-ban azonban ma még mérkőznek a csapatok, a tavaszi első forduló előrehozott találkozóit játsszák le. Az elmúlt vasárnap ismét teljes sikert hozott megyénk három együttesének. A Dózsa hárompontos előnyre tett szert az Ózddal szemben, így lett biztos őszi első. A gyöngyösiek az MVSC legyőzésével dobogóközelbe verekedték magukat, az Egri Vasas pedig a Rudabányáról elhozott nagyon értékes két ponttal felzárkózott a tömör középmezőnyhöz.

Ma csak a Vasas szerepel hazai pályán és teljes joggal készül újabb győzelemre a Borsodi Volán ellen. A szealapja. A Spartacus a szokásos összeállításban lép pályára: *Varga — Bársony, Adonyi, Réthy, Acs, Ullmann, Szonda, Horváth, Gábor, Bányai, Királyhegyi.* Cserejátékos lesz *Kovács, Ferencz, Sipos, Juhász* és *Harmath.*

Egri Vasas

Alaposan rácáfolt az előzetes várakozásra ma egy hete Rudabányán az Egri Vasas. Olyan fegyelmezett, tervszerű védő és támadó játékot produkáltak a piroskékek, mintha ez lenne a legtermészetesebb dolog számukra. Bizonyára kételkedve olvasták a mérkőzésről szóló tudósításokat a szurkolók, hiszen az utóbbi időben igencsak elszoktak a

csapat bronzérmes

A roszlovi selejtező szá a jugoszlávoktól elszenvede vereség kedvét szegte a V női kézilabda világbajnoksá gon szereplő magyar válog tottnak.

A folytatás sem volt rózsá első döntőbeli mérkőzésük az NDK leányaitól kaptak a mieink. Kevesen fogadtá volna akkor arra, hogy magyar együttes eljut Mon reálba az olimpiára — a az első négy helyezett kivál sága —, s arra még kev sebben, hogy a VB befeje tével a Török Bódog ed tanítványai a bronzérmet v hetik majd át. Pedig ez tö tént. A Románia elleni dr mai küzdelemben kivívo győzelem nemcsak a remén adta vissza csapatunkna hanem az önbizalmat.

Szombaton a befejező

MADARÁSZ Viktor

Szegedi Napló
1995. aug. 8

Múlt századi aranyérmesek

Különös szempontból válogatott alkotások töltik meg november ötödikéig a Magyar Nemzeti Galéria földszinti termeit. Képek, szobrok, kisplasztikák, grafikák és pályadíjak a Galéria, a Magyar Nemzeti Múzeum, a pécsi Janus Pannonius Múzeum és az Esztergomi Keresztény Múzeum gyűjteményéből.

A kiállítás címe: *Aranyérmek, ezüstkoszorúk – Műpártolás és művészkultusz a 19. században* magyarázatot ad a műtárgyak szokatlan párosítására. Hiszen egyáltalán nem biztos – és erről a tárlat is meggyőz – hogy csakis a legjobbak, legtehetségesebbek nyerték el a pályázatok díjait, a művészeti versenyt kiírók jutalmait. Bár kétségtelen, remekművek is arattak sikert.

A múlt században, amikor csak két művészi értékű gyűjteményt látogathatott a közönség (a Nemzeti Múzeum képtárát és az 1865-ben Bécsből Pestre költöztetett Esterházy-képtárat), igen nagy jelentősége volt, ha kiállíthatott a művész. 1861-től két kiállításokat rendező egyesület működött a fővárosban, az 1840-ben alapított Pesti Műegylet – mely egykor szép céllal indult útjára, de egyre kevésbé szolgálta a magyar művészetet –, és az 1861-ben megalakult színmagyar kiállítótársaság, a Képzőművészeti Társulat. Mégis a Pesti Műegylet nevéhez fűződik az a pályázat, amely történeti festményeket várt a magyar művészektől. Nemhiába. Az első díjat Madarász Viktor nyerte *Hunyadi László siratása* című festményével.

Nagy visszhangja volt az építészeti terveknek, amelyeket egy ideiglenes országházra, meg a Tudományos Akadémia palotájára írtak ki. Ekkor zajlott a szegedi takarékpénztár és a győri zsinagóga megépítésére kiírt pályázat elbírálása. Szoborpályázat döntötte el Lendvay Márton és Széchenyi emlékművének sorsát. Az előbbin Dunaiszky László, az utóbbin Engel József nyerte el az első díjat.

Id. Markó Károly: Táj rommal

Vaszary János: Aranykor

Amikor Eötvös József báró volt a vallás- és közoktatásügyi miniszter, évenként három pályadíjat tűzött ki a tárca "hazai festészetünk érdekében". Részt vett ezeken a vetélkedéseken Benczúr Gyula, Madarász Viktor, Orlai Petrich Soma, Székely Bertalan, Than Mór. Évenként ismétlődött az a pályázat is, melyet Ipolyi Arnold tűzött ki egyházi jellegű festményekre. A Műcsarnok évenkénti tárlatain pályadíjként adományozták a Ráth-, Rökk-, Nadány-, Wahrmann-, Forster-, Rudics-alapítványok kamatait is. Néhány nagyobb szoborpályázat is zajlott – Deák Ferenc, Baross Gábor, Garay János (Szekszárdon) és Ybl Miklós emlékszobrára, s egy máig el nem készült szabadságharc-emlékműre.

Munkácsy Mihályt, aki minden díjat és elismerést megkapott, éppen a Képzőművészeti Társulat segítette pályája kezdetén.

Hivatkozik a kiállítás azokra a közönségsikerekre is, amelyeknek példája Székely Bertalan *Egri nők* című képének sorsa. A történelmi festményt ugyanis az egri honleányok, asszonyok vásárolták meg a művésztől, és ajándékozták a nemzet múzeumának.

A képek, szobrok mellett sokat elárulnak a korról és a korszellemről az ugyancsak kiállított arany- és ezüstkoszorúk, művészeti díjak és kitüntetések, az elismerésként sokszorosított és terjesztett lapok, reprodukciók.

(kádár)

Kárász utcai fák

Nyilván egetverő hitetlenségem az oka, de valahogy nemigen bíztam a virágosládába ültetett, a szegedi Kárász utcára és a Dugonics térre ládástul kihelyezett díszcserjéknek a megmaradásában. Amikor pár éve szóba hozták illetékes helyen, majd kitevődnek utcára-térre ezen ládák, bennük pedig a növények – örültem is nekik, meg nem is.

Örültem, mert szépek, tetszetősek a szemnek, vidítóak a lélek számára, vége a kopár járófelületek sivatagának, végre. Ugyanakkor féltettem is őket – magamban már felborítva láttam a virágosládákat, a fácskákat pedig derékbatörve. Gondoltam: jobb lett volna e növényeknek világra sem jönniük inkább – óhatatlan, előbb-utóbb szeméttelepen ne végezzék.

Azóta viszont eltelt pár év, s örömmel jelentem: ez esetben – nagyon helyesen – alaposan rám cáfolt az élet. A ládákban senki fia izomagyújának nem jutott eszébe kárt tenni, őket erőfitogtatás okán felborigatni, avagy földjükbe okádni, hasonlók. Az ujjnyi vastag törzsű facsemetéknek nem esett semmi bajuk.

Sőt mi több – növekedésnek indultak.

Olyannyira – még termést is hozott egynémelyikük s másikuk! Miládában nőtt kis fát, s az ágain lévő diónyi almákat. Zöldek még az istenadták, de olyik már kezd sárgulni, mi több, rózsaszínedni is. És lám, ennek ellenére nem nyúltak hozzájuk vandál kezek! Lehetséges, mégsem olyan rossz a helyzet, mint amilyennek én – a már említett, elsöprő mérvű hitetlenségem okán – sejtettem? Lehet?

Meglehet, de előfordulhat az is: a vandál kezek egyszerűen leszedésre sem méltatják az almácskákat, derékbatörésre sem látják érdemesnek a fácskákat, fölborigatásra sem a virágosfás–díszpö-

A vandál kezeknek – az elmélet szerint – jobb dolguk van manapság annál, mintsem, hogy ily gyermeteg hiábavalóságokkal múlassák az időt. Vandál kezek ma kocsit törnek fel, Volkswagen Golfot minimum, annál alább nem adják. Vandál kezek pitbullokat eresztenek egymásra, gondosan titkolt kutyaviadalok helyszínein, ahol akkora pénzek cserélnek gazdát, hogy a kisember odáig már el sem tud számolni. Vandál fejek különféle cselekedeteket gondolnak ki, ezekkel a vandál kezek megbízódnak, s másnapra eggyel-kettővel több beban, illetőleg fekszik az intenzíven, s belőle különféle csövek ágaznak ki. Éppúgy ágaznak, akár az utcai virágosládák kis fácskái, amelyek vígan leveledzenek és termést is hoznak, igen.

Miért tehetik ezt, hogy hogy nem végzett velük az előbbi évtizedekben megszokott utcai vandalizmus?

Ma már nem babra megy a játék, nem is egyéb pillangósvirágúakra, kétszikűekre, vagy fásszárúakra. Ma már nincsen arra szükség, hogy – ellenfél hiányá-

Madarász Viktor festőművéz

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1983 ÁPR 18

RÁDIÓ ÉS TELEVÍZIÓ ÚJSÁG

/1021

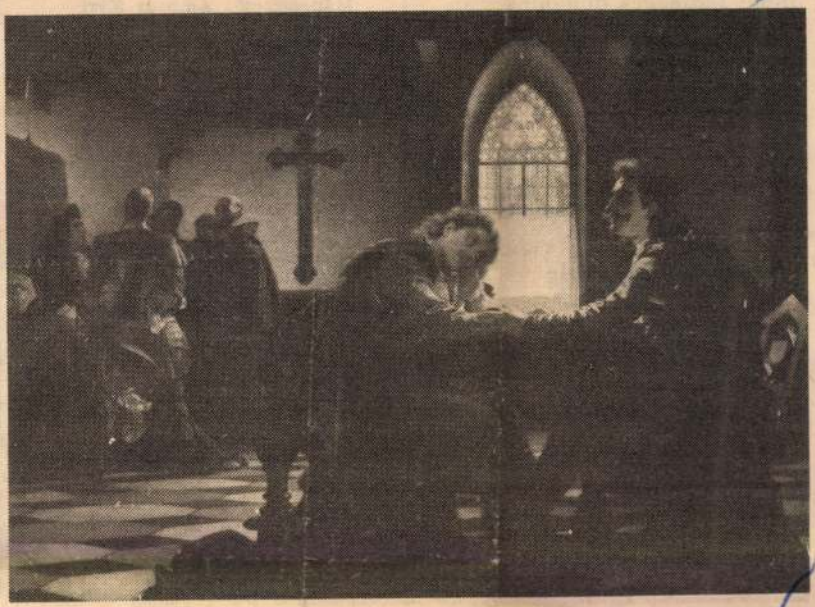

A hét műtárgya
Madarász Viktor:
Zrínyi és Frangepán
a bécsújhelyi börtönben
(vasárnap tv1, 21.40)

16.35: Idősebbek hullámhosszán
Dallamok, emlékek
Szerkesztő: Nemes András
(A tegnapi adás ism.)

ismét megjelent a

Lakásépítők Magazinja

- Az OTP milyen szempontok alapján bírálja el kölcsönigényét?
- Telektulajdonos? — Az új rendelkezések bizonyára érdekelni fogják!
- Fontos információk a lakásépítés és -vásárlás pénzügyi feltételeiről.
- Meglepetés: Sas József, a népszerű parodista Magánerőből című, nagy sikerű humoreszkje.

22.15: Ma
Műsorv
Szerkes
(A tegn

23.00: HÍ

23.20: A c
Részlete
Közrem
zan Ma
Christen
George
nald Ad
Carte O
a Royal Filharmonikus Zenekar, vez. Isidore Godfrey

24.00: HÍREK. Időjárás

0.10: Idegen nyelvű vízjelző-szolgálat

A NYÁRI TÉVÉLOTTÓSZELVÉNYEK
a májusi előfizetéses lottószelvényeken szerepelnek.

Szerencsés esetben májusi előfizetéses lottószelvényével

HÉTSZER NYERHET!

Szollosy András: III
(Liszt Ferenc Kam
vez. Sándor Frigyes)

16.00: Zenei lexikon
„rapszódia"
Hamburger Klára elő

16.20: ISKOLARÁDIÓ

16.20: **Hang-játék**
Fokról fokra
Szerkesztő-műsorvezető
Judit

16.40: **A nyelv szóról**
Miből lesz a mondat?
Beszélgetőpartnerek:
ván és fiatalok
Szerkesztő: Sillár Em

16.50: Pillanatkép

Madarasz Viktor

G. Nagy Katalin
Művészet, 197

A múzeumlátogató közönség a XIX. századi romantikus-realisztikus festményeket kétségkívül ma is kedveli. Ezek nem illeszkednek mindennapjaihoz, de nem is igényli ezt, ezek a festmények ünnepélyes-fenséges-komor távolságban vannak a múzeumlátogató életvitelétől, de épp ezért „kiskatarzisokat" biztosítanak: lehet tisztelni, nosztalgikusan csodálni őket, lehet örülni ezeknek a képeknek, igenis: a közönség számára ezek valódi „múzeumi festmények", a kifejezés Cézanne-i értelmében, ami egyben azt is jelenti, hogy ezek a festmények valláspótló, ideológia-pótló szerepkörben, egy elveszett közösség etikumának és esztétikumának vélt hordozójaként fejtik ki hatásukat. (Egyfelől a polgári jólét illúzióját kínálják, másfelől a vallásos biztonságét, de ugyanilyen súllyal a magyar szabadságküzdelmek idealizált képe is megjelenik Madarásznál, Székely Bertalannál, az elveszett éden, a falusi és gyermekkori idillként elképzelt „tiszta" természeté *Paál*nál és *Markó*nál stb.) A közönség idealizálja a XIX. századi festészetet és ez a festészet idealizáltatja is magát. És mindezt csak elősegíti, erősíti a XX. század *nem-múzeumi* művészete, a XX. századi művészet azon képáradata, amely a maga külső formáihoz eszköztárként használja a XIX. század ismert és elfogadott megoldásait.

A múzeumlátogató közönség azonban tudja, hogy értenie és szeretnie kellene a XX. századi művészetet is. Ezért – és ez itt most nem érzékelhető, milyen lassú folyamatban és milyen küzdelmek, megalkuvások során – a közönség megőrzi ugyan konzervatizmusát, de a kisszámú progresszió, a történelmi kényszer, a csoportpresztízs, a divat, és nem utolsó sorban a mindennapi, a hétköznapi esztétikumban tért hódító „modern" törekvések és még sok-sok motiváció együttes hatására, ezt a konzervatív vizuális szemléletet őrizve lép egyet előbbre: elfogadja a XIX. századvégi – XX. századi *stíluskonvenciókat*, többé-kevésbé rájuk testálva az előzőtől való elvárásait. (Mint majd látni fogjuk: ugyanezért is szeretik Markót, Munkácsyt és Van Goghot, Csontváryt: mert a Csontváry-képeken még a fűszál is megszámolható, „olyan élethű", „mert a Csontváry-ég ugyanolyan mint a valóságban" s mert a „Csontváry-figurákra rá lehet ismerni"! (De ezt a XIX. század végi – XX. század eleji elfogadást sietteti a kortárs, az ún. „avantgarde" művészet s főként az absztrakt, non-figuratív festészet. Akiknek toleranciájából nem telik a non-figuratív festészetre, azok Csontváryt, Van Goghot fogadják el ez utóbbiak ellen is fegyverként. Minél több absztrakt-non-figuratív festményt látnak, annál inkább elmarad a XIX. század és lassan a szürrealizmus válik *elfogadási limes*-szé. Sőt, mint ezt a „Tér és idő a festészetben" c. miskolci kísérleti kiállításunk bizonyítja, a még újabb, a 60-as, 70-es évek festészetével, művészeti termékeivel szembeni türelmetlen-

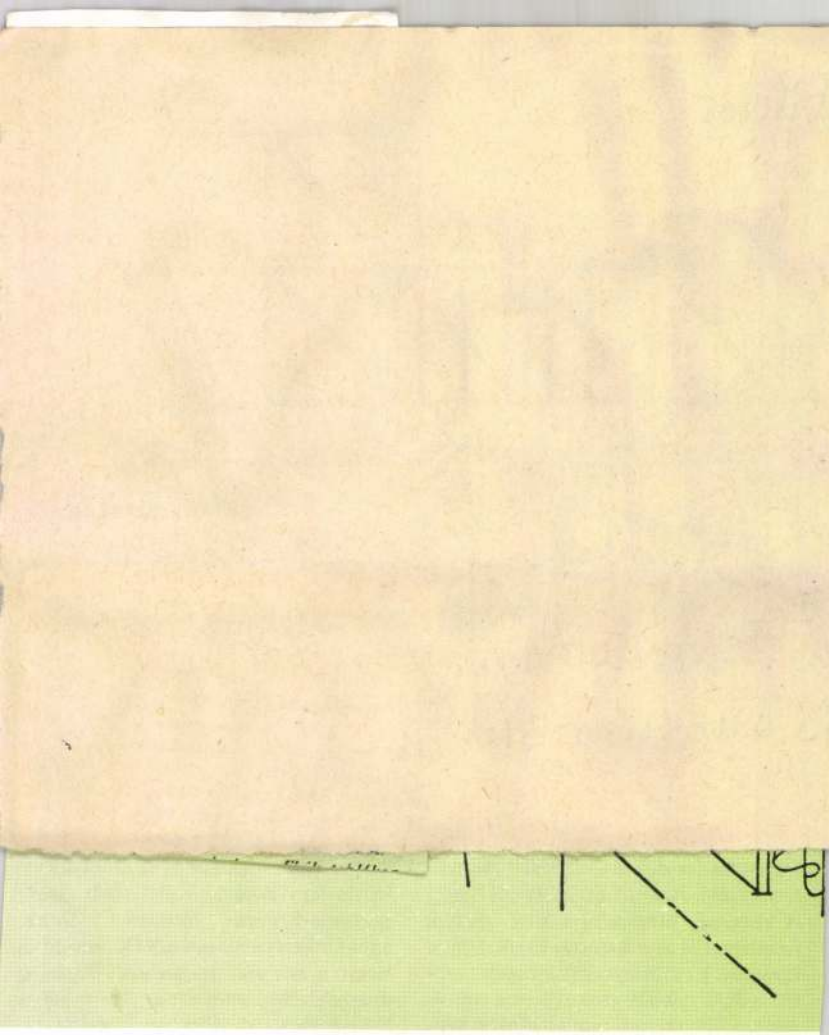

rajz- és festőiskolák felnőttek és gyerekek részére.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-968, 387-748, 340-728
1975 DEC 13

NAPLÓ (VESZPRÉM)

Madarász Viktor festőművésza

1021

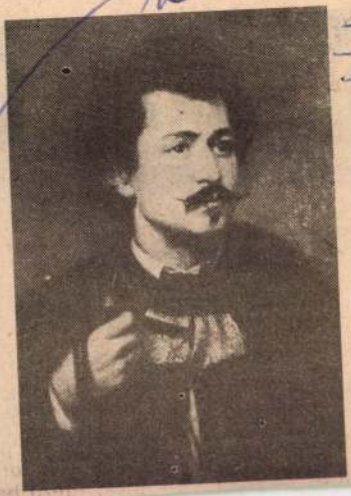

Százhetvenöt éve, 1830. december 14-én született Madarász Viktor festőművész, aki a forradalom és szabadságharc utáni évtizedekben nemzeti, hazafias témájú festményeivel tartotta ébren a magyarságtudatot. Híres műveiből: Dózsa népe, Zách Klára; Zrínyi Péter és Frangepán (a két nagy összeesküvőt a siralomházban ábrázolja.)

Képünkön: Önarcképe

-NAP BALATONFÜREDEN

ok, kérések

si tervben a kérdezett terüle-
s ten *közintézmények (óvoda, bölcsőde, iskola, építése szerepel.* Mivel azonban a jel-
- zett intézményekre csak
e később lesz szüksége a vá-
rosnak, a telkek kisajátítá-

Télen se legyen gond

A Balaton-parti települések egyik legrégebbi, visszatérő gondja, hogy azok nyári és téli kereskedelmi ellátása között nagy szakadék „tátong". Vagyis a szezon-

Madarász Viktor, festőművész (1830–1917). 2. Folytatás.

Szíj Béla: Börtönelmi festészet. | a Magyar Nemzeti Galéria műkelyéből.

4 Madarász Viktor: Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben, olaj, vászon, 176 × 236 cm, 1864

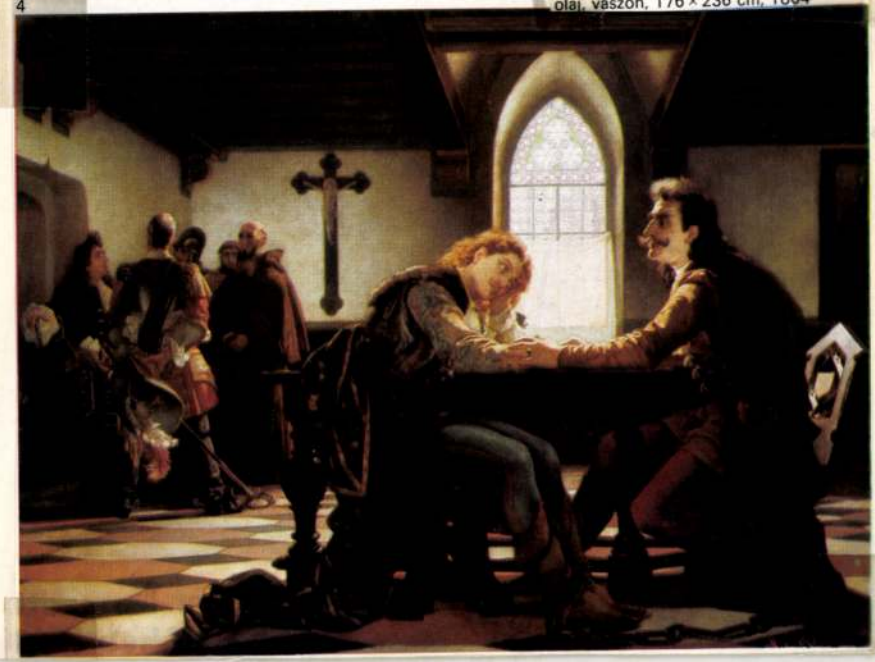

Művészet, 1987. január 10-old.

Madarász Viktor, festőművész, (1830–1917). 1. Folytatás.

Szíj Ikla: Történelmi festészet. A Magyar Nemzeti Galéria műhelyéből.

Művészet, 1987. január, 9-old.

2

2 Madarász Viktor: Hunyadi László siratása, olaj, vászon, 243 × 312 cm, 1859

Madarász Viktor

rod.

Hol Svaje. 1944

Tétel-szám	Tárgy	m^1

A tízéves Nemzeti Galéria

1957 NYARÁN JELENT MEG a Művelődésügyi Közlönyben egy miniszteri utasítás a Magyar Nemzeti Galéria létesítéséről, s a napokban lesz tíz éve annak is, hogy az új intézmény megnyitotta első állandó kiállítását. Elég alkalmunk van hát arra, hogy köszöntsük egyik legfontosabb, legfiatalabb országos múzeumunkat.

És okunk is van rá elég. A miniszteri utasítás olyan intézményt segített életre az ellenforradalom után, amelyet a művészet hívei és a kultúra emberei éppen egy évszázada hiányoltak.

Aki a Magyar Nemzeti Galéria tíz évét alaposan ismertetni akarná, igen hosszú felsorolásba bonyolódnék. Az új intézmény fokozatosan megnyíló kiállításaival igyekezett rendre bemutatni múlt századi és modern festészetünket, szobrászatunkat, éremművészetünket. — Kiragadott példákkal illusztrálhatnánk csupán a múzeum nem látható, de igen fontos egyéb tevékenységét: tudományos és ismeretterjesztő munkáját, azt, hogy alapos nyilvántartása kataszterbe szedi jelentős alkotóink minden fellelhető alkotását, hogy külföldi és vidéki kiállítások százainak nyújt segítséget, és restaurálásokkal is pótolhatatlan értékmentést végez. És példával sem illusztrálhatjuk, milyen nagyvonalúan és gondosan gyarapította a tíz év alatt gyűjteményét a múzeum; a kiállításokon látható művek az egész anyagnak csupán 5—10 százalékát jelentik.

Igaz, a látogatókat leginkább az állandó kiállítások érdeklik, amelyek két évszázad magyar festészetét és plasztikáját mutatják be a nyilvánosságnak.

AZ ÉVFORDULÓ TALÁN ALKALOM LEHET ezek megszemlélésére is, érdemes talán a megnyitás után először végigjárnunk a galéria gyűjteményének látható 5—10 százalékát.

A kronológia és az emeletek sorrendjében *a XIX. századi magyar festészet* állandó kiállításánál kell kezdenünk a látogatást, annál a csaknem húsz teremnél, amelyet most ideiglenesen tízre zsugorított egy építkezés. A tömörített múlt századi gyűjtemény azonban így is teljes képet ad a korszak festészetéről; részletes, bár kissé zűrzavaros képet. A korábbi áttekinthetőséget, tagoltságot ugyan nem tudta megőrizni az átrendezés, nemzeti klasszikusaink mégis méltó helyet és megbecsülést kaptak. Olyannyira nincs hiányérzetünk a kisebb terjedelem miatt (7 Madarász-, 29 Székely Bertalan-, 10 Brocky- és 17 Mészöly-kép, 14 Munkácsy-, 7 Paál László-, 6 Benczúr-, 11 Lotz- és 20 Szinyei-kompozíció fért el egyebek között a termekben), hogy szinte csábít a gondolat: a tatarozás befejezése után nem kellene-e továbbra is ilyen egészségesen tömör — bár rendszerezettebb — kiállításon bemutatni XIX. századi festészetünket.

Az ötlet meggondolandó, mert a XX. századi piktúra bemutatója — sokszor elmondták a múzeum vezetői — krónikus helyhiánnyal küszködik.

AZ IGÉNYESEBB NÉZŐ természetesen itt is figyelhet az arányokra. Megvizsgálhatja, hogy a művészek, művészcsoportok esztétikai súlyukhoz, történeti nagyságukhoz méltóan találhatók-e a gyűjteményben. Ha ilyen szemmel is körülnézünk, a Nemzeti Galéria XX. századi kiállítása az élmények mellett hiányérzetet is kelt. A modern forradalmi elődök például mintha kissé elsikkadtak volna ebben a gyűjteményben. A művészeti közvélemény még mindig nem ismeri és nem becsüli eléggé az első radikális-forradalmár festőnemzedék, a tizennyolcas polgári forradalmat és a Tanácsköztársaságot előkészítő, majd végigharcoló Nyolcak és aktivisták — a Horthy-korszakban agyonhallgatott és a dogmatikus művelődéspolitika idején félreértett — örökségét, s a kiállítás mintha maga sem tenne meg mindent a helyzet megváltoztatására.

A *Nyolcak-csoport* minden tagja szerepel ugyan valahol legalább egy művével a II. emeleti teremsorban, de szétszórva, függetlenül egymástól, olyannyira, hogy még művészetük ismerője sem mérheti fel a jelentőségüket. Annál kevésbé, mert azokban a termekben, amelyek jobb híján tevékenységükre utalnak, *Berény Róbertnak* is, *Pór Bertalannak* is csak jóval később, megváltozott stílusú alkotása látható, s az igen markáns korai munkásságuknak nyoma sincs. Az *aktivistákkal* még rosszabb a helyzet — hat—nyolc termet végigloholhat, aki együtt akarja látni az együtt harcoló *Uitz, Nemes-Lampérth, Kmetty és Bortnyik* képeit —, s bár *Derkovits és Dési Huber* kompozíciói egymás mellé kerültek, a két világháború közötti szocialista művészek bemutatása is hiányosnak tetszik. A két kimagasló alkotón kívül ugyanis a szocialista művészcsoport egyetlen tagjára sem emlékeztet mű az erre szánt negyed teremben.

A XX. SZÁZADI KIÁLLÍTÁS első termei mintha túlságosan bőkezűek lennének, s emiatt a gyűjtemény vége — tehát a korban hozzánk legközelebb álló rész — meglehetősen összekapkodottnak látszik. Felvetődik a kérdés: a nagybányai mozgalom néhány, történeti hatása miatt jelentős, de esztétikai értékekben nem túlságosan bővelkedő művésze nem kap-e mértéktelenül több megbecsülést, mint a nyomukban európai jelentőségűvé növő modern poszt-nagybányaiak? *Hollósy Simont* 17 műve képviseli (a jelentősek mellett persze néhány gyönge is), míg *Szőnyi István* képeiből négy, *Bernáth Auréléiből* csak három látható. Ahogy haladunk az időben a XIX. századtól napjainkig, úgy romlanak az arányok: *Fényes Adolfnak* elöl 12, *Derkovitsnak* hátul 4 képét találni; *Mednyánszky Lászlóra* 26 kompozíció emlékeztet, *Egry Józsefre* mindössze 3, s a tartalmilag-formailag igen progresszív szentendrei alkotókat, a fasizmus idején a szocialistákkal szövetséges legbaloldalibb polgári festőket, *Vajda Lajost, Paizs Goebel Jenőt* és társaikat, már teljesen elfelejti a kiállítás. (*Ámos Imrének* egy igen korai, egyáltalán nem jellemző műve került az utolsó terembe.)

E második emeleti gyűjtemény legszembetűnőbb csonkasága azonban *a mai művészet teljes hiánya.*

Az alapításról szóló miniszteri utasítás igen érthetően meghatározza, hogy az új múzeum feladata a régi művészet mellett „*a ma élő képzőművészeink műveinek fokozottabb bekapcsolása hazánk szellemi életébe*". A galéria főigazgatója a megnyitás előtti hónapokban maga is ígérte ezt a Népszabadságnak írt cikkében, de erről a feladatról mintha a világos utasítás és a határozott ígéret ellenére megfeledkeztek volna. A kiállításokon összesen hét élő festőnk művét látni, ezek is jórészt az idősebb alkotók 1945 előtti korszakaiból valók. S ez annál elgondolkoztatóbb, mivel a galérián kívül ma sehol sincs lehetőség aktív művészetünk állandó bemutatására; *a hazai és a külföldi érdeklődők tízezrei tehát sehol sem láthatják ma az országban: mit alkotott a felszabadulás óta a magyar képzőművészet.* Mindez pedig nem is anyagi okok következménye. Az állami vásárlások színe-java a Nemzeti Galériába kerül, az új szerzeményekre fordított mintegy évi egymillió forint kétharmadrészét mai alkotásokra költi az intézmény; raktáraiban a kortársművek páratlan gyűjteménye sorakozik, csupán ki kellene állítani őket.

KIÁLLÍTANI még abban az esetben is, ha — ismeretesek az ellenvetések — kevés a hely, s nehéz objektíve megítélni napjaink forrongó, változó művészetét. Az utóbbi érvet egyébként maga a galéria cáfolja meg: a valóban helyhiánnyal küszködő, kicsi, de lehetőségeihez mérten mégis teljes és arányos szoborgyűjteményben sikerült meggyőzően megkomponálni a régi, a modern és a mai alkotások arányát. S a helyhiányról szólván gondolni kellene arra is, vajon nem lehetne-e gazdaságosabban elrendezni a meglevő anyagot, nem lehetne-e felhasználni a tatarozás után is a XIX. századi műveknek fenntartott termek egy részét mai festészetünk bemutatására. Semmiképp sem érdemes várni addig, amíg a Nemzeti Galéria felköltözhet majd a Várpalotába, vagy önálló modern múzeum létesül, s aligha oldja meg a problémát az az 1968-ra tervezett külön kis kiállítás (mint ahogy a gyér jelenkori időszaki kiállítások sem oldották meg).

Végül is arra a tapasztalatra kell jutnunk, hogy a gyűjtemény most aránytalan, esetleges. A kiállítás mintha túlságos tisztelettel alkalmazkodnék a hajlékot adó épülethez, amely múlt századi és eklektikus: mintegy 20 terem szolgálja a XIX. század közepén lassan-lassan életre kapó, de gyakran hazai mércével mérve is kevésbé jelentős alkotásokat, míg a XX. században európai nívóra emelkedő modern és szocialista magyar művészek mennyiségében is, színvonalában is jelentősebb termését jóval kisebb, s némiképp ugyancsak a múlt század felé mutató kiállítás reprezentálja. Pedig az a korszak, amely a XIX. század műalkotásait kritika nélkül előnyben részesítette XX. századi progresszív, szocialista művészetünk rovására is, már a Nemzeti Galéria alapításának idején véget ért.

EZEKET A GONDOLATOKAT nem úgy fejtegetjük az évforduló alkalmából, hogy a Magyar Nemzeti Galéria igen lényeges, elismerésre méltó egyéb tevékenységét kisebbítsük. Csupán egy javarészt kitűnően dolgozó intézményt szeretnénk tizedik születésnapján még jobb munkára biztatni.

Rózsa Gyula

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307
NÉPSZABADSÁG

olitikában történt

s látogatás után Wladyslaw Gomulka búcsúztatta ököt a varsói repülőtéren. Középen: Ochab elnök.

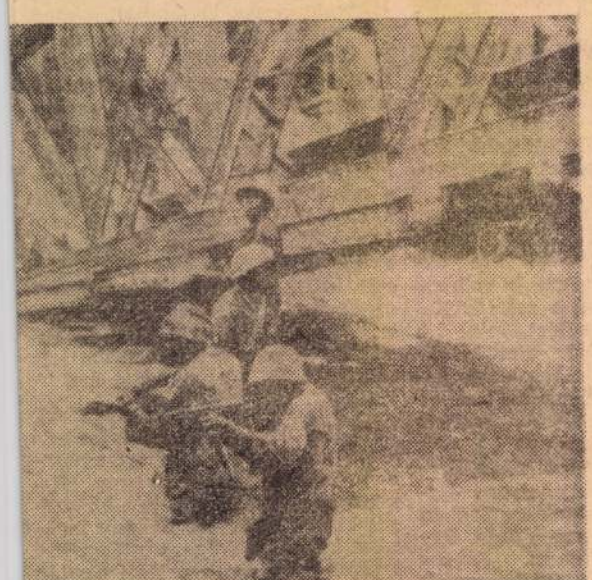

ább folynak a harcok. Képünkön a szövetségi kor- folyóátkelés közben: a biafrai k a hidat fel- robbantották

; a házigazda

iális és a faji őrség könny-

Aktív arab diplomácia

Az egyiptomi külügyminiszter Moszkvában és Belgrádban tárgyalt, Jemenben megkezdődött az egyiptomi—szaúd-arábiai egyezmény végrehajtása, több arab ország külügyminiszterei pedig útban New Yorkba, Kairóban tanácskoztak vezető EAK-politikusokkal.

A múlt héten határozottan aktivizálódott az arab országok diplomáciai tevékenysége a közel-keleti agresszió következményeinek felszámolására: e tevékenységet bizonyos értelemben a khartúmi értekezleten hozott realista határozatok *folytatásának* lehet tekinteni. E határozatok kidolgozásában nagy szerepe volt az EAK-nak. A Nasszer elnökhöz közel álló *Hejkal*, az *Al Ahram* főszerkesztője a khartúmi döntéseket elemezve, megállapította: *„Az egyiptomi kormány azért javasolta a kőolaj-szállítások felújítását, hogy a termelőországok segíthessék a háború által leginkább érintett arab országokat. Az EAK sokat kapott a Szovjetuniótól és a baráti országoktól. A mostani arab akció segítségével az EAK közvetve azoktól is kap pénzt, akik nem barátai."*

A jelek szerint a realista, s mindenekelőtt a politikai megoldások keresésén munkálkodó kairói álláspontot egyelőre nem osztják az algériai és szíriai kormánykörök. „Szíriában — mint a belgrádi *Politika* írja — a Baath Párt a szövetségen belül kettős nyomással találta magát szemben: egyfelől a burzsoázia és általában a konzervatív szárny részéről, másfelől egyes baloldali elemek részéről, amelyek azt hiszik, hogy a rendszer alapjait nemcsak meg kell őrizni, de módosítani is kell. A hazai stratégiának ez a belső dilemmája szorosan kapcsolódik ahhoz, hogy milyen módszereket keressenek az Izraellel szembeni harchoz."

A közel-keleti konfliktus következményeinek felszámolása vezető helyen szerepel majd *az ENSZ-közgyűlés ülésszakának napirendjén* is. A probléma sürgősségét a legutóbbi fegyveres incidensek csak aláhúzzák. Izrael nyílt annexiós politikát folytat, és semmibe veszi a józanságra intő hangokat. Ezt fejezi ki *Dajan* hadügyminiszternek a *Sunday Times* számára adott nyilatkozata is. Dajan, aki a villámháborús sikert arra kívánja felhasználni, hogy teljesen szabad kezet kapjon szélsőségesen kalandor politikai vonalának diktatórikus érvényesítésére, kijelentette: „Fizikailag lehetetlen, hogy az arab menekültek nagyobb számban térjenek vissza az izraeliek által megszállt területekre. Ez lehetetlen éppúgy, mint az, hogy helyet találjanak maguknak Izraelben. Az arabok helyét egymillió zsidó foglalta el, és akár erkölcsös, akár nem, az arabok számára nincs többé hely."

Afrika Kinshasából nézve

A múlt hét csütörtökén Kinshasában véget ért az afrikai állam-, illetve kormányfők negyedik csúcstalálkozója. E tanácskozásra olyan időpontban került sor, amikor a haladó rendszerek elleni neokolonialista mesterkedések Afrika-szerte érezhetőek, s amikor *fokozódik az imperialista nyomás az egész harmadik világra.* Bizonyos befolyásos nyugati politikai körök mindent megtettek, hogy az értekezlet ne ülhessen össze.

Az egység irányában munkálkodó erők első sikere tehát az volt, hogy a tanácskozást egyáltalán megtartották: harminchét afrikai állam vezetői a kontinens felszabadító mozgalmainak, független államainak helyzetéről s az afrikai fejlesztési programokról tanácskoztak. Az állam- és kormányfők rövid megelőző eszmecsere után egyhangúlag elfogadták a csúcsot megelőző külügyminiszteri értekezlet összes ajánlását és határozati javaslatát. A találkozó részvevői a záróülésen elítélték a portugál kormányt gyarmatosító politikájáért.

A konferencia megbélyegezte Nagy-Britannia és a rhodesiai kormány tárgyalásait, és felszólította a békeszerető országokat, járuljanak hozzá azoknak az ENSZ-határozatoknak a végrehajtásához, amelyek a rhodesiai kisebbségi kormány *bojkottját* rendelték el.

Az AESZ úgy döntött: a Nigéria és Biafra között folyó polgárháború beszüntetése céljából hattagú bizottságot küld közvetítőként Lagosba, hogy az tárgyaljon Gowon tábornokkal.

Különbizottságot alakítottak annak tanulmányozására, milyen módon tudnának segítséget nyújtani Kongónak a zsoldosok problémájának megoldásához.

Megtárgyalták a még függő helyzetben levő afrikai országok problémáját. A legfontosabb határozat, amelyet ezzel összefüggésben hoztak, előirányozza *a felszabadító mozgalmak céljait szolgáló rendkívüli pénzalap összegének* felemelését, ezenkívül megalakítják a tizenhét ország képviselőiből álló *katonai szakértői bizottságot*, hogy a függetlenségükért küzdő országokat tanácsaikkal támogassák.

A kinshasai tanácskozás bebizonyította, hogy — az imperialista aknamunka ellenére — az Afrikai Egység Szervezete nemcsak létezik, hanem a lehetőségekhez mérten igyekszik fokozni tevékenységét, és növekvő szerepet tölthet be a szolidaritás gondolatának *gyakorlati politikai alkalmazásában.*

V. P.

FÖLDES LENKE:
Család
(márvány)

A Szabadszervezet Andrássy-úti helyiségének csoportkiállításán négy festő és egy szobrász mutatta be gyüjteményét. Valamennyien az „izmusok" izgató formakáprázatairan véltek rátalálni a művészi kifejezés szuggesztív közvetlenségére. Egy darabig örömüket lelték a „kimondhatatlan" dolgok „zenéjében", az öncélú és jelentésmentes szín és ritmus-kombinációkban. Azonban egyre világosabbá vált előttük, hogy a festészetnek az elragadó színképletek, a szellemes formai ötletek csak eszközei és nem „végső tartalmai". Rájöttek arra, hogy az eszközök értékét elsősorban az dönti el, hogy milyen mértékben lehet felhasználni őket az emberi *mondanivaló* tökéletesebb megfogalmazására. Az a művészet, amely saját eszközeinek öncélú bűvöletébe temetkezik, elveszti kapcsolatait az élettel, az eleven emberrel és embertelen, megfoghatatlan sejtelemmé válik. Így vált egyre inkább „megfoghatatlan", azaz érthetetlen szépség-dadogássá a XX. század egész modern európai művészete, hogy végül elveszítse kapcsolatát az emberi közösséggel, a valósággal, s az értelemmel is. A „fejlődésnek" ezt a perspektivátlanságát felismerve, minden igazi művész ösztönösen egy egészségesebb és *természetesebb* művészi nyelv kialakítására törekedett. Így kanyarodott vissza a valóban haladó modern művészet a realizmus útjára. A Szabadszervezet kiállítói is a valósághoz visszavezető utakat keresik. . . . *Ráfael Viktor* a szuggesztív erejű kifejezésnek már régebben is nem egy szép példáját adta („Női fej"). De újabb képei közül a

MADARÁSZ VIKTOR: Vázlat a Dózsa népe c. festményhez (1868) (Petrás-foto)

túlzásba is viszik ezt a gyöngéden finom felület-megmintázást. „Anya gyermekével" c. legújabb szobrán a kőben félig „benne hagyott", alig kimunkált figurát már misztikusan bizonytalanná teszi a felület fátyolszerű sejtelmessége, bár ennél a szobornál is sikerül megőriznie a plasztikai monumentalitást.

Szabad Művészet
1949. ápr.

Madaras Viktor

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1970 JAN 10

NÉPSZAVA

Budapest

JANUÁR 10

KONDOR GYÖRGY

festő- és grafikusművész, az antifasiszta mozgalom mártírja halálának 25. évfordulója.

1024

BERZEVICZY GIZELLA

pedagógus, a kommunista-

mozgalom [illegible] cosa 16 esztendeje halt meg.

OLÁH MIKLÓS

humanista történetíró születésének 477. évfordulója.

ALEKSZEJ TOLSZTOJ

szovjet író 87 esztendeje született.

MADARÁSZ VIKTOR

festőművész halálának 53. évfordulója.

BERDA ERNŐ

kommunista festő 9 esztendeje halt meg.

MEDGYESSY FERENC

Kossuth-díjas szobrászművész születésének 89. évfordulója.

SINCLAIR LEWIS

Nobel-díjas amerikai író 17 esztendeje halt meg.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Madarász Viktor

MAGYAR NEMZET

MÁR 1

Felavatták Madarász Viktor síremlékét

Síremléket állíttatott a Fővárosi Tanács végrehajtó bizottsága Madarász Viktornak, az 50 évvel ezelőtt elhunyt festőművésznek a Kerepesi temetőben. A síremléket kedden dr. *László* Gyula művészettörténész professzor avatta fel, értékelve Madarász Viktor szerepét az 1848-as szabadságharcban és a magyar művészettörténetben. Ezután koszorúkkal, virágokkal borították el a síremlék talapzatát, amelyen festőállványt jelképező kompozíció áll. A fehér mészkőből formált obeliszket, *Bálint* Jenő építész művét *Vígh* Tamás szobrászművész munkája díszíti.

A Legfőbb Ügyészség, az Igazságügyminisztérium és a Minisztertanács tanácsszervi osztálya megvizsgáltatta, hogyan alkalmazzák a másfél évvel ezelőtt hatályba lépett kisajátítási új jogszabályokat. Az államigazgatási szerveknél Budapesten és 14 megyében *ezer kisajátítási ügyet vizsgáltak meg* és azt tapasztalták, hogy az új jogszabály általában megfelel a követelményeknek, és be is vált a gyakorlatban. Túlnyomórészt az állami szervek kértek kisajátítást, az egyezség kötést azonban sokszor megnehezíti, hogy egyes

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

1961 MÁR 1.

DÉLMAGYARORSZÁG

— **Síremléket állíttatott a** Fővárosi Tanács végrehajtó bizottsága az 50 évvel ezelőtt elhunyt festőművésznek, Madarász Viktornak Kerepesi temetőben levő nyughelyére. Kedden avatták föl a síremléket.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

1967 FEB

VASAS

Madarász V.

Madarász Viktor emlékezete

1967. január 10-én volt Madarász Viktor nagy, történeti festőművészünk halálának 50. évfordulója. A Hunyadi László siratása és Frangepán a bécsújhelyi börtönben, a Zrínyi Ilona a vizsgálóbíró előtt c. híres festmények alkotójának emlékét a Magyar Nemzeti Galéria márványtermében ritkán látható művével idézte: Dobozy c. festményével. E mű hatalmas erejű, vöröslő színekben pompázó festőiségében, dinamikus, oldott színvilágában mutatja be Madarász Viktor igazi, romantikus arcát, s felszabadult, nagy történeti festőnket láttatja.

M. R. F.

A 18 millió
De ha hozzáte
reséggel egyei
többet kapnak
más. Az egyil
előnyben rés
gyünk és hogyan? Kormányhatározat mondja ki, hogy a jövőben elsősorban a reálbért növeljük. S azt is, hogy aki, amit fogyaszt térítse is meg. Ezt minden kívülálló nyilván igazságos tételnek fogadja el. Ám, ha a tizenhatezerrel meg akarjuk fizettetni az ebéd teljes árát, vagy ha egyszerűen megszüntetnénk az üzemi étkeztetés mai

A szakszerv
Sokan azt gon
szakszervezet.

MAGYAR TÁVIRATI IRODA
Külföldi Sajtószolgálat Főosztály
FIGYELŐSZOLGÁLAT
Budapest, VI. Dalszínház-u. 1.
Tel.: 227-651 és 227-488.
VILÁGOSSÁG
Madarász Viktor
1951 OKT 6
Megjelent:

276

A MULT HŐSEI ÉS A JELEN HARCOSAI

Dolgozókkal a „Magyar katona a szabadságért"-kiállításon

A dolgozók körében napról napra nő az érdeklődés a néphadsereg napján megnyílt *„Magyar katona a szabadságért"* című kiállítás iránt. Százan és százan látogatják naponta a Fővárosi Képtár termeit, ahol a képek és szobrok történelmünk haladó hagyományairól és a harcos jelenről, néphadseregünk életéről, a dolgozó nép és békéjét védelmező honvéd bensőséges kapcsolatáról beszélnek.

Bent a termekben hullámzik a tömeg. Egész csoportok állnak Madarász Viktor: *„Zrínyi Ilona a vizsgálóbíró előtt"* című képénél, élénk beszélgetés alakul ki Székely Bertalan *„Egri nők"* című hatalmas festménye előtt, gyönyörködve nézik Benczur, Hollósi Simon, Mányoki Ádám nagyszerű alkotásait.

A régi nagy mesterek képei közül talán Munkácsy Mihály *„Tépéscsinálók"* című műve váltja ki a legnagyobb elragadtatást a látogatókból.

— Mi az, ami ennyire megragadta a figyelmét a képen — kérdezzük *Pardi* Sándor villamoskalauzt, aki már hosszabb idő óta szótlanul szemléli a „Tépéscsinálók"-at.

— Nehéz rá válaszolni — feleli —, mert annyi sok mindent mond ez a kép. Minden alakja él, szinte beszél a maga módján. Az bizonyos, hogy *egy regényből sem tudtam volna meg többet a szabadságharc idejének hangulatáról, a magyar nép akkori életéről, gondolatairól*...

Csoportok a képek körül

A termekben természetesen sok a katonalátogató, hiszen róluk szólnak a képek, de a „civil" sem kevés, mert az ő hadseregükről van szó, a néphadseregről. *Nagy az érdeklődés a mai képzőművészeink munkája iránt is.*

A *„Rákosi elvtárs a hadifoglyok között"* című hatalmasméretű képnek, amelyet a Szemerei-kollektíva festett, nagy a nézőközönsége. Állandóan egész csoportok alakulnak a festmény körül.

Magas, tűzoltóegyenruhás férfi fejét csóválva halkan beszélget egy mellette álló fiatalemberrel.

— Nem tetszik? — kérdezzük fejcsóválására célozva.

— Azt nem mondom — feleli *Végh* Miklós tűzoltó — csak épppen jobb is lehetne.

— Hát én nem tudom, mi kifogásolnivaló van rajta — szól közbe a társa. — Gyönyörű szép kép ez, olyan valószerű, mint egy fénykép... Annyira megkapó, ahogy Rákosi elvtárs beszél és a hadifoglyok arcán az érdeklődés, ahogy hallgatják...

— Hát éppen erről van szó — mondja a tűzoltó. — A hadifoglyok arca nemigen fejezi ki azt az érdeklődést, ahogy valójában hallgatták Rákosi elvtársat.

— Honnan tudja maga ezt? — csattan fel a fiatalember.

— Hát csak onnan — válaszol nyugodt hangon Végh Miklós —, hogy én magam is voltam hadifogoly és ugyan nem volt szerencsém, hogy Rákosi elvtársat hallhassam beszélni, de tudom jól, milyen feszült érdeklődéssel hallgattunk meg mindent, ami felszabadult hazánkról szólt. Hogy lestük a híreket... hát még, ha Rákosi elvtárs beszélt volna hozzánk. Meg aztán nézze, ha *Rákosi elvtárs beszél, akkor mindig az egész néphez szól.* És a nép nagyon figyel a szavára. Ezt eléggé nem érezték a festők, mert ha igen, rajta volna ez a képen. Ez az én véleményem.

„Mit ér a jó téma..."

Bán Béla: *„M. L. megdicsért honvéd"* című képéről *Kardos* István honvédnek ez a véleménye:

— Nagyon jó kép, mert egyszerű és természetes. Valódi katonát ábrázol a festő. Érzi az ember, hogy kemény, öntudatos harcos lehet, rászolgált a dicséretre. Aztán megnem is nevet, de mégis látni, hogy megelégedett, boldog. Látja — mutat Benedek Jenő: *„A nép fiai"* című képére — itt mindenki olyan boldog, derűs, aztán valahogy mégsem olyan igazi módon.

Felekiné Gáspár Margit képe körül rövid vita alakul ki. A kép két katonabajtársnőt ábrázol a könyvtárban.

— Olyan, mint egy színpadi jelenet, amelyet rossz műkedvelők játszanak — mondja *Kocsis* Irén orsózónő.

De van, aki védi a képet és azt magyarázza, hogy a témája szép és igaz, mert megmutatja, hogy a néphadsereg katonái megbecsülik a kultúrát, a könyvet.

— Ez igaz — veti ellene *Végh* Miklós —, de mit ér a jó téma, ha ezt nem tudta megfesteni a művész.

Szeretet a néphadsereg iránt

Nagy Lajos gépkocsivezető Szilvási Pál festményét dícséri.

— Az a jó benne — magyarázza —, hogy jól fejezi ki a feszülten figyelő katonát, aki tudja, milyen fontos feladatot teljesít.

Igen, a kiállítás képei, szobrai ezt mondják: *néphadseregünk katonái tudatában vannak annak, hogy mit vár tőlük a dolgozó nép és szilárdan állnak őrhelyükön.*

Képzőművészeink művészetük legjavával igyekeztek kifejezni mindezt és azt a szeretetet, amely a dolgozó népben él a néphadsereg iránt. Találóan írja az egyik kérdőív a sokszáz közül, amelyre ezt írta a kiállítás egyik látogatója: *„A kiállítás azt mutatja, hogy a mi honvédségünk nem a régi, az uralkodó földesurak és tőkések szolgálatában álló hadseregek utóda, hanem Dózsa parasztjainak, Rákóczi kurucainak, a 48-as honvédeknek. Ezt mutatja meg ez a kiállítás és ezért tetszett nekem."*

A BUDAPESTI PÁ

A helyes bírálat mögö

Egy pártbizalmi, akit úgy ismernek az

Eljött augusztus huszadika, aztán teltek-multak a napok t brigád tagjai jöttek Hufnágelné elvtársnőhöz, a brigádvezetőhö bizalmi is a műhelyben. Beszélgettek az eredményekről és meg-m mennyit teljesítettünk hát végeredményben? Hufnágelné csak hal szús arccal. Nem tudott felelni a kérdésre. De a termelési érte kész elhatározással ment el. Amikor véget ért a beszámoló, s mondta, hogy a nőbrigád vállalta: augusztus 20-ra, alkotmány tiszteletére 100-ról 108 százalékra emeli teljesítményét. A dolgozók már újabb felajánlásokon gondolkodnak, a 20-i versenyvállalás ideje rég lejárt és még mindig nem tudják, mennyit teljesítettek voltaképpen.

„Nem tudjuk, mennyit teljesítettünk"

— Mi újabb vállalást akarunk tenni — folytatta emeltebb hangon *Tóth* művezetőre tekintve. — De ehhez az kell, hogy *a művezető értékelje végre az eredményünket*, mondja meg, mennyit teljesítettünk. Senki sem törődött a mi újonnan alakult brigádunkkal, felénk se néztek, hogyan dolgozunk. De ha nem ismerjük az eredményünket, ha nem látjuk, mennyit teljesítettünk, hogyan tegyünk újabb vállalást? A vezetőségválasztás tiszteletére még öt százalékot akarunk vállalni. Igérje meg végre *Tóth* elvtárs, hogy megmondja, mennyi az eredményünk!

— Meglesz — hangzott a művezető ígérete.

Jó néhányat lapozhatott már a naptárban Hufnágelné a termelési értekezlet óta. De az eredményt még mindig nem tudja. Pedig két hete, amikor éppen délutános volt, megint szólt a művezetőnek: *„Mi lesz már azzal az értékeléssel?" „Mindig úgy van, hogy*

Hufnágelnét úgy ismerik a műhelyben, hogy mindig bátran megmondja a véleményét, bírál, ha szükségét látja. Mint ebben az esetben is. Bátor a bírálatban: *ha nem követi rögtön a siker, akkor sem riad vissza.*

Nem mindig volt ilyen Hufnágelné elvtársnő. 14 éves kora óta dolgozik. Apja szervezett munkás volt. Mikor a háború előtt az EKA-ba került, bedugták egy sarokba, *a katonai parancsnok gondoskodott róla, hogy pillanatra se vegyék le róla a szemüket a kopók.* Nagyot, nagyon nagyot lélegzett Hufnágelné, mikor megjött a felszabadulás. Itt-ott szavát is felemelte, ha hibát, bajt látott. De nem sok sikerrel. Az EKA három-négy évvel ezelőtti pártvezetősége nemigen tűrte a bírálatot.

— Ha valaki nem jól fejezte ki magát, már ledorongolták — mondja; azután saját példáját mondja el:

Idén történt, a kongresszusi versenyben. A gépszíj folyton szakadt, nem tudott Hufnágelné rendesen dolgozni. Többször szólt a művezetőnek: segítsenek már, adjanak új szíjat. *„Nincs"* — hangzott a válasz. Csak hogy Hufnágelnét nem olyan fából faragták, hogy hallgasson, ha neki van igaza. Elmondta panaszát *Zacsokné* elvtársnőnek, az üzemi pártszervezet titkárának, éppen, amikor már félórája állt a hiba miatt. A párttitkár értesítette a műszaki vezetőket az állásról. *Tíz perc mulva ott volt a gépen az új szíj.* A rossz szíjjal két napig 50 százalékot teljesített az újjal 130-at. Többet teljesített, többet keresett.

Hufnágelné bátran bírál. De ez még nem általános az EKA-ban. Éppen a mult héten panaszkodott valamire *Bátkiné*. Mikor Hufnágelné azt tanácsolta neki, szóljon a pártszervezetnek, ezt a választ kapta: *„Nem akarok rossz ember lenni." Ha a pártszervezet minden esetben érvényt szerez a bírálatnak, ha bátoritja a kritikára a dolgozókat, akkor nemcsak Hufnágelné bírál majd bátran.*

De van más feladata is a pártszervezetnek. *Héti* Lidia nemrég került az üzembe. Elmondta Hufnágelnének: azzal fogadták, vigyázzon, mit beszél mert Hufnágelné spicli. *Az ellenség akarja így lejáratni azt az elvtársat aki bátran felemeli szavát a hibák ellen.* Ne késlekedjék a pártszervezet az ellenség felkutatásával, nyilvános leleplezésével. Bizonyítsák be, hogy az ellenség akarja elfojtani a bíráló szót. *Ha ezt látják a dolgozók, bátran bírálnak majd.*

tásra készülnek most. Jó úton halad harco', hogy megismerjék végre a bri- ogy lássák, mit kell elérniök a vezető- k teljesítésére. Az alapszervi vezetőség b magára. Most pótolják, amit eddig ét és másokat is —, hogy sikerrel tel- , hogy az EKA behozza komoly lema- választásra való ünnepi felkészülés során or bírálattal segítik az üzem előrehala-

„Norm
Magyarorsz

Madarász Viktor

ivód

v

Csánky Ung Mal

11. l.

Madarász Viktor

Zrinyi és Frangepán
c. képe. repr.

Albumna A nyolcvané-
ves Pesti Napló ajándék —
1850-1930. 35 l.

1474. Felső olaszorsz. mester XVI. eleje

Madonna a gy

Mária de térkon a
a pázuán ülő gy
fátyol látszik ki
oszlop mellett gob
vázos kőri le fi

Olajfestés,
Az 1900. III.
Dr. Nagy Dezsőnek.

Lés nyakán
karallfüzérz visel.

A. Glisenti javára

~~Florenz~~

D. Ma Rovere
együtt jött a
– Képek

392.

Madarász Viktor

Bethlen Gábor tudo-
sai körében c. képe repr.

Légrády Ottódi.

Igazságot Magyaror-
szágnak!
(Bpest é. n) 65. l.

, MOHÁCSI ZSIGMOND
MEGHIVJÁK GÁSPÁR
KEIKNEK FOLYÓ ÉVI
VASÁRNAP
ÓRAKOR A
ATHOLIKUS
DÓ EGYBE-
UDAPEST, 1914 AUG. HÓ

JÓZSA J.

Madarisz Viktor

A pécsi ev. templom oltár-
képe, mely Krisztust az olajfák
hegyén ábrázolja, fenti műve
ve 1880-ból.

Szőpécs 30. l.

a magyar iskolának

hasznos segédeszközt, melyet a latin nyelv és irodalom, a magyar stilisztika és irodalomtörténet tanításában egyaránt értékesíthet. S mindezek foglalatának és talajának,

a művelt magyar közönségnek,

Horatiust oly köntösben tesszük a kezébe, mely méltó rá, hogy elnyűtt iskolakönyvét felváltsa — emlékül, amikor kilép az élet forgatagába, ráemlékezésül, ha már régen mögötte áll az iskola. Horatius, az iskola költője, mindenkinél alkalmasabb arra, hogy *örök utitárs* legyen, de könyvárusi forgalomban mindeddig csupán oly hazai kiadásai vannak, melyek külsejükben és tartalmukban egyaránt csak az iskola közvetlen céljait szolgálják.

Madarász Viktor

wód
z

Petrovics M M

VI. l

felvételének költségeire
kiutalt 1800 K előlegről
nyerjenek elszámolást.

Budapest, 1916.

MÜEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
437/1916 szám
Érk.: 916 év szept. hó 30. n.

R G Y U L A urnak,
Orsz.Bizottsága Elnöke,

B U D A P E S T.

ó 6-án 357 sz.a. kelt be-
Foerk Ernő bizottsági tag,
tanár/prázsmári utiszámláját
telettel visszaküldeni.
rtesitem Nagyméltóságodat.

Madarász Viktor

vrd.

Huszár magyar lengyel

16. l. u.

Képpel

Sopronvármegye közig. bizottsága elnökétől.

Madarán Viktor

Petőfi Lalála,
olaff. repr.

Petőfi Album

Bp. [1907] -

ismertetés. MM, V., 1929., 173. l. — Berti Toesca 959. l. (Képe 957. l., Palmezzano.) — Berenson 414. l. (Palmezzano.) — Delogu 184. l. (Palmezzano.) — Leopold—Lippay. 55. l.

Szent család Ker. Szent Jánoskával, Szent Katalinnal és Szent Sebestyénnel

Fa, olaj, 63·5×80·5 cm.
A Bertinelli-gyüjteményből.

Maszlaghy II., 72. szám. — Gerevich: Az Újság, 1916. júl. 20, 3. lap. — Lepold—Homor 97. l. — Gerevich PA, 236. l. (Palmezzano.) — Décsei: Könyvismertetés. MM, V., 1929., 173. l. — Pigler: La vierge aux épis. Gazette des Beaux—Arts, 74. évf. II. kötet. Párizs 1932., 134. l. — Berti Toesca 959. l. (Palmezzano.) — Delogu 184. l. (Palmezzano.) — Lepold— Lippay 55. l.

PANETTI, DOMENICO (ferrarai festő, 1460—1513 körül)

A halott Krisztus Nikodemus és Arimathiai József közt (102. kép)

Fa, tempera és olaj, 61×49 cm.
A Bertinelli-gyüjteményből.

Maszlaghy II., 92. szám. (Mantegna iskolája.) — Lepold—Homor 97. l. — Gerevich PA, 232. l. (Panetti.) — Berti Toesca 959. l. (Panetti.) — Lepold—Lippay 55. l.

PANNINI, GIOVANNI PAOLO (római festő, 1695—1768)

Képzeleti táj alakokkal (103. kép)
Vászon, olaj, 98·5×73·5 cm.

Mandarás z Viktor

vod

Pirchan-Szalai

103. l. Keppel-

Nagym

Zircz, 1914. decz. 21.

zircz

Madarász Viktor

l. Végvári Kolnok

33. l.

had been given leave that
the fields of farmer Brown
near the sea to camp. I med
telli when we arrived we put
the tent, after this we made
preparation to cook a simple
meal. Some of us went to gath
sicks. I brought water in m
dixie. Peter made a fire an
the soup began to sing soo
But than appeared F.B. and war
us, that the fire is so near

Madarász Viktor

~~Angeli Henrik~~

Tovább

~~143.l.~~

~~Decker György~~ 146.l.

Madarász Viktor 143.l.

Markó Károly 146.l.

Raab György

143.l.

Rahl Károly 143.

Műcsarnok

1868.

Kassa.

A lépcsőzetes gotikus sz
sitik. Felirata:

A KASSAI FŐTEMPLOM SZ

am.
[illegible], mag. 29.5 c

31-93-222.

Madarasz Viktor

festő

Szabad Művészet

1957. 434. l.

J

12 Járulékok 11
12 Jutalékok 1

K

Kályhák javítási költsége 3
Kefe, seprő beszerzési költsége 3
Kerítés javítási költsége 3
Kert és udvar fenntartási költsége ... 3
Kéményseprés költsége 3
Kiküldetési költségek 6
Koksz beszerzési költsége 3
Konyha és evőeszközök pótlása 2
Könyvek beszerzése . 2
Kőpor beszerzési költsége 3
Kötszerek beszerzése 2
Közlönyök költségei . 2
Kréta beszerzése ... 2
Kulcsok és zárak javítási költsége 3
Kutak javítási költsége 3
Külön számadások kiadásai 13

L

Lakbértérítmények beszállítása 10
Lámpák pótlása, javítása 3
Légoltalmi felszerelési tárgyak 3

V

Vegyes beszerzések .. 2
Vegyszerek költsége . 2
Világítási költségek .. 3
Villamosáram költsége 3
Villamoségők költsége 3
Villamosköltség..... 4
Villany-fűtés költsége 3
Villanykörte 3
Villanyszerelési cikkek 3
Vízdíj 3
Vízvezeték javítása .. 3
Vörös Kereszt járulék 11

Z

Zárak és kulcsok javítási költsége 3

44.633. — Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.

Madarász Viktor

Lyka München

8, 29. l.

✧

NEMZETI SZALON MŰVÉSZETI EGYESÜLET
1935. SZEPTEMBER 14-TŐL 30-IG.

Képeit.
BUDAPEST·IV.
KÁROLY KIRÁLY ÚT 28 • GERLÓCZY·U.5

Madrász Viktor

l.

Magy N M. Cent

95. l.

Madarász Viktor

U. 3558.

Pesti Napló

1930. dec. 14.

(Egy magyar művész-
sors: 100 éve szüle-
tett Madarász Vik-
tor.)

rt.I./ II.....	5.60
o/.....	3.-
perjes 1900.....	-.80
29.....	1.20
.....	3.80
.....	4.50
ka /	5.50
.....	1.-
.....	2.-
28/ 29/ 30-,..3 kötet á	1.60
.1930.....	4.80
903..	8.-
893.	4.-
korában/ ritka /..	6.-

DARVAS PÁL
KÖNYVKERESKEDÉSE
ANTIKVÁRIUMA
BUDAPEST I.,
KRISZTINA-TÉR 3.
TANKÖNYVEK
KÉPEK—KOTTÁK

Darvas Pál

Madarász Viktor

vód
2

Ybl Ervin:
Képzőművészet
Bpesti Szemle
1931, máj. 303,
304. l.

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
578-1909
ork. VII/2.

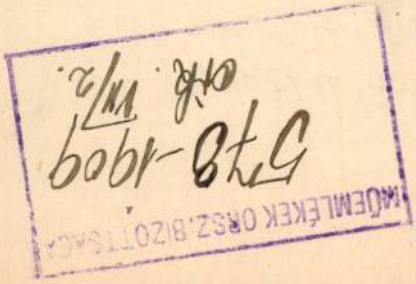

A vallás és közoktatásügyi
62946.sz.a.kelt és a IX.ke
ténck m

Utasitom az álla
műszaki felvételéhez szüks
háromszáz /:1300:/ koronát
elnökének hivatalos nyugta
mellett fizessen ki, s tár
adáskép számoljon el. Budap
helyett: Molnár Viktor s.k

<Madarász Viktor>

festő

Radocsay Dénes:

< > 8-r. 20 hép, 86

l. Bp. 1941.

Gent (1845)

ministeri tanácsos
m.kir.erdőigazgató.

Madarász Viktor

l.

Magy. Művészet

1948. 35. l.

Madarász Viktor

Källa: E. 18, 20–21, 27
110

Madarász Viktor

Műcsarnok 1932 febr.–márc. kiáll.

MADARÁSZ VIKTOR: NŐI ARCKÉP

MUNKÁCSY MIHÁLY: ÜLŐ NŐ

Madarász Viktor

Mendlik Ottokár

Munkácsy Mihály

Weber Xav. Ferenc

Kovács

Mendlik Ottokár
Pécsett Hulesett.

Nikelszky Géza=
Pécsi Képzőművészek.
Baranyai Magyarság
1922. máj. 25.

Madarász Viktor

Hunyadi László sira-
tása, vázlat
repr.

Szepm. Muz. Evk.
IX. 35. tábla

Dózsa vezér, repr.
u.o. 36. tábla

Madarász Viktor

1830. dec. 14 – 1917 jan. 10.

U. 3839

Sebestyén Ede: A lázadó festő. Pesti Hirlap Vasárnapja - 1930. dec. 21. Képpel

Kastélyok, gömörvármegyei VIII. 42, 43.

Madarász Viktor

Lod

Az Ujság. 1910 dec. 8.

(Madarász Viktor ünnep-
lése.)

U. 239.

Madarász Viktor

Gutenberg c. festménye a pécsi Városi Múzeumban.

Szőllősi 86. l.

Madarász Viktor

† Pest 1917 jan. 10.

Révai XX. 585. l.

Madarász Viktor

vród
Z

Dömötör István:

Magyar művészkép-
mások.

Magyar Művészet
1931. 319. l. 326 l.

1480

Madarász Viktor

röd

Réau, Louis:

Histoire de l'expan-
sion de l'art français.
Paris 1928.

Magyar Nemzeti
1918. 659 l.

Madarász Viktor

Zapolya Izabella c.
képe repr.

P. G. A Mücsarnok
czredévi kiállitásából.
Vas. Ujs., 1896. (547. l.
546)

Madarász Victor

(1830-1917)

FESTŐMŰVÉSZ
EMLÉKKIÁLLÍTÁSA

Köszönettel tartozunk a műtárgyakat kölcsönző Madarász családnak és intézményeknek,
Nyíregyháza Megyei Jogú Város
Önkormányzata Kulturális Bizottságának,
a Magyar Millennium Emlékbizottságának,
a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségének,
a Magyar Posta Részvénytársaság Debreceni Igazgatóságának,
és számos kollégának, Somos Éva restaurátornak,
Tenk Dániel keretezőmesternek, fotóművészeknek,
akik mindnyájan nagyban elősegítették a kiállítás megvalósulását.

Külön köszönet illeti Dr. Bakó Zsuzsannát,
a MNG Főosztályvezetőjét, szakmai tanácsaiért.

Madarász Victor halálának 80. évfordulójának emlékére szervezett kiállítás

a Magyar Nemzeti Galéria,
a Rákospalotai Múzeum,
a Budapesti Történeti Múzeum Fővárosi Képtára,
a Magyar Nemzeti Múzeum,
a Petőfi Irodalmi Múzeum,
a Déri Múzeum, Debrecen
és a művész leszármazottjainak
gyűjteményéből

Nyíregyháza, 1997

Önarckép, 1910
Fotó: Ádám Ferenc

Madarász Victor élete és működése

„... Madarász Viktort mi már nem is ismerjük. Alig mozdult ki műterméből, fent lakott a Gellérthegy oldalán, a Kelenhegyi úti műteremházban. Pár hete még friss volt, kedélyes, és szeretetre méltóan mesélt látogatóinak. Miről mesélhetett volna másról, mint a párizsi szép napokról? — Eugénia császárné, Dumas, Théophile Gautier ...Rippl-Rónai József, a szomszédja, ekkor le is festette az öreg mestert. Fején magyaros kucsma, öreg, de férfiasságát megőrzött arc, lágyan kunkorodó bajusz: Rákóczi Ferencnek népszerű képeihez hasonlít így, szép és méltóságos, nem érződik rajta, hogy közel már a halál fuvallata. Pedig pár napra rá már nagyon beteg volt. A morfium tartotta benne a lelket, s agonizált. Mesélő ajka becsukódott, látogatókat nem engedtek halálos ágyához. Petrovics Elek, a Szépművészeti Múzeum igazgatója vasárnap felkereste, de már nem láthatta a mestert, Madarász bácsit." — e megható sorokkal adta hírül Madarász Victor halálát a Világ című lap olvasóinak Bölöni György 1917-ben.

Nyolcvan évvel ezelőtt, az I. világháború harmadik évének kezdetén 87 éves korában hunyt el Budapesten Madarász Victor a magyar történelmi festészet legnagyobb alakja. Az ország lakossága a Szépművészeti Múzeumban az akkor ott őrzött *Hunyadi László siratása* közvetlen közelében, a híres képen látható elrendezés szerint felravatalozott koporsónál vehetett végső búcsút az 1830-ban Csetneken született művésztől, a felvidéki, kuruc hagyományokat ápoló nemesi család sarjától.

A történelmi festészet a 19. század elején alakult ki Európa nyugati részén a nemzeti tudat ébredésének és a nemzetté válás időszakában. Belgium 1830-ban vált ki a Holland Királyságból és ekkor festette történelmi kompozícióit Eduard de Briefve, Hendrik Leys, Eduard Hamman és a világhírű Louis Gallait. Az utóbbi művész szoros barátságot kötött Párizsban Paul Delaroche-sal, akinek historizáló művészete erősen hatott a müncheni akadémián történeti festészetet oktató híres professzorra Karl Theodor von Piloty-ra. A század második felében elsősorban Piloty tanítványai révén e művészeti irány Közép-Európában is egyre inkább tért hódít. Magyarországon a Reformkortól a romantika szelleme ihlette előbb az írókat, költőket mind gyakrabban a nemzeti múlt felidézésére, majd az általuk népszerűsített történelmi események — *Dobozi, Hunyadi László, Zách Felicián tragédiája* — késztette a kor számos képzőművészét alkotásra.

E művészek között kiemelkedő szerep jutott Madarász Victornak. Legjobb történelmi műveinek kompozíciós és festészeti eszközökkel elért szuggesztív ereje teszi le-

Zrínyi Ilona a vizsgálóbírái előtt, 1859
Fotó: Hasznos Zoltán

hetővé, hogy tárgyaik a nemzet sorskérdéseinek szimbólumaivá váljanak. Ő az első festőnk, akinek romantikus és akadémikus elemeket ötvöző művészete szakított az osztrák biedermeier stílusával, és a magyar festészetet a provinciális szintről európai rangra emelte. Társa ebben az öt évvel fiatalabb, rendkívül jól képzett és tehetséges Székely Bertalan volt, aki a 60-as és 70-es években aratta történelmi képeivel legnagyobb sikereit.

Madarász Victor rajztehetsége — 1841-ből származó vázlatfüzetének tanúsága szerint — korán megmutatkozott. Pályájának alakulását mértékadóan befolyásolta, hogy 18 évesen csatlakozott a szabadságharchoz, melyet végigharcolva hadnagyi rangot szerzett. A bukás után bujdosni kényszerült, majd szüleinél talált menedéket. Eleinte jogásznak készült. Pécsett élt ez idő tájt, és itt fordult érdeklődése a festészet felé. Első oktatója Pósa Gusztáv Münchent megjárt festő volt.

Indulására visszaemlékezve, az alábbi sorokat vetette papírra: „...adva volt 1848/49-ben fegyverben szolgálnom hazánk szent ügyét, ...adva volt Kossuth Lajost, Petőfi Sándort színről színre láthatni, ...ezen nagy idők kiírthatatlan benyomása alatt léptem a művészi pályára..." Mivel itthon nem tudott megfelelő szintű festészeti tanulmányokat folytatni, 1853-ban beiratkozott a bécsi Képzőművészeti Akadémiára,

Dózsa népe, 1868
Fotó: Bokor Zsuzsanna

ahol két évig a történeti festészet osztályát látogatta.

Ekkor készült első historizáló képe a *Kuruc és labanc*, amelyet 1856-ban Pesten — a Műegylet — a cenzúrára tekintettel *Két testvér* elnevezéssel mutatott be. A családi drámát heves érzelmi telítettséggel bemutató színgazdag kompozíció á kiállításon rögtön elkelt. A nagyméretű festményről ezután több mint 140 évig nem hallottunk, mígnem külföldi magántulajdonban a közelmúltban ismét felbukkant.

Madarász a bécsi akadémiát hamarosan felcserélte Ferdinand Waldmüller — a híres életképfestő — magániskolájára, melyet magyar festők többen is látogattak. Korábban oda járt például Zichy Mihály és Orlai Petrich Soma is. A kiváló biedermeier mester fiatalon az akadémián történelmi festészetet oktatott, majd önállósította magát. Nagy rokonszenvvel volt a magyar növendékek irányában, amit az is jelez, hogy 1847-ben a magyar tehetségek elkallódásának megakadályozására beadvánnyal fordult a magyar országgyűléshez.

Madarász következő bécsi képe *A bujdosó álma*, erősen romantikus, már-már misztikus megfogalmazású. Az éj homályában játszódó jeleneten mesterien megoldottak a fény és árnyék átmenetei és ellentétei. Az alakok elrendezése, ruházatuknak, fegyvereiknek gondos ábrázolása mutatja azt a kimagasló festői tudást, melyet bécsi képzése alatt elsajátított. Waldmüllernél egy évig elsősorban festéstechnikai ismereteit gyarapíthatta, majd javaslatára Párizsban folytatta tanulmányait.

Mindkét korai nagyméretű képe a kuruc korban játszódik. Az elsőn a különböző oldalakon harcoló testvérek tragédiája, a másikon a számkivetettségbe kényszerített Thököly Imre — a kor leggazdagabb magyar főurának — méltatlan sorsa az alaptéma. E képeivel kezdte meg a művész ama tematikai sorozatot, amely a festészet eszközeivel folytatta az elbukott 1848-as szabadságharcot.

Madarász 1856-ban Párizsba utazott és az ottani akadémiát, a híres École des Beaux Arts-ot látogatta. Mint visszaemlékezéséből megtudjuk, 1858-ban elnyerte az École des Beaux Arts távlattani díját, a rákövetkező évben pedig Leon Cogniet ma-

gániskolájának díját érdemelte ki, melyet szintén látogatott. Cogniet-en kívül erősen hatott rá Paul Delaroche és Eugéne Delacroix festészete is. Régi flamand és olasz mesterek munkái mellett ekkor készítette el az általa nagyra tartott művész, Delacroix *Zsidó mennyegző Marokkóban* című művének másolatát.

Tizennégy esztendeig tartó párizsi tartózkodása alatt készültek legjobban sikerült történeti képei: *Zách Felicián (1858), Hunyadi László siratása (1859), Zrínyi Ilona a vizsgálóbírái előtt (1859), Zrínyi Péter és Frangepán Kristóf a bécsújhelyi börtönben (1864), Dobozi (1868), Dózsa népe (1868).* Ugyancsak a kor legfontosabb művészeti központjában, Párizsban születtek legjobb portréi: *Zrínyi Miklós (1858), Önarcképe (1863), Thierry Amadé (1864), Dózsa György (1867).*

Ezek a festmények a fiatal művészt Párizsban és Magyarországon egyaránt népszerűvé tették. Párizsban festett képeiből 1859-ben Pesten a Műegylet tárlatán mutatott be hármat. A Kakas Márton álnév alatt kritikákat író Jókai Mór e képek láttán „lángész"-nek kiáltotta ki a 29 éves festőt, és az alábbi lelkes sorokkal köszöntötte a Vasárnapi Újságban: *„...egyszerre három művel lép elénk, ollyan művel, a miken nem csak festést látunk, de látunk lelkeket előjönni belőlük, a mikről ihletés borzadálya fut végig rajtunk. Ezek a művek ugy vannak ideteremtve, a hogy azok a művész forró fantáziája előtt megjelentek, a ki egyuttal költő is, és érző szellem. Az egyik Zrínyi, az utolsó Zrínyi, ki megőrülve a börtönben hal meg, gyér kékes világosság szürödik át fekete börtönlakába valami magasból, ollyan*

Dobozi, 1868
Fotó: Mester Tibor

halaványy benne elhaló arcza, ezüst szakálát ugy fáj látni. A mü technikája is merész és sikerült. Második képe Zách és leánya. Sokáig kell azt nézni, a mig valaki megérti, hogy ez a mü mennyire szép és kifejezésteli. Harmadik müve a lefejezett Hunyady László. Egyszerü gondolat. ...ilyen egyszerü, nemes és megragadó jelenetet csak nagy ihletésü müvész alkothatott, hogy az ne borzasztó, hanem sympathicus szép legyen..."

Hunyadi László siratása című képét az állam megvette a Nemzeti Múzeum számára, a Hölgyfutár című újság pedig mellékletben jelentette meg a művet. A Bach-korszak közönsége megértette, hogy Hunyadi László ügye jelképe az elbukott szabadságharcnak. A sejtelmes, komor templomban világosságot csupán a gyertyák fénye vet a halotti lepelre. A történelem tanúsága szerint Habsburg V. László 1457 március 16-án fejeztette le Hunyadi János idősebbik fiát, Lászlót. A halott lábánál anyja, Szilágyi Erzsébet és arája, Gara Mária összeborulva térdel. A nagyméretű műhöz több kisméretű tanulmány is készült.

A *Hunyadi László siratásá*-t követő történeti műve a *Zrínyi Ilona vizsgálóbírái előtt* című festmény. A főszereplő Zrínyi Péter leánya, I. Rákóczi Ferenc özvegye, Thököly

Imre felesége, aki Munkács várát három évig tartotta a császári ostrommal szemben. Az ellenállásnak 1688-ban végül — a jelenet középterében leszegett fővel álló — Absolon Dániel várkapitány árulása vetett véget. A díszes berendezésű teremben idegen zsoldosok gyűrűjében áll a bátor tekintetű, nemes tartású hős asszony, két gyermekével, II. Rákóczi Ferenccel és Júliával.

Madarász 1861-ben három képpel szerepelt a Párizsi Szalon kiállításán, melyek közül a *Hunyadi László siratása* című nagy aranyérmet kapott. E képet tartja a kiállítás legjobbjának Théophile Gautier, a Moniteur Universel kritikusa is, aki cikkét az alábbi mondattal zárja: *„...Madarászban van eredetiség, s az első pillanatban magára tudta vonni a figyelmet, ami nehéz dolog abban a jellegzetesség nélküli vászontömegben, mely elárasztja a Salon-t."* A párizsi művészvilág érdeklődéssel fordult és befogadta maga közé az üstökösként feltűnő fiatal tehetséget. Madarász személyes ismeretséget kötött vezető francia festőkkel és írókkal.

Zrínyi Péter és Frangepán Kristóf a bécsújhelyi börtönben című képet 1864-ben állította ki a Párizsi Szalonban. Gautier a Moniteur Universel-ben ismét hosszasan foglalkozik a képpel *„...Osztrák bíró elé állították, halálra ítélték és kivégezték őket 1671. március 30-án, mert összeesküvést szőttek, melynek célja Magyarország alkotmányos jogainak helyreállítása volt. ... Madarász ebben a jelenetben a drámai érdekhez hozzá tudta adni a festői érdekességet. A tárgy nem felejtette el vele a művészetet. Itt tanúbizonságot tett arról, hogy jól ismeri a clair-obscur-t, és kitűnően felhasználta a magyar nemes típusokat és elegáns ruhákat."* A Wesselényi-féle Habsburg ellenes összeesküvés két résztvevőjének kivégzésük előtti búcsúját örökítette meg a festő. Az asztalnál jobbról ül az idősebb, szilaj Zrínyi, míg bal oldalon a szomorú tekintetű, fiatal Frangepán látható. A kép hazai kiállításának feltételéül szabták, hogy a bécsújhelyi környezet-tanulmányának megfelelően ábrázolt osztrák sast az üvegablakról eltávolítja. A művész erre nem volt hajlandó, hanem inkább megfestette a képet — nagyobb méretben — még egyszer, melyet gróf Teleki Miksa vett meg, és ajándékozása révén most a Magyar Nemzeti Galéria állandó kiállításán látható.

A *Dózsa népe* és a *Dobozi* című romantikus hevületű, expresszív képeit két évvel hazatelepülése előtt, 1868-ban festette. Dózsa Györggyel és mozgalmával való szimpátiáját jelzi, hogy több műve fogant e témában. A megelőző évben festett a parasztvezérről arcmást, és évek múlva már Magyarországon elkészíti a *Dózsa György tűzhalála* című nagyméretű kompozíciót. A *Dózsa György* című háromnegyed portré erőteljes, tettre kész katonát ábrázol, aki megfontolt arckifejezéssel fordul a néző felé. A *Dózsa népe* című festmény szereplői tagbaszakadt fegyveresek, akik azért jöttek az éj leple alatt, hogy 1514-ben levert parasztfelkelésük megtorlásaként bitón végzett harcostársukat tisztességgel eltemethessék. A titkos vállalkozás résztvevőit a hold sejtelmesen kék, hideg fénye sugározza be.

A *Dobozi* című képen Madarász azt a pillanatot ragadta meg, amikor a menekülők kettős terhe alatt már-már összerogyó ló sebes vágtája a végéhez közeleg. Szemmel láthatóan hamarosan beérik őket. A művész művei közül leginkább ez közelíti meg Delacroix festményeinek hatását. Figyelemreméltó a naplemente aranyló izzása, mely felerősíti az üldözési jelenet feszültségét. Théophile Gautier erről a képről is kedvezően nyilatkozott: *„... Ez évben Madarász egy féktelenül vad vágtát festett: a töröktől*

üldözött Dobozi hátaslovon repülve vágtat át a síkságon, és megöli magával hozott feleségét, mert nem reméli, hogy megmentheti. Nincs bizarrabb, mint ezek a ló- és lovasárnyak, melyek erőteljesen emelkednek ki a narancssárga égbolt alján."

Madarász történelmi jelenetei általában díszes architektúrájú és berendezésű épületbelsőkben játszódnak. A természeti jelenségek — mint láthattuk — Madarász szabadba helyezett képein domináns hangulatfokozó elemek. Párizsi korszakában készült *Tájkép szélmalmokkal* című nagyméretű festménye, melynek visszafogott színei, lírai hangulata a holland tájképfestészet mestereit idézi. Radocsay Dénes megállapítása szerint a fényhatásokra és -reflexekre épülő, finoman megfogalmazott kép „Corot tájképeivel vetekszik".

Madarász Victor ereje teljében, 40 évesen, nagy ambíciókkal érkezett francia jegyesével Magyarországra. Hamarosan megházasodtak, majd beköltöztek a Városligetben emeltetett műteremházba — mely az első ilyen típusú épület volt a fővárosban — és megpróbált művészetéből megélni. Az 1867-es kiegyezéssel azonban lényegesen megváltozott a politikai helyzet Magyarországon, és ezzel összefüggésben a művészettel szemben támasztott elvárások is módosultak. Madarász is megpróbált igazodni e változásokhoz.

A nemzeti témák után 1870-ben, hazajövetele évében, készítette el *Gutenberg* című nemzetközi, egyetemes vonatkozású festményét. Az ekkor meghirdetett történeti festészeti pályázatra *Bethlen Gábor tudósai körében* című művének vázlatával jelentkezett, mely végül csak a második helyet biztosította számára. Az első helyet Benczúr Gyula nyerte el, Székely Bertalant diszkvalifikálták.

Némi vigaszul szolgált, hogy az 1873-as bécsi Világkiállításon bemutatott *Thierry Amadé, Dózsa György arcmása* és a *Bethlen Gábor tudósai körében* című műveit kitüntették. Ebben az évben fejezte be *Izsó Miklós* szobrászművész portréját. Az 1873-as történelmi pályázaton a *Podjebrád cseh király bemutatja Mátyásnak Vitéz Jánost, a magyar küldöttséggel* című képét azonban lesújtó véleménnyel utasítják vissza. A rákövetkező évben megbízást nyert ugyan *Báró Eötvös József* arcképének elkészítésére, de elkészülte után azt is erősen megbírálták.

A *Petőfi halála (Hazám)* című patetikus kompozíciója, melyet 1875-ben festett, a hivatalos köröknél nem talált jó fogadtatásra, de a nagyközönség körében igen népszerű volt, sokszorosították is. Madarász a kép olajnyomatát elküldte az olaszországi emigrációban élő Kossuth Lajosnak, akivel Párizsban kötött személyes ismeretséget. Cserébe fényképet kér a száműzött politikustól, hogy elkészíthesse portréját.

Kossuth kedves levélben köszöni meg az ajándékot és szabódva ugyan, de végül küld egy fotót Madarásznak. Hamarosan elkészül az első Kossuth-arcmás, majd sorban a többi. Ezek nem mindegyike követi a fényképen látható beállítást. *A hontalan* című melankolikus hangulatú képen például Kossuth a tengerparton ül magányosan, ledőlt antik oszlopfőre támaszkodva. 1879-ben két fontos monumentális alkotás elkészítéséhez fogott hozzá, amelyek címe: *Ónodi országgyűlés* és *Zápolya Izabella*. Az előbbi egy sokalakos kuruc témát dolgoz fel — Rakovszky és Okolicsányi Turóc vármegyei követek 1707 tavaszán történt felkoncolását —, míg a másik, igazodva a neoreneszánsz bűvöletében élők igényéhez, egy látványos jelenetet ábrázol a török korból. Sem az árulókkal leszámoló kurucok epizódja, sem az 1541-ben a budai királyi udvar-

Bethlen Gábor tudósai körében (vázlat), 1873
Fotó: Szepsy Szűcs Levente

ban játszódó jelenet nem vívta ki a kritika és a közvélemény egyértelmű elismerését. Madarász tíz évig hasztalan próbálkozott itthon elfogadtatni magát. Bécsi, illetve müncheni akadémián nevelkedett riválisai népszerűbbek voltak a kritikusok, illetve a nagyközönség körében.

A 48-as szellemiség által hevített drámaiságra nem volt többé igény. Az önkényuralom befejeztével és a kiegyezéssel hatalomra jutott vezetőréteg konszolidációt hirdetett, ünnepélyes, fennkölt történeti ábrázolásokkal vetette magát körül. Ezen okok és körülmények együttes hatására nem ő nyerte el a fontos megbízásokat, és a pályázatokon is rendre alul maradt. Hiányzott számára a megfelelő intellektuális környezet, melyben — mint annak idején Párizsban — remekművek készültek. Mivel nem értették meg művészi elképzeléseit, magára maradt, elbizonytalanodott, ami festményein is kiütközött. 1880-tól az időközben elhunyt apjától örökölt kereskedelmi és bányászati vállalkozásokkal foglalkozott és művészi tevékenysége háttérbe szorult. Ha festett is, főleg családtagjainak és barátainak portréit. Első felesége fiatalon 1883-ban halt meg.

Képzőművészeti életünkből való kivonulását, mellyel a magyar művészet nagyot vesztett, mint láthattuk, több tényező idézte elő.

Nem ő az első aki félreállt. Gondoljunk csak Ferenczy István, Gyárfás Jenő, vagy a másik nagy kortárs, Szinyei Merse Pál sorsára. Folytathatjuk a sort Than Mórral, aki 1882-ben öregen kivándorolt Olaszországba, Zichy Mihállyal, akit egyáltalán nem hívtak haza, vagy a világhírű Munkácsy Mihállyal, akinek jelentőségét túl későn

ismerték fel. A művészpálya sohasem volt könnyű. Madarász legnevesebb hasonló sorú kortársait számba véve, eltöprenghetünk azon, hogy vajon egyéni érzékenységről, családásokról, a művészeti élet irányítóinak és a közönségnek az értetlenségéről van-e szó, amikor szépen induló karrierek szenvednek hajótörést. Madarász a millenniumi kiállításon *Zápolya Izabella* képére váratlanul kedvező bírálatot és aranyérmet kapott.

Miután 1902-ben üzleti vállalkozásai tönkrementek, a csődöt követően mindenét elárverezték. Kénytelen volt családjával felköltözni a Kelenhegyi-úti művészházba, ahol újra elkezdett — magas kora, szembaja ellenére — intenzíven festeni. E késői alkotókorszakában felerősödik műveiben a politikai témaválasztás. Aktuális eseményekre is reagál, példa erre az 1905-ös orosz forradalommal kapcsolatos *Kolajev históriája* című nagyméretű festménye. Családtagjairól és önmagáról festett arcképek mellett előszeretettel nyúlt ismét a Rákóczi és a 48-as szabadságharc témáihoz. Folytatta az 1848-as forradalom, Petőfi és Kossuth emlékét idéző politikai sorozatát. Kiemelkedik ezek közül az 1903 körül festett *Három halott* triptichona, valamint az 1907-ből való *Petőfi halála (Lidérc)* című képe, melynek kompozíciója a *Hazám* című festményével áll szoros kapcsolatban. A *Három halott* hármas tagolású festmény mezőiben Petőfi piros, Kossuth fehér, Deák zöld háttér előtt tűnik fel. A hatásos programkép kifejezésmódja összecseng a kecskeméti Városháza falán Székely Bertalan által 1896-97 körül festett Széchenyi István, Kossuth Lajos, Deák Ferenc freskóéval.

Néhány tájképet is készített, melyek közül figyelemreméltó *Pásztortűz a pusztán* című 1905-ben alkotott műve, melyen a naplemente festői megfogalmazása rokon a *Dobozi* tájképi hátterével.

Leányáról, Madarász Adeline-ről készített aranyhátterű arcképén, vagy *Keglevich gróf* (1907) egészalakos kompozícióján, de talán legerősebben a *Koldus sírja* (1905) című művén kísérletet tett arra, hogy igazodjék a kor szimbolista ábrázolásmódjához. A magas kort megélt festő kezéből több mint 60 éves művészpálya végén hullott ki az ecset. Madarász Victor, történelmi festészetével nem a diadalmas múlt krónikása, hanem a felrázóan heroikus, elbukásra ítélt küzdelem és igazságtalanságok felidézésével mutat irányt az aktív hazafiságra.

A legkiemelkedőbb pályatársak közül talán az eltérő temperamentumú Székely Bertalan történelmi festményei állták ki Madarászhoz hasonlóan az idő próbáját. A rendkívül felkészült Benczúr Gyula művészete, mely a müncheni Piloty-iskola felfogását követte, reprezentatív igényeknek felelt meg elsősorban. Madarász Victor hasonlóan Jan Matejkohoz a nagy lengyel történeti festőhöz, tudatosan dolgozta fel képein nemzete történelmének azon eseményeit, melyek hazafias tettekre, patriotizmusra, az ország szabadságának kivívására mozgósítottak. Madarász jelentősége abban áll, hogy zseniálisan újszerű, egyéni hangvételű történeti kompozícióival nemcsak magyar kortársai számára tudott a hazaszeretetről, az igazságosságról magas művészi színvonalon tudati tartalmakat közölni, hanem azok általános emberi értékrendjüknél fogva visszhangra találtak Párizsban, s érvényben vannak jelenünkben is.

Matits Ferenc

A kiállított művek jegyzéke

Magyar Nemzeti Galéria

Olajfestmények

1. *Hunyadi László siratása* (vázlat), 1859, o. v. 65,3 x 81 cm
2. *Dózsa népe* (vázlat), 1868, o. v. 40,5 x 32,5 cm
3. *Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben* (vázlat), 1864, o. v. 65 x 81,2 cm
4. *Bethlen Gábor tudósai körében* (vázlat), 1870, o. v. 73,5 x 106 cm
5. *Báró Eötvös József arcképe* (vázlat), 1874, o. v. 55 x 46 cm
6. *Fekete kalapos női arckép*, 1890 k., o. v. 118,5 x 90 cm
7. *Izsó Miklós arcképe*, 1873 k., o. v. 78,5 x 62,5 cm
8. *Bernáth Gáspár arcképe*, 1860 k., o. v. 46 x 38 cm
9. *A művész feleségének arcképe*, 1871, o. v. 63,3 x 50 cm
10. *A hontalan*, 1877, o. v. 70 x 116 cm
11. *Zrínyi Miklós*, 1858 k., o. v. 55,5 x 46 cm
12. *Zápolya Izabella*, 1879, o. v. 195 x 253 cm

Rajzok

13. *Fejtanulmány*, p. kréta 413 x 290 mm
14. *Anatómiai tanulmány*, p. kréta 625 x 455 mm
15. *Férfiakt*, p. kréta 628 478 mm
16. *Másolat a tövishúzó szobor után*, p. kréta 612 x 460 mm
17. *Akt*, p. kréta 618 x 472 mm

Szobor

18. Vastagh György: *Madarász Victor* (büszt) bronz m: 32,5 cm

Petőfi Irodalmi Múzeum

19. *Hazám*, 1875, o. v. 142 x 230 cm

Budapesti Történeti Múzeum, Fővárosi Képtára

20. *Dózsa György*, 1867, o. v. 123 x 98 cm

Magántulajdonból

21. *Pásztortűz a pusztán*, 1905, o. v. 66,5 x 105,5 cm
22. *Tájkép szélmalmokkal*, 1860 évek, 72 x 144 cm
23. *Három halott*, 1903 k., 3 db egyenként 103 x 66 cm
24. *A Bécsi Világkiállítás kitüntető érme*

Debreceni Déri Múzeum

25. *Női arckép*, 1855 k., o. v. 58 x 44 cm
26. *Ónodi országgyűlés*, 1879, o. v. 186 x 263 cm
27. *Podjebrád cseh király bemutatja Mátyásnak Vitéz Jánost, a magyar küldöttséggel*, 1873, o. v- 74 x 142 cm
28. *Zrínyi Péter a börtönben*, 1857, o. v. 145 x 113 cm
29. *Szilágyi Erzsébet követeli fiát*, 1870-es évek, o. v. 100 x 144 cm

Magyar Nemzeti Múzeum

Sokszorosított grafikai lapok

30. *Zrínyi Ilona vizsgálóbírái előtt*, p. litográfia 63 x 80,5 cm
31. *Zách Felicián*, p. litográfia, 64,5 x 49,2 cm
32. *Hunyadi László siratása*, p. litográfia 65 x 81 cm
33. *Zrínyi Boldizsár a börtönben*, p. litográfia, 61,5 x 44,6 cm

Rákospalotai Múzeum

34. *Önarckép*, 1910 k., o. v. 70 x 56 cm
35. *Petőfi halála*, 1907, o. v. 58 x 96 cm
36. *Madarász Pali*, 1900 k., o. v. 61 x 49 cm
37. *Madarász Pali*, 1897, o. v. 63,5 x 51 cm
38. *Madarász Adeline*, 1905 k., o. v. 45 x 36 cm
39. *Kossuth Lajos*, 1906, o. v. 97 x 70 cm
40. *Keglevich gróf*, 1907, o. v. 156 x 96 cm
41. *Égtanulmány*, 1913, o. fa 24 x 33 cm
42. *Kolajev históriája*, 1905, o. v. 200 x 150 cm
43. *Vázlatfüzet*, 1891

Madarász Adeline képei

44. *Madarász Victor a halottas ágyon* p. szén, kréta 50 x 64 cm
45. *Madarász Victor kelenhegyi-úti műterme* o. v. 55 x 69 cm

A művész hagyatékából fényképek, oklevelek, bútorai és személyes használati tárgyai.

Címlapkép: **Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben, 1864**
Fotó: Szepsy Szücs Levente

Felelős Kiadó: Dr. Matits Ferenc a Városi Galéria vezetője.
Készült Nyíregyházán 1997-ben,
a Csutorás és Társa Kft. nyomdaüzemében, 1000 példányban.
Felelős vezető: Csutorás György ügyvezető.

MADARÁSZ VIKTOR

IV. László valóságosnál idősebbnek bemutatott alvó figurája világosan mutatja a Rahl-iskola stílusigazodását. Lotz hasonló okból örökítette meg Attila halálát is. Itáliai kompozíciós előképek használatára mutat a főalakok és a képtér egyenletes megvilágítása, a szereplők elhelyezése. Az orgyilkosságra készülődés fojtott izgalma az előtértől távol, a két leselkedő férfi alakjában jelentkezik. A festő, hogy a hangsúlyos főszereplőkről reá-juk is irányítsa a figyelmet, az előtér bal sarkába ötvösművű edényeket helyez. Lotznál tehát annak a jellegzetes történeti festői magatartásnak vagyunk tanúi, amely úgy histo-rizál, hogy korábbi stílusok bevált kompozícióit veszi mintául saját népe történelmének régmúlt jeleneteihez.

Irod: Ybl 1938, 44; Gerszi 1960, 181. 596.sz.

C.W.G.

MADARÁSZ VIKTOR (Csetnek, 1830 – Budapest, 1917)

Eleinte jogásznak készült, pozsonyi joghallgatóként vonult be önként a honvéd-séghez, ahol hadnagyi rangig vitte. A világosi fegyverletétel után rövid bujdosás után tovább folytatta tanulmányait a pécsi jogakadémián, de már festő órákat is vett Pósa Gusztáv helybeli mestertől. 1853-ban elhagyta Magyarországot, hogy beiratkozzék a bécsi Akadémiára. Két évi tanulás után felcserélte a nagyhírű intézetet Waldmüller sza-badiskolájával, de nagy történeti tervei megvalósításához nem kaphatott itt sem elegendő segítséget. 1856-ban odahagyta Bécset és a XIX. századi európai művészet új áramlatai-nak centrumába, Párizsba költözött. Először az École des Beaux Arts-ban, majd ismét szabadiskolában, Léon Cogniet-nél tanult. Tizennégy esztendeig tartó párizsi tartózko-dására esnek remekművei, amelyeket a francia művészi közvélemény is nagyra tartott 1861-ben állami nagy aranyéremmel jutalmazva Madarászt. Termékeny párizsi évei után, művészi hírneve teljében tért haza 1870-ben. A történelmi festménypályázatra benyúj-tott Bethlen Gábor tudósai körében c. alkotása mégsem kapta meg a kellő megbecsülést. Kelety Gusztáv szigorú bírálata érzékenyen érintette. 1880-ban letette az ecsetet, s pár évvel korábban elhalt atyja örökségeként reáhagyott kereskedelmi vállalkozásával fog-lalkozott. Az üzleti dolgokhoz nem értett, így újabb 20 év multán tönkrement, s élete végén, erőtlenül, csalódásoktól megtörve, újból festeni kezdett. Tragikus megtorpanása ellenére a magyar történeti festészet egyik csúcsa mind témaválasztásában, mind érett historizáló romantikus festői eszközeivel.

Irod: Lyka K.: M.V. élete és művei. Bp. é.n.; Radocsay 1941; Székely 1954.

C.W.G.

136. A bujdosó álma, 1856 *53.*

o., v., 252,5x189,5 cm
Jelezve j.l.: Madarász Viktor 1856 Bécsben
MNG ltsz. 5244.T.

Művészet Magyarországon 1830-70
MTA MKCS - MNG Bp. 1981

A fiatal Madarász a kuruc-labanc harcokat választotta első művei témájául. Képünkön a bujdosásban elszunnyadt ifjú Thököly Imrének jelenik meg álmában atyja, a Wesselényi-összeesküvésben részes Thököly István szelleme. Thököly Istvánnak sikerült kimenekítenie fiát a császáriaktól körülfogott várából, míg ő az ostrom alatt belehalt súlyos betegségébe. A magyar festészetben szokatlan, telivér romantikus témával, reális és irreális elemeket konfrontáló álomjelenettel mutatkozik be Madarász. Az álomjelenet sejtelmessége különösen a világítási effektusok virtuóz kezelését követeli. Madarász három alakból építi fel koncepcióját, a halott atya, Thököly és egy kísérő vitéz szerepel a képen. A halott atya kísértetének áldó-védő kézmozdulata a kísérő vitéz könyökét érinti fia feje felett. Ez a mozdulat hozza érzelmi egységbe a három figurát, mert a vitéz felé mintegy figyelmeztetésként, átadásként értelmezhető. Az apa és a gyermek ennél is szorosabb érzelmi egysége mindkettejük arcának intenzív megvilágításával érvényesül, amelyből a kísérő alakja kimarad. A halált megjelenítő kuvik és csontváz ugyancsak belevész a háttér félhomályába.

A kép festői kezelésén, különösen Thököly ruhájának anyagszerűségén, a természeti környezet részletein fellelhető Madarász ekkori mesterének, Waldmüllernek hatása.

Irod: Radocsay 1941, 16, 17, 75, 7.sz.; Székely 1954, 14–16.

C.W.G.

137. Hunyadi László siratása (vázlat), 1859 *56.*

o., fa, 34,2x48 cm
MNG ltsz. FK 4933.T. Az egykori F K gyűjteményéből.

Madarász az egyik legkorábbi Habsburg-király uralkodásához fűződő gyászos eseményt mutat be. Hunyadi János halála után a csecsemőkorban trónrajutott, gyenge V. László, nagybátyja, Cillei Ulrik sugalmazására el akarta tenni az útból az idősebb Hunyadi fiút, Lászlót, s koholt vádak alapján kivégeztette. Madarász kiválóan választotta ki a megörökítésre váró jelenetet. Nem a vérpad sokfigurás kompozíciójával figyelmeztet az idegen király hitszegésére, hiszen ott a néző figyelme könnyen elveszne a sok részletben.
Az egyszerű, visszavonhatatlan tragikus tényt állítja szemeink elé, a kiterített véres holttestet a hóhérpallossal és a kevés, csak a legközelebb álló gyászolóval. A komor jelenethez komor színvilágot és kevés, jól elosztott fényt alkalmaz. Kiállított képünk a nagy kompozíció egyik előkészített vázlata, így itt még erőteljesebb hangsúlyt kap a barna-fekete-fehér színharmónia és a világítási effektusok kipróbálása.

Irod: Lyka K.: M. V. élete és művei. Bp. é.n. 14–15; Székely 1954, 28, 30.

C.W.G.

137/b. Hunyadi László siratása, 1860 *56.*

o., v., 47x56,5 cm
Jelezve j.l.: Victor de Madarász Páris 1860
Mgt. Azelőtt Herczog Mór gyűjteményében.

Ezt a kisméretű változatot a nagyméretű kép (MNG XIX. századi festészeti kiállítás) pesti sikere után készíthette Párizsban Madarász, s ott a hátoldalán lévő cédula szerint ki is állította. A képhez készült vázlat (Kat. 137) és a végleges megfogalmazás kompozíciója, valamint e kisméretű változat között lényeges változtatásokat figyelhetünk meg. A gyertyák helye változott, s így képünkön az első gyertya fénye éppen a kiterített holttest nyakán látszik áthaladni, mely által a lefejezés képzetét sugallja. A virrasztó asszonyok a vázlathoz képest zártabb csoportot alkotnak, az anya profilból látszik a holttest lábánál. A térben háromféle forrásból jövő fény dereng – a gyertyák sárgás fényköre, az örökmécs vöröses világa és az ablakok hajnali kékeszöldje. A kompozíció lapidárisabb, egyszerűbb azáltal, hogy még jobban alkalmazkodott a tradicionális Pietà-ábrázolások elrendezéséhez. Ezt talán legszebben Berzeviczy Albert fogalmazta meg: ez az ábrázolás „nemcsak egy történeti esetet beszél el, hanem az emberi lélek kálváriáját s egy nemzet gyászos sorsát érezteti velünk. Ennek a *magyar Pietának*, a magyar sors tragikuma" – a témája.

A felravatalozott hős mozdulatlanságában alig tűnik fel a menyasszony, Gara Mária félénk gesztusa, amint fehér rózsakoszorút helyez a hős lábaihoz. A halott hős megkoszorúzása az európai festészet gyakori témája volt, legismertebbjei: J.L. David: Periklész fiának holttesténél (1807) és Peter Cornelius Der Siegeskranz című rézmetszete, amely az 1812-ben Düsseldorfban megjelent Taschenbuch der Sagen und Legenden hasontémájú elbeszélésének volt illusztrációja. Ez utóbbin – Madarász képéhez hasonlóan – a gótikus teremben felravatalozott hőst a szomorú ara megkoszorúzza.

Irod: Székely 1954, 6.kép; Berzeviczy 1925, 523; Rudolph 1979, 186.
Kiáll: A magyar képzőművészet úttörőinek kiállítása. Műcsarnok, 1932. febr. 79. kat.sz.

K.S.K.

138. Dobozi, 1868

o., v., 112x308 cm
Jelezve b.l.: Madarász Victor
MNG ltsz. 59.153.T. A Madarász-család tulajdonából.

Kis és nagy kortársaihoz hasonlóan Madarász is feldolgozta a Dobozi témát. Festménye a korszak egyik legreprezentatívabb alkotása. Feltűnővé teszi a szándékosan hosszában megnyújtott formátum, valamint a mély horizont. A menekülő Dobozi lovas alakja telivér romantikus megfogalmazásban került a kép jobbszélére, a festő ezzel is növelte a vágta illúzióját. A Dobozit üldöző törökök alakját a festő kis léptékben rajzolja fel, de annál mozgalmasabban. A festői megoldás különösen az alkonyi fények és az égő vár ábrázolásában figyelemreméltó. Feltehetően nemcsak Delacroix és a francia romantika

hasonló felfogású műveinek hatását, hanem a hatvanas években már Madarász önállóan kidolgozott fény- és színfelfogását is mutatja.

Irod: Székely 1954, 42–44.

C.W.G.

139. Zách Felicián, 1858 *55.*

o., v., 152x112 cm
Jelezve j.l.: Madarász Viktor Páris 58.
MNG ltsz. 66.14.T.

Zách Klára és atyja véres története Arany János balladájában vált híressé. Az esemény a XIV. században játszódik, I. Károly király udvarában. Felesége léha fivére elcsábította az egyik magyar főúr leányát, mire az a királyi ebédlőterembe rontott és megsebesítette a királynét, akiről úgy gondolta, hogy része van leánya becsületének elvesztésében.

A királyi család bosszúja válogatott kínzásokkal irtotta ki az egész Zách-nemzetséget. A történetet Orlai Petrich is megfestette (Kat. 143). Madarász ismét kevés személlyel fejezi ki mondanivalóját. Az összetört, piruló szépséges ifjú leány és a bosszúindulat első rezdüléseit átélő tiszteletreméltó, karakteres férfiú ellentétére építi fel kompozícióját. Eddigi történeti képeivel ellentétben nincs sejtelmes megvilágítás, józan nappali fény ömlik el a képen, csupán Klára alakján árnyaltabb-simogatóbb a megvilágítás játéka. Ezzel sugallja Madarász a sorsa iránti részvétet. A helyiséget egyenletesen elözönlő fény sokkal több részletet világít be a fényűző berendezésből, mint Madarász korábbi kompozícióin. Festői virtuózitását már ezelőtt is bemutatta, ezen a képén a különböző anyagok visszaadásában a müncheni iskola legjobbjaival vetekszik.

Irod: Székely 1954, 35–36.

C.W.G.

140. Zrínyi és Frangepán, 1864 *83.*

o., v.,65x81,5 cm
MNG ltsz. FK 4110 T.

A Zrínyi- és a Rákóczi-család XVII–XVIII. századi történetéből Madarász több epizódot örökített meg. Különösen foglalkoztatta a Zrínyi-család szomorú bukása, Magyarország egyik nagyhírű familiájának rövid tündöklés után bekövetkezett gyászos vége. Zrínyi Péter, a költő és hadvezér Miklós testvére a Habsburg-császár elleni összeesküvés miatt került vérpadra ifjú sógorával, Frangepán Ferenccel együtt 1671-ben.

A kép fekvő téglalap formátuma és többfigurás megoldása az 1859-es Zrínyi Ilona a vizsgálóbíró előtt c. festmény eredményeinek továbbfolytatása. Ugyancsak a Zrínyi Ilona és a Zách Felicián sejtelmességet kerülő megvilágítását folytatja itt. Bátran él az

építészeti környezet rajzának hangulatteremtő eszközeivel is. Az átlósan eltolt elrendezés előterében jobboldalt láthatjuk a két halálraítéltet olymódon, hogy a háttér ablakából reájuk vetődő fény egyéniségüket, temperamentumukat is felfedi. Zrínyi Péter markáns, hősi arcélének Frangepán lágyabb, elmosódottabb, oldottabb vonásai felelnek meg mintegy ellenpontként. Az érzelmileg szorosan együvé tartozó alakok csoportjának ellentéte a császári hivatalosok közömbös beszélgetése a háttérben. Madarász a hátsó üvegablak mintázatának kétfejű sasával, amelyet egyébként a bécsújhelyi várban történt helyszíni tanulmányok alapján festett, utalni próbált a XVII. század történeti erőviszonyaira. A cenzúra azonban ebben a formában nem engedélyezte a hazai kiállítást, így a festő újra elkészítette a nagy kompozíciót, amelynek első változatából ez a kisméretű, de teljesen kidolgozott előkészítő kompozíció maradt fenn. A Zrínyi és Frangepán első változata Madarász sajátos stílusában a fejlődés, kibontakozás jelentős állomása, amit már a kortársak is jól megéreztek, amikor a mű 1866-ban Magyarországon kiállításra került.

Irod: Radocsay 1941, 26–27, 76, 24.sz; Székely 1954, 40–42.
Kiáll: Budapest, 1964/65, Petőfi Irodalmi Múzeum Zrínyi-kiállítása

C.W.G.

ben, illetve Bécsben festette. Egyetlen történelmi témájú képe IV. Béla menekülése a tatárok elől, 1853 (Mgt. Kat. 141), melyet két változatban is megfestett. Művészete nemcsak nemzeti festészetünk klasszikus korszakának szerves része, hanem a XIX. század közepén, az olasz tájfestészetnek is értékes hajtása.

Irod: Szana 1898; Pogányné 1954, 1957.; Bodnár 1980.

B.É.

141. IV. Béla menekülése a tatárok elől, 1853 *52.*

o., fa, 46x62 cm
Jelezve b.l.: C. Markó 1853
Mgt. Azelőtt a Metternich, majd az Apponyi-gyűjteményben.

A kép fák és dombok által árnyékolt előterében, alkonyati fényben gyorsfolyású patak választja el a kép baloldalán menekülő IV. Bélát és kíséretét a túlparton feltűnő dárdás, nyilas tatárok üldöző csoportjától. A király lovon ülve visszafelé fordul, hálálkodó mozdulattal búcsúzik egyik vitézétől és társától, aki saját lovát hősies gesztussal átadta a királynak, kinek fehér lova a patakparton összeesve fekszik. Az előtérben baloldalt, szikla-

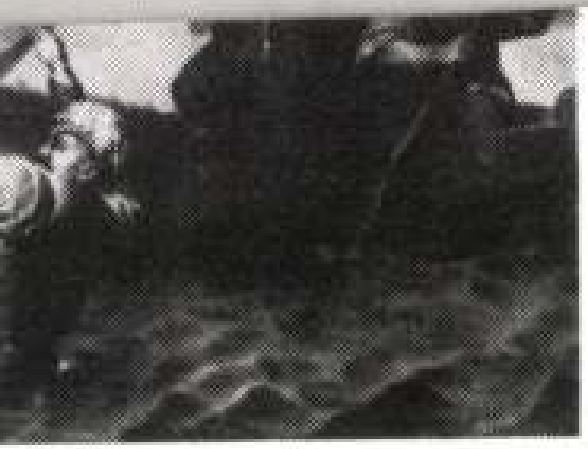

123

137

137/b

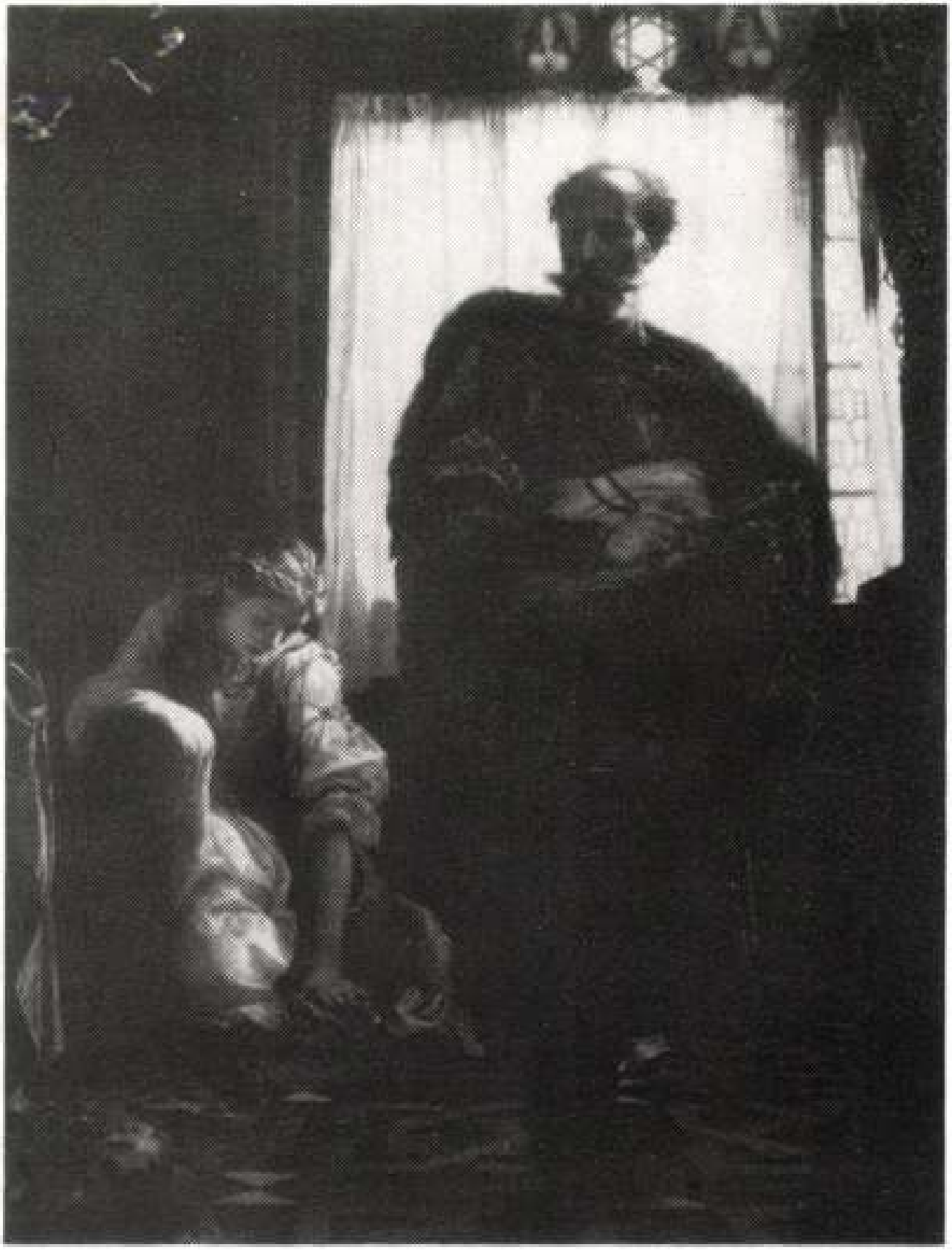

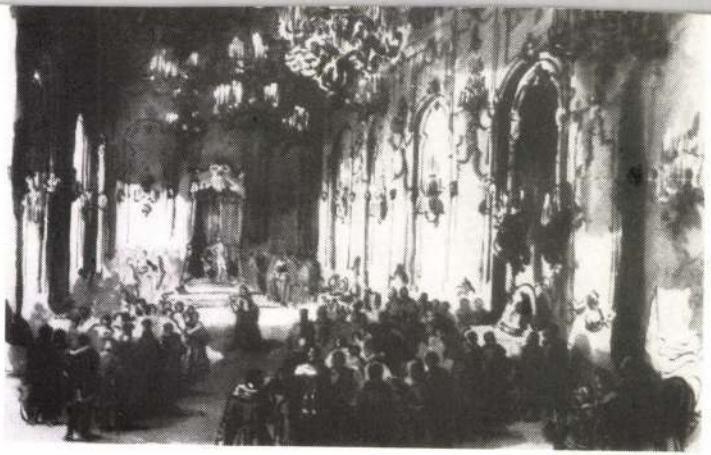

466

1991.K.6. Petőfi, 21.32/6/ Ki

1021

Madarász Viktor

- A műtárgy vásárlásra fordítható összeg kielégíti-e az igényeket ?

- A költségvetésileg előirányzott összeg sajnos nem elegendő, nem tudja a legszükségesebbeket sem fedezni azoknak a képeknek a megvásárlására, amelyek hogy ugy mondjam felbukkanak menet közben, amiről az imént éppen szó volt. Ha például mint legutóbb Madarász Viktornak egy-egy képe előkerült a Zách Klára, vagy Teleki Blanka és Lővey Klára a kustejni börtönben, ezeket nekünk kell megvásárolni az ilyen jellegü képeknek itt van a helye. A műtárgy gyarapitás összege valóban kevés. De ha tekintetben vesszük azt, hogy ezen a félmillión kivül mi még a Művelődésügyi Minisztériumnak a vásárlásaiból, a művészeti alap vásárlásaiból, hogy ugy mondjam könyvjutalmak utján is hozzájutunk, igen tekintélyes számu műtárgyhoz, akkor ez az összeg megduplázódik, persze termé-

Mr. Ralph Ellison
Apt. 3E
730 Riverside Drive
New York 31, N.Y.

- A mütárgy állomány növekedésével együtt növekszik a rktgrozás, karbantartás, megóvás gondja. De talán ezek megoldásához is hozzájárul majd a Vár-béli uj, Nemzeti Galéria birtokbavétele.

- Hát ez a legnagyobb gondunk a raktározás kérdése. Mint emlitettem a restaurálás ügyen jobban áll, most van fejlesztés alatt a Galéria festmény restauráló műhelye és azt lehet mondani, hogy a grafikai konzerváló műhely is elég jó helyzetben van. Raktározás azonban nagyon siralmas állapotban van. Hát a Budavári palotában a raktározás gondjai megszünnek számunkra ha majd oda átköltözünk, ott kb. az a lehetőségünk lesz biztositva, hogy még 2o esztendőre előre is helyet tud adni a majdani gyarapodó gyüjteményeknek az épület. Hát ez, hogy miker válik reális lehetőséggé ez már nehezebb probléma, nehéz megválaszolni, talán a mi számunkra az mlenne megnyugtató, hogyha az elkészülés ütemében részlegesem is birtokba vehessük a budavári palota egyes szárnyait. Ez elől egyelőre az illetékesek elzárkóznak,gondolom eléggé formális indoklással, de talán ezt a formalizmust sikerül majd elhárítani és akkor egy ilyen fokozatosságnak az érvényesitésével tulajdonképpen a közeljövőtől kezdve már éppen elsősorban raktár gondjainkon tudunk enyhiteni.

- Van- e módjuk arra, hogy a várbeli épitkezést figyelemmel kisérjék, vajon megfelel- e majd az uj épület a modern muzeológiai követelményeknek ?

- Hát a beruházó és a majdan használó mi vagyunk sajnos nem zavartalan az együttműködés egyszerüen azért, mert hogy ugy mondjam szervezeti lehetősége nincsenek. A beruházást épitésiés Városrendezési Minisztérium végzi, mi pedig a Művelődésügyi Minisztériumhoz tartozunk. Különféle közbülső szervek vannak, osztályok, főosztályok és ezeken keresztül olyan nehéz egymással az érintkezést megtalálnunk, hogy a szót értés szinte lehetetlenné válik. Sajnos nem tudjuk figyelemmel kisérni az ott folyó épitkezéseket, a tervek jóváhagyását a használótól nem kéri be a beruházó és igy hát olyan formában folynak ott az épitkezések, különösen a belső épitészeti kiképzések, hogy az bizony a muzeológiai szempontokat nem mindenben követi, ami azért is baj, mert hiszen ha majd annakidején átvesszük az épületet, az első idő azzal fog eltelni, hogy a vadonatuj épület átalakitását fog kellemi elvégezni.

- Szakmai és sajtó körökben sok szó esik arról, hogy létre kellene hozni nálunk is a modern képzőművészet muzeumát. Önnek, mint a Nemzeti Galéria főigazgatójának mi erről a véleménye ?

- Az én meggyőződésem szerint erre szükség lenne. Szükség lenne azért elsősorban, mert a modern képzőművészet megitélésében a nézetek eléggé tisztázatlanok. Egy ilyen intézmény feltételezésem szerint hozzájárulhatna éppen ezeknek a nézeteknek a tisztázásához, a modern ugynevezett moddrn képzőmű-

vészet fejlődéstörténeti jelentőségének a meghatározásából azoknak az eredményeknek vagy azoknak a szakutcáknak a felmérésához, amelyek az elmult fél évszázaddal kapcsolatosan megmutatkoztak a művészettörténetben. Nem szabad a muzeumi gyüjtésre bizni a jelen gyüjtését, a jelen produkciójának a válogatását, mert akkor kiesik belőle egy csomó nagyon fontos eredmény. Egyszerüen azért, mert a jelen a maga teljességében valahogy meg kell örökiteni egy közgyüjteményben is.

darász nyerte el. Az oltárkép árát, 400 frt-t a Nádosy-család fizette 1880 márciusában, amikor Madarász a képet Pécsre szállította.
(Az egyházközség történetéből Takó József lelkész Úr szíves közlése alapján.)

82) Katonáné Madarász Adeline i. m. 14. l.
83) Katonáné Madarász Adeline i. m. 14. l.
84) Kacziány Ödön: M. V. Művészet (Lyka) 1904.
85) Katonáné Madarász Adeline szíves közlése.
86) Katonáné Madarász Adeline i. m. 14. l.
87) Katonáné Madarász Adeline i. m. 14. l.
88) Szekfü Gyula: Három nemzedék és ami utána következik. Bp. 1940. 27. l.
89) Szana Tamás i. m. 105. l.
90) Petrovics Elek: Magyar mesterművek. 1936, VI. l.
91) Szana Tamás i. m. 101. l.

MADARÁSZ VIKTOR MŰVEINEK JEGYZÉKE

Rövidítések: M.M. — Magyar Művészet.
K.Sz. — Képzőművészeti Szemle.
O.M.K.T. — Országos Magyar Képzőművészeti Társ.
N.Sz. — Nemzeti Szalon. M.V. tört. festő művei 1904.
E.M.A. — az Ernst Muzeum Aukciói katalógusa.
E.M.I.K. — az Ernst Muz. Ideiglenes Katalógusa. 1912.
M.M.É. — a Magyarországi Műegylet Évkönyve. 1863.
A kép, amennyiben anyaga nincs külön megemlítve olajjal készült vásznon.

A festmény címe:	Méret és jelzet:	Jegyzet*):
1850		
1. Női tanulmányfej	37×33 cm m Madarász V 1850.	Magyar Studió. Első művészeti aukciói a N. Sz-ban. 1921. kat. sz. 46.
2. Férfi tanulmányfej	52.5×42 cm m Madarász Victor 1850	Magyar Sudió. Első művészeti aukciói a N. Sz-ban. 1921. kat. sz. 45.
1850?		
3. Csoboka tájkép	26×34 cm jelzés nélkül	A M.-család tulajdona.
1853		
4. Kuruc és labanc	— —	Ernst Lajos: A magyar történeti festészet. 1910. 81. old.
1854		
5. Önarckép	— —	N. Sz. kat. sz. 14 és E.M.I.K. (XIV. terem 204) és M. M. É.
1855		
6. Erdély multjából	— —	M. M. É.

*) A „jegyzetek" alatt közölt megjegyzések nem adják a képek teljes történetét, csupán a festmények katalógusadataira utalnak.

1856			
7. A bujdosó álma	252.5×189.5 cm	Madarász Victor 1856 Bécsben	O.M.K.T. M. V. stb 1918. kat. sz. 23; a Szépművészeti Muzeum tul.
1857			
8. Zrinyi Péter a börtönben.	45×113 cm	Madarász Viktor Páris 1857.	O.M.K.T. M. V. stb. 1918. kat. sz. 26 (Zrinyi péter a fogságban) és E.M.A. XXVII. (1924 kat. sz. 577.)
1858			
9. Tanulmány Zrinyi Miklóshoz.	55.2×45.8 cm	jelz. nélk.	A Szépművészeti Muzeum tulajdona.
1859			
10. Az utolsó Zrinyi (Boldizsár) a ratzenburgi börtönben.	—	—	N. Sz. kat. sz. 40. (Festette 1859-ben)
11. Hunyadi László siratása.	243×312.5 cm	Madarász Victor Párisban 1859.	M.M.É. A Szépművészeti Muzeum tulajdona.
12. Hunyadi László siratása.	—	—	N. Sz. kat. sz. 49. (Egyidőben készült a Nemzeti Muzeumban lévő nagy képpel)
13. Hunyadi László siratása (vázlat)	54.5×68.4 cm	jezl. nélk.	A Szépművészeti Muzeum tulajdona.
14. Hunyadi László siratása (vázlat)	50×36 cm	jelzés nélkül	A Fővárosi Képtár tulajdona.
15. Zách Felicián	—	—	M.M.É. és N. Sz. kat. sz. 10.
16. Zách Felicián	—	—	N. Sz. kat. sz. 21.
17. Zrinyi Ilona a vizsgálóbíró előtt.	146.5×185 cm	Madarász Victor Párisban 1859.	M.M.É. A Szépművészeti Muzeum tulajdona.
1859?			
18. Utolsó Zrinyi	—	—	N. Sz. kat. sz. 11.
1860			
19. Báthory Erzsébet	260×340 cm	18 MV 60 Páris	Ernst Lajos: i. m. 81. l. Magántulajdon.
1863			
20. Önarckép.	80×63 cm	jelzés nélkül	N. Sz. kat. sz. 12.
21. Önarckép.	73×63 cm	jelzés nélkül	N. Sz. kat. sz. 7. A Szépművészeti Muzeum tul.
1864			
22. Zrinyi és Frangepán	176×236 cm	Madarász Victor 1864.	A Szépművészeti Muzeum tulajdona.

23. Zrinyi és Frangepán	89×115.5 cm	Madarász Victor 1864.	N. Sz. kat. sz. 37. és E.M.A. XVIII. (1922) kat sz. 285.
24. Zrinyi és Frangepán	65×86.5 cm	jelzés nélk.	A Fővárosi Képtár tul.
25. Thierry Amadé arcképe	129×98 cm	Madarász Victor 1864.	N. Sz. kat. sz. 25. A M. T. Akadémia letéte a Szépműv. Muzeumban.
1865			
26. Önarckép	—	—	N. Sz. kat. sz. 8. (1865-ből)
27. „Die Beschwörung" (Heine költeménye nyomán)	—	—	O.M.K.T. M.V. stb. 1918. kat. sz. 59. R. Gabriel Aladárné letétje a Nemzeti Kaszinóban.
28. „Die Beschwörung" (vázlat)	—	—	N. Sz. kat. sz. 65.
29. „Die Beschwörung" (vázlat)	—	—	N. Sz. kat. sz. 66.
1866			
30. Jézus az olajfák hegyén.	—	—	dr. Csapláros István: Theophile Gautier M. V. párisi festményeiről M. M. 1936.
31. Jézus az olajfák hegyén (vázlat)	—	—	N. Sz. kat. sz. 31.
1867			
32. gr. Teleky Blanka és Leőwey Klára a kufsteini fogságban.	175×245 cm	Madarász V 1867	Magántulajdon.
33. gr. Teleki Blanka és Leőwey Klára a kufsteini fogságban. (vázlat)	—	—	N. Sz. kat. sz. 28. és Ernst Lajos: i. m. 82. l.
34. gr. Teleki Blanka arcképeihez vázlat. (ceruza)	—	—	N. Sz. kat. sz. 29.
35. Dózsa György	116×93.7 cm	—	N. Sz. kat. sz. 5. A Szépművészeti Muzeum letéte a temesvári Muzeumban.
36. Dózsa György	123×98 cm	M.	N. Sz. kat. sz. 26. Vásárhelyi Mimi tulajdona.
1867?			
37. Madarász Andor arcképe	40×38 cm	jelzés nélkül	A M.-család tulajdona.

1868

38. Dózsa népe. 164×130 cm Madarász 1868 N. Sz. kat. sz. 63.; O.M.K.T. Téli kiállítás 1904—05 kat sz. 535. A M.-család tulajdona.

39. Dózsa népe. (vázl.) 40.5×30.5 cm jelz. nélk. A Szépművészeti Muzeum tulajdona.

1868?

40. Dobozi. 112×308 cm Madarász Victor N. Sz. kat. sz. 64. A M.-család tulajdona.

41. Dobozi. (vázlat) — — N. Sz. kat. sz. 35. és O.M.K.T. M.V. stb. 1918. kat. sz. 21.

1869?

42. Csikósok. (Lenau költeménye nyomán) 98×107 cm M O.M.K.T. M.V. stb. 1918. kat. sz. 46. A M.-család tulajdona.

1852—1870

43. Akttanulmány. (9 drb szén és ceruzarajz) 62×46 cm jelzés nélkül A M.-család tulajdona.

44. Női arckép. 68×55 cm jelzés nélkül O.M.K.T. MV. stb. 1918. kat. sz. 61. A M.-család tulajdona.

45. Vásárhelyi Imre arcképe. (Rákóczi tanulmány) — — N. Sz. kat. sz. 30.

46. Tizian: Leány a prémmel másolata 94×74 cm jelzés nélkül A M.-család tulajdona.

47. Az urbinói vénusz másolata. — jelzés nélkül A M.-család tulajdona.

48. VanDyck: Zsuzsánna és a két öreg másolata. 173×135 cm jelz. nélk. E.M.A. XLIV. (1930) kat. sz. 218.

49. Delacroix: Zsidó mennyegző Marokkóban másolata. (vázlat) 35×46 cm jelzés nélkül A Szépművészeti Muzeum tulajdona.

50. Tájkép szélmalmokkal. 72×144 cm Madarász Viktor O.M.K.T. M.V. stb 1918. kat. sz. 45. A M.-család tulajdona.

1870

50. Bethlen Gábor tudósai körében. (vázlat) 72×104 cm jelzés nélkül a Fővárosi Képtár tulajdona.

1870?

51. Felesége arcképe. 61×48 cm jelzés nélkül A M.-család tuljdona.

1871?			
52. Gyermekarckép.	35×27 cm	jelzés nélkül	A M.-család tuljdona.
1873			
53. Bethlen Gábor tudósai körében.	224×344 cm	Madarász V1873	A Szépművészeti Muzeum letéte a Kolozsvári Erdélyi Nemzeti Muzeumban.
54. Podjebrad cseh király bemutatja Mátyásnak Vitéz Jánost, a magyar küldöttséggel.	—	—	N. Sz. kat. sz. 27. és E.M.I.K. (V. terem 184)
1873?			
55. Zrinyi Miklós szigetvári kirohanása előtt. (vázlat)	73×59 cm	jelzés nélkül	N. Sz. kat. sz. 59. A M.-család tulajdona.
1874			
56. br. Eötvös József arcképe.	253×190 cm	Madarász 1874	E.M.I.K. (XII. terem 41) A M. Tört. Képcsarnok tulajdona.
57. br. Eötvös József arcképe. (vázlat)	—	—	N. Sz. kat. sz. 19.
58. Koronázási ünnepély.	—	—	Az O.M.K.T. műcsarnokának megnyitása alkalmával kiállított művek sorozata. 1877. kat. sz. 80.
1875			
59. Önarckép.	—	—	N. Sz. kat. sz. 6.
60. Petőfi halála.	142×230 cm	Madarász 1875	A Petőfi Muzeum tul.
61. Petőfi halála.	24×38 cm	—	N. Sz. kat. sz. 44. (1875-ből) és M. kir. zálogházak árverési katalógusa. 1939. (XX. évf.) 5. sz. kat. sz. 349.
1870—1875			
62. Vásárhelyi Sámuelné arcképe.	68×56 cm	jelzés nélkül	A Vásárhelyi család tulajdona.
63. Vásárhelyi Sámuel arcképe.	68×56 cm	jelzés nélkül	A Vásárhelyi család tulajdona.
64. Vásárhelyi Imréné arcképe.	48×40 cm	jelzés nélkül	A Vásárhelyi család tulajdona.
65. Vásárhelyi Imre arcképe.	68×56 cm	jelzés nélkül	A Vásárhelyi család tulajdona.
66. Vásárhelyi Józsefné arcképe.	68×56 cm	jelzés nélkül	A Vásárhelyi család tulajdona.

67. Vásárhelyi József arcképe.	68×56 cm	jelzés nélkül	A Vásárhelyi család tulajdona.
68. Vásárhelyi Etele arcképe.	38×29 cm	„M	A Vásárhelyi család tulajdona.
1877			
69. Felesége arcképe.	60×48 cm	Madarász Victor 1877	O.M.K.T. M.V. stb. 1918. kat. sz. 28.
70. Felesége arcképe. (vázlat)	—	—	O.M.K.T. M.V. stb. 1918. kat. sz. 29.
71. gr. Andrássy Gyula arcképe.	—	—	Vasárnapi Ujság 1877. szept. 9.
1877?			
72. Deák Ferenc arcképe	71×58 cm	Madarász	Az O.M.K.T. műcsarnokának megnyitása alkalmával kiállított művek sorozata. 1877. kat. sz. 257.; N. Sz. kat. sz. 61. és E.M.A. XXV—XXVI. (1923) kat. sz. 408.
1878			
73. Az alföld.	33×80 cm	M.V. 1878	E.M.A. XLVI. (1931) kat. sz. 282.
74. Alkonyatkor.	72×55 cm	Madarász Viktor 1878	N. Sz. kat. sz. 57. (Alkonyat a pusztán) és E.M.A. XI. (1920) kat. sz. 228.
1879			
75. Zápolya Izabella.	194×254 cm	Madarász V 1879	Ezredéves országos kiállítás. A képzőművészeti csoport képes tárgymutatója. 1896. kat. sz. 1030. A Szépművészeti Muzeum tulajdona.
76. Rákóczi lovas arcképe.	—	—	K. Sz. I. 1879. 102. l.
77. Az ónodi országgyűlés.	–	–	Lyka: M. V. Művészet. 1916.
78. Vak Bottyán. (vázlat)	45×37 cm	jelzés nélküli	K. Sz. I. 1879. 14. old.; O.M.K.T. Tavaszi nemzetközi kiállítás kat. 1903. kat. sz. 633. N. Sz. kat. szt. 60. A M.-család tulajdona.
1880			
79. Krisztus az olajfák hegyén.	206×112 cm	Madarász V 1880.	K.Sz.I. 1879. 102. A pécsi evangélikus templom oltárképe.

80. Krompecher Ede arcképe.	70×60 cm	18 „M. 80	A Krompecher család tulajdona.
1880?			
81. Szent Praxelis. (vázlat)	52×37 cm	jelzés nélkül	A M.-család tulajdona.
82. Felesége arcképe.	62×48 cm	jelzés nélkül	A M.-család tulajdona.
1883			
83. id. Szumrák Pál arcképe.	68.5×55 cm	Madarász 1883	A tört. képcsarnok tulajdona.
1890			
84. Ujlaky Ferenc arcképe.	66×54 cm	jelzés nélkül	A M.-család tulajdona.
1892			
85. Krompecher Ilona arcképe.	70×60 cm	18 „M. 92	A Krompacher család tulajdona.
1894			
86. Kossuth Lajos arcképe.	64×50 cm	„M 1894	A felkai Tátra Muzeum tulajdona.
1896?			
87. ifj. Madarász Viktor arcképe.	25×20 cm	jelzés nélkül	A M.-család tulajdona.
88. Madarász Adeline arcképe.	17×14 cm	jelzés nélkül	A M.-család tulajdona.
1898			
89. Krompecher László arcképe.	70×60 cm	18 „M. 98	A Krompecher család tulajdona.
1900			
90. Madarász György arcképe.	61×46 cm	jelzés nélkül	A M.-család tulajdona.
1870—1900			
91. Washington arcképe.	68×54 cm	„M.	A Vásárhelyi család tulajdona.
92. Rákóczi arcképe.	32×25 cm	jelzés nélkül	A Vásárhelyi család tulajdona.
93. Álló Rákóczi.	40×22 cm	jelzés nélkül	A Vásárhelyi család tulajdona.
94. Madarász Lenke arcképe.	42×34 cm	jelzés nélkül	A M.-család tulajdona.
95. Izsó Miklós arcképe.	79×73 cm	Madarász	Vezető a Kassai Muzeum gyüjteményeiben. 1903. kat. sz. 253. A Felsőmagyarországi Rákóczi Muzeum tulajdona.

96. Izsó Miklós arcképe.	89.5×67.5 cm	jelz. nélk.	N. Sz. kat. sz. 17. és E.M.I.K. (XIV. terem 17.) A Szépművészeti Muzeum tulajdona.
97. Szilágyi Erzsébet V. Lászlót kéri, hogy elfogott fiát, Lászlót bocsássa szabadon. (vázlat)	—	—	N. Sz. kat. sz. 23; Ernst Lajos: i. m. 82. l. s E.M.I.K. (IV. terem 9.)
1902			
98. Önarckép.	67.8×55.4 cm	Madarász Victor 1902	A m. tört. képcsarnok tulajdona.
99. Szumrák Pál arcképe.	78.8×62.7 cm	Madarász Victor 1902	A m. tört. képcsarnok tulajdona.
100. Önarckép.	66×53 cm	Madarász Viktor 1902.	A M.-család tulajdona.
1903			
101. Férfiarckép.	—	—	N. Sz. kat. sz. 34. (1903)
102. Tokaji bor.	50×63 cm	Madarász Victor 1903.	O.M.K.T. Tavaszi kiállítás. 1908. kat. sz. 186. A M.-család tul.
103. Madarász Andor arcképe.	53×43 cm	Madarász Viktor 1903.	A M.-család tulajdona.
1903?			
104. Madarász György arcképe.	58×46 cm	jelzés nélkül	A M.-család tulajdona.
105. Madarász Pál arcképe.	62×49 cm	jelzés nélkül	A M.-család tulajdona.
1904			
106. Madarász Andorné sz. Langsfeld Alice arcképe.	53×42 cm	Madarász Viktor 1904.	A M.-család tulajdona.
107. Madarász Edit arcképe.	42×34 cm	Madarász Viktor 1904.	A M.-család tulajdona.
108. Arcképtanulmány.	—	—	N. Sz. kat. sz. 67. (női fej 1904-ből)
1904 előtt			
109. Kossuth Lajos.	100×65 cm	jelzés nélk.	N. Sz. kat. sz. 45. (fekete fehér). A M.-család tulajdona.
110. Szent István felajánlja a koronát Szűz Máriának.	272×158 cm	„M.	N. Sz. kat. sz. 48. A Ferenc József intézet tulajdona.
111. Három halott. (Petőfi, Kossuth, Deák)	66×103 cm	jelzés nélk.	N. Sz. kat. sz. 9. és O.M.K.T. M.V. stb. 1918. kat. sz. 42. A M.-család tulajdona.

112.	Szent Teréz (vázl.)	—	—	N. Sz. kat. sz. 50.
113.	Magdolna (tanulm.)	—	—	N. Sz. kat. sz. 16.
114.	Napoleon Nagy Frigyes sírjánál. (vázlat)	—	—	N. Sz. kat. sz. 36.
115.	Faust. (Lenau költeménye nyomán, vázlat)	—	—	N. Sz. kat. sz. 68.
116.	Kossuth.	—	—	N. Sz. kat. sz. 39. (a Collegno al Baraccone időből)
117.	Kossuth Lajos.	—	—	N. Sz. kat. sz. (vázlat a Canadában lévő nagy képhez)
118.	A hontalan.	—	—	N. Sz. kat. sz. 62. (Kossuth Lajos számüzetése idejében)
119.	Kazinczy.	64×45 cm	—	N. Sz. kat. sz. 47. (...mely egykroi ónrajz után készült); és Szent György Céh kilencedik aukciója a N. Sz.-ban. kat. sz. 10.
120.	Guttenberg arck.	—	—	N. Sz. kat. sz. 38.
121.	gr. Bercsényi Miklós arcképe.	—	—	N. Sz. kat. sz. 42. (Eb ura fakó)
122.	Petőfi Sándor.	—	—	N. Sz. kat. sz. 43. és O.M.K.T. M.V. stb. 1918. kat. sz. 41.
123.	Ablaktanulmány, Rákóczi börtönéről.	55×45 cm	jelzés nélkül	N. Sz. kat. sz. 58. A Szépművészeti Muzeum letéte a debreceni városi Muzeumban.
124.	Férfitanulmány.	—	—	N. Sz. kat. sz. 18.
125.	A pécsi tűzoltó és tornaklub zászlajának díszitése. (ceruzarajz)	—	—	N. Sz. kat. sz. 51. és 52.
126.	Kutyaportré.	—	—	N. Sz. kat. sz. 41.
	1905			
127.	Kalajev históriája.	200×154 cm	Madarász Victor 1905	O.M.K.T. Téli kiállítás. 1905—06. kat. sz. 604. A M.-család tulajd.
128.	Esti hangulat.	66×107 cm	Madarász Viktor 1905	O.M.K.T. M.V. stb. 1918. kat. sz. 44. (Pusztai hangulat) és E.M.A. XXVII. (1924) kat. sz. 578.

129.	II. Rákóczi Ferenc bécsújhelyi börtönében a hatytyukat eteti.	53×38.5 cm	jelzés nélk.	N. Sz. kat. sz. 55. Magántulajdon.
130.	II. Rákóczi Ferenc bécsújhelyi börtönében a hatytyukat eteti.	170×114 cm	Madarász Victor 1905	A M.-család tulajdona.
131.	II. Rákóczi Ferenc bécsújhelyi börtönében a hatytyukat eteti.	—	jelzés nélkül	O.M.K.T. Téli kiállítás. 1904—05. kat. sz. 556. és O.M.K.T. M.V. stb. 1918. kat. sz. 27. A M.-család letéte a Nemzeti Kaszinóban.
132.	Rákóczi lovon. (Pozsony előtt)	132×108 cm	Madarász Victor 1905	A M.-család tulajdona.
133.	Pásztortűz az al földön.	63×104 cm	Madarász Victor 1905	O.M.K.T. M.V. stb. 1918. kat. sz. 47. (Pásztortűz a pusztán). A M.-család tulajdona.
134.	Karácsony a temetőben.	116×88 cm	Madarász Viktor 1905	O.M.K.T. Téli kiállítás. 1903—04. kat. sz. 548. A M.-család tulajdona.
	1905?			
135.	Madarász Pál arcképe.	62×49 cm	jelzés nélkül	A M.-család tulajdona.
136.	Madarász Adeline arcképe.	104×66 cm	jelzés nélk.	A M.-család tulajdona.
137.	Madarász Adeline arcképe.	36×29 cm	jelzés nélkül	A M.-család tulajdona.
	1906			
138.	Ülő Kossuth.	95×68 cm	Madarász Viktor 1906	A M.-család tulajdona.
	1906?			
139.	Madarász Adeline arcképe.	62×48 cm	jelzés nélkül	A M.-család tulajdona.
140.	Madarász Adeline arcképe. (befejezetlen)	68×55 cm	jelzés nélkül	A M.-család tulajdona.
	1907			
141.	Férfiarckép.	60×46 cm	Madarász Victor 1907	E.M.A. LIII. (1936) kat. sz. 247.
142.	Haraszti Ida arcképe.	78×62 cm	a sa très chère Amie Victor de Madarász 1907.	A M.-család tulajdona.

143. Lidérc.	58×100 cm	Madarász Victor 1907	O.M.K.T. Téli kiállítás. 1907—08. kat. sz. 559.
144. Kossuth Lajos arcképe.	68×55 cm	Madarász Viktor 1907	A M.-család tulajdona.
145. Madarász Adeline arcképe.	46×37 cm	Madarász Victor 1907	A M.-család tulajdona.
146. Madarász Adeline arcképe.	23×20 cm	1907	A M.-család tulajdona.
147. Langsfeld Kálmánné arcképe.	55×45 cm	1907	A M.-család tulajdona.
1907?			
148. Madarász Lenke arcképe.	37×30 cm	jelzés nélkül	A M.-család tulajdona.
149. Perényi Péter.	—	—	O.M.K.T. Téli kiállítás. 1907—08. kat. sz. 557.
150 A koldus sírja.	52.5×64.5 cm	jelz. nélk.	O.M.K.T. Téli kiállítás. 1907—08. kat. sz. 562.; O.M.K.T. Jubiláris kiállítás 1911—12. kat. sz. 638. és E.M.A. XXVII. (1924) kat. sz. 579.
1908			
151. Rákóczi arcképe.	69×56 cm	Madarász Victor 1908.	A M.-család tulajdona.
152. Rákóczi arcképe.	67×54 cm	Madarász Viktor 1908	M. kir. Zálogházak árverési katalógusa. 1938. (XIX. évf.) 2. sz. kat. sz. 79. A M-család tulajdona.
1908?			
153. Bercsényi. (vázlat)	—	—	O.M.K.T. Tavaszi kiállítás. 1908. kat. sz. 166.
154. Kis unokám.	—	—	O.M.K.T. Tavaszi kiállítás. 1908. kat. sz. 76.
1909			
155. Férfiarckép.	67×51 cm	Madarász Viktor 1909.	Magántulajdon.
1910			
156. Önarckép.	68×55 cm	Madarász Victor 1910.	A m. tört. képcsarnok tulajdona.
158. I. Ferdinánd és a börtönben sínylődő Perényi Péter.	79×63 cm	1910.	O.M.K.T. M.V. stb. 1918. kat. sz. 39. (Perényi históriája). Magántul.

158. Perényi Péter a magyar korona elnyeréséről ábrándozik.	79×63 cm	„M!	O.M.K.T. M.V. stb. 1918. kat. sz. 39. (Perényi históriája). Magántul.
1912			
159. A koldus sírja. (vázlat)	37.5×57.5 cm	19 „M! 12	Magyar Studió. Első művészet aukció a N. Sz.-ban. 1921. kat. sz. 47.
160. Washington arcképe.	67×54 cm	19 „M! 12	O.M.K.T. Tavaszi kiállítás. 1912. kat. sz. 501. és O.M.K.T. kat. sz. 43. A M.-család tulajdona.
161. I. Napoleon. 1812.	65×54 cm	19 „M! 12	O.M.K.T. Tavaszi kiállítás. 1912. kat. sz. 506. és M. kir. zálogházak árvrési katalógusa. 1929. (X. évf.) 5. számkat. sz. 588. A M-család tulajdona.
162. Kossuth Lajos.	79×63 cm	1912 Madarász Victor.	O.M.K.T. Téli kiállítás. 1912—13. kat. sz. 758. A M.-család tulajdona.
1912?			
163. Zichy Mihály festőművész 1862-ben.	—	—	O.M.K.T. Tavaszi kiállítás. 1912. kat. sz. 480.
1913			
166. II. Rákóczi Ferenc	79×63 cm	Madarász Victor 1913.	O.M.K.T. Tavaszi kiállítás. 1913. kat. sz. 667. és O.M.K.T. M.V. stb. 1918. kat. sz. 58. A M.-család tulajdona.
1900—1915			
167. Rákóczi a börtönben.	116×89 cm	jelzés nélk.	Ernst Lajos: i. m. 82. l. A M.-család tul.
168. Petőfi lovon. (vázl.)	40×25 cm	jelzés nélkül	O.M.K.T. M.V. stb. 1918. kat. sz. 40. A M.-család tulajdona.
169. Kossuth arcképe.	114×91 cm	jelzés nélk.	A Vásárhelyi család tulajdona.
170. Önarckép.	68×55 cm	jelzés nélkül	A M.-család tulajdona.
171. Kisgyermek a temetőben.	48×38 cm	jelzés nélkül	Magántulajdon.
Ismeretlen időből.			
172. Női fej.	58×46 cm	Madarász	O.M.K.T. M.V. stb. 1918. kat. sz. 60. A debreceni Déri Muzeum tul.

173. Petőfi mint honvéd	—	—	E.M.I.K. (XIII. terem 42.)
174. Rákóczi Ferenc.	110×66 cm	—	M. kir. zálogházak árverési katalógusa 1927. (VIII. évf.) 4. szám. kat. sz. 494.
175. Szapáry nagylelkűsége. (rajz)	—	—	Ernst Lajos: i. m: 82. l.
176. Szapáry török fogságban. (rajz)	—	—	Ernst Lajos: i. m: 82. l.
177. Tanulmányfej.	50×38 cm	—	M. kir. zálogházak árverési katalógusa 1926. (XVII. évf.) 4. szám kat. sz. 511.
178. Alföldi zivatar.	66×89 cm	jelzés nélkül	E.M.A. XXV.—XXVI (1923) kat. sz. 409.
179. Bánk Bán.	—	—	Ernst Lajos: i. m: 82. l.
180. Bernáth Zsigmond arcképe.	—	—	O.M.K.T. M.V. stb. 1918. kat. sz. 32.
181. Bernáth Gáspár	46×38 cm	—	M. kir. zálogházak árverési katalógusa 1939. (XX. évf.) 1. szám kat. sz. 378.
182. Bercsényi.	110×67 cm	—	M. kir. zálogházak árverési katalógusa 1927. (VIII. évf.) 4. szám kat. sz. 495.
183. Csendes táj.	34×73 cm	jelzés nélkül	E.M.A. XVI. (1921) kat. sz. 459.
184. Bűvölés.	—	—	Képes tárgymutató a József főherceg és Auguszta főhercegasszony ő fenségeik védősége alatt álló sárosi művészi sorsjáték kiállításáról. kat. sz. 143.
185. Fischer Jakab arcképe.	72.3×58.8 cm	—	A Szépművészeti Muzeum katalógusa alapján.
186. Fischer Jakabné arcképe.	73.8×59 cm	—	A Szépművészeti Muzeum katalógusa alapján.
187. Győztes lovag.	26×21 cm	M.	Magyar Nemzeti Reneszansz Társaság aukcióí katalógusa. V. (1923) kat. sz. 186.

188. Fiú képmása.	—	—	M. kir. zálogházak árverési katalógusa 1930. (XI. évf.) 3. szám kat. sz. 351.
189. Hunyadi János?	46×38 cm	Madarász Victor	Eggenberger aukciói katalógusa. 1923. kat. sz. 179.
190. Leányka.	41×34 cm	—	M. kir. zálogházak árverési katalógusa 1936. (XVII. évf.) 1. szám. kat. sz. 81.
191. M. Viktorné, Ziska Jolán arcképe.	—	—	O.M.K.T. M.V. stb. 1918. kat. sz. 30.
192. Mohácsi csatatér.	34×81 cm	—	M. kir. zálogházak árverési katalógusa 1917. kat. sz. 2123.
193. Madarász Andor arcképe.	46×30 cm	jelzés nélkül (1877?)	A M.-család tulajdona.

VICTOR MADARÁSZ

Victor Madarász naquit en 1830 à Csetnek (Gömör). Son père était un propriétaire foncier d'un esperit avancé qui, — chose inaccoutumée chez un membre de la classe sociale, à laquelle il appartenait —, faisait exploiter des mines et construire des fabriques et, homme d'affaires très actif, il réalisa toutes les idées modernes concernant les questions de l'industrie et de l'agriculture. Son fils parvenu à l'âge adulte, il l'envoya à Pécs pour y faire son droit et c'est dans cette ville que le jeune Madarász lie connaissance avec la peinture. Il fait ses premiers dessins — peut-être ses premières peintures déjà — auprès du portraitiste Pósa; puis il abandonne les études de droit et, après un bref séjour â Pécs, il se rend à Vienne pour se faire inscrire à l'Académie des Beaux Arts. Mais le système de lois rigoureuses de l'Académie lui déplaît et, après un an et demi, en 1855, il se range du parti de l'école de Waldmüller, d'un esprit plus libre. Dès lors, il choisit le genre de peinture qu'il irait cultiver: la peinture historique. Ses deux premières oeuvres historiques, le „Kuruc és labanc" (1853) (Kuruc = insurgé contre la Maison d'Autriche; labanc = partisan de l'empereur) et le „Bujdosó álma" (1857) (Le rêve du fuyard) sont de ce temps-là. Il parlait de la première de ces peintures, même au déclin de ses jours, comme du chef-d'oeuvre de sa vie. Á cette époque, les peintres hongrois étudient, presque sans exception, à Vienne ou à Munich et ils font presque tous, des incursions dans le domaine de la peinture historique.

Ce romantisme allemand, pratiqué chez Waldmüller, ou chez Piloty dans une forme encore plus libre, pesait sur eux comme un lourd fardeau; beaucoup d'entre eux n'arrivèrent pas à s'en libérer même dans le milieu national.

Au style allemand, lourd et souvent affecté, le goût hongrois préférait un style plus naturel, plus léger. Peut-être est-ce justement Madarász, qui aperçut le premier les impasses des écoles de Vienne et de Munich, et en 1857 il tourna le dos même à Waldmüller pour chercher une école encore plus libre, pour aller — à Paris. Vers le milieu du siècle, ce mécontentement, nourri à l'égard des écoles autrichienne et bavaroise est, chez un peintre hongrois, une chose exceptionnelle; en tous cas, ce pas est le premier signe qui laisse entrevoir les tendances artistiques du peintre.

A Paris il se joint à ceux qui forment un cercle autour de Cogniet; sans délaisser le genre historique, il recommence ses études à l'école de la peinture. Dans cette ville, il voit devant lui d'autres possibilités, qu'il n'avait pas jusqu'ici, il y trouve un esprit romantique différent de celui de Vienne et de Munich; ici, les peintres français même retrogradés n'ont pu renier l'héritage de Delacroix et de Géricault. Le peintre hongrois qui, jusqu'ici, n'eût pu être dirigé que tout au plus par les règlements des Académies ou par le style rigide de l'époque appelée „biedermeier", s'évoluait maintenant dans un atmosphère plus affranchi, dont l'horizon allait s'élargissant. Il dut modifier son art d'après le goût européen, tout en conservant son origine, son caractère hongrois. Les élans de son esprit hongrois furent refrénés par les théories rationalistes du XVIIIe siècle, car l'amour du passé national cachait chez lui, presque toujours, des problèmes d'actualité. De l'histoire de Hongrie ne l'intéressaient que les scènes qu'il put choisir selon ses principes et qui, en même temps, pouvaient symboliser ses opinions politiques. Il fut l'ennemi des Habsbourg et un fervent de l'indépendance hongroise; dans le passé, il cherchait toujours les souvenirs qui parlaient de la lutte des Hongrois pour la liberté.

Sa première création artistique fut, à Paris, en 1859, le „Catafalque de Ladislas Hunyadi", qui fut exécuté à l'ordre du roi Ladislas V. Le tableau, d'un ton sombre et profond, laisse pressentir une tragédie exceptionnelle dont les répercussions peuvent modifier le sort d'une nation entière. Pour rendre la scène rigide, il emploie des sources de lumière artificielle, mais, par les deux femmes en deuil, il réussit à exprimer plus de spontanéité et de profonde humanité que n'importe qui de ses contemporains. Ses autres tableaux: „Zách

Felicián", „Hélène de Zrinyi devant le juge d'instruction" (1859) et „Elisabeth de Báthory" (1860), représentent, de même, un thème tragique.

Les thèmes étrangers et la grande facilité avec laquelle il peignit, lui valurent un succès certain. En 1861, à l'Exposition du Salon, ses peintures lui font obtenir la grande médaille d'or; c'est lui donc le premier dans la monarchie austro-hongroise qui ait obtenu la plus grande décoration artistique de France. Le jeune peintre inconnu devint d'un coup un artiste connu dont Théophile Gautier fit lui-même l'éloge dans les colonnes du „Moniteur". Les paroles du critique le plus connu de l'époque, parues dans le journal officiel de critique, encourageaient Madarász et le stimulaient. Le succès de cette exposition et l'aide de Gautier lui ont ouvert le chemin, le conduisant parmi les plus grands maîtres, dont les deux Dumas, puis Baudelaire furent les principaux personnages. Ils se rencontrèrent tous les jeudis après-midi à Neuilly, dans la villa de Gautier et ces réunions régulières enveloppèrent les participants d'une auréole. Madarász s'était lié d'une étroite amitié avec la famille Gautier. La villa de Neuilly devint son second chez soi et quand la fille de Théophile s'était mariée, Madarász fut invité à être un des témoins de mariage. Ce cercle lui offrit une vie libre et calme, la possibilité de se développer tranquillement. Bien qu'il se fût joint au groupe des peintres d'une tendance plus académique, représenté par Cogniet, Delaroche et Julian, il conservait jusqu'au bout sa propre contemplation romantique particulièrement hongroise, laquelle cherchait une direction historique plus simple, plus sincère et plus naturelle, que celle des Français. Le style suivi par les maîtres français ne fut pour lui qu'un cadre qu'il remplit de ses propres problèmes et de ce qu'il avait à dire.

La composition intitulée „Zrinyi et Frangepan" peinte en 1864, est un rapprochement de l'idéal français; une lumière légère flotte dans l'air et les formes rigides, les contrastes sont dissous dans un atmosphère doux. Le tableau représente les dernières heures dans la prison avant l'exécution de deux Seigneurs hongrois, insurgés contre la domination des Habsbourg et condamnés à la peine de mort. Peut-être est-ce dans cette création que son talent de décrire les différents caractères se manifeste le plus expressivement. Il fait ressortir non seulement le contraste qui existe entre les deux prisonniers, l'un plus

jeune et l'autre déjà âgé, mais, comme circonstance explicative, il place au fond du tableau le groupe du prêtre, du soldat et du fonctionnaire impériaux. Un pareil thème, après la guerre d'indépendance, n'était imaginable qu'à Paris. La preuve en est que, voulant exposer son oeuvre à l'exposition de la Galerie d'Art de Budapest, la censure, à cause de l'aigle bicéphale peint sur la fenêtre, lui a refusé le droit d'exposer. Il se remit donc à peindre son tableau une deuxième fois — sans aucun symbole — confiant exclusivement aux types reproduits d'interpréter ce qu'il voulut exprimer. Le thème appartient au genre „insurgé", ce qui peut être aussi expliqué comme une attitude voulue et calculée et il sert la gloire de la Hongrie indépendante en face de la culture des Habsbourg s'étendant sur tout et partout. Cette attitude est l'indice d'une mentalité avancée, qui eut sans doute plus de parenté avec les Français qu'avec les Allemands.

C'est dans cette même année qu'il fait le portrait d'Amadé Thierry et cette nouvelle création de Madarász représente une étape très importante dans la peinture de portraits hongroise. Sa façon d'observation réaliste est en paranté avec la „raison" française, sans tomber dans les exagérations naturalistes ou rigidement académiques. Ses portraits reproduisent la vie réelle et il crée des portraits même sur ses tableaux historiques. Romantique véritable, il s'approche de l'individualité en passant par les types, mais ces individualités sont toujours des formes réelles, ayant très peu à faire avec le fantastique ou avec l'irréel. Cet amour de la réalité est avant tout une qualité hongroise et ni les modèles étrangers, ni les programmes romantiques n'ont pu l'effacer en lui.

Son tableau inspiré par le poème „Die Beschwörung" de Heine (1865), compte parmi ses oeuvres moins bien réussies. Le thème allemand puisé dans le monde des réveries restait étranger à sa mentalité naturelle et, sur le conseil de Bonnat, il retouche sa peinture. Mais avant de terminer la nouvelle composition, il se lasse des désirs irréels du moine allemand et laisse l'oeuvre inachevée, sans se soucier du problème dans la suite.

En 1866, chargé par l'Impératrice Eugénie, il fait, pour l'église de la Trinité de Paris, son prémier tableau religieux „Jésus sur le Mont des Oliviers". Un an plus tard, sur la commande du comte Maximilien de Teleki, il peint le tableau inti-

tulé „La comtesse Blanche de Teleki et Claire de Leöwey dans la prison de Kufstein". Les deux commandes sont les preuves, combien il fut apprécié. D'une part, parce que l'impératrice reconnut et plaça au premier plan le talent d'un artiste étranger, de l'autre, parce que le comte Maximilien de Teleki, bien connu par son caractère renfermé et par sa méfiance, au lieu de Cogniet et sur le conseil de celui-ci, a chargé un jeune artiste de peindre ce tableau de famille. Les faveurs de ce seigneur transylvanien d'un caractère si réservé étaient définitivement acquises à Madarász après que le comte eût vu son tableau „Zrinyi et Frangépan", exposé juste à cette époque à Budapest.

C'est dans cette même année qu'il fait le portrait de George Dózsa, chef des paysans insurgés en 1514. En 1868 il peint le tableau représentant la pendaison de Dózsa. Comme sa dernière création faite à Paris, nous mentionnons le „Csikós" (gardien de chevaux dans la plaine hongroise), peint probablement en 1896.

En 1870, après une absence de 14 ans, il revient à Budapest, où il fait construire une villa avec atelier, le premier de ce genre en Hongrie. Dans la même année, avec son tableau „Gabriel Bethlen au milieu de ses savants", il participe au concours de tableaux historiques organisé par le Ministre de l'Instruction. La critique générale et surtout Gustave Keleti, le critique principal de l'époque, jugent son oeuvre faible et lui sans talent; ils lui préfèrent de beaucoup les oeuvres de Barthélémy Székely et de Jules Benczur, car les idées françaises emportées par Madarász de Paris, leur parurent étrangères et incompréhensibles. De même, ils condamnèrent ses autres oeuvres et parmi elles le portrait du baron Joseph d'Eötvös fut jugé le plus sévèrement. Cette critique inflexible ne départit de sa rigidité qu'au bout de 9 ans seulement, après l'exposition de „Isabelle de Zápolya". Le goût de Budapest, formé selon les exigences allemandes du style appelé „biedermeier", ne comprit rien de la simplicité et du réalisme de Madarász, le sentit étrange à lui et tout en appréciant — peut-être — les succès qu'il avait remportés à Paris, il laissa prévaloir l'attrait exercé par les artistes des écoles de Vienne et de Munich, quand il se trouva face à face avec les idées de ce peintre. Cette aversion et cette incompréhension ont éloigné Madarász de son art. Après dix ans de vains efforts, il abandonne définitivement la peinture et s'installe dans la quin-

caillerie héritée de son père. Mais il essaie en vain de changer de carrière, la quincaillerie périclite sous sa gérance, il fait faillite et c'est ainsi qu'après un relâche de 20 ans, à l'âge de 70 ans — et surtout pour des raisons matérielles —, il cherche asile et salut dans l'art. Ses oeuvres de vieillesse restent loin derrière celles de sa jeunesse. Toute une génération est passée et les expositions qui accueillent ses nouvelles créations, le font par respect, par pitié envers le maître méconnu et non pas pour la valeur artistique de ses tableaux. C'est à cette époque, en 1904, qu'il est apprécié la première fois en Hongrie, quand le Salon National organise une exposition collective de ses oeuvres. Le Musée des Beaux Arts lui accorde une pension mensuelle de 200 couronnes et c'est de cette somme que le vieux maître vit parmi ses souvenirs.

Il mourut en 1917; son corps fut exposé au foyer du Musée des Beaux Arts sur un catafalque dressé sur le modèle du catafalque de son tableau: „Ladislas Hunyadi". Un an plus tard, en 1918, on a ouvert l'exposition de succession de ses tableaux.

Il fut un artiste de longue vie, mais son activité créatrice se limita à un nombre restreint d'années. Ses contemporains ont bien vite oublié ce qu'il signifiait pour la peinture hongroise de l'époque et c'est à la postérité que la charge incombe d'apprécier à sa juste valeur l'importance de son travail de précurseur. Dans le XIXe siècle il fut le premier de nos peintres revenus dans leur patrie imbus des théories rationalistes françaises du XVIIIe siècle, mais sa nouvelle manière de voir ne produisit qu'une réaction de la part de ses contemporains. Il est difficile de juger ses mérites avec justesse, car ceux qui le suivirent, comme Munkácsy, Ladislas Paál ou Szinnyei-Merse, ont fait complètement oublier ce fait à la génération suivante.

KÉPEK JEGYZÉKE:

1. *Önarckép*
2. *Akttanulmány*
3. *A bujdosó álma*
4. *Tanulmány Zrinyi Miklóshoz*
5. *Hunyadi László a ravatalon (vázlat)*
6. *Zrinyi Ilona a vizsgálóbíró előtt*
7. *Zrinyi és Frangepán*
8. *Thierry Amadé arcképe*
9. *gróf Teleki Blanka és Leőwey Klára a kufsteini börtönben*
10. *Dózsa György arcképe*
11. *Dózsa népe*
12. *Delacroix: „Zsidó mennyegző Marokkóban" másolata*
13. *Felesége arcképe*
14. *Szilágyi Erzsébet V. Lászlótól fia szabadságát kéri (vázlat)*
15. *báró Eötvös József arcképe*
16. *Madarász Andor arcképe*
17. *Zápolya Izabella*
18. *Vak Bottyán (vázlat)*
19. *Az ónodi országgyűlés*
20. *Jézus az olajfák hegyén*

A Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Művészettörténeti és Kereszténytörténeti intézetének dolgozatai.

1. Péter András: Árpádházi Szent István, Szent Imre és Szent László a középkori művészetben. 1925. (Kézirat)
2. Mihalik Sándor: A kassai dóm Erzsébet oltára. 1926. (Kézirat)
3. Stöhr Géza: Az egyházi ruhák története, különös tekintettel Magyarországra. 1926. (Kézirat)
4. Genthon István: Magyar művészek Ausztriában a mohácsi vészig. Budapest 1927.
5. Wolf Rózsi: Gioacchino Pizzoli, a bolognai magyar-illér kollégium freskófestője. Budapest 1928.
6. Berkovits Ilona: A budapesti egyetemi könyvtár Dante-kódexe és a XIII. és XIV. századi velencei miniatura festészet tört. Bp. 1928.
7. Huszár Lajos: Körmöcbányai éremvésők és emlékérmek a XVI. és XVII. században. Budapest 1929.
8. Ticharich Slava: A velencei barocchetto festészete. Bpest 1929.
9. Edvi Illés Gyula: Az esztergomi főszékesegyház, 1822—1869. Bp. 1929.
10. Biró Béla: Kovács Mihály, 1818—1892. Bpest 1930.
11. Rácz Ilona: Az olasz manierista festészet. Bpest 1930.
12. Marczievicz Ezsébet: A pesti Ferenciek terének kútpályázata. Adatok a pesti szobrászat történetéhez a XIX. század elején. Bp. 1931.
13. Kopp Jenő: Borsos József, 1821—1883. Pécs 1931.
14. Biró József: Nagyvárad barokk és neoklasszikus művészeti emlékei. Budapest 1932.
15. Móricz Virág: A bártfai Szt. Egyed templom szárnyasoltárai. Bp. 1932.
16. Alcsuti Katalin: Donato Creti, bolognai festő, 1671—1749. Bp. 1932.
17. Balázs-Piri László: A magyar történeti festészet a XIX. száz. Bp. 1932.
18. Puskás Lajos: A magyar falfestés Árpádkori emlékei. Bp. 1932.
19. Benkő Gizella: Liezen-Mayer Sándor. Bp. 1932.
20. Stengl Marianne: Győr műemlékei. Győr 1932.
21. Csernyánszky Mária: Az esztergomi főszékesegyházi kincstár paramentumai. Bpest 1933.
22. ifj. Dercsényi Dezső: A somogyvári Szent Egyed apátság maradványai. Bpest 1934.
23. Ferdinandy Mihály: A honfoglaló magyarok művészi kulturájának nyomai a korai Árpádkorban. Bp. 1934.
24. Csabai István: Az erdélyi reneszánsz-művészet. Bp. 1934.
25. Voit Pál: Az egri főszékesegyház. Eger 1934.
26. Nagy Zoltán: A magyar litográfia története a XIX. száz. Bp. 1934.

27. Schanzer Mária: Mednyánszky. Bp. 1935.
28. László Gyula: Adatok az avarkori műipar ókeresztény kapcsolataihoz. Budapest, 1935.
29. Gerevich László: A kassai Szent Erzsébet templom szobrászata a XIV.—XVI. században. Budapest 1935.
30. Ernst Mihály: A dunántúli falfestés Árpádkori emlékei. Bp. 1935.
31. Takács Mária: Jankó János, 1833—1896. Bp. 1936.
32. Domanovszky György: Magyarország egyházi faépítészete. Beregmegye. Budapest 1936.
33. Grandpierre Edit: A kolozsvári Szent Mihály templom. Bp. 1936.
34. Molnár Ernő: A nagyjenő-tüskevári páloskolostor. Bp. 1936.
35. Szöllősi Magda: Alessandro Tiarini bolognai festő. Bp. 1936.
36. Rudnay Gyula: Warou Dániel körmöcbányai fővésnök, 1674—1729. Budapest 1936.
37. Dutka Mária: Esztergomi gobelinek. Bp. 1936.
38. Péter Kornélia: Marastoni Jakab, 1804—1860. Bp. 1936.
39. Szabó Ferenc: Borsod-megye Árpádkori templomai. Miskolc 1936.
40. Müller N. Béla: A budai-vizivárosi Szent Flórián kápolna. Bp. 1937.
41. Romhányi Károly: A magyar könyvkötés művészete a XVIII.—XIX. században. Budapest 1937.
42. Pálinkás László: Esztergom XVIII. száz. műv. emlékei. Bp. 1937.
43. Hunyady József: A magyar könyvkötés művészete a mohácsi vészig. Budapest 1937.
44. Zámborszky Ilona: A magyar országház. Bp. 1937.
45. Tölgyesy Felicia: A pozsonyi barokk-építészet. Bp. 1937.
46. Kalmár János: A magyar kard művészete. Bp. 1938.
47. Szekeres Margit: Jakobey Károly, 1826—1891. Bp. 1938.
48. Jendrassik Borbála: Szepes-vármegye középkori falképei. Bp. 1938.
49. H. Rapaics Judit: Ligeti Antal, 1823—1890. Bp. 1938.
50. Csánky Miklós: A szepesi és sárosi tábla képfest. 1460-ig. Bp. 1938.
51. Ruzicska Ilona: A herendi porcellán. Bp. 1938.
52. Supka Magdolna: A magyar úrihimzés. Bp. 1938.
53. Biró Ágnes: A XIX. század magyar festőnői. Bp. 1938.
54. Hubay Ilona: Missalia Hungarica. Bp. 1938.
55. Hlatky Mária: A magyar gyűrű. Bp. 1938.
56. B. Bakay Margit: Györgyi (Giergl) Alajos. Bp. 1938.
57. Homér Lajos: Benczur Gyula. Bp. 1938.
58. Turchányi Erzsébet: Molnár József 1821—1890. Bp. 1938.
59. Kádár Zoltán: Pannonia ókeresztény emlékeinek ikonográfiája. Budapest 1939.
60. Vernei-Kronberger Emil: Magyar középkori síremlékek. Bp. 1939.
61. Dénes Jenő: Kőrösfői-Kriesch Aladár. Bp. 1939.
62. Pewny Denise: Rippl-Rónai József. Bp. 1940.
63. Heincz Katalin: Hegedüs László 1870—1911. Bp. 1940.
64. M. Takács Marianna: A budavári Mátyás-templom. Bp. 1940.
65. Ambrózy György: A magyar csatakép. Bp. 1940.
66. Mőbius Izabella: Deák Ébner Lajos, 1850—1934. Bp. 1940.
67. Radocsay Dénes: Madarász Viktor, 1830—1917. Bp. 1941.

MŰVÉSZETI PANTHEON
SZERKESZTI PETROVICS ELEK

MADARÁSZ VIKTOR ÉLETE ÉS MŰVEI

IRTA
LYKA KÁROLY

15 KÉPPEL

BUDAPEST
A PANTHEON IRODALMI INTÉZET RT
KIADÁSA

MŰVÉSZETI PANTHEON

MADARÁSZ VIKTOR ÉLETE ÉS MŰVEI

IRTA
LYKA KÁROLY

15 KÉPPEL

BUDAPEST
A PANTHEON IRODALMI INTÉZET RÉSZVÉNYTÁRSASÁG KIADÁSA

„GLOBUS" NYOMDAI MŰINTÉZET R.-T. BUDAPEST, VI. ARADI-U. 8

I.

Madarász Viktort különös balsors kisérte végig müvészi pályáján. Mig teljében volt alkotó erejének : a közönség teljes felkészületlenséggel állott müvei előtt. Mikor pedig ugyanez a közönség lassankint beletanult abba, hogy müvészi szempontokból itélje meg képeit : ereje ellankadt s már árnyéka sem volt önmagának. Közben mintegy két évtizeden át pihentette ecsetjét. Ifjukorában nagy diadalokat ért meg, öreg korára szinte elfeledték. Ragyogó körben, a világ fővárosában élte legszebb éveit : utóbb a csak éppen alakulni készülő, még kisvárosias Pestre került, annak is legszélére, közel a Rákos homokjához. Müvész volt, aztán kereskedő lett, hogy végül ujra megkisértse a müvészetet. Élete tehát minden viszonylatban erőszakos és nagy zökkenésekkel volt tele. S ez természetesen visszahatott stilusára is, de nem csökkenti legjobb müveinek értékét, csak fejlődésének folyamatosságát tette lehetetlenné. Fájlalnunk kell a sors e durva játékát, mert Madarász tehetsége bizonyára uj szint juttatott volna müvészetünkbe kötetlen festőiségével.

Ennél az oknál fogva élete folyása kettősnek látszik : az egyik az emberé, a másik a müvészé. E kettő olykor szorosan összefonódik, mint egy dusrajzu szövet szines szálai, s ez esetben ritka harmóniában áll előttünk egy valóban tősgyökeres magyar aki szive indulata szerint alkot, — más esetben széjjelválik, a sors keze gondosan elpreparálja az embertől a müvészt s még azt sem engedi meg,

hogy véletlenül, szinte a tilosban egymásra bukkanjanak. Ez Madarász legszomorubb korszaka, a kéz már csak arra való, hogy szignálja a kereskedelmi rendeléseket s a papiros, amely előtte fekszik, kék-kockás, cégnyomásos üzleti levélpapiros : Madarász András ércáru-raktára, Budapest, V., Arany János-utca 31. szám.

Egy ily papirosra s ebben a korszakban jegyezte le számomra Madarász, az ember, Madarásznak, a müvésznek életrajzát. Röviden, majdnem számadás-stilusban :

„Születtem Csetneken, Gömörm. 1830 dec. 14-én, tanulmányaimat Iglón, Pécsett, hol szüleim laktak, Lőcsén és Pozsonyban végeztem.

1849—50-ben a 41-ik, később a 131-ik honvédzászlóaljaknál szolgáltam a világosi fegyverletételig.

1851-től 1856-ig a bécsi Akademia és Waldmüller Ferdinand magániskolája, azontul pedig a párisi École des Beaux Arts és Léon Cogniet tanitványa voltam.

1861-ben a párisi Salon Annuel kiállitásán aranyérmet kaptam magyar történeti tárgyu képekre.

1873-ban Bécsben a müvészek érmét.

1896-ban a milleniumi kiállitáson Zápolya Izabella régibb képemmel aranyérmet.

1870 elején Párisból Budapestre tettem át állandó lakásomat.

Ösmertebb magyar tárgyú képeim Hunyadi László, Kuruc és labanc, Thököly Imre, Zách Klára, Zápolya Izabella, Dózsa György népe, Dobozy, Bethlen Gábor és tudósai, Zrinyi Ilona, Báthory Erzsébet, Zrinyi és Frangepán, Az utolsó Zrinyi, Az ónodi országgyülés, Petőfi.

Más tárgyu képeim közül egy Krisztust az Olajfák hegyén Eugenia császárné vette meg a párisi Salonban.

Évek óta, körülmények folytán rézgyáriparral foglalkozom mint fentebbi cég tulajdonosa.“

Ez az életrajz-vázlat — amelybe nyilván tollhiba folytán került az 1849—50 évszám, — egy gazdagon megindult művészélet hézagos foglalata. Sovány tartalomjegyzéke egy értékes könyvnek : igyekezni fogunk ennek utmutatása mellett a legszebb fejezeteiben lapozgatni.

II.

Az ifju Madarász, bár korán kedvet kapott a müvészethez, — more patrio — jogi tanulmányokra volt kénytelen magát adni. Nemesember fia mi egyébhez foghatott akkortájt ? Pedig atyja, András, éppen nem volt elfogult a kor kivánalmaival szemben, hisz maga is fölcserélte a csöndesen pipázó kúria-életet a tevékeny vállalkozó munkájával. Csetneken vashámort örökölt s felismerve a pécsi kőszénbányák jelentőségét, Pécsett megalapitotta a Csetnek—pécsi Vasgyár Társulatot 1845-ben, utóbb ugyancsak Pécsett gépgyárat is : a vasat Gömörből hozta, a szenet csaknem ingyen kapta Pécsett. De gyakorlati gondolkodású ember lévén, nyilván bizonytalan életpályának minősitette a festészetet, fiával tehát mindenekelőtt jogi tanulmányokat végeztetett. Ezeket hirtelenül megakasztotta a szabadságharc. Az ifjú honvédnek nem nagy volt a hadiszerencséje : „szolgáltam a világosi fegyverletételig, voltam fogoly a horvátoknál, a muszkánál, a németeknél — ez csak nem dicsőséges karriér !“ — mondta ő maga.

Világos után patvaristáskodott a pécsi államügyésznél. Nem volt valami sok dolga : kedvére foglalkozhatott tehát a rajzolással, festéssel, amiben az első utmutatásokat Pósa Gusztávtól kapta. Ez volt az első lépés a müvészet felé.

Pósa fiatal ember volt, mintegy öt évvel idősebb a jogász-tanitványánál, de megjárta a müncheni akadémiát s volt köze a bécsi müvészekhez is (egyik tanulmányfejét megvásárolta Bécsben Amerling). Bizonyára az ő befolyásának tulajdonitható, hogy Madarász félévi patvaristásko-

dás után végleg bucsut mondott a jognak s Bécsbe ment, festést tanulni.

Ettől fogva tanulmányainak menete hasonlitott a legtöbb korabeli tehetséges kezdőéhez. Az első lépés a bécsi akadémia s az első eredmény: elégedetlenség az akadémiával. Négy év mulva Párisba kerül: szintén a hivatalos akadémiába, az École des Beaux Arts-ba, de csakhamar elégedetlenné válik ott is. Bécsben Waldmüller magániskolájába, Párisban Léon Cogniet mühelyébe menekült a hivatalos sablon elől, amelyet függetlenségre vágyó természete nem tudott elfogadni s amely oly kevés müvészi tartalmat adott, oly kevés hitet tudott élesztení. Cognietnél azonban jól érezte magát, az öreg mester jobban megérezte a kor érzületét s maga is eltávolodva az akadémiáktól, szivesen látta tanitványainál a fiatal erő és lendület elébuzgását, bármily szigoruan követelte is a komoly tanulmányt.

Igy vált Madarász Viktor festővé. S most mint ilyent fogjuk fejlődésében nyomon követni.

III.

Madarász tehetségét semmi sem jellemzi feltünőbben, mint hogy mindjárt első müveiben egyenest rátalált önmagára s valóban annak adott hangot, ami bensőjében élt. Nem kezdte utánzással, átvétellel, nem keresgélt, nem kisérletezett.

Képeinek zsengéje Bécsben, Párisban született meg. De nem Bécs, nem Páris érzésvilága, eszejárása az, amely e müveiből szól. A nyelv ugyan a kor nyelve, de az érzület az övé. Ha nem Páris sima parkettjén él, hanem Kecskemét rögein s ha ereje darabosabb : Katona József lelkét vélnők látni most meginduló kompozicióin.

Éppen ezért egészen más, mint azon korbeli összes többi festőnk, akiknek egyikével sem tart még csak formai atyafiságot sem.

Már abban is különvált mindjárt pályájának kezdetén magyar pályatársaitól, hogy e nagy világon mi kötötte le érdeklődését. S különvált abban is, hogy minő festői eszközökkel és céllal alakitotta képeit.

Első, még Bécsben készült kompozicióját a Kuruc és labanc, életnagyságu alakokból komponált nagyméretü kép. Utána következett 1856-ban a Bujdosó álma. Egy évvel rá a Zrinyi Péter a fogságban, 1859-ben Zrinyi Ilona a vizsgálóbiró előtt és Hunyadi László siratása. 1860-ban elkészült a Zách Klára is, négy évvel utóbb a Zrinyi és Frangepán. 1868-ból való a Dózsa népe. Ezzel felsoroltuk külföldön készült fontosabb munkáit, éppen azokat, amelyek leginkább jellemzik őt.

Ebből az áttekintésből azt az egyszerü következtetést

lehetne levonni, hogy Madarász Viktor az ötvenes évek magyar történeti festőinek ismert csoportjába tartozik. A müvek maguk azonban éppen ettől a csoporttól választják el öt a leghatározottabban s éppen e csoporttal szemben biztositanak neki külön helyet, még pedig messze amazok fölött.

Az ötvenes években főképen Kiss Bálint, Kovács Mihály, Vizkelety Béla, Orlai Soma, Than Mór, Molnár József magyar történelmi tárgyu képei jelentették nálunk a históriás festés non plus ultráját. Meg kell adni: e festők szorgalmasan lapozgatták multunk könyveit s Fessler vaskos köteteibe elmélyedve, ki-kiszedtek a ragyogó multból egy királyi gesztust, egy hősi bukást, az erénynek valamely magasztos példáját. A közönség erkölcsi tanulságokat kapott históriai alapon, történeti jelmezekben. De mindig a preceptor hangján s mindig a Múzsa hozzájárulása nélkül. E nagy vásznak száraz tanköltemények voltak, az eposz álruhájában. Mert minden részükön megérzik, hogy a szerző szive melegének, képzeletének édeskevés köze van a tudományos alapon megszerkesztett és szakszerüen végrehajtott müvekhez. Feladatot oldottak meg, ahelyett, hogy szivüknek legmélyebb rekeszéből elévonták volna a legszentebb titkot. Hát hiszen igaz, történetet festettek ők is, de ugy, ahogy bármi mást is festhettek volna. Sisak, vért, buzogány, elesett hős, csapásra emelkedő kar: végig csupa csendélet, igen elmerülő gonddal összeállitva s megfestve, az utolsó gombig, a gomb fényéig, e fény árnyékáig, azzal a becsületes flegmával, amellyel az ember megfest egy tucat almát. A gond, amellyel a fegyver és ruha korszerüségére törekszenek, elviszi őket a muzeumi látlelet statisztikai szárazságáig. Than kivételével, aki minden akademikussága ellenére mégis kiemelkedik e sorból, egyebet nem is kivánhatunk e szerény tehetségektől, akik tisztességgel iparkodtak

feljutni a legmagasabb csúcsra, de tekintetük csak a legközelebbi dombig volt képes felérni; ők valóban a legjobbat akarták s fáradságot nem kímélve festettek, csak éppen nem születtek arra, hogy vásznaikon ujjáteremtsék a történelmet.

E derék, de szürke didaktikusok körébe, akik — költeményt akarván faragni, éppen elérkeztek a verslábak rejtelmeihez — nos, e tanárok körébe váratlanul betoppan a költő, akit egészen más inditékok hajtanak arra, hogy belemarkoljon a kobozba.

Madarász ugyanis azt és csakis azt festette, ami mélyen belefészkelte magát a szivébe, ami álmatlanná tette éjszakáit, ami egész eszejárását irányitotta. Bánatának, szenvedéseinek serlegéből merész kézzel loccsantotta a bor vérét az asztalra, amely körül amazok könyvek fölé hajolva, filológiai alapon kerestek témát.

A téma valóban más, egészen más módon született meg Madarászban.

Ő még látta Széchenyit, látta Kossuthot és Petőfit. Mint gyermek hallgatta a toborzót s piros arccal, lázas szemmel szaladt a sorozóbizottsághoz, amikor hordók tetejéről népszónokok rikoltották el a tömegek feje fölött: veszélyben a haza! Elpityeredett, amikor véznasága miatt nem akarták honvéddé fogadni; a gyermeki lelkesség e naiv kitörése meglágyitotta a katona-orvos szivét. Igy került a honvédek őrtüze, ágyuk tüze, szenvedések tüze mellé. Talpig forradalmi magyarnak érezte magát, lázadónak, aki fegyvert fog egy idegen hatalom ellen, amely elnyomja a magyart.

Igy, s nem Fessleren át került Madarász a magyar történelem nagy bújának ismeretéhez. S belejutott a jogtalanság és jog, az igazságtalanság és igazság, bün és erény összevissza gyúrt, együvé ötvözött égető-ragyogó lávájába,

amit történetnek nevezünk. Egyszer aztán kihullott a markából a kard s a marok most már csak ökölbe szorulhatott, dacosan, keményen, ahogy szenvedélyes szive diktálta.

Ezt s nem Fessler históriáját festette ezentul. Mert ezt vitte magával emlékül Bécsbe, Párisba, ez volt az a hazai kisértet, amely messze idegenben megjelent álmaiban.

Tekintsük meg képeinek cimét : csupa magyar „lázadó" az, akiket megfest. Különböző korok rebellisei, akik fölkeltek az elnyomó hatalom ellen. Zrinyi Péter vagy Zách Felicián a jó Kiss Bálintnak téma lehetett : Madarásznak élmény volt. „Lázadó" volt ő is, testvére amazoknak, lelke tele volt ugyanazzal a keserüséggel, amely Thökölyt bántotta, azzal a kemény elszántsággal, amely Zrinyi homlokán ül, azzal az indulattal, amely Zách karját mozgatja. Ezek az ő számára nem voltak szimpla lélektani tanulmányok vagy megfigyelendő gesztusok, hanem hús az ő húsából, vér az ő véréből. A Bach-korszak elkeseredett lázadója végig festette a magyar történelem összes nagy rebelliseit, tömlöcben, bitófán, hóhér palástja alatt. Őket zárta a szivébe. S mikor a véletlen az ő számára jó összeköttetést teremtett a párisi udvarral, nem másra, csak egy „rebellis"-nek, Rákóczi naplójának felkutatására használta fel azt.

Látnivaló, hogy nála egészen más okból, más forrásból születik meg a történelmi kép, mint az ötvenes évekbeli hazai kortársainál. Madarászról, mivelhogy valóban a maga lelkét tárja elénk minden fájdalmával, indulatával, keserüségével, bizonyára elmondhatjuk, hogy költő. És megvolt kifejező tehetsége is. Ebben a tekintetben a történeti festők ama fönt pedzett csoportjával össze sem mérhető, annyira fölényes.

Mert amazok tudása eltanult akademikus tudás, amelyet ők maguk nem toldhattak meg uj értékkel. Hü tanitványok voltak, akik esküdtek mestereikre, de nem esküdtek

önmagukra. Valamennyinek előadására ránehezedik a bécsi akadémiának ólom-sulya és ólom-szine. Még az egyszerü, legszorosabb értelemben vett rajz is csupán megtanult módszerek érvényesitése ; nem az ujj, nem a kar mozdulatából, hanem a szabályból folyik. Nem volt ösztönük. A szin is megtanult szin s nem szemük élménye ; nem kifejező-eszköz, hanem kép-kellék. Rajzolás, festés, komponálás közben sohasem jutottak tul a metodikán.

Igaz, hogy Madarász is megjárta Bécset, de az odavaló akadémiai emlékeket sikerült nyomtalanul leráznia. Sem rajzában, sem szinében, sem a képei organizálásában nincs bécsi elem. Ez már magában véve is nagy előny, de erő, elszántság s festő-ösztön kellett az eléréséhez.

Párisban sem vont le metodikai utravalót a neki tetsző mesterekből. Mert tanitója, Cogniet, vele összemérve sokkalta szinpadiasabb, hidegebb, patétikusabb, a nagy Delacroix pedig sokkalta csapongóbb. A fiatal magyar velük szemben inkább a komor erő visszafojtottságát s legjobb darabjaiban erősebb tárgyiassága által is eltér. Keményebb az alakjainak kiállása. A szin örömünnepe helyett a szin gyásza ül a képein. Nem utánozza tehát azokat sem, akiket szeretett és igen nagyra tartott, sőt adott esetben másolt is ; csak okult rajtuk. Ez is a tehetség jele.

IV.

Olyan vonásokra mutattunk, amelyek elkülönitik Madarászt másoktól. Meg kell most felelnünk arra a kérdésre, hogy tehát minő volt ő maga. Mert ezzel egyuttal jellemezhetjük stilusát is.

Azt hisszük, erre a kérdésre leghivebben fő-müve felel, Hunyadi László siratása, amely minden jellemvonását mintegy egyesiti s tehetsége viruló-korából való, 1859-ből.

A mü ezernyi reprodukcióban terjedt el s közismert. Cimének hallatára bizonyára mindenki maga előtt látja a budai templom belsejét, amelynek gótikus ablakain beül az éjszaka. De a tompa, alaktalan szürkeséget élesen megtöri a gyertyafény s rávilágit egy drámára, amilyeneket csak elmult századok ismernek. Madarász az oltár elé, a földre odafestette Hunyadi László holttestét. Végig leboritotta fehér lepellel, a nyak táján láthatók a hóhér munkájának véres nyomai. S a homályból két nő alakja bontakozik ki : a gyászbaborult anya képe, amint fia lábánál térdre rogyva, önmegadón hajtja le fejét, a másik az ifjú menyasszony. Reszkető keze elényul a sötétből s koszorut helyez jegyese holttestére. A gyertya rőt fényénél megpillantjuk arcát : elszörnyüködés és eszelős fájdalom üli azt meg.

Hunyadi László tragédiája oly vizióvá alakulva kerül itt elénk, amely rögtön világos, azonnal meggyőz és illuziót kelt. Tulajdonságok, amelyeket hiába keresnénk honfitársainak egykoru képein. Ő az első, aki ily elemeket visz festményeibe.

Ha kép-alakitását, előadását taglaljuk, ujabb eltérések kötik le figyelmünket. Elsősorban a szerelmény nagy egyszerüsége. Csak éppen a legszükségesebb alakok, minden gazdagitó, szemet szórakoztató disz nélkül. Komor tömondatok, sallang hijján. A magyarázó mellékalakok, amelyek e korban a kompozició formális épitő-alkatrészeinek szerepét is szokták vállalni, elmaradtak. Azért nem is formális, nem kötött a kompozició. Minden csak a dráma pillanatának hangsulyozását szolgálja. E hangsúly erélyes, kemény, majdnem rideg-erejü ellentéteken épül. Két merev függélyes fehér vonalat ir a homályba a két magas gyertya. S egy vizszintest a fehér lepel boritotta holttest. A környezet mély homálya s e fehér foltok izgató ellentétbe kerülnek s rögtön megragadják a képzeletet. A sötétnek és világosnak összecsattanása egy nagy mesternek, Rembrandtnak kezén, már megizleltette az emberiséggel a maga erejét. Madarász e képén azonban nem beszélhetünk Rembrandt-emlékekről. Mert a németalföldi óriás hatalmas marokkal egymásba gyurta e két elemet s azok általjárják egymást, gyakran elemésztve a szint, leggyakrabban széjjelrepesztve, egészen hatályon kivül helyezve a plasztikai formát. Madarász a maga céljához mérten csak ellentétbe állitja e kettőt, ugy hogy szinte farkasszemet néznek egymással, izgató feszültséggel. Ez okból nála nincs szó a plasztikai forma elpusztitásáról. Ellenkezőleg : a fényt itt arra is kormányozza, hogy végig utánarajzolja finom árnyékvonalak révén a fehér lepel alatt nyugvó holttest formáit, a koszorú remegését pedig az alatta táncoló vetett árnyék hangsúlyozza. Hasonló képzeletfoglalkoztató ellentétek a magas gyertya, a hosszu pallos, azután a padló kőkockáinak, végül az oltárnak merev, egyenes vonalai és élettelen geometriája s a két fájdalomtól vonagló nő silhouetteje. Keményen, dacosan kerülnek ezek az elemek egymás mellé. Nem egyensúlyzásra való tö-

rekvés ez a klasszikus kompozició értelmében, amelyet fölhigitva adagoltak az akadémiák, hanem egy adott intenziv hatás elérésére irányuló cselekvés. A nyugalomba ringatás éppenséggel nem lehetett a célja egy olyan lelkületü művésznek, mint aminő Madarász volt.

Hogy mennyire nem átvett sablón volt a kép ily szokatlan alakitása, az kitünik onnan, hogy Madarász ezt a kifejező módot csak éppen ezen az egy képén vette igénybe, amelyen a negyvennyolcas magyar interpretál egy királyi esküt.

Gondoljuk meg, hogy mindez 1859-ben történt s gondoljunk Madarász pest-budai és bécsi pályatársaira, akik szintén a történelem körül fáradoztak. Köztük valóban társtalannak fog feltünni törekvéseiben, megoldásaiban. Az utóbbiban főként kompoziciójának szabad kötetlensége, festőisége révén.

V.

1859-ben készült Madarásznak egy másik, szintén közismert képe is: Zrinyi Ilona a vizsgálóbiró előtt. Mig Hunyadi siratásán a szinnek alig van szerepe, ami csak növeli a dráma komorságát, addig ezen lokális szinek formájában szóhoz jut ez az elem is. Csakhogy sokszorosan erőteljesebb hangon, mint a legtöbb tul-temperált egykoru történeti képen. Erejét sok helyütt pasztózus festéssel fokozza, sok helyütt az anyag-éreztetés céljára használja fel. Madarász egy ujabb „lázadót" vitt itt a közönség elé, a büszke magyar asszonyt, aki a nyers erővel szemben a méltóság hatalmát érezteti. A nehéz, vasba öltözött tisztek s egy törékeny asszony és két gyermeke valóban az elnyomatás korszakát szimbolizálhatta. Madarász azonban nem szimbolumot: megragadó valóságot, a valóság illusióját kivánta adni s ha a megoldás itt nem történik oly kevés eszközzel, mint a Hunyadi László siratásán, ennek oka a tárgy természetében rejlik. A többféle alak azonban erőteljes jellemzésre ad alkalmat s Madarász élt is az alkalommal. A durva katona, a ravasz pap, az aljas áruló s a büszke gyászos asszony egyénités dolgában messze túlszárnyalt mindent, amit ily irány ban Pest-Budán láthattak az emberek.

A fiatal mesternek azonban éppen ezekkel a képekkel, amelyekhez a Zách Klára is járult, egy a pestinél, bécsinél sokkal előkelőbb fórumnak, Páris müvész-világának verdiktjét is alkalma volt megösmernie. Alighogy elkészültek, kiállitotta őket a párisi Salonban s aranyérmet kapott. Ez 1861-ben történt. „Nem akarok dicsekedni — mondta Ma-

darász egy irónak — de én voltam az első művész, nemcsak Magyarországon, de a monarchiában, akit ez a különös kitüntetés ért. És ez a siker egyszerre ismertté tett engem Párisban, bejutottam a legelőkelőbb társaságokba. Akkor hivott meg magához Neuillybe a leghiresebb francia kritikus, Théophile Gautier. Az a Neuillybe töltött délután egy káprázatosan szép kört nyitott meg előttem. Minden csütörtökön hivatalos voltam a neuillyi konzulhoz, ahol Páris irodalmi és művészi kiválóságai találkoznak."

Három évvel e siker után, 1864-ben, fejezte be a Zrinyi és Frangepán-t. Két ujabb magyar „lázadó", akik, vasra verve, utolsó órájukat élik. Mert a háttér egyik sarkában már ott a bizottság a halálos itélettel, a papokkal. Bágyadtan szürődik be a világosság a bécsujhelyi siralomhaz csucsives ablakán s bágyadttá fokozza le a brokát, prém, selyem szinét. Lankadtan, lemondón tekint maga elé Frangepán, dus hajának szőkesége szinte összeolvad a szürke levegővel. Minden erő és erély Zrinyiben összpontosul. Kemény élbe állitott feje, sötét haja, erélyes homloka, karjának határozott s épp oly erélyes mozdulata egy pillanat alatt kétségtelenné teszi a helyzetet. Nem a kornak csoportfüző, formális kompoziciójában, hanem a dráma illuziót keltő beállításában kerülnek szemünk elé ezek az alakok. A lefokozott világitásban a megfestés kissé simább, ha ezt a pszichológia nyelvén akarnók jellemezni, azt mondhatnók : a Hunyadiban több a dac, a Zrinyiben több a bánat. Itt is, ott is egészen Madarász lelke szól hozzánk, alakjai őt magát adják, a hangulat az ő hangulata.

Ujra hangsulyozni szeretnők, hogy a kompoziciók formai kötetlensége kiri a bécs—pest-budai képek akadémikus kötöttségéből : festőiek, tehát inkább a képzeletet, mint az észt foglalkoztatják. Ez a mesternek egyik alapsajátsága, amely olykor esetleg tulságba viszi (Petőfi), legtöbbször

azonban oly frisseséget juttat képeire, amelyet egykoru hazai pályatársainál hiába keresünk. Ez a frisseség kiárad legszerencsésebb arcképeire, arcképtanulmányaira is, amelyek közül főkép három válik ki, egy Zrinyihez még Párisban készült tanulmányfej (1858), a még szintén Párisban festett Thierry (1864), végül első felesége arcképe (1871). Az elsőn a nagyerélyü és nagyon egyszerü festés, csaknem monumentális szélesség, a másodikon az ez időben szokatlan meglepő jellemzés s a szin frissesége, az utolsón a ritka lelkes tekintet köti le érdeklődésünket. Ezekben is páratlanul áll akkori magyar kortársai közt.

Még párisi keltü az a képe, amely Teleki Blankának és Leövey Klárának kufsteini fogságát mutatja, továbbá a Dózsa népe, oly témák, amelyek egészen beleillenek a „lázadó"-ciklusba, végül a Dobozi. Az eddig felsorolt képek legtöbbje s a még később megfestettek egy része is nem csupán a bánatos vagy tragikus tárgy révén tart egymással rokonságot, hanem azzal is, hogy e kompoziciókat többnyire a börtön sötétje, az éj kisérteties holdfénye, a lenyugvó nap fanyarul vigasztalan tónusai ülik meg : a Dobozin alkonyat, a Bujdosó álmán éj, Dózsa népén éj, holdvilággal, a Petőfin alkony, a Zrinyi Péter fogságán komor sötétség, a Csikósokon éj, a kései Pásztortüzön az est hangulata terül el. S ez az est, ez az alkony nem a korabeli édeskés, rózsás alkony, hanem heves, kemény, rőt fények szaggatják meg az eget, vagy fulladtan borul a homály a szcénára. A világitás mindig erősen hangsúlyzott, illuziót keltő, a képzeletet foglalkoztató.

A stilust, amelyet magának Madarász Párisban épiteni kezdett, nem az jellemzi, mintha a képalakitás problémáira vetette volna a fő-sulyt, mintha a festészet számára uj oldalról kivánta volna a nagy világot felfedezni. Valóban, a Szinyeiek véréből nem volt benne semmi sem. Egy Courbet törekvései egészen idegenek lehettek számára. A saját lelkén

könnyitett festésével, benne inkább az köt le, hogy miképen ragadta meg a képet, semmint az, hogy minő festői nyelven szólal meg. Nem ujitó az art pour l'art értelmében, hanem saját magát kifejező, szüntelenül saját érzésvilágának mását adó festő.

Madarász 1870-ben ismerőseinek biztatására s talán számolva a kitörő háboruval, otthagyta Párist és Pestre költözött.

Ezzel pályafutásának fontos fordulójához érkezett. Bezárul egy korszak, amely friss tanulmányokkal, hirtelen sikerekkel volt teljes. Megkapta az aranyérmet, ami messzeföldre szóló eset volt akkor. Eugénia megvásárolta egy feszület-képét. Szabadon s akadálytalanul élhetett hangulatainak : elmerülhetett Rákóczi eredeti naplójának olvasásába, festhette a neki drága magyar szabadsághősöket s tehette ezt egy ragyogó kultura közepette, a kor vezető elméinek társaságában. Ebből a körből, ilyen emlékekkel megtelve került haza.

VI.

Pest ebben az időben készült Budapestté átalakulni. Az egykori német nyárspolgár-városból életkedvtől duzzadó, vállalkozó szellemü főváros lett. Pest tul volt a kiegyezésen, tul a Bach-korszakon : senki sem gondolt itt a közelmultra, mindenki a jelen örömeinek, a közel jövő terveinek élt, Éppen Pesten felejtették el az emberek a leggyorsabban azt a temérdek keservet és gyászt, amely ott még pár évvel előbb úr volt s amelynek érzete, hangulata Madarász múzsájául szegődött, mig Párisban lakott. Ezt a hangulatot már nem találta meg a kamasz-kedvü Pesten, legfeljebb egy pár elvonult öreg kuruc lelkében, akikre azonban mint elmaradt emberekre tekintett a fürge éltü közvélemény. A pesti emberek ezt az érzést átutalták a történetiróknak ; ami Madarásznak Párisban élő szenzáció volt, azt itt muzeális ereklyévé semlegesitették. Valóban, Pesten más volt a hangulat, mint a grosboisi kolostorban, mint a bécsujhelyi, kufsteini börtönben.

Madarász visszaemlékezhetett arra, hogy ugyanezen városban, a már ódonnak ható Diana-fürdőben kiállitotta 1856-ban a Bujdosó álmá-t s hogy akkor személyesen kellett a félelmes Prottmannál kijárnia a placet-et. Ez az emlék most anachronizmussá vált, szinte lehetetlenné avult. Ezzel azonban sok más egyébb is elavult, elváltozott. Alig nyolc éve, hogy ugyanitt kiállitotta a Kuruc és labanc-ot s az emberek akkor megértették, ha nem is a festését, legalább a célzatát. Mindez félig-meddig közömbössé vált. Kurucokkal, bujdosókkal, rebellisekkel telivér pesti ember nem sokat tö-

rődött, a téma nem gyujtott. Semmi sem jellemzőbb, minthogy az első feladat, amelyet a magyar királyi kormány a Párisból visszatért művésznek juttatott, Bethlen Gábor volt, tudósai körében. A kormány 1872-ben bizta meg őt e pályanyertes vázlatának megfestésével, 3000 frt tiszteletdij mellett. Meg kellett tehát festenie a jó uralkodót, a kitünő fejedelmet, neki, aki eddig összeesküvőket, forradalmárokat, lázadókat festett szive teljes részvétével. A szabadság drámái helyett csöndes tudósok santa conversazione-jét, hóhér, pallos, bitófa, börtön helyett fejedelem-dicsőitő tableaut. Ezt a képet a Kuruc és labanc-tól éppen egy évtized választotta el. Madarászra nézve egy egész világ.

Hét évre rá egy másik ily csöndeshangu história született meg az uj környezet sugallatára : a Zápolya Izabella. A kép csaknem idill számba megy párisi alkotásai mellett. De legalább alkalmat adott arra, hogy pártjára álljon a töröknek, akit az egykori honvéd kivánatosabb gazdának minősitett az osztráknál.

Ezek a müvei (s még néhány ez évtizedből való képe) nem egyenranguak a párisiakkal. Látnivaló, hogy szerzőjük nincs egészen az elemében. Más az életrendje, más a környezete, más a közhangulat : az idő is nagyon változott. Közben pedig oly dolgok is történtek vele, amelyek éppen nem növelhették benne a müvészi alkotás energiáját.

VII.

Pestre jövet Madarász még mütermet sem talált. Kis ideig a Tudományos Akadémiának egy kölcsönkapott termében zsellérkedett. Hogy legyen hol dolgoznia, mütermes villát épitett magának a városon kivül, a Városligeti Fasorban : az első pesti igazi festő-mütermet. Ily vesződségek közepette hirtelen csapás érte : 1873-ban meghalt az atyja, a pécs—csetneki gyárak lelke. Az örökség, amely a festőre szállott, nem volt jelentéktelen, de nem volt jelentéktelen annak adminisztrálása sem. Bánya, gyár, ércáru-üzlet, — kire bizza ?

Mig e problémákkal vesződött — amilyeneket Párisban nem ismert — nagy csalódások érték. 1873-ban lejárt a magyar kormány történelmi festmény-pályázata. Madarász ezen résztvett egy vázlattal, amelynek tárgya talán még párisi napjainak egyikén juthatott eszébe : Hunyadi Mátyást festette meg a prágai fogságban. Most tehát ujra oly tárgyhoz nyult, amely hütlen királyról, börtönről, elnyomásról szól. A pályamüvet hidegen fogadták. A müvészeti kritika korlátlan ura akkor Keleti Gusztáv volt s Keleti e müvet „gyarló kisérlet"-nek minősitette, amelynek láttára „keserü humort érzett". Egy évvel rá ugyanez a kritikus a legfanyarabbul ir ugyancsak Madarásznak Eötvös-arcképéről. Madarászt meglephette ez az állásfoglalás, ilyesmi Párisban nem történt vele. Ujra eszébe juthatott a párisi szellemi arisztokraciának az a fényes köre, amely Gauthier csütörtöki fogadó-napjain egészen másként minősitette müvészetét. Pályatársai sem törődtek vele sokat. A közönség sem. Körülbelül elszigeteltnek, sőt fölöslegesnek érezhette magát.

1886-ban, 1896-ban még kiállitott a Mücsarnokban, de nem uj, hanem régi képeket : a Zrinyi és Frangepánt, az Izabellát. Ecsetje pihent. Lassan átvedlett ércáru-kereskedővé. Most már jobban beleilleszkedhetett volna az uj Budapestbe, ha — kereskedőnek született volna. Ehhez azonban nem volt tehetsége. Eluszott a gyár, az üzlet, a vagyon, eluszott husz év. S az élet, a megélhetés volt az, ami nagykésőn, hajlott öregkorában ujra visszahajtotta az ecsethez.

Madarász esete, mutatis mutandis, körülbelül Szinyei-Merse Pál esete. Kortársainak egyike-másika utóbb engesztelő magyarázatát kereste e szomoru müvész-sorsnak. S egyikük-másikuk abban vélte hatástalanságának igazi okát megtalálni, hogy Madarász a francia iskolát képviselte, holott közönségünk és kritikánk akkor teljesen német iskolázottságu volt. Ez a kényelmesnek látszó közvetitő magyarázat azonban, jól megfontolva, sulyos vádat jelent az akkori pesti közizlés ellen. Mert hisz a müvészeti értékelésnek nem lehet kulcsa az ehhez vagy ahhoz az iskolához való tartozás. Mi inkább azt hisszük, hogy Budapesten nem értették meg Madarász müvészi intencióit. Ezzel nem tompitottuk ugyan a vád élét, de talán közelebb jutottunk az igazsághoz. A kérdés nemcsak azért foglalkoztat minket, mert fájdalmas dolog egy müvész-tehetség elvetélését látni, hanem azért is, mert e veszteség révén a sors jelentékeny értéktől fosztotta meg képirásunkat. Madarász valóban más volt, mint egykorú magyar pályatársai, a sorból való kiállása tehát ürt jelent müvészetünkben. Kötetlen festőisége nemcsak meggazdagitja képirásunk kincstárát oly elemmel, amely abból akkor még hiányzott, hanem rokon-tehetségekre sarkalló hatást is gyakorolhatott volna. Miután pályája első harmadában elszigetelve, távol tőlünk müködött, a második harmadában pedig pihent az ecsetje : ily hatást nem gyakorol-

hatott senkire s ennélfogva egészen kiesik képirásunk fejlődéstörténetéből, amit értékveszteségnek tartunk.

Hátra van pályájának harmadik harmada, a zimankós ősz ideje, amelyet szegényen, ujra zsellérkedve, ujra ecsettel a kezében élt át. Lelke fiatalos még, de a kéz elöregedett. Kései munkái nem is mérhetők össze igazságosan a párisi képekkel. Néha, itt-ott még felfülelünk egy régi dal visszhangjára, de a visszhang nem érces többé. A messzi multra gondolunk a Koldus sirja láttára. Ez a szelid elégia talán legszebb adománya a festő-aggastyánnak.

Magyarország számos arany-medáliáiból csak nagykésőn, a millenáris aranyeső alkalmával, 1896-ban jutott az ő számára egy, annál több szép szónoklattal üdvözölték 1910-ben, nyolcvanadik születésnapján. Hét évre rá, 1917 január 10-én csöndesen meghalt Budapesten.

Önarckép (1863.)
(Ernst-Muzeum, Budapest.)

Tanulmány Zrinyi Miklóshoz (1858.)
(O. M. Szépművészeti Muzeum.)

Vázlat a „Hunyadi László siratása" c. képhez (1859.)
(Ernst-Muzeum, Budapest.)

Hunyadi László siratása (1859.)
(O. M. Szépművészeti Muzeum.)

Zrinyi Ilona a vizsgálóbiró előtt (1859.)
(O. M. Szépmüvészeti Muzeum.)

Zách Klára (1860.)
(Magántulajdon)

Zrinyi Péter és Frangepán Kristóf (1864.)
(O. M. Szépművészeti Muzeum.)

Thierry Amade arcképe (1864.)
(A M. T. Akadémia letéte a Szépművészeti Muzeumban.)

Vázlat a „Gróf Telekj Blanka és Leövey Klára a fogságban" c. képhez (1867.)
(Ernst-Muzeum, Budapest.)

Dózsa György (1867 ?)
(Ernst-Muzeum, Budapest.)

Dózsa népe (1868.)
(A művész családjának tulajdona, Budapest.)

A művész első nejének arcképe (1871.)
(Kárpáthiné Madarász Adeline urnő tulajdona, Budapest.)

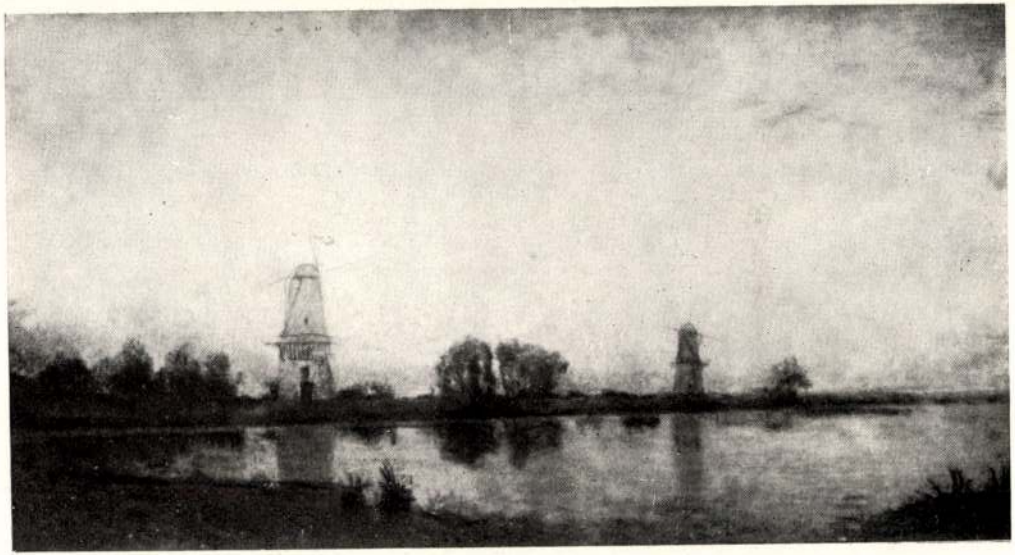

Tájkép szélmalmokkal.
(A művész családjának tulajdona, Budapest.)

Szilágyi Erzsébet V. Lászlótól fia szabadságát kéri (1873 ? Befejezetlen.)
(Ernst-Muzeum, Budapest.)

Akttanulmány (Krétarajz.)
(O. M. Szépművészeti Muzeum.)

A

MŰVÉSZETI PANTHEON

A RÉGI ÉS MODERN KÉPZŐMŰVÉSZET TÖRTÉNETÉNEK KÖRÉBE VÁGÓ MONOGRAFIÁK SOROZATA LESZ, AMELYEK VONZÓ ELŐADÁSBAN, DE EGYUTTAL KOMOLY SZAKSZERŰSÉGGEL FOGJÁK TÁJÉKOZTATNI AZ OLVASÓT MŰVÉSZEKRŐL, KOROKRÓL ÉS EGYES MŰVÉSZETI JELENSÉGEKRŐL. KÜLÖNÖS GONDOT FOG FORDITANI A MŰVÉSZETI PANTHEON A MAGYAR MŰVÉSZETRE.

A MŰVÉSZETI PANTHEON KÖTETEI GAZDAGON ILLUSZTRÁLVA JELENNEK MEG, VÁLTAKOZÓ TERJEDELEMBEN ÉS IDŐHÖZ NEM KÖTÖTT EGYMÁSUTÁNBAN

MEGJELENT

PHEIDIAS MŰVÉSZETE

IRTA: HEKLER ANTAL

¤

A MŰVÉSZETI PANTHEON

CIMŰ GYŰJTEMÉNYRŐL

SAJTÓ ALATT VAN

PETROVICS ELEK:

FERENCZY KÁROLY

¤

ELŐKÉSZÜLETBEN

HOFFMANN EDITH:

BARABÁS MIKLÓS

MELLER SIMON:

LIONARDO DA VINCI

¤

„BUDUS" BUDAPEST.

MŰVÉSZETI PANTHEON

MADARÁSZ VIKTOR ÉLETE ÉS MŰVEI

IRTA
LYKA KÁROLY

15 KÉPPEL

BUDAPEST

A PANTHEON IRODALMI INTÉZET RÉSZVÉNYTÁRSASÁG KIADÁSA

„GLOBUS" NYOMDAI MŰINTÉZET R.-T. BUDAPEST, VI. ARADI-U. 8

I.

Madarász Viktort különös balsors kisérte végig müvészi pályáján. Mig teljében volt alkotó erejének : a közönség teljes felkészületlenséggel állott müvei előtt. Mikor pedig ugyanez a közönség lassankint beletanult abba, hogy művészi szempontokból itélje meg képeit : ereje ellankadt s már árnyéka sem volt önmagának. Közben mintegy két évtizeden át pihentette ecsetjét. Ifjukorában nagy diadalokat ért meg, öreg korára szinte elfeledték. Ragyogó körben, a világ fővárosában élte legszebb éveit : utóbb a csak éppen alakulni készülő, még kisvárosias Pestre került, annak is legszélére, közel a Rákos homokjához. Müvész volt, aztán kereskedő lett, hogy végül ujra megkisértse a müvészetet. Élete tehát minden viszonylatban erőszakos és nagy zökkenésekkel volt tele. S ez természetesen visszahatott stilusára is, de nem csökkenti legjobb müveinek értékét, csak fejlődésének folyamatosságát tette lehetetlenné. Fájlalnunk kell a sors e durva játékát, mert Madarász tehetsége bizonyára uj szint juttatott volna müvészetünkbe kötetlen festőiségével.

Ennél az oknál fogva élete folyása kettősnek látszik : az egyik az emberé, a másik a müvészé. E kettő olykor szorosan összefonódik, mint egy dusrajzu szövet szines szálai, s ez esetben ritka harmóniában áll előttünk egy valóban tősgyökeres magyar aki szive indulata szerint alkot, — más esetben széjjelválik, a sors keze gondosan elpreparálja az embertől a müvészt s még azt sem engedi meg,

hogy véletlenül, szinte a tilosban egymásra bukkanjanak. Ez Madarász legszomorubb korszaka, a kéz már csak arra való, hogy szignálja a kereskedelmi rendeléseket s a papiros, amely előtte fekszik, kék-kockás, cégnyomásos üzleti levélpapiros : Madarász András ércáru-raktára, Budapest, V., Arany János-utca 31. szám.

Egy ily papirosra s ebben a korszakban jegyezte le számomra Madarász, az ember, Madarásznak, a müvésznek életrajzát. Röviden, majdnem számadás-stilusban :

„Születtem Csetneken, Gömörm. 1830 dec. 14-én, tanulmányaimat Iglón, Pécsett, hol szüleim laktak, Lőcsén és Pozsonyban végeztem.

1849—50-ben a 41-ik, később a 131-ik honvédzászlóaljaknál szolgáltam a világosi fegyverletételig.

1851-től 1856-ig a bécsi Akademia és Waldmüller Ferdinand magániskolája, azontul pedig a párisi École des Beaux Arts és Léon Cogniet tanitványa voltam.

1861-ben a párisi Salon Annuel kiállitásán aranyérmet kaptam magyar történeti tárgyu képekre.

1873-ban Bécsben a müvészek érmét.

1896-ban a milleniumi kiállitáson Zápolya Izabella régibb képemmel aranyérmet.

1870 elején Párisból Budapestre tettem át állandó lakásomat.

Ösmertebb magyar tárgyú képeim Hunyadi László, Kuruc és labanc, Thököly Imre, Zách Klára, Zápolya Izabella, Dózsa György népe, Dobozy, Bethlen Gábor és tudósai, Zrinyi Ilona, Báthory Erzsébet, Zrinyi és Frangepán, Az utolsó Zrinyi, Az ónodi országgyülés, Petőfi.

Más tárgyu képeim közül egy Krisztust az Olajfák hegyén Eugenia császárné vette meg a párisi Salonban.

Évek óta, körülmények folytán rézgyáriparral foglalkozom mint fentebbi cég tulajdonosa."

Ez az életrajz-vázlat — amelybe nyilván tollhiba folytán került az 1849—50 évszám, — egy gazdagon megindult művészélet hézagos foglalata. Sovány tartalomjegyzéke egy értékes könyvnek : igyekezni fogunk ennek utmutatása mellett a legszebb fejezeteiben lapozgatni.

II.

Az ifju Madarász, bár korán kedvet kapott a művészethez, — more patrio — jogi tanulmányokra volt kénytelen magát adni. Nemesember fia mi egyébhez foghatott akkortájt ? Pedig atyja, András, éppen nem volt elfogult a kor kivánalmaival szemben, hisz maga is fölcserélte a csöndesen pipázó kúria-életet a tevékeny vállalkozó munkájával. Csetneken vashámort örökölt s felismerve a pécsi kőszénbányák jelentőségét, Pécsett megalapitotta a Csetnek—pécsi Vasgyár Társulatot 1845-ben, utóbb ugyancsak Pécsett gépgyárat is : a vasat Gömörből hozta, a szenet csaknem ingyen kapta Pécsett. De gyakorlati gondolkodású ember lévén, nyilván bizonytalan életpályának minősitette a festészetet, fiával tehát mindenekelőtt jogi tanulmányokat végeztetett. Ezeket hirtelenül megakasztotta a szabadságharc. Az ifjú honvédnek nem nagy volt a hadiszerencséje : „szolgáltam a világosi fegyverletételig, voltam fogoly a horvátoknál, a muszkánál, a németeknél — ez csak nem dicsőséges karriér !“ — mondta ő maga.

Világos után patvaristáskodott a pécsi államügyésznél. Nem volt valami sok dolga : kedvére foglalkozhatott tehát a rajzolással, festéssel, amiben az első utmutatásokat Pósa Gusztávtól kapta. Ez volt az első lépés a művészet felé.

Pósa fiatal ember volt, mintegy öt évvel idősebb a jogász-tanitványánál, de megjárta a müncheni akadémiát s volt köze a bécsi művészekhez is (egyik tanulmányfejét megvásárolta Bécsben Amerling). Bizonyára az ő befolyásának tulajdonitható, hogy Madarász félévi patvaristásko-

dás után végleg bucsut mondott a jognak s Bécsbe ment, festést tanulni.

Ettől fogva tanulmányainak menete hasonlitott a legtöbb korabeli tehetséges kezdőéhez. Az első lépés a bécsi akadémia s az első eredmény: elégedetlenség az akadémiával. Négy év mulva Párisba kerül: szintén a hivatalos akadémiába, az École des Beaux Arts-ba, de csakhamar elégedetlenné válik ott is. Bécsben Waldmüller magániskolájába, Párisban Léon Cogniet mühelyébe menekült a hivatalos sablon elől, amelyet függetlenségre vágyó természete nem tudott elfogadni s amely oly kevés müvészi tartalmat adott, oly kevés hitet tudott élesztení. Cognietnél azonban jól érezte magát, az öreg mester jobban megérezte a kor érzületét s maga is eltávolodva az akadémiáktól, szivesen látta tanitványainál a fiatal erő és lendület elébuzgását, bármily szigoruan követelte is a komoly tanulmányt.

Igy vált Madarász Viktor festővé. S most mint ilyent fogjuk fejlődésében nyomon követni.

III.

Madarász tehetségét semmi sem jellemzi feltünőbben, mint hogy mindjárt első müveiben egyenest rátalált önmagára s valóban annak adott hangot, ami bensőjében élt. Nem kezdte utánzással, átvétellel, nem keresgélt, nem kisérletezett.

Képeinek zsengéje Bécsben, Párisban született meg. De nem Bécs, nem Páris érzésvilága, eszejárása az, amely e müveiből szól. A nyelv ugyan a kor nyelve, de az érzület az övé. Ha nem Páris sima parkettjén él, hanem Kecskemét rögein s ha ereje darabosabb : Katona József lelkét vélnők látni most meginduló kompozicióin.

Éppen ezért egészen más, mint azon korbeli összes többi festőnk, akiknek egyikével sem tart még csak formai atyafiságot sem.

Már abban is különvált mindjárt pályájának kezdetén magyar pályatársaitól, hogy e nagy világon mi kötötte le érdeklődését. S különvált abban is, hogy minő festői eszközökkel és céllal alakitotta képeit.

Első, még Bécsben készült kompoziciója a Kuruc és labanc, életnagyságu alakokból komponált nagyméretü kép. Utána következett 1856-ban a Bujdosó álma. Egy évvel rá a Zrinyi Péter a fogságban, 1859-ben Zrinyi Ilona a vizsgálóbiró előtt és Hunyadi László siratása. 1860-ban elkészült a Zách Klára is, négy évvel utóbb a Zrinyi és Frangepán. 1868-ból való a Dózsa népe. Ezzel felsoroltuk külföldön készült fontosabb munkáit, éppen azokat, amelyek leginkább jellemzik őt.

Ebből az áttekintésből azt az egyszerü következtetést

lehetne levonni, hogy Madarász Viktor az ötvenes évek magyar történeti festőinek ismert csoportjába tartozik. A müvek maguk azonban éppen ettől a csoporttól választják el őt a leghatározottabban s éppen e csoporttal szemben biztositanak neki külön helyet, még pedig messze amazok fölött.

Az ötvenes években főképen Kiss Bálint, Kovács Mihály, Vizkelety Béla, Orlai Soma, Than Mór, Molnár József magyar történelmi tárgyu képei jelentették nálunk a históriás festés non plus ultráját. Meg kell adni: e festők szorgalmasan lapozgatták multunk könyveit s Fessler vaskos köteteibe elmélyedve, ki-kiszedtek a ragyogó multból egy királyi gesztust, egy hősi bukást, az erénynek valamely magasztos példáját. A közönség erkölcsi tanulságokat kapott históriai alapon, történeti jelmezekben. De mindig a preceptor hangján s mindig a Múzsa hozzájárulása nélkül. E nagy vásznak száraz tanköltemények voltak, az eposz álruhájában. Mert minden részükön megérzik, hogy a szerző szive melegének, képzeletének édeskevés köze van a tudományos alapon megszerkesztett és szakszerüen végrehajtott müvekhez. Feladatot oldottak meg, ahelyett, hogy szivüknek legmélyebb rekeszéből elévonták volna a legszentebb titkot. Hát hiszen igaz, történetet festettek ők is, de ugy, ahogy bármi mást is festhettek volna. Sisak, vért, buzogány, elesett hős, csapásra emelkedő kar: végig csupa csendélet, igen elmerülő gonddal összeállitva s megfestve, az utolsó gombig, a gomb fényéig, e fény árnyékáig, azzal a becsületes flegmával, amellyel az ember megfest egy tucat almát. A gond, amellyel a fegyver és ruha korszerüségére törekszenek, elviszi őket a muzeumi látlelet statisztikai szárazságáig. Than kivételével, aki minden akademikussága ellenére mégis kiemelkedik e sorból, egyebet nem is kivánhatunk e szerény tehetségektől, akik tisztességgel iparkodtak

feljutni a legmagasabb csúcsra, de tekintetük csak a legközelebbi dombig volt képes felérni; ők valóban a legjobbat akarták s fáradságot nem kímélve festettek, csak éppen nem születtek arra, hogy vásznaikon ujjáteremtsék a történelmet.

E derék, de szürke didaktikusok körébe, akik — költeményt akarván faragni, éppen elérkeztek a verslábak rejtelmeihez — nos, e tanárok körébe váratlanul betoppan a költő, akit egészen más indítékok hajtanak arra, hogy belemarkoljon a kobozba.

Madarász ugyanis azt és csakis azt festette, ami mélyen belefészkelte magát a szivébe, ami álmatlanná tette éjszakáit, ami egész eszejárását irányitotta. Bánatának, szenvedéseinek serlegéből merész kézzel loccsantotta a bor vérét az asztalra, amely körül amazok könyvek fölé hajolva, filológiai alapon kerestek témát.

A téma valóban más, egészen más módon született meg Madarászban.

Ő még látta Széchenyit, látta Kossuthot és Petőfit. Mint gyermek hallgatta a toborzót s piros arccal, lázas szemmel szaladt a sorozóbizottsághoz, amikor hordók tetejéről népszónokok rikoltották el a tömegek feje fölött: veszélyben a haza! Elpityeredett, amikor véznasága miatt nem akarták honvéddé fogadni; a gyermeki lelkesség e naiv kitörése meglágyitotta a katona-orvos szivét. Igy került a honvédek őrtüze, ágyuk tüze, szenvedések tüze mellé. Talpig forradalmi magyarnak érezte magát, lázadónak, aki fegyvert fog egy idegen hatalom ellen, amely elnyomja a magyart.

Igy, s nem Fessleren át került Madarász a magyar történelem nagy bújának ismeretéhez. S belejutott a jogtalanság és jog, az igazságtalanság és igazság, bün és erény összevissza gyúrt, együvé ötvözött égető-ragyogó lávájába,

amit történetnek nevezünk. Egyszer aztán kihullott a markából a kard s a marok most már csak ökölbe szorulhatott, dacosan, keményen, ahogy szenvedélyes szive diktálta.

Ezt s nem Fessler históriáját festette ezentul. Mert ezt vitte magával emlékül Bécsbe, Párisba, ez volt az a hazai kisértet, amely messze idegenben megjelent álmaiban.

Tekintsük meg képeinek cimét : csupa magyar „lázadó" az, akiket megfest. Különböző korok rebellisei, akik fölkeltek az elnyomó hatalom ellen. Zrinyi Péter vagy Zách Felicián a jó Kiss Bálintnak téma lehetett : Madarásznak élmény volt. „Lázadó" volt ő is, testvére amazoknak, lelke tele volt ugyanazzal a keserüséggel, amely Thökölyt bántotta, azzal a kemény elszántsággal, amely Zrinyi homlokán ül, azzal az indulattal, amely Zách karját mozgatja. Ezek az ő számára nem voltak szimpla lélektani tanulmányok vagy megfigyelendő gesztusok, hanem hús az ő húsából, vér az ő véréből. A Bach-korszak elkeseredett lázadója végig festette a magyar történelem összes nagy rebelliseit, tömlöcben, bitófán, hóhér palástja alatt. Őket zárta a szivébe. S mikor a véletlen az ő számára jó összeköttetést teremtett a párisi udvarral, nem másra, csak egy „rebellis"-nek, Rákóczi naplójának felkutatására használta fel azt.

Látnivaló, hogy nála egészen más okból, más forrásból születik meg a történelmi kép, mint az ötvenes évekbeli hazai kortársainál. Madarászról, mivelhogy valóban a maga lelkét tárja elénk minden fájdalmával, indulatával, keserüségével, bizonyára elmondhatjuk, hogy költő. És megvolt kifejező tehetsége is. Ebben a tekintetben a történeti festők ama fönt pedzett csoportjával össze sem mérhető, annyira fölényes.

Mert amazok tudása eltanult akademikus tudás, amelyet ők maguk nem toldhattak meg uj értékkel. Hü tanitványok voltak, akik esküdtek mestereikre, de nem esküdtek

önmagukra. Valamennyinek előadására ránehezedik a bécsi akadémiának ólom-sulya és ólom-szine. Még az egyszerü, legszorosabb értelemben vett rajz is csupán megtanult módszerek érvényesitése ; nem az ujj, nem a kar mozdulatából, hanem a szabályból folyik. Nem volt ösztönük. A szin is megtanult szin s nem szemük élménye ; nem kifejező-eszköz, hanem kép-kellék. Rajzolás, festés, komponálás közben sohasem jutottak tul a metodikán.

Igaz, hogy Madarász is megjárta Bécset, de az odavaló akadémiai emlékeket sikerült nyomtalanul leráznia. Sem rajzában, sem szinében, sem a képei organizálásában nincs bécsi elem. Ez már magában véve is nagy előny, de erő, elszántság s festő-ösztön kellett az eléréséhez.

Párisban sem vont le metodikai utravalót a neki tetsző mesterekből. Mert tanitója, Cogniet, vele összemérve sokkalta szinpadiasabb, hidegebb, patétikusabb, a nagy Delacroix pedig sokkalta csapongóbb. A fiatal magyar velük szemben inkább a komor erő visszafojtottságát s legjobb darabjaiban erősebb tárgyiassága által is eltér. Keményebb az alakjainak kiállása. A szin örömünnepe helyett a szin gyásza ül a képein. Nem utánozza tehát azokat sem, akiket szeretett és igen nagyra tartott, sőt adott esetben másolt is ; csak okult rajtuk. Ez is a tehetség jele.

IV.

Olyan vonásokra mutattunk, amelyek elkülönitik Madarászt másoktól. Meg kell most felelnünk arra a kérdésre, hogy tehát minő volt ő maga. Mert ezzel egyuttal jellemezhetjük stilusát is.

Azt hisszük, erre a kérdésre leghivebben fő-müve felel, Hunyadi László siratása, amely minden jellemvonását mintegy egyesiti s tehetsége viruló-korából való, 1859-ből.

A mü ezernyi reprodukcióban terjedt el s közismert. Cimének hallatára bizonyára mindenki maga előtt látja a budai templom belsejét, amelynek gótikus ablakain beül az éjszaka. De a tompa, alaktalan szürkeséget élesen megtöri a gyertyafény s rávilágit egy drámára, amilyeneket csak elmult századok ismernek. Madarász az oltár elé, a földre odafestette Hunyadi László holttestét. Végig leboritotta fehér lepellel, a nyak táján láthatók a hóhér munkájának véres nyomai. S a homályból két nő alakja bontakozik ki : a gyászbaborult anya képe, amint fia lábánál térdre rogyva, önmegadón hajtja le fejét, a másik az ifjú menyasszony. Reszkető keze elényul a sötétből s koszorut helyez jegyese holttestére. A gyertya rőt fényénél megpillantjuk arcát : elszörnyüködés és eszelős fájdalom üli azt meg.

Hunyadi László tragédiája oly vizióvá alakulva kerül itt elénk, amely rögtön világos, azonnal meggyőz és illuziót kelt. Tulajdonságok, amelyeket hiába keresnénk honfitársainak egykoru képein. Ő az első, aki ily elemeket visz festményeibe.

Ha kép-alakitását, előadását taglaljuk, ujabb eltérések kötik le figyelmünket. Elsősorban a szerelmény nagy egyszerüsége. Csak éppen a legszükségesebb alakok, minden gazdagitó, szemet szórakoztató disz nélkül. Komor tőmondatok, sallang hijján. A magyarázó mellékalakok, amelyek e korban a kompozició formális épitő-alkatrészeinek szerepét is szokták vállalni, elmaradtak. Azért nem is formális, nem kötött a kompozició. Minden csak a dráma pillanatának hangsulyozását szolgálja. E hangsúly erélyes, kemény, majdnem rideg-erejü ellentéteken épül. Két merev függélyes fehér vonalat ir a homályba a két magas gyertya. S egy vizszintest a fehér lepel boritotta holttest. A környezet mély homálya s e fehér foltok izgató ellentétbe kerülnek s rögtön megragadják a képzeletet. A sötétnek és világosnak összecsattanása egy nagy mesternek, Rembrandtnak kezén, már megizleltette az emberiséggel a maga erejét. Madarász e képén azonban nem beszélhetünk Rembrandt-emlékekről. Mert a németalföldi óriás hatalmas marokkal egymásba gyurta e két elemet s azok általjárják egymást, gyakran elemésztve a szint, leggyakrabban széjjelrepesztve, egészen hatályon kivül helyezve a plasztikai formát. Madarász a maga céljához mérten csak ellentétbe állitja e kettőt, ugy hogy szinte farkasszemet néznek egymással, izgató feszültséggel. Ez okból nála nincs szó a plasztikai forma elpusztitásáról. Ellenkezőleg : a fényt itt arra is kormányozza, hogy végig utánarajzolja finom árnyékvonalak révén a fehér lepel alatt nyugvó holttest formáit, a koszorú remegését pedig az alatta táncoló vetett árnyék hangsúlyozza. Hasonló képzeletfoglalkoztató ellentétek a magas gyertya, a hosszu pallos, azután a padló kőkockáinak, végül az oltárnak merev, egyenes vonalai és élettelen geometriája s a két fájdalomtól vonagló nő silhouetteje. Keményen, dacosan kerülnek ezek az elemek egymás mellé. Nem egyensúlyzásra való tö-

rekvés ez a klasszikus kompozició értelmében, amelyet fölhigitva adagoltak az akadémiák, hanem egy adott intenziv hatás elérésére irányuló cselekvés. A nyugalomba ringatás éppenséggel nem lehetett a célja egy olyan lelkületü művésznek, mint aminő Madarász volt.

Hogy mennyire nem átvett sablón volt a kép ily szokatlan alakitása, az kitünik onnan, hogy Madarász ezt a kifejező módot csak éppen ezen az egy képén vette igénybe, amelyen a negyvennyolcas magyar interpretál egy királyi esküt.

Gondoljuk meg, hogy mindez 1859-ben történt s gondoljunk Madarász pest-budai és bécsi pályatársaira, akik szintén a történelem körül fáradoztak. Köztük valóban társtalannak fog feltünni törekvéseiben, megoldásaiban. Az utóbbiban főként kompozicijának szabad kötetlensége, festöisége révén.

V.

1859-ben készült Madarásznak egy másik, szintén közismert képe is : Zrinyi Ilona a vizsgálóbiró előtt. Mig Hunyadi siratásán a szinnek alig van szerepe, ami csak növeli a dráma komorságát, addig ezen lokális szinek formájában szóhoz jut ez az elem is. Csakhogy sokszorosan erőteljesebb hangon, mint a legtöbb tul-temperált egykoru történeti képen. Erejét sok helyütt pasztózus festéssel fokozza, sok helyütt az anyag-éreztetés céljára használja fel. Madarász egy ujabb „lázadót" vitt itt a közönség elé, a büszke magyar asszonyt, aki a nyers erővel szemben a méltóság hatalmát érezteti. A nehéz, vasba öltözött tisztek s egy törékeny asszony és két gyermeke valóban az elnyomatás korszakát szimbolizálhatta. Madarász azonban nem szimbolumot : megragadó valóságot, a valóság illuzióját kivánta adni s ha a megoldás itt nem történik oly kevés eszközzel, mint a Hunyadi László siratásán, ennek oka a tárgy természetében rejlik. A többféle alak azonban erőteljes jellemzésre ad alkalmat s Madarász élt is az alkalommal. A durva katona, a ravasz pap, az aljas áruló s a büszke gyászos asszony egyénités dolgában messze túlszárnyalt mindent, amit ily irány ban Pest-Budán láthattak az emberek.

A fiatal mesternek azonban éppen ezekkel a képekkel, amelyekhez a Zách Klára is járult, egy a pestinél, bécsinél sokkal előkelőbb fórumnak, Páris müvész-világának verdiktjét is alkalma volt megösmernie. Alighogy elkészültek, kiállitotta őket a párisi Salonban s aranyérmet kapott. Ez 1861-ben történt. „Nem akarok dicsekedni — mondta Ma-

darász egy irónak — de én voltam az első müvész, nemcsak Magyarországon, de a monarchiában, akit ez a különös kitüntetés ért. És ez a siker egyszerre ismertté tett engem Párisban, bejutottam a legelőkelőbb társaságokba. Akkor hivott meg magához Neuillybe a leghiresebb francia kritikus, Théophile Gautier. Az a Neuillybe töltött délután egy káprázatosan szép kört nyitott meg előttem. Minden csütörtökön hivatalos voltam a neuillyi konzulhoz, ahol Páris irodalmi és müvészi kiválóságai találkoznak."

Három évvel e siker után, 1864-ben, fejezte be a Zrinyi és Frangepán-t. Két ujabb magyar „lázadó", akik, vasra verve, utolsó órájukat élik. Mert a háttér egyik sarkában már ott a bizottság a halálos itélettel, a papokkal. Bágyadtan szürődik be a világosság a bécsujhelyi siralomhaz csucsives ablakán s bágyadttá fokozza le a brokát, prém, selyem szinét. Lankadtan, lemondón tekint maga elé Frangepán, dus hajának szőkesége szinte összeolvad a szürke levegővel. Minden erő és erély Zrinyiben összpontosul. Kemény élbe állitott feje, sötét haja, erélyes homloka, karjának határozott s épp oly erélyes mozdulata egy pillanat alatt kétségtelenné teszi a helyzetet. Nem a kornak csoportfüző, formális kompoziciójában, hanem a dráma illuziót keltő beállitásában kerülnek szemünk elé ezek az alakok. A lefokozott világitásban a megfestés kissé simább, ha ezt a pszichológia nyelvén akarnók jellemezni, azt mondhatnók : a Hunyadiban több a dac, a Zrinyiben több a bánat. Itt is, ott is egészen Madarász lelke szól hozzánk, alakjai őt magát adják, a hangulat az ő hangulata.

Ujra hangsulyozni szeretnők, hogy a kompoziciók formai kötetlensége kiri a bécs—pest-budai képek akadémikus kötöttségéből : festőiek, tehát inkább a képzeletet, mint az észt foglalkoztatják. Ez a mesternek egyik alapsajátsága, amely olykor esetleg tulságba viszi (Petőfi), legtöbbször

azonban oly frisseséget juttat képeire, amelyet egykoru hazai pályatársainál hiába keresünk. Ez a frisseség kiárad legszerencsésebb arcképeire, arcképtanulmányaira is, amelyek közül főkép három válik ki, egy Zrinyihez még Párisban készült tanulmányfej (1858), a még szintén Párisban festett Thierry (1864), végül első felesége arcképe (1871). Az elsőn a nagyerélyü és nagyon egyszerü festés, csaknem monumentális szélesség, a másodikon az ez időben szokatlan meglepő jellemzés s a szin frissesége, az utolsón a ritka lelkes tekintet köti le érdeklődésünket. Ezekben is páratlanul áll akkori magyar kortársai közt.

Még párisi keltü az a képe, amely Teleki Blankának és Leövey Klárának kufsteini fogságát mutatja, továbbá a Dózsa népe, oly témák, amelyek egészen beleillenek a „lázadó"-ciklusba, végül a Dobozi. Az eddig felsorolt képek legtöbbje s a még később megfestettek egy része is nem csupán a bánatos vagy tragikus tárgy révén tart egymással rokonságot, hanem azzal is, hogy e kompozíciókat többnyire a börtön sötétje, az éj kisérteties holdfénye, a lenyugvó nap fanyarul vigasztalan tónusai ülik meg : a Dobozin alkonyat, a Bujdosó álmán éj, Dózsa népén éj, holdvilággal, a Petőfin alkony, a Zrinyi Péter fogságán komor sötétség, a Csikósokon éj, a kései Pásztortüzön az est hangulata terül el. S ez az est, ez az alkony nem a korabeli édeskés, rózsás alkony, hanem heves, kemény, rőt fények szaggatják meg az eget, vagy fulladtan borul a homály a szcénára. A világitás mindig erősen hangsúlyzott, illuziót keltő, a képzeletet foglalkoztató.

A stilust, amelyet magának Madarász Párisban épiteni kezdett, nem az jellemzi, mintha a képalakitás problémáira vetette volna a fő-sulyt, mintha a festészet számára uj oldalról kivánta volna a nagy világot felfedezni. Valóban, a Szinyeiek véréből nem volt benne semmi sem. Egy Courbet törekvései egészen idegenek lehettek számára. A saját lelkén

könnyitett festésével, benne inkább az köt le, hogy miképen ragadta meg a képet, semmint az, hogy minő festői nyelven szólal meg. Nem ujitó az art pour l'art értelmében, hanem saját magát kifejező, szüntelenül saját érzésvilágának mását adó festő.

Madarász 1870-ben ismerőseinek biztatására s talán számolva a kitörő háboruval, otthagyta Párist és Pestre költözött.

Ezzel pályafutásának fontos fordulójához érkezett. Bezárul egy korszak, amely friss tanulmányokkal, hirtelen sikerekkel volt teljes. Megkapta az aranyérmet, ami messzeföldre szóló eset volt akkor. Eugénia megvásárolta egy feszület-képét. Szabadon s akadálytalanul élhetett hangulatainak : elmerülhetett Rákóczi eredeti naplójának olvasásába, festhette a neki drága magyar szabadsághősöket s tehette ezt egy ragyogó kultura közepette, a kor vezető elméinek társaságában. Ebből a körből, ilyen emlékekkel megtelve került haza.

VI.

Pest ebben az időben készült Budapestté átalakulni. Az egykori német nyárspolgár-városból életkedvtől duzzadó, vállalkozó szellemü főváros lett. Pest tul volt a kiegyezésen, tul a Bach-korszakon : senki sem gondolt itt a közelmultra, mindenki a jelen örömeinek, a közel jövő terveinek élt. Éppen Pesten felejtették el az emberek a leggyorsabban azt a temérdek keservet és gyászt, amely ott még pár évvel előbb úr volt s amelynek érzete, hangulata Madarász múzsájául szegődött, mig Párisban lakott. Ezt a hangulatot már nem találta meg a kamasz-kedvü Pesten, legfeljebb egy pár elvonult öreg kuruc lelkében, akikre azonban mint elmaradt emberekre tekintett a fürge éltü közvélemény. A pesti emberek ezt az érzést átutalták a történetiróknak ; ami Madarásznak Párisban élő szenzáció volt, azt itt muzeális ereklyévé semlegesitették. Valóban, Pesten más volt a hangulat, mint a grosboisi kolostorban, mint a bécsujhelyi, kufsteini börtönben.

Madarász visszaemlékezhetett arra, hogy ugyanezen városban, a már ódonnak ható Diana-fürdőben kiállitotta 1856-ban a Bujdosó álmá-t s hogy akkor személyesen kellett a félelmes Prottmannál kijárnia a placet-et. Ez az emlék most anachronizmussá vált, szinte lehetetlenné avult. Ezzel azonban sok más egyébb is elavult, elváltozott. Alig nyolc éve, hogy ugyanitt kiállitotta a Kuruc és labanc-ot s az emberek akkor megértették, ha nem is a festését, legalább a célzatát. Mindez félig-meddig közömbössé vált. Kurucokkal, bujdosókkal, rebellisekkel telivér pesti ember nem sokat tö-

rődött, a téma nem gyujtott. Semmi sem jellemzőbb, minthogy az első feladat, amelyet a magyar királyi kormány a Párisból visszatért müvésznek juttatott, Bethlen Gábor volt, tudósai körében. A kormány 1872-ben bizta meg őt e pályanyertes vázlatának megfestésével, 3000 frt tiszteletdij mellett. Meg kellett tehát festenie a jó uralkodót, a kitünő fejedelmet, neki, aki eddig összeesküvőket, forradalmárokat, lázadókat festett szive teljes részvétével. A szabadság drámái helyett csöndes tudósok santa conversazione-jét, hóhér, pallos, bitófa, börtön helyett fejedelem-dicsőitő tableaut. Ezt a képet a Kuruc és labanc-tól éppen egy évtized választotta el. Madarászra nézve egy egész világ.

Hét évre rá egy másik ily csöndeshangu história született meg az uj környezet sugallatára : a Zápolya Izabella. A kép csaknem idill számba megy párisi alkotásai mellett. De legalább alkalmat adott arra, hogy pártjára álljon a töröknek, akit az egykori honvéd kivánatosabb gazdának minősitett az osztráknál.

Ezek a müvei (s még néhány ez évtizedből való képe) nem egyenranguak a párisiakkal. Látnivaló, hogy szerzőjük nincs egészen az elemében. Más az életrendje, más a környezete, más a közhangulat : az idő is nagyon változott. Közben pedig oly dolgok is történtek vele, amelyek éppen nem növelhették benne a müvészi alkotás energiáját.

VII.

Pestre jövet Madarász még mütermet sem talált. Kis ideig a Tudományos Akadémiának egy kölcsönkapott termében zsellérkedett. Hogy legyen hol dolgoznia, mütermes villát épitett magának a városon kivül, a Városligeti Fasorban : az első pesti igazi festő-mütermet. Ily vesződségek közepette hirtelen csapás érte : 1873-ban meghalt az atyja, a pécs—csetneki gyárak lelke. Az örökség, amely a festőre szállott, nem volt jelentéktelen, de nem volt jelentéktelen annak adminisztrálása sem. Bánya, gyár, ércáru-üzlet, — kire bizza ?

Mig e problémákkal vesződött — amilyeneket Párisban nem ismert — nagy csalódások érték. 1873-ban lejárt a magyar kormány történelmi festmény-pályázata. Madarász ezen résztvett egy vázlattal, amelynek tárgya talán még párisi napjainak egyikén juthatott eszébe : Hunyadi Mátyást festette meg a prágai fogságban. Most tehát ujra oly tárgyhoz nyult, amely hütlen királyról, börtönről, elnyomásról szól. A pályamüvet hidegen fogadták. A müvészeti kritika korlátlan ura akkor Keleti Gusztáv volt s Keleti e müvet „gyarló kisérlet"-nek minősitette, amelynek láttára „keserü humort érzett". Egy évvel rá ugyanez a kritikus a legfanyarabbul ir ugyancsak Madarásznak Eötvös-arcképéről. Madarászt meglephette ez az állásfoglalás, ilyesmi Párisban nem történt vele. Ujra eszébe juthatott a párisi szellemi arisztokraciának az a fényes köre, amely Gauthier csütörtöki fogadó-napjain egészen másként minősitette müvészetét. Pályatársai sem törődtek vele sokat. A közönség sem. Körülbelül elszigeteltnek, sőt fölöslegesnek érezhette magát.

1886-ban, 1896-ban még kiállitott a Mücsarnokban, de nem uj, hanem régi képeket : a Zrinyi és Frangepánt, az Izabellát. Ecsetje pihent. Lassan átvedlett ércáru-kereskedővé. Most már jobban beleilleszkedhetett volna az uj Budapestbe, ha — kereskedőnek született volna. Ehhez azonban nem volt tehetsége. Eluszott a gyár, az üzlet, a vagyon, eluszott husz év. S az élet, a megélhetés volt az, ami nagykésőn, hajlott öregkorában ujra visszahajtotta az ecsethez.

Madarász esete, mutatis mutandis, körülbelül Szinyei-Merse Pál esete. Kortársainak egyike-másika utóbb engesztelő magyarázatát kereste e szomoru müvész-sorsnak. S egyikük-másikuk abban vélte hatástalanságának igazi okát megtalálni, hogy Madarász a francia iskolát képviselte, holott közönségünk és kritikánk akkor teljesen német iskolázottságu volt. Ez a kényelmesnek látszó közvetitő magyarázat azonban, jól megfontolva, sulyos vádat jelent az akkori pesti közizlés ellen. Mert hisz a müvészeti értékelésnek nem lehet kulcsa az ehhez vagy ahhoz az iskolához való tartozás. Mi inkább azt hisszük, hogy Budapesten nem értették meg Madarász müvészi intencióit. Ezzel nem tompitottuk ugyan a vád élét, de talán közelebb jutottunk az igazsághoz. A kérdés nemcsak azért foglalkoztat minket, mert fájdalmas dolog egy müvész-tehetség elvetélését látni, hanem azért is, mert e veszteség révén a sors jelentékeny értéktől fosztotta meg képirásunkat. Madarász valóban más volt, mint egykorú magyar pályatársai, a sorból való kiállása tehát ürt jelent müvészetünkben. Kötetlen festőisége nemcsak meggazdagitja képirásunk kincstárát oly elemmel, amely abból akkor még hiányzott, hanem rokon-tehetségekre sarkalló hatást is gyakorolhatott volna. Miután pályája első harmadában elszigetelve, távol tőlünk müködött, a második harmadában pedig pihent az ecsetje : ily hatást nem gyakorol-

hatott senkire s ennélfogva egészen kiesik képirásunk fejlődéstörténetéből, amit értékveszteségnek tartunk.

Hátra van pályájának harmadik harmada, a zimankós ősz ideje, amelyet szegényen, ujra zsellérkedve, ujra ecsettel a kezében élt át. Lelke fiatalos még, de a kéz elöregedett. Kései munkái nem is mérhetők össze igazságosan a párisi képekkel. Néha, itt-ott még felfülelünk egy régi dal visszhangjára, de a visszhang nem érces többé. A messzi multra gondolunk a Koldus sirja láttára. Ez a szelid elégia talán legszebb adománya a festő-aggastyánnak.

Magyarország számos arany-medáliáiból csak nagykésőn, a millenáris aranyeső alkalmával, 1896-ban jutott az ő számára egy, annál több szép szónoklattal üdvözölték 1910-ben, nyolcvanadik születésnapján. Hét évre rá, 1917 január 10-én csöndesen meghalt Budapesten.

Önarckép (1863.)
(Ernst-Muzeum, Budapest.)

Tanulmány Zrinyi Miklóshoz (1858.)
(O. M. Szépművészeti Muzeum.)

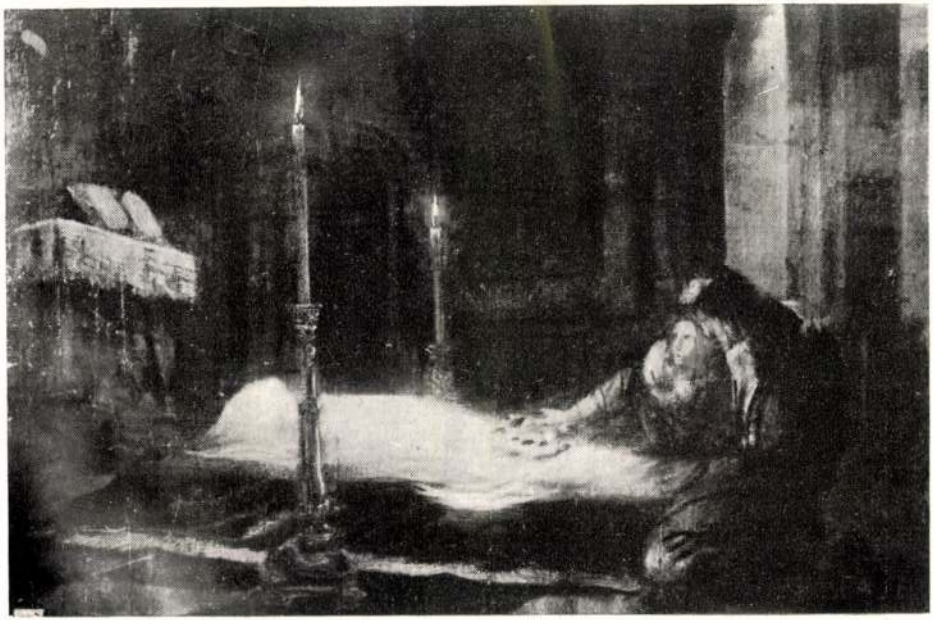

Vázlat a „Hunyadi László siratása" c. képhez (1859.)
(Ernst-Muzeum, Budapest.)

Hunyadi László siratása (1859.)
(O. M. Szépművészeti Muzeum.)

Zrinyi Ilona a vizsgálóbiró előtt (1859.)
(O. M. Szépművészeti Muzeum.)

Zách Klára (1860.)
(Magántulajdon)

Zrinyi Péter és Frangepán Kristóf (1864.)
(O M. Szépmüvészeti Muzeum.)

Thierry Amade arcképe (1864.)
(A M. T. Akadémia letéte a Szépmüvészeti Muzeumban.)

Vázlat a „Gróf Teleki Blanka és Leövey Klára a fogságban" c. képhez (1867.)
(Ernst-Muzeum, Budapest.)

A művész első nejének arcképe (1871.)
(Kárpáthiné Madarász Adeline urnő tulajdona, Budapest.)

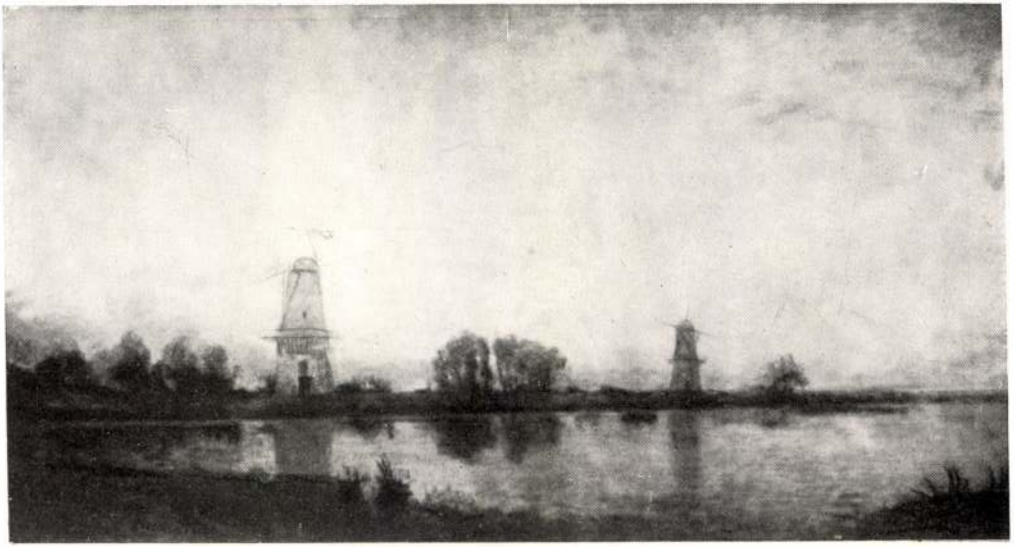

Tájkép szélmalmokkal.
(A művész családjának tulajdona, Budapest.)

Szilágyi Erzsébet V. Lászlótól fia szabadságát kéri (1873 ? Befejezetlen.)
(Ernst-Muzeum, Budapest.)

Akttanulmány (Krétarajz.)
(O. M. Szépművészeti Muzeum.)

Madarász Viktor

ták, káromkodott s nagy kártyás volt. Az estvéket s fél éjeket rendesen a kártyázó barlangban töltötte a férfiakkal. Egy elférfiasodott naplopó leány.

A Csendestengeri lapályon láttam *talyigákat* is. Ezek kétkereküek, a képzelhető legdurvább módon készitve, egyetlen latnyi vas nélkül rajta. Az én figyelmemet leginkább a kerekek vonták magukra, mellyek világosan mutatják, hogy az itteni indiánok a kézmüvészetben milly fokon állanak. A keréknek főrésze egy 18—20 hüv. forma széles s 3 hüv. vastag lapos fadarab, mellynek közepén van egy lyuk csinálva a 4 hüv. vastag tengelynek. A lyuk körül a hasábfa vastagabbra van hagyva két hüvelykkel, hogy azt a tengely olly hamar ne koptassa stb., ez agyul szolgál. Ezen darab fa soha sincs olly nagy, hogy az egész kerék, melly 3—3½ láb átmérőjü, egyből faragtassék, mint a kis gyermekek csinálta talyiga-kerekek : a hiányzó szelvényt akkép pótolják ki, hogy két darab, a természet által a kivánt görbeségre hajtott faágat keresnek, azoknak végeit a főhasábba bevésik, s belől mindegyiket két-két darabka fával biztositják a behajlás, vagy oldalt kidőlés ellen. Természetesen, minthogy tökéletes ivet csináló ágat kapni szinte lehetlen, s nekik müszereik nincsenek, azokat azzá tenni : ezen kerekek talpa rendesen bármi, csak nem kör, s annálfogva a talyiga borzasztó döczögős és a marháknak nehéz. Képzelhetik olvasóim, hogy egy pár ökör mennyi terhet vihet egy illyen talyigán. Midőn ezen durva, otromba talyigák az utcsináló társulatnak Északamerikából hozott festett csinos kocsijaik mellett mentek el, érdekes volt nézni a nagy különbséget a két mű között, s gondoltam magamban : ha e gőzmozdony már használatban nem volna, ugyan mikor találná azt fel ezen nép? A járom csak a rúd végére keresztbe kötött darab fából áll, melly az ökrök fejére azoknak szarvai mögé tétetik, és szijjal azokhoz erősittetik. Nem ritkaság itt látni azt is, hogy az ökröket megnyergelik s azoknak hátán ülnek vagy terhet visznek. Kantárul szolgál egy szij, mellynek két vége az ökör orra czimpájába huzott vas karikához köttetik. (Ezen utazás vége következik a VII. levélben.)

Velencze mint erősség.

Az Adriai tenger partja egész hosszában, a mennyiben a velenczei területhez tartozik, vagyis a kis Aussa folyó torkolatától kezdve egész a Pó folyam tengerbe ömléseig — mintegy 20 német mérföld — átalában sikság. Minden folyó torkolata előtt, az áradás közreműködése mellett, melly Dalmatiából jövén a tengerpartot érinti, s a folyóvizben levő szilárd részecskéket a szárazföld felé visszanyomja, messze elnyuló zátonyok vagy fövenytorlatok képződtek. Illy zátony vagy sekély neve olaszul *lido*. E zátonyok mögött a *lagunák* vannak, mellyek a szárazföld felé mocsárokba mennek át. Illy lagunákon épült Velencze 70 szigeten. A várost körülvevő viz többnyire sokkal alacsonyabb, hogysem középmélységet kivánó hajók beevezésére alkalmasak volnának. — Vannak azonban mélyebb csatornák, mellyek gondosan nyitva tartatnak, s a hajósok számára czölöpök által jelöltetnek meg. Ha a mély viznek e jelei eltávolittatnak, ugy a befutó hajó azon veszélynek van kitéve, hogy zátonyra jut, s megfeneklik. A nagy csatorna, melly Velenczét a szárazföldtől elválasztja, olly széles, hogy a város épületei a közönséges lövegek hordtávolán kivül esnek. Midőn az osztrákok 1849-ben Velenczét ostromolták, azon kalandszerü ötletre jutottak, hogy léghajókból eszközöljék a bombázást. A gépezet és a gyutacs ugy volt elrendezve, hogy a hajitófegyver Velencze tetőpontjáról essék le, s alatt pattanjon szét. Azonban a szél a léghajókat félre hajtotta, s a bombák a tengerbe hullván, ott pattantak el minden kártevés nélkül. Egy illy helyzetben levő város bevételét fegyveres kézzel nagy fáradság nélkül meg lehet akadályozni, csakhogy elegendőleg meg legyen erősitve, mire nézve Ausztria 1849. óta mitsem mulasztott el.

A szárazföldön *Malghera* a velenczei hidfő. Ezen erődnek több mint fele a lagunákban fekszik, s csupán csak egyfelől, hol a föld mocsáros, függ össze a szárazzal. 1849-ben az osztrákoknak egy hónapra (26. apriltől 27. majusig) volt szükségök, hogy e hidfőt bevehessék. Valamint akkor ennek eleste Velencze átadását nem eredményezte, ugy jelenleg talán a francziák sem igen számithattak volna arra, hogy a hidfő elfoglalásával Velenczének is rögtön birtokába juthassanak. A város ezen része megerősitett szigetek, a vasuthidoni ágyuütegek, sánczok és vármüvek által védetik. A *lidonak*, melly a tenger felé legelől fekszik, több nyilása van, mellyek közt a *Malamocco*-i legfontosabb. Itt horgonyoz az osztrák hajóhad, melly mintegy 450 ágyuval rendelkezik. Az egész lidón egy váracs-öv huzódik végig, mellyek ágyuikkal egymást kölcsönösen támogatják. E müveket az osztrákok ujabb időben tetemesen szaporitották, ugy hogy Velencze összes védszerei, mint mondják, száznál is többre mennek. Részleteket itt föl nem hozhatunk, miután illy dolgok nagy titokban szoktak tartatni. A váracsokban a tenger felől uj vaslövegeket állitottak fel, s La Nicolotól a lido hosszában egy három órányi utat készitettek, melly a csapatok mozdulatait lényegesen könnyitendi. — Mint a hirlapok irták, a francziák Velenczét a hadjárat utolsó hetében ostromolni készültek.

A közbejött béke e készületeket is félbeszakasztotta.

TÁRHÁZ.

Fürdői élet.

Tenke (D.-Bihar), jul. 4. A tenkei olvasóegylet e napokban tartá 2-ik tánczvigalmát, künn a fürdői teremben, diszes és meglehetős számu helybeli s vidéki vendégek részvétével, a mi nem remélten jövedelmezett az egylet könyvtára javára. A vidámságot csak némellyeknek kitünni akarása, felülemelkedési s elkülönzési vágya zavarta némileg, de biz azzal nem sokat törődtünk. — E vigalom egyszersmind a fürdői szak nyitányaul is szolgált, mert abban számos fürdői vendég is vőn részt, különben ha, miként gyülni látszanak, összejőnek a vendégek, s a várt zenészek megérkeznek, e nyári szakban többször fog vigalom rendeztetni, mert hiszen ez az, mellyben az idegen egyéniségek, az elfogult kedélyek rokonilag egybevonatnak, ismeretségek szövetnek, s mint több, e fürdőben felmerült eset tanusitja, kiolthatlan barátság, akarám mondani, szentesülésbe ment frigy köttetik. — A tánczaz, melly az illy ismerkedésre, közeledésre legalkalmasabb. — Tehát ha gyülnek a vendégek, tánczolni fogunk, vigan, érzéssel vagy a nélkül, mert különben a gyógyforrás élvezete unalmassá lenne.

Majd feledém az igazi ujságot : és ez az, hogy Tenkén még soha nem látott szinészek mulattatják kedves játékaikkal a meglehetős számban látogató vendégeket, és ők nem fognak panaszkodni Tenke részvéte ellen; itt lesznek, mig magukat fenntarthatják, s ha pártoltatásukat kiérdemlik, nem hagyandjuk el, legalább a fürdési szak alatt, melly septemberig, sőt tovább is szokott tartani.

Másik ujság, hogy Tenkének f. évi junius 27-én volt első évnegyedes országos vására, és elég jónak kellett lenni, mert a vásárvám-bérlők bérleti összegüket kétszeresen vették be.

Árviz is volt, sok kárt és hasznot tett, a Körös sok gátot rontott, s ez kár, sok földet megiszapolt, és ez haszon, legalább a tenkeiek igy állitják. — *M. J.*

Moór Vidéke. *Bodajki fürdő*, Juliusban. Bodajk falu sz.-Fehérvártól másfél órányi távolságban a Fehérvár — Szőnyi vaspálya vonaltól érintve gazdag gyógyerejü forrásvizéről az ezzel összekötött s jelenleg igen látogatott fürdőjéről honunkban már régebb idő óta ismeretes.

A fürdő, fekvésénél fogva nem vetekedhetik ugyan az innét kissé távolabb eső regényes Bakony-szent-László, vagy más még nevezetesebb helyekkel, — de még is olyan lábon áll, miszerint méltó arra, hogy a vidék lakói számosan látogassák. Az illető tulajdonos báró Micskei ur, s a fürdői szakmában igen finom tapintatu fürdőbérnök Veszely Károly ur, sokat költenek és fáradoznak. — A vendégek számára készen álló 24 fürdőszoba, a legizletesebb, s legkényelmesebb ujabb szervezetü kádakkal ellátva, a tisztaság bélyegét hordják magukon; a fürdői szolga-személyzet pontossága és szerénysége, valamint szolgálatkészsége dicséretet érdemelnek. — A vizet illetőleg, — ez több hirhedett fürdő vizeket tulhaladó ásványos vegyülékü, zöldszinü, felette gazdag magnezia stb. alkatrészekből áll, s különösen májbajokban felülmulhatlan gyógyerejünek bizonyult be. Az egypár száznál meghaladó vendégek közől Tóth József fehérmegyei főnök urat s t. családját, és a fehérvári püspök urat emlithetem. — A szabadbani hideg fürdőnek is számos barátja van, természetes, a hevesebb vérü fiatal nép között. Csudálnunk kell azonban, hogy orvos nem található az egész fürdőben, e tekintetben csupán egy borbélylyal dicsekedhetünk, pedig szerintem, az illyen látogatott helyen, hol annyi mindenféle betegség előfordul, igen megjárná és helyén volna orvost körünkben láthatni; — reméljük, hogy jövőre e hiányon is segitve leend, Étel és ital dolgában minden a maga rendjén van, erre el is mondjuk a hála Istent! a társasélet, és az ezzel összekötött időtöltési társas mulatságok azonban igen gyérek. A magam féle átillás embereknek nem marad egyéb hátra, mint néha néha az itt tanyázó Csicseri Gyurival egy édes-busat elhuzatni, melly alkalommal gyakran megtörténik az is, hogy tánczba keveredünk, és több izben tapasztaltuk, hogy tánczunkra az eddigi feszült kör feloszlik, és közénk olvad. Csupán még azon ohajtásom van, vajha minél többen találkoznának, kik felkeresnék a bodajki fürdőhelyet, bizonyosan megelégedetten térendnek vissza tüzhelyeikhez.

Végre még valamit a környékről. A vaspálya-épitést illetőleg fájdalommal kell megemlitenünk, hogy ez a háborus viszonyok miatt fel volt függesztve, és igy az idén nehezen fog elkészülni.

Bodajkhoz fél órányira eső Moór mező-város, a Vértes és Bakony között kellemes völgyben terül el gazdag és jó bort termő szőlő-kertjeivel, lakosai németek, kiknek főpénzforrását a borkereskedés adja és Izrael fiai, kiknek mint mindenütt, ugy itt is az üzérkedés hozza be a konyháravalót. Nevezetesebb épületei, gróf Lamberg régi stilu uri laka diszes kerttel, lovassági laktanya, nagyszerü lovarda stb. a járás-sz.birói hivatal és más hivatalok székhelye. Lakosainak száma 8000-et tesz. Végül nem hagyhatom érintetlenül a következő esetet, melly a mult héten Moóron történt.

Egy vasuti hivatalnok elvesztett 550 forintot, a mi majdnem kétségbe ejté, s nem maradt egyéb hátra annál, hogy kidoboltatja, igérvén a becsületes megtalálónak 50 forintot. Másnap jelenti magát egy igen szegény napszámos ember. A kérdéses pénzt megtalálta, és átadta hiány nélkül. Ez is ritka dolog a mai világban. *V.*

Sárosmegye fürdőhelyei : *Bártfa, Szinye-Lipócz, Czeméte.* Elsőrangu *a bártfai.* Ez hazánk legészakibb szélén, Bártfa városához, mellynek sajátját képezi — kis órányira, gyönyörü fenyves erdőkkel koszoruzott szük völgyben fekszik. 1830 előtt, mig lengyel szomszédaink kedvezőbb viszonyok között mozoghattak, ez volt felvidékünk leglátogatottabb, legnépesb, egy-

szersmind pedig legfényesb nyári gyülpontja; azóta bár a város áldozatokkal is igyekezett a fürdő hirét fentartani, nem sikerültek törekvései, a lengyelekkel eltünt a sok arany, el a fény, el az élénkség; — az utolsó évtized még nyomasztóbb időket hozott e kis paradicsomra, és hol hajdan hangyaként hemzsegett a szórakozást kereső nép, a közelebb lefolyt években itt-ott lehetett csak látni egyes lézengő vendéget, ki szórakozás helyett borzasztóan unatkozott. Ne keressük ennek okát — — — most *Dessöffy Albert* és *Bánó Miklós* megyei birtokos urak bérlék ki a fürdőt, kik a tavasz beállta óta szakadatlanul működnek, és mindent elkövetnek, hogy a fürdő egykori hirét, disz, izlés, kényelem tekintetében ismét visszaállithassák; mi üdvözöljük e téren az uj bérlőket, elismeréssel vagyunk törekvéseik iránt annyival inkább, mert e fürdőnek vidéke, kirándulási helyei, az utak jó karban léte, a fürdőbeli házak, casinos, mondhatnók fényes bel- és külelrendezése, a savanyvizforrás hatályos gyógyereje, jogositanak arra, hogy Bártfa ismét régi virágzó állapotába visszahelyeztessék, — de nem mulaszthatjuk el felemlitését annak, hogy a fürdő a vár sé! — s e szempontot nem birjuk eléggé ajánlani a tisztelt bérlő urak méltányos figyelmébe.

Szinye-Lipócz. A Szepességgel határos szélén van Sárosmegyének. — Vidéke vadregényes, a legendák hona, mit ama rengeteg fenyveseknek, s azon szeszélyes szikla-alakzatoknak tulajdonithatni, mellyek itt léptenként csudálkozást ébresztenek a nézőben; itt látjuk a kőbábát, csecsemőt tartva ölében, mit ünnepelt költönk *Tompa* Mihály megénekelt; itt van Mózes, közel mellette az oltár, a hitszószék, a kéményes barlang, a köröm — száz meg száz sziklacsoportjaival; — minden egyes pont bámulatra ébresztő, mi az embert köznapiasságából a költészet honába ragadja. És a természet emez óriási művei alatt egy pázsitos szép völgyben terül el a szerény lipóczi-fürdő, tömérdek ásvány-forrásaival. — Az intézet, harmad-, negyedrendü fürdőhelyek osztályába tartozván, itt nagyszerüséget akár kényelem, akár épületekben ne keressünk, tekintsük a vendégek kis koszoruját ugy, mint egy családot képező vidor kis csoportot, melly a kénsavanyos forrást — s a vidék egészséges könnyü levegőjét nagyobb igények kirekesztésével használja. — Kirándulásait a regényes Lipócz és Branyiszkói hegyeken kivül, a vendégszerető vidék földbirtokosainál teszi, kik között b. Gillányi József ur háza Fritsen első helyet érdemel; — a fürdőtulajdonos t. Szatmáry Antal ur tánczvigalmait rendezi, mellyek vig, s fesztelenségüknél fogva a vidéken ismerttek.

Czeméte, eleven zöld bükk s nyirjes erdőségekkel koszoruzva. — Eperjestől, mellynek tulajdonát képezi, kis óránylra eső kies szép völgyben fekszik; ezt szórakozásul főleg az eperjesi lakosok használják, kik a város falai közti nyári hőség elől itt keresnek menhelyet. Ünnep és vasárnapokon rendkivüli elevenség lepi el a tájat, a zene megszólal, és az eperjesi lakosság fele ide siet, hogy egy hétre kimulassa magát. — *Radványi Imre.*

Irodalom és müvészet.

Megjelent a *Budapesti Szemle* XVIII. és XIX-ik füzete. Következő érdekes czikkeket tartalmaz: *I. Erdély irodalomtörténete*, különös tekintettel történeti irodalmára (Hatodik fej.) Szilágyi S. *II. Goethe.* Élet és jellemrajz. (Harmadik közl.) Szász Károly. *III. A román nyelvek alakulása.* (Második közl.) Lukács Móricztól. *IV. A legujabb magyar lyra.* (Második közl.) Erdélyi Jánostól. *V. A nemzetközi jog története.* (Negyedik közl.) Az utrechti békétől a franczia forradalomig. Pauler Tivadartól. *VI. A Békés-csanádi halmok földtani tekintetben* — Szabó Józseftől. *VII. Magyar tudományos Akademia.* Osztályülési előadások 1859-ben. Aprilis, május, junius. *VIII. Irodalmi szemle. Az ujabb német költők* S. R. Taillandier után Reviczky Szevér. *Feuillet regényei* Montegut után Szász Károly.

Megjelent a második füzet is a Buda Sándor és Kruszinszky János által kiadott következő műből: „*Magyarország mivelődésének története.*“ irta *Kerékgyártó Árpád.* Az elsőhöz hasonló gonddal és szorgalommal összeállitott hat ives füzet, a *népesség-*, *földterület* és *alkotmányról* szóló szakaszokat foglalja magában. Előfizethetni folyvást az egész műre 14 pfttal, két részletben 8—8 fttal, s füzetenkint 1 pfttal a kiadói irodában (Szénatér, 3. sz., 1. emelet), vagy *Pfeiffer* Ferdinánd bizományos könyvárusnál.

— (*Nagy Iván* „Magyarország családai“) czimerekkel és leszármazási táblákkal czimü nagyobb müvéből, mellyet *Ráth* Mór ad ki, közelebb megjelent az V. kötet 3. és 4-ik füzete. Betürendes tartalma már a *Ghyczy* családtól egész a *Hanzély* családig terjed. Többször volt alkalmunk, méltánylólag emlékezni e hézagot pótló nagyobszerü vállalatról; dicsérettel kell most megemlitenünk, a füzetek gyors megjelenését, mi a vállalkozók hitelét temesen fogja emelni a közönség előtt. — Alig van nevezetesebb család hazánkban, melly e munka által közelebbről érdekelve ne legyen. Ára e kettős füzetnek 1 ft. 70 kr.

— *Brassai* Sámuel akademiai tagtól egy nagyobb mű jelent meg, mellynek czime: „*Logika.* lélektani álapon fejtegetve.“ A tudós szerző e munkája nem annyira iskolai használatra van irva, mint inkább magántanulmányul mindazoknak, kik philosophiai tanulmányokban gyönyörködnek.

— *Czelder* Mártontól egy gonddal irt és nyomtatott imakönyv jelent meg, mellynek czime: „Vasárnapi, ünnepi s alkalmi imádságok templomi használatra.“ (Protestánsok számara). *Osterlamm* könyvárus bizománya.

△ (*A Magyar Gazdasági egyesület*) egy, a gazdasági kettős könyvitelről irandó munkára, pályázatot tüzött ki 50 arany dijjal. A beérkezett pályamüvek közől egy sem felelvén meg egészen a feladatnak, a dij nem lesz kiadva, hanem a kérdésre a jövő évre két dijat tüznek ki. A beérkezett müvek közől még legjobbnak találták, mellynek jeligéje igy szól: „Üzleti biztos kalauz: jó számitás.“

+ (*A „Magyar nyelvészet“*) IV. évfolyamának 5-ik füzete megjelent, következő tartalommal: „A hanghasonlitás a magy. helyesirásban *Torkos* Sándortól. — Még egyszer a magyar igék időalakjairól“ *Imre* Sándortól. — Könyvismertetés. Curtius, Grundzüge der griech. Etimologie, *Budencz* Józseftől. Osztják nyelv *Hunfalvy* Páltól.

+ (*Humboldt Sándor összes müveit*) orosz nyelvre fordituják. Hát hazai irodalmunkba mikor lesznek átültetve?

+ (*„Tavaszi pillangók“*) czim alatt egy kis versfüzet jelent meg *Madarassy* Lászlótól. A kis 8. rétü 121 lapra terjedő füzet ára 1 f. 60 kr. uj p.

+ (*Reményi Károly, testvére Reményi Ede*) eredeti magyar zeneszerzeménye érdekében tisztelettel fölkéri mindazokat, kik e müvet előfizetés utján kivánják megszerezni, sziveskedjenek pénzeiket hozzá minél előbb beküldeni, miután az később bizományba adva magasabb árért lesz csak kapható. A mű e napokban Haske és társa pesti műintézetéből kikerül, s igy az előfizetők példányaikat rögtön megkapják. (Reményi Károly lakása Pesten Lipót utcza 20. sz. 1-ső emelet.)

+ (*A pesti műegylet*) f. hó 12-én tartott választmányi ülésében a f. havi képtárból hat olajfestmény és 2 aquarella vásároltatott meg kisorsolás végett. Az olajfestmények következők. „Zach Feliczián“, *Madarász* Viktortól (jelenleg Párisban tartózkodik.) — „Ganymed szöktetése,“ *Szilassy* Gézától (jelenleg Florenczben.) — „Naplementi tájkép,“ *Brechtler* Bélától Pesten. — „Viharos éj a norvégiai partokon,“ *Baade* Károlytól Münchenben. — „A veszélyeztetett kártyaház,“ *Leöffler* Lipóttól Bécsben. „Magyar pórok tűz mellett,“ *Goebel* Károlytól Bécsben. — „A czigány,“ Madarász Viktor „Hunyady Lászlója“ a m. nemz. muzeum képcsarnoka számára vétetett meg.

+ (*A Kisfaludy-szobor*), mellyet B.-Füreden közelebb fölállitani szándékoznak, mint műértő szemtanuk állitják, méltó testvére a nemzeti szinház előtt busongó Katona-szobornak, tehát u[illegible]yanazon kritikai ütlegekre számithat, mellyekben a Katona-szobornak, fájdalom, olly nagy része volt. De erről még hiteles értesitést várunk.

+ (*A Lendvai-szoborról*) már egészen máskép kell nyilatkoznunk; ez diszére válik szinházunknak, mellynek előcsarnokában nemsokára fel fog állittatni.

A természetből.

+ (*Megkövült erdő.*) Radovenz mellett, a festői sziklavölgyéről hires Adersbach közelében Csehországban egy megkövült erdő van, mellyről Göppert a sléziai honi müvelődési egylet legujabb évi tudósitásában kimeritőleg értekezik. Számtalan egyes törzsdarabok, részben még olly helyzetben, a mint a törzset képezték, hevernek ott egymásmellett, legalább is félnégyszög mérföldnyi területen, s ugy látszik, eredetileg fövenykőbe voltak ezárva, melly azonban idővel szétmállván, most szabadon állanak. A törzsdarabokból 5—6 láb körületü fákra lehet következtetni. Kérge egynek sincs, habár egyéb tulajdonságaik a mellett bizonyit, hogy nem ugy sodórtattak oda viz által, hanem valószinüleg ott helyben kövültek meg, a hol nőttek. Nagyitó üvegen tett vizsgálatokból kitünt, hogy e megkövült fák a tülevelüekhez tartoztak.

+ (*Szárazon utazó halak.*) Dr. Hanrock állattanában a halnak egy különös nemét irja le. Ez, ha a mocsár vagy tócska, mellyben tartózkodik, kiapad, szépen fölkerekedik, s a szárazon egyenes irányban mindaddig utazik, mig vizet nem talál. Bose egy másik nemét irja le a halnak, melly déli Károlinában található, s melly az előbbihez természetére nézve igen hasonlit. Mindkét féle hal éjjel kél utra, az egyik gyikmódra mozogva, a másik ugrálva. Szájuk felett valami zsacskóforma van bőrből, mellyet vizzel megtöltenek, midőn szárazon akarnak utazni, hogy kopótyuikat utközben megnedvesithessék. Természeti ösztönüktől vezetve, folyvást egyenes irányban haladnak, s mindig a legrövidebb utat választják. Ők ezt korántsem az emlékező tehetség segélyével teszik, mert ha például azon hely közelében, a hol tartózkodnak, egy hordót ásunk le, s azt vizzel megtöltjük, ezen halak, ha vizök kiszáradt, elhagyván előbbi helyöket, egyenes irányban tartanak a leásott vizeshordó felé. Igy gondoskodott a természet azon állatok életfönntartásáról, mellyek egyébkint vizhiányban az elveszés veszélyének volnának kitéve.

Ipar. gazdaság. kereskedés.

△ (*A bérszerződések.*) A budai cs. kir. helytartósági osztály a Magyar Gazdasági egyesülettől felvilágositást kért a helyi szokásokról, mellyek hazánkban átalában, mellyek a bérszerződésekre és azon bérszerződések fölmondására nézve léteznek, mellyek ingatlanokra és egyes birtokrészekre vonatkoznak, ugyszintén a vizi-malmok és vizmüvek szerződéseire nézve is s az egyesülettől egyuttal véleményezést ohajt, hogy ez ügyben miként óvhatók meg leginkább a felek jogigényei. A választmány mindezekre felelni az elnökséget bizta meg.

△ (*A próbacséplés,*) mellyet a Gazdasági Egyesület jövő september hóban Tót-Megyeren lett volna tartandó, a kedvezőtlen időviszonyok miatt elmarad. E kedvezőtlen időviszonyok azonban, melly alatt a háboru értetett, a béke helyreálltával elmulván; reméljük, hogy az egyesület is megmásitja, sietve hozott ebbeli határozatát.

(*Gyorssajtó.*) Röck István pesti gazdasági gépgyárában elkészült az első gyorssajtó, melylyel mult vasárnap, e hó 17-én, kisérletet is tett. A jelenlevő számos szakértők, a gépnek mind külcsinjával, mind tökélyével teljesen meg voltak elégedve. Örvendünk a hazai iparnak e körülmény által ismét egy előretett lépésén. Hazai nyomdászaink ezentul, hasonló gépek vásárlásánál tett nagyszerü költséget megkimélhetnek, miután ollyat itthon is megrendelhetnek.

ÚJ MÚZEUMOK BERLINBEN

Berlin művészeti életében nagyjelentőségű események játszódtak le október elején. Díszes ünnepségekkel ülték meg a berlini múzeumok fennállásának 100. évfordulóját, melyre a világ minden tájáról nagy számban gyültek össze múzeumi szakemberek, gyüjtők és műértők a német birodalmi fővárosba s ugyanakkor avatták fel a pergamoni, előázsiai és német múzeumokat magában foglaló új múzeumi épületet is. Ez a 20 év folyamán épült új múzeum, melyet háború, infláció és gazdasági krízisek súlyos megpróbáltatásainak ellenére mégis sikerült befejezni, valóban a német művészeti és kulturális élet minden nehézséget és akadályt hősiesen leküzdő, örök kontinuitásának legnagyszerűbb dokumentuma.

A klasszikus stílusú, monumentális épület, melynek munkálatait még Alfred *Messel* kezdte meg s korai halála után és az ő tervei alapján Ludwig *Hoffmann* folytatott (az építkezés végleges befejezéséhez még a múzeumi fórum kiépítése, a tervezett főbejáratok és a Kupfergraben-t átszelő hidkonstrukció hiányzanak; a Neues Museum-ból ide áthelyezendő egyiptomi múzeum berendezése távolabbi időpontba tolódott ki), a Kaiser Friedrich-, Altes és Neues Museum közt, a Nationalgalerie tőszomszédságában, impozáns fogalommá emeli a berlini „Museums-Insel"-t, eme Spree-csatornák által övezett kis szigetet, melyen kizárólag múzeumi célra szolgáló hatalmas épületcsoportok foglalnak helyet.

Az új múzeum koncepciójában, kivitelében, a benne érvényesülő szellem teljes egészében *Wilhelm von Bode* múzeumi programmjának koronáját jelenti. Neve és életmunkájának felmagasztalása nem hiába hangzott el számtalanszor a jubileumi ünnepségek és a megnyitó folyamán, sőt Wilhelm *Waetzold*, az állami múzeumok jelenlegi főigazgatója, az egyetemi Aula-ban tartott beszédében az ünnepséget egyenesen Bode emlék-ünnepének nevezte. Bode érdeme volt a berlini múzeumok nagyszabású fejlődése az utolsó félszázadban s az ő fényes szervezőképességének és agilitásának köszönhető az új múzeum létrejötte is. Már nyomban a Kaiser Friedrich-Museum életrehívása után tervbe vett egy óriási méretű új múzeumot, melynek célja az összes berlini ázsiai művészeti emlékek egy helyen való összpontosítása (sokoldalúságában u. i. már évek előtt egyik előharcosa volt az azóta divatba jött keletázsiai művészetnek is), a német művészet festészeti, szobrászati és iparművészeti alkotásainak egyesítése, továbbá a pergamoni oltár maradékainak méltó keretben való elhelyezése volt. A most megnyílt pergamoni és német múzeumokban Bode eredeti terve kevés változtatással és redukcióval valójában kivitelre is került, csupán az ázsiai múzeum tervét ejtették el és redukálták az előázsiai múzeum anyagára. Az újabb kutatás a keletázsiai és előázsiai művészetekben az iszlám művészetétől oly annyira elütő művészeti kört ismert fel, hogy egyesítésük nem szolgálhatott volna már többé a művészeti kutatás előnyére s így inkább megmaradtak az e digi, bár túlzsúfolt, de mégis különválasztott elhelyezési mód mellett. Mivel azonban az új múzeumban még az egyszerűsített programm mellett is, számtalan újszerű, technikai és anyagi nehézségekkel járó problémát kellett megvalósítani, Bode egészen haláláig a tudományos és személyes polémiák hosszú sorát vívta meg elvi álláspontjainak ellenfeleivel, elsősorban Ernst *Gall*-lal, ki mint a minisztérium hosszú időn át működő művészeti referense, Bode terveinek egyik leghajthatatlanabb ellenzője volt. E hadakozások sorozatának, melyekből intern, múzeum-politikai természetüknél fogva ugyan nem sok szivárgott ki a nagyközönség körébe, mégis találóan a „Museums-Krieg" elnevezést adták.

Az új múzeum tervezésénél Bode figyelme kiterjedt az alaptervek minden részletére is, sőt mondhatni, hogy Messel-lel való legszorosabb együttmunkálkodásában érlelődtek meg. Az ő érdeme, hogy az alaptervek és építészeti részletek legaprólékosabb koncepciójában is esetenként figyelembe vették

hazafi volt, hogy gyermek létére honvédnek csapott fel, s hogy haláláig kötelességének érezte azoknak a témáknak művelését, amelyek a nemzet gyászáról vagy dicsőségéről beszélnek, — ez általában ismeretes. Mi most nem is erre célzunk, hanem arra, hogy ő ezeknek a tárgyaknak a feldolgozásában is, művészi temperamentumában is első nagyszabású megtestesítője a magyar szellemnek és úttörője az európai kapcsolatokat híven gondozó, de egyúttal magyar szellemű festői iskolának.

Éppen ez az, ami megmagyarázza azt, hogy Madarász Viktor neve és művészete olyan mélyen behatolt közönségünk szívébe. Életében sok csalódás és keserűség érte, de egy bizonyos: a magyar közönség széles körében ismerik és szeretik őt. Hunyadi László siratása, Zrinyi és Frangepán a fogságban, Zrinyi Ilona a vizsgálóbíró előtt, Petőfi halála és több más képe olyan ismertek szerte az országban, mint legjobb költőink legnépszerűbb versei vagy akár a nép saját dalai. Hányan mondhatják el magukról művészeink közül, hogy művészetük hatása így széjjeláradt a hazában? Bizonyára minél kevesebben, s akik elmondhatják, azok az igazán szerencsések, a kiválasztottak, mert szellemük átolvadt a nemzet lelkébe és együtt él vele.

Midőn Madarász Viktorról megemlékezünk, nemcsak a jeles festőt, hanem a nemzeti művész eszményének első nagy megtestesítőjét is ünnepeljük benne. A koszorú, amely megilleti, egyaránt szól az európai és a magyar művésznek, s mi mindkét minőségében hódolattal és szeretettel hajlunk meg dicső emléke előtt.

PETROVICS ELEK

MADARÁSZ VIKTOR TÖRTÉNETI JELENTŐSÉGE[1]

December 14-én volt száz esztendeje, hogy Madarász Viktor megszületett. Abban a nagy művésznemzedékben, amely a mult század második felében megteremtette a magyar művészet aranykorát, Madarász Viktor időrendben a második. Csak Zichy Mihály előzte meg, akinek centennáriumát három évvel ezelőtt ünnepeltük. Utána korban Lotz Károly és Székely Bertalan következnek. Lotznak 1933-ban, Székelynek 1935-ben lesz a centennáriuma.

Miben állott ezeknek a nagy tehetségeknek történeti küldetése? Mindenekfölött abban, hogy a magyar művészetet a provincializmus szűk köréből európai magaslatra emelték fel. Addig, amíg ők nem léptek fel, a magyar politika és a magyar irodalom nagyjainak a művészetben nem voltak méltó társaik. A század első felében, a reformkor nagy idejében csak szerény provinciális művészet volt Magyarországon. Midőn a politikában Széchenyi és Kossuth uralkodtak, az irodalomban pedig Vörösmarty, majd Petőfi lángelméje világított, ugyanakkor a festészetnek Barabás Miklós, a szobrászatnak Ferenczy István volt legjellemzőbb magyar képviselője, — érdemes és kitünő férfiak, akiknek azonban a nemzet szellemi életében távolról sem volt olyan rangjuk, mint nagy politikusainknak és nagy költőinknek. Csak midőn Zichy, majd Madarász és Székely működni kezdtek, csak akkor emelkedett fel képzőművészetünk is olyan magaslatra, hogy méltóan állhatott meg a nemzeti élet egyéb ágazatai mellett.

Zichy működésének kezdete még a 40-es évekre esik. Madarász és Székely az 50-es években, az évtized második felében bontják ki szárnyaikat. S ekkor, a nemzeti elnyomatás idejében köszöntött be a magyar művészet hőskora. A történeti festészet volt ekkor a vezető műfaj, a nemzeti mult lett a festészet főtárgya, a romanticizmus a polgári érzelmességből a történeti pátosz hangjába csapott át. Ez a történeti festészet, amelyet akkor Európában másutt is műveltek, Magyarországon sajátos jelleget öltött, s szervesen nőtt össze a politikai viszonyokkal, a nemzet fájdalmaival és reményeivel. Nem arról volt szó, hogy történeti tableaukat fessenek, díszes kosztümbe öltöztetett, színpadiasan felállított alakokkal. A képek a mult tragikus eseményeivel a jelen szerencsétlenségére céloztak, a mult felemelő, dicsőséges mozzanataival bátoritást és vigaszt akartak adni a leigázott nemzetnek. Ez az összefonódása a művészetnek a nemzeti hangulattal bensővé és szervessé tette a kor festészetét és meggyőződést oltott az alkotásokba. A nemzet szerencsétlensége a magyar történeti festészetnek szerencséjévé vált.

Azonban nemcsak ez volt szerencséje, hanem az is, hogy kitünő tehetségek állottak szolgálatában. E tehetségek között is az elsők közé tartozott Madarász Viktor, akinek most emlékét ünnepeljük. A franciák tanítványa volt, vagyis oda járt iskolába, ahol legjobban értenek a festéshez. S valóban, művészetünk multja hány jobban festett történeti képet tud felmutatni, mint a Hunyadi László siratása? S tudunk-e olyat megnevezni, amely felülmúlná ezt a képet a drámai kifejezés mélységében és bensőségében? Egészen Munkácsyig kellett várni, amíg ismét akadt olyan művész, akiben újra felbuzgott Madarász drámai vénája. S itt nem véletlenül említjük Munkácsy nevét. Úgy tetszik nekünk, hogy a Hunyadi siratása és a Siralomház festője között volt valami mélyenrejlő szellemi rokonság, amelyet a kor és a stílus nagy különbségén keresztül is határozottan érzünk. Nemcsak a drámai véna erejére gondolunk, amely közös volt mindkettőjüknél, hanem a temperamentum magyarságára is. Madarász Viktor ebben is előhirnöke volt Munkácsynak, s egyúttal az első magyar művész a XIX. században, akiben a magyar jellemvonás — idegen iskolázottsága ellenére is — olyan határozottan és erőteljesen nyilvánult, hogy ebben senki sem múlhatta őt felül. Hogy emberi érzésében lángoló

[1] Elnöki megnyitó a Szinyei Merse Pál-Társaságnak 1930. december 13-án Madarász Viktor emlékére rendezett ülésén.

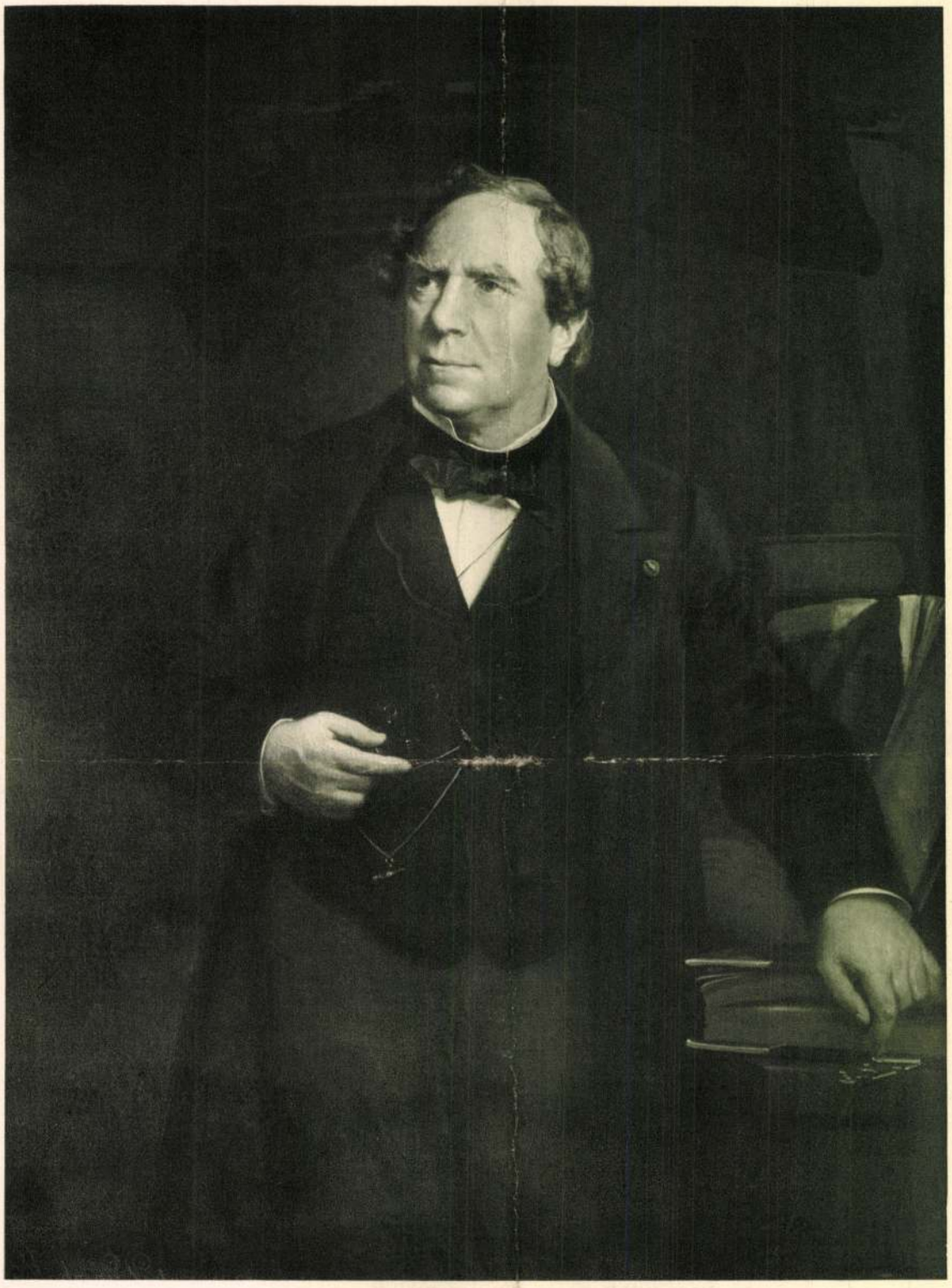

MADARÁSZ VIKTOR: THIERRY AMADÉ SENATOR, TÖRTÉNETÍRÓ ARCKÉPE. 1864.

A művész ajándéka a M. Tud. Akadémia részére 1865, letétképen került onnan az Orsz. M. Szépművészeti Múzeumba

gyertyatartókat és az örökmécses aprólékos, gótikus felépítését. Ezek az ötvösművek olyan megfoghatóak, mintha nem is festve lennének. De feltűnik a lepel élete is. Alatta domborodnak a test formái. Látjuk a csontok kemény vonalát, az izmok játékát, az ízületek hajlását egyszerűen és természetesen, mintha csak valóságos, lepellel letakart holttest jelennék meg előttünk. Madarász előadásában híven követte a természetet s látszólag semmit nem változtatott rajta.

Méret, tárgy és a valósághoz való ragaszkodás már elegendők ahhoz, hogy a képről egységes benyomást nyerhessünk. És az átlagos ízlés ezzel meg is elégszik. Pedig mindezek végeredményben csupán külsőségek, melyek önmagukban a műalkotásnak nem adhatnak valódi és teljes értéket. Mélyedjünk csak el Madarász alkotásában és menjünk néhány lépéssel tovább.

Mindenekelőtt figyeljük meg a kompozició áttekinthető szerkesztését. A három alak hegyesszögű háromszögbe simul. Ennek csúcsa az egész jelenet gyujtópontja: a halott hős szemfedővel borított levágott feje. Egyik oldala a kiterített test, másik Szilágyi Erzsébet térdelő alakja, harmadik a szenvedő anya és a halálban megbékült fiú arcának összekötő vonala, melyet a menyasszonynak kedvesére tapadó tekintete érzékeltet. A kompozició zárt nagyszerűségét éppen ez a szigorú keret biztosítja. A háromszög egyáltalában nem merev, telve van élettel, holt vonalai emberi formákban és érzelmekben testesülnek meg. Az oldalnézet keménységét feloldja a gyertyák ünnepélyesen magasba szökkenő függőlegese. Kanócuk lobogása visszatükröződik az örökmécs pislákoló fényében s e három világosság újra háromszögben egyesül, mely a maga anyagtalan mivoltában lebeg az alsó háromszög felett. Ez az idom bámulatosan gyakran bukkan fel a képen újra meg újra. Most csupán kettőt említek még. Az egyiket az innenső gyertya lángja, a kandeláber talpa és az oltáron elhelyezett nyitott misekönyv, a másikat az ellenkező oldal gyertyája és kandelábere, valamint Szilágyi Erzsébet arca zárja be. Ebből is kitűnik, hogy a gyertyák a kompozició szerves részei, melyek elhelyezése épúgy nem esetleges, mint a szereplő emberi alakoké. A szerkezetnek e merevnek látszó vonalai nemcsak a kép megjelenésének vázát adják, hanem abba egyszersmind ritmust is visznek. Sőt éppen rejtett voltuknál fogva erősen felfokozzák azokat az érzelmeket és élményeket, melyek a festőt az alkotás lázában hevítették. Madarász azonban még a szerkezetnél sem állt meg. Tovább hatolt a művészet anyagtalan világában és képe főhősének megtette a fényt, mely a sötétséggel harcol és azt legyőzve diadalmaskodik. A felületes szemlélő nem igen veszi észre, hogy a festmény világossága nem valóságos. A két gyertya és az örökmécs fénye a természetben sokkal halványabban érvényesült volna. Madarász fényforrásai nem is ezek, hanem a holttestre terített szemfedél. Belőle omlik a templom sötétségén áthatoló fehér fény. A lepel nemcsak anyagával borul a hősre, hanem köréje dicsfényt von, melynek sugárzása az elmúlás kegyetlen gondolatát a Mindenható akaratába való, hívő megnyugvássá nemesíti. Ez a világosság előzi és feloldja a kétségbeesés vak árnyékát. Az a küzdelem tehát, melyet Madarász képén a fény és a sötétség vívnak egymással, nem puszta festői probléma, hanem hitvallás az emberinél magasabbrendű isteni igazság mellett. Ez a mélységes erkölcsi állásfoglalás adja meg e nagyszerű műalkotás igazi értékét és felemelő lelkiségét.

A művészi szerkezet és a fénynek és árnyéknak ez a feszültségekkel teli harca azonban távol áll az esetleges és mindennapi természetutánzástól és attól elütő törvényeknek engedelmeskedik. Csak támaszkodik a valóságra, felhasználja azt, de egyszersmind átalakítja és a művészet szigorú, mégis végtelen lehetőségeket biztosító értékrendszerébe emeli. Ezek a belső, gyakran csupán sejtett és alig körvonalazható vonások biztosítják minden művészi alkotás szellemi súlyát. A külsőségek csak járulékok, melyekre azonban szükség van. Hiszen a lélek bennük ölt érzékelhető testet. A méret, tárgy és kifejezésmód igenis fontos kellékei a művészetnek, de szerepük a lelki tartalommal szemben másodlagos. Ez a lelki tartalom pedig éppen azáltal jut kifejezésre, hogy a művész a nyers valóságból művészi valóságot teremt, más szóval a természetet nem másolja, hanem annak elemeit az alkotás íratlan törvényei szerint az ihlet tüzében újrarendezi. Az így létrejött alkotás már nem a természet, hanem a művészet körébe tartozik, mértéke tehát csakis ez utóbbi lehet.

Az elmondottak korántsem merítik ki a vizsgált kérdés hatalmas területét, de talán nyujtanak bizonyos kézzelfogható tanulságokat. Madarász Viktor képének elemzése rávilágított az átlagos ízlés felületességére és ismertető jegyeire. Amint az egyszerű ember számára a zene is csak akkor ér valamit, ha szöveg van hozzá, úgy a képzőművészet megnyilatkozásainál is szöveget kíván. Ez a szöveg a választott tárgy, amelyhez annál szélesebben tud odatapadni, minél több érzelmet kelt fel benne. A történelmi festészet egyike a legközkedveltebb műfajoknak, hiszen a cselekvés, történés ábrázolása vonja magára leginkább a figyelmet és nyujt csatlakozási felületet azoknak az irodalmi képzeteknek, melyek a legalacsonyabb iskolázásból is állandó élményként maradnak benne a lélekben. A műalkotás másik primitív értékmérője pedig a természet, a környezet, melyben az ember életét tölti, amelyhez mindent viszonyít. A művészet a természetből indul ki. E körülmény azt a hamis látszatot kelti, mintha a műalkotás csupán a valóság mesteri utánzása vagy egyszerű átérzése lenne. Láttuk, hogy ennél sokkal több: külön önálló törvényei vannak, melyeknek voltaképpen semmi közül a valósághoz és egészen más síkon mozognak: a művészet síkján.

Ezek után nyilvánvaló, hogy az átlagos ízlés számára mindíg azok a műalkotások jelentenek értéket, melyek tárgyuk szerint érdekesek és a természethez híven igazodnak. De igen nehezen érthetők azok, melyek e külsőségekkel kevesebbet törődnek és a művészet belső, megfoghatatlan lényegét helyezik előtérbe. Más szóval a naturalisztikus művészeti irányok és egyes alkotások nagyobb népszerűségének örvendenek, mint az elvont, természettől elhúzódó korszakok és művészi termékek. És e ponton kapunk feleletet arra a kérdésre is, miért állanak oly sokan értetlenül a mai művészet előtt. Hányszor halljuk, hogy a renaissance vagy a mult század mesterei mennyivel jobban tudtak festeni napjaink művészeinél. E vád egyes esetekben lehet jogos, általánosságban nem az. Az átlagos ízlés ugyanis egy Raffael Madonnában vagy Madarász képében nem a lényeget: a művészi szerkesztés és belső törvényszerűség csodálatos megnyilatkozását értékeli, hanem a gyermekét tartó szép olasz asszonyt és a hatásos erős valóságérzéssel megfestett történelmi jelenetet. Mivel a mai művészetszemlélet nem naturalisztikus, tehát a külső valóságra kevesebbet ad, az átlagos ízlés tanácstalanul áll előtte, mert kevesebb olyan külsőséget talál rajta, melyhez kapcsolódhatnék. Félreértések elkerülése végett hangsúlyoznom kell, hogy a fenti megállapítások mindenkor csakis valóban magas színvonalú műalkotásokra értendők. Gondolatmenetemből szervesen következik az is, hogy a kevésbbé művelt ízlés olyan alkotásokat is nagyra tart, melyek külsőséges vonásai mögül hiányzik a belső tartalom. Innen magyarázható, hogy a közönség lelkes csodálatának és elismerésének tárgyai a szakember számára gyakran vajmi keveset jelentenek.

Megfigyeléseink alapján kirajzolódik előttünk az ízlés nevelésének és fejlesztésének iránya és szükségessége. A művészet külső járulékos elemeiről rá kell irányítani a figyelmet a belső lényegre. El kell oszlatni mindenekelőtt azt a tévhitet, hogy a művészet egyetlen valódi mértéke a természet. Ez okozza ugyanis a helyes szemlélet legnagyobb akadályát. A képzőművészet megértése és átéreztetése e szempontból döntő jelentőségűvé válhatik, hiszen ez kerül elsősorban kapcsolatba a természettel. A hangzóművészettől a valósághoz való oly erős igazodást nem kívánjuk. Hozzá vagyunk szokva, hogy az irodalom és zene már csak anyagánál és ábrázoló lehetőségeinél fogva is elvonatkozik a megfogható környezettől. Hatását a közvetlen érzelemkeltésben találjuk meg. E nézőpontból ítélve tehát a hangzóművészet könnyebben érthető és élvezhető mint a képzőművészet, melynek természetközelsége egyfelől megfoghatóbb ugyan, másfelől azonban könnyen vakvágányra vezethet. Meg kell értetni tehát, hogy a festészet pl. nem azonos a színes fényképezéssel, mert bármennyire is a természet talajából nő ki, annak formáival, színeivel, tónusaival és tömegeivel egy más törvény szerint bánik és azokat az emberi szellem és alkotóerő magasabb síkjára értékeli át.

Minden életmegnyilvánulásnak megvannak a maga szabályai, melyek szerint helyesen lehet őket megítélni. Az átlagos ízlés nevelésének, finomításának és fejlesztésének az a feladata, hogy az előbbi megállapítás érvényét a művészetre is elfogadja: a műalkotást és annak értékét sajátos külső és belső törvényszerűségei határozzák meg. Ezek megismerése és mélységes átélése adja meg a műélvezet és műértékelés egyedüli helyes és lehetséges kereteit.

A MAGYAR KULTÚRSZEMLE 1944. jan 15.
új előfizetési árai:
egész évre . . . . 7.50 P
félévre . . . . . 4.— P
egyes szám ára . —.70 P

GONDOLATOK A MŰVÉSZI IZLÉSRŐL

IRTA: ENTZ GÉZA

Az emberi életnek és műveltségnek nem is egy olyan kérdése akad, melyről mindenki azt hiszi, hogy ért hozzá s ezért feljogosítottnak érzi magát arra, hogy róla véleményt mondjon. E kérdések közé tartozik a művészet is. Az alkotásvágy és alkotó erő bizonyos mértékig mindenkiben megvan, emberi mivoltunkhoz szét nem választhatóan kapcsolódik. Nem csoda tehát, ha ennek az alkotásvágynak és erőnek legmagasabb és lélekben talán legfinomabb megnyilatkozása: a művészet valóban általános érdeklődésre tarthat számot. Termékei és emlékei lépten-nyomon elénkbe ütköznek és ilyen vagy olyan állásfoglalásra késztetnek. Éppen e körülmény élesen rávilágít arra a tényre, hogy a művészet teljességéhez nemcsak az alkotás tartozik, hanem az általa felkeltett benyomások befogadása, feldolgozása és értékelése is. Műalkotás és műélvezés így egészíti ki egymást és forr össze szerves egységgé. A műélvezés lelki előfeltétele és alapja az izlés. Ez korok és egyének szerint változik, ezernyi árnyalata szinte a végtelenbe vész el. Vele perbe szállni hiábavaló fáradság, tárgyilagos megvizsgálása azonban rendkívüli érdekességet rejt magában különösen akkor, ha felvetődik az izlés nevelésének és fejlesztésének gondolata. Ahogyan érzékeink különbözőképpen reagálnak a külső behatásokra, épúgy az izlés sem egyforma érzékenységű. Alapsajátságokat gyökeresen megváltoztatni legalább is nehéz feladat, de egy meglévő, szunnyadó készséget felébreszteni és finomítani lehetséges és gyakran szép eredménnyel járó vállalkozás. Az ízlés tehát az ismeretek bővítése és a művészet belső törvényszerűségeinek felfedése és átéreztetése által igenis befolyásolható, formálható, sőt kedvező körülmények között át is alakítható. A feladat kettős: meg kell figyelni az átlagos izlés állapotát és ki kell jelölni a nevelés irányát. Távol áll tőlem, hogy e szövevényes kérdésekre kimerítő feleletet adjak. Csak néhány gondolatot szeretnék felvetni elsősorban a festészettel kapcsolatban. A képzőművészetnek ugyanis ez az ága nyúlik bele a mindennapi életbe a legmélyebben. A kép, még ha nem is eredeti festmény, szinte minden ember környezetében előfordul, mint a középület és lakóház nagyon különböző minőségű, de állandó dísze. E gyakoriság mellett éppen a festészet igen alkalmas arra, hogy az izlésre vonatkozólag belőle tanulságokat vonjunk le.

A kiindulási pont ez: mivel magyarázható, hogy vannak olyan képek, melyek mindenkinek tetszenek; ezzel szemben vannak olyanok is, melyeket magas színvonaluk ellenére csupán kevesek tudnak értékelni? E kérdésekhez szorosan kapcsolódik a következő: miért tetszenek a régi mesterek képei és miért váltanak ki legtöbbször ellenkezést napjaink alkotásai?

nél nagyobb a lélek és a rá ható alkotás érintkezési felülete, minél több szál kapcsolja a kettőt egymáshoz. A nem tetszés ennek fordítottja. A műalkotásnak tehát azokat a vonásait kell megvizsgálni, amelyek széles körökben figyelmet keltenek és lelki vonzást idéznek fel. Másrészt rá kell mutatni azokra a rejtett szerkezeti és hangulati tényezőkre, melyek éppen mélyebb értéküknél fogva a felületes szemlélőben nem ébresztenek visszhangot. Kétségtelen ugyanis, hogy a művészi alkotás külsőségei lényegesen erősebben hatnak, mint belső, amazoknál jóval értékesebb jegyei. Vegyünk mindjárt egy példát és álljunk meg Madarász Viktor közismert és híres festménye: a Hunyadi László siratását ábrázoló kép előtt.

Ez a remek mindenkire hat, mégpedig elsősorban méreteivel, tárgyával és a valóság hű érzékeltetésével. Nézzünk szembe e három tulajdonsággal. — A nagyság a legegyszerűbb embert is lenyügözi. A gyermek, akiben még gátlás nélkül érvényesülnek a lélek legelemibb tulajdonságai, állandóan a nagy, a hatalmas felé vonzódik. A nagy méretek már csak puszta megjelenésükkel is csodálatot, tiszteletet, sőt bizonyos félelmet keltenek. A kicsit nehéz észrevenni, ennek következtében az átlagember hajlandó a kicsi fogalmában a kevés és és a silány fogalmát látni. Ezzel szemben a nagyság rögtön kiütközik és már önmagában is értéket jelent. Madarász festménye életnagyságban vetíti elénk mondanivalóját és már

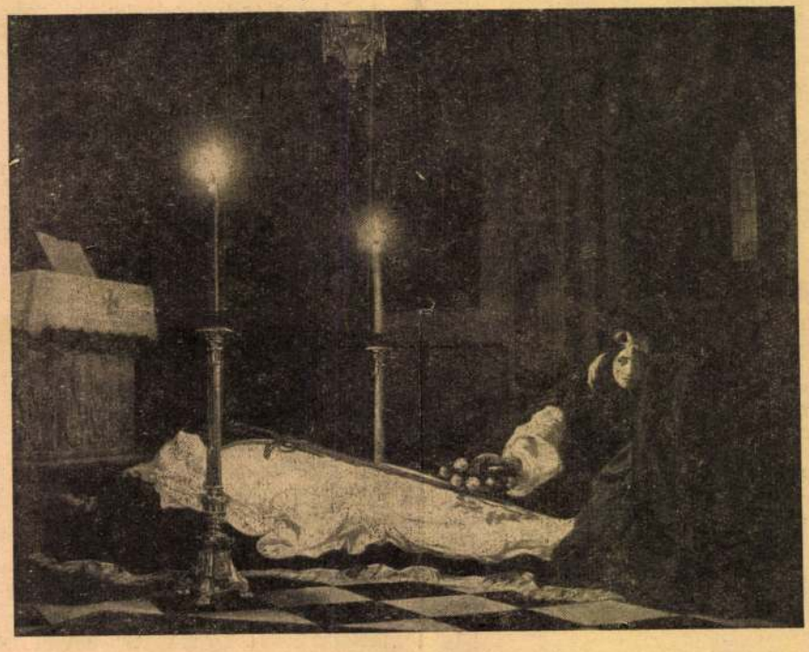

MADARÁSZ VIKTOR: **Hunyadi László siratása**

A tetszés annyit jelent, hogy az illető alkotással bizonyos lelki közösséget érzek. Ez annál erősebb és hatékonyabb, mi-csak ezáltal is egyszeriben magára vonja a tekintetet. Alig vesszük a képet szemügyre újabb varázslat kerít hatalmába: a választott tárgy élménye. A templom homályából egy fehér lepellel letakart halott férfi körvonalai bontakoznak ki. A fej alatt, a nyak táján alvadt vér piroslik. A szép szálítest mellett két oldalt sárgalángú gyertyák állnak őrt. A kiterített hős lábainál két nő térdel. Éjfekete köntösükből csak a fejek villannak elő és a fiatalabbik karja, amint reszkető kézzel tesz koszorút a halott kedvesre. Fenn az örökmécs parázsló fénye virraszt, különben mindent elnyel a sötétség. A kép tárgya még akkor is megdöbbent, ha nem tudjuk, hogy a halott Hunyadi László, a magyar szabadság gondolatának vértanuja, akit kivégeztetése után anyja és menyasszonya keserű félelemmel és marcangoló fájdalommal siratnak meg. A festmény azonban nemcsak érdeklődésünket kötötte le, hanem érzelmeinket is felkorbácsolta: rokonszenvvel és részvéttel nézzük a halott vitézt, belénk markol az anya és menyasszony szenvedése és felágaskodik szívünkben a gyűlölet a zsarnoki és igazságtalan tett elkövetői ellen. A felidézett érzelmek hullámzása közepette elkap minket a kép finomabb részleteinek sodra. Észrevesszük a bámulatos valóságérzékkel megfestett

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

ÉS

A MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGE

MEGHÍVJA ÖNT

MADARÁSZ VIKTOR HALÁLA 50. ÉVFORDULÓJÁN FELÁLLÍTOTT SÍREMLÉKÉNEK ÜNNEPÉLYES AVATÁSÁRA

A KEREPESI ÚTI TEMETŐBEN

(I. sor, 19. tábla, 34. parcella)

1967. február hó 28-án déli 12 órakor

EMLÉKBESZÉDET

DR. LÁSZLÓ GYULA PROFESSZOR

MOND.

67 z FNyV 14 2491

Madarász Viktor hagyatéka

(MTI) Madarász Viktor, a magyar romantikus történeti festészet egyik legjelentősebb mestere hagyatékából nyílt kiállítás szerdán a Kispesti Vigadó Galériában, a tárlaton a művész utolsó alkotói korszakában festett képei, valamint személyéhez kötődő tárgyak – köztük festőállványa – láthatók. Siklós Zsuzsa, a galéria igazgatója elmondta: a mintegy húsz alkotás többsége portré, némelyik egy magánszemélytől került a múzeumhoz.

Ft, azaz .....Ft

.....
témafelelős

részéről hitelesített számla másolatok egyidejű csatolása

t összeget, ha a Kedvezményezettnek ÁFA levonási joga
nettó értékeihez tartozó ÁFÁ-t.

czélja, hogy uj vért képezzen, mert vérünk a tulajdonképeni élet, az azon anyag, melyből testünk minden része a szükséges alkatrészeket veszi. Az izmok rostanyagot szivnak belőle, hogy erősebben feszüljenek a munkára; az agy mindazon anyagokat veszi a vérből, a melyek élénk anyagváltozását feltételezik és az észnek erőt és friseséget kölcsönöznek; a sziv hasonlóképen a vérből veszi azon anyagokat, melyek szükségesek arra, hogy erősen összehuzódjék és a vért élénken hajtsa, keringtesse a testben.

A tápszer vérré, a vér hussá és idegekké, velővé és csontokká, bőrré és hajjá válik. Ennélfogva tehát valamely élelemnél főkép a vérképzésre kell tekintettel lennünk. Azon étel, mely vérképzésre nem alkalmas, alkalmatlan a táplálásra is.

A vér főleg következő részekből áll:

viz van benne	789 rész,
a vértestecskék tesznek benne . .	131 részt,
tojásfehér van benne	71 rész,
a chlorvegyületek és sók tesznek benne	5 részt,
rostanyag van benne	2 rész,
zsir van benne	2 rész,
összesen . .	1000 rész.

Minthogy mind ezen részek folyvást elvonatnak a vérből, tehát azoknak folytonosan ki kell pótoltatni az élelem által, és valamint egynek sem szabad ezen alkatrészek közől hiányzani a vérből, ugy azok arányának is folytonosan egyformának kell lenni.

A jó tápszerben a legfőbb tápláló-anyagot a tojásfehér képezi, és annak ennélfogva kellő arányban kell a táplálkozásunkra használt anyagokban meglenni, mert különben a táplálkozás egyoldaluvá, ártalmassá válik. Azon ételt, mely kevés tojásfehért és sok zsirt tartalmaz, nem számithatjuk a különösen tápláló ételek közé, mert a vérnek csak két rész zsirra, ellenben pedig 71 rész tojásfehérre van szüksége. Ellenkezőleg pedig azon étel, mely gazdag mennyiségü tojásfehért vagy tojásfehérféle testeket tartalmaz, mint a tojás és a hus, joggal a különösen tápláló ételek közé sorozandó, és igy valamely étel tápértékét a nagyobb vagy kisebb tojásfehértartalomból megitélhetjük.

Mindazonáltal tekintettel kell lennünk arra, hogy a vér alkatrészei természetes alakjokban nem minden ételben vannak meg. A legtöbb élelemszer a gyomorban az emésztés által átalakulást és átváltozást szenved, azaz a vér illető alkatrészeivé változik át, mert csak ily alakban veheti fel azokat a vér. Igy például a keményitőliszt, mely igen sok élelemszernek lényeges alkatrészét képezi, a vérben nincsen meg, s ennélfogva, mielőtt a vér által felvétethetnék, többszörös átváltozáson kell keresztülmennie. Először mézgává kell átváltoznia, a mézgából czukor lesz, ez téjsavvá változik át, a téjsavból végre zsir lesz, melyet aztán a vér magába vesz.

Azt mondók, hogy a tudomány a burgonyát, mint egyedüli élelemszert kárhoztatja. E kemény itéletet be kell bizonyitanunk és ezt kevés szóval megtehetjük. „A burgonya legenytartalomban, azaz tulajdonképeni tápanyagokban, nagyon szegény.“ 100 sulyrész burgonyában csak 25 rész száraz anyag van, a többi mind viz. A 25 rész száraz anyagban csak $2^1/_2$ rész vérképző anyag foglaltatik, a többi mind keményitő és más a táplálkozásra alkalmatlan anyag. Hogy a burgonya tápértékét megismerjük, nem kivántatik egyéb, mint azt vegyileg szétbontanunk, és néznünk, mennyire felelnek meg a burgonya alkatrészei a vér alkatrészeinek. — A burgonyában *Horsford* és *Krockers* vizsgálata szerint

tojásfehér van	$2^{19}/_{100}$ rész,
keményitőliszt van	$17^{98}/_{100}$ „
más szerves anyag van	$3^{60}/_{100}$ „
ásványanyag van	$^{90}/_{100}$ „
száraz anyag van	$24^{97}/_{100}$ „
viz van	$74^{95}/_{106}$ „

Nem a jelentékeny viztartalom csökkenti a burgonya tápértékét, mert a viz a vérnek legjelentékenyebb alkatrészét képezi, és a burgonya viztartalma kevéssel nagyobb, mint az annyira tápláló husé; hanem azért nem érdemel helyet a burgonya a tápláló ételek között, mert rendkivül kevés tojásfehér van benne. Midőn 100 sulyrész burgonyában legtöbbnyire csak 1, legfelebb $1^1/_2$ rész tojásfehér van (mely utóbbi eset ritkán fordul elő), azalatt a kövérségképzők ,t. i. a keményitőliszt és czukor 18 részt tesznek. A burgonya tehát tulságos mennyiségü zsirt vagy kövérnyét visz a vérbe, a tojásfehérből pedig távolról sem képes a megkivántató mennyiséget megadni.

Ki pedig annyi burgonyát akarna enni, hogy a vér tojásfehér részei kipótoltassanak, az tulságos mennyiségü kövérnyével terhelné meg vérét, testét ugy hizlalná, mint az állatokat szoktuk hizlalni, de azt, mi karjának erőt kölcsönöz, vérét élénk keringésben tartja és agyában az anyagváltozást élénkiti, soha nem érné el. Már pedig az izmoknak rostanyagra van szükségök, hogy erőteljesen feszülhessenek, és az agy tojásfehért és phosphortartalmu kövérnyét kiván, hogy azon igényeknek megfelelhessen, melyeket az ember szellemétől követelünk.

A burgonya tulságos kövérnyetartalma megnehezíti az emésztést és azt végre megakasztja: ennek következtében a vérkeringés meglassudik, az anyagcsere megakad és csak lassan és tökéletlenül megyen végbe. Az izmok elgyengülnek és megtagadják a szolgálatot, az agyvelő anyagcseréje megrestül és hiányossá válik, és ennélfogva rest és hiányos lesz a lélek és a gondolkodóerő is.

Ezek azon étel következései, mely ha nem kizárólagos, de főélelemszerét képezi a szegény és a dolgozó osztálynak. A burgonya oly elégtelen tápszer, hogy a ki 14 napig csupa burgonyával él, az nem képes a 15-dik napra való burgonyát megkeresni.

És mindezek mellett a burgonya sokkal drágább étel, mint azt közönségesen gondolják. Az igaz, hogy a tömeget tekintve, burgonyából lehet legtöbbet venni ugyanazon árért; de meg kellene azt is gondolnunk, hogy a burgonyában 75 százalék viz van, mit ingyen kaphatunk. Egy mérő borsóban ugyanannyi légenytartalmu, azaz: erőtadó tápanyag van, mint 15 mérő burgonyában. 20 sulyrész burgonyában nincs több táperő, mint 3 sulyrész rozslisztben, és e szerint 20 font burgonya nem is lehetne drágább, mint 3 font rozsliszt, mi ritkán van igy a mindennapi életben.

A burgonyáról mint élelemszerről csak ugy lehet szó, ha hozzá elegendő mennyiségü hus, tojás, kenyér, tej és efféle járul, tehát róla mint élelemről csak nagyon korlátozott értelemben beszélhetünk, de sohasem mint egyedüli, kizárólagos élelemszerről. *Bardócz Lajos.*

A jóllét hanyatlása némely vidéken.

Egy magyar vidéki tudósitónk következő szomoru képet fest az ottani viszonyokról: *)

Ki a legközelebb mult egy pár évtized eseményeit elfogulatlan figyelemmel kisérte, annak lehetetlen vala észre nem vennie, hogy ennek folyama alatt valamint egyes családok, ugy egész községek életében is jelentékeny és lényeges változások történtek. S ha tekintjük eme változások két irányát, az emelkedést és a hanyatlást: minden habozást kizáró határozottsággal el lehet mondanunk, hogy ugy az egyes családok, mint az egész községek közül is sokkal többen vannak azok, melyeknél a jóllét és virágzás kora elenyészett az érintett évtized folyama alatt, mint azok, melyeknél emez évtized alatt köszöntött volna be.

Nézzünk csak szét a szép magyar hazában. Hány tősgyökeres nemes család sarjadéka tengeti most életét egy-egy bérben lakott kisded hajlék egyszerü falai között, a szegénység fekete kenyerén; hány hordoz testén silány foldozott öltönyt, kiknek virágzó családi körében még csak másfél évtizeddel előbb is az öröm és megelégedés karjai között a jóllét édes italu poharát üritgeték a magukat boldogoknak érzett tagok? . . . hány derék uri hajlék van, melyeknek díszes családi oltárán még csak az aligmultban is a költők által magasztalt magyar vendégszeretet áldozott a barátság boldogitó érzelmei között: most pedig vagy elhagyatva áll ez kopott vakolatu falaival s burjánoktól felvert udvarával, vagy legfölebb egy tőzsérnek *kasznárból mindenessé* devalvált, illetőleg degradált megbizottja lakik benne, ki egy rozzant fa nyoszolyán az idők hullámai által eltemetett régi dicsőség árnyékaival álmodik most éjjenkint, talán épen azon teremben, hol hajdan vig pohárcsengés közt ült örömünnepeket a látogatásra jött jó barátok vendégkoszoruja? . . . Nem járnak már udvarába robogó hintók; az volt a legutolsó, melyen 6—7 évvel ezelőtt a szolgabiró meg az esküdt a még található apró ingóságok elkótyavetyélésére megjelent.

Itt egy szép épület, épen a falu kellő közepén, tehát a legkiválóbb helyen; talpig becsületes magyar család lakta több század óta, s talán még nehány év előtt is: most idegen nyelven beszélnek benne, eleje trafikos bolttá van travestálva, melynek ajtajában önelégülten markolász hatosokkal félig levő öblös nadrágzsebében egy köpczös boltos, mit sem gondolva az élet gondjával. Amott egy kastélyszerü lakás . . . lombos ákáczfáktól beárnyalt tágas folyosóján foltos atillában, foltos térdü nadrágban pipázgat egy őszbe borult jó képü öreg ur, méla busongással nézi az öblös tajtpipából fölkerekedő füstgomolyokat, melyek mint egy-egy fájó kebelből felszakadt nehéz sohaj szállongnak ég felé . . . s gondolkodik az emberi dolgok mulandóságáról. . . . A konyhában nem sürög-forog a tűzről pattant magyar házi nő, ki — mint mondják — majd lelkébe vette a vendégeket; egy egykedvü cseléd melegit ott épen talán déli maradékot vacsorára, nyers venyige mellett; csak néha látszik füstölni a kémény, akkor is csak egy félórára, ugy hogy midőn a nesztelen lak mellett elhalad, önkénytelen jut eszébe az embernek egy számüzött költőnknek ama kérdése:

„Nincs gazdája tán e háznak,
Hogy a kürtők nem pipáznak . . .?“ *H. K.*

*) Csak azért közöljük e siralmas képet, hogy a bajnak bátran szemébe nézzünk s a hanyatlás meggátlásán mindenki saját körében teljes erővel munkálkodjék, a kinek e nemzet fennmaradása, szellemi s anyagi gyarapodása szivén fekszik. *Szerk.*

Egyveleg.

** *(Hogy fogta meg a magyar baka a poroszt?)* E napokban a siléziai határon történt, hogy egy magyar baka és porosz gyalog mindketten őrszemül voltak felállitva, de mig a magyar baka szabadon állott, a másikat egy sürü bokor jótékony lombjai ölelték körül. A jámbor porosz azt hitte, hogy ellenfele nem is sejti közellétét s szive hangosan dobogott az örömtől, midőn ezt a bokor felé közeledni látta. Csak az boszantá, hogy a vigan fütyürésző baka szüntelen izgett-mozgott, körültekintgetett s sehogy sem akart egy perczig is czélozásra alkalmat nyujtó nyugalomba helyezkedni. E komédia csaknem negyedóráig folyt igy, s a porosz őrszem kifáradt keze már-már elejté a fegyvert, midőn az óhajtott pillanat megérkezett. Egy villanás, egy dörrenés, s a szegény bakkancsos zuhanva terült el a földön. A győztes porosz e hős tette után rohant az áldozat felé, valószinüleg nem annyira sebe, mint zsebe átvizsgálása végett, de ki irhatja le meglepetését, midőn a tetszhalott talpra ugrott s a támadásra el nem készült ellenfelét nyakszirten csipvén, földhöz vágta s addig gyomrozta, mig mindenre késznek nem nyilatkozott. A lövésre egy közel czirkáló osztrák őrjárat is odavetődvén, emberünk nevetve adta át foglyát. A táborban jóizüt kaczagtak a csakhamar közhirré vált poroszfogás fölött, melyet a merész baka kétségkivül élete koczkáztatásával, de annál fényesebb sikerrel vitt véghez.

—h— *(Három millió ember-élet egy szakálért.)* Midőn VII. Lajos franczia király gyóntató-atyja tanácsára haját rövidre nyirta s szakálát leborotváltatta, e megváltozott s azon időben szokatlan külsejével annyira nevetségesnek tünt föl neje, Eleonora királyné előtt, hogy ez férjével e miatt tovább együtt nem élhetvén, tőle elvált s később Anjou grófhoz, II. Henrik angol királyhoz ment nőül. A királyné gazdag hozománya *Poitou* és *Guienne* gyönyörü tartományokból állott s az ezek iránti viszálkodás idézte elő azon véres háborukat, mik Franciaországot három századon át pusztiták s az országnak 3,000,000 embere életébe kerültek; mi bizonyára nem történt volna, ha Lajos király szakálát le nem borotváltatja.

—h— *(Megengedett két-nejüség.)* A frank követek nürnbergi gyülésén 1650. febr. 14 én igen sajátságos határozat jött létre. Határoztatott ugyanis: hogy, a népesség szaporitása czéljából egyfelől, melyet a 30 éves háboru jelentékenyen megapasztott, a törökök félelmes támadásainak ellensulyozhatása végett másfelől, az 1650—1660. évi időközben ifjaknak s hajadonoknak a papi rendbe fölvételök megtagadtatik; áldozárok, kik zárdákon s hasonló kegyes alapitványokon kivül tartózkodnak, azonnal megnősülhetnek; végre minden férfinak megengedtetik, *két* nőt vehetni, mindazáltal csak is a mindkét nővel töltendő békés együttlét föltétele alatt.

—h— *(A kámfor hatása a virágokra.)* Ha a vizet, melybe lemetszett virágokat tettünk, kámfor-oldattal vegyitjük, nemcsak hogy virágaink tovább tartanak, mint a csak tiszta vizben bár az gyakrabban frisittessék is; hanem szebben és époly erőteljesen virágoznak, mintha töveiken volnának.

Vas. Ujs. 1866.

TÁRHÁZ.

Irodalom és művészet.

** *(Két komoly irányu lap megszüntét)* kell jelentenünk olvasóinknak. Egyik a „Politikai Hetilap“ b. Eötvös József lapja, mely a mult hétfőn adta ki utolsó számát. Szerkesztője *Keleti* Károly volt, s e lap a politikán kivül oly kiváló figyelmet forditott szépirodalmi és müvészeti érdekeinkre, hogy megszünését már ez okból is minden olvasója őszinte fájdalommal fogadja. — A másik az „*Uj Korszak*“ melyet egy év óta *Schwarcz* Gyula sok áldozattal adott ki, s az utóbbi időben szerkesztője Riedl Szende volt. E lap leginkább tudományos szinézete által akart hatni. Nem is tagadhatni meg tőle a komoly törekvést, s azért mielőbbi feltámadása igen ohajtandó.

= *(Két mülap)* küldetett be szerkesztőségünkhöz, melyek közül egyikkel a „Családi Kör,“ másikkal a „Hölgy-divatlap“ kedveskedik olvasóinak. A „Családi Kör“ műlapja 25 irót (köztök 4 irónőt) ábrázol csinosan csoportositva. E különben szép képnek csak azt róhatjuk föl hátrányaul, hogy rajta egy pár arczkép kissé gyengén van találva. Egyébiránt meg kell emlitenünk, hogy a „Családi Kör“ jelenleg is a leggondosabban szerkesztett divatlapjaink közé tartozik, s ajánljuk a közönség figyelmébe. A „Hölgy-divatlap“ műlapja azon jelenetet ábrázolja, midőn Lónyay Anna kincseit áruba bocsátja, hogy azon a tatár rabságba esett férjét kiválthassa. Történeti kép, elég csinos kivitellel, de kevésbbé művészi kompoziczióval. — Mindkét kép Bécsben volt kőre rajzolva.

** *(Megjelent uj könyvek)* Emich Gusztáv kiadásában közelebbről a következő müvek jelentek meg: 1.) „*Az 1848—1849-diki magyar hadjárat története.*“ Irta Rüstow. I. kötet. A kápolnai és isaszeghi csaták térképeivel. Forditotta *Vértesi* Arnold. — II. kötet. A komáromi és temesvári csaták térképeivel. Forditotta *Áldor* Imre; a két nagy kötet ára 5 frt. — 2.) „*A magyar politikai szónoklat kézikönyve*“ a legrégibb időktől a jelenkorig, vagyis a kitünőbb politikai szónokok életrajzi adatokban és jellemző mutatványokban feltüntetve. Kiadta *Toldy* István. A magyar politikai szónoklat történeti vázlatával Toldy Ferencz által. Első kötet 446 lap. Ára 2 ft 50 kr. — 3.) „*A magyar váltóeljárás.*“ Érdekesb itéletekkel, az eljárás iránt kihirdetett legujabb rendeletekkel, valamint a váltóeljárásban használható irománypéldányokkal; joghallgatók, ügyvédjelöltek, ügyvédek és birák számára irta dr. *Degen* Gusztáv jogtanár. 292 nagy lap. Ára 2 ft. — 4.) „*Bolond Miska költeményei.*“ Kiadta *Tóth* Kálmán. Ára 1 ft. — 5) „*Az ifju Anacharsis utazása Görögországban.*“ Barthélemy után szerkesztette *Hanthó* Lajos tanár. A 366 lapra terjedő kötet ára 1 ft. 80 kr.

= *(A hazai müvészeti érdekek ügyében)* az orsz. magyar képzőművészeti társulat az országgyüléshez feliratot készitett, melyben a következő pontok foglaltatnak: 1. Állittassék fel Pesten egy országos képzőművészeti tanintézet több osztályból álló, hol folytonos tekintettel az ipar és iparművészet szükségeire, a művészetnek mind gyakorlati, mind elméleti része alaposan tanittassék. 2. Alapittassanak több rendbeli s több évre szóló ösztöndijak oly ifjak számára, kik akár a gyakorlati rajztanitási pályára lépni, akár a művészet segédtudományaiban magukat kiképezni óhajtanak. 3. Részesittessenek utaztató segélyben tehetséget mutató ifju művészek a képzőművészet mindhárom szakából. 4. Nyittassék állandó rovat az ország költségvetésében emlékszerü müvek létesitésére (milyen pl. az akademia diszterménének falfestményekkel való diszitése,) mely müvek körül a meglevő jeles müvészi erők méltó foglalkozást nyerhetnek. 5. A művészet további érdekei ápolása végett, hová az állam befolyása ki nem terjedhet, a képzmüv. társulat kéri az országosan elismert közintézetek sorába való felvétetését és évi segélyezést a közkincstárból. A társulat 6-ik vagy inkább első kérését, mely a művészi tulajdonjog szabályozását czélozza, időközben a képviselőház már megelőzte azáltal, hogy ily törvényjavaslat kidolgozását egyik bizottmányának tette feladatává.

** *(Erkel uj magyar dalmüvét,)* „Dózsa György“-öt, hir szerint, a szinházi szünnapok után azonnal szinre hozzák s a női főszerepet Mányik Ernesztina fogja benne énekelni.

** *(A müvészet köréből)* érdekes hir, hogy *Madarász* Győző jeles festészünk „Krisztus az Olajfák hegyén“ czimü nagy képet végzett be, mely annyira sikerült, hogy maga Napoleon császár vette meg. E képet a müvész másodszor is le fogja festeni, s kiállitás végett hazánkba küldi.

** *(Pályakoszorut nyert zeneművek.) A budai dalárdának* férfi négyes dalokra kitűzött pályadijait a következők nyerték: az első dijat egyhangu odaitélés folytán *Huber* Károly nemz. szinházi karmester, — a másodikat *Beliczay* Gyula, sok zene-ismerettel biró hazánkfia, különben mérnök egyik bécsi vaspályánál, — a harmadikat *Rieger*, dalárdai karvezető.

** *(Uj zenemü.)* Kugler László kiadásában megjelent: „Poharazás mellett.“ Kedvelt népies dallamok. Zongorára átirta *Németh* János. Tartalma: I. Kortesdal. II. Jaj de szépen szól az én kis furulyám . . . III. Jókedvü paraszt. IV. Helyre Kati. Ára 80 kr.

Egyház és iskola.

** *(A magyar királyi tudományos egyetem)* jun. 25-ikén ünnepelte meg 1780-ban történt ujjáalakitásának évfordulóját. Az ünnepélyt dr. *Wenzel* Gusztáv az egyetem rektora nyitotta meg egy szép beszéddel, melyben a hazai jogtudomány fejlődését fejtegeté. Utána *Pauler* Tivadar a jogi kar dekánja jelenté, hogy dr. *Virozsil* Antal, ki 40 évet töltött az egyetemi tanári széken, fél századdal ezelőtt avattatott a pesti egyetemnél a szépművészetek és bölcsészet tudorává, s igy jubilaris tudornak jelentetett ki. — Ezután az egyetemi pályajutalmakról tett jelentést. 1. A *hittudományi* karnál a *Pasquich*-féle dij 60 és 40 ftval megosztatott Zittel Róbert kalocsai és Szejdl Pál fehérmegyei növendék-papok között A *Szabó*-dijban pedig, mely azt illeti, ki az egyházi szónoklatban leginkább kitünteti magát, *Abday* Asztrik sz. Benedek-rendi IV. éves papnövendék részesittetett. — 2. A *jog s államtudományi* karnál két pályakérdés volt kitüzve, de csak a büntetőjogira érkeztek pályaművek, és pedig összesen 5. Az első jutalomban *Pulszky* Ágost és *Tauffer* Emil jogtanulók, — a másod-jutalomban Bozóky Alajos IV. éves jogtanuló műve részesült. — 3. *Az orvosi karnál* az élettani kérdésre kitűzött dijat *Thanhoffer* Lajos 4-ed éves, — a gyakorlati sebészet diját *Rezi* János 5-öd éves orvosnövendék nyerte. A szülészeti páhályakérdés diját *Rajcsics* Ferencz és Rézi János munkái közt megosztották. — 4. *A bölcsészeti karnál* a rovarokat illető természettudományi kérdésre 1 mű érkezett; szerzője *Thanhoffer* Lajos 4-ed éves orvosnövendék. A művet jutalomra méltónak találták. — A Schwartner dijat *Végh* Ödön végzett jogász műve nyerte.

Közintézetek, egyletek.

** *(A magyar tudományos akademia)* nyelv- és széptudományi osztályának jun. 25-én tartott ülésében először is *Hunfalvy* Pál mutatta be hosszasb ismertetés mellett a „Nyelvtudományi Közlemények“ most megjelent 5-dik füzetét. — Utána *Vámbéry* Ármin török nyelvbeli szónyomozásainak előterjesztését folytatta. — Később összes havi ülés következvén, ennek tárgyai s a titkári közlemények közül fölemlitjük, hogy *Mátyás* Flóriánt a nyelvtud. bizottság megkeresése folytán az akademia e bizottság tagjául választja. — *Pajor* István ügyvéd az angol s magyar nyelvhasonlatosságról tanulmányt ad be. Átteszik a nyelvtud. bizottsághoz. — Dr. *Kmety* Pál Debreczenből elhunyt testvére, Kmety, volt tábornok hagyatékából ujabban 43 darab igen becses, többnyire hadtani könyvet küld. Az akademia külön levélben fogja megköszönni. — *Szabó* József l. tag jelenti, hogy a felvidéken lehullt meteor fölötti nyomozások tárgyában Eperjesre utazott, de egész Sárost bejárván, sőt Zemplénbe is áthatolván, semmi biztos adatot sem nyert. Inditványozza tehát, hogy keresné meg az akademia a helyt. tanácsot, hogy ez a hatóságok által tétetne nyomozásokat, miközben az illető községekben a szemtanukhoz némi megállapitott kérdéseket kellene tenni. Az akademia elfogadta az inditványt s az inditványozót bizta meg, hogy az illető kérdéseket dolgozza ki.

Balesetek, elemi csapások.

** *(Halál, egy czipóval való megdobatás következtében.)* Pestmegye törvényszéke előtt e napokban egy váczi kofa ügyét tárgyalták, ki a másikat egy czipónak fejéhez csapása által agyonütötte. Előzményül még fölhozták, hogy a czipódobás előtt már pofozták és öklözték egymást a kofák, és a dobás után a megdobott még székére ült s onnét leájulva, a tetszhalott önsulyával esett a kövezetre. Az orvosok megkérdeztetvén, sem a pofont, sem a czipóval való fejbecsapást nem tartják a halál valódi okának, hanem az ájulást s az ennek következtében történt esést. Ez ügyben még az orvosi egyetemet fogják felülvéleményre fölkérni. Az eset annyira érdekes, hogy a jogtudományi és orvosi lapok is kiváncsian várják a végeredményt.

** *(Vihar és sáskák.) Kővágó-Eörsről* irják nekünk, hogy ott a junius 17-iki vihar oly erővel és oly egyszerre tört ki, hogy a község legjobb halászát — oly uszót a ki fele Balatonról, akár lábtipró uszással is akárhányszor kijött — egy erőteljes szép fiatal férfit, fiastul, csónakostul a Balaton hullámai alá temette, hogy még idáig holtteste sem találtatott meg. — Megjöttek e forró szelekkel a sáskák is, apró, de miliárd alakban, s lelegelik a fagy óta serdülő tavaszi veteményeket, a gazda megélhetésének utolsó remény-csiráját is. Szomoru kilátások!

** *(Három tüzeset egymásután.) Nagy Károlyból,)* jun. 23-ról következő tudósitást irják lapunknak: E hó 20-kán reggel tűz ütött ki városunkban, melynek egy kovácsmühely lett áldozata, de délután a gondatlanságnak következtében 26 ház, négy csűr, és több kisebb melléképület hamvadt el a tűz által, s ezek közül csak hat volt biztositva, négy a magyar, kettő a „Phönix“ társaságnál. A károsultak nagyobb részének egy pár nap előtt telvén le biztositási határidejük, azt megujitani elmulaszták, s igy a roppant kárt szenvedni kénytelenek. — Folyó hó 22-én ismét tűz volt, mely alkalommal csak egy kisszerű épület hamvadt el, — de ez nap fenyegető leveleket találtak, hogy a tűz még megujul; s különösen három utczát fenyegettek ezen elszórt czédulák, azért ezek következtében egész bucsujárat indult meg a biztositó ügynökökhöz, s különösen a „Magyar biztositó társaság“ ügynökségénél sok biztositás történt. — *S. A.*

Mi ujság?

** *(A képviselőház utolsó ülése)* junius 26-án volt az országházban. A ház épen több kérvény elintézésével foglalkozott, midőn 12 óra után a háznagy és a felsőház jegyzője a bihari főispán belépett s az elnöknek a most érkezett királyi leiratot átnyujtá, melynek tartalma: hogy Ő Felsége a háboru miatt az országgyülést *bizonytalan időre* elnapolni kénytelen, remélve, hogy diadalt nyerve, azt mielőbb összehivhatja. Az ünnepélyes csend után *Deák* Ferencz állt föl, sajnálkozását fejezve ki a fölött, hogy a ház még alig van túl a munkák kezdetén, s már is mindent félbeszakitni kénytelen, s mint végzést kimondatni véli, hogy a ház mélyen fájlalja, hogy a nemzet jogai nem léphettek életbe, továbbá hogy a ház ezután is állandóan ragaszkodik eddigi föliratiban kimondott kivánalmaihoz. Ezt a ház végzés gyanánt ki is mondotta s a jegyzőkönyv hitelesitése után eloszlott. A hangulat ünnepies, komoly volt; az elvbarátok bucsut vőnek egymástól, a *bizonytalan* idő után leendő viszonttalálkozásig. — Ugyanez nap a *felsőház* is ülést tartott, melyben b. *Wenkheim* Béla mondott hatásteljes beszédet. A legfelsőbb leirat itt is fölolvastatván, a főrendek, mint az alsóház, az elnöknek a tapintatos vezetésért köszönetet mondva, szétoszlottak. — A képviselők fővárosunkban létének, kik annak egy időre a szokottnál nagyobb élénkséget s mozgalmasságot kölcsönöztek, még egy utolsó föllobbanása volt azon bucsuzási estély, melyet *Deák Ferencz* tiszteletére elvtársai több mint kétszázan még aznap, az „Európá“-ban rendeztek. *Somssich* Pál tartott a bucsulakomán beszédet, mely után nagy hazánkfia sokszoros éljenekkel üdvözöltetett. A képviselők nagy része már elhagyta fővárosunkat, mely azóta sokat vesztett élénkségéből. Eloszlott már az országgyülési gyakornokok, az (ugynevezett „kis követek“) csoportja is, hogy az átalános vándorlás annál teljesebb legyen.

** *(A képviselők közül is lesznek katonák,)* igy mint a „P. H.“ irja, báró *Ambrózy* Lajos és *Bencsik* György jobboldali képviselők, az országgyülés elnapolási ideje alatt az északi hadseregbhez mennek, az első mint kapitány, a második mint hadnagy. — Hir szerint gr. *Széchenyi* Béla is a hadseregbe lépni szándékozik.

PRAŽSK...
VÝSTŘIŽKOV...
Praha 2 - Vyšehrad, K rotundě 8/bc

VÝSTŘIŽEK Z ČASOPISU

Szabad Földműves, Bratislava

Madarász 1967
- 7. II.

1021

Madarász Viktor emlékezete

50 éve halt meg a híres csetneki festő

1967 elején Madarász Viktorra emlékezünk, aki 50 éve — 1917. január 20-án mondott búcsút a fizikai létnek, hogy alkotásaiban annál tovább éljen. Kettőzött kötelességünk megemlékezni róla Szlovákiában, mert hiszen a híres magyar történelmi festő a mi földünk szülötte.

A kelet-szlovákiai Csetneken született. Valaha híres volt ez a község vasbányáiról és kohóiról. A Madarász família is birtokosai közé tartozott. Régi jómódú család volt és igen gazdag. Madarász Viktor ebből a családból származott. Csetneken született 1830. XII. 14-én, mégis egészen más ember lett belőle, mint a család sok más tagjából. Kezdettől fogva a művészet érdekelte — és hátat fordított a tunya nagypolgári jólétnek. Forradalmi magatartása sodorta a 1848-as magyar szabadságharcba is, melyet egészen fiatalon becsületesen végigharcolt. 1851—56-ig aztán a bécsi festőművészeti akadémián tanult Waldmüllernél, majd tanulmányait Párizsban folytatta, ahol az Ecole de beauxban Leon Cogniat volt a tanára. Tehetsége korán sikert hozott, sőt 1861-ben a párizsi kiállításán már aranyérmet nyert. Főként a magyar történelem érdekelte, annak igen sok szép jelenetét örökítette meg aprólékosan kidolgozott képeivel (Zrínyi Ilona a vizsgálóbíró előtt, Bethlen Gábor tudósai körében. A szultán követe Izabella királynőnél, Hunyadi László stb.). Korának társadalma azonban nem értékelte rendkívüli tehetségét, elkedvetlenedett és hosszabb időre visszavonult, csak élete végefelé vette újra kezébe az ecsetet (A koldus vége). Később aztán már a hivatalos kritika is kénytelen volt elismerni, hogy egyik legerősebb tehetsége volt a fejlődő magyar festőművészetnek, aki felfogásával a történeti korok szellemét tükrözte vissza és technikában, vagy a színkeverés gazdagságában csak Munkácsy múlta fölül. Ma a csetneki festő alkotásai a Nemzeti Múzeum képtárának legjelesebb művei közé tartoznak és neve világviszonylatban jelentős.

Mártonvölgyi László

ányok

alá esik — minden bűntett a tör-vényben előírt büntetés egyharmadá-val súlyosabban büntethető. A töp-rengésre Vincenzo Melodia, a fővád-lott nagybátyjának személye adott okot: ő ugyanis az alcamoi maffia egyik ismert feje.

A védelem — összesen 14 ügyvéd — más-más magatartást tanúsított. Az első napon agresszívak voltak. Külö-nösen Pugliesi ügyvéd úr, akit leg-inkább a római és milánói lapok hoz-tak ki sodrából. „Ez itt Penelope földje, s északi barátaink jobban ten-nék, ha Sophia Loren szerelmeivel törődnének s nem Szicília ügyeiben játszanak a Don Quijotet. Szicília megvédi önmagát. Megvédik ezeréves műemlékei, a sziget saját hősei..." Aztán nekitámadt az apának: „Ha valaki, hát ő volt ebben az ügyben bökhendi, nagyképű és erőszakos, különben hogy merészelte volna ki-irtani ezer év hagyományát?!..."

Már az első tárgyalási nap estéjén, le főként a második napon változott Melodia-ügy hangulata. A fellen-gős történelmieskedést józanabb, te-át körmönfontabb érvelés váltotta el. Seminara ügyvéd úr például a

nyekk
tettes
zassá
mente
mégh

Ítéletet három tárgyalási nap végén, 7 órás tanácskozás után hirdetett a törvényszék: Filippo Melodia 11 év, két társa 4 év 8 hónap, öt másik 4 év 4 hónap. Négy társukat bizonyítékok hiányában felmentették.

Súlyos a büntetés, mégsem megnyugtató. A sok bűntett közül a leg-súlyosabbat, a bűnre való szövetkezést ugyanis nem állapította meg a bíróság. Így a maffia teljesen kimaradt az ügyből, s ez lehetővé tette a bűnösök bizonyos „jóhiszeműségének" mérlegelését.

Franca — súlyosan megrongált egészségi állapotára való tekintettel — nem jelent meg a tárgyalóteremben. Bernardo Viloa azonban végigülte a tárgyalást. Szinte fensőbbséges nyugalommal. Az ítélet hallatán pedig azt mondta, hogy „felőlem most már akár szabadon is engedhetik őket, csak engem hagyjanak békén". De ez az, ami nem biztos. Amikor gépkocsiba szállt, egy másik is indult a nyomában: a rendőrségé, hogy biztosítja útját hazáig, Alcamóig. Sőt, ott is őrzik még egy ideig a családot. Vajon elég ideig-e?

(MAGYARORSZÁG)

Madarász Viktor

Kossuth az arczképeiről.

Madarász Viktor ujévkor megküldötte Kossuthnak Petőfi halálát ábrázoló képének olajszinnyomatát nagy alakban, s ez alkalommal kifejezvén óhaját, hogy szeretné lefesteni Kossuth arczképét, egy nagyobb alaku fényképet kért Kossuthtól. Kossuth most megküldötte Madarásznak a kért képet, a következő érdekes levél kiséretében:

Collegno (al Baraccone)
márczius 14. 1877.

Uram Barátom!

Igen igen kedves meglepetésben részesitett Ön nagy művészi becsü ajándokával.

Fogadja legjobb, legőszintébb köszönetemet, melynek kijelentésével azért késtem ekkorig, mivel a kivánt fénykép elküldése nálam, megvallom, nem könnyü feladat volt.

Nekem hóbortjaim közé tartozik, hogy arczom „megörökitése" ellen különös ellenszenvet érezek; elannyira, hogy hacsak absolute kényszeritve nem vagyok reá, én nem birom magamat semmi „posirozásokra" elszánni. Még az én jó fiaim is hiában unszoltak évek óta, hogy vegyem kedvükért igénybe a Nap chemiai sugarait. Nem tettem, mert jól vagy roszul, de nekem ugy látszik, hogy ez alatt mindig egy kis hiu gyarlóság rejlik, a mi nem jól áll a férfinak.

Aztán magasabb alapja is van nálam ez ellenszenvnek. Ha én müvész volnék (fájdalom nem vagyok), én soha sem vesztegetném agyam prometheusi szikráját arra, hogy akármely halandó ember romlékony arczvonásait feltartsam az utókor számára; hanem igyekezném vonásokat találni fel (a mint Ön müvész keze „Petőfi halálánál" tevé), melyek az eszmének

adnak alakot, s vagy egy tény érdemét, vagy egy egész élet erkölcsi irányát jellemzik az arcz vonásaival. — A mi porból lett, hogy porrá legyen, az ne bitorolja a maradandóságot, melyre csak tetteknek s eszméknek van igényük.

Hát biz én, mi tagadás benne, kissé meghökkentem a szerény kivánság felett, melylyel Ön becses ajándokát kisérte, minthogy a 10 év előtt haza vándorolt Magyar Legionáriusok szorgolására történt lefényképezés óta, én nem szolgáltam semmi photograph gépnek objectumul, tehát sem uj, sem régi arczkép nem volt birtokomban. Hát törtem a fejemet a posirozási vállalatra. Hanem a mig igy haboznám, megjött a czeglédi „force majeure" s ketté vágta a gordiusi csomót. Felhasználtam az alkalmat (gondolom az utolsót életemben) egy, kissé nagyobb példányt — de csak is egyet készittetni önnek számára, melyet van szerencsém ide rekesztve átküldeni: nem mint viszonzást ön nagybecsü ajándokáért (mert az én küldeményem becsetlensége ezt a gondolatot kizárja), hanem hogy kivánatát teljesitsem, s hogy egygyel több alkalmat nyujtsak Önnek az arczok mulandósága feletti elmélkedésre, ha ugyan érdemesnek tartotta volna ön megtartani emlékezetében azon Kossuth Lajos arczát, a kinek szerencséje volt 18 év előtt Önnek társaságában a versaillesi képcsarnokot meglátogatni, s ott a nápolyi Bourbonok királyilag superlativ majomiságában gyönyörködni, a mely oly hatalmasan illustrálja Darwin leszármazási elméletét.

Ha még élni találnék (??!) a párisi jövő kiállitásig: örvendenék a gondolatnak, hogy ott Önnek müveiben mint Magyar büszkélkedhetném s tán módomban lehetne Önnel még egyszer ez életben kezet szoritani; szóval is biztositva Önt mind nagyrabecsülésemről, mind arról, hogy Ön nekem becses ajándokával igaz örömöt okozott. Üdvözlöm Önt barátilag

Kossuth.

kat, a miket a kikuldott szerzetes viselt, mikor lóháton járta be a vidéket, beszedni a szeretet adóját. A nagy oltárkép is ott áll még a helyén; de a fegyverzetek, pánczélingek már a kastély későbbi uraira emlékeztetnek.

Az egyes lakosztályokat födött fafolyosók kötik egymással össze, mint a német lovagkastélyokban látjuk; csendes hallgatag szobákban az ősök arczképei: élethű festmények, a mik élni látszanak, a mint a félhomályban feléjük közeledünk. Jósika regényalakjai: a szép Kornisné, s délczeg

* Jókai Mór taval körutat tett Erdélyben, leginkább azon helyeken, melyek a „Hon" tárczájában most folyó „Egy az isten" czimü regényének képezik szinhelyét. E körutjában számos jegyzetet gyüjtött azokon felül is, melyek regényéhez voltak szükségesek s utja egyes, történelmileg vagy festőileg kiválóbb pontjairól sajátkezü rajzokat is készitett. E rajzokat szives volt a „Vasárnapi Ujság"-nak átengedni közlés végett, megigérvén hozzájok a szöveget is. Ez uti képek sorozatát ez elkalommal kezdjük meg a fentebbi czikkel és képpel. Ez az első kép ugyan még fénykép után készült, de a később következendők már mind Jókai sajátkezü rajzai. Azt hiszszük, hogy olvasóinkat, kik már lapunkból is jól ismerik Jókai *tollát*, érdekelni fogja, ha megismerkedhetnek kitünő irónk *rajzónjával* is, melyet ő, valamint az ecsetet és a vésőt, szintén ritka ügyességgel forgat. *Szerk.*

adalékot Sümegi Kálmán lapunknak adta át, s közelebbi számainkban közölni fogjuk.) Greguss saját magától is olvasott föl egy csinos költeményt. „A két virág" czim alatt. Végül *Győry* Vilmos mutatott be Kiss Józseftől „Szép Batóné" czimü balladát, mely egy falusi Potifárnéról szól, ki véres boszut áll. — A folyó ügyek közt a titkár három alapitó tagot jelentett be, ezek: gr. Károlyi Tibor, b. Kemény János és Wahrmann Mór, egyenként kétszáz forinttal. A könyvkiadó bizottság tagjai közé utólagosan Arany László és gróf Széchen Antal vétettek föl. Ráth Mórral megköttetett a szerződés a kiadás iránt. A bizottság már meg is szerkesztette a felhivást, mely husvétkor fog a közönség elé jutni. A „Shakspeare memorial" angol társaság felhivást intézett a társasághoz, hogy a nagy britt költő születéshelyén épitendő szinház, könyvtár s emléktárra Magyarországon is rendezzen gyüjtést. A Kisfaludy-társaság elküldi a Shakspeare-kiadást diszkötésben az avoni Shakspeare-könyvtár számára és a felhivást a Petőfi-társaság, nemzeti- és népszinház s kolozsvári szinházhoz is eljuttatja.

A képzőművészeti társulat utóbbi választmányi ülésében ismét több uj alapitványt jelentettek be. Igy Albrecht herczeg 2000 frtot adományozott a műcsarnok épitésére. Ezer frtnyi alapitványnyal pártfogókká lettek: gróf Apponyi Sándor és Fuchs Gusztáv; eddigi 200 frtnyi alapitványukat 1000 frtra egészitették ki Bubics Zsigmond apát és Ráth György választmányi elnök; alapitványt tettek Vilmos főherczeg 300 és Bischitz Mór 200 frttal. A választmány már előzőleg hálás elismerése jeleül elhatározta, hogy Majláth György országbirónak, mint a műcsarnok épitésére alakult országos bizottság elnökének arczképét lefesteti, s azt uj palotája disztermében függeszti fel. Az arczképet Angeli hazánkfia festi, s a czél iránti tekintetből lemondott minden tiszteletdijról.

MADARÁSZ VIKTOR

1830—1917

Százhuszonöt esztendeje, 1830. december 14-én született Madarász Viktor, történeti festészetünk és egész nemzeti művészetünk egyik legjelentősebb mestere. A nemzeti elnyomatás és a dualizmus korában, amikor a Habsburg-uralom a legváltozatosabb módszerekkel üldözte, elfojtotta a hazafiasság, a haladás és forradalmiság eszméit, ezeket az eszméket művészetével Madarász képviselte a legkövetkezetesebben. Nem egy szempontból történeti festészetünk másik nagy alakjánál, Székely Bertalannál is élesebben, szenvedélyesebben.

A forradalmi hazafiasság érzését már serdülő éveiben, családja körében magába szívta, s élete végéig kitartott mellette. Ősei részt vettek a Thököly- és a Rákóczi-féle szabadságharcokban, apja a reformkor eszméitől áthatott haladó gondolkodású nemes. Madarász László, a forradalmi kormány belügyminisztere, rokona volt. Madarász Viktor tizennyolc éves korában önként jelentkezik a honvédseregbe, végigküzdi a szabadságharcot, emiatt Világos után, mint kultúránk nem egy nagy alakja, bujdosni kényszerül. Szüleinél meghúzódva ébred hivatására; a szabadságharc élményei és eszményei tették festővé. Mint írja: *„Adva volt 1848—49-ben fegyverben is szolgálnom hazánk szent ügyét, adva volt Kossuth Lajost és Petőfi Sándort szemtől szembe láthatnom. Ezen nagy idők kiirthatatlan benyomása alatt léptem művészi pályára."*

Hogy megismerkedjék az európai festészet haladó eredményeivel, külföldre megy. Előbb a bécsi akadémiát keresi fel, majd Párizsban folytatja tanulmányait. Ő volt az első magyar festő, aki Párizsban tanult, ott, ahol a realizmus fejlődésének egyik legfőbb központja virágzott az ötvenes években. Madarász azonban nem Courbet-hez és a realista iskola többi vezető alakjához fordult. Ők a kritikai életkép nagy úttörői, művészetükben a történeti festészet problémái harmadrangúvá törpültek. A korabeli, sokkal fejlettebb francia társadalom kapitalista viszonyai között a képzőművészet fejlődése a kritikai realizmus szakaszába ért. Nálunk ugyanakkor az osztályharc problémáit még háttérbe szorította nemzeti fejlődésünk legfőbb akadálya, az idegen elnyomás. A magyar kritikai realizmus csak a kiegyezés után születhetett meg, a Bach-korszak éveiben a nemzeti függetlenség kivívása volt fejlődésünk legfőbb, legsürgetőbb követelménye. A nemzeti szabadság, a nemzeti öntudat eszméinek propagálására pedig a történeti festészet volt a legalkalmasabb — Madarász ehhez keres útmutatást a már hanyatló, akadémikussá erőtlenedett nyugati romantika mestereinél. Mesterségbeli útmutatásait tőlük kapja, de művészete eszmei tartalmát tekintve ellentétes mestereiével. Szenvedélyes hévtől áthatott drámai művészete egészen más világba vezet, mint a kor ünnepelt francia festőinek színpadias vásznai. A történelmi múlt ábrázolása számukra csupán ürügy üres képességeik fitogtatására, Madarásznál azonban forró művészi élmény, amely alapvetően meghatározza művészi módszereit is. Ő volt első igazi nemzeti festőnk. Minden ecsetvonását áthatja hitvallása: *„Legyen a művészet mindig és örökkön nemzeti, mert csak a nemzeti művészet igaz, kifejező és értékes."*

Több mint egy évtizedig Párizsból küldte haza festészetünkben úttörő jelentőségű történelmi képeit. Első remekműve, a *Hunyadi László siratása* (1859) egyben az első magyar történeti festmény, amely nemcsak tárgyával, hanem művészi nyelvének érzelmi hatóerejével is ellenállásra buzdított az elnyomatás éveiben. Lenyűgöző a komor színek feketés sötétjének drámai ellentéte a halott fehér lepelbe burkolt alakjával. Ilyen szenvedélyesen senki sem látott, ilyen megrázó erővel senki sem festett ekkor hazánkban; ehhez mérten történeti festészetünk megelőző fejlődése csak tapogatózásnak tekinthető.

Madarász ezután is következetesen hirdette festészetével a nemzeti függetlenség és szabadság eszméit. A *Zrinyi Ilona a vizsgálóbíró előtt*, a *Zrinyi és Frangepán* és több más műve megalkuvás nélküli politikai magatartásának és festői tudása további fejlődésének eleven bizonyítékai.

Nemzedékének festői közül ő ismerte fel világosan, hogy a nemzet szabadságáért folytatott küzdelem szorosan egybeforr az elnyomott nép szabadságvágyával, *a társadalmi forradalommal*, és ebben szemlélete már Munkácsyéval rokon. A kiegyezés évében festette a *Dózsa népét*. E hatalmas, drámai erejű kép népi humanizmusával fontos határkövet jelent a magyar művészet fejlődésének történetében.

A kiegyezés után hazatért, hogy bekapcsolódjék a művészeti életbe, s ezzel is szolgálja hazáját. A Habsburgokat kiszolgáló kormány azonban mindent megtett, hogy elgáncsolja és elhallgattassa. Nem sokkal hazatérése után már nem boldogulhatott. Anyagi nehézségei közepette is csak festészete foglalkoztatta. De késői munkáiból (*Kossuth száműzetése idején, Petőfi halála* stb.) már hiányzik a művészi megformálás régebbi erőteljes biztonsága. Ekkori művei már egy sokat vergődő, művészi erejében megtört ember alkotásai.

Madarász röviddel azelőtt hunyta le szemét, hogy hazánkban egy időre, magasabb fokon, megvalósultak azok az eszmék, amelyekért egész életében küzdött. Pályája szükségszerűen tragikus volt, de tragikumában is felemelő. Súlyos körülmények között olyan művet alkotott, melynek haladó eszmeisége nemcsak korát, hanem a késői nemzedékeket is nevelni tudja.

Dobai János

...nsági Tanács vitája ...-tagfelvételek ügyében

gyűlésen változást szenvedne — vissza kell küldeni a Biztonsági Tanácsba további tárgyalás végett.

Utána *Dixon*, Anglia képviselője szólalt fel. Kijelentette, hogy bár Anglia fenntartásokkal él egyes jelölteket illetően, kész „a legnagyobb türelmet tanúsítani" és *mindegyiket megszavazni.*

Dixon kijelentette, hogy Anglia álláspontját befolyásolta az ENSZ tagjainak az a kívánsága, hogy *megszüntessék a tagfelvételi kérdésben keletkezett zsákutcát.*

A csangkajsekista küldött ellenezte Albániának, a Mongol Népköztársaságnak, Bulgáriának, Magyarországnak és Romániának a felvételét.

A Biztonsági Tanács szótöbbséggel elfogadta Brazíliának és Ujzélandnak a 18 állam felvétele megtárgyalásának módozatáról szóló javaslatát.

Nyolc ország képviselője szavazott a javaslat mellett, a csangkajsekista delegátus ellene szavazott, az Egyesült Államok és Belgium képviselője tartózkodott a szavazástól.

A Biztonsági Tanács ezután Törökország küldöttének javaslatára két és fél órára megszakította ülését.

A Biztonsági Tanács — magyar idő szerint a késő esti órákban — ismét összeült. Az ülés lefolyásáról lapzártáig nem érkezett jelentés.

(A brazil—újzélandi javaslat szerint külön-külön vitatják meg az egyes országok tagfelvételi kérelmét, külön szavaznak az egyes kérelmekről, majd ha ez az eljárás befejeződött, akkor a Biztonsági Tanács együttesen vitatja meg a 18 tagfelvételi kérelmet és szavaz felette. Ezt az ajánlást juttatja azután el a Biztonsági Tanács a közgyülésnek, amely végső fokon dönt a tagfelvételi kérelmek ügyében.)

...ió megegyezéses döntést kíván ...szerelés kérdésében"

...és vitája az ENSZ politikai bizottságában

V. V. Kuznyecov, a szovjet küldöttség vezetője szólalt fel, hogy megvilágítsa a tárgyalt határozati javaslatokra vonatkozó szovjet álláspontot.

A Szovjetunió képviselője az Egyesült Államok, Anglia, Franciaország és Kanada határozati javaslatát illetően kijelentette, hogy *a tervezet nem tartalmaz ajánlatokat a fegyverzet csökkentésére és az atomfegyver eltiltására* — még csak meg sem említi, hogy ezt a fegyvert el kell tiltani. A négyhatalmi határozati javaslat megkísérli, hogy a fegyverkezési hajsza megszüntetése, a fegyverzet csökkentése és az atomfegyver eltiltása problémájának megvitatását felcserélje a fegyveres erőkre és a fegyverzetre vonatkozó adatok összegyűjtésére és feltárására vonatkozó szóbeszédekkel. *A javaslat* — folytatta Kuznyecov elvtárs — *jelentős visszalépés a közgyűlés 1954. évi kilencedik ülésszakának határozatától s a leszerelési problémát több évvel visszaveti.* A Szovjetunió küldöttsége ezért elfogadhatatlannak tartja a négyhatalmi határozati javaslatot.

A Szovjetunió küldöttsége megegyezéses döntést akar elérni a leszerelés kérdésében.

Ezért módosító javaslatok benyújtását tartotta szükségesnek. Ezek célja olyan kikötések beiktatása, amelyek *biztosítják a fegyverkezési hajsza megszüntetését, az atomháború veszélyének elhárítását és azt, hogy a népek megszabaduljanak a felduzzadt katonai kiadások súlyos terhétől.*

A Szovjetunió és a nyugati hatal... leszerelés kérdésé*el az említett kérdésekre vonatkozó megállapodásról. Ez a nyilatkozat lenne az első pozitív eredménye mindazon erőfeszítéseknek, amelyek a második világháború után a leszerelési probléma megoldását kívánták szolgálni. Minden ország népei lelkesen fogadnák ezt, mint az egyetemes béke megszilárditásának fontos kérdését* — mondotta a szovjet küldöttség vezetője.

Kuznyecov elvtárs javasolta, hogy a közgyűlés foglalja határozatba a következő szovjet ajánlatot:

az államok tegyenek további erőfeszítéseket a leszerelési probléma megoldására, azaz a fegyverzet és a fegyveres erők csökkentésére, az atomfegyver eltiltására és a hatékony nemzetközi ellenőrzés megteremtésére.

A Szovjetunió elismeri ugyan az atomfegyver ellenőrzésének technikai nehézségeit, de — ellentétben a négyhatalmi határozati javaslattal, amely lehetetlennek tartja a nukleáris fegyver eltiltása felett őrködő ellenőrzési rendszer megteremtését — *lehetségesnek és szükségesnek tartja, hogy megállapodás jöjjön létre a nukleáris fegyver eltiltásáról és hogy hatékony ellenőrzés őrködjék e tilalom felett.*

A Szovjetunió képviselője támogatta India képviselőjének a négyhatalmi határozati javaslathoz előterjesztett több módosító indítványát, a többi közt azt, amely felhívja az érdekelt államokat, kezdjenek tárgyalásokat a nukleáris fegyver kísérleti robbantásainak megszüntetésére. E javaslat *„fegyverkezési fegyverszünetet"* indítványoz a nemzetközi leszerelési egyezmény megkötéséig.

„A világ népei olyan határozatokat

Madarász Viktor

** *(A művészet köréből)* érdekes hir, hogy *Madarász* Győző jeles festészünk „Krisztus az Olajfák hegyén“ czimü nagy képet végzett be,

mely annyira sikerült, hogy maga Napoleon császár vette meg. E képet a müvész másodszor is le fogja festeni, s kiállitás végett hazánkba küldi.

Vas. Ujs. 1866

3161

(5)

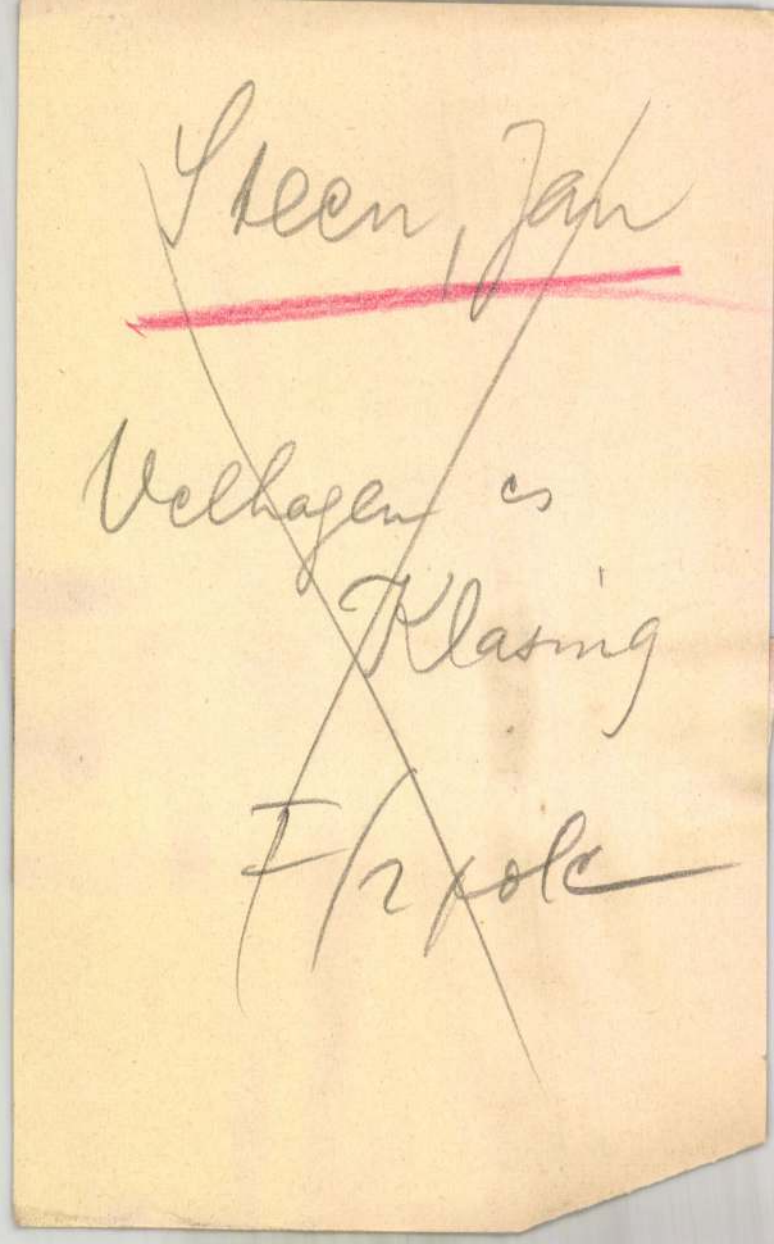

Steen, Jan

Velhagen cs

Klasing

F/2 pole

Madarász Viktor

A HAZÁÉRT

Tárlat az Ernst Múzeumban

A cím nem egészen pontos. Ám ha egy pillantást vetünk a katalógus fedelét díszítő Rákóczi-lobogóra, és a klasszikus nyelvek oktatásának háttérbe szorulása ellenére még mindig tudunk annyit latinul, hogy megfejthessük a *pro libertate* feliratot, akkor könnyen átlátjuk, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum, a Magyar Nemzeti Galéria, az Iparművészeti Múzeum és a Hadtörténeti Múzeum közös tárlata a magyarországi honvédelmi küzdelmek és társadalmi harcok művészetét tárja a látogatók elé, a honfoglalástól az 1848-as szabadságharc koráig. A történetábrázolás ugyanis jórészt hadtörténeti jellegű — hiába, a háborút éppúgy könnyebb megjeleníteni a békénél, mint ahogy hálásabb téma a kesergő szerelem a boldognál.

A tematikus határokat dicséretes liberalizmussal értelmezték a rendezők. Hiszen már a honfoglalásnál volna egy kis gond a hazaszeretet és a honvédelem fogalmával, hiszen a Kárpát-medence ugyan „hatalmi szélárnyékban" volt — ahogy a katalógus írja — az első ezredév utolsó századaiban, ám azért nem volt épp üres. Viszont ha a végtelenségig feszegetjük, hogy ki kinek a helyét foglalta el, akkor akár a vértesszőlősi ősembert is feljelenthetjük az állatvédő ligánál. *Móra Ferenc*, az Alföld régészetének szerencsés kezű kutatója hivatkozott egyszer a „magántudós" *Marjalaki Kiss Lajos* elméletére a magyarokról mint őslakókról — ugyan nem úgy, hogy elismerte gondolatát, hanem olyanformán, hogy a szegénysírok antropológiai képe változatlannak tűnik századokon át, miközben a „vitéz urak" viselete, jellege újra meg újra átalakul. Ezek az egyszerű emberek minden „impériumváltáskor" letehették a maguk gyakorlati nyelvvizsgáját — ki tudná ezt már csontjaikról megállapítani?

A hazafiság jellegét a műalkotásban bizony néha elég körülményes felismerni. Itt látunk például egy Madarász Viktor-vázlatot a *Hunyadi László siratásához*. Az 1850-es évek közepén festette mesterünk ezt a képet, romantikusan ifjú korban. A párizsi zsűri és közönség egyaránt nagyra értékelte; tetszett a misztikus téma, a középkori környezet, a gyertyaláng sejtelmes fénye. Hogy miképpen függ össze a hazafias szemlélettel e kép, azt még a mai magyar nézőnek is magyarázni kell, hiszen Hunyadi János idősebbik fia végül is olyan főúri intrikák áldozata lett, amelyek se társadalmi, se honvédelmi jellegűek nem voltak. Csakhogy amikor a kép készült, Magyarországon egy törvénytelennek tekinthető Habsburg uralkodott, az alkotmánnyal összeférhetetlen eszközökkel. V. László szintén a Habsburg-család tagja volt, s rossz tanácsadói őt is törvénytelen eszközökre csábították... A párizsi Salont járó magyar száműzött Hunyadi László holttestében így a tizenhárom aradit is sirathatta.

Egy tágan értelmezett témához a technikák és művészeti ágak sokfélesége társult — a hazafiság keretébe így fér bele a Valero selyemgyár egyik terméke, a néhány évvel az 1848-as forradalom előtt készült, magyaros szabású női ruha, amelynek selymét piros, fehér és zöld szálakból szőtték. Vagy a helyesírási hibás, *Éljen a Nemzet!* feliratú *bécsi* porcelán; ez jelzi azt is, hogy a tőkének éppúgy nem volt a XIX. században hazája, mint a proletároknak — gyártottak Bécsben reformkori magyar ízlés szerinti teáscsészét, ha Pest-Budán erre volt igény (mindkét tárgy az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből való).

A rendezők tágkeblű felfogását egy pontban lehetne vitatni. Abban ugyanis, hogy így nem tudatosul eléggé a nézőben a *történelmi forrásként felfogható művészet és a történelmi festészet* (valamint szobrászat, grafika) *alapvető különbsége;* hogy tudniillik az utóbbi nem az ábrázolt kort, hanem a művész korát tükrözi vissza. Vagyis Benczúr Budavár visszafoglalásáról festett képe a millennium Habsburg-dicsőítő korszakát, Domján József Hunyadi koráról készített metszetsorozata meg (ha áttételesen is) az 1950-es évek naiv történelemképét. Viszont az is igaz, hogy az egykorú ábrázolást is forráskritikával kell szemlélni, hiszen ez a barokk konvenciók vagy a tanulatlan kéz korlátai miatt bizonyos torzításon át mutatja meg nekünk az eseményeket. Rendkívül érdekes összevetni Zrínyi Péter és Frangepán Ferenc utolsó óráinak ábrázolását egy ismeretlen, XVII. századi, naiv vagy legalábbis iskolázatlan művész ikonosztázszerű sorozatán és Madarász Viktor klaszszikus módon „a döntő pillanatot tömörítő" festményén, ahol valamiféle lelki szemekkel mintegy előre látjuk a kivégzést; de igazán akkor láthatjuk, ha előbb megnéztük a kortárs hitel teli, pontosságra törő képecskéit. A kortársi és a visszapillantó ábrázolás, mondhatni, itt kiegészítik egymást.

Igen nagy érdeme ennek a hadtörténeti vonatkozások közé csoportosított művelődéstörténeti szinezetű bemutatónak — amelyet a tervek szerint egy évtizeden belül még kettő követ majd, eljutva napjainkig (azt hiszem, visszasírják még a rendezők a középkort!) —, hogy néhány hétig falra került sok, raktárban lappangó mű. Ezekből néhány nem is egészen korhoz kötött tanulságot vonhat le a figyelmesen vizsgálódó néző. Például tetten érheti az *öncenzúra* működését Benczúr Gyulánál. Két vázlatot látunk itt a Budavár visszavételéhez: egy, a végső fázist idéző vízfestményt a Hadtörténeti Múzeum s egy korábbi tollrajzot a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményéből. Nos, Savoyai Jenő katonái úgy viselkedtek a város török asszonyaival, mintha őket tennék felelőssé mindazért, amit a janicsárok egy-egy vár elfoglalása esetén a magyar asszonyokkal tettek. Erre utal két elcsigázott, mezítelen, keleties arcú szépség a kép előterében, s egy nagy, iszlám díszű váza még egyértelműbbé teszi, kikről is van szó. Ám helyüket a végleges kompozícióban már tönkrement hadieszközök foglalják el. Jenő herceg nótába foglalt „nemes lovag" volt, hát hogy is célzott volna Benczúr ilyen léhaságokra azon a híres kiállításon, ahová például Thorma János Aradi vértanúit be sem engedték? (Mert a liberalizmus azért csak addig terjedt, hogy Thormának nem lett baja a képből.)

A címe-témája alapján talán kissé „kincstárinak" tűnő kiállítás így aztán csak annyiban nevezhető annak, hogy kölcsönzői kincseket küldtek tárlaikból a belső falakkal ügyesen megnagyobbított Nagymező utcai múzeumba.

Székely András

HÍREK

A Kereskedelmi Kamara elnökségi ülése

Kibővített ülést tartott kedden a Magyar Kereskedelmi Kamara elnöksége. A tanácskozás napirendjén az évkezdés tapasztalatainak értékelése és az idei népgazdasági feladatok teljesítése feltételeinek és lehetőségeinek megtárgyalása szerepelt.

Beck Tamás elnök vitaindítója után vállalati vezetők szóltak az idei feladatok végrehajtásáról.

Az ülésen részt vett és felszólalt *Marjai József* miniszterelnök-helyettes. (MTI)

A SZOVJETUNIÓBÓL hazaérkezett az a belügyi delegáció, amely Kamara János belügyminiszter vezetésével tárgyalt Viktor Csebrikovval, az SZKP KB tagjával, a Szovjetunió Állambiztonsági Bizottsága elnökével és Vitalij Fedorcsukkal, a Szovjetunió belügyminiszterével.

NEMZETI ZÁSZLÓT kapott Dorog a településfejlesztési társadalmi munkában elért kiemelkedő eredményeiért. A Hazafias Népfront Országos Tanácsa által adományozott kitüntetést kedden Papp Lajos államtitkár, a Minisztertanács Tanácsi Hivatalának elnöke adta át.

MOSZKVÁBÓL hazaérkezett a KISZ Központi Bizottsága delegációja, amelynek tagjai részt vettek a szocialista országok ifjúsági szervezetei által a fasizmus felett aratott győzelem 40. évfordulója alkalmából meghirdetett nemzetközi emlékstaféta zárórendezvényein.

MAGYAR NAP nyílt meg tegnap az újvidéki nemzetközi mezőgazdasági kiállításon. A több mint 350 meghívott között jelen volt Scheffer Mihály, a Jugoszláv Szövetségi Gazdasági Kamara alelnöke, és Petar Ilics, vajdasági tartományi mezőgazdasági miniszter, valamint a Vajdasági Kereskedelmi Kamara vezetői.

GYERMEKORVOSI és fogászati szakrendelőt adtak át kedden Szekszárdon, s ezzel megszüntették a többiek zsúfoltságát. Az új intézményben fogszabályozásra is fogadják a kis pácienseket.

P. BAK JÁNOS emlékkiállítása nyílt

Kitüntetések

Az Elnöki Tanács *Nemeskürty István* írót, irodalomtörténészt, a Magyar Filmintézet igazgatóját, kiemelkedő tudományos és közéleti munkássága elismeréseként, 60. születésnapja alkalmából a *Szocialista Magyarországért Érdemrenddel* tüntette ki. A kitüntetést tegnap adták át.

Az Elnöki Tanács *Wierl Jánost*, az Uniker esztergomi kereskedelmi vállalat igazgatóját eredményes munkássága elismeréseként, nyugállományba vonulása alkalmából a *Munka Érdemrend arany fokozatával* tüntette ki. (MTI)

A FINANCIAL TIMESBAN magyar melléklet jelent meg tegnap. A nemzetközileg is elismert londoni pénzügyi napilap összeállításában Havasi Ferencről, az MSZMP PB tagjáról, a KB titkáráról és Veress Péter külkereskedelmi miniszterről készült portré.

BEREND T. IVÁN, a Tudományos Akadémia elnöke, a magyar gazdaság felszabadulás utáni évének történetéről tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást a bécsi Collegium Hungaricumban.

Madárpark

Több mint félszáz fajta színes tollú madár, dél-amerikai, ausztráliai, indiai, indonéziai, afrikai papagájok, amazon- és örvöspapagájok, díszrécék, főnixmadarak, fácánok, indiai hattyúk láthatók a tegnap megnyitott dunaújvárosi madárparkban. Az új intézményt Móricz Sándor helyi lakos és családja hozta létre a Pentele városrészben levő, szépen gondozott kertjében. A család vonzódása a különös madarakhoz fiuktól ered, aki ornitológusnak készül.

MOST JELENT MEG: Maurice Béjart: Életem: a tánc. Emlékezések. Lőrinc György utószavával. — F. C. Barlett: Az emlékezés. Kísérleti és szociálpszichológiai tanulmány. Pléh Csaba vezető tanulmányával. — Arthur Bloch: Murphy törvénykönyve, avagy miért romlik el minden?

LÁSZLÓ MIKLÓS, a Magyar Ellenállók, Antifasiszták Szövetségének tagja 75 éves korában elhunyt. Temetése május 17-én, negyed 12 órakor lesz az Erzsébeti temetőben.

ZALKA MÁTÉ, a legendás hírű Lukács tábornok emléktábláján virágcsokrokat helyeztek el Habarovszkban, s a róla elnevezett utcában emlékünnepséget tartottak. A Zalka Máté iskola tanulói az esemény kapcsán a névadóról készült fényképritkaságokkal gazdagították a tanintézet múzeumát. Az archív felvételeket Zalka Máté Moszkvában élő lányától, Nataljától kapták a gyerekek.

SZABÓ ENDRÉRE, a magyar óvodai nevelés reformerére, az első szakfolyóirat alapítójára és szerkesztőjére emlékeztek kedden Nógrád megyében. Szülőfalujában, Nagyorosziban felavatták a község óvodájának falán elhelyezett márvány emléktábláját. Az ünnepség ma Balassagyarmaton folytatódik.

ÁTADTÁK Győrött a Rába Magyar Vagon- és Gépgyár oktatási központját. Négyszintes, régi épületet alakítottak át korszerűen berendezett oktatási bázissá, amely egyaránt szolgálja az ipari tanulók, fiatal szakmunkások képzését, valamint a vezető-továbbképzést.

NAPFÉNYVONATTAL indulnak nyugat-európai kirándulásra több országból mozgássérült gyerekek. Az Osztrák Vöröskereszt az idén huszadik alkalommal szervezte meg a túrát félezer fiúnak és lánynak. A magyar gyerekek tegnap utaztak el kísérőikkel Bécsbe, ahonnan csütörtökön indul körútjára a Sonnenzug.

BÁNYATÓBA FULLADT Tabajdon Daróczi György 43 éves gépész, helyi lakos. A szerencsétlenül járt férfi ittasan fürdött a tó vizében. A rendőrség folytatja az ügy vizsgálatát.

MUNKAGÉPPEL vontatott tárcsának ütközött Bagodon személyautójával a 48 éves Szegedi Tibor zalaegerszegi lakos, aki a kórházba szállítás után meghalt, négy utasa könnyebben megsérült. A munkagépet Zsuppán Sándor vezette, s a vizsgálat megállapította, hogy a felezővonalon átnyúló tárcsa nem volt kivilágítva.

KÖZLEMÉNY

Madarász Viktor

Vas. Ujs. 1872. 433. l.

** (*A képző-művészetek segélyezésére*) ez évre megszavazott összegből a közoktatási miniszter következő rendelkezéseket tett: *Madarász* Viktort az általa készitett „Bethlen Gábort tudósai körében“ ábrázoló pályadijas vázlatnak (3000 frt tiszteletdij mellett) nagyban kivitelével bizta meg. *Ligeti* Antal és *Wagner* Sándornál „Visegrád történelmi tájképét“ rendelte meg, melynek figurális részét egy lengyel követségnek Nagy Lajos király által való fogadtatása képezendi, (3000 frt tiszteletdij biztositása mellett). Továbbá *Haan* Antalnál Rafael „Athenei iskolájának“ a m. nemz. muzeum számára nagyban másolását, 3000 frtnyi tiszteletdij mellett. *Brodszky* Sándornál „Szigliget tájékának“ tájképét 1200 ft tiszteletdij mellett. *Kovács* Mihálynál Ipolyi Arnold beszterczebányai püspök arczképét, az Ipolyi-képtár számára, 600 ft tiszteletdij mellett. *Izsó* Miklós szobrásznál Szalay László magyar történetiró s *Engel* József szobrásznál Révay Miklós magyar nyelvész márvány mellszobrát. Egyuttal az országos képzőművészeti tanács javaslatára Valentini János és Somogyi Dániel festőknek egyekint 500 ftot, Ebner Lajos és Richter Zsigmond festőknek külön-külön 400 ft, Hegedűs István, Deutsch Ignácz, Aggházy Gyula, Baditz Ottó és Kratzmann Ede festőknek s Oláh György szobrásznak egyenkint 300 ft ösztöndijt, végre Mezey József világtalan festőnek 300 ft segélyt engedélyezett.

** (Ui szinmünd...

cód 2

Magyar kir. Központi Statisztikai Hivataltól

/193 szám.

Műemléki Országos Bizottságának

H.

u. p. IX. Ráchos-u 10

Hivatalból.
Díj átalányozva.

vármegye.

MAGYAR TÁVIRATI IRODA
Külföldi Sajtószolgálat Főosztály
FIGYELŐSZOLGÁLAT
Budapest, VI. Dalszínház-u. 1.
Tel.: 227-651 és 227-488.
VILÁGOSSÁG
Madarász
Viktor
1951 OKT 3

276

„A magyar katona a szabadságért"

Kiállítás a Fővárosi Képtárban

„A jelen embere két dologgal indokolhatja az ősök emlékének ápolását és szellemük ébrentartását. Az egyik az, hogy ezeknek az ősöknek a harcai *alapozták* meg a jelen épületét és így a küzdelem, mely a jövőért folyik az ősök *szellemében*, a tőlük lerakott alapokon, a tőlük követett *irányban* folyik tovább." Ezek a szavak 1938-ban jelentek meg Révai elvtárs Kölcsey-tanulmányában, képzőművészetünk pedig most 1951-ben *„A magyar katona a szabadságért"* kiállítás képeivel és szobraival mutatta meg, hogy megértette az útbaigazító szavakat. Közel kétszáz mű tanúsítja, hogy a magyar képzőművészet — elsősorban tematikában — megértette feladatát és ha bátortalanul is, ha botladozva is, elindult a maga területén abban az irányban, amelyet a nép követelt tőle és amelynek alapjait olyan ősök rakták le, mint *Madarász* Viktor, *Székely* Bertalan, *Munkácsy* Mihály és más, immár elfeledett, vagy elfelejteni kényszerített nagy magyar festőművészek.

A Fővárosi Képtár termeiben *„A magyar katona a szabadságért"* kiállítás első részében egymás mellett láthatjuk a nagy magyar festők és a mai művésznemzedék alkotásait. Az azonos témakör tanulságos összehasonlításra ad alkalmat: megmutatja az eredményeket és feltárja gyöngeségeinket, ugyanakkor a nagy mesterek művei — *elsősorban a művészi kivitel szempontjából komoly útmutatást is nyujtanak.*

Már az I. Képzőművészeti Kiállítás is bizonyította, hogy milyen közel kerül a dolgozó néphez a művészet, ha a népről a néphez szól. Azóta művészeink újabb lépést tettek előre és ez a kiállítás arról beszél, hogy *milyen nagy feladatok állnak előttünk, hogy a nép lelkében őrzött nemes hagyományokat megőrökitsük.* Olyan művek, amelyek *Dózsa* és *Budai Nagy Antal* hősi harcairól, a magyar parasztság évszázados elnyomatás elleni küzdelmeiről, *Rákóczi* szabadságharcáról, 1848 forradalmi napjairól beszélnek a magyar művészettörténet folyamán csak most, a népi demokráciában kerülhettek először a tárlatok nyilvánossága elé. És először láthatunk olyan összeállítást, ahol művészeink szobrai, festményei a dicsőséges Tanácsköztársaság hősi napjait idézik. Az igazi magyar történelem hamisításoktól mentesen jelenik itt meg és mutatja népünk évszázados küzdelmeit szabadságáért és függetlenségéért, amelyet végül a Szovjet Hadsereg nagyszerű győzelme hozott el népünknek. *Madarász* Viktor „Dózsa népe" című festményétől *Ék* Sándor: „Felszabadulás"-áig így elevenedik meg e termekben a hősi multat és vezet a kiállítás a jelenbe, amelyet néphadseregünk életét ábrázoló művek mutatnak be.

A régi festők mellett mai festőink munkái a mai ember gondolataival, a mai ember szemével ábrázolják multunk eseményeit. Szembeszökő azonban, hogy milyen bátortalanul vetik fel a kérdéseket, milyen kevés eseményt találtak, nyilván azért, mert történelmünk helyes értékelésében még bizonytalanok. *Rákóczi* szabadságharcáról például több olyan kép látható, mely *Esze* Tamás és a nagy fejedelem találkozását ábrázolja. A témák ilyen találkozása nem lehet véletlen — a történelmi ismeretek, a kor ismeretének hiánya nyilvánvaló, így csak néhány „biztos" és „értékelt" történelmi jelenetet dolgoztak fel. Ebből a szempontból gazdagabb a kiállításnak az a része, amely a Tanácsköztársaság hőseivel foglalkozik.

A kiállított festmények közül a régi nagy mesterek: Madarász, Székely, Munkácsy művei mellett *Demján* József színes fametszet-sorozata, Budai Nagy Antal 1437-i parasztháborújáról, *Czene* Béla „Dózsa Cegléden" című festménye, *Marosán* László Dózsa-szobra, *Frank* Frigyes „Zrinyi Miklós" arcképe, *Márffy* Ödön vázlatos „Kuruc lovasrohama", *Meggyesi* Ferenc „Vak Bottyán" és *Szabó* Iván „Táncoló kuruc" szobra emelkedik ki. A 48-as szabadságharcot ábrázoló sok kiváló régi mű közül *Borsos* József „Nemzetőrjét", *Jakobei* Károly „Táncsics a börtönben", *Brocky* Károly Damjanich és Kmetty arcképei és *Gregus* Imre most először kiállított „Honvéd-tábor" című képe szerez gyönyörüséget a látogatóknak. Ujabb művészeink közül *Jobbágyi* Györgyi Miklós: Bem és Petőfi lovasképével, *Mihalovics* Miklós „Honvédroham" című képével, *Sárkány* Gyula „Kisdobos" című képével mutatták meg, hogy mélyen átérzik a 48-as szabadságharc korszakát.

A főváros dolgozói nagy érdeklődéssel fogadták „A magyar katona a szabadságért" kiállítást. A dolgozók nagy figyelemmel nézik a néphadseregünk életét ábrázoló képeket.

A Tanácsköztársaság ábrázolása több művészünknek igen jól sikerült. *Gábor* Móric: „Rákosi Mátyás Salgótarjánban" és *Szentgyörgyi* Kornél „1919" című festményei a hősi harcokat idézik, amelyet a fiatal magyar Vörös Hadsereg vivott az imperialisták és a belföldi ellenforradalmárok ellen. Ez a terem jeleneteivel és szobraival méltó emléket állít ezen a kiállításon annak a hősi korszaknak, amelyet évtizedeken keresztül sárral dobáltak meg a fasiszták és amely népünk egyik legragyogóbb korszaka volt.

Egy külön teremben azokat a műveket láthatjuk, amelyek a felszabadulásról beszélnek. *Ék* Sándor már említett festménye mellett *Váradi* Gábor „Felszabadító szovjet katona" és *Mikus* Sándor a fővárosban felállítandó Sztálin-szobrának modellje beszélnek arról a szeretetről, amelyet népünk érez nagy barátunk, a Szovjetunió, Sztálin elvtárs iránt.

A kiállítás második része néphadseregünk mai életéről beszél. A változatos és széles témakörű képek ismertetésére még visszatérünk.

(L. L.)

LETBŐL

k tapasztalatai

ankétokon szerzett tapasztalatokat, az ott elhangzott javaslatokat nem használták fel megfelelően. Az *Újlaki Téglagyárban* az egyik népnevelő azt kérte, hogy javasolhassanak ők is tagjelöltet felvételre. *Béres* elvtárs, a titkár e figyelmeztetés ellenére sem hívta össze a népnevelőket, nem beszélt arról, hogy nemcsak joga, de kötelessége a népnevelőknek, hogy a legjobb pártonkívüli dolgozót javasolja tagjelöltnek, majd tagnak. A XIII. kerületben, a *Láng*-gépgyárban tartott ankét eredményeként megjavult a tag- és tagjelöltfelvétel. Július és augusztus hónapban

nagyobb számban vettek fel tagjelöltet, mint eddig, mégsem rendszeresítették az ankétok megtartását.

A Második Békekölcsönjegyzés során számtalan becsületes, tisztamultú pártonkívüli és tagjelölt tett bizonyságot amellett, hogy biztosan számíthat rá a párt. Kiváló jegyzésükkel, nevelőmunkájukkal hozzájárultak a nagy győzelemhez. Vegyék észre pártszervezeteink a jól dolgozókat. Ez a munka, mint minden hasonló nagy feladat, lehetőséget ad, hogy az eddig ismeretlenségben dolgozókra pártszervezeteink felfigyeljenek és biztosítsák a továbbiakban a velük való tervszerű foglalkozást.

Használják fel pártszervezeteink tovább is a tagjelöltfelvételi ankétokat a hibák feltárására. Népnevelőink akkor töltik be jól hivatásukat, ha nevelőmunkájuk legfontosabb részének tekintik a párt állandó erősítését, és ennek eredményeként a legjobbakat javasolják tagjelöltnek.

Ackermann János,
a Budapesti Pártbizottság munkatársa

PÁRTHÍREK

A BUDAPESTI PÁRTBIZOTTSÁG PÁRTOKTATÓK HÁZA E HETI ELŐADÁSAI:

Október 4-én, csütörtökön este 7 órakor előadás a MEMOSZ-székházban (VI. Dózsa György-út 84.) konferenciavezetők részére. „A Bolsevik Párt Története tanulmányozásának jelentősége pártunkban.". Előadó *Otta* István elvtárs.

Október 5-én, péntek este 7 órakor előadás termelési felelősök, vállalati igazgatók, műszaki értelmiségiek, sztahánovisták részére. „A november 7-i munkaverseny sikere érdekében használjuk fel az augusztus 20-i munkaverseny tapasztalatait." Előadó *Láng* László elvtárs.

ÜZEMEINK VEZET

Komoly figyelmeztetés számunkra: a tervüket nem teljesítő budapesti üzemek 95 millió forint kárt okoztak népgazdaságunknak. Akkora összeg ez, hogy ebből 270 darab hatvanszemélyes trolibuszt állíthattunk volna forgalomba! Mi a magyarázata ennek? Elsősorban egyes vállalati igazgatók gyenge munkája és az, hogy pártszervezeteink nem tanulták meg a termelés pártellenőrzésének helyes módszerét. Van megoldás? Természetesen. Elindulni azon az úton, amelyet a II. kongresszus megmutatott. Ez az út a vezetésnek, a termelés pártellenőrzésének új módja.

Üzemeink egész sorában nem érvényesül az egyszemélyi felelős vezetés. Tarthatatlan, hogy az üzemek vagy üzemrészek vezetői csak papíron felelősek az általuk vezetett részleg minden tevékenységéért, kezdve a tervteljesítéstől a legapróbb munkafolyamatokig. Ahogyan az üzemvezető felelős az egész üzem munkájáért, ugyanúgy felelős a művezető a műhelyért, a csoportvezető saját csoportjáért, sőt a dolgozó saját munkapadjáért. A felelősség megállapítása csak akkor lehetséges, ha ugyanezt biztosítják a felső vezetésben, ha a vállalati igazgató példamutató, ha nem hivatkozik létező vagy nemlétező nehézségekre, ha a szervezeti felépítésnek megfelelően megállapították egyes üzemrészek vezetőinek felelősségét és ehhez biztosítva van a megfelelő hatáskör is.

Az egyéni felelősség hiánya következtében nem teljesítette tervét a Budapesti Kénsavgyár sem. Negyven métermázsa oleum elfolyt és ráadásul a felelősséget a mérnökök a dolgozókra igyekeztek áthárítani. Azt állították, hogy befolyatták a csatornába, holott ez olyan hatalmas mennyiség, hogyha ez igaz lett volna, akkor szétvetette volna a csatornát. A vállalati igazgató helyettese szerint a három műszak miatt nehéz az egyszemélyi felelőst meg-

pártszervezet a felvilágosításra komoly súlyt fektetett: a hiányzás nagymértékben lecsökkent, megerősödött az egyszemélyi vezetés. Ez a példa is azt mutatja: a bírságolás alkalmazása csak úgy helyes, csak úgy biztosíthatja a munkafegyelmet, ha a pártszervezet nevelő munkájára támaszkodik.

A pártvezetőség részletesen ismertesse a bizalmiakkal, népnevelőkkel, milyen feladatokat kell egyes üzemrészeken belül a dolgozóknak külön-külön megoldani. Ha a népnevelő, a bizalmi konkrét, könnyen megérthető feladatokat tűz a dolgozók elé és ahol a pártcsoport is ellenőrzi azok végrehajtását, ott az agitáció emelője lesz a termelésnek és fontos része a pártellenőrzésnek. Számoljanak be a pártcsoportban a párttagok, hogy a kapott megbízatás alapján hogyan foglalkoztak a párttagokkal és pártonkívüliekkel, hogy áll fejlődésük. Így segíti elő a pártszervezet, hogy az egyszemélyi felelős vezetőt a tömegek teremtő ereje munkájában támogassa. A dolgozók a vállalati igazgató munkáját úgy is elősegíthetik, hogy kezdeményeznek, észreveszik a hibákat, bírálnak, harcolnak a régi ellen. Ha a vezető az ő kezdeményezésükre támaszkodik, megsokszorozza erejét, ha enélkül akar dolgozni, semmit sem ér el.

Ahhoz, hogy pártfunkcionáriusaink helyesen gyakorolják a pártellenőrzés jogát, a marxizmus-leninizmus tanulmányozása mellett el kell sajátítaniok a szakmai tudást is. Enélkül nem tudnak ellenőrizni, nem értik kellően a műszaki vezetés feladatait. A vállalati igazgatók beszámolója a pártvezetőség előtt ezért gyakran

Önarckép. 1863. Portrait du peintre par lui-même.

Budapest. Szépművészeti Muzeum

Akttanulmány. Étude de nu.

Budapest. Szépművészeti Muzeum

A bujdosó álma. 1856.
Budapest. Szépművészeti Muzeum

Le rêve du fuyard.

Tanulmány Zrinyi Miklóshoz. 1838.
Budapest. Szépművészeti Muzeum

Étude à „Nicolas Zrinyi".

Hunyadi László a ravatalon. *(vázlat)* 1859.
Ladislas Hunyadi sur le catafalque. *(esquisse)*

Budapest Fővárosi Képtár

Zrinyi Ilona a vizsgálóbíró előtt. 1859.
Hélène de Zrinyi devant le juge d'instruction.

Budapest. Szépművészeti Muzeum

Zrinyi és Frangepán. 1864.
Budapest. Szépművészeti Muzeum

Zrinyi et Frangepán.

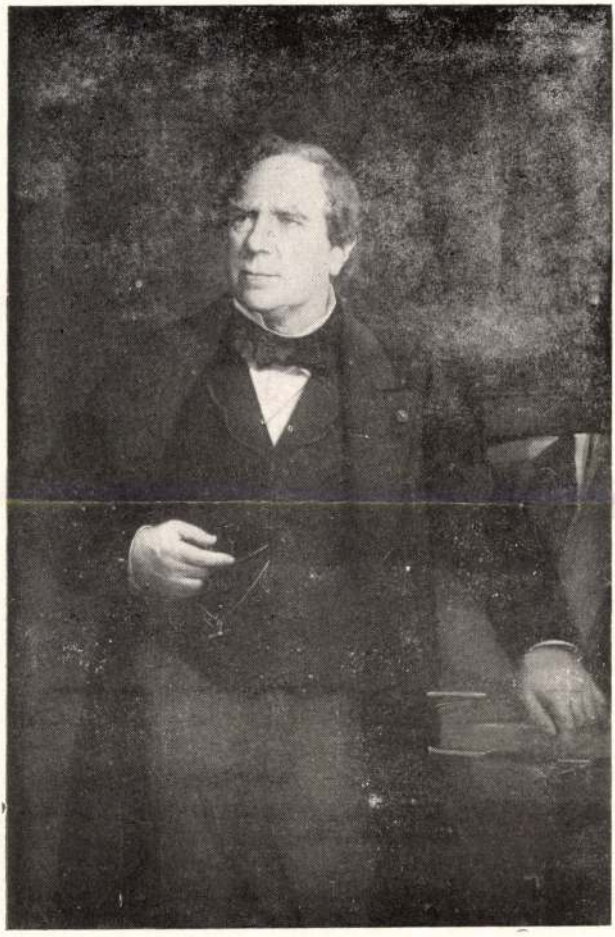

Thierry Amadé arcképe. 1864.
Portrait d'Amadé Thierry.

A M. T. Akadémia letéte a Szépművészeti Muzeumban

Gróf Teleki Blanka és Leőwey Klára a kufsteini börtönben. 1867.
La comtesse Blanche Teleki et Claire Leöwey dans la prison de Kufstein.

Magántulajdon

Delacroix: „Zsidó mennyegző Marokkóban" másolata. 1832—1870.
Delacroix: Noces juives au Maroc *(copie)*.

Budapest. Szépművészeti Muzeum

Felesége arcképe. 1870?
Portrait de la femme du peintre.

A Madarász családnál

Szilágyi Erzsébet V. Lászlótól fia szabadságát kéri. *(vázlat)* 1873?
Elisabeth Szilágyi demande au roi Ladislas V la livraison de son fils.

Báró Eötvös József arcképe. 1874. Portrait du baron Joseph d'Eötvös.
Budapest, M. Tört. Képcsarnok

Madarász Andor arcképe. 1877?
Portrait d'André Madarász.

A Madarász családnál

Zápolya Izabella. 1879.
Budapest. Szépművészeti Muzeum

Isabelle de Zápolya.

Vak Bottyán. *(vázlat)* 1879.
Vak Bottyán (Bottyán l'Aveugle) *(esquisse)*

A Madarász családnál

Az ónodi országgyűlés. 1879.

L'Assemblée Nationale d'Ónod.

Jézus az olajfák hegyén. 1880. Jésus sur le Mont des Oliviers.
Pécs, evangélikus templom

SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
1982 JAN 7
PETŐFI NÉPE

MADARÁSZ VIKTOR

/1021

Madarász, a történelmi festő

Nincs még egy magyar művész, akinek munkáiból annyi olajnyomat készült volna, mint az 1830 decemberében született Madarász Viktor festményeiből. A honi történelem nevezetes pillanatait felmutató, s az elvesztett forradalmat siratókompozíciók nyomán keletkezett reprodukciók óriási példányszámban keltek el a vásárokon, ott függtek a kocsmák falán, s jószerivel nem volt olyan otthon, ahol ne lehetett volna meglelni a Petőfi halálát, a Zápolya Izabellát, az Ónódi országgyűlést. S nem véletlenül. Az 1848-as szabadságharcot követő terror idején a nemzet lelkiállapotát tükrözték e képek, s táplálták a lángot, amelyet a forradalom tüze gyújtott. A társadalom bizonyos rétegei számára évtizedeken át ezek a festmények testesítették meg a magyar sorsot, a nemzetet sújtó tragédiát.

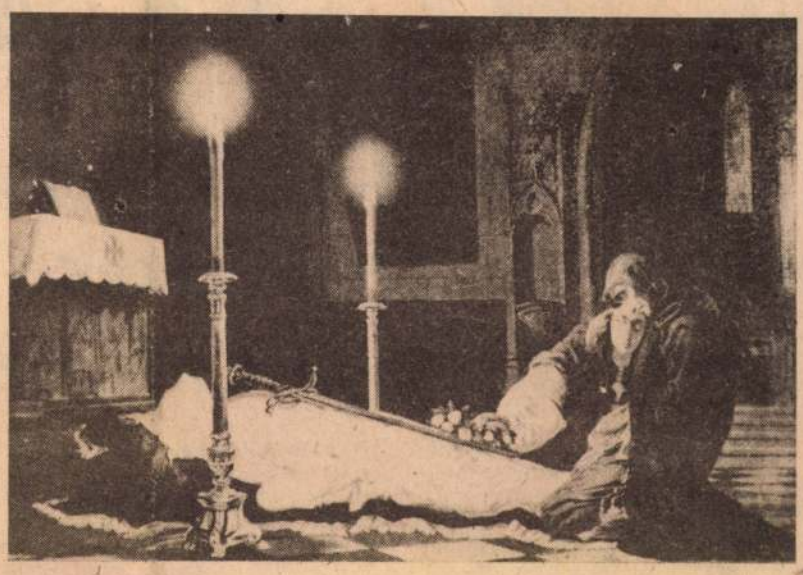

● Hunyadi László siratása. (MTI fotó — KS)

● Dózsa György.

Madarász Viktor nemzeti érzelmű nemesi családból származott. A szabadságharc kitörésekor, szinte gyermekfővel — 18 évesen — önkéntesként jelentkezett a forradalmi hadseregbe, s végigküzdötte annak csatáit. Mindezek életre szóló, eszmévé szilárduló élményeként alakították szemléletét, sorsát, pályafutását. A szabadságharc leverése után apja külföldre menekítette, rövid ideig jogot tanult, majd a bécsi festőiskola hallgatója, s Waldmüller magánstúdiójának növendéke lett. Egyénisége azonban nem érte be a sekélyes környezettel, az akadémikus festészettel; a történelmi piktúra iránti vonzalma Párizsba vezérelte. Itt alkotta meg első jelentős művét, a Zrínyi Péter a fogságban című kompozícióját, s ugyancsak Párizsban készült a magyar romantikus történeti festészet egyik legjelentősebb alkotása, a kitűnően komponált drámai fényárnyék ellentétre épülő Hunyadi László siratása.

A korabeli francia kritika jó érzékkel ismerte fel: a mű nem csupán a magyar történelem egyik pillanatát jeleníti meg, egy nép jelentkezik itt az európai festészetben a maga tragédiájával. A mű komoly elismerést hozott alkotójának. A magyar művészek közül elsőként Madarász kapta meg a párizsi Salon nagy aranyérmét. A siker újabb és újabb történelmi kompozíciók alkotására ösztönözte. Megfestette a Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben című alkotását, egyik legkvalitásosabb munkáját, a sodró erejű, különleges színhatású Dobozit, majd 1868-ban a Dózsa népét.

Madarász Viktor 1870-ben visszatért Magyarországra, ahol a müncheni akadémizmus ideáljáért lelkesedő hivatalos műkritika éles támadást indított ellene. A sikertelenség elkedvetlenítette a művészt, s úgy vélte, rá a kiegyezéskorabeli Magyarországon már nincs szükség. Visszavonult a festészettől, emlékeibe, illúzióiba menekedett, s apjától örökölt üzletével foglalkozott. Törekvéseit mégsem akarta feladni, 1875-ben megfestette Petőfi halála című képét, ám ezen a valós tragédia bemutatása helyett már csak a kulisszák előtt harsogó, fennkölten patetikus színjátékra telt. 1880 táján csalódottan, kiábrándultan végleg abbahagyta a festést, 20 esztendő múltán nyúlt csak ecsethez, s ha készített is még egy-két jó portrét, egykori önmagához már nem talált visszsza.

Madarász Viktor a magyar történelmi festészet egyik legjelentősebb egyénisége. Munkásságában a már tartalmában is tudatossá vált nemzeti festészet eredményeit értékelhetjük. S ha Madarász pályája a sajátos történelmi viszonyok miatt ellentmondásos is, legjobb művével mindenképpen értéket, hagyományt teremtett. S nélküle, azaz munkássága nélkül aligha bontakozhatott volna ki Munkácsy művészete.

H. M.

● Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben.

POLGÁRI VÉDELEM

A szakszolgálatok és az üzemi önvédelmi szervezetek politikai vezetésének feladatai

A politikai vezetés a következő feladatokra bontható: a politikai információ folyamatos gyűjtése, elemzése, a döntés előkészítése és a munka végrehajtásának megtervezése, megszervezése, végül a végrehajtásának ellenőrzése, értékelése. Ezeknek együtt kell érvényesülni. Egymást feltételezve, kiegészítve biztosítják a különböző szintű — megyei, járási stb. — politikai vezetés feladatainak eredményes végrehajtását.

Információ gyűjtése, elemzése

A polgári védelemnél a megismerés egyik eszköze a politikai információ. Ez a politikai vezetési folyamat tudatosan megszervezett. A politikai információ rendszerének kialakítása, irányított működtetése a különböző beosztású politikai helyettesek tevékenységének nélkülözhetetlen feltétele. Hármas igényt kell kielégíteniük: Adjanak alapot a politikai döntések, határozatok, utasítások, parancsok előkészítéséhez; tegyék lehetővé a politikai döntések végrehajtásának ellenőrzését; biztosítsák a politikai munka irányultságának meghatározását.

A politikai helyettesek érdeke, hogy vezetői tevékenységükhöz a szükséges információk megszerzéséhez személyes kapcsolatuk legyen a területileg illetékes társadalmi és állami szervek vezetőivel, valamint alárendeltjeikkel és a párt-, KISZ-, szakszervezeti aktivistákkal. A személyi, ezen belül a beosztott parancsnoki állománytól így szerzett valóságos ismeretek birtokában képesek lesznek döntések meghozatalára, reális határozatok, parancsok, intézkedések kiadására. A személyi állomány helyzetének és véleményének ismeretében tudnak a parancsnokok és a politikai helyettesek a kiképzésen, a gyakorlaton felmerülő kérdésekre érdemi választ adni.

A politikai információs munka lényeges része az információ elemzése, feldolgozása. Ez a tevékenység alapvetően két részből áll: helyzetelemzésből és a döntést előkészítő elemzésből. A beérkezett információk elemzése, értékelése lehetőséget ad az adott szakszolgálat megítélésére, problémáinak felismerésére.

A döntés előkészítése

A döntés a feladatok megoldásának változatai közötti választást és ennek megfelelő felelős politikai helyettes munkájának. Ez vezet el a „valamit tenni kell" gondolathoz, igényhez, amely a tett, a cselekvés első fázisa. Felvetődik a „mi mindent lehet tenni"? Ahhoz, hogy jól válasszunk, szükség van a lehetséges, megvalósítható ötletek sokaságára.

A reális döntési változatok kialakítása: a döntési folyamatnak ebben a szakaszában születnek meg a parancsnoki munkában, az egyszemélyi döntés alapján a parancsok és utasítások. A döntés annak a meghatározását jelenti, hogy például az adott szakszolgálatnál, vagy a szakszolgálati alegységnél a politikai munka sajátos eszközeivel, az aktivisták bevonásával, milyen módon hajtják végre elképzelésüket. A döntés meghozatala után legfontosabb feladat a végrehajtás megtervezése, megszervezése és ellenőrzése.

A politikai munka végrehajtásának megtervezése

A tervezés célja az adott szakszolgálat vagy önvédelmi szervezet rendelkezésére álló személyi feltételek és eszközök tevékenységének összehangolása, a konkrét tennivalók, a cselekvés segítése, a szakmai feladatok eredményes végrehajtása érdekében. A terv egyesíti, egységes keretbe foglalja az adott szakszolgálat — vagy szakszolgálatok — tevékenységét. Biztosítja, hogy a döntés meghatározza a célokat, azoknak részcélokká, konkrét feladatokká bontását. A feladatokat csak akkor lehet eredményesen megoldani, ha tervszerűen és helyes munkamegosztással — a szakszolgálati parancsnokságok politikai helyetteseinek bevonásával — dolgozzák ki.

A tervezéssel szemben támasztott fontosabb követelmények a polgári védelem területén készülő különböző szintű terveknek a párt honvédelmi, ezen belül polgári védelmi politikájára, a kormány honvédelemre vonatkozó rendeleteire, a Polgári Védelem országos parancsnokának és törzsparancsnokának intézkedéseire és parancsaira kell épülnie, hiszen annak megvalósítását kell szolgálnia. A terveket koordinálni kell: az elöljárónak, a felsőbb, a területileg illetékes pártszervezetek, valamint az alárendeltek terveivel, elgondolásaival; a polgári védelmi kiképzési, politikai, ideológiai, nevelési feladatokkal; a rendelkezésre álló személyi, anyagi, tárgyi feltételek biztosításával.

szintű a szervezet, minél közelebb van a végrehajtáshoz annál rövidebb időre kell tervezni és az adott szintű politikai helyettes munkájában annál kevesebb a tervezési és több a szervezési, gyakorlati végrehajtási elem.

A tervezés szerepe

Egy adott szervezetben, például egy városi polgári védelmi parancsnokságnál a városi polgári védelmi parancsnok, a városi pártbizottság, a városi védelmi bizottság határozatai alapján, azokkal együttműködve olyan feltételek teremtődnek, amelyek biztosítják a kidolgozott tervek végrehajtását. Ennek érdekében meghatározzák, hogy az adott polgári védelmi feladatot mikor, milyen sorrendben, hogyan hajtsák végre, illetve a feladat végrehajtása közben kikkel és hogyan kell együttműködni.

A szakszolgálati parancsnokok által kiadott utasítások vagy a városi pártbizottság által hozott határozat végrehajtásának minőségét elsősorban a személyi állomány, a parancsnokok, párt-, KISZ- és szakszervezeti aktivisták magatartása határozza meg, ami függvénye annak, hogy: milyen mértékben azonosítják magukat az elvégzendő polgári védelmi feladatokkal; mennyiben érzik annak szükségességét, mennyiben vállalnak érte személyesen felelősséget; milyen mértékű kezdeményezést tanúsítanak annak végrehajtása során stb.

Mire kell ügyelnie a politikai helyettesnek a feladatok végrehajtásának megszervezésénél? Egy városi polgári védelmi gyakorlat végrehajtása, megszervezése során a politikai feladat első lépéseként meg kell ismertetni és értetni a végrehajtásban részt vevőkkel a tennivalókat. A politikai munkában ez különösen fontos, hiszen a szakmai feladatokat csak differenciáltan szabad ismertetni, s ennek megfelelően szükséges a politikai követelményeket is meghatározni. Biztosítani kell a politikai feladatok egységes értelmezését, hiszen ez az egységes cselekvés alapja. Ezért a parancsnokoknak, beosztott politikai munkásoknak, aktivistáknak tudniuk kell, mi, miért történik. Hiszen csak így várható, hogy mindenki harcol az eredményes végrehajtásért. Fontos szerepe van a raj- és szakaszparancsnokok, az aktivisták példamutatásának, politikai meggyőző munkájának. Nagy gondot kell fordítani arra, hogy minden egyes ember tisztán lássa, az adott fel-

MADARÁSZ VIKTOR

(1830—1917)

Ma van *Madarász* Viktor születésének 125. évfordulója. Haladó hagyományaink között jelentős szerepet betöltő, nagyszerűen indult s Párizsban fiatalon ünnepelt festőművészünknek pályafutása sok vonatkozásban ugyanazokat a tanulságokat rejti, mint nagy kortársaié, *Munkácsyé*, vagy *Szinyeié*.

A vézna testalkatú, lobogólelkű fiatalember, aki karddal küzdi végig a szabadságharcot, épp akkor zuhan bele a Bach-korszak sötét elnyomatásába, amikor kezébe veszi az ecsetet, művész akar lenni. Merre indulhat? Bécs az egyetlen kapu, ahol a mesterségbeli tudás iskoláját keresheti. Bécsbe ment hát, ahol megtanulta az akadémikus rajz és festés ábécéjét, de költői mondanivalója már akkor szembefordult az akadémikus formákkal. Érzi, tudja, hogy amit nemzetének, a letiport szabadságharc népének el akar mondani, az nem szorítható a kimért akadémikus szabályok közé. Párizsban tanul tovább. Beiratkozik a szépművészetek iskolájába. Ez is akadémia, ha a francia szellem modorában is, ez is köt, szabályokhoz ragaszkodik, Madarász pedig mondanivalóinak kötetlenebb kifejezési formát keres. Látja *Delacroix* viharzó romantikáját, a Delacroixnál halkabb hangú komponáló mestert, tanítóját, Leon *Cogniet*-et. Másolja őket, de egyik módszerét sem teszi kritika nélkül magáévá. S hiába ébred már körülötte Párizsban az impresszionizmus, hiába lobogtatja *Zola* az új természetlátás esztétikájának jelszavait, Madarász nem hagyja magát belső sugallatától eltéríteni. Ő másra született. Hivatásra, annak a sorsközösségnek, amely otthon a Bach-huszárok csizmája alatt nyög, alkotni s a képzőművészet nyelvén sok mindent elmondani. Megtalálja mindazokat a magyar történelmi jeleneteket, tragikus fájdalmakat, melyek sajgó sebek, tiltakozások a magyar nép tudatában. Megfesti *Hunyadi László siratása* című híres festményét 1861-ben. Hunyadi Lászlót, a hőhér kezétől vérző holttestével, fehér lepellel takarja le, gyertyát gyújt ravatala mellett s ezek a gyertyák magasra lobognak, mint a nemzeti fájdalom lángolása. A költő víziója tiszta és nyugodt formákat keres, anélkül, hogy színpadias, vagy akadémikus lenne. Odahozza a fehér lepel alatt szoborrá meredvedett fiatal hős ravatala elé a lesújtott anyát s az özvegy menyasszonyt, akinek kezében a koszorú árnyékának vibráló rajzában érzékelteti mindkettőjük belső zokogását. Elgondolt, elképzelt kép ez, szerkezetének hallatlan egyszerűségével, minden felesleges részlet és dekoráció nélkül, ahogy csak egy igazi hivatott művész és költő hangsúlyozhatja drámai mondanivalóját.

A kép nem is téveszti hatását. Párizsban aranyérmet kap s kora legnevesebb kritikusa, Teophile *Gautier* oldalakon méltatja Madarászt, magához öleli, kiviszi Neuilly-i villájába s a magyar festő egyszerre belekerül a párizsi szalonélet kellős közepébe. Ott barátkozik össze a többi között a két *Dumas-val*, Victor *Hugo*val, *Baudelaire*-rel. Megértik és értékelik Madarász semmiféle iskolához nem hasonlítható kötetlen formanyelvét, tragikus színlátását, izzó, lázadó magyarságát.

1870-ig, míg végleg itthon le nem telepszik, *Zách Klára, Zrínyi és Frangepán, Teleky Blanka és Leöwey Klára* a kufsteini börtönben, s többi magyar történelmi tárgyú képeivel, továbbá a remekbe készült *Thierry Amadé* képmással Párizsban nagy sikert arat. Ezek a festményei a pesti Műegylet kiállításain is szerepelnek s Jókai az első, aki mellé áll: »*Egy lángész áll előttünk*« — írja róla. Madarász a kiegyezés hírére *Dózsa* portréjával válaszol, melynek jobbsarkába felírja: »*G. Dózsa Heros & martir Libertatis MDXIV.*«

A francia—német háború hírére jön haza. Itthon a légkör időközben megváltozott. A nemzet sebeit gyógyította, felejteni akart. A sokat szenvedett Pest-Buda letörölte könnyeit, a kapitalizálódás áramlatába belezsibbadt a fájdalom s a lázadó költőt be akarták kapcsolni a kor kultúrpolitikájába. Megbízásokat is kap, fessen például nagy tablót *Bethlen* Gábor életéről s Madarász megfesti a jóságos fejedelmet, amint tudósai között ül. Nincs többé drámai feszültség, csak békés harmónia. Megfesti, kedvetlenül nem a belső lelkesedés lázával, nem a drámai kifejezés pasztőzus páthoszával, megfesti úgy ahogy az akkori közízlés kívánta.

A kiegyezéses szellem, amelynek képzőművészeti szócsöve a nagytekintélyű kritikus, *Keleti* Gusztáv volt, jól látta, hogy Madarászt nemigen lehet a megalkuvás jármába törni, mint ahogy *Zichy* Mihályt és *Szinyei-Merse* Pált sem tartotta erre alkalmasnak. Keletinek tervszerű kritikai állásfoglalásaival sikerült is elérnie, hogy Zichy, Európa egyik legkitűnőbb rajzművésze, a cárok udvarából hiába ostromolta az országot egy rajztanári állásért, — ott kellett maradnia. S ahogy Keleti Szinyeit önkéntes emigrációba hajszolta a sárosi kúriába, Madarász Viktor alkotókedvét is letörte azokkal a Madarász művészetét meg nem értő elfogult bírálataival, amelyekben kompozíciós hibákat és teatralitást vet a szemére.

Madarász érezve, hogy a hivatalos közvélemény ellene fordult, megpróbált mégegyszer színt és hangot adni lázadó szellemének, mégpedig leszállva a nagyszabású festmény színvonaláról, a néphez akart szólni. S meglátja *Petőfit* — akivel együtt harcolt — a segesvári csatatéren, amint vérével írja a barnuló avarba a sokaktól megmosolygott patetikus szót: »*Hazám*«. Madarász ezzel a munkájával tudott dolog, hogy gikszert ütött, amely a legnagyobb virtuózok életében is előfordul. De a Petőfi halála mégis olyan népszerű lett, hogy olajnyomata nem hiányzott egyetlen falusi ivó, kispolgári otthon faláról sem. A kritikák s a pesti közönség meg nem értése kiüti kezéből az ecsetet s közben rászakad vashámoraival és rézbányájával a nagy családi örökség. Félreáll s a vérbeli művész kezében öröksége két évtized alatt szétszóródik. Élete alkonyán fellobban benne mégegyszer a lázadó. Itthon, ahol a millennium hamis fényében sütkérező közvélemény alig figyel fel a Keleten gyulladt lángra, ő az újságok híradásaiból lelkébe fogadja s elképzeli az elnyomott orosz nép forradalmi harcát. Az 1941-ben megjelent Madarász-monográfia — Radocsay Dénes munkája — emlékezik meg erről a tényről, s arról is, hogy még az 1905-ös forradalom évében Madarász Viktor *nagyméretű forradalmi témájú képe szerepelt a téli kiállításon.*

Tanulságos élet a Madarász Viktoré. Híven tükrözi, hogy mi mindennel gazdagíthatta volna ez a költői mélységekbe világító festő a magyar képzőművészet kincsestárát, ha az a légkör, amely itthon fogadta, el nem sorvasztja alkotókedvét, alkotóképzeletét. Életműve azonban itt áll előttünk, mint forrás, amelyből megújuló képzőművészetünk is sok tanulságot meríthet.

Dutka Mária

MADARÁSZ Viktor

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

NÉPSZABADSÁG

1987 JAN 10.

1021

Hunyadi László siratói

Madarász Viktorra emlékezve

Nemrég újjárendezte múlt századi festészeti anyagát a Nemzeti Galéria; az első emeleti kiállítás kurtább lett néhány teremmel és gazdagabb több, ritkán vagy sohasem látott alkotással, köztük *Madarász Viktor Dobozy* című festményével.

Vagyis Madarász „igazi" romantikájával. A most már korlátlanul szemlélhető kép (az 1962-es kiadású művészettörténet még magántulajdonként tartja számon) féktelenül vöröş egével és féktelen száguldásával először mutatja meg a nagyközönségnek a mester megtartóztatás nélküli festőiségét, kibomló színeit, nyugtalan formáit, izgatott komponálási módját. Mindazt, ami a biztos török fogságból magát és feleségét öngyilkosságba menekítő vitéz ábrázolását megkülönbözteti nemcsak Székely Bertalan hasonló témájú és — csak most fedezzük fel — teátrálisabb, szokványosabb vásznától, de az alkotó többi, eddig ismert képétől is.

Madarász Viktor — ma emlékezünk halálának 50. évfordulójára — nem így festett ismereteink szerint. Legnépszerűbb művei — a *Hunyadi László siratása*, a *Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben*, a *Zrínyi Ilona a vizsgálóbíró előtt*, most is ott függ a megfrissített kiállításon — más, zárkózottabb, komorabb és mozdulattalanabb festőt ismertettek meg velünk. Sötét árnyak és tragikus mélységek piktorának tudtuk, akinél a sápadtan derengő, fáradtan világos árnyalatok is csak azért kerülnek vászonra, hogy kiemeljék az előbbiek tragikumát, akinél a kompozíciók is magába roskadóan statikusak, akárcsak az emberalakok, amelyeknek egyetlen szerepük, hogy súlyos méltósággal elviseljék a tragédiát. A Hunyadi-kompozíció ravatalra omló asszonyszereplői hihetetlenül passzívak Dobozyhoz képest, Zrínyi és Frangepán börtönének tört sárgái, szomorú zöldjei sohasem loboghatnának úgy, mint itt az üldözőket hajtó ég vöröse, s Zrínyi Ilona és gyermekei kimért csoportba állása sem mérhető a nyugtalan formátumú kép szertelen kompozíciójához.

Szemére is vetette régebben a művészettörténet Madarásznak, hogy nem igazi romantikus, mert festésmódot az akadémikus Bécstől és nem a hevesen lelkesedő Párizstól tanult, vagy ha mégis, inkább a kisszerű Delaroche-tól s nem a romantika valódi nagyjától, Delacroix-tól. Érdemes megnézni rögtön a Dobozy után a Szépművészeti Múzeumban kiállított Delacroix-művet, a Marokkói lovával, s meggyőződni, hogy szeme, hajlamai, tehetsége alapján akár „igazi" romantikus is lehetett volna Madarász Viktor.

S érdemes ezután elgondolkodni azon, miért nem lett mégsem romantikus. Miért követte el azt a „stílustalanságot", hogy regényes témát, nagy, nemzeti-történelmi jeleneteket romantikus lelkesedéssel, de akadémikus stílusban festett meg? Tanulságos elgondolkodni azon, hogy a fő műveit Párizsban alkotó festő ott, a romantikus festőiség forrásánál miért vált irodalmiassá, miért lett elbeszélő festő, aki jeleneteket mesél nagy részletességgel a magyar történelemből, ahelyett, hogy eleven színekkel, kötetlen formákkal az érzelmek nyelvén szólna?

Az oknyomozás annál a kérdésnél kezdődik, miért került Madarász Viktor külföldre. Életrajzából kiderül, hogy a tizenkilenc éves fiatalembert nem is annyira a művészet megismerése, mint a sokkal kevésbé poétikus politikai kényszer hajtotta a határon túlra, minthogy 1849-ben nem volt tanácsos a határon innen maradnia annak, aki önkéntesként végigharcolta a szabadságharcot. S visszajönnie sem volt tanácsos, ha továbbra is elkötelezettje maradt ennek a harcnak, ha kapcsolatot tartott fenn Kossuthtal, s később festőként sem dezertált.

És ez az eszmei ragaszkodás alighanem erősebben határozta meg Madarász festésmódját, stílusát, szándékait, mint a jól vagy rosszul megválasztott példakép, mester. Az az eszme, amely a bukott forradalom utáni években hasonló témára és tartalomra irányította a magyar művészet minden ágának, minden alkotójának figyelmét. A téma: a nemzeti múlt dicső vagy tragikus mozzanatai. A tartalom: a múlt példájával — ezópusi nyelven — ébren tartani a nemzeti öntudatot, az elnyomást, az idegen hatalom ellen lázítani. A téma: Erkelnek a *Bánk bán*, Arany Jánosnak a *Toldi estéje*, Madarásznak a *Hunyadi László siratása*. Az eredmény persze különböző.

Az irodalom előtt csaknem száz év nemzeti irodalmának nagy tapasztalatai, mögötte a népköltészetből még mindig meríthető biztatás. Erkel előtt is formálódott, erősödött már a nemzeti zene. Madarász azonban önmaga az előzmény és a folytatás egyszerre. Nemcsak gyér, alig számbavehető elődök helyett kell megteremtenie ekkor a nemzeti történelmi festészetet, de ezzel a megteremtődő művészettel kell hódítania közönséget is. A reformkor közönsége olvasott és színházba járt, s így felkészült értelemmel figyelt az elnyomatás éveiben is a megmegszólaló nemzeti irodalomra, zenére. De kiállításra alig jártak a reformkorban, mert kiállítás alig volt.

Most, az ötvenes-hatvanas években a Párizsból hazaküldött első Madarász-képek szervezik tehát az első közönséget is. Azt a közönséget, amely irodalomhoz, színházhoz szokott, s elsősorban ezek hatásait keresi a festményen. Madarász ezért fest irodalmat: királyi árulást részletesen elbeszélő, Habsburg-hitszegést novellába foglaló képeket. Ezért fest színházat is: kiterített ravatal előtt összeomló anyát és arát, siralomházi elítélteket a szomorú harmadik felvonásból. Minél bőbeszédűbb a történet, minél kifejezőbb a jelenet, annál jobban sikerül a festő célja, a közönség számára érthetően közvetíteni a fontos gondolatot.

Azért nem figyel, nem figyelhet Madarász a modern festészeti vívmányokra, mert színkontrasztok, kompozíciós bravúrok helyett Zrínyi és Frangepán ruhájára, Szilágyi Erzsébet gyászoló arcára kell figyelnie, festői festészet helyett Hunyadi Lászlót kell elsiratnia; feladata több mint művészi: társadalmi.

Igaz, ez a festészet a XIX. század második felének európai művészetéhez képest nem korszerű. De az akkori magyar viszonyokhoz nagyon is korszerűnek mondható. Igaz az is, hogy ez a festészet kénytelen sokat feladni önmagából, *festőiségéből*, az irodalmi, színházi eszközök kedvéért. De az akkori magyar szemnek, a képpel, színnel, kompozícióval akkor barátkozó magyar közönségnek így festői és így befogadható. Az is igaz, hogy ez a művészet csak a szabadságharcot követő évtizedekben indokolt és időszerű politikailag, társadalmilag is, s a Madarászt követő Székely Bertalan után, a fiatalkorában még Hunyadi László búcsúját, ám később minden átmenet nélkül Habsburg-apoteózist festő Benczúrok kezén először anakronisztikussá, majd mélységesen reakcióssá válik. De azokban az első évtizedekben (amikor az irodalom, a színház is csak alig-alig szólhatott) betölti hivatását. Kétségtelen, hogy ezt az elbeszélő festészetet a konzervatívabb ízlés néha még ma is mércéül állítja. Ám ez nem Madarász és nem társai hibája. Ők a legtöbbet tették, amit akkor egy közösségért, egy nemzetért tehettek: nevelték, hatottak rá.

Ezért nem célszerű festészetüket a korabeli franciákéval összehasonlítani. Sokkal inkább az abszolutizmus korabeli magyar valóságával. A stílusazonosság megdöbbentő.

Rózsa Gyula

HÍREK

— **Az országgyűlés állandó bizottságainak** elnökei és a képviselőcsoportok vezetői hétfőn a Parlamentben értekezletet tartottak, amelyen az országgyűlés soron következő ülésszakának napirendjéről kaptak tájékoztatást.

— AZ ORSZÁG LEGKORSZERŰBB mezőgazdasági motorjavító üzeme hétfőn nyílt meg a hódmezővásárhelyi mezőgazdasági gépjavító állomáson. Az új üzem modern körpályás futószalagján évente 15 000 traktor és kombájn motorját javítják.

— **Több mint száz külföldi társasutazást** ajánl az IBUSZ. A választást 300 ezer példányban kiadott útikalauzával kívánja megkönnyíteni; a füzet részletesen tájékoztat a társasutazásokon érintett városok, tájak látnivalóiról.

— *BABITS MIHÁLY SZABADEGYETEM nyílt hétfőn Szekszárdon, a fegyveres testületek klubjában. Májusig tíz előadáson ismerkedik meg a hallgatóság a XX. század művészetével, neves szakemberek, esztéták, művészettörténészek közreműködésével.*

— **Hét országba exportálják már** a dunaújvárosi cellulózt. A legtöbbet az NSZK-ból, az NDK-ból és Csehszlovákiából rendelték.

Veszélyes foglalkozás

Az angol Stan Ewans feladata, hogy a bristoli állatkert növény rinocéroszát naponta megfejje. (A rinocérosz tejére egy különleges vizsgálathoz van szükség.) Ez igen kockázatos munka, s néha órákba telik, amíg a hatalmas termetű állat megengedi, hogy az adag tejet megszerezzék tőle.

— **Diesel-mozdonyok javítására is** berendezik a Debreceni Fűtőház motorjavító műhelyét, ahol két nagy teljesítményű emelődarut, valamint olajtároló és -adagoló berendezést is üzembe helyeznek.

— *GIACOMO LEOPARDI, a XIX. századi nagy olasz költő naplótöredékére találtak Leopardi gróf Recanatiban levő kastélyában.*

— **Az Egyesült Arab Köztársaság** lakossága a legújabb statisztikai jelentés szerint tulhaladta a 30 milliót.

— **Kigyulladt az NDK egy halfeldolgozó hajója** Grönlandtól csaknem 500 kilométerre délre. A rádiós S. O. S.-jelzésére az amerikai partőrség mentő repülőgépet küldött a 35 tagú legénység megmentésére.

— *NÉGYSZEMŰ HAL. Az Atlanti-óceán amerikai partjainál olyan halat fogtak ki, amelynek két pár szeme van; a felső szempár a víz színén történő dolgokat észleli, az alsó pedig lefelé fürkész.*

— **Új fodrászszalon** nyílt hétfőn a Belvárosban, a József nádor téren. A Budapesti Állami Fodrászat korszerű női fodrász- és kozmetikai szalonjában olyan műanyag házas burákat szereltek fel, amelyek az eddigieknél zajtalanabbul működnek, és gyorsabban szárítják meg a hajat.

— **A reklámfilmről és a reklámgrafikáról** január 12-re a Kossuth Klubban meghirdetett ankét az előadó akadályoztatása miatt elmarad. Az ankétot február 3-án este 6 órai kezdettel tartják majd meg.

— A MAGYAR ÉS A FRANCIA TERVHIVATAL közötti megállapodás értelmében Gadó Ottó főosztályvezető vezetésével tanulmányi látogatásra Párizsba utazott az Országos Tervhivatal küldöttsége.

— **Jánossy Lajos** akadémikus vezetésével hétfőn magyar küldöttség utazott Dubnába, az Egyesített Atomkutató Intézet tudományos tanácsának ülésszakára. A küldöttség tagjai: Kónya Albert, az Akadémia főtitkárhelyettese és Pál Lénárd akadémiai levelező tag.

— **A Szovjetunió legnagyobb traktorgyára** a kazahsztáni Pavlodarban épül. Több tucatnyi futószalagján 90 lóerős hernyótalpas vontatókat gyártanak majd a mezőgazdaságnak és az építőiparnak.

— **Rotterdam kikötőjét** több százezer tonnás tartályhajók fogadására is alkalmassá teszik. A tervek szerint a part mentén egy csatornát mélyítenek a szükséges távolságig az Északi-tengerbe.

— *A X. IFJÚSÁGI KAMARAZENEI FESZTIVÁLT március 31 és április 3 között Debrecenben rendezik meg, az ország legjobb zeneiskoláinak részvételével.*

— **Megnyílt a Berlin—Bagdad közötti új légi járat.** Az Interflug IL—18 típusú személyszállító gépei az NDK fővárosából Nicosia és Damaszkusz érintésével teszik meg az utat Irak fővárosáig.

— *AZ AKROPOLISZ TÖVÉBEN évszázadok óta meghúzódó Plaka városkát az idén lebontják, mert ezen a területen nagyszabású régészeti ásatások indulnak: a középkori szűk, kanyargós utcák kövezete s a kis házikók falai alatt az ókori Athén maradványait tárják fel.*

— **Felrobbant egy gáztartály** hétfőn a brazíliai Santosban. A város középpontjában történt szerencsétlenség következtében mintegy háromszázan megsebesültek; a robbanás 500 méteres körzetben leszakította a háztetőket. Halálos áldozatról nem érkezett jelentés, több sebesült állapota azonban súlyos.

Furcsa „váltóbot"

Japánban igen népszerűek az olyan futóversenyek, amelyeken a részvevők egy-egy fickándozó halat kapnak a kezükbe a rajtnál. A váltóversenyeken ez igen megnehezíti a futók dolgát...

— **Új létesítmények a szocialista Magyarországon** címmel vetítettképes előadást rendez az IBUSZ—TIT Ország-Világjárók Baráti Köre szerda este fél 7 órai kezdettel, a Nemzeti Bank kultúrotthonában (V., Rosenberg házaspár utca 4.).

— **Rablók lelőttek** két rendőrt és egy éjjeliőrt Stockholm egyik föld alatti üzletközpontjában. A rendőrök meg akarták állítani a gyanús külsejű személyeket, akik — mint később kiderült — öt üzletet raboltak ki.

Vendéglőben nem rendezhetnek iskolai táncmulatságot

Gyakorlattá vált, hogy középiskolák szalagavató ünnepélyüket, táncos összejövetelüket vendéglátóipari üzemekben rendezik meg. A szülői, illetve pedagógusi felügyelet hiányában azután előfordult, hogy szeszes ital került az asztalra, s az avatók magatartása miatt az iskoláknak fegyelmi rendszabályokat kellett alkalmazniuk.

A Művelődésügyi Minisztérium ezért úgy intézkedett, hogy a jövőben az iskolák diákjai nem tarthatják rendezvényeiket vendéglátóipari üzemben. Egyidejűleg a minisztérium javasolja, hogy ezentúl az iskolai táncmulatságokat, szalagavató ünnepélyeket oktatási intézményekben vagy művelődési otthonokban rendezzék meg.

czifrán felöltöztetett képek, mellyek különféle nagyságuak, de leginkább életnagyságuak, s lehetőleg élethün szinezve. Az indián nép földhöz ragadt segény, de papjai gazdagok. Ezeknek határozott évi fizetésük nincs, hanem az általok vett stólák ezek: Egy indián gyermek kereszteléseért egy dollár *), kreólok gyermekeiért több; temetésért 2—50 dollár, a halott vagyonossága szerint, a faluban mellyben a pap lakik, s több, ha más faluba kell a papnak menni. Esketésért tiz dollárt vesz a pap saját falujában, s huszat más faluban, egy miseért 8—20 dollárt, a falu népessége s tehetsége szerint. Ünnep alkalmával szolgáltatott miseért pedig szomszéd faluban 50—80 dollárt is vesz az Isten szolgája az Isten igéje hallatásaért, s mind ezt előre le kell fizetni. — A konstitutionalis kormány hatalomra jutásakor a többek között egy törvény hozatott, melly parancsolja, hogy azon szegény lakosokat, kik a kiszabott stólát fizetni nem képesek, birói bizonyitvány mutatására a pap ingyen tartozik esketni. Templom ünnepekor a pap egy miseért 50—80 dollárt vesz; azonkivül pénz szedetik a templomban s a faluban házról házra, szent képpel s a nélkül járó küldöttségek által, mellynek fele ismét a papé. Ezenkivül a buzgó hivők a lelkiatyának olly bőven hoznak be terméki ajándékokat, hogy az egy-egy bucsu után 500—1000 dollárt érő terméket elad. Illy magas dijak következménye az, hogy egy-egy faluban alig van 3, 4 isteni tisztelet egy évben, s e czélra is a szükséges pénzt a falu küldöttjei a templomból kivitt, czifrán felöltöztetett faragott képével a templom szentjének (egy szalagokkal, virágokkal s kendőkkel ékesitett szekrényben) faluról falura, dob és csengetyü szóval házról házra járva, nagy fáradsággal szerzik össze. — Utazásom közben egy 5000 lélekkel biró, sziklás hegyek között épült, szegény indián városban a házigazda, kinél szállva voltam, mondá, hogy az ő papjuk évi bevétele 10—12 ezer dollárra felmegy. — A magas stólák következménye az is, hogy a szegény indiánok gyermekeiket nem keresztelteitik, s halottaikat egyházi szertartás és harangszó nélkül temetik (mert egyszeri harangozásért is 10 dollárt vesznek); esketés nélkül kelnek össze, élnek együtt és családosodnak. Az illy törvénytelen házasságok olly átalánosak ezen földszoroson, sőt mondhatni egész Mexikóban, hogy az szégyennek sem tartatik, és a törvény is megengedi az illy házasságbóli gyermekeket a szülői vagyon egy részében részesülni, s az csak a papok és testvérektőli gyermekeket tartja törvényteleneknek.

Azt tudják olvasóim, hogy a mexikói köztársaságban a r. kath. vallás az uralkodó. Protestansoknak nyilvános isteni tisztelettartás sehol meg nem engedtetik. Halottaikat a maguk vallásos szertartásai szerint nem temethetik. Még a fővárosban Mexikóban is, hol a protestans hatalmas porosz, angol és é.-amerikai Egyesült-Statusok követei ülnek, ezen tilalom teljes erejében volt mindaddig, mig nehány évvel ezelőtt a konstitutionalis kormány alatt az ottani protestánsok földet kaptak külön temetőre, s engedelmet a maguk szertartása szerinti temetésre. — Itt Minatitlanban az itt számosan lakó külföldi protestánsoknak e tekintetben nincs panaszuk. Mind a bennszülött r. katholikusok, mind a külföldi protestánsok, nehány barátaik által minden harangszó s ének nélkül csendesen vitetnek ki s tétetnek békés nyugalomra, egymás mellé ugyanazon temetőbe. — A kreól halott koporsóban vitetik s kisértetik ki a temetőbe férfi rokonai s barátai által; asszony soha sem látható a gyászmenetben. A szegény indiánok halottaikat rendesen lepedőbe burkolva, koporsó nélkül viszik ki a temetőbe szintén harangszó és ének nélkül, alig 2—3 férfi kisérve azt, s asszonyok csak kivételképen. Temetőik rendesen bekeritlenek és sirjaik elhanyagolvák. Ha csecsemő hal meg (keresztelés nélkül), a háznál nagy vigság, vendéglés és zene van. A halott koronával, virágokkal s szalagokkal ékesitve nyitott koporsóban vagy a nélkül letakaratlanul vitetik ki, 4, 5 guitáros, tánczdarabokat játszva a menet előtt a temetőig s ott a sirnál. — Egy faluban sem tartanak anyakönyvet. Hogy hány születik, hal meg és kel össze? Senki sem tartja, senki sem tarthatja számon.

Hogy az indiánok milly érzelemmel vannak a protestánsok iránt, nem tudom, mert ők nem látván más templomot, más istenitiszteletet mint r. katholikust, nem is tudják mi a protestáns; de a kissé többet tudó kreólok a protestánsok iránt türelmetlenek, elfogultak, előitéletesek, s azokat a pogányoknál jobbaknak nem tartják. Egy itteni harminczadtiszt mult karácsonkor egy társaságban, hol egy Egyesült-Statusi protestáns is jelen volt, társalgás közben arról levén szó, hogy a karácsony milly nagy ünnep, mondá: „a karácsony legnagyobb, legátalánosabb ünnep, mert azt még a nem keresztények, *a protestánsok* is megünneplik.“

Minden város és falu maga tartja fenn iskoláját, s fizeti tanitóját. Törvény szerint a szegény helyek segittetni tartoznának az állam pénztárából; de a szünteleni belvillongások, forradalmi költségek okozta pénztárüresség következtében a községek magukra vannak hagyatva. Ezekben a biró kiveti minden emberre, vagyonértéke s tehetsége arányában, hogy mennyit fizessen az iskola fenntartására, melly hónaponkint rendesen $^1/_8$—$^6/_8$ dollár (egy dollár kevéssel több mint két pft.). Ezen adót mindenki tartozik fizetni, akár van iskolába járó gyermeke akár nincs. A szegények ezenkivül semmit sem fizetnek gyermekeik tanitásaért, de a gazdagok, ha vannak iskolába járó gyermekeik, azokért évenkint tartoznak fizetni két dollárt, különben csak a rendes adót fizetik. — Az indián falukbani tanitók fizetése hónaponkint 15—20 dollár, városokban 30—40. Az iskolaadót összeszedő kap havonkint egy dollárt, s az összeszedett pénztől 6%. — Ezen fizetéssel a falusi tanitók tisztességesen kijöhetnek, de a tanitó itt Minatitlanban 400 dollár évi fizetéssel nyomorog s alig jöhet ki. A mostani tanitó, kinek lakószobája sincs, hanem nejével együtt az iskolaszobában lakik, midőn félévvel ezelőtt idejött, nyilvános kosztadó-házból akart kettőjükre ételt hordatni, de azért 60 dollárt hónaponkint nem fizethetett. Hogy ezt olvasóim megérthessék, a háztartásra leginkább szükséges termékek piaczi árjegyzékét idejegyzem:

Tengeri (kukoricza) morzsolt, 1 arroba (25 font)		50— 100	váltó garas
Paszuly	„ „ „	200	„ „
Rizskása	„ „ „	200	„ „
Kávé	„ „ „	500	„ „
Só (tengeri vizből)	„ „ „	75	„ „
Nádczukor {finomitlan (belföldi) . . .	„	20	„ „
Nádczukor {finomitott (behozott) . . .	„	37	„ „
Sajt (behozott)	„	50	„ „
Sonka „	„	30— 37	„ „
Marhahus	„	6	„ „
Disznózsir	„	37½	„ „
Irósvaj (behozott)	„	50	„ „
Szappan	„	25	„ „
Faggyu gyertya	„	25	„ „
Stearin „ (behozott)	„	50— 75	„ „
Töretlen fekete bors	„	50	„ „
Keményitő (behozott)	„	50	„ „
Tyuktojás	6—8 darab	12½	„ „
2 zsemlye		12½	„ „
Finom liszt (behozott)	196 font	1200	„ „
Kolompér (behozott) 1 hordó . .	(3 véka)	700—1000	„ „
Vereshagyma „ „	„	700—1000	„ „
Asztali olaj (behozott) ½ meszelyes üveg . .		125	„ „
Boreczet (behozott) 1 gallon . . .	(3 itcze)	2— 300	„ „
Lámpaolaj „ „	„	250	„ „
Üvegbe eltett ugorka (behozott) ½ gallon .		100	„ „
Franczia veres bor 1 ducet (nagymeszelyes)		550	„ „
„ fehér bor „	„	900	„ „
Angol ser „	„	350	„ „
Apró paradicsom alma 1 meszely		12½	„ „
Zöld paszuly, két marok		12½	„ „
Gyenge tengeri, 10 cső		12½	„ „
Édes kolompér, 10 darab		12½	„ „
Egy ananász (2 itczés üveg nagyságu) . . .		12½— 25	„ „
20 narancs		12½	„ „
1 sovány pulyka		150—200	„ „
1 kövér pulyka		200—300	„ „
1 sovány tyuk		50— 75	„ „
1 enni való csibe		18— 38	„ „

Ezen magas piaczi áraknak természetes következménye az, hogy itt szolgálat, koszt s minden igen drága. Egy dajka lyánykának a fizetése naponként 25 váltó garas és enni. Egy konyha szolgálónak egy hónapra 8—12 dollárt fizetnek s enni; egy udvari szolgának 12—16 dollárt; egy asztali szolgának 15—20 dollárt; egy főzőnek 30—40 dollárt hónaponkint és enni. Becsületes kosztért egy hónapra vesznek 30 dollárt szállás nélkül, szállással 45 dollárt. Egy duczat darab fehérruha mosásért egyremásra vesznek 2 dollárt. — Megjegyzendő azonban, hogy falukon a *belföldi termékek* piaczi ára felényi sőt harmadrésznyi, mint a fentebbi árjegyzékiek.

Napszámos egy napra kap ½—2 dollárt szorgalma s képessége szerint. Egy ács napibére 3—4 dollár. Egy nadrágnak csak varrása 2 dollár; egy pár uj csizmaért vesznek 7—12 dollárt, fejelésért 6 dollárt, féltalpalásért 1½ dollárt; egyetlen kis foltért csizmára vagy ruhára legkevesebb 25 váltó garast stb. stb.

Az északifény.

Az északifényről eddig Kowalsky, kazani orosz tanár, adott legkimeritőbb leirást, ki is azt következőleg rajzolja.

A földgömb északgönczi (sarki) táján vagyis szorosabban meghatározva, a delejtü elhajlása irányában, gyakran mutatkozik a láthatáron az égen egy, kezdetben homályos, szennyes violaszinü körszelet. Ezt világos ivalaku pászta veszi körül, melly a körszelet felöli belső oldalán világosabb, kifelé pedig mind halványabb s végre eltünik. E pásztából vagy ennek közelében az égen koronkint, szintén világos oszlopkák lövelnek ki, különböző szinnel birók, mellyek néha keresztezik is egymást s az északifény koronáját képezik.

Az északifény nem mindig egy alak- és egy azon tünetekkel jelenik meg. Néha nem egy sötét s fényivvel övedzett körszelet, hanem két körszelet is jelenik meg, egymásba téve t. i. egy belső kisebb és egy külső nagyobb. A belső fényiv s az abból kilövelő oszlopkák kisebbek, halványabbak. E fényoszlopkák a fénypásztából mint villám emelkednek ki, s futnak át az égen. — Láttani tünemények néha ugy állitják elő az északifényt, mintha fényive körül koronája volna — szintén fényoszlopkákból. A korona fényoszlopait azonban ugy gondoljuk magunknak, mint a hogy a jégcsapok a házereszről lefelé lógnak s e fényoszlopkák a fényivvel

*) Egy dollár 2 ft. pp.

igen hasonlitnak az üvegcsillárok érczkarikáihoz, mellyekről sürüen egymásmellett csügg a sok, különféle szint játszó üvegharang. E fényoszlopkák nem birnak szabályos egy arányossággal, hanem ki hosszabb, ki rövidebb. Az északifény nem mindig, csak néha jelenik meg koronával.

Minden északifény, mellyet csak Kowalsky látott, legvilágosabb volt éji 11-től 12 óráig, ez idő alatt mutatkozván a fényoszlopkák legsürüebben. Éjfélután mind ritkábbak s halványabbak lettek, ugy hogy reggeli 3 órakor már csak a fényiv gyenge fénye látszott s reggelre az egész tünemény láthatlan lett, mintha csak a napsugarai tüntették volna el.

Ismert dolog, hogy az északifény befolyással bir a delejtüre. Kowalsky szerint az északifény ideje alatt, az elhajlás ingása nagyobb volt, mint különben; ellenben az elhajlás óránkinti változása nem volt akkora, mint az északifény kezdete előtt.

Az északifény a körléggel is nagy összefüggésben áll. A csillagok is fényesebbek, ha a levegő tiszta, s homályosabbak, mikor ez gőzökkel, párákkal van terhelve, s illyenkor nem is ragyognak annyira, ugy hogy mikor a csillagok ragyogás nélkül csendesen állni látszanak, mindig felhők képződését várhatni. Olly éjeken, midőn a csillagok nem voltak igen fényesek s nem ragyogtak, a Kowalsky által észlelt északifények fényoszlopainak kilövelése sem volt olly gyakori; ellenben hideg éjeken, midőn a csillagok teljes fénynyel ragyogtak, az északifény kilövelt fényoszlopai gyorsan következtek egymásután és villámgyorsasággal a láthatár egész egére kiterjedtek, sőt ezeken kivül s még ezeknél is gyorsabban villant fel az égen itt-ott egy fénypont, az északifény határán kivül, mindenféle irányban, teljesen hasonlitva az égiháboru villámához.

A kilövellt fényoszlopkák és e villámpontok néha olly sürüen következnek egymásra, hogy az egész ég egy lángba borulva lenni látszik.

Olly északifény után, melylyel nem jelennek meg villámpontok, az idő borusra szokott változni, de ha e villámpontok száma tetemes, akkor másnap csalhatlanul szép időre lehet számitani. Egyébiránt e villámpontok megjelenése az északifénynél csak másodlagos tüneménynek tekintendő, melly főleg a körlég helyi viszonyától van föltételezve.

Az északifény leggyakoribb az év napéjegyeni táján, legfényesebb is azért mártiusban.

Megjelenése többnyire csak helyi; mert az egy városban, helyen látott, néha igen nagy északifényt, a tiz mérfölddel tovább lakók gyakran nem is látják.

Az északifény tüneményének teljes megfejtését még nem birjuk s csak annyit sejtünk, hogy az a villanyosság eredménye.

Böngészet

az élet és tudomány mezején.

(Vége.)

— *Maximinus* császár olly nagy ember volt, hogy gyűrü helyett nője karpereczét hordta, naponkint 40 font hust evett és egy amphora bort ivott meg két annyi vizzel, izzadságát pohárra szedte.

— *VIII. Henrik* brit királyt: a kövérség ölte meg.

— A *salmacisi* kut — Káriában — arról volt nevezetes, hogy kik vizéből ittak, *elasszonyosodtak*. Vajjon nincs-e nálunk illy kut?

— A *szarmácziai* szüzeknek addig férjhez menniök szabad nem volt, mig három ellenséget meg nem öltek. A magyar szüzek se menjenek addig férjhez mig: 1-ör egy pénzsovár és birtokra vágyó spekulans uracsot *el nem utasitanak*, mig 2-or egy időnap előtt csókért esdő, mennyet és földet igérő, térden szónokló iparlovagot arczul nem legyintenek, mig 3-or *indulataikat, vágyaikat* és *követeléseiket korlátozni*, lehangolni meg nem tanulták. Nincs ezeknél gonoszabb ellenség még ott is.

— *Dionyzius* a syrakuzai király, királyból iskolamesterré; az afrikai *Áhaméd* ellenben iskolamesterből királylyá lett.

— *Dionyzius* annyira gyanakodó, bizodalmatlan és félénk volt minden ember ellenében, hogy haját nem merte borbélylyal nyiratni, hanem *eleven szénnel* perzselte le.

— *Lycurgus* — a spártai törvények szerzője — törvénybe tette, hogy: *a nőkkel nászajándékot adni nem szabad*. Ezt azért tette, hooy a szegény leányok férjtelenül ne maradjanak (meg talán azért is, hogy az erkölcstelenek *vagyonaik pótlékául* férjhez ne vitessenek, — és hogy minden szűz, saját külés belső-kellemeiért jutalmaztassék hozzá illő férjjel).

— Egy vén bölcs azt mondá: A *szépség* titkos ajánló levél, de csak akkor, ha nem segittetik festékmázakkal és kenőcsökkel.

— *Themistocles* igy válaszolt egy — hivatalra vágyódó — gazdag ifjunak, ki tőle pénzen akart tisztséget vásárolni: „*inkább szeretem a férfiut pénz nélkül, mint a pénzt férfiu nélkül.*“

— *Chinában* a vő, nejéért apósának dijt tartozik fizetni, hogy addig táplálta, nevelte és ruházta azt, mig *nővé nőhette ki magát*.

— A *harag* legveszedelmesebb vendég; többnyire szállásadó gazdájára gyujtja a házat! — *Nerva, Valentinianus, Venczel, Hunyadi Mátyás*, és több százan mások, bőszdühökben, fölfokozott haragjok közepette haltak meg.

— *Pappenheimnak* két küzdő férfi alak tünt elő homlokán mind annyiszor, valahányszor fölmérgelődött vagy boszankodott.

Bartók Gábor.

TÁRHÁZ.

Kakas Márton a műtárlatban.

CV. Levél. *Különösen Madarász Viktorról.*

Tekint. szerkesztő ur! Valahára azt mondhatom, hogy örömmel fogok a tollhoz, mert örvendetes dolgokról adatott alkalom irnom. Az eddigi műtárlatok nagyon elvették a kedvemet a tréfálkozástól; tudva van, hogy a szegénység igen rosz théma a tréfálózásra: hanem hát ime kiderült, hogy azért volt eddig ollyan nagy apály, hogy egyszerre elöntsenek bennünket hazánkfiai, müvésztestvéreink a sok széppel, gyönyörüségessel, a mire titokban készülödtek eddig annyira, hogy most meg az ember a nagy gazdagságtól nem tudja, hogy mellyiknek nyujtsa a sok közől a kezét? Nem kevesebb, mint huszonhárom olajfestvény van e hónapban hazai müvészeinktől kiállitva, s azok között igen sok haladást tanusitó munka és egynehány kétségtelen remekmű.

A rendezőség a lajstrom elejére és végére tette a kiállitás két hősét, gondolván, hogy nem csak finis coronat opus, hanem egyuttal az initium is. Ligeti tájképe az első, kilátás a Saharára Cairo közeléből; ez valami elragadó szépség! az ember a melegét érzi annak a napnak, melly ama sajátságos vörös ködbe burkolta az egész tájt, s ollyan jól esik a folyondárral összeölelkezett datolya pálmalevelei alatt hűs árnyékot találni a vándor beduin csapattal. Minden igaz és mégis meglepő; méltó társa e tájképnek ugyanezen müvésztől Nazareth képe, természet után festve; ez is gyöngye a műtárlatnak, de amaz gyémántja.

Itt találunk egy igen szép sikerült tájképet Szilassy Gézától is, melly a maga nemében szép és nagy gonddal van kezelve. Egy pár uj fiatal név is tünt fel tájfestményekkel. Gyulaffy Düsseldorfból egy régi uri házat keleti Magyarországon, és Perczel Münchenből két nyári tájképet küldött be; az első különösen sok tanulmányra mutat és jövendőt igér; vannak még tájfestmények Brodszkytól, Markotól (egyuttal historiai tanulmány) eddig is ismert kitünőségeik előnyeivel.

Tanulmányfőket állitottak ki Than Mór, Latkóczy, Vizkeleti, a két első Rahl erőteljes modorában, az utóbbi madonnája régibb művei közől való lehet. — Most azonban a históriai művek állnak ki a versenyre. Ott van Klimkovicstól kettő: Salamon király végperczei, és Szent László kibékülése Salamonnal Szent István sirjánál. Az első is igen szép mű, az utóbbiban kitünően jó Salamon megtört, megalázott alakja, arcza, mellynek minden keserü vonásából históriát lehet *olvasni* a szemlélőnek. A pompás magyar jelmezek festése ragyogó, felülmulhatlan. Örömmel üdvözölhetjük mellette Lotz művét; hol Gellért püspök Abától megtagadja a koronázást, Molnár Józsefét, hol a Frangepánok megmentik IV. Bélát, Vizkeleti Bélától Kemény Simon önfeláldozását, Than Mór népjelenetét, és Orlai Petrics vázlatát, hanem mind ezektől tovább kell sietnünk, mert most egy ollyan lángész lép elénk, a ki egyszerre három művel lép elénk, ollyan művel, a miken nem csak festést látunk, de látunk lelkeket előjönni belőlük, a mikről ihletés borzadálya fut végig rajtunk. Ezek a művek ugy vannak ideteremtve, a hogy azok a művész forró fantaziája előtt megjelentek, a ki egyuttal költő is, és érző szellem. Az egyik Zrinyi, az utolsó Zrinyi, ki megőrülve a börtönben hal meg; gyér, kékes világosság szürödik át fekete börtönlakába valami magasból, ollyan halavány benne elhaló arcza, ezüst szakálát ugy fáj látni. A mű technikája is merész és sikerült. Második képe Zách és leánya. Sokáig kell azt nézni, a mig valaki megérti, hogy ez a mű mennyire szép és kifejezésteli. Harmadik műve a lefejezett Hunyady László. Egyszerü gondolat. Egy holttest letakarva fehér lepellel az oltár lépcsőjénél, de a lepel redőin átlátszanak az alak és vonások, s nehány átszivárgott vérfolt. Két roppant szál viaszgyertya világitja a kápolnát, viaszgyertyák világánál térdel a megölt anyja, s annak keblére buvik László jegyese, ki, mig a halotti koszorut a fehér lepelre teszi lopva, az irtózat őrült tekintetével néz oda, hol a kedves fő látszik a fehér lepel alatt; a véres pallos keresztül van fektetve a halotton. Illy egyszerü, nemes és megragadó jelenetet csak nagy ihletésü müvész alkothatott, hogy az ne borzasztó, hanem sympathicus szép legyen. E fiatal müvész *Madarász* Viktor, jelenleg Párisban. Az Isten nevelje hirét nagyra!

Kakas Márton.

Madarász Viktor

Vas. Ujs. 1865. 532 l

** (*Madarász Győző tehetséges festészünk*) Thierry Amade hires franczia történtirónak általa festett arczképét a magyar tud. akademiának ajándékozta.

Sopron, megyeház

515

Kép: 482

Madarász Viktor

Vas. Lyó. 1879. 12. l.

– *Madarász Viktor* nagyobb történelmi képet fest, azt a jelenetet, midőn a szultán követe megjelen Izabella királynénál s látva, hogy ez csecsemőjét szoptatja, leborul előtte s a gyermek-király lábait csókolja, mig Martinuzzi bibornok elégülten nézi a csoportot. –

KÖRTÁNC

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRADÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-720

Magyar Hírek

Madarász Viktor
1021 Feltörő utca

1976 JAN 17

225
13

RÁKÓCZI vallomásai magyarul

A bécsújhelyi börtönparancsnok, Lehmann kapitány segítette a raboskodó II. Rákóczi Ferenc szökését. Az ablakon át való menekülést ajánlotta, Rákóczi azonban vakmerőbb és célravezetőbb utat választott. Apródját előre küldte, hogy lovakkal várjon rá a folyó gázlójánál, de az a hátsó ajtón nem surranhatott ki, mert zárva volt. Így ura a főbejárathoz utasította — ha kérdik, mondja, hogy a fejedelem beteg és a gyóntatójáért küldi. Rákóczi ezalatt a kapitány szobájába lopakodott, s dragonyos egyenruhát öltött. De mielőtt elindulhatott volna, a várőrség őrnagya toppant a szobába. Rákóczi a kapitány öccsével együtt hirtelen a spanyolfal mögé húzódott. Lehmann csak nagy nehezen tudta eltávolítani a nyers, fanatikus katonát. Nem sokkal később a Bécsújhely kapuját bezárni készülő örök részeg dragonyost engedtek ki. Nem sejthették, hogy a jókedvűen danolászó dragonyos, aki annyira felöntött a garatra, hogy majd leesik a lováról, a nagyon is józan Rákóczi Ferenc, a császár legnagyobb gonddal őrzött foglya volt.

Az izgalmas epizódot maga II. Rákóczi Ferenc jegyezte fel Confessiones — *Vallomások* — című latin nyelvű önéletrajzi művében, amikor a Versailles melletti Grosboisban, a kamalduli rend kolostorában élt száműzöttként, a szabadságharc leverése után. Mind ez ideig egyetlen teljes magyar fordítás sem készült a Vallomásokból. Most Szepes Erika fordítja a történelmileg és irodalmilag egyaránt értékes szöveget.

— Domján Elek 1903-ban megjelent fordítása mondható legteljesebbnek, noha ő is a nemzeti hős iránti tiszteletből kihagyott néhány kompromittálónak vélt szerelmi kalandot — mondja Szepesi Erika. — A fejedelem őszintén leírja házasságtöréseit, ezek többsége ráadásul nagyon

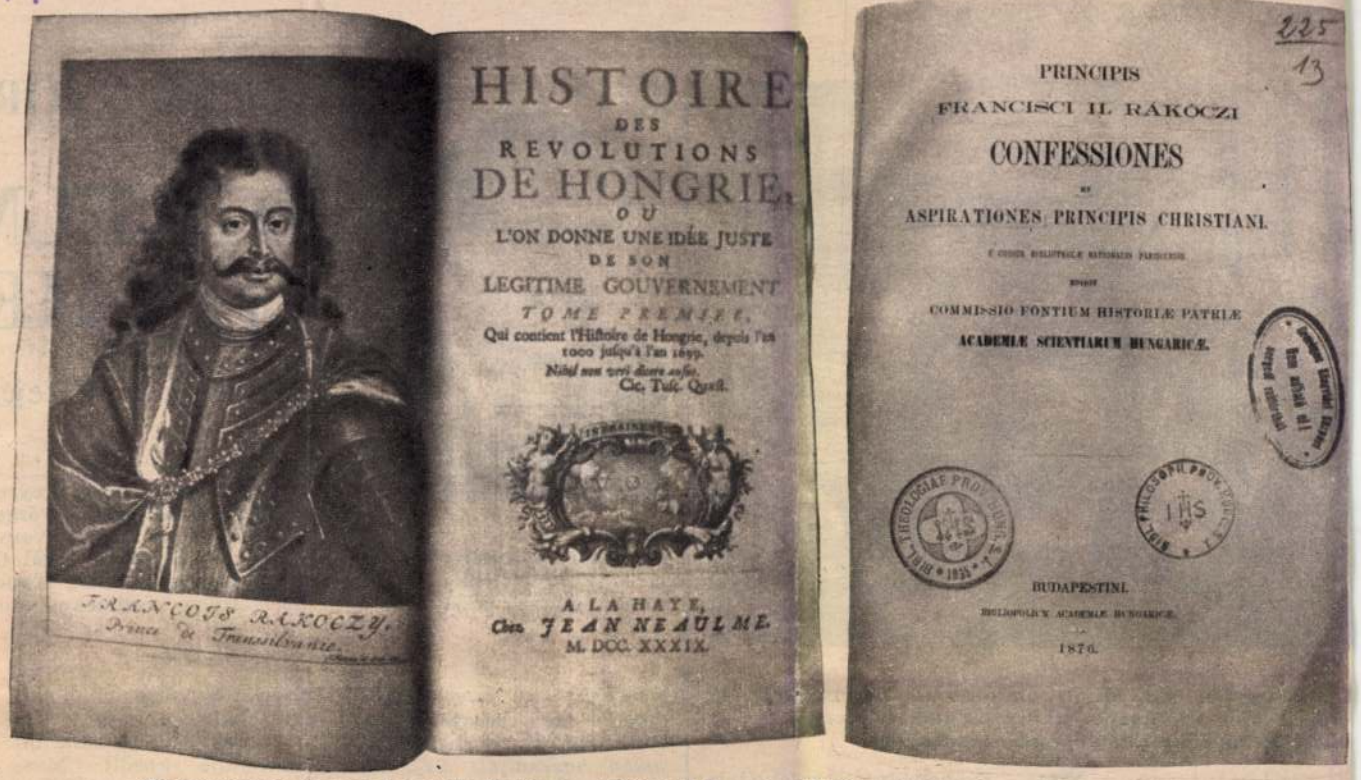

Magyarország forradalmainak története. 1739. évi francia kiadás, Rákóczi egykori arcképével. Jobbra: II. Rákóczi Ferenc Vallomásainak latin nyelvű kiadása. A Magyar Tudományos Akadémia adta ki, 1876-ban

is rangon aluli, a kései fordító óvakodott ezekkel csorbítani a szerző tekintélyét. Egyébként az általa használt szövegkiadás maga is hiányos, nem tartalmazza a lapszéli jegyzeteket, javításokat, sőt a szöveg olvasata is rossz. Én az eredeti kézirat fotókópiájából dolgozom, amelyet az MTA Irodalomtudományi intézete meghozatott a párizsi Bibliotheque Nationale-ból. Ott a Confessiones-en kívül Rákóczi más iratait is őrzik.

— *Nehezen olvasható a kézirat?*

— Hamar belejöttem, mert következetes az írás. És sokatmondó maga az íráskép is. Például: helyenként a sorok egyre kuszábbak lesznek, az író „elengedi magát", aztán — mint aki görcsösen fegyelmezi magát! — néhány sűrű, egyenes sor következik.

— *Milyen „olvasmány" a Vallomások, élvezhető-e a stílusa?*

— Két stílusréteg váltakozik benne; ez egészen sajátossá és egyedivé teszi a művet. Az egyik: elsőszemélyes, általános hangvétel, a szerző minden alkalmat megragad, hogy — Szent Ágoston irodalmi példája után — soliloquiákba, azaz Istennel való magányos beszélgetésekbe merüljön. Nagyon mélyről jövő vallásos őszinteséggel, a pietizmus szigorú szellemében elmélkedik bűnei fölött. A másik stílusréteg tárgyilagos, történeti-leíró. Ezekben a részekben tömören és a lényeget megragadva ismerteti az eseményeket. Ám figyelme az események hátterére is kiterjed: mielőtt a szabadságharcot közvetlenül megelőző eseményekre rátérne, a megértés céljából szükségesnek látja az ország állapotának ismertetését. Részletesen leírja, miképp sanyargatták a császáriak a magyarokat. Tisztában van azzal, hogy bár ő volt a vezér, a nép felkelésének valóságos okait ezekben a szenvedésekben kell keresni. Egyébként nem mondhatni, hogy túlértékelné önmagát, sőt. Ha valami sikerült, akkor az Istennek köszönhető, viszont minden ballépésért önmagát vádolja. Mai kifejezéssel élve: következetes öndeheroizálást végez. De hogy mások ne kövessék a hibáit, minduntalan levonja a tanulságot a fejedelmek okulására.

— *Az is tanulhat tőle, aki netán — nem fejedelem?*

— Őszintesége, önvizsgálatának szigora ma is példaadó. Ahhoz nem kell fejedelemnek lenni, hogy ezt megtanuljuk Rákóczitól. A század eleji Rákóczi-kultusz az ájtatos, katolikus főurat „fedezte fel", a szabadságharcos Rákóczit a vallásos Rákóczi képével igyekezett elfedni. Valóban mélyen vallásos volt, mint minden kortársa, ám mondanivalóját nem kereshetjük kizárólag ebben. Még az olyan vallásos célzattal írt és egyenesen a Gondviselésnek „címzett" mű is, mint amilyen a *Vallomások*, hordoz haladó politikai tartalmat.

Rákóczi önarcképe születésének 300. évfordulóján kezd kiteljesedni. Bár a róla írott szépirodalmi művek, monográfiák, tanulmányok könyvtárat tölthetnének meg, saját írásait csak nagyon ritkán nyomtatták ki. Második önéletrajzi művét, az *Emlékiratok*-at nem a vallás és a vallomás nyelvén, latinul, hanem a diplomácia nyelvén, franciául írta, mert általa a francia udvar támogatását akarta megnyerni a levert szabadságharc újraélesztéséhez. Ez — a szabadságharc tárgyilagos krónikája. Vas István az *Emlékiratok* 1948-as kiadásában jelzi, hogy politikai eredetű mulasztást pótol: „Hiszen az 1886-os példányok régen elfogytak, eltűntek, s megdöbbentően jellemző, hogy nyolcvan év alatt nem készült belőle új kiadás."

A *Vallomások* első teljes magyar fordítása most megjelenik az *Emlékiratok*-kal, valamint *Mikes: Törökországi levelei*-vel együtt a Magyar Remekírók sorozatban. Ugyancsak 1976-ban, a „Rákóczi-évben" kezdi meg a Magyar Tudományos Akadémia közölni Rákóczi teljes életművének több kötetre tervezett kritikai kiadását, benne idegen nyelvű írásainak eredeti szövegét is.

(Megjelent: Magyar Nemzet, 1975. nov. 5.)

Bogárdi Iván

RÁKÓCZI EMLÉKNAPTÁR

II. Rákóczi Ferenc fejedelem születésének 300. évfordulójára a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata nagyméretű falinaptárt jelentetett meg. A reprodukciók II. Rákóczi Ferenc életét, bujdosásának színhelyét, és a szabadságharc csatajeleneteit örökítik meg.

Fent: Madarász Viktor: Zrínyi Ilona vizsgálóbírái előtt (1863)

A Budapesten akkreditált diplomáciai képviseletek vezetői az újév alkalmából jó kívánságaikat fejezték ki Losonczi Pálnak, az Elnöki Tanács elnökének

MTI — Szebellédy Géza felvétele

Államháztartásunk 1976-ban

Magyarországon a családok általában nem szokták egy évre előre beosztani a jövedelmüket, csak ha kocsira, lakásra, nyaralásra tesznek félre, azt kezelik havonta elkülönítve, illetve rakják be a takarékba. Ahol a béreket és jövedelmeket havi átlagban számolják, mint általában a kontinentális Európában, ott a családi háztartások egy hónapra terveznek. Angliában, Amerikában és azokban az országokban, ahol az éves jövedelmeket tartják nyilván, bizonyára más a helyzet.

Az államok azonban szükségszerűen költségvetési években gazdálkodnak, ami egyrészt meglehetősen hagyományos, másrészt pedig a jelen helyzetben, a gyorsan változó világgazdasági körülmények között mindenképpen szükségszerű. A tervgazdasági rendszerben élő szocialista országok hosszabb távra tekintenek előre, ezért is állítanak össze ötéves, vagyis középtávú, és 15—20 éves, azaz távlati terveket, mégsem nélkülözhetik az éves terveket és az ezen alapuló költségvetést.

Mi a különbség az éves terv és az éves költségvetés között? A célokat és törekvéseket elsősorban a terv tartalmazza s az ország vállalatai, szövetkezetei ennek megfelelően szervezhetik meg termelésüket, irányozhatják elő beruházásaikat. A költségvetésben pedig a kormány részleteiben is meghatározza a terv végrehajtásának feladatait és a pénzügyi kereteket.

Az országgyűlés decemberi ülésszakán Faluvégi Lajos pénzügyminiszter terjesztette elő az 1976-os költségvetést, amely szerint a teljes bevételi előirányzat az 1976. évben 335 milliárd forint, kiadási végösszege 338 milliárd forint.

Aczél György miniszterelnök-helyettes az MSZMP Politikai Bizottságának tagja

ACZÉL GYÖRGY:

EGY ELMARADT VITA HELYETT

(Részletek az V. fejezetből)

1972-ben Alain Peyrefitte úr, az UDR akkori főtitkára vállalta, hogy nyilvános vitát folytat Aczél Györggyel. A vitát azonban Alain Peyrefitte úr lemondta. Jacques de Bonis, a France Nouvelle című francia lap munkatársa a vita elmaradása után interjút készített Aczél Györggyel, s az interjú anyagából készült könyv most egyidejűleg jelent meg franciául és magyarul. Lapunk előző számában a IV. fejezetből közöltünk részleteket, most az V. fejezetből adunk közre szemelvényeket.

Kérdés: — A szocializmus divatos szó. Franciaországban jobbról is, balról is sokan használják. Ez nem zavarja Önöket?

Válasz: — Most már csak az számít valamirevaló politikusnak, aki a szocializmust emlegeti, akár a színéről, akár a visszájáról.

Nézze meg, kérem, mennyit változott a „forradalom" fogalma. Valaha jobb polgári körökben sértésszámba ment. Ma minden kis puccs, államcsíny a „forradalmat" írja zászlajára, sőt mindjárt a „szocializmust". Az idők jele!

Mondok egy példát. Nálunk az 1956-os ellenforradalom idején hetvennél több különböző párt és szervezet született. És majd mindegyik — még azok is, amelyek reakciósokat és fasisztákat tömörítettek — gondosan ügyelt arra, hogy szocialistának, vagy forradalminak nevezze magát. Jellemző, nem?

— Vannak, akik azt állítják, hogy az Önök szocializmusa a fogyasztói társadalomnak valamiféle új változata...

— A „fogyasztói társadalom" fogalmát nyugati ideológusok alkották, és ez a fogalom véleményem szerint kétszeresen is megtévesztő. Egyrészt, mert — a sokféle súlyos és megoldatlan szociális problémán kívül — elleplezi az egyre növekvő távolságot a valódi szükségletek és a kapitalizmus erről kialakított értékrendje között. Másrészt, mert az embereket a vegetatív élet korlátai közé szorítja — még azokat is, akiknek anyagi szükségleteit a legfejlettebb tőkésországokban viszonylag magas színvonalon elégíti ki.

A mi fogyasztási politikánk célja: az életszínvonal emelése, az anyagi igények és a termelőmunka emberibbé tétele, az egész társadalom kiegyensúlyozott fejlődésének biztosítása.

A fogyasztói társadalom csak a nyárspolgárok, filiszterek eszményképe, akiket — József Attila szavaival — „széjjelkapkod a sors, mint a füstöt a szél".

A holnap a ma valóságából nő ki, de semmiképpen sem reális a mai valóságot a jövő mércéjével mérni. Mert mi az úgynevezett „szélsőbaloldaliak" — és mások — receptje?

Végy egy történelmileg hátrányos helyzetből indult társadalmat, államot, országot, tagadd le a tényeket, álcázd az évszázados lemaradást, ne vedd figyelembe a nehéz küzdelmek árán elért jelentős eredményeket, hanem csak állapítsd meg: még messze vannak attól, amit önmaguk számára történelmi célként kitűztek. Aki jól ügyeskedik, még meg is téveszthet egy-egy embert.

A „balos" frázisgyártók például (akik más dallamra ugyan, de a burzsoáziától megszokott szöveget fújják), nem veszik figyelembe, hogy milyen állapotban volt Magyarország a felszabaduláskor, a negyedszázados fasiszta uralom után.

Néha még azt is halljuk tőlük, hogy Magyarországon nem a munkásosztályé a vezető szerep. Mert nem osztogatnak maguknak kiváltságokat? Mert kevesebbet keresnek, mint a gyárigazgatók vagy a kiemelkedő tudósok? Ez igaz. A munkások nem kérnek első osztályú vonatjegyet a szocializmusba. Mert a munkásosztály a szocializmust nemcsak önmagának, hanem az egész társadalomnak kívánja megteremteni. Ezt nehezen érti meg az, aki polgári ideológiákban gondolkodik.

— A „szocialista" jelző, amelyre Magyarország büszke, másoknak, akik nem a baloldalon állnak, problémát okoz. Például Alain Peyrefitte úrnak, aki a George Marchais-val folytatott televíziós műsor alkalmával a kezőket jelentette szocialista világ k — nyelvi visszaélés a szavakkal. Önök titották a keleti országok számára a szép szocializmus szót, amely egyértelmű a társadalmi igazsággal. Úgy vélem, nem igazságos, hogy ezzel a reményt keltő szóval olyan országok éljenek vissza, amelyek erre a minősítésre érdemtelenek."

— Ez tehát azt jelentené, hogy a nagyburzsoázia politikusai és ideológusai készek volnának elfogadni egy más jellegű szocializmust? Természetesen nem. Mert a „szocializmus" szót csak úgy „rehabitálják", számukra csak akkor válhat szalonképessé, ha megfosztják valódi jelentésétől. Fura szocializmus volna az, amely jól megfér az alapvető termelőeszközök magántulajdonával, az ember kizsákmányolásával, a tőkés monopóliumok hatalmával!

Peyrefitte úrnak alkalma lett volna, hogy a magyar televíziónézők milliói előtt kifejtse, mit is ért a „szép szocializmus" fogalmán. Mégis visszautasította, nem élt a lehetőséggel. Kár...

A szocializmus Magyarországon és a többi országban is, ahol épül, vagy felépült, nem bizonytalan törekvés, elvont erkölcsi cél,

Népszava 1980. dec. 12

Madarász Viktor emlékezete

Amikor 1917-ben, 87 éves korában meghalt, Madarász Viktort, a XIX. század második felének legnagyobb történelmi festőjét csak a szakmabéliek szűk köre ismerte, a millenniumi álomba szédült, a haladás gondolatát elutasító félfeudális Magyarország egyszerűen megfeledkezett róla. „Madarász bácsi" — mint Bölöni György, a századforduló kiváló kritikusa írja — az utolsó évtizedeit emigránsként töltötte el saját hazájában, mert amikorra 1870-ben visszatért Párizsból, itthon végérvényesen véget ért az a hazafiúi felbuzdulás, amely az osztrák elnyomó hatalom ellenében összefogta a nemzet legjobbjait. A szabadságharc bukását követően fiatalon külföldre szakadt Madarász egyik *legnagyobb tehetségű* kifejezője volt annak a mozgalomnak, amely a 48-as eszmék fenntartását, a nemzeti öntudat erősítését tűzte ki céljául, s amely mozgalom a kiegyezéssel minden létalapját elvesztette. Nem csoda hát, ha következetesen forradalmi egyénisége és mélyen patrióta művészete kényelmetlenné vált a nemzeti függetlenség ügyét a kapitalizálódás oltárán feláldozó hivatalos körök számára, akik művészeti ízlés dolgában is ugyanolyan konzervatív nézeteket vallottak, mint politikailag.

Az 1830. december 14-én — tehát 150 esztendeje — született mestert, ha időlegesen el is lehetett hallgattatni, kiiktatni természetesen *sohasem sikerülhetett* a magyar művészet történetéből. Nem sikerülhetett márcsak azért sem, mert Madarász nemcsak eszméi tekintetében, de festői kvalitásait illetően is *kora legjobb színvonalán* állt. Ízig-vérig a romantika gyermeke volt, aki minden gesztusával az egyéniség szabadsága, a népek önrendelkezési joga és a társadalmi egyenlőség gondolata mellett tett hitet.

Festői pályája Párizsban, a francia romantika ihlető légkörében bontakozott ki; itt festette meg legismertebb képét, a *„Hunyadi László siratását"*-t, amellyel — elsőként a magyar művészek közül — elnyerte a Szalon nagy aranyérmét. A kép balladai hangvételével, méltósággal és komoran tárja a világ elé a magyarság szabadságharcának tragédiáját; benne a művész politikai céltudatosságát az előadás meggyőző ereje, a kifejezés tömörsége és elevensége hitelesíti. Ugyancsak a magyar függetlenségi mozgalmak történetéből meríti témáját másik nagy történelmi vászna, a *„Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben"* is, amely kivételes pszichológiai érzékkel eleveníti meg a kivégzésükre váró hazafiak férfias helytállását. A mai kor romantikus külsőségei okán leginkább a *„Dobozi"* című képet érzi magához közelállónak: a mozgalmas kompozíció sodró lendülete, szabad, merész színhasználata a fiatal Munkácsy kontrasztos festőiségében lel majd méltó folytatásra.

Madarász Viktor félbeszakadt munkásságával is a magyar nemzeti festészet egyik legjelentékenyebb alakja, *méltó rá*, hogy emlékét idézzük és megőrizzük.

T. A.

útja Kecskemétről az Alföld legújabb „olajvárosába" Kiskunhalásra vezetett. Itt *Szabó Miklós*, a városi pártbizottság első titkára ismertette a gyorjan — csütörtökön részt vett és felszólalt a megyei pártbizottság ülésén, ahol az 1981. évi Bács-Kiskun megyei gazdaságpolitikai feladatokat vitatták meg.

Sarlós István a XVII. kerületben

Sarlós István, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a HNF OT főtitkára csütörtökön a főváros XVII. kerületébe látogatott. A vendéget a kerületi pártszékházban *Egető Lajos*, a pártbizottság első titkára, *Krébesz Károly* tanácselnök, *Tóth Sándorné*, a kerületi Hazafias Népfront bizottság titkára fogadta. Ismertették a kerület fejlődését, a helyi párt-, gazdasági és társadalmi munka eredményeit.

Ezután *Sarlós István* felkereste a kerület központjában épülő lakótelepet, ahol eddig 1200 új otthont adtak át, s a következő években további hatezret építenek fel. A program a Budapesti Tejipari Vállalat központjában és kelet-pesti tejüzemében folytatódott.

A továbbiakban Rákoskerten a XVII 3-as körzeti pártházban kibővített titkári értekezletet tartottak, amelyen *Sarlós István* időszerű kül- és belpolitikai kérdésekről adott tájékoztatást.

Végül a körzet pártvezetőségével és a körzeti Hazafias Népfront bizottság tagjaival a lakóterületi politikai munkáról, a körzet fejlődéséről és gondjairól folytatott beszélgetést.

Országgyűlési bizottságok ülése

A nemzetközi hel és a Külügyminisztériu

Az országgyűlés külügyi bizottsága — *Gyenes András* elnökletével — csütörtökön ülést tartott a Parlamentben. A tanácskozáson megjelent és felszólalt *Péter János*, az országgyűlés alelnöke.

A külügyi bizottság meghallgatta *Nagy János* külügyi államtitkárnak a nemzetközi helyzetről, a madridi európai biztonsági és együttműködési konferencia időszerű kérdéseiről adott tájékoztatóját, valamint a Külügyminisztérium előrelátható feladatairól szóló információját.

Roska István külügyminiszter-helyettes terjesztette elő a külügyi tárca 1981. évi költségvetését, amit a bizottság vita után elfogadott.

Differenciáltabb gy

Az egészségügy hatodik ötéves tervjavaslatát és a jövő évi költségvetési tervezetet vitatta meg az országgyűlés szociális és egészségügyi bizottsága *dr. Pesta László* elnökletével. Az ülésen részt

nagy szerep jut az *életmódnak, az egyén viselkedésének*. A gyógyításban a kórházcentrikus fejlesztés helyett *az alapellátásra kell koncentrálni*.

Folytatódik a szakoso-

Madaván Viktor

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR

1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Történelem

DÉL-MAGYARORSZÁG

1980 DEC 14

Vasárnap, 1980. december 14.

MAGA

1021

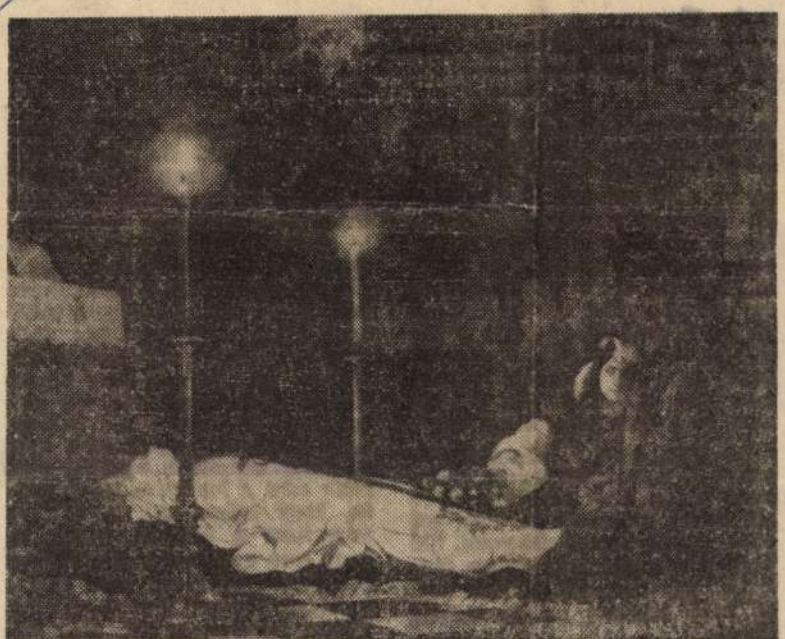

Hunyadi László siratása

Madarász Viktor emléke

Százötven évvel ezelőtt, 1830. december 14-én született történeti festészetünk kimagasló alakja, *Madarász Viktor* (1830—1917). Egyik méltatója szerint *„... nemcsak annak köszönheti kivételes szerepét, hogy forradalmi, nemzeti jellegű tematikára adott példát művészeinknek, hanem annak is, hogy kialakította azt a drámai jellegű festésmódot, a fény-árnyék hatások ellentéteire épített kompozíciós formát, amelyet Munkácsy és az ő követői fejlesztettek tovább."* Tisza-parti városunk közönsége, a század elejétől több évtizeden át gyönyörködhetett Madarász 1879-ben — a szegedi árvíz évében — festett *Zápolya Izabella* című történeti képében, mely állami letétként — számos értékes festménnyel együtt —, helyi közgyűjteményünk országos hírűvé vált képtárában volt látható. A művész pályájának alakulása és alkotásainak felsorolása helyett, az első főművének, az 1859-ben festett *Hunyadi László siratásá*-hoz készült színvázlatáról szeretnék az alábbiakban szólni.

*

Az ötvenes évek közepén, egy téleleji délutánon, a hétfőn zárva tartó szegedi képtárban Madarász említett színvázlatát nézegettem, melyet más, régi magyar művekkel együtt a Nemzeti Galéria adott kölcsön, hogy városunk tárlatlátogatóinak bemutassuk. A csöndesség és félhomály, mely a teremben körülvett, csak fokozta e festményből áramló drámai hangulatot. Mert ennek a képnek megragadó ereje kétségtelenül tragikus mélységű tartalmában rejlik. Ezt a nem nagy méretű alkotást kutatva vizsgálgattam, — keresgélve a megfelelő nézőpontot —, hogy minél inkább el tudjak mélyülni benne. Tekintetem szinte vonzotta a festmény alsó részén elterülő hosszúkás, tompafehér folt, a halotti lepellel takart, s kardjával díszített Hunyadi László padlón elfekvő, hőssé vált alakja. Minden más sötétre hangolt színeivel balladai borongásúnak tűnt. Pillantásom sokszor végigfutott az árnyékos kápolna ravatali tárgyain: a falon függő feszületen, az alatta levő, misekönyvet tartó oltáron, a felkiáltójelként magasló gyertyákon, melyek rőt fényt szórtak az áldozat lábainál gyászoló két nőre, a halottra virágot helyező fiatal Gara Máriára, és az őt átkaroló erős lelkű Szilágyi Erzsébet meggörnyedt alakjára.

A halál rettenetének súlyát magukon viselő gyászolók körül a sötétség és világosság egymással küzdöttek. A szétterjedő viaszsárga fény drámaiságát fokozta az oldalt beszűrődő hidegzöld sugár ellentétes színe. Tudtam-éreztem, hogy Madarász e képén nem csupán egy vőlegényét siratót lányt és fiát elvesztő anyát akart ábrázolni. Hanem ezen túlmenően Hunyadi László sorsában, az 1849 utáni Magyarország nemzeti tragédiáját idézte fel, mely az ő hazaszeretettől fűtött zsenialitásával magyarázható. A kiegyezés megalkuvó szellemét — a szabadságharcban már ifjan részt vevő — Madarász Viktor nem volt hajlandó elfogadni, s kapcsolatba került Kossuthtal, akit mindvégig a haza függetlenségének ügye vezérelt. A kuruclelkű művész, a szóban forgó színvázlata nyomán készült, nagyméretű (243×312,5 cm) alkotásával, a *Hunyadi László siratásá*-val, 1861-ben, a magyar festők közül elsőként nyerte el a párizsi Salon nagy aranyérmét, a francia művészeti kritika egyöntetű elismerésétől kísérve.

Leemeltem a súlyos rámájú színvázlatot a falról, rátettem egy székre és az ablak felé fordítottam, mert a teremben már alig lehetett látni. Villanyt nem mertem gyújtani, tartva attól, hogy mindaz szertefoszlik, amely e festmény hatása alatt bennem teremtődött. Közel hajoltam hozzá, arra gondolva, hogy még jobban behatolhatok az alkotás lényegébe. S lent a mű jobb sarkában valamilyen éles tárgytól származó régi „sebhelyet" találtam, amely mielőbbi orvoslásra várt. Az öreg kép „szótlanul engedte" magát fordítgatni, mint egy jó beteg, készséggel mutatva meg vizsgálandó elejét és hátulját, ahogy akartam. Érdekelt a hátoldala is, amely kopott és vetemedni kezdő vászonból van, ezért kemény deklivel rögzítették a keret ablakának belső peremhez. Horzsolásokat és sárguló kiállítási cédulákat láttam rajta, melyek a kép egykori bemutatási helyeiről tanúskodtak. Az a több mint egy évszázad, mely e festmény fölött eljárt, alaposan rajta hagyta a keze nyomát.

*

Ma is megilletődve emlékszem vissza, hogy ez a sugalló erejű színvázlat, anyagában mennyire küzdött az enyészet ellen. Mert az idő hieroglifái — a mind több kopás, repedés és ruganyosság vesztés formájában — épp úgy meglátszott e régi, tónusában is sötétebbé vált festmény vásznán, mint a ráncok s foltok a vénülő emberek arcán. E kép mintha azonosult volna egykori alkotójával, a megöregedett Madarásszal, a búsuló magyarral, akiről egy róla szóló nekrológban azt olvastam, hogy *„... ha ecsetet vett kezébe, mindig ott kísértett mögötte a régi, nagy múlt, a párisi ragyogás amit soha nem tudott Budapest neki megadni."* Sok igazság lehet e jelzés nélküli búcsúzóírásban, mely Madarász halála után két nappal, a Világ 1917. január 12. számában jelent meg. Hiszen ő volt az, akit a francia fővárosból való — hosszú tartózkodását követő — dicső hazatérése után, az 1870-es évek elején, a hivatalos kritika támadása közel húsz évig hallgattatta el. A művész szóban forgó színvázlata — mely maradandó élményt jelentett Szegeden sokak számára — közben visszakerült eredeti helyére, a Nemzeti Galériába. Nyilván restaurálták és a látogatók gyönyörködnek benne. Hiszen ebben a vázlatában fogalmazta meg Madarász Viktor romantikus hatású, kiemelkedő művét, a *Hunyadi László siratásá*-t, mely a többi ismertté vált történelmi kompozíciójával együtt — a Magyar Nemzeti Galéria remekművei között — méltóképpen őrzi e nagy magyar festő megbecsült emlékezetét.

SZELESI ZOLTÁN

AZIN

Alma

Minden alkalommal némi elfogódottsággal lépek be az ajtón. Hiába, ha az ember ifjúságának és egykori szerelmeinek színpadán találja magát ismét, bármennyire is szeretne férfiasan fesztelen és nagyvilági pofát vágni, körülgyűrűzik az emlékek. Hol is vagyok? — torpanok meg újra és újra a küszöbön. — A fiatalság ugyan elmúlt már, de a szenilitás még nem jött el, lehetséges, hogy nem jó helyre toppantam be?

De igen, igen. Ez mégiscsak annak a vendéglőnek a halovány mása, ahol egykoron estéről estére múlattuk az időt; hol okos, baráti beszélgetésekkel, hol kedvetlenül vedelve; olykor lángolva egy lányért, olykor üres és fakó lélekkel — de mindig otthon.

A falak talán még a régiek, de már az uniformisszerű faburkolat borítja őket; a kovácsoltvas lámpák, valami vízi szörnyet iparművészítenek a szemem elé, átmenet egy hal meg egy húsvéti nyúl között; a sarok felől diszkrét vizeletszag terjeng; a valamikori „Urak" feliratú nélkülözhetetlen helyiség ajtajáról, amelyen most egy vigyori hermafrodita zománcképe díszeleg, jó fél éve már letépte valaki a zárat.

A pult azonban csillog-villog; mögötte egy impozáns férfiú — a vak is látja rajta, hogy ő itt a főnök — elmélyülten dolgozik: egy almát fényesít ciklámenszínű zakója ujjával, majd elhelyezi a kármentő mögött a whiskys, konyakos, fütyülős barackos, vilmoscsászárkörtés üvegek közé, a számára kijelölt legelőkelőbb, leglátványosabb helyre; aztán hátralép és elégedetten szemügyre veszi munkája eredményét.

Az alma nemcsak dekoráció, jelentése is van. Ez a jelentése még az értelmező szótárban is megtalálható; azt jelenti, hogy ebben az exkluzívra faburkolt vendéglátóipari üzemegységben valami nincs: az alma szinonimája a hiánynak. Hogy mi nincs, arról az alma mellé pingált felirat igazít el: Hitel! Szóval: Hitel alma!

Ez a szakszofonos küllemű vendéglős bizonyára megreszketne az undortól, ha hallaná, hogy a Boronkai-féle korcsmaházban nem volt ilyen szép sárga-piros műanyag alma; s ha még azt is elmesélné neki valaki, hogy ott alma helyett éppen az volt, ami itt alma, alighanem felháborodottan összevonná a szemöldökét: micsoda hely lehetett az?!

S ha ezt a kérdést nem csupán költőinek szánná, hanem mondjuk hozzám intézné a szót és választ is várna rá, elmondhatnám neki a kö-

Toncsi sohasem beszélt, sohasem mosolygott. Ha kérdést intéztek hozzá, csak kurta-furcsa igenekkel és nemekkel válaszolt. Ezzel szemben Toncsi tudta, hogy ki szereti ecettel a bablevest, ki az, aki a kis piros csöves paprikát többre becsüli a törött borsnál; ki az, aki a savanyú tüdőt csak akkor érzi fejedelmi ételnek, ha legalább egy fertály citromot is szerviroznak hozzá; Toncsi tudta, hogy van aki szívesebben megissza a hanzlit, mint a frissen csapolt sört; tudta, hogy némelyek kanállal szeretik enni a lencsefőzeléket, tudta, hogy mikor kell a hölgyre felsegíteni a kabátot, s azt is, hogy erre a privilégiumra milyen lélektani helyzetben tart igényt a hölgy társaságában levő úr. Toncsi mindent tudott, csak éppen nem beszélt soha.

Egy alkalom kivételével. Akkor Toncsi beszélt; egy egész bővített mondatot kimondott; ezt a hihetetlen eseményt még évek múlva is emlegették Boronkai törzsvendégei.

Egy este gombát kívántam, rántva. De Toncsi csak elutasítóan megrázta a fejét, és morrant valamit, majd rábökött az étlapra, s ajánlott valami mást. Hétköznapi eset.

Nem sokkal később dolgaim több mint egy fél évre más városba szólítottak. Hazatérvén első utam természetesen Boronkaihoz vezetett; a főnök parolája olyan volt, mintha tegnap láttuk volna egymást utoljára, hitvese ugyanúgy csapolta a sört, s Toncsi is ugyanúgy állt meg az asztalnál, mint máskor. De nem! Valami mégiscsak történt, valami vibrálni kezdett a levegőben.

Ez történt: Toncsi mosolygott. Azaz valami vigyorfélére húzta szét keskeny ajkát. Látomással felért: dermedten leste mindenki, mi történik?!

— Ma van rántott gombafej — bökte ki, s a szóáradattól elhűlt a vendégsereg. A szavak rakétaként diadalmasan röppentek tova szájából, hirdetvén a hihetetlent: lám ő is tud beszélni, ha akarja, rendelkezésére áll a szó; a szó, amely Feuerbach szerint boldogító, kibékítő, megváltó erővel bír.

— Ma van rántott gombafej! — mondta hát Toncsi, s mintegy megrendülve saját bőbeszédűségétől, komoran kivonult a konyhába, hogy depressziójából már soha többé ne zökkenjen ki...

De hát Toncsi már nincs itt, vissza kell térni a jelenbe.

Itt van viszont a faburkolat, a rátarti főnök, az ugyancsak ciklámenbe bújtatott pincérek, és a hallal keresztezett kovácsoltvas nyúl. És itt van az alma.

Az alma, aminek az elé írt szó jóvoltából jelentése is van.

Igaz, az információ: hitel nincs, egy kissé hiányosnak tűnik. Jóval többet kellene a kedves vendég tudomására hozni, [illegible] azt: borjúhús, bélszín,

vetítette értékeket. A tapasztalataink azt mutatják, hogy *tömeges érdeklődés ott kél, ahol irodalomszerető felnőtt van a háttérben.* Sajnos, mi, a szerkesztők, csak ott és akkor tudunk segíteni, ahol és amikor valami már megmozdult. Érezzük a mind szélesebb társadalmi segítséget, amely céljainkhoz segít, de tudjuk azt is, sokan vannak még, akikhez nem jutott el a Kincskereső. A munkánkba sok ágon bevonattak az olvasók és az olvastatók, ezért reméljük, hogy a kölcsönösen hasznos értékelő visszajelzések révén egyre növekedhet a folyóirat hatóköre. Ezekből a visszajelzésekből máris leszűrhető: *a tizenévesek ma többet és jobban olvasnak, mint egy évtizeddel ezelőtt.*

— *Ebben látja a főszerkesztő a folyóirat legfőbb értékét-értelmét?*

— Azt is mondhatnánk: az a legfontosabb, hogy Kincskereső egyáltalán létezik. A legfőbb értéke, hogy inspirációjára ennek a korosztálynak születnek írások, hogy az alkotásra buzdítani tudott. Segíti az új és új nemzedékek sokoldalú, eszmeileg-esztétikailag megalapozott fejlődését azzal, hogy a tizenéveseket bekapcsolja az irodalom- és folyóiratolvasásba.

*

Az idei utolsó, bővített terjedelmű lapszámban — akár a gyermekévet záróban — az olvasók írásaiból, rajzaiból közöl válogatást a Kincskereső. Januárban aztán új címlappal, új rovatfejekkel jelenik meg — születésnapi új ruhában. Ezentúl a belső borítón kortárs írók portréit, a hátsó lapon az illusztráló grafikusok üdvözlő lapjait is megtalálják a gyerekek. Akár külön kis albumokat szerkeszthetnek így, s a gyűjtők kiegészíthetik kincsüket. Hiszen a Kincskereső eddigi, lapszámonként egységes illusztrációiból, 60 grafikus munkáiból páratlan kisgalériájuk lehet a folyóirat tulajdonosainak.

A jubileumra elkészült A *Kincskereső tanárkézben* című kiadvány is, amelyben a tapasztalatok foglaltatnak: hogyan merítettek eddig a folyóiratból az igényes irodalomtanárok. Készül a bibliográfia a lap 10 évének anyagából. Lehet válogatni, hisz az olvasóközönség: változik. Az

Madarász Viktor

1921

1972. június 3

Kampis Antal

A MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZET TÖRTÉNETE

39. Madarász, Than és Lotz

Másik nagy, romantikus festőnknek, *Madarász Viktornak* (1830—1917), művészete sem talált itthon követőkre, de az ő esete más volt, mint *Zichy Mihályé*. Madarász végigküzdötte a szabadságharcot, majd utána néhány évig szülőinél bújt meg Pécs városában. Az 1853-as év azonban már Bécsben találta, mint az Akadémia festőnövendékét. Itt festette meg első önálló képét, a romantikus tartalmú „Kuruc és labanc"-ot (sajnos elveszett), amelyben elkötelezte magát a nemzeti szabadság festő-költőjévé, egyben az osztrák hatalom ostorává. 1856-ban Párizsba ment továbbképzésre, s ott megismerkedett *Delacroix*, *Delaroche* romantikus művészetével. 1859-ben Párizsban kiállította első főművét, a Hunyadi László siratását, s az ifjú magyar képe a francia romantika veteránjai között döntő sikert aratott.

Elnyerte a legnagyobb francia művészeti kitüntetést, az állami nagy aranyérmet, és Madarászt a párizsi művész- és írótársadalom egyszerre befogadta. Barátja volt a két *Dumas*, *Théophile Gautier*, *Victor Hugo*, sőt a fiatal *Baudelaire* is. A Hunyadi Lászlót két másik képe is kísérte, nem kevesebb sikerrel. Zách Felicián leányával, és Zrínyi Ilona kihallgatása (ma mind a három a Nemzeti Galériában). Madarász romantizmusa — ahogyan ezt már a képek tárgya is elárulja —, nem volt elbeszélő, sem szónokias, hanem a legtömörebben drámai. Tárgyát egyszerű, világos szerkezettel, az alakoknak tartózkodó, de sokatmondó taglejtésével fejezte ki. További szándékait pedig tisztán festői eszközök segítették tökéletessé érni. A tárgyhoz mért színskála, fénynek és árnyéknak ellentétes, vagy összefoglaló szerepe, s az ecset kezelésének emitt lágy puha, amott ércesen kemény, éles nyoma. Mindez pedig az ízlés, az értelem gyeplőivel féken tartott, vagy hirtelen indulattól hajtva, szabadjára engedett tűzzel. Ez jellemzi Madarásznak következő, 1864-ben festett főművét, a Zrínyi és Frangepán búcsúvételét is (MNG), és az 1867-ben készült Dózsa népe című, döbbenetes erejű kompozícióját (MNG).

1870-ben vesztére hazajött, s itthon megkezdődött kálváriajárása. Bármit festett is, bármire pályázott, a párizsi aranyérmet nyert mester munkáin a *Keleti Gusztáv* által irányított kritika csak kifogásolnivalót talált. Végül az elfogult versenytárs, nyílt sisakkal is kirohant ellene. Egyik pályaművét „Keleti" nevével is aláírt bírálatában „gyarló kísérlet"-nek nevezte, s a festőt elütötte a megbízatástól. Madarász 1880-ig küzdött a kifejezett s nem múló rosszakarattal, de azután letette festőeszközeit. Élete végén kibékítette sorsával az, hogy 1911-ben, visszatekintő nagy kiállításán őszinte és felszabadult ünneplléssel vette őt körül a magyar társadalom.

Két romantikus stílusú nagy művészünknek fejlődött, érlelődött és be is ért több, újabb ihletésű, sokat ígérő és szeretettel, szívvel dajkált palántája. 1867-ben ugyanis véget ért az osztrák elnyomás durva formája. A kiegyezés felszín alá szorította a függetlenséget követelő ellenzék küzdelmeit, és megteremtette a sima hivatalos légkört. Festészetünkben párhuzama van mind a két magatartásnak. A hivatalos aranykor művészei, kitűnő művészek, az akadémizmus hívei közül kerültek, az ellenzékiséget viszont nem kevésbé kitűnő művészek, de magános útkeresők, a kritikai realizmus felé tapogatódzó festőink képviselték. Így kellett ennek történnie, hiszen az igények és a hajlandóságok, szükségképpen találtak egymásra. Az akadémizmus java mestereinek a hivatalos állami szervek kritikai hozsannát és bőséges anyagiakat juttattak. A keresőknek, a problémásoknak, a felszín alá merülőknek a kritika üldözése jutott s a vándorbot. Nagyritkán, külföldön kiküzdött elismertetés után, osztottak számukra itthon is valamit a maradékból.

Az akadémizmus három legkiválóbb magyar képviselője *Than Mór* (1828—1899), *Lotz Károly* (1833—1904) és *Székely Bertalan* (1835—1910) volt. Mindhármuknak munkásságában fellelhetők olyan jelenségek, sőt időszakok, amelyek azt bizonyítják, hogy az akadémikus szabálytisztelet nem elégítette ki teljesen művészi becsvágyukat. Nagyobb, jelentősebb egyéniségek voltak. Képességeiknek legfelső fokát, legőszintébb, kutató, haladó törekvéseiket, mindenesetre titkolták a hivatalos körök előtt s ezeket jóformán csak a hagyatékuk tárta a világ elé.

Than Mór először *Barabástól* tanult, majd a szabadságharc katonája lett. A leveretés után Bécsbe jutott ki, s *Karl Rahl* tanítványává szegődött. A tanulóévek után, amikor mesterének már segédjévé emelkedett, hazajött és Pesten sokoldalú munkásságba kezdett. Tájkép, népélet, történelem és mitológia váltakozott vásznain (legjelentősebb művei a Nemzeti Galériában), amelyeken az akadémikus stílus ünnepélyes simasága, vonalainak vésnöki sima lejtése uralkodott, napfénytől megszűrt, műtermi világításban kevert színekkel együtt. Ennek köszönhette, no meg Rahl ajánlásainak, hogy a hatvanas évek derekán nagyszabású falképekre kapott megbízást Pesten. Először Tündér Ilona regéjének egy részletét és Attila lakomájának jelenetét a Vigadó falaira. (Sajnos, a második világháború során elpusztultak.)

Ezeknek befejeztével pedig történelmi csoportokat és allegorikus alakokat festett a Nemzeti Múzeum lépcsőházának jobb oldali mezőibe. Ő festette a Keleti-pályaudvar indulási csarnokának négy nagy falképét is. Nehézkes akadémizmusa ezután már a különben inkább maradi közízlés előtt is korszerűtlenné vált. A feladatok kiosztása során mellőzni kezdték, s ő visszavonult. Fiumei visszavonultságában viszont friss, természetes rajzú, formálású, üde színezésű, napfényes, könnyed ecsetjárású népéletképeket festett (Szüret, Halászok stb. MNG).

Lotz Károly neve és művészete fogalommá vált hazánkban. Ez a fogalom egybevág a derűnek, az összhangnak, a színörömnek, és a könnyen született formai tökéletességnek összességével. Előbb *Marastoninál*, majd *Weber Henrik*nél tanult, de 1852-ben ő is Bécsbe került Rahlhoz. Rövidesen segédje lett mesterének, de mégis hazajött, s itt először magyar tájakat és népéletképeket festett (Lovak a Tiszában, Ménes, Zivatarban stb. MNG).

1864-ben Than mellett ő is részt kapott a Vigadó lépcsőházának falkép megrendeléseiből (Tündér Ilona regéjének részletei), s olyan sikert aratott, hogy ettől kezdve közületek és magánosok versengtek azért, hogy épületeiket Lotz díszítse falképekkel.

Freskóstílusának, amely egyéni stílusává is fejlődött, legfontosabb állomásai a Nemzeti Múzeum lépcsőházának baloldali frízei és menynyezetképei (1867), az Operaház nézőterének mennyezete (1882), az Akadémia dísztermének falképei (1888), a pécsi székesegyház falfestményeinek jelentős része (1887-től), a Mátyás templom freskóinak nagyobbik fele (1891-től), végül az újon épült Országháznak s a Kúria palotájának fal- és mennyezetképei (1894-től).

Művészetének varázsát azonban állványon festett alkotásainak hosszú sora is hirdeti. Aktos kompozíciók ezek részben (Álom, Vénusz, Fürdőzők, Bacchánsnők, Forrás, Ámor és Psyche stb. MNG.), allegóriák, múzsaképek másrészt (A nyár allegóriája, Múzsa stb. MNG.), végül arcképek (Lotz Ilona, Lotz Kornélia arcképe, stb.).

Tájképet, életképet életének érett és késő szakaszában már nem festett. Stílusa, festőmodora, színvilága nem mondott ellent soha az akadémiák szabályainak, formáló, színező előírásainak, de ha ötlete, művészi vérmérséklete, képzelete úgy kívánta, könnyedén túllépett rajtuk.

Átvette és újraértékelte a 18. század velencei festészetének, Liberinek, Tiepolónak világos, fényben úszó színkavargását. Elsajátította a francia gáláns festészet anyagpompáját, remegően finom érzékiségét, választékos megjelenítését.

Művészete vajúdások nélkül, küzdelmek és problémák nélkül keletkezett és fejlődött. Magától értetődő fölény, embernek és alkotásának mindig zavartalan összhangja sugárzik belőle. És ez a derű, ez a zavartalan összecsendülés, mindig gyönyörködtetni fogja nézőit.

Nógszava

1972 JUN 3

SAJTÓHÍRADÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-148, 340-726

Urbán Gyula

KÉKFESTŐ

Kékfestő. Kékfestő.
Nagyanyám derekán k

Benne három kék-legé
Mind fiatal, egy se vén

Addig mennek előre,
kiérnek egy mezőre.

Azon a mezőn kék-búza.
Vetkeznek a fiúk ingujjra.

A kék-búzát learatják.
Helyben asztagba is rakják.

Rakják, rakják föl az égig;
nagyanyám fekete rékliéig.

Köhög a nagyanyám.
Kévék hullnak.
Alattuk a fiúk mind megfúlnak.

— Kékfestő. Kékfestő.
Letarolt, kifakult kék-erdő.

Ténagy Sándor

ÉPÜLŐ LAKÓTELEP

Ó építés tiszta reggele!
fiatal testét
ropogtató város nyújtózkodó
ébredése!
Érzem a nyersbeton-tapintású
fényt,
a tüdő tágulását, jólesik
a ködöt mohón fölszippantó erő,
jólesik a szél, ha átfúj ajtókon,
ablakokon,
álmok égbolt-paneljein — —
Házak, falak, emeletek:
szükség, érdem, szorgalom
boldog mértana! — —
Illatok suhognak át ereimen:
cementszag
és búzamező messzi párlata,
jólesik ideképzelnem
egy kenyérgyárt,
erkélyeket lebegtető cipóillattal,
a pékek nótáival
minden hajnalon — —
Házak, falak, toronydaruk:
köbméterek, négyzetméterek,
kő és vas, levegő
és napfény tömbjei:
ezer szoba-alakú remény — —

magáról, hogy regesz, a másik valamelyik könyvtárban dolgozott... Néha még összetévesztette őket.

A társaság azzal szórakozott, hogy körbelakták egymást. Kéthetenként háromhetenként mindenki átvonult egy másik lakásba, és úgy éltek, az idegen szobákban, mintha a sajátjuk volna. Neki nemigen tetszett ez a kényelmetlen sétálgatás, azt mondta, az ötlet nyikorog — de Katus letorkolta:

— Ásítoztunk, étvágytalanok voltunk, már annyira untuk egymást, hogy a fejünket is lecsavartuk... Nem tagadhatod, az érdekesebb!

Igen, Katust érdekelte a sok idegen lakás. Érdekelte, mert a társaság úgy határozott, hogy ki-ki otthon hagyja a holmiját, mindent otthagy a többieknek, és él a többiekével.

A fiatal férfi kirakta karóráját egy alacsony asztalkára. A grafikuséknál voltak, ma költöztek ide. Katus két óra alatt feldúlta az idegen lakást — most éjfél volt, Katus már aludt a másik szobában. Neki még nem volt kedve lefeküdni, őt még szorították az ismeretlen falak, barátkozott az útjában álló, barátságtalan bútorokkal. A könyvespolcon talált egy üveg lengyel vodkát, azt iszogatta. Később — a másik szobában — benyúlt a fehérneműs szekrénybe, és az idegen asszony kombinéi, száljai mögül előkapart három porceláncserepet. Tenyerére vette, nézegette a cserepeket: egy törött Fortuna-szobrocska darabjai voltak.

— Kicsi, kövér asszonyság... Itt a bőségszaruja is!

A három darabra tört istenaszszonnyal visszatért az alacsony, kovácsoltvas asztalkához, a cserepeket karórája mellé helyezte. A vodkás-

végig a bogarakon. Most éppen egyik aknához ért, itt tenyérnyi vastagon gyűltek össze a bogarak, alaposan oda kellett pörzsölni nekik.

— Kihajolnék, még egy kicsit, még egy kicsit, érezném a redőny vaskeretét a gyomrom alatt...

A pincérnő meghozta az indiánert. Igazán szép indiáner volt, fehér, teli fogsorral mosolygó dundi néger.

— Köszönöm — mondta Klári, s először a túlcsorduló habból vett a villájára, s megnyalta; a villán a hab rózsaszínű lett a rúzstól. — Émelyítően édes. Fantasztikus, hogy agyoncukroznak mindent. — Eszegette az indiánert. — Na, úgy néz rám, mintha nem hinné — tért vissza az eredeti témára.

— Miért ne hinném! De ez az ablak dolog valahogy nem rokonszenves nekem. Sajnálnám magamat. Hülyeség, hiszen utána egészen mindegy minden, de tré dolog úgy összekenődni, mint egy pacni.

— Nekem egészen más járt egyszer a fejemben. Az, hogy hátha nem biztos. Hallottam egyszer egy cselédlányról, aki kiugrott, s egyenesen valakinek a nyakába. Az illető azonnal szörnyethalt, a lány meg továbbsétált. Á, én meg merném tenni.

— Szerintem a méreg jobb. Már folytattam előtanulmányokat is. Itt vannak valahol a noteszomban. Már meg is van. Itt van például a higanycianid. Apró kis kristályok, mint a mentol. Két perc alatt eszméletlenség, s a többiről már nem is tud az ember. Tessék, a morfin. Fehér, könnyű, krétához hasonló, fehér, könnyű álom, amelyből nincs ébredés. De a digitonin se kutya. Én ezekkel kacérkodom. Ha nagyon lebeg a szívem, előveszem ezt a kis noteszt. Persze van még rengeteg, csak nem akarom untatni magát.

— Nem untat. Szép szeme van magának, Bonifác. Egy nő is elirigyelhetné.

— A szemem tényleg szép — felelte Bonifác —, de a szívem beteg, s mikor itt lüktet az ér a nyakamon, elsötétül előttem a világ.

Klári megint a férfi nyakára tette ujjait, a kiszolgálónő elvitte az üres indiánerestányért, s Bonifác arra gondolt, kár volt Klárinak ennyire lefogynia, nem lenne ilyen hegyes a térde. A feleségének szép, gömbölyű térde volt, de a feleségét már évek óta rettenetesen unta.

Oly sok bogár volt ebben az aknában, hogy a lány tartott tőle, a megszenesedett hullák alatt maradnak élők is. Ezért lecsavarta a lámpát, s kilépett az árokból, hogy az út mellett valami gallyat törjön s megpiszkálja őket.

Pali bácsi a pótkocsi kerekeit rugdosta. Az innensők szép keményen visszarúgtak.

— Szóval, azt mondod, nem így kellene a soroknak lenniük?

— Persze hogy nem. A sorok közé tűz a déli nap, s hozzá még a szél is nálunk legtöbbször északi.

— Még mit tudsz ilyesmit?

— Mindennap tanul az ember valami újat, de idő kell, amíg észre is vesz valamit. S ahhoz még több, hogy szólni is merjen végette. Mert sok az okos ember.

A férfi morgott valamit, majd megjegyezte: — Azért emiatt majd szólni kell, hogy jövőre ne így legyen. Majd a legközelebbi közgyűlésen a bogarakat is szóvá teszem. Vagyis, ezt a bogaras árkot. Egyszóval, hogy nem volt igazam. Te meg szólj a sorok miatt.

— Jó — mondta a lány, s megindult a vontató felé. A vontató előtt megpillantott egy kis bodzabokrot.

— Hőgyösi professzorhoz kellene elmenni. Nahát, csodákat mesélnek róla. Hogy az ember csuklójára vezet valami kis vibráló áramot, s aztán beszél, beszél, beszél. Persze nem filléres dolog, de használ, azt mondják.

— Én ebben nem hiszek — mondta Bonifác. — Belőlem nem lehet kidumálni a bajt. Sajnos. Én nem képzelek be semmit. Talán az beképzelés, hogy a hátam, derekam néha majd leszakad?

— Hát az nekem is. A derekam — mondta Klári. Hátulról a derekára tette a kezét, s nekifeszítette a hátát a pamlagnak. — Az uram se tud megérteni. Hogy takarítónőt fogadok egy szoba-hallos lakáshoz. Egyszerűen nem bírom. Múltkor is, mikor ott volt a kéményseprő, hogy az mit hagyott maga után — azt hittem, menten öngyilkos leszek. De úgyis az lesz a vége.

— Nálam is — mondta Bonifác, s csodálkozott, hogy még így hátrafeszülve sincs semmi melle ennek a nőnek. Pedig ezt nem szívta le egy gyerek se.

Most, mikor lehajolt a lány a galyért, most vette csak észre, hogy egy kicsit fáj a dereka. Persze, nem csoda, a forrasztólámpával görnyedni kell az árok fölé. Meg hűvös is van, de ez nem is baj, még szerencse is, mert így nem tudnak a bogarak repülni. Ha melegebb lenne, szárnyra kapnának, s akkor hiába lenne az árok, amennyi van belőlük, egy-két nap alatt elintéznék a szegény kis szikleveles répát, s akkor újra kellene vetni. Új vetőmag, húsz holdra

MADARÁSZ VIKTOR

1830—1930

A Pesti Műegylet 1859-ik évi kiállításán nagy feltünést keltett egy Párizsban élő fiatal magyar festő három történelmi tárgyu kompoziciója: *Hunyady László siratása, Zrinyi Ilona a vizsgálóbiró előtt* és *Zrinyi Péter a fogságban*. A három kép közül az elsőnek volt a legnagyobb hatása a közönségre és a kritikára, annak a tragikuma volt a legmegdöbbentőbb és annak a művészi fölépitése és kivitele a legtökéletesebb.

Madarász Viktor önarcképe (1863-ból).

A sajtó — 1859-ben — érthető módon csak tompitott hangon fejezhette ki elismerését a rebellis szellemü festőnek, csupán *Jókai* merte egészen a szive szerint megmondani, mi az itélete a műveiről s főként a Hunyady Lászlóról. Megrázó erővel irja le a Vasárnapi Ujságban ennek a festménynek a tárgyát s végül ezt mondja:

> „Ily egyszerü, nemes és megragadó jelenetet csak nagy ihletségü művész alkothatott... E fiatal művész neve Madarász Viktor, jelenleg Párizsban. *Az Isten nevelje hirét nagyra!*"

A nagy iró magasztaló birálata még inkább fokozta a *Hunyady László siratása* iránti érdeklődést s a Képcsarnok Egylet az általános tetszést igyekezett méltányolni, amikor a nagysikerü művet megvásárolta. (Most a Szépművészeti Muzeum tulajdona.) Egyébként Madarász Viktor neve már nem volt ismeretlen Pesten, hiszen 1856-ban is résztvett a Műegylet kiállitásán és *A bujdosó álma* cimü festményére még igen élénken emlékeztek.

*

Madarász Viktor, aki ilyen biztató eredménnyel kezdte meg művészi pályáját, élete későbbi folyamán nem gyüjtötte a sikereket. Nyolcvanhét esztendőt élt és ehhez képest aránytalanul kevés alkotás került ki a kezéből; de sikerei még kedvezőtlenebb arányban voltak a műveivel szemben. Nem értették meg itthon, mert az ő történeti festményei egészen elütöttek ama kor hasonló tárgyu képeitől; az ő témái nem könyvekből kikeresett és forrásmunkák alapján megszerkesztett epizódok voltak, hanem szivbéli élmények, lázadó magyar lelkének őszinte kitörései.

De nézzük most a pályafutását kezdetétől fogva.

Gömörmegyében, *Csetneken* született, a finom csipkék városában, 1830-ban, december 14-én. Diákéveit Iglón, Pécsett, Lőcsén és Pozsonyban

Pesti Hirlap nagy naptára az 1930. evre.

Nádler Róbert : San Marco kapuja.

Romek Árpád : Konyhacsendélet.

Andrássy Dénes gróf hajdani nagy alapitványa ma 33.80 pengőt ér, *Harkányi* Frigyes báróé 80 fillért, *Forster* Gyula báróé 2.77 pengőt, a Wahrmann-dij 43 fillért, *huszonkét pályadij és ösztöndij összesen 74 pengőt és 22 fillért.* A segitőalapok összege — 16.69 pengő. Komoly értékü alapitvány mindössze kettő, az egyik 18.000, a másik 11.000 pengőt ér.

Ezzel a szociális háttérrel rendeznek művészeink világraszóló kiállitásokat a külföld nagy metropolisaiban és gyarapitják tekintélyünket és a — kultuszminisztérium alkalmi kiküldötteinek rendjeleit . . .

Kisfaludy Strobl Zsigmond : Strandon. Az állami kisaranyérem nyertese.

Pásztor János : Kleopatra.

töltötte s még nem volt tizennyolc esztendős, amikor önként jelentkezett a szabadságharc katonájának. Világosnál ért véget katonai pályája.

Idáig még semmivel sem árulta el művészi hajlamait; eddigi tanulása a jogi pálya felé terelte.

Orosz, osztrák és horvát hadifogságból való kiszabadulása után Bécsbe ment, 1851-ben. Beiratkozott az Akadémiára és hozzáfogott a komoly művészi tanuláshoz. Sokat dolgozott és sokat tanult, de mégsem volt megelégedve az eredménnyel: csak mesterségbeli tudását fejlesztették, az egyéniségét nem engedték kibontakozni. Megpróbálkozott *Waldmüller* magániskolájában is, de végül be kellett látnia, hogy nem Bécs kell neki, hanem Párizs.

Négy esztendei bécsi tanulás után Párizsba költözött. Itt is a Főiskolán kezdte a tanulást és itt is csalódott: csak sablont, sémát, üres formát talált, a lelki kapcsolatot itt is hasztalanul kereste a művész és a mű között. Megint magániskolába menekült: *Cogniet* Leon fogadta magához, aki — bár idős ember volt — teljesen megértette a forrongó lelkü és magyar temperamentumu ifju művész szabad törekvéseit és semmiben sem korlátozta.

A megértő mester emberileg igen nagy hatást tett a fiatal művészre előkelő gondolkodásával és melegszivüségével; mint művész nem igyekezett rá hatni, már azért sem, mert hamar fölismerte Madarász művészetének tökéletesen egyéni jellemét. Csak mestere akart lenni, nem példaképe. Valóban, a párizsi korszak első éveiben készült műveken, amelyekkel olyan nagy sikert ért el 1859-ben Pesten, semmiféle idegen hatás nem látszik, sem felfogásban, sem beállításban, sem technikában. Egészen egyéni munka mind a három. Két esztendővel a pesti kiállítás után aranyérmet kapott értük a párizsi *Salonban*. Nagy esemény volt ez, mert idegen művésznek nagyon, nagyon ritkán adták ezt a kitüntetést és feltünő voltát az is fokozta, hogy éppen *magyar* művészt tüntettek ki ilyen nagyon megtisztelő módon.

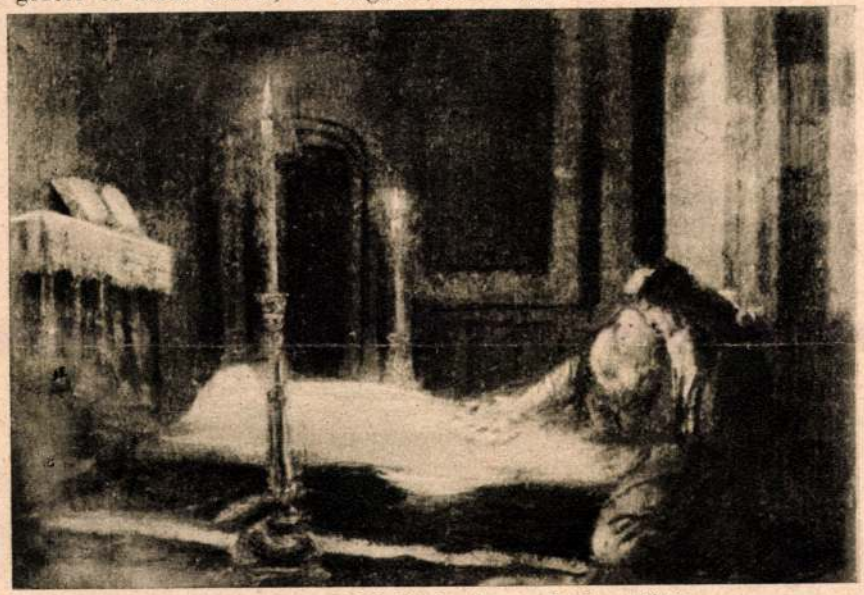

Vázlat „Hunyadi László siratása" c. képhez (1859).

A párizsi esztendők voltak Madarász Viktor életének legboldogabb korszaka. Sokat dolgozott, teljesen szabadon, mindenféle megkötöttség nélkül és elismerték és szerették. Párizsban készült az emlitett történelmi festményeken kivül a *Zách Klára*, *Zrinyi és Frangepán*, *Kuruc és labanc*, egy *Zrinyi*-kompozicióhoz készült megkapó erejü tanulmányfej, *Thierry Amadé képmása*, egy Krisztus-kép, amelyet *Eugenia* császárné vásárolt meg, *Teleki Blanka és Leövey Klára fogsága Kufsteinban*, a *Dózsa népe*, a *Petőfi* és néhány pusztai tárgyu kompozició.

A porosz-francia háboru előszele sok más idegen művésszel együtt Madarász Viktort is arra birta, hogy visszatérjen a hazájába.

Megjelent Pesten.

Nos, itt nem találta meg azt, amit Párizsban otthagyott: a művészet szabad szellemét, haladottságát, a kollégialitást s a művészi érvényesülés és anyagi boldogulás lehetőségét.

Azzal kezdődött az élete Pesten, hogy nem tudott műteremhez jutni. Kinos zavarban volt, nem tudta, mihez fogjon. Szerencséjére a Tudományos Akadémia kisegitette rövid időre és átengedett neki egy műteremnek használható helyiséget. Itt dolgozott, amig föl nem épült műtermes villája a város végén, a mai Vilma királynő-uton.

Otthona volt már, de nem találta meg a helyét. Ő még most is abban a meg nem alkuvó magyar szellemben élt, amely a festményeiből sugárzik, de Pestnek már meghaladott álláspont volt a honfibánat és a lázongó szabadságvágy, a lánczörgetés . . .

Megfesti *Hunyadi Mátyást a prágai fogságban*. Az emberek fölhuzzák az orrukat . . . Még mindig a régi nóta: hitszegő királyról, börtönről, elnyomásról? A festményt, amely a kormány történelmi festmény-pályázatára készült, hidegen fogadják, politikai nézőpontból birálják, csakis politikai nézőpontból és igyekeznek kivégezni. A művész megdöbben. Párizs jut eszébe, a francia művészek emelkedettebb szelleme, igazságszeretete, tárgyilagossága, *gentlemanlike* viselkedése. Hát ilyen a pesti művészélet légköre? A hazai művészeté, amelynek talaján élni és halni akar? Szomoru kilátás . . .

De nem csupán a művészek viselkednek vele szemben hidegen, hanem a kritika és — ami legjobban fájt neki, — a közönség is. Bármit festett, bármit mondott a munkáival, nem tudott visszhangot fakasztani. Elszigeteltnek, kiközösitettnek, otthontalannak érezte magát.

Ez természetesen kedvét szegte. Nem tudott dolgozni. Volt egy rézáruvállalata, amit apjától örökölt, azzal kezdett foglalkozni. Ebben sem volt szerencséje. Nem igen értett hozzá, meg nem is volt benne üzleti szellem és üzleti gondosság. Elvégre művész volt, annak született, ahhoz volt hivatottsága.

És megkezdődött kinos vergődése, gyötrelmes harca önmagával, a művészettel, a művészekkel, a világgal. A nyolcvanas években már nem dolgozott s ha rendkivüli alkalmakkor részt is vett kiállitásokon, csak régi munkáit vitte a közönség elé. A millenium esztendejében is régebbi munkájával, a *Zápolya Izabella* cimüvel szerezte meg az állami aranyérmet; harmincöt esztendővel a párizsi aranyérem után . . .

Csak egyszer, egyetlen egyszer sütött rá igazságtalanul értékelt zsenijére a hivatalos napsugár: őt bizták meg 1872-ben annak a festménynek az elkészitésével, amely *Bethlen Gábor* fejedelmet ábrázolja tudósai körében. Megfestette, de lázongó lélekkel, mert *előirás* szerint kellett dolgoznia; mégis vállalta a megbizást, hogy megmutassa: mit tud és hogy ki az, akit pályatársai s a befolyásolható itéletü közönség nem akarnak befogadni.

*

De az idő igazságos biró. Madarász Viktor főmüvei ma a Szépmüvészeti

Zrinyi Ilona a vizsgálóbiró előtt (1859).

Zrinyi Péter és Frangepán Kristóf (1864).

Zách Klára (1860).

Thierry Amadé arcképe (1864).

Muzeum falain hirdetik a kivételes koncepcióju művész változatlan értékét és érdemét, ellenfelei közül pedig nem egyet lepett be a feledés pora.

A Szépművészeti Muzeumban látható Madarász festményei közül: *Hunyady László siratása, Zrinyi Ilona a vizsgálóbiró előtt, Zrinyi Péter és Frangepán Kristóf, Thierry Amadé arcképe, Tanulmányfej egy Zrinyi-kompozicióhoz* és egy krétarajz: *Akttanulmány.* Valamennyi a művész párizsi korszakából, tehát életének első feléből való.

Hajlott korban, utolsó életének évtizedeiben ismét kezébe vette az ecsetet, csakhogy ez a kéz akkor már nem engedelmeskedett a művész lelkének... Beteges vonalakat vetett a vászonra beteges, erőtlen szinekkel...

Madarász Viktor 1917-ben halt meg, január 10-én. Csöndben, mindennel és mindenkivel megbékélten távozott el...

Szilágyi Erzsébet V. Lászlótól fia szabadságát kéri. (Befejezetlen, 1873).

MDK

Madarász Victor, festöm.

önálló gyüjt.kiáll. keretében mutatkozott be.
1904.

A Nemz.Szal. 400-ik jun. és a KEVE XX-ik kiáll.-a.
1929.febr.

ee. D. K

MADARÁSZ Viktor festő

(1830 - 1917)

Csetneken (Štítnik) született, nemesi érzésű nemesi családból

Rokona, Madarász László, az 1848-as radikális forradalmi párt egyik szószólója és vezetője

18 éves korában részt vett a forradalmi hadseregben.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar művészet 1800-1945. Bp. 1962. 96, 101, 126, 154, 169-147, 180, 184, 189, 214, 218, 221, 222, 247.

cc. D. K

MADARÁSZ Viktor festő

A szabadságharc leverése után apja külföldre menekítette

Ifjúkorában Bécsben jogot tanult, hamarosan rájött művészi hivatására ettől kezdve rendszeresen tanulta a rajzolást és festést. /.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar művészet 1800-1945 Bp. 1962. 170.

 M. D. K.

MADARÁSZ Viktor festő

„Thököly álma" (Bécsben festette)

Párizsba ment.

„Zrínyi Péter a tagságban"

Zrínyi (tanulmány fej.) 1858. (repr.)

Kapcsolatban volt az emigrációban

élő Kossuthtal /.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar müvészet 1800-1945
Bp. 1962. 170, 171.

-4.-

M. D. K

MADARÁSZ Viktor festő

„Hunyadi László sirotása" (repr.) c. műnéért magyar művészek között elsőként kapta meg a párizsi Salon nagy aranyérmét.

„Zrínyi Ilona a vizsgáló biró előtt"

„Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben" (1863) repr.

./.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar művészet 1800-1945 Bp. 1962. 171, 172, 173.

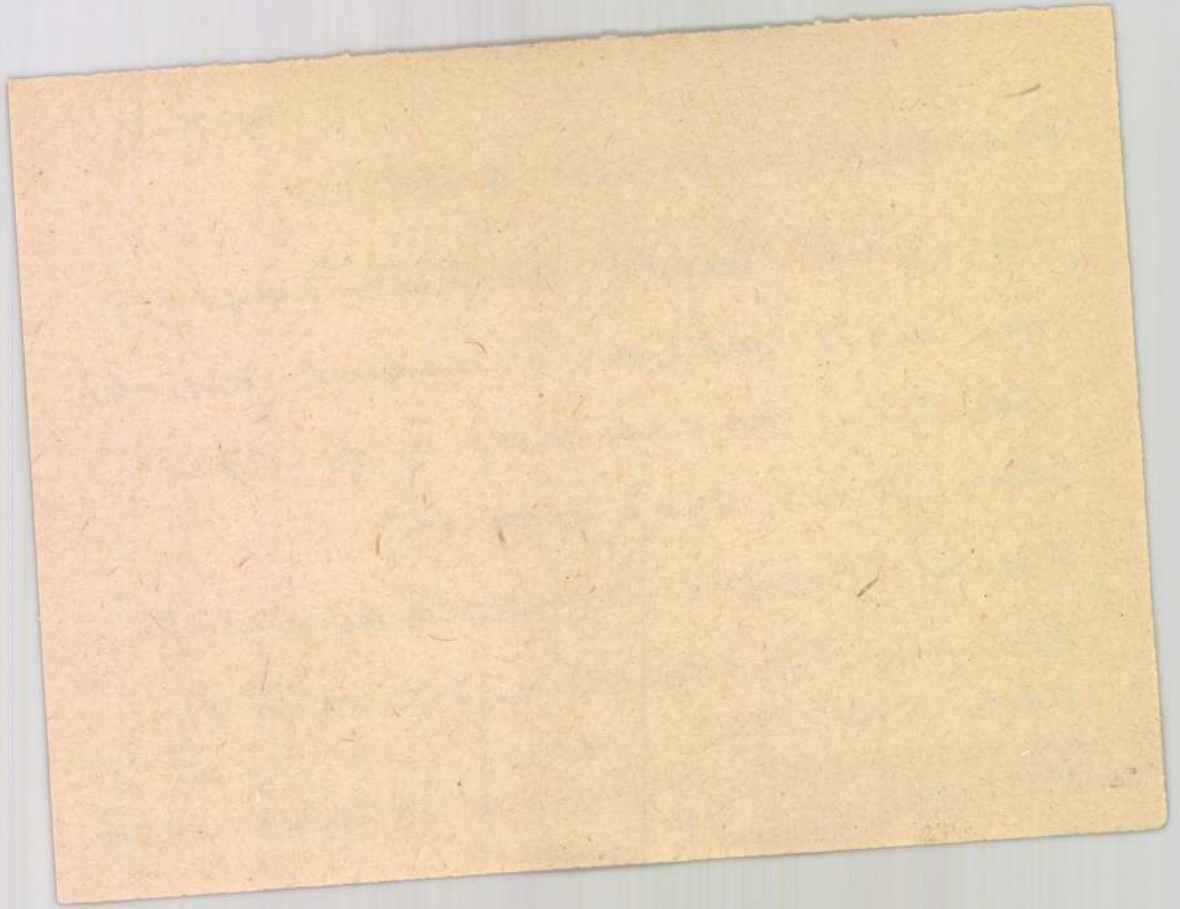

— 5. — M. D. K.

MADARÁSZ Viktor festő

„Dobozi" (1868, magángyűjt)

Önarckép (repr.)

Dózsa népe (1868) repr.

Időközben visszatért Magyarországra, ahol Kelti Gusztáv tanacsát intézett ellene „Bethlen Gábor" c. kompoziciója miatt ./.

Genthon-Németh-Végvári-Záder: Magyar művészet 1800-1945 Bp. 1962. 174, 175, 176.

- 6.- M. D. K.

MADARÁSZ Viktor festő

„Bethlen Gábor" c. képe a történelmi festmény pályázaton Benczúr Gyulai mögött háttérbe szorult.

A sikertelenség elkedvetlenítette, visszavonult a festészettől, apjától örökölt ipari vállalatát vette át

./.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar művészet 1800-1945 . 1962. 175-

— 7. —

MADARÁSZ Viktor festő

„Petőfi halála" (1875)

Kossuth-arcképek

„Zápolya Izabella" (1879)

„Erdődi országgyűlés" (1849)

„Feltámadás" (1913, magángyűjt.)

(Petőfi koncepciói)

/.

Genthon-Németh-Végvári-Záder: Magyar művészet 1800-1945
Bp. 1962. 175.

M. D. K.

MADARÁSZ biktor festő

„Felesége csikos ruhában" (1871)

„Felesége kék ruhában"

„Thierry Amadé" (1864)

„Izsó Miklós" (1873)

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar müvészet 1800-1945
Bp. 1962. 176.

-1- M.D.K.

MADARÁSZ Viktor festő

(1830-1917)

Csetnekben (Štitnik) született nemzeti érzelmű nemesi családból. Rokona Madarász László, az 1849-es radikális forradalmi párt egyik szószólója és vezetője ./.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar müvészet 1800-1945. Bp. 1958. 98, 104, 127, 156, 170, 172-179, 180, 184, 191, 220, 224, 226, 248.

-2- M. D. K

MADARÁSZ Viktor festő

18 éves korában önkénteskent belé-
pett a forradalmi hadseregbe.
Ő volt az egyetlen művészünk, aki
közeli kapcsolatba került az e-
migrációban élő Kossuthtal.
A szabadságharc leverése után
apja külföldre menekítette

/-

Genthon-Németh-Végvári-Záder: Magyar müvészet 1800-1945
p. 1958. 172.

M.D.K

MADARÁSZ viktor festő

kezdetben Bécsben élt és jogot

tanult.

Rapi alásban első mestere Waldmüller

Bécsben festette első nagy kompozi-

cióját: a „Thököly álmá"t

Párizsba ment.

/.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar müvészet 1800-1945,
p. 1958. 172.

-4- M. D. K

MADARÁSZ Viktor festő

Első jelentős párizsi műve:

„Zrínyi Péter a fogságban"

Zrínyi-tanulmány-tej (1858) repr.

„Hunyadi László siratása" repr.

nagy nemzetközi sikert hozott, a

magyar művészek közül elsőként

kapta a párizsi Salon nagyaranyérmét

Genthon-Németh-Végvári-Z ádor: Magyar müvészet 1800-1945

Bp. 1958. 172. 173. 174, 175,

/.

– 5 – M. D. K.

MADARÁSZ Viktor festő

„Irányi Ilona a vizsgalóbiró előtt"

„Irányi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben" (1863) repr.

Önarckép (repr.)

„Dobozi" (1868)

„Dózsa népe" (1868) repr.

./.

Genthon-Németh-Végvári-Z ádor: Magyar müvészet 1800-194[illegible]

Pr. [illegible]58. 174, 176, 177, 178.

- 6 - M. D. K.

MADARÁSZ Viktor festő

Keleti Gusztáv támadást intézett ellene „Bethlen Gábor" c. kompozíciája miatt.

Ez annyira elkedvetlenítette, hogy visszavonult a festészettől és apjától örökölt ipari vállalatát vette át.

./.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar müvészet 1800-1945 Bp. 1958. 177.l

7 - M.D.K.

MADARÁSZ Viktor testő

„Petőfi halála" (1875)

Kossuth-arckisek -

„Zápolya Izabella" (1879)

„Ó nódi országgyűlés" (1879)

„Feltámadás" (1913) c. Petőfi-kompozició

./.

Genthon-Németh-Végvári-Z ádor:Magyar müvészet 1800-1945

Bp. 1958. 177. 179.e.

- 8 - M. D. K.

MADARÁSZ Viktor festő

„Telesége csíkos ruhában" (1871)

„Telesége kék ruhában"

Thierry Amadé" (1864,)

Izsó Miklós (1873)

„~~Bérsuló bekyár~~"

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar müvészet 1800-1945

Bp. 1958. 179,

Madarász Viktor MDK

Dózsa György, Ernszt Gyüjt. tul.

Mücsarnok 1934. dec. 1935. jan.
Jubileumi kiállitás

Madarász Viktor

festő

M.D.K.

Sándy Bruttes főrestaurátor
restaurálta Madarász
műveit is.

Földes Anna: Gondolatok a képtárban
Nők Lapja, 1962. október 27 — 12 lap

MDK

Madarász

Bencze László:Magyar mesterművek Csillag.X.évf.
1956.augusztus 340.l.

Madarász Viktor

képeivel képviseli a romantikus irány-
zatot.

Szigeti József szerk.: Esztétikai kislexi-
kon, Budapest, 1969.

306 l.

Madarász Viktor

„A magyar katona a szabadságért" c. kiállításon Zrínyi-feje szerepel. (emlétve.)

Szabad Szó, 1951. Okt. 7.

Madarász Viktor.

Portréja kiállításra került az Ernst-
múzeum arckép-kiállításán.

Kis Újság. 1952. Júl. 13

Madarász Viktor.

Dózsa festménye. (emlékve.)

Művészei Dalgozók Lapja, 1952. I. 10.

Madarász Viktor.

A „Magyar katona a szabadságért" c. Képzőművészeti Kiállításon szerepelt „Irinyi és Frangepán a börtönben" c. festménye.
(említve.)

Háztartási Alkalmazott, 1951. Nov. 3.

Madarász Viktor

Visszavonult

N. U. 932. XII. 20.

rdőiv

ok művészetéről:

Milyen pályázatokon vett részt: . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Milyen megbizásai voltak (vannak): . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Jelentősebb müvei:. . . . . .

. . . . . .

Madaraisz Viktor, festő MDk

Petőfiről készített portréja jutott a Petőfi Irodalmi Múzeum arckép-gyűjteményébe.

–: Kulturális hírek B. I

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1962. nov. 29.

MDK

Madarász Viktor

Pesti Napló, 1918. febr. 1. /f.g: Madarász, Zemplényi, Holló/

Mostovász Viktor

Mivel Képeslapon

Dunaújvárosi Nyolcs, Téc.

1969. júl. 13

Moslavász Viktor

Testménye Képeslapon jelenik meg

Testmény Képeslap Kifolyóságok

Sorsa, s Néplap, Kaposvár 69. aug 13

Madarász Viktor

Művei lépéselőnyökön jelennek meg

Nógrád 1969 VIII. 13

Madarász Viktor

Műve képeslapokon jelennek meg

Szalmagyarország 1969 VIII. 13

Madarász Viktor

Művei-tépeslapokon jelennek meg

Zalai Hirlap 1969 VIII. 13

Madarász Viktor

festő

Méltatás

Baki Miklós: Jókai és Orlai Patrich...

Művészet, 1970. április - 34 kép.

Madarász Viktor
festő

Lyka Károly tanulmányt írt a festőről

Dérényi Iván: Képzőműrészeti értesítők
Jelenkor, Pécs 1969 XII. 1099.

Madarász Viktor

Művei képeslapokon jelennek meg

Délmagyarország 1969 VIII. 13

Madarász Viktor

Szerepel az alábbi tárlaton

Kőműves Gyula: Magyar remekművek
Kiállítás a Budavári Palotában

Szabad Föld 1969 IX. 28

H.D.Y

Madarián Viktor ~~festő~~

festő

A 23 éves korában festett „A bujdosó álma" című képet az akkori bécsi rendőrfőnök utasítására. A két testvér ámrejavikotta ki.

Pusztai József: Madarián Viktor Pécsett

Dunántúli Napló, 1955. dec. 21 - 2 lap

MDK

Madarász Viktor

festő

18 éves korában mint pozsonyi
joghallgató az 1848-as szabad-
ságharc kitöréséhez a rovozóbizott-
ságnál jelentkezett. Mindvégig harcolt
Majd bujkalása után szülőiher Pécsre
ment.

Pusztai József: Madarász Viktor Pécsett,
p unántúli Napló, 1955. dec. 21-2 lap

Madarász Viktor, festő 1 MDK

Madarász Viktor festészetével foglalkozik a cikkíró. Alkalmat ad rá az, hogy a Nemzeti Galéria kiállított ritkán látott festményét, a Dobozyt. – Madarásznak ez a műve a legigazabban romantikus alkotása. Ez a kép nemcsak Székely Bertalan hasonló témájú festményétől, de Madarász ismertebb műveitől is erősen különbözik.

Rózsa Gyula: Hunyadi László sirató i 7

NÉPSZABADSÁG, bp. 1967. jan. 10.

Mostovász Viktor

Mivel a Vár kiállítosán

Esztergamintázó: Nyolc évszázat
remekmüvei körött

Magyar Hírlap, Dp. 1964. sep. 15. 6. l.

Madarász Viktor, festő 2 MDK

A Dobozy val összehasonlítva feltűnik, hogy a Hunyadi László siratása, a Zrinyi és frangepán a bécsújhelyi börtönben, a Zrinyi Ilona a vizsgálóbíró előtt és egyéb „romantikus" művei Zárkózottablak, Komorablak, mozdulattalanablak. A kor kényszerítette rá a művészt, hogy „irodalmi" legyen, holott – a Dobozy bizonyság rá – „modernül festői" is tudott volna lenni.

Rózsa Gyula: Hunyadi László siratói 7.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1967. jan. 10.

Madarász Viktor

A magyar történelmi festészet nem Delacroix útját választotta, hanem a münchenit. M.V. járt ugyan Párizsban, de nem Delacroix-hoz, hanem Delaroche-hoz kötődött.

Németh Lajos: Modern magyar művészet, Corvina, 1968. 9.1

M.D.K.

Madarász Viktor, festő

nevét említi:

Bencze László: Magyar Mesterművek
/Munkácsy "Bucsuzkodás"c.képe/
Csillag, 1956, augusztus, 340. old.

MDK

Madarász Viktor, festő

Műveitől

↓

=: Szines diapozitívre kerül.... 9

Népszabadság Bp. 1967 ápr. 25.

Madarász Viktor

festő

M.D.K.

Végvári Lajos: Szőnyi István

Művészet, 1954. 2. sz. 235 l.

M. D. K.

MADARÁSZ Viktor festő

Fülep Lajos: Szsó Miklós 15. l.
műnért. 1953. 1-2. sz.

Madarász Viktor festőművész

Hunyadi László sírcsarnoka.

Dr Komjáthy Miklós

Élet és Tudomány, 1957. apr. 28. 17. sz. 516. o.

Madarász Viktor, festőművész

Farkas Zoltán: Romantikus művészet. Nemzeti Ujság, 1939. jan. 15. 23 l.

Kadarán Viktor festő

Magyar Nemzet IX. 1953 dec. 6. 7.

Madarász Viktor festő

Magyar Nemzet IV. 1953 okt. 13.

Madarász Viktor

festő

M.D.K.

Wilhelmb Gizella: Thaan Mór

Művészet, 1954. 2. sz. 31 l.

Madarász Viktor

festő

M.D.K.

Végvári Lajos: Szőnyi István

Művészet, 1954. 2 sz. 234 l.

M.D.K.

MADARÁSZ ~~Viktor~~ Viktor festő"

Művért. 1955. 1. sz.

Harasztiné Takács Marianna: Az Országos Szépművészeti Múzeum új szerzeményei 1945- 1955. 86. l.

Madarász Viktor
Petőfi halála

A.A. Petőfi képek. Hazánk 1899. 18o.sz.

Izsó Miklós

4oo frtos II. dijat nyer a Széchenyi szobor első pályázatán. Buday II. 32 l.

Pesti Napló 1866. máj. 25. 27.sz./A Széchenyi emlékre beadott pályamüvek/

Madarász Viktor
festő

M.D.K

Bethlen Gábor tudósai körül c. Dósa képét már Madarász is megfestette.

M. Ruiss Pál: Dósa Géza
M.M.M. Évkönyve 1952. 170 l.

MDK

Madarász Viktor

(1830-1917)

festőművész

„A bujdosó álma", Zrinyi Ilona „a vizsgálóbíró előtt"
„Hunyadi László sírátása", Zrinyi és Frangepán" képei

„Pogány Ö. Gábor: A haladó és reakciós erők harcának tükrözése a XIX. századi magyar festészetben.

MMM Évkönyve 1951. 45 l

Madarász Viktor
festőművész

MDK

Petrovich Elek kisebb tanulmánya M. V.-ről

A. Lador Anna: A Magyar Művészettudomány
Történetének Vázlata 1945-ig

MMM Évkönyve 1951. 30 l.

MDK

Madarász Viktor
festő

Ferenc József koronázásának megfestésével próbálkozik.

Pogány Ö. Gábor: A haladó és reakciós erők harcának tükröződése a XIX. századi magyar festészetben

MMM 1951 Évkönyve, 46. l.

MADARÁSZ Viktor festő

TÓTH Antal: A Pesti Vármegyeháza.2.bőv.kiad.
Bp., 1990 58.p.

A síremlékén valaha álló Génius szobor
ma a Vármegyeházán található (Kerepesi temető)

utnak leirásában találtat-

y Fülöp Nagy Kanizsai
emplom, és egy Ágostai
kik között 998. R[ómai]
atik. — A mezzei déli
onyugotnak pedig agya-
almatossak, és igy noha
ő hegy kevés, a trágyát
és tavaszi minden némü
t, rétjek kevés, és nem
n, ugy szedik meg télre
at, — és sertvéseket, a
— szoktak Kanizsából,
jószágokat fuvarba vin-
zépen épült majorja, és
nagyon jó faju juhokat

nkey Ferentz Császári
thszent Mártonyi fárá-
váth lélek lakja. — A
hoszszat fekszik, szán-
orgalmassan a közepe-
avaszi jószágot —, ne-
gykanizsa, a hol min-
k[nek] is be hordják

nagy harangok, és óra
gyermekek is tanittatn
A népe horvát 211
zei gazdaságra nézvest,
kereskedéshez szükséges
Győrnek, Sopron és Bé
felé is, — nem külömb
Eszék városok felé is, –
ban ki zsarult állapotba
haszon vehetők, kivált
vetnek, ellenben tavaszi
kétszer szokták kaszálni
tarthatnak — ezen M[ezc
Ezen vásárokra szok
Kapronczai, és Varasdi k
szokott mindenféle élet,
vastag, és vékony házi c
nizsára viszik.

Az árvizek ellen a ré
séges ár vizeken fellül le
rokat ne okozzanak. —

Alsó Vidovetz a Magy
a határja kelettül délnek
Uradalmohoz tartozik, a r
[likusok]. Ezen helységnek

MDK'

Madarász Viktor

Kiállitási hir

Magyar Nemzet 1966 dec.22.

Madarász Viktor festő

Neve megemlítve

„Czeh László festőművész Képzőművészeti előadása."

Dunántúli Népszava 1948 IV. évf. május 12. 4. p.

Madarász Viktor festő

MDk

Szélhely Zoltán kutató azért jött Pécsre, hogy Madarász fiatalkori képeit felkutassa.

„Madarász Viktor. Nemzeti festészetünk egyik legnagyobb mestere"

Dunántúli Napló. 1954. XI. évf. jan. 1. 6. l.

Madarász Viktor, festő M Oh

Művei szerepelnek Aradi Nóra válogatásában.

Czobor Ágnes: Aradi Nóra: Száz kép a magyar történelemből

44.e

Könyvbarát, Bp. 1956. március VI/3.

Madarász Viktor, festő

M Dh

Művei szerepelnek ~~[illegible]~~ Aradi Nóra
válogatásában.

Csobor Ágnes: Aradi Nóra: Száz kép a magyar történelem-
ből, v. ~~[illegible]~~

44. e

Népszabadság, bp. 1956. március

VI/3

Kömpelerét

1956. január
február
március

24 db.

Alakmak

MDK

Madaras [Viktor] festő

(futólag említve)

Szelesi Zoltán: Szeged képzőművészete az ellenforradalom után.

Tiszatáj, Szeged, 1958. július. 5. l.

Madaràn Viktor
festő

M.D.K.

Történelmi festményeivel kapcsolatban.

Bodnár Éva: Baranás Miklós 7 lap
Művészet, 1960. augusztus.

Madarász Viktor, festő M Dk

+

Hunyadi László siratása című, különben is sötét tónusú képét teljesen kivehetetlenné tette a rázakódott sok piszok és átfestés.

Gyöngyösi Nándor: Felszabadulásunk 15. évfordulójára kiállítás nyílik múzeumaink restaurált remekműveiből

Népszabadság Bp. 1960. febr. 10. 9. l

Madarász Viktor
festő

M.D.4

Méltatás.

Lyka Károly: Ferenczy Károly
Élet és Tudomány, 1959. dec. 27.

MDE

Madarász Viktor

Csoh Miklós: A nagybányai festészet... Sz.M. 1953. 4.sz. 161-67 l.

Madarász Viktor festőm

Zrinyi portréja
csak említés

Vita Végvári L.: Munkány M. ifjúsága c. kandidátusi
értekezéséről

Németh L. opponensi véleménye

Művészettörténeti Értesítő 1957 II évf. 1 n. 79 l.

Madarász Viktor fertőn.

csak névemlítés

" "

„Zrinyi" c. kére megemlítve.

Vita Végvány L.: Munkácsy M. ifjusága c. kandidátusi értekezésről

Végvány L. válasza az opponensi véleményekre

Művészettörténeti Értesítő, 1957, VI. évf. 1 n.

81. l.
85. l.

Madarász Viktor

fertő

„Hunyadi László ravatala"
Nemz. Képcsarnokban
„Eötvös József arcképe"

Fejős J.: A Nemz. Képcsarnok Alapító Egy. története
Művészettörténeti Értesítő 1957 VI évf. 1 n.

43, 44, 45, l.

Madarász Viktor Festőm.

csak megemlítés

Vita Végvári L. Munkácsy M. ifjúsága c. kandidátusi értekezéséről

Genthon I. opponensi véleménye

Művészettörténeti Értesítő, 1957 VI. évf. 1 n. 77 l.

Madarász Viktor

Dutka M.: Szekely B. kiállítás

Irodalmi Ujság 1955 u évf. 35. sz. aug. 27. 3 l.

Madarász / Viktor/, festő MDK

formanyelvileg sem szakadt messze a bécsi és müncheni akadémián végzett honfitársaitól.
295.o.

Aradi Nóra: A polgári kultura hanyatlásának főbb jellemzőiről a magyar képzőművészetben.
Műv. Ért. 1956. V. évf. ~~2-3.~~ 4. sz. 295-300.o.

Madarász Viktor festő

Magyar Nemzet VIII. 1952 ápr. 3. 5

Madarász Viktor festő

Magyar Nemzet XI. 1955 dec. 14. 5.
dec. 23. 5.

Madarász Viktor MDK

Amédé Thierry arcképe.

44.o. Repr.: 45.o. 3.kép
"Hunyadi László siratása"
"Zrinyi és Frangepán bucsuja"
"Dózsa népe" "Zrinyi"
46.o.
"Zrinyi" repr. 50.o. 10. kép.

Kampis Antal: A Nemzeti Galéria.
Müv. Ért. 1958. VII. évf. 1. sz. 43-50. o.

MÖK

Madarász Viktor

Történeti kompozíciói szerepelnek a Magyar Nemzeti Galéria első kiállításán. (Más adat nincs.)

A. T. Ma nyílik a Nemzeti Galéria. Magyar Ifjúság, Bp. 1957. 43. sz. [1. l.]

MDK

Madarász Viktor

"Hunyady László" /Hunyadi Siratása/
"Dobozi"
"Zrinyi és Frangepán"
"Zrinyi Ilona"
"Bujdosó álma."
"Zrinyi Péter a börtönben"
"Zápolya Izabella"
"Podjebrád bemutatja a magy.küldöttséget Mátyásnak."
"Petőfi halála."
"Kossuth számüzetésben."

Vigilia.1952.jun.XVII. évf.6.sz. 335.l. /r/: Madarász Viktor.335-336.l.

MDK

Madarász Viktor

1853-ban hagyja el az országot. Bécsben tanul 3 évig, onnan Parisba, hol 15 évig élté

Vigilia 1952.jun.XVII.évf.6.sz 335.l. /r/: Madarász Viktor. 335-336.l.

Madarász Viktor
festő

M.D.K.

Hunyadi László siratása

Aradi Nóra: Magyar történeti festészet fejlődése.

M.D.K.

Madarász Viktor festő

Hunyadi László sir tása, repr.

Lyka: A művészetek története, Bp. 1965. 24o . kép

M.D.K

Madarász Viktor festö

Zrinyi és Frangepán,

Zirnyi Ilona, / Nemzeti Galériában/

Hunyadi László siratása Párizsban aranyérmet

kapott érte.

Lyka: A müvészetek története, Bp. 1965. 216-217.l.

M.D.K

Madarász Viktor festö

/ 1830 - 1917/

Egykori honvéd, részt vett a szabadságharcban.

Történelmi festmények.

Párizs ban tanult.

Lyka: A müvészetek története, Bp. 1965. 216.l.

Madarász Viktor

fetlő

M.D.K.

Méltatás.

Lisonci Miklós Lissenyi Marta Szobaszmüvész

Művészet, 1969 felmáz - 42 lap

Madarán Viktor

Bakos Tibor tanára

Mohor Lánló: Egy elfelejtett művén centenáriuma
Pest megyei Hírlap, 1968. ápr. 10. 4.

Madarán Viktor, Jestő

MDK

Szines másolat.

— : Híres magyar festmények képeslapokon

7.

Népszabadság, Bp. 1969 aug. 10.

Madarász Viktor, festő

MDK

Szinez lenyomat készül:

—: Festmény képeslapok 12.

ESTI HIRLAP, Bp. 1969. aug. 12.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Madarász Viktor

Képe

Szerepel a Petőfi emlékkiállításon az Irodalmi Múzeumban

Tamás Menyhést: „Egy egész század huszonhatévesen"

Népszava 1969 VII. 31

M.D.K.

Madarász Viktor, festő

A Debreceni Déri Múzeumnak 1962-ben új szerzeménye a művész egy festménye. 5.o.

Bóres András: Jelentés a Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatóságának 1962-64.évi munkájáról. 8.o.

A Debreceni Déri Múz. Évkönyve. 1962-64. Debrecen, 1965 Alföldi-Nyomda, Debrecen

M.D.K.

Madarász Viktor

A "Szerkesztői posta" c. rovatában közli a lap: "A hatvanas és hetvenes években érezte tette először irányitó hatását München, ahonnan a müvész, valamint Székely Bertalan, Wagner Sándor,-a minap elhunyt-Liezen-Mayer Sándor és Benczur Gyula kerültek ki."

Magyar Salon, Bp. 1898 március hó
1350. lap

Madarász Viktor

Hunyadi László sirotása. (repr.)

Kovács Irén, Sz.: Ki ez? Művészettörténeti társasjáték. Kártyaszövegek: Kontha Sándor. Bp. 1960. 2. kiad. 100 t. 1 mell. 23 l. /Homo ludens 2./

45. t.

Madarász Viktor

a XIX. század második felének romantikus festője, tárgykörei a magyar múlt hősi alakjainak ábrázolása.

E. Gádor - G. Ö. Pogány: Ungarische Bildhauerkunst, Bpest, 1955. 10 l.

Madarán

"M. és más jelentős festők legjobb képeit mutassuk meg a tanulóknak, tőleg történelmi és élet képeket. –"

Balogh Jenő, Rajztanítás az ált. isk. alsó tagozatában.

Madarász Viktor

...a történelmi piktúra klasszikusai, Madarász Viktor, Székely Bertalan, Benczur Gyula, szólnak a magyarság függetlenségi küzdelmeiről, a nemzeti önállóságért harcoló hősökről.

Pogány Ö. Gábor, A Magyar Nemzeti Galéria (vezető) 16. l.
Budapest 1965

Madarán Viktor

A magyar történelem nagy láradóst festett
„Zrínyi Péter", „Zrínyi és Frangepán,"
Zach Felician, Teleki Blanka és Leövey
Klára kugsteini fogságban, Dózsa népe,
Bújdosó álma, Petőfi stb.
Legismertebb képe: Alunyadi Zénló siratása

Pertmegyei Hiclap, 1967. jan. 10. 5. o.

Madarász Viktor

1917. jan. 10-én halt meg 87 éves korában
a magyar történeti festénet egyik nagy mestere
A 48-49-es nobadságban katonája volt,
utána évekig bujdosott.

Pestmegyei Hírlap, 1967. jan. 10. 5-o.

Madarász Viktor

1870-ben külföldi tanulmányok után
haratést. Támadták, ócsárolták.
22 entendeig nem festett.
Öreg korában kezdte újra.

Pestmegyei Hiclap, 1967. jan. 10. 5. o.

Madarász Viktor (1830-1917)

Szenzéhesen végigyküzdötte a nabad-
ságharcot. Párizsban festette főművét:
Hunyadi László sirolása.

Kovács Irén, Sz.: Ki ez? Művészettörténeti társas-
játék. Kártyaszövegek: Kontha Sándor. Bp. 1960.
2. kiad. 100 t. 1 mell. 23 l. /Homo ludens 2./

45.t.

Madarász Viktor

Munyadi László sírrelief c. képét
alig 28 éves korában festette
Párizsban. Egyik főműve.

A művelkotásokról. Bp. 1960. 62 l., 24 t.,
20 cm. (Kultúrális Élet) 31. l.

Madarász Viktor

„A bujdosó álma" címü képe 1856-ban került a nyilvánosság elé.

Lyka Károly: Élő könyv a művé-szetről, Budapest, 1964. 341

Madarán Viktor, festő

Dózsa népe c. festményéből

vénlet : Repr.

— : Ötnán év Dózsa-képe M. 7.

Népszabadság, Bp. 1972. jún. 25.

Madarász Viktor

Madarászt Viktort, akiben együtt volt minden, ami egy önálló, széles távlatu történelmi festészethez szükséges, félreállitották. Munkácsy öreg volt, és beteg. Székely Bertalan izolált, Szinyei Merse Jernyén gazdálkodott.

Dési Huber István: Müvészeti irások
Kossuth Könyvkiadó 1975 185.o.

Madarász Viktor

A Hajdúböszörményi Galéria kiállítása jó-
részt a Déri Múzeum és a Nemzeti Galéria alla-
gából kerekedett ki, tanulságos áttekintést
adva az elmúlt másfél évszázad magyar
művészetéről Barabás Miklóstól Ibrabéczy
Ernőig Madarász Viktortól Gáboryáni Szabó
Kálmánig sok mindent feltár fettészetünk,
grafikánk fejlődéséről, történeti problémáiról.
Pogány Ö. Gábor: A hajdúböszörményi képtár
megnyitása

Alföld 1972/8 95old

Madarász Viktor

Egyfelől a polgári jólét illuzióját kínáljata, másfelől a vallásos biztonságét, de a magyar szabadsághúrdelmek idealizált lépe és megjelenik Szekely Bertalan művészetében.

S.Nagy Katalin: Tájékoztatás képzőmüvészeti vizsgálatokról.
Müvészet,1975.augusztus - 34.oldal

Madarász Viktor

Az országos képzőművészeti vizsgálatok eredményeiről, a képzőművészet iránt érdeklődők Madarász képeit kedvelik.

S.Nagy Katalin: Tájékoztatás képzőművészeti vizsgálatokról. Művészet, 1975.augusztus - 34.oldal

Madarász Viktor, Jestő

A Nemzeti Galéria ismét vásárolt Madarász-művet.

— : Herkules a válaszúton 2.

ESTI HIRLAP, Br. 1972. febr. 11.

Madarász Viktor

a nemzeti ellenállás egykori romantikus realizmusát képviseli műveivel.

D. Fehér Zsuzsa és Pogány Ö. Gábor:

Magyar festépet a XX pozadben, Budapest, 1971

6 f

Madarász Viktor

Közölt reprodukció

61. sz. „Thierry Amadé képmása", 1864,

olaj, vászon, 130 x 98 cm.

Fülep Lajos: Magyar műcészet, Budapest,

1971

Madarász Viktor

Közölt reprodukciók:

53. sz. „Dózsa népe" (vázlat), 1868, olaj, vászon, 40.5 x 32.5 cm.

54. sz. „Dózsa népe," 1868, olaj, vászon, 164 x 130 cm.

Fülep Lajos: Magyar művészet, Budapest, 1971

Madonna Viktor.

a romantikus magyar képzőművészet megteremtője.

Fülep Lajos: Magyar művészet, Budapest, 1971

791

Madarász Viktor

megjelenésével a magyar művészet elérkezett korához.

Fülep Lajos: Magyar művészet, Budapest, 1971

1761

Madarász Viktor

Korai munkáiban sok tehetséget, frissé-
get sőt eredetiséget árult el.

Fülep Lajos: Magyar művészet, Budapest,
1971

831

Madarász Viktor festő

Kiállításon szerepelnek képei.

— : Nyírbátori nyár

9.

Népszabadság, Bp. 1971. júl. 16

Madarász Viktor

említve

Hány K. László: Bevezető

Kosztolányi József Gyűjt. Kiáll.
Nemzeti Szalon 1948 okt.

MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1977 JUL 10

Viktor Madarász

1021*

Eine ständige Ausstellung wurde im Hajdúság-Museum zu Hajdúböszörmény aus Gemälden von Viktor Madarász, Miklós Barabás, János Tornyai, József Koszta und Gyula Rudnai eröffnet.

Madarász Viktor

Megnyílt a Hollósy Galéria

Budapest 1985. I. 11.

Madarász Viktor

Megnyílt a Hollósy Galéria

Nápszane 1985. 1. 11.

Madarász Viktor

Kerely András: Régi és uj ismerősök
A XIX. sz. művészete a Nemzeti
Galériában

Népszabadság, 1987. XI. 28

MADARÁSZ Viktor

képeiről az MTA gyűjteményében

Nagy Zoltán – Új Mo. II. évf. 83. sz. 1992. ápr. 7. 10. p.

Madarász Viktor festőművész

A Népköztársaság út 42. sz. alatt lévő papír-írószer üzletben, a amely levelezőlap zaküzlet – reprodukciókkal látjuk a művész alkotásait.

Nézőpont

1945. III. 22.

Madarán Viktor, festő

Megemlékve 1867-ben Párisban megfestett

Dózsa-képe.

Sándor Ottóné: Dózsa György-emlékenink

261-262

KÖNYVTÁROS, Bp. 1972. máj.

XXII/5.

MADARÁSZ VIktor

BODNÁR Éva: Magyar művészek a bécsi Világkiállitáson 1873-ban. = Herman Ottó Muzeum Évkönyve, XXVII. 1989 24, 26.p.

Erklärung

der Zeichen und Abkürzungen

welche

hin und wieder vorkommen.

Katholische Kirche		
Griechisch unirte		
Griechisch nicht unirte		
Evangelische		
Reformirte		
Judensynagoge		
Postamt		
Dreyßigstamt		
Salzamt		
Bienenzucht		
Schaaf- Vieh- u. Pfand-		
	Hanf- und Flachsbau	
	Fischerey, Hausen und Forellenfang	
	Krebsenfang	
	Links	l.
	Rechts	r.
	Osten	O.
[xxx]	Westen	W.
	Norden	N.
	Süden	S.

Madarasz Viktor

150 éve születte Szekely Bertalan

Magyar Nemzet 1985 V.8.

Madarász Viktor

A Magyar Nemzeti Galéria és a Szépművészeti Muzeum közös rendezésében Japánban is kiállitásrakerült amüvész alkotása

Uj tükör 1979/27/34

Madarász Viktor, festő

L: Berda Ernő

687-692.

Lánoz S: Képzőművészeti krónika

Jelenkor, Pécs, 1977. júl-aug.

XX/7-8.

Madarász Viktor

„Irmgi és Frangepán" (1864)
(vegyes)

Bojár Iván: Neuretifestészetünk hőskora.
Tükör, 1977. március 20 - 22 lap.

Madarász Viktor

Madarász Viktor 1853-ban a „Kuruc és labanc" című képét, „Két testvér" elnevezéssel kénytelen hiállítani.

Bojár Iván: Nemzeti festészetünk hőskora. Tükör, 1977. március 20-22 lap.

Madarász Viktor

Méltatás.

Bajár Iván: Neuzeti festészetünk hőskora.
Tükör, 1977. március 20-22 lap.

Madarász Viktor

1859-ben festette meg Madarász Viktor „Hunyadi László sirátása" című művét.

Bojár Iván: Nemzeti festészetünk hőskora. Tükör, 1977. március 20-22 lap.

MADARÁSZ VIKTOR, festő

A Pécsi modern Magyar Képtár történe ében jelentős volt A Tompa-gyüjtemény beolvadása. Lehetővé vált a XX.sz-i magyar müvészet egységes bemutatasa. De egyben az előzmén nyelet is felvillantó kis XIX.sz-i képanyaggal is bövült Igy Madarásznak is van müve a gyüjteményben. 287.old

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtár története
Uj szerzemények III. 287.old

A JANUS PANNONIUS Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975.

Madarász Viktor

Méltatás

Timár Árpád: Tagolás, időrend, arányok.
Művészet, 1976. november - 7.oldal.

Madarász Viktor, festő

L: Kozina Sándor

13.

Sőtér István: Művészet Mo-on – magyar művészet

Népszabadság 8 p. 1981. okt. 4

Mradarász Viktor
festő

Mradarász Viktor tübzott
pátoszú képen mutatja be
Petőfi halálat

Kelecsényi Gábor: Szendrey Júlia
Vörös Lapja, 1968. szept. – 36 szám

Madarász Viktor
festő

1859-ben keletkezett Hunyadi
sirátása történelmi kép is.

Telepy Katalin: Fölfelé megy borban a gyöngy
Müvészet, 1972. Junius-40 oldal.

Madarász Viktor

neve emlitve

Müvészettörténeti Értesitő 1972

286. old.

Madarász Viktor
festő

Pécsről a 19. sánca második
felében szánnanott Madarász
Viktor.

Romváry Ferenc: Pécsi képzőmüvészeti élet a hét....
Müvészet, 1973.szeptember - 14.oldal

Madarász Viktor

Barabás Miklós portéja, Markó Károly, Székely Bertalan, Madarász Viktor, Munkácsy Mihály, Hollosy alkotásai szerepeltek a Magyar remekművek c. k állitáson a Budapesti Történeti Muzeumban.

Magyar Hirlap 1969.2.évf.255/6

Madarász Viktor (1830-1917)

A romantika festője.

Dukay Barna: Miért szép?, Művészeti irányzatok

Fényszóró, Budapest-Szigethalom, 1972. jan. 5.

Madarász Viktor Festőművész

A Magyar Nemzeti Galéria 20 éves születésnapján új kiállítással várja látogatóit, melyen a művész alkotásai is láthatók.

TV-Híradó

1977. X. 5. TV, 20.00, Gné.

Madarász Viktor, festő

Megemlítve.

Dr. Maksay Zánló: Miért szép?
Szinyei: Majális 536-539.

Élet és Tudomány, bp. 1973. márc. 23. XXVIII/12

Madarász Viktor

Képe szerepel a Fővárosi Képtár
uj szerzeményei között -neve emlitve

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972 25.old.

Madarász Viktor

A Hunyadi - Zrínyi - Dózsa - Petőfi témakör meg-
festőjeként említve.

Aradi Nóra: Képzőművészet és munkásmozgalom - Bp. 1974. 146p.

Madarán Viktor, festő

Dobozi jút a bálteremben helyezi el.

(h.m.): Budapesti palota b.C.D

2.

ESTI HIRLAP B.n. 1974. okt. 17.

Madarász Viktor

olaj fest ménye: Hunyadi László piratása" 832 sz. reprodukció. 1859.

Rózsa György - Spira György: Negyvennyolc a Kortársak szemével Budapest 1973. 5751

Madarász Viktor

Neve említve.

Aradi Nóra: Képzőművészet és munkásmozgalom - Bp. 1974. 155p

Madarász Viktor

A Dózsa-téma nálla jelenik meg először az 1867-es Dózsa György ideálportréja és az 1868-as Dózsa népe c. festményével.

Aradi Nóra: Képzőművészet és munkásmozgalom-3 p. 1974. 145 p

Madarász Viktor

Zvinyi Ilona a vizsgálóbíró előtt (repro)

Székely András: Magyar történelmi festmények.
Új Tükör, 1978. november 26-3. lap.

Madarász Viktor

Mértatás.

Szekfű András: Magyar történelmi festmények.
Új Tükör, 1978. november 26 - 3. lap.

Madarász Viktor

műszit állandó jelleggel a Nemzeti Galéria mutatja be

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335

6821

Madarász Viktor festőművész

a Miskolci Galéria „Mai román festészet" c. kiállításán tovább erősödött a román-magyar képzőművészeti kapcsolat. Erős a párhuzamosság a művész és Theodor Aman munkássága között

Végvári Lajos: Kiállítások a Miskolci Galériában.

Napjaink, 1974. máj.

Madarász Viktor

Utolsó Zrínyi c. műve említve.

Aradi Nóra: Képzőművészet és munkásmozgalom - Bp. 1974, 102p.

Madarász Viktor, festő

MADARÁSZ VIKTOR
(1830—1917)

festőművész — festményeiben a magyar történelemnek az elnyomás ellen küzdő hőseit ábrázolta, így fejezve ki tiltakozását a Habsburg-önkényuralom ellen — 145 esztendeje született.

— : Évfordulók 12.

Népszava, Bp. 1975. dec. 14.

Madarász Viktor, festő

L.: Mányoki Ádám

–: Körlemény 8.

Népszabadság, Bp. 1976. okt. 13.

Madaras Viktor
festő

Méltatás

Végvári Lajos: Van e lobogónk?
Művészet, 1974. augusztus - 2 lap.

Madarász Viktor, festő

1864-ben festett képe:
Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi
börtönben: Repr.

Benczédi László: Zrínyi Péter tragédiája 746-748.
Élet és Tudomány, Bp. 1980. máj. 13. XXXV/24

Madarász Viktor

"Dósa György" c. festményét bemutatja a lap. Márki Sándor -kolozsvári egyetemi tanár- "Dósa György" c. müvéről ugyanezen cimmel Pethő Sándor ir, s cikkének illusztrációjaképpen a lap hozza "Dálnok látképe"-t a Dósa család törzshelyét és a „Makfalvi Dósaház" cimü festményt, de ennek alkotóját a lap nem jelzi, s a képen szereplő aláirás olvashatatlan.
Repr.-ók.

ÉLET, Bp. 1914. ápr. 5. VI. évf. 14. sz. 426, 425-429. lap.

Madarász Viktor

Nem szerepel a történelmi
kiállításon Madarász „Dózsa
népe" sem.

Székely András: Magyar történelmi festményink.
Új Tükör. 1978. november 26 - 3. lap.

Madarász Viktor

Orlai Petrich Soma, Madarász V. és László Fülöp Zách Felicián-kompozicióit említi

Vayer Lajos opponensi véleménye Rózsa György kandidátusi értekezéséhez /Magyar történetábrázolás a XVII. században/.- Művtört.Ért.1972.2.sz.141-148.l.

142.l.

Madarász Viktor, festőművész.

Az akadémia palotájának képes termében látható az akadémia egy későbbi elnökének, kötvös József nek reprezentatív portréja, a művész alkotása. (emlitve)

Művészeti Magazin

1977. III. 17. 21. 25 D. TV.

Madarász Viktor

a Dózsa népe c. festménye, egy évvel a kiegyezés után, 1868-ban készült.

(emlétve)

Révész György: Dózsa alakja a képzőművészetben

Csongrád Megyei Hírlap, Szeged, 1972. jún. 25.

Madarász Viktor, festő

L. Marton László

Tandi L.: Dózsa alakja és szelleme 83-85

Társkereső, Szolnok, 1978. nov. XXIV/3-4

Madarász Viktor, festő

L. Thoma János

14

Székely A: Egy évezred magyar műv

Népszabádság, Bp. 1979 márc. 4.

Madarász Viktor festőművész

Ez év februárjában kiállításra küldtek Tokajba 69 festményt a Szépművészeti Múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria anyagából, melyek közt Mayer Károlynak, Madarász Viktornak is volt alkotása.

Magyarok a nagyvilágban.

1979. nov. 15. Petőfi 21.05 /V Gnk/.

MADARÁSZ VIKTOR

45, 46, 96

Oltványi 1991

sik sákramentuma a keresztség.
után misszió parancsot adott tanit-
a szerezte a keresztség sákramentumát
. A keresztség a szövetség jele.
szövetséges népébe /a gyülekezetbe/
ye, pecsétje. Látható felvétel az
lmával igy is hangzik a kérdés a
gy e kisded az Atya-, Fiu- és Szent-
keresztyén anyaszentegyházba be-
azt jelenti az Ujszövetségben,
szövetségben. Pál apostol a Kolossébeli-

Madarász Viktor

Müve szerepel Kovács Antal
gyüjteményében Debrecenben

Mügyüjtő 1975/1

8.old.

Madarász Viktor

a Dózsa képe c. alkotása egy évvel a kivégzés után, 1868-ban készült. (elveszett).

P. Gy.: Dózsa alakja a képzőművészetben
Néptanítók Lapja, Kolozsvár, 1942. június 11.

Madarász Viktor

1867-ben festette ideál portréját Dázsáról. 1868-ban „Dázsa népe" festményét alkotta.
(aulitve)

Láttuk, hallottuk.
1972. aug. 25. Kossuth 20.40/11/KGyné.

Madarász Viktor

Az 50-es években a bará-
ti országokban bemutatás-
ra kerültek művei.

Orosdi Nóra: A magyar művészet története...
Művészet, 1981. március – 4 lap.

Madarász Viktor, festő

Megemlítve.

Kiállítás

(V. ny.): Palotai porcelánok 1598.

Élet és Tudomány, Bp. 1981. dec. 11. XXXVI/50.

MDK

Madarász Viktor

Művei a Nemzeti Galériában

Kisalföld 1965 május 9.lap -

Madarász Viktor, festő

MDK

A Nemzeti Galériában TIT-előadáson ismertetik Hunyadi Lánló a varatalon c. művét.

— : A hét végi kulturális programból

11

Népszabadság Bp. 1967. okt. 14.

Madarász Viktor
Iskőművész

A nürnbergi magyar Hét képzőművészeti kiállításának katalógusa történelmi összefoglaló sorában szerepel. –

Nemzeti újság
1929 II. 26

Madarász Viktor
Istőművész

A nürnbergi magyar két alkalmából Petrovics Elek a képművészeti Muzeum igazgatója a városi képtárban tartott – a magyar művészetről összeállított előadásában ismertette művészetét. –

Nemzeti újság
1929 II. 26

M_A_D_A_R_Á_S_Z_Viktor/1830-1917/

akinek fő mondanivalója a kuruc lázadás volt. A kiegyezés idején még megpróbálkozott egyilyen jellegü kompozicioval, a Dozsa népével/1868, MNG/ Kései müve a Petőfi halála/1875, Petőfi Muzeum, Budapest/.

Végvári Lajos: Munkácsy és kora
Bp. 1962. 55 l./A TIT Jozsef A. szabadegyetemének előadásai 51.

MADARÁSZ VIKTOR, festő

A XIX. sz.-i magyar festészetben a Habsburg ellenes hagományokat művészi szinten képviselő Madarász szuggesztiv kompozicióban örökitette meg Zrinyi Péter és Frangepán Ferenc utolsó reggelét. 187.old

GENNERNÉ WILHELMB GIZELLA: Zrinyi Péter arcképei
177.old

FOLIA ARCHAEOLOGICA, XXI. A Magy. Nemz. Múz. Évkönyve
1970. Bpest

Madarász Viktor

kedvét vegye Keleti Gusztáv abban,
hogy folytassa művészeti tevékenységét

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

1961

Madarász Viktor

„Dobozi és hitvese" c. műve szerepel a Nemzeti Galéria új szerzeményeinek kiállításán

Magyar Nemzet 1970 január 24
4. old.

Madarász Viktor

Művének szerzője szerepel a
„Magyar festészet a XIX. ud-ban"
c. Könyvben (Corvina 1971)

N.N: Bőnpéző

Magyarország 1971 III. 14

Madarász Viktor
festő

Az Ősi Ereny cimű reprodukcios gyujtemeny hozta művert A tölbi között „Izabella bécsiját”.

Ujvári Béla: Iván Szilárd
Müvészet, 1971.január - 11.lap

Madarász Viktor
festő

1869-ben Eötvös József közoktatási
ügyi miniszter által hirdetett
pályázaton vett.

Dévényi Iván: Dósa Géza
Művészet, 1971.március - 27.lap

Maslarász Viktor
festő

Részt vett az 1848-as ~~[illegible]~~ szá-
badságharcban.

A magyarországi műv. tört. I. 375.
Corvina 1970.

Madarász Viktor, festő

– festményeit tartalmazza a Nemzeti Galéria kiadásában a Kis képek nagy művészei sorozat egyik első „albuma".

Hobby
Magyar Ifjúság, 1967. VI. 10.

Madarász Viktor, festő

- képei a Budavári Palotában rendezett kiállításon

Simon Gy. Ferenc: Remekművek birodalmában

Magyar Ifjúság, 1969. IX. 19. 12. l.

MADARÁSZ VIKTOR

Szerepel Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XX. században c. könyvében.

Könyvespolc.

Pest Megyei Hírlap, 1971. jan. 13.

M.D.K.

Madarász Viktor

festő

Dózsa kirhallása, „Hunyadi László bucsúja", „Zrinyi és Frangepán a börtönben" c. képeiher való várlata

A Vidáme Park kiállító helyiségében van kiállítva

Telepy Katalin: A Magyar Nemzeti galéria házom kiállításáról

Művészet, 1962. augusztus — 43 lap

M.D.K.

Madarász Viktor, festő

– 87 éves korában meghalt.

„Ő volt az első magyar festő, aki a párisi szalónban aranyérmet kapott, aki a magyar történelmi festészetet európai színvonalra emelte."

Építőipar - Építőművészet, Bp. 1917 évf. 2. sz.

9. old.

MDK

Madarász Viktor

Thierry-arckép

Szépm.Muz. uj m. szerzemények kiáll. 1921. jun.
2. l.

MDK

Madarász Viktor festőm.

Dózsa György

Ybl E: Képzőművészet. Budapesti Szemle 1933.
okt. 111 l.

MDK

Madarász Viktor

Ybl E: Képzőművészet. Budapesti Szemle 1933.
okt. 111 1.

Madarász Viktor

M.D.K.

festő

Méltatás. — „Dórsa népe" című
műve.

Artner Tivadar: A magyar művészet, 1.800-1945
Élet és Irodalom, 1962. szeptember 8 - 7 lap.

Madarán Viktor

festő

M.D.K.

Székely Zoltán Madarán Viktor-
ról monográfiát adott ki.

—— : In memoriam

Művészet, 1962. szeptember – 46 lap

M.D.K.

Madarász Viktor festőművész

Petrovics Elek volt főig.-nak sikerült Madarász Viktor több portréfestményét felfedezni a nyilvánosság számára.

Somogyi V.: Képek utazása a régi Műcsarnoktól a Szépművészeti Múzeumig.

Esti Kurir 1942 okt.10.7.l.

M.D.K.

Madarász Viktor festőművész

A Fővárosi Képtár 28 termében megrendezett "A magyar katona a szabadságért" c.kiállításon kiemelkedő helyet foglaltak el a festőművész következő alkotásai: "Zrinyi Ilona a vizsgálóbiró előtt" "Zrinyi és Frangepan a börtönben" "Zrinyi Miklós portr." "Dózsa népével" Az utolsó mű befejezetlen. Végvári L.: "A magyar katona a szabadságért"

Szabad Nép 1951 szept.30. 9.l.

Madarász Viktor festőművész

Hunyadi siratása

Jubileumi kiállitás tárgymutatója. Millenarnok 1934.

Madarász Viktor festőművész

Dózsa György

Jubileumi kiállítás tárgymutatója. Műcsarnok 1934.

Madarász Viktor, festö
1830-1917

Csetneken szül. 1830 dec. 14-én.
Atyja M.András nagyeszü ember.
Már 8 éves korában latinul levelezett éjszatyjával
1848-ban pozsonyi diák, a 41. majd 131. honvédzás
lóaljnál szolgált. Világosig katonáskodott.
A szabadságharc leverése után közel 2 évig otthon volt, majd Pécsett sokat festett. Arcképfestö
mestere Pósa nevü volt.

OMKT. Bp.1918.
Holló B., Madarász V., Zemplényi Tiv. és Pataky László
hátrahagyott müveiből rend. kiáll. Kat.

MDK

Madarász Viktor, festö
1830-1917

"A bujdosó álma"
"Kuruc és Labanc" c.képei már pécsi tanulása idejé
foglalkoztatták öt e témák.
1851-ben Bécsbe a fest.Akadémiára ment. Ebből az
időből való "Kuruc és Labanc" c.képe állitólag
Grácba m va n. /22 éves már nem volt, mikor festett
s ö ezt tartotta legjobb alkotásának.

OMKT. Bp.1918,
Holló B., Madarász V., Zemplényi Tiv. és Pataky László
hátrahagyott müveiből rend. kiáll. Kat.

Madarász Viktor, festöm.
1830-1917

33. Madarász Adeline arcképe. Olf.
35. Madarász Adeline arcképe. Tamulm. "
Női arckép. "
Perényi historiája. "
Rákóczi lovon. "
Petöfi Sándor. "
Három alvajáró./Petöfi,Kossuth, Deák/. Olf.
Washington. Olf.

OMKT.

Holló B., Madarász Viktor., Zemplényi Tiv. és Pata ky László hárahagy.müv. rend. kiáll. Bp.1918. Kat.

MDK

Madarász Viktor, festőm.
1830-1917.

Pusztai hangulat.	Olf.
Pásztortűz a pusztán.	"
48-56. Akttanulmány.	Szénrajz.
Rákóczi Ferenc.	Olf.
Női fej.	"
Női arckép.	"

OMKT.

Holló B., Madarász Viktor., Zemplényi Tiv. és Pataky László hárahagy.nüv. rend. kiáli. Bp.1918. Kat.

MDK

Madarász Viktor, festőm.

ki 1917-ben halt meg, 5 művét vették meg 6400.é koromáért.

Hármas hagyatéki killitás a Szépm.Muz.-bqm. -Művészet. 1918. 35.l.

Madarász Viktor
festő

1952-ben került sor művének
összegyűjtésére.

D. Fehér Zsuzsa: Jubileumi beszámoló helyett
Művészet, 1970. április - 22 lap

Madarász Viktor
Pécs

1952 - ben került nor mai tisztre
Cegyzegyjelvére

D. Fehér Zsuzsa: Jubileumi bor ennek helyett
Műrészet, 1970. április - 22 lap

Madarász Viktor

A müvész két alkotását bemutatja a lap: "Hunyadi László siratása" és "Petőfi halála" cimüeket.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1969. juli. 19.
XIII. évf. 29. sz. 31. lap

Makarász Viktor

Emlétve

Megnyílt az Ujszerzemények kiállítása.
Pestmegyei Hírlap, Tp. 1970. jún. 14
7. l.

Madarász Viktor

Említve

Új szerzemények a Vanzeti Galériában

Helyipar és városgazdaság Bp. 1970.

Madarász Viktor

Művének reprója a Képes Lapok jelent meg

Magyar Hírlap 1969 VIII. 12

Madarász

Művének reprója képeslapon jelent meg

Esti Hírlap 1969 VIII. 12

Madarász Viktor

Szerepel a „Remekművek" c. tárlaton a Várban

Ferenc Szamosi: Von der Romantik bis zum Naturalismus

Budapester Rundschau 1969 X. 31

Madarász Viktor

Művének reprója képeslapon jelent meg

Esti Hirlap 1969 VIII. 12

Madarász Viktor

Horváth György: Tizenhárom új szobor Budapesten. /Mikus Sándor: Rózsa F. emlékkútja, Kerényi Jenő: Csontváry, Vigh Tamás: Madarász Viktor siremléke, Konyorcsik János: Hopp Ferenc siremléke, Kiss István: Apáczai Csere János, Kisfaludi Stróbl Zsigmond: Lengyel Gyula, Borics Pál: Clark Ádám, Grantner Jenő: Tormay Béla, Kamotsay István, Kiss Sándor, Szabó Iván, Olcsay Kiss Zoltán, Herczeg Klára, Farkas Aladár./ - Magyar Nemzet, 1967. ápr. 9.

Az 1967. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört.Ért. 1970. 1.sz. 68-107. l./

78. l.

Madarász Viktor (1830-1917)

Eötvös József (olajfestmény 55x46 cm, repkó)

Magyar Nemzeti Galéria

Kiss Sándor: Magyarország történetének képeskönyve 1849-1945 (Bp. 1969)

58. old.

Madarász Viktor (1830 - 1917)

Önarckép (1863) olajfestmény 73 x 60 cm (karton)
Magyar Nemzeti Galéria

Kiss Sándor: Magyarországi történelmek
Lexikona 1849-1945 (Bp. 1969)

39. old.

Madarász Viktor (1830-1917)

Dobori (1868) c. műve (eml.)

szerepel az alábbi tárlaton

- bozóky - : Exhibition in Buda Castle

Daily News 1969 IX. 19

Madarász Viktor

Az eleven esztétikai problémák elvyomása következtében nemcsak az akadémizmus mondott csődöt, hanem az ő tiszta eszményektől vezérelt törekvése is.

Körner Éva „Dechovics Gyula, Corvina 1968

168. l.

Madarász Viktor

Felavatták Madarász Viktor siremlékét /Vigh Tamás/.
- Magyar Nemzet, 1967. márc. 1.

Az 1967. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája. /Művtört.Írt. 1970. 1.sz. 68-107. l./

78. l.

M.D.K.

Madarász Viktor, festő

egyik magyarországi képviselője a XIX. sz. történelmi festészetének.

Hettyey Aranka: Müvelődástörténeti jegyzetek.
Bp. 1932. 23.old.

M.D.K.

Madarász Viktor
festő

emlitve:

Aradi N.: A müszösf. kiszönyvtár sorozatáról. Könyvtár. Ért. 1954 1 sz. 181.

M.D.K.

Madarász Viktor, festő

nevét abban az összefüggésben említi a szerző, hogy utca elnevezéseinél helytelen elhagyni a keresztneveket, mert így nem lehetne tudni, hogy a kiváló történelmi festőre vonatkozik.

Wildner Ödön: Budapest polgári koszoruja.
Városi szemle, XXI. 1935. 39.old.

MDK

Madarász Viktor, festö

"Dózsa népe" a magy. romantikus festészet chef d oeuvre-je.

SZ.: A Vall. és Közokt. Min. vásárlásainak kiáll. az O.M.Sz.Muz.-ban.
Szépmüv. 1941. 296.l.
8 sz.

M.D.K.

Madarász Viktor, festő

mint festészetünk nagyarányu magáraszmé-
lésének egyik főalakját
emliti

B. Supka Magdolna: Aba-Novák festészetének
nemzeti sajátosságairól,

A Magyar Nemzeti Galéria Közleményeiről,

1960. II. sz. 79.old.

M.D.K.

Madarász Viktor, festő

mint a történelmi festészetünk egyik
legkiválóbb képviselőjéről

emlités történik róla

Bényi László: XIX. századi magyar festészet
kiállitása a Magyar Nemzeti Galériában,

A Magyar Nemzeti Galéria Közleményei,

1960. II. sz. 94. old.

MDK

Madarász Viktor

arckép, Thierry müve

Akad. Értesitő, 192o, 147 l.

Madarász Viktor
festő-

M.D.K

Méltatás.

D. Fehér Zsuzsa: Hűség és utálat
Művészet, 1965. április – 3 lap

MDK

Madarász Viktor

Ungarn. Bp. 1917. 456.1.

MDK.

Madarász Viktor

A Nemzeti Galériában kiállitott müveiről

Nógrádi Népüjság 1965. ápr.11. lap -

MDK

Madarász Viktor és Zemplényi Tivadar

hagyatéki kiáll. Szépm. Muz.

Budapesti Szemle CLXXIV. 1918. 281-297.o.
D: Tárlat.

Madarási Viktor, festő

Romantikus volt mint Ferd frigges.

Rózsa Gyula: A nárévés Pesti Vigadó 7.

NÉPSZABADSÁG Dp. 1965. febr. 20.

MDK

Madarász Viktor

Pérely. 9o.l.

MDK

Madarász Viktor

Kende B.: Felvidéki müvészek és az őszi tárlat a Mücsarnokban. Müvészet 1938. III. évf. 22. sz. 148.1.

MDK.

Madarász Viktor

Emlékkiállitásról hiradás

Szocialista Müvészetért 1966 nov.

MDK.

Madarász Viktor

Kiállitási hiradás

Keletmagyarország 1966 okt.27.

Madarász Viktor

Műve szerepelt a Fővárosi Képtár új szerzeményeinek kiállításán

Ma 1939. I. 21.

Madarász Viktor

Műcsarnok reprezentatív kiállításán neve szerepelt.

B.H.932.II.21.

Madarász Viktor

Műcsarnok kiállításain: "A magyar művészet 1850-től — 1932-ig" képeivel szerepelt.

NU.932.II.21.

MDK.

Madarász Viktor

Kiállitási hiradás

Dunántuli Napló 1966 szept.4.

Madarán Viktor, festő MDh

Zvinyi Ilona Munkács várában.
Rézlet. Repr.

Passuth Krisztina: Anyák és gyermekek a képző-
művészetben 9-11. l.

Család és iskola, bp. 1960. május XI/5

Madarász Viktor

Gró Miklós arcképe (1840 körül)

(rézk.)

Élet és Tudomány, Budapest 1971. szept. 3.

Madarász Viktor

festő

„Hunyadi László siratása"

1859.

Repr.

Magyar művészet. 7. 7.

Képzőművész. Kiad. 1971.

Theodore Lister

Paris

« Theophile Lister's Letter »

1873.

Pen Ink

Theophile Lister's Letter 1874

Madarász Viktor
festő

„Zrínyi Miklós" 1858

Repr.

Magyar művészet. 7. 6.
Képzőművész. Kiadó. 1971.

2) Madarász Viktor
festő

rangérmet nyert.

Magyar műv. tört. 7.
képzőműv. kiadó 1971.

1) Madarász Viktor
festő

/1830-1917/

Párizsban élt sokáig. Itt festette a Zrínyi Miklós c. képét /1858/.

Főműve: Thunyadi László sírátása. Az első magyar festő, aki a párizsi Salonban a-

Magyar műv. tört. 6-7.
Képőműv. kiad. 1971.

Madarász Viktor

neve említve

Könyvespolc: Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX. sz-ban

Pestmegyei Hírlap 1971 januári 13

4. old.

Madarász Viktor

„Zrinyi" ci mű műcén a mult béklyóba vért mártírját érzékelteti.

Aradi Nóra: Iconologic research of Socialist Fine Arts. Historiae Artium Acta. Budapest, 1971. 1-2 sz.

1101

Madarász Viktor

52 éve halt meg

Nápszava 1969 január 10
4. old.

Madarász Viktor

53 éve halt meg

Mérgyava 1970 parmás CO
9. old.

Madarász Viktor

„Vajk megkeresztelése"-nek bemutatósakor kezdték el terjeszteni „Petőfi halála" című képének olajnyomatát.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX században, Budapest, 1970.

311

Madarász Viktor

a reménytelen visszavonulás előtt még egyszer megpróbálkozott az „Ónódi országgyűléssel" és a „Zápolya Izabellá"-val.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX században, Budapest, 1970.

Mondorán Viktor

18 éves korában állt be a honvédségbe
és Világosig vitézül verekedett.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a
XIX. században, Budapest, 1970.

191.

Madarász Viktor

(1830 - 1917) „Kuruc és labanc" cím-ű képének más elnevezést ad 1853-ban; „Két testvér" címet nyert a kiállítás alkalmával.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX században, Budapest, 1970.

18 l.

Madarász Viktor

tehetsége Párizsban bontakozott ki;
„Bujdosó álma", „Kuruc és labanc" című ké-
pei azonban még Bécsben készültek

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a
XIX században, Budapest, 1970.

248

Madarász Viktor

Párizsban alkotta „Zrínyi Péter a börtönben" című művét. Az 1859-i évi tárlaton „Hunyadi László sirotása", „Zách Klára" és „Zrínyi Ilona" képeivel szerepelt.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX században, Budapest, 1970.

251

Madarász Viktor

Párizsban Léon Cogniet tanítványa volt.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX. században, Budapest, 1970.

244

Madarász Viktor

több Dózsa képével félreérthetetlenül kinyilvánította, hogy kikkel tart; Dózsát a nép vezéreként tiszteltte.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX században, Budapest, 1970.

27l

Madarász Viktor

1864-ben mutatta be újabb remekművét „Zrínyi és Frangepán a bécsujhelyi börtönben" címűt.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX században, Budapest, 1970.

261

Madarász Viktor

6 évvel Székely Bertalan „Dobozi Mihály és hitvese" bemutatása után festett egy hasonló tárgyú művet.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX. században. Budapest, 1970.

261

Madarász Viktor

1868-ban a kiegyezésre válaszul festette „Dózsa népé"-t, ugyanakkor Dobozit.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX. században, Budapest, 1970.

Madarász Viktor

„Bethlen Gábor tudósai körében"
című munkáját küldte be a történel-
mi festménypályázatra.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a
XIX században, Budapest, 1970.

281

Madarász Viktor

1870-után történelmi festészetben teremtette meg koronának minőségi emlényét.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX. században, Budapest, 1970.

311

Madarász Viktor

Izsó Miklós portréját 1874-ben festette.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX. században, Budapest, 1970.

Madarász Viktor

Korábbi kezdeményezéseit utóbb tökéletesebb kivitelben láthatta viszont a közönség, így például Zách Felicián képében. -

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX században, Budapest, 1970.

221

Madarász Viktor

nyerte az első díjat „Hunyadi László siratása" című festményével a Pesti Mű-egylet által kiírt pályázaton.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX. században, Budapest, 1970. 231.

Madarász Viktor

a Pesti Műegylet kiállításán még „Zrínyi Ilona Munkács várában" és „Zách Klára „című" alkotásaival szerepelt.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX. században, Budapest, 1970.

231.

Madarász Viktor

„Hunyadi László sirotása" osztatlan sikert aratott az országban.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX században, Budapest, 1970.

Madarász Viktor

Bibliográfia: Békely Zoltán: Madarász Viktor, Budapest, 1954.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX. században, Budapest, 1970.

40 l.

Madarász Viktor

19. sz. színes reprodukció, egész táblón:
„Dobozi," 1868. Olaj, vászon, 116 x 310 cm.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészeta
XIX században, Budapest, 1970.

Madarász Viktor

16. p. színes reprodukció, egész táblón:
Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi bör-
"tönben", 1864, olaj, vászon, 176 x 236 cm.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX
században, Budapest, 1970.

Madarász Viktor

12. sz. színes reprodukció, egész táblán:
„Hunyadi László siratása", 1859. olaj,
vászon, 249 x 312.5 cm.

Pigóny Ö. Gábor: Magyar festészet a
XIX. században, Budapest, 1970.

Madarász Viktor, festő

Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben (1864) c. festménye:

Repr.

Péter Katalin: A Wesselényi- összeesküvés

4-5.

Népszabadság, Bp. 1971. ápr. 30.

MDK.

Madarász Viktor

Kiállitási hiradás

Dunántuli Napló 1966 dec.11.

Madarán Viktor

Szerepel a Magyar tány és élettép c. kiállítóson a Műcsarnokban

Magyarság 1926, XI. 14

Ma d arász Viktor festő

M.D.K.

Müve a Galériában

Márffy Albin: Átrendezték a XIX .századi magyar festészet kiállitását a Nemzeti Galériában

Magyar Nemzet 1966. dec. 22. 4.l.

Me d arsas Viktor Fesid

Madarász Viktor, Jestő

MDh

7 Kerepesi temetőben síremléket állítottak fel az 50 éve elhúnyt művész sírhelyén. (Vigh Tamás szobrász és Bálint Jenő építész alkotása.)

-: Felavatták Madarász Viktor síremlékét

8.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1967. márc. 1.

Madarász Viktor
festő

M.D.

Kísértés

Telepy Katalin: Telepy Károly romantikus...
Művészet, 1967. április – 35 kép

Madarász Viktor, festő MDK

Halála 50. évfordulóján felállított síremlékének avatását febr. 28-án tartják meg. (Kerepesi temető.)

—: Hír 8.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1967. febr. 24.

M.D.K.

Madarász Viktor, festőművész

"Dózsa népe" c.képe. Fekete repr.307.o.11.kép.
Olaj, vászon, 1868 164x130 cm

M.Kiss Pál: Művészetről mindenkinek, Corvina, Budapest, 1966

Madarász Viktor

és Székely Bertalan haladó történeti festészetének folytatója Thorma János.

Nagy Ildikó:Hollósy-Ferenczy-Thorma Bp.1964. 30 l. 18 képmelléklet Az én muzeumom 5.

Madarász Viktor

Than Mór és Kovács Mihály vettek részt a szabadságharcban és örökitették meg a magyar nép hősi küzdelmeit.

Végváry Lajos: Munkácsy Mihály/1844-1900/Bp.1955. 48 l. 24 t.

Madarász

Brocky Károly: az Aranybulla bibirdetése c. képe tartalmilag rokon a 60-as évek Madarász-tűhely féle történeti festészetével, de festői jellege más

Lajta Edit: Brocky Károly 1807-1855. Bp. 1957. Képzőmüv. Alap K. - 61 l., 72 kép. (Magyar mesterek.) - 32 - l.

Madorász

a Bach-kornak éveiben Párizsban
dolgozott

Dobai János: Székely Bertalan. Bp. 1955 – 19 l.
(TIT útmutató előadói számára.) – 6. l.

Madarán

Szinnyeivel kapcs. emlétik nevét.
(Pátzay 1941-ben ist cikke „Szinnyei
Merse Pál")

Pátzay Pál, Szkotós és hemlélet,
Bp., 1967.

126 l.

M.D.K.

Madarász Viktor, festő

„által képviselt történelmi festészet őszinte karafisága... a 90-es éver körepére... már rég a multé...”

Kortársak szemével, 1896-1945. Szerk. Németh Lajos,
Bev. és összeáll. Perneczky Géza,
Bp. 1967. Corvina

8. old.

Madarász [Viktor], festő

M.D.K.

nevét emliti szerző, mint pél-
dát a „magasabbrendű művészi
hivatástudatra."

Maksay László: A müalkotás születése
Bp.1966. Gondolat

49. old.

M.D.K.

Madarász Viktor, festő

nevének említésével szerző Kisfaludy Károlynak a későbbi magyar történeti festészetre gyakorolt hatását kívánja kimutatni.

Vayerné, Zibolen Ágnes: Kisfaludy Károly az Aurora képszerkesztője és illusztrátora

Művészettörténeti Értesítő, Bp. 1967. XVI. évf. 3. sz.

173. old.

M.D.K.

Madarász [Viktor], festő

nevét említi

Kállai Ernő: Magyarság és európaiság

Idézve: KUT, I. évf. 1. sz. 1926. márc. 28. 7-13. dd. rá

Kortársak szemével, 1896-1945. Szerk. Németh Lajos,
Bev. és összeáll. Perneczky Géza,
Bp. 1967. Corvina

238. old.

Madarász Viktor festő

Zrinyi Miklós portréja ideál portré, nem nagy kompozíció. 201. old.

Cennerné Wilhelmb Gizella: Zrinyi Miklós,a költő arcképeinek ikonográfiája. 187.o.

Folia Archaeologica. XVI.1964. Képzőmův.Alap Kiadóvál Bpest

MDK

Madarász Viktor

M. Nemz. Galéria, vezető 1965.

MDK

Madarász Viktor

A képzőművészeti év eseményei. P.H. 1933. évi nagy naptára. 54.l.

M.D.K.

Madarász Viktor, festőművész

---

vászon

"Hunyadi László siratása" c.olajképe. Fekete repr. 307.o.10.kép 1859. 243 x 312,5 cm

M.Kiss Pál: Művészetről mindenkinek, Corvina, Budapest, 1966

M.D.K.

Madarász Viktor, festőművész/1830-1917/

Romanzikus hévve, drámai lendülettel festette történeti képeit. 78.o. Kép, 305.o.

M. Kiss Pál: Művészetről mindenkinek, Corvina, Budapest, 1966

.

Madarász Viktor

"Dózsa György" c. műve
a magyar képzőművészek egyesületének jubiláris
kiállításán.

M.934.XII.8.

Madrász Viktor festő

M.D.K.

Madarász

Ezévben van halálának 50. évfordulója,
Ebből az alkalomból állitották fel siremlékét
Vigh Tamás sz brász és Bálint Jenő épitész tervét

Napló

Magyar Nemzet 1967. jan. 106 4.1.

Madarász

1873-ban történelmi tárgyú képekre kiírt versenyen második díjat nyert „Bethlen tudósai körében" c. művével, ezért 3000 ft-ért az állam megvette.

Szélely Bertalan válogatott művészeti írásai (Vál. és bev.: Makay László.) Bp. 1962. Képzőművész. Alap Kiadó. – 214 l., 32 t. (A művészettörténet forrásai.) – 151 l.

Madarász Viktor

Müve kiállitva a MOK által Miskolcon 45 képből rendezett magyar festészeti kiállitáson

Északmagyarország 1950. aug. 20

Megnyilt a "Magyar Festőművészek Mesterei" kiállitás

Madarász
Istvánnúvér

Magyar Hét Nürnbergben. bérével szerepel.

Pati csaplo

1929 II. 24

MDK

Madarász Viktor, festő

Nem szerepel a Várpalotában a tárlaton.

Rózsa Gyula: „Nagyobb igaza sokszor volt népnek" 8.

Népszabadság Bj. 1967. okt. 14

MDK

Madarász Viktor

Magyar Művészet 1937. ~~xxx~~ 199 l.

Madarász Viktor festő

M.D.K

Műveiből 1945–52 között volt emlékkiállítás.

D. Fehér Lujza: Módszeres képzőművészeti nevelést. Művészet, 1965. november – 48 kép –

Zyka Károly: Madarász Viktor élete és művei.

8°, 15K, 24L, Budapest, év nélkül

Madarász Viktor

Madarász Viktor

Radocsay Dénes: Madarász Viktor

8°, 20 K, 96 L, Budapest, 1941.

MDK

Madarász Viktor

Thierry Amadé arcképe

Zrinyi Péter és Frangepán Kristóf

Thirring G.dr.:Szépmüv. Muzeum. Budapest részletes kalauza. Részletes helyi kalauzok 1. Bp. 1926. 100.l.

MDK

Madarász Viktor

Hunyadi László siratása

Zrinyi Ilona a vizsgálóbiró előtt

Thirring G.dr.: Szépmüv. Muzeum. Budapest részletes kalauza. Részletes helyi kalauzok 1. Bp. 1926. 100.l.

Thirring G.dr.: Szépmív. Múzeum. Budapest részletes képleírása. Részletes helyi képlajstrom I. füz. 1926. 100 l.

M.D.K.

Madarász Viktor, festő

és Székely Bertalan nevét.
Szerző annak igazolására emliti, hogy
a XIX. sz. második felében számos festőnk
„művészetük igaz értékeivel törekedtek
rámutatni a magyar nép tragédiájára –
... ugyanakkor az ötvösség területén – „üzleti
érdekeket szolgáló látványosságra alkalmazvi-
tott ötvösművekkel használtár ki a helyzetet."
Az Amerikából megvételre felajánlott Zri-
nyi burogányt 1866-ra datálja. Lásd Poli-
tzer és Böhm ötvösöknél.

Mihalik Sándor: Magyar ötvösmüvek Amerikában
Müvészettörténeti Értesítő, 1965.XIV.évf. 4.sz.
253. old.

MDK.

Madarász Viktor

Kiállitási kritika

Hevesmegyei Népujság 1966 jan.11.

Madarász Viktor, festő MOSK

„Az én múzeumom" sorozatban megjelent a Madarász – Székely Bertalan – Lotz Károly füzet.

– : Kulturális Lírek 8

NÉPSZABADSÁG, bp. 1966. jan. 11.

Madaràsz Viktor.

A Művészeti Alkotások Vállalat albumot fog köré adni mappa formájában, melyben festményének képe szerepelni fog.

Magyar Nemzet, 1951. aug. 1.

Madarán Viktor, festő MDG

Zách felicián c. olajfestményének gondozásáról: fénykép

— (: — szöveg — fénykép —) 9.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1965. dec. 17.

Madarász Viktor, festőművész

A múlt század közepén azok a művészek, akik nemzeti történelmünk művészi feldolgozásával foglalkoztak, szinte kivétel nélkül részt vettek a 48-as szabadságharcban, többen fegyverrel a kézben harcoltak, mint a művész is.

K. L.: Negyvennyolcos csataképek. Néphadsereg, 1978. 3.

Madarász Viktor festő

Szász Miklós arcképe:
(1870körül) Repr.

Németh Lajos: Szász Miklós. 1072-1076.

Élet s' Tudomány, Bp. 1971., sept. 3. XXVI/36.

70.

Madarász Viktor

Neve említése

Kampis Antal „A magyar képzőművészet története"

Népszava 1972 május 27
10. old.

Madarász Viktor

„Zrínyi és Frangepán bűnesete" (1864)

„Dózsa népe" (1867) c. képei emlékére

Néprajz 1972 június 3
f. old.

Madarász Viktor 2

„Zách Felicián lányával"

„Zrínyi Ilona Zikallgatása"

c. Zépi emlékve

- A magyar Zepzánművészet története

Nápszava 1972 június 3

8. old

Madarász Viktor
1830 - 1917

„Hunyadi László siratása" c. képét
1859-ben Párizsban alkotta Ti.

– A magyar képzőművészet történetéből –

Népszava
1972 január 3
8. old.

Madarász Viktor
festő

Mélt atlas.

Philipp Clarisse: Czóbel Béla köszöntése.
Művészet, 1973.január - 27.oldal

Madarász Viktor

A bebörtönzött Zrínyit búcsúzató képe emlékbe.

Aradi Nóra: Képzőművészet és munkásmozgalom - Bp. 1974. 67 p.

Madarász Viktor

Neve említve:

László Emőke: Endre Béla – Lomina 1973.

6p

Madarász Viktor

Neve említése a 286. oldalon

Művészettörténeti Értesítő 1972/4

Madarász Viktor festő

Juhász Ferenc így írt arról az érzésvilággal, amit Madarász Viktor képe, a „Petőfi halála" — sugall."

Pomogáts Béla: Vázlat a mindenségről
554 – 562.

JELENKOR, Pécs, 1971. június XIV/6.

Madarász Viktor, festőművész

Fjodor Repetnyikov festőművész, a Szovjetunió híváló művészének budapesten lesz a tárlata. – A művész elmondta, hogy a szovjet nép szeretettel őrzi Munkácsy Mihály, Madarász Viktor, Hollósy Simon műveszek nevét.

Galina Beljajeva: A modern realista
Fáklya, 1977. júl. 24.

MADARÁSZ VIKTOR

SINKÓ Katalin: Az Alföld és az alföldi pásztorok felfedezése a külföldi és a hazai képzőművészetben. = Etnographia, 100. évf. 1/4.sz. 1989
139.p.

Madarász Viktor

Résztvett a Várpalotában rendezett kiállításon.

A kiállitás 9oo év anyagát ölelte fel.

Dobozy

Kortárs. 197o./1. 149.o.

Madarász Viktor

Hunyadi László siratása (MNG)

Műgyűjtő, 1973/4. sz. 62.1.

Maidanban Viktor

Neve megemlítve.

Telepy Katalin: Tájképek a Magyar Nemzeti Galériában. 8.p.
3p. 1973.

Madarász Viktor

a felforrosódó emberábrázolás jellemzi müveit.

Solymár István: Mai Magyar Rajzművészet, Budapest,

1972. 22 l. 7 l.

Madarász Viktor

Madarász, Zichy és Munkácsy külföldi sikereinek hatását a magyarországi művésznevelés ügyére említi

Ámdy Éva: 100 éves a Magyar Képzőművészeti Főiskola. Budapest, 1971. 11.sz. 35-37. l.

Madarász Viktor festő

140 éve született

Nógrádi 1970. december 13
10. old.

Madarász Viktor
festő

A legismertebb képei a nemzeti szabadságért áldozatkész hősöl-re emlékeztetnek.

Pogány Ö.Gábor: A XIX.-XX.század müvészete.
Müvészet, 1971.október - 12.oldal

Madarász Viktor

az 1860-70-es évek folyamán a történelmi festészet nél tartott.

Perneczky Géza: Munkácsy, Budapest, 1970. 84 l

131

Madarász Viktor
festő.

1950 után a realizmus fogalma
mindinkább Munkácsy és Madarász stílusfelfogásával azonosult.

Láncz Sándor: Van-e modern realista . . . .
Művészet, 1971. december - 6.oldal

Madarász Viktor
festő

„Petőfi halaha"
(repro)

Kelecsényi Gálor: Szendrey Júlia
Nők Lapja, 1968. szept. - 36 szám.

Madarász Viktor

Festőre hatott Delacroix

Arthur Tivadar: Delacroix

Élet és Tudomány 1963 nov. 1457.l.

Madame Victor

Fedőre hatott Delacroix

Adam Tivadar: Delacroix

Elek és Tivadarunk 1963 nov. 1457.

Madarász Viktor

Dobozi és hitvese "ci mű művét mutatták be a budai Várpalotában rendezett kiállitáson.

- bozóky": Hungarian masterpiece.

Daily News, Budapest, 1969. szept. 19

21.

Madarász Viktor

műve látható a debreceni Déri Múzeumban.

-bozóky-: Die Gemäldegalerie im Déri Muzeum Debrecen. Neueste Nachrichten, Budapest, 1969. jun. 27.

61.

Madarász Viktor

Petőfit ábrázoló festményét
bemutatja a Petőfi Irodalmi Múzeum Petőfi
emlékkiállításán.

– Napló –

Magyar Nemzet
1969 július 31
4. old.

Madarász Viktor

Festménye szerepel a

Pápai Helytörténeti Múzeum Ziállításán

Magyar Nemzet

1969 augusztus 2.

4. old

Madarász Viktor

Festő, külföldön festett

Lyka Károly: Munkácsy és magyar népe

Élet és Tudomány 1960 nov. 6 sz.

1423 l.

Ké

Név: . . . . . .

Születési év: . . . . . .Hely: . . . . .

Hol, mikor és kinél tanult: . . . . . .

Önálló kiállításai: . . . . . .

Mely kiállításokon vett részt: . . . . .

Hol jelentek meg kritikák vagy méltatá

Madarász Viktor

festő: Magyaros elemek megjelenése

Perchány Károly: Biatorbágyi préskázak

Műemlékvédelem 1963. en. 84. l.

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Milyen kitüntetéseket kapott: . . . . .

. . . . . .

Mikor és hol volt külföldi tanulmányut

. . . . . .

MNK.

Madarász Viktor

A Nemzeti Galériában lévő müveiről

Pestmegyei Hirlap 1965 ápr.18.lap-

MDK.

Madarász Viktor

Kapcsolatai a Kelenhegyi-uti müvészházzal

Kábel 1965 juni 3.

Madarász Viktor

Barabástól Vaszaryig a Műcsarnok nagy magyar kiállításán szerepelt.

A politikai történelem hullámverése uj utakat jelöl a magyar müvészet számára is. A szabadságharc leveretése és a Bach-korszak gyalázata nemcsak a költő, de a festő szivén is sebet üt és inaugurál egy olyan *történelmi festészetet*, amely az anarchronisztikus tárgy leple alatt a nemzeti öntudatot akarta felverni. *Madarász* Viktor a legpregnánsabb kifejezője ennek a gondolatnak, akinek hires képén, Hunyadi László ravatalánál a menyasszonya személyében voltaképpen a nemzet gyászolja tragédiáját. A 67-es kiegyezés a nemzetnek politikai kiengesztelödést, a müvészeknek békésebb atmoszférát és sok megoldandó feladatot hoz. Főleg a komponáló festőknek. A nagy teoretikus *Székely* Bertalan komoly szellemü, epikus freskói, *Lotz* Károly halk zeneiségü kompoziciói,

M·932.II.21.

Madarász Viktor, festő MDG

A recensens megemlíti.

—o— : Pataky Dénes: A magyar rajzművészet

28-29.

A KÖNYV, Bp. 1961, január I./1. szám.

MDK

Madarász Viktor 1830-1917

Hunyadi László siratása

Dózsa népe

Thierry arcképe

A M. Nemzeti festészet kialakulása. N.Szal. 1949. febr.

Madarász Viktor, festő

Madarász „sisakos nemzeti hősnek láttatta - Dózsa - katonáit."

Rózsa Gyula: Szabálytalan hősök 8.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1965. nov. 6.

Magyarok Világa

A Szépművészeti Múzeumban rendezett „XIX. század magyar festészete" c. kiállítás bemutatja műveit.

Világosság, 1952. Júl. 11.

Madarász Viktor, festő

MOK

Diavetítőn bemutatott egyik képén elemzik a tanulók a fényeloszlás problémáit.

Bernáth László: Plánpróba az I/B-ben

2.

ESTI HIRLAP

bp. 1965. jan. 28.

Madarász Viktor, festő (1)

Pécsről indult útjára. Itt tanult jogot, s körben Pósa Gusztávnál festésetet. A múzeumban van művei körül: Madarász Manó arcképe és az egész alakos Guttenberg-festmény.

—: A pécsi képzőművészet kistükre (4)

279–282

JELENKOR, Pécs, 1971. április XIV/4

Madarász Viktor

1973. szept. 30-án a szekszárdi Béri Balogh Ádám Múzeumban kiállításon mutatják be festményét.

Népnapa, 1973. okt. 2. 101. szf. 230 sz. 4/p.

Madarász Viktor

Rippl megemlíti, hogy ő meg Munkácsy kapták meg a francia becsületrendet.

Genthon István: Rippl-Rónai kiadatlan levelei; Képzőmű. Almanach 1, Corvina 1969, 141. l.

Madarász Viktor, festőművész (1830–1917).

A nemrég helyreállított Békés legszebb középületében kapott helyet a Békési Galéria, melynek anyagát a Magyar Nemzeti Galéria kölcsönözte. A több évig itt látható tárlaton a XIX. sz. remekei tekinthetők meg. Kiváló mestereink műveit ismerhetjük meg: pld. Madarász Viktor, Székely Bertalan – és még több alkotót.

Dél-Alföldi Krónika.

1984. IV. 5. TV. 1. 17.20 (Nagy Judit).

Madarász Viktor, festőművész (1830–1917)

A lyzesti Történeti Múzeum kiszelli részlegében új állandó kiállítás nyílt. – Kittünik az anyagból, hogy Mátyás király alakja milyen erővel foglalkoztatta a művészeket. Ferenczy István emlékmüret készített, melynek rajzi vázlatát a Múzeum most mutatja be, ugyanúgy, mint Barabás Miklós, Madarász Viktor több alkotását.

L.M.: Századunk üzenete,
Kisalföld, 1983. okt. 29. 8. old.

Madarász Viktor, festőművész /1830-1917/

A kiscelli múzeumban – a Történeti Múzeum részlegében – megnyílt kiállítás anyagából kitűnik, hogy Mátyás király alakja milyen erővel foglalkoztatta a művészeket: az irok és kőtők mellett a képzőművészek is felsorakoztak, mint Barabás Miklós, Madarász Viktor több alkotása.

/említve/.

Losonci Miklós: Képzőművészetünk múltja és jelene a kiscelli múzeumban.

Népújság /Heves/, 1983. okt. 29. 6. old.

Madarász Viktor

A. debreceni Déri Múzeum kiállítása

Alföld 1987

Madarász Viktor

"A turáni átok" az a magyar fátum, ami a legtalentumosabb művészeinket kikergette, üldözte a külföldre. Négy művészt sorol fel a cikk: Zichy Mihályt, Munkácsy Mihályt, Madarász Viktort, akit vaskereskedésbe és Székely Bertalant a "professzorság gályarabságába".

A HÉT, Bp. 1915. márc. 21.
XXVI. évf. 12. sz. 143. lap.

Madarász Viktor

"Százötven magyar müremeket mutat be az Ernst Muzeum," -amelyről L.F. /Lehel Ferenc/ ir.
Székely Bertalan a fiatalkori munkáival szerepel.
Lotz Károly öregkori alkotásait mutatja be.
Pállik Béla női képmása feltünő meglepetést keltett.
Madarász Viktor "Dózsa népe" c. fantasztikus akasztási jelenete és Dózsa-portréja monumentális. Valamennyi müvet igen nagyra értékeli.

A HÉT, Bp. 1921. május 2o.
XXXII. évf. 14. sz. 237. lap.

Madarász Viktor

az 1848/49-i szabadságharc levegeté-
se utáni időszakban, 2 évtizeden
át a romantikus stílusú történeti
témákat kereste.

Irodalom: „L'art des XIX et XX siècles."
L'art de Hongrie du X au XX siècle. Kiál-
lítás, Paris, 1966. Katalógus.

M.D.K

Madarasi Viktor
festő.

Megfestette: Dózsa György, Rákóczi Ferenc, Kossuth Lajos, Petőfi Sándor Irinyi, Kölcsey, Teleki Blanka, Szemere Klára alakjait

Pusztai József: Madarasi Viktor Pécsett
Dunántúli Napló, 1955. dec. 21 - 2 lap

Madarán Viktor

festő

M.D.V.
1

A művén Bécsből 14 évre Párizsba költözött, ahol a „Jelenés az olajfák hegyén" című műve készült. Ezt a művet a párizsi kiállítás on Napoleon császár vette meg.

Pesztai József: Madarán Viktor Bécsett

Dunántúli Napló, 1955, dec. 21 - 2 lap

Madarász Viktor

festő

M.D.V.

1879-ben a pécsi evangélikus egyházközség megbízására a párusi mindiána megfestett „Jézus az olajfák hegyén" hésitette el.

Pusztai József: Madarász Viktor Pécsett.
Dunántúli Napló, 1955. dec. 21-2 lap

MDL
1

Madarász Viktor
festő-

Pécsi háromnapos tartózkodása
alatt sokat festett, de ezek a
művek javarészt elhallóltak.
Volt egy önarcképe ebből az időből.

Pusztai József: Madarász Viktor Pécsett
Dunántúli Napló, 1955. dec. 21-i lap

Madarián Viktor

festő

MDV
1

Pécsi műzei hőzul ismert a
„Csoboka látképe" c. olajfestmény,
és az 1852-ből való „Fni arcképe".

Pusztai József: Madarián Viktor Pécsett
Dunántúli Napló, 1955. dec. 21.-2 kg

Madarán Viktor

festő

MDL

Pécsett sokat foglalkozott a „Kisuc és labanc", valamint „A brejdosó ahna" tevnával, ezt Bécsben kivitelezte hés ebben.

Pusztai József: Madarán Viktor Pécsett

Dunántúli Napló, 1955. dec. 21-2 lap

Madaráy Viktor (1830-1917)

művészetében a romantika leveredett az akademizmussal, műveinek hőfokát csökkentette a tulélt sablonok, ~~formák~~ formakonvenciók átvétele

Németh Lajos: A XIX.sz.művészete Corvina bp.1974

28.old.

Madarász Viktor

„Hunyadi László siratása" 2 rézegységre
„Jagoródik.

Maksay László: Műalkotás, kompozíció, stílus.
Bp. 1961. Gondolat k., Franklin ny. 133 l.,
52 t. (Gondolattár S.) 30. l. 35. l.

Madarász Viktor

Síremlékének felavatása a Kere-
pesi temetőben. Beszél: dr. László
Gyula.

Magyar Nemzet, 1967. II. 22. 4. o.

Madarász Viktor

síremlékét felavatják.

Magyar Nemzet, 1967. III. 1. 4.

Vladár Viktor

Perneczky Géza: Beszélgetés bélyegművészetről és képzőművészeti bélyegekről."

Magyar Hírek, 1967. IV. 28.

MDK

Madarász Viktor

Aradi N: A m.tört.festészet az 1880-as évektől az 1919-es Tanácsköz.ig. Művtört.Dok.Közp.1954-55. Bp. 1957.

3-5, 310 l.

Madarász Viktor 1

1867-ben, a kiegyezés évében festette meg Dózsa György arcképe című képét. Felirattal látta el: G. Dózsa Heros et Martyr Libertatis MDXIV.; azaz: Dózsa György a szabadság hőse és martirja 1514. Nem kétséges, hogy ennek is, mint a következő évben festett Dózsa Népe című festményének is politikai a jelentése, hűen Madarász Viktor történelemszemléletéhez.

Szíj Rezső: Dózsa-ábrázolások a magyar képző művészetben.

Magyar Hírlap 1972/174 11old

Madarász Viktor 2.

A szabadság pártján áll, azért festi meg Hunyadi László a ravatalon, Zrinyit és Frangepánt a börtönben, Dózsat vagy népet a vesztőhelyen, vala mennyit mint a szabadság hősét és áldozatát idézi a nemzedékek tudatába. Madarász egy, a maga idejében korszerű romantikus szemlélettel alkotta műveit.

Szij Rezső: Dózsa-ábrázolások a magyar képzőművészetben.

Magyar Hírlap 1972/174 11 old.

Madarián Viktor
festő

Madarián Viktor történelmi festőnk
a Dózsa hagyomány szószólója. 1867-
ben készült Dózsa György portréja
témája a kös.

Aradi Nóra: A Dózsa téma
Művészet, 1972. augusztus - 8 oldal

Madarász Viktor
festő -

„Dózsa György. 1867"
(repro)
„Dózsa népe"

Aradi Nóra: A Dózsa-kérdés
Művészet, 1972 augusztus - 8 oldal.

Madarász Viktor

„Petőfi halála" c. olajfestményének
reprodukciója a 16. oldalon

Kritika 1972 december

Madarász Viktor.

„Petőfi halála" alajfestmény.
1872. Petőfi Irodalmi Múzeum.
(repr.)

Rózsa György: Petőfi arca a képzőművészetben
Kritika, Budapest, 1972. dec.

Madarász Viktor

festő

1868-ban készült Dózsa-népe" kompozíciója a "névtelen hősök-nek, martirokmak állít emléket

Anadi Nóra: A Dózsa-téma

Művészet, 1972. augusztus - 8 oldal

Madarász Viktor, festőművész,

Madarász néha, Székely jobban még inkább Benczur tudatosan is bárokk, előzményekhez nyúlnak vissza és a megrendelő kívánsága Dorfmeister csataképeit, vagy III. Béla király, gesztusát tekintve – egy evszázados különbség mellett – zemlezőkben rokon az Egri nők, v. akár a Honfoglalás (Parlament) inspirátorainak vágyaival. (emlitve)

Mojzer Miklós: A Régi Magyar Gyűjtemény.

Budapest, 1977. 5. 27. old.

Hadarász Viktor

Végigharcolta a szabadságharcot. Dózsa-arcképe 1867-ben készült, idealportré. Felirata: „G. Dózsa Heros & Martyr Libertatis MDXIV." Köcthezö évből való a Dózsa képe.

Dózsa a magyar képzőművészetben; Műgyűjtő, 1972/2, 41. l.

Madarász Viktor

Dózsa képe

Műgyűjtő; 1972/2, 41.l.

Madarász Viktor

Ernst Lajos gyűjteményének kiállításán szerzett művei.

PH. 1953 V. 3.

Madarász Viktor

Kelety Gusztávnak része volt abban, hogy pályája derékba tört.

E. K.: Aukció-kritika; Műgyűjtő, 1972/3. sz. 57. C.

Madarász Viktor

Hunyadi László sirátása (repr.)

Makszay László: Műalkotás, komposíció, stílus. Bp. 1961. Gondolat k. Franklin nyj. 133 l., ~~2 t.~~ 52 t. (Gondolattár 5.)

11. kép.

Madarász Viktor

Hunyadi László sirotája
(repr.)

A műalkotásokról Bp. 1960. 62 l., 24 t.
20 cm. (Kultúrális Élet) 13. hép.

Madarász Viktor 1830-1917

festő, Bécsben és Párizsban tanult.
Az elnyomatás hatásúra történelmi
képeket fest a magyar múlt
nobadsághőseiről. Romantikus
felfogású.

A műcelkotásokról Bp. 1960. 62 l., 24 t.
20 cm. (Kultúrális Élet) 57. l.

Madarász Viktor

magyarságról történelmi festményei, a magyar multnak drámai jeleneteit vetítik a közönség elé.

A XIX. század nagy magyar mesterei

Budapest, 1956. Bev.: Lyka Károly

Madarász viktor,festő

A magyarországi Parasztháború emlékét két képben örökitette meg."Dózsa népe" és "Dózsa György"c.kompozicióiban. 264.o.

Gennerné Wilhelmb Gizella: XVI._XVII.századi magyarországi parasztmozgalmak grafikus ábrázolásai. 259.o

Folia Archaeologica.XII.1960.Bpest.Képzőmüv.Alap Kia Kiadóváll.Bp.

MDK

Madarász Viktor

A Magyar Nemzeti Galéria, 1965.

Madarász Viktor

tintán történelmi festő, eltörpül Székely Bertalan mellett.

Bölöni György: Magyarság - emberség. Bp. 1959. Magvető k., 540 l., ill.

332.l.

Madarász Viktor

a haza ügyét szolgálta Hunyadi László síralása és Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben c. képeivel.

Balogh András: A képzőművészeti giccs. Ill. Artner Tivadar. Bp. 1964. 131 l. /Gondolattár/

66. l.

M.D.K.

Madarász Viktor festő

Dózsa népe, 1868, repr.

MNG

Aradi Nóra: Képzőművészet és közönség, 2p. 1961.

225.1. 7. kép

Madarász Viktor

-ral kapcsolatosan megemlíti a tanulmány szerzője, hogy a francia Hippolyte Paul Delaroche (1797–1856) hatással volt a magyar festőre.

Farkas Zoltán: A romantika festészete és szobrászata, Szpest, 1959. 14 l.

MDK

Madarán Viktor Jestő

1875 ben a Petőfi nobor bizottság tagja

Petőfi S. szobrának leírása és története. Herk: Guntman G. Bp. 1892. 15.

MDK.

Madarász Viktor.

Idealizált Dózsa-kép (repr.)

Tamási Áron: Dózsáról.

Művelt nép. 1951. febr. 13. VI. é. 7. sz. 5. l.

M.D.K.

Madarász Viktor
festő

„Dósa népe".
"

Nagy Zsuzsa: Petőfi illusztrációk.
M.M.M. Évkönyve 1952, 140 l.

Madarász Viktor, festő

2

Párisban 14 esztendőt töltött. Péccsel való további kapcsolatára utal a Czvetkovics-házaspárról kénült két portréja. (1870.)

Czvetkovics ferenc arcképe : Repr
Czvetkovics ferencné " " : Repr

—: A pécsi Képzőművészet kistükre (4.)

379-382

JELENKOR, Pécs, 1971. április XIV/4

MDK

Madarász Viktor , 183o-1917

Vázlat Delacroix Zsidó menyekző Marokkóban c.
festm. után

Uj szerzemények kiáll. Szépm. Muz. 1918.
lo l.

MDK

Madarász Viktor, 1830-1917

Tanulm. Zrinyi Miklóshoz

Uj szerzemények kiáll. Szépm. Muz. 1918.

8 l.

MDK

Madarász Viktor

Zrinyi és Frangepán a börtönben, of.

Magyar katona a szabadságért. Főv. Képt. 1951. szept.

4 l.

MDK

Madarász Viktor

Dózsa népe, of.

Magyar katona a szabadságért. Főv. Képt. 1951. szept.

4 l.

MDK

Madarász Viktor

Tanulm. Zrinyi Miklóshoz

Hunyady László siratása

Dózsa népe

Thierry Ámadé arcképe

Nagy.Művészet 1800-tól. Szépmív.Muz. 1949.

7. l.

MDK

Madarász Viktor, 1830-1917.

Dózsa népe

Magy.Müvészet 1800-tól. Szépmüv.Muz. 1949.

6.1.

MDK

Madarász Viktor, 1830-1917

Zrinyi és Frangepán

Magy.Művészet 1800-tól. Szépműv.Muz. 1949.

7. 1.

MDK

Madarász Viktor

Zrinyi-tanulmány, festm.

Tamás E: Magy.katona... Kis Ujság, 1951. okt. 2. 4.1.

MDK

Madarász Viktor

Zrinyi és Frangepán, festm.

Zrinyi Ilona a vizsgálóbiró előtt, festm.

Tamás E: Magy.katona... Kis Ujság, 1951. okt. 2. 4.l.

MDK

Madarász Viktor festő

Tamás E: Magy. katona a ... Kis Ujság, 1951. okt. 2. 4.l.

Madarász Viktor festőművész
Zápolya Izabella. Olajfestmény.
A Szegedi-városi muzeum festményeinek és szobrainak
jegyzéke

L: Erdélyi
Ö: Fehér,

II.)

Szvacsina Géza s.k.

m.kir.udv.tanácsos

polgármester.

Magyar királyi belügyminister.

K Y O M.

1910.évi november hó 3-án.

a minister meghagyásából.

Tersztyánszky s.k.

ministeri oszt.tanácsos

M.D.K.

Madarász Viktor, festő

Műveiben a nemzeti múlt eseményeire emlékeztet és hősei példát mutatnak. 569.o. Mások e dicsőségek szín terét ábrázolták,

Telepy Katalin: Telepy Károly, a magyar táj romantikus festője. 545.o.
Debreceni Déri Muzeum Évkönyve. 1966-67.
Debrecen, 1968. Alföldi Nyomda, Debrecen.

Madarász Viktor
festő

M.D.4

Méltatás.

P. Turcsányi Ilona: Vágó Pál
Művészet, 1969. április 37 lap.

Madarász Viktor
festő

M.D.V.

Zách Klára tragédiáját is
megörökítette.

P. Turcsányi Ismra: Vágó Pál . . .
Művészet, 1969. április - 37 lap.

M.D.K.

Madarász Viktor, festő

1863-ban a Müegylet mülapul megvette egy képét kisorsolásra, ~~x~~ 573.o.

Telepy Katalin: Telepy Károly, a magyar táj romantikus festője. 545.o,
Debreceni Déri Muzeum Ékönyve. IX. 1966-67.
Debrecen, 1968. Alföldi Nyomda, Debrecen.

Madarász Viktor (1830-1917)

Madarász György portréja. (1903.)
Olaj, vászon, 60x50 cm.
Szerepelt a kiállításon.

Munkásélet. Kiállítás. Legujabbkori Történeti Museum. Kat. bev. Kiss Sándor. Bp. 1959. 48 l., ill.

15. l.

M.D.K.

Madarász Viktor festő

Izsó Miklós a cképe 1873 k. repr.

Izsó Miklós levelei, Bp. 1958. 5.1.

Madarász Viktor

Zrínyi Miklós 1858.
Hunyadi László siratása 1859
Zrínyi és Frangepán 1864.
Dóra népe 1868. /tepl./

A. Tyihomirov: Iszkusszstvo Vengrii IX - XX.

Moszkva 1961. Képjegyzék. 47.
48, 49, 50.

MDK

Madarász Viktor

Hunyadi László siratása, repr.

SzmKT. 50-155.l.

MDK

Madarász Viktor

Hunyadi László a ravatalon,

Pérely 9o.l.

MDK

Madarász Viktor

A müvész feleségének portréja a Mücsarnok kiállitásán. A kép a hetvenes évek elejéről való. Repr. 345.lapon.

Lyka Károly: Müvész-feleségek.

Uj Idők, 1932. 12.sz. 345.l.és 346.l.

MDK

Madarász Viktor, festöm.

családi kötelékek füzték Pécshez a párisi iskola nyomán indult nagy történelmi képfestönk. Több festménye van Pécsett és a pécsi muzeumban lévö Gutenberg -képe és az evangelikus templom oltárképe.

Gebauer Ernö: Rövid emlékezés Pécs képzömüvészeti jelentöségéröl a mult században.
Müvészeti Hetek.Pécs. 1941. 59-61.l.

Madarász Viktor, festő. MDK

Petőfi portréja a Petőfi Irodalmi Múzeum gyűjteményébe került.

– : Ma hallottuk 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1962. nov. 16.

MDK

Madarász Viktor

Művészet 1912. 22.1.

MDK

Madarász Viktor

Művészet 1918. 14.1.

MDK

Madarász

Nincs a gyásznak oly festményes kifejezése az egész világpikturában, mint a "Hunyadi László ravatala" c. Madarász képen.

Cikk: Székely Bertalan világnagysága.

Köszegi László : Művészetünk világértékei. Bpest, 1935. 66.lap

MDK

Madarász Viktor, festömó

Egy zrinyi-fej ujonnan szerzett képünk, melyet 1858-ban festett Cogniet-nál. Ez a legkorábbi keletü Madarászunk. Teljes képet akkor adunk róla, ha bécsi, Waldmüller-nél töltött éveit is képviseljük majd

Petrovics Elek: A Sz.Muz. uj szerzeményei. Évkönyvei. Az O.M. Szépm.Muz. - I kötet. Bpest.1918

184.l.

MDK

Madarász Viktor, festöm.

20. Hunyadi László siratása.
Élete végéig ez maradt fömüve. Berzeviczy ezt a képet magyar Pieta-nak nevezte. Fiatalon festette Párisban M., e képben rendkivüli drámai erö van. Egyetlen magyar képből sem szól hozzánk ilyen nagy erövel a romantikának szenvedélye.

Petrovics MM. 106.1.

Madarász Viktor festő M.D.K.

1830-ban született.

Mint alig felserdült ifju végigküzdötte a szabadságharcot.

A bukás után Pesten szüleinél huzódott meg.

Itt kezdett rajzolni, itt határozta el, hogy festő lesz.

1853-ban a bécsi Akadémia növendéke. Másfél évog tanul itt.

Tampis Antal :A képzőművészetek története 708.1.

./.

A Kultura Világa Bp. 1963.

Madarász Viktor festő M.D.K.

Akadémia növendék korában festette meg

Kuruc és labanc c. kompozicióját.

1856-ban Párizsba megy továbbtanulni.

Hunyadi László siratása /1856/ repr.

Ezzel a képpel 1861-ben elnyerte a legnagyobb

francia kitüntetést , a nagy állami aranyérmet.

Kampis Antal: A képzőművészetek története 708.1.

A Kultura Világa bp. 1963.

·/·

Madarász Viktor festő M.N.K.

Párizsban barátja volt Az két Dumas, Théophile Gautier, Victor Hugo , a fiatal Baudelaire is.

Zách Klára.

Zrinyi Ilona kihallgatása.Munkács várában.

Zrinyi és Frangepaán a bécsujhelyi börtönben / 1864/

Dózsa népe. / 1867/

Kampis Antal: A képzőművészetek története 709.1.
A Kultura Világa bp. 1963.

Madarász Viktor festő M.N.K.

Thierry Amédés arcképe.

Zrinyiről festett eszmenyi arckép.

1870-ben hazajött. Keleti támadta.

Podjebrád bemutatja Vitéz János Mátyásnak. c.

pályamüvét Keleti "gyarló kisérlet" nek nevezve

elütötte a megbizástól. /1873/

1880-ig küzdött a rosszakarattal, azután visszavonult.

Kampis Antal: A képzőművészetek története 709.l.

A Kultura Világa bp. 1963.

Madarász Viktor festő M.D.K.

Élete vége felé ujra festett.

1911-ben mégegyszer ünnepelte a nemzet.

1917-benn halt meg.

Kampis Antal: A képzőművészetek története 709.1
Kultura Világa bp. 1963.

MDK

Madarász Viktor, festöm.

Székwly B. idösebb kortársa, az elsö jelentékeny festö , ki a franciáknál tanult. mint akik legjobban értettek a festészethez. Müvei a legjobban festett történetinfestmények képtárunkban. Fö munkái mind a Szépm.Muz.-ban vannak. Gazdag, de rövid ideig tartó virágzása alatt festette müveit.

Petrovics Elek: A Szépm.Muz.ujabb szerzeményei. Évkönyvei. Az O.M. Szépm.Muz. - I közet. Bpest.1918

184.1.

MDK

Madarász Viktor

Thököly álma

Művészet 1910. 11.1.

MDK

Madarász Viktor, festőm.

A kontár és nagyképü kritika olyan müvészeket kedvetlenitett el mint Madarász V. /Nem is szólva Szinyei Merséről./

A Fővárosi Képtártól legutóbb megszerzett vázlata "Zrinyi és Frangepán" c.képéhez /Szépm.Muzeum/. még feltünöbben mutatja szerkezeti erényeit, hatásos megvilágitását mint nagy képe.

Gerevich László: Budapest festészete a XIX.sz.-ban. Tükör. 1939. márciusi szám. 175.l.

MDK

Madarász Viktor, festöm.

Akttanulmány.

Szépmüvészeti Muzeum. - Grafikai kiállitás.
A magyar rajz ötszáz éve.
Magyar Kulturszemle. 1940. 3.yz. 71.l.

MDK

Madarász Viktor

Petőfi

Zápolya Izabella

Madarász Viktor 1830-1930. Pesti Hirlap 1930 évi naptára. 88-91.l.

MDK

Madarász Viktor

Thierry Amadé képmása

Teleki Blanka és Leövey Klára fogsága Kufsteinban

Bózsa népe

Madarász Viktor 1830-1930. Pesti Hirlap 1930 évi naptára. 88-91.l.

Madarász Viktor festő M.D.K.

Műveinek másolata a "Magyar festők remekművei" c.
reprodukciós kiállításon a csehszlovák Lah-múzeumban

Magyar Nemzet 1963. november 3. 9.l.

Madarász Viktor

Festményeiből műmellékletek Szalay-Baróti „Magyar nemzet története"-ben.

(említve)

Pestmegyei Hírlap, 1899 10. szám, 9. lap

Madarász Victor

Történelmi festmények

Vályi Gábor: „A Modern Magyar Festészet"
(Könyvszemle)
THE NEW HUNGARIAN QUARTERLY, Vol. II. No.1. 1961
167 l.

Madarász Viktor

festő

M.D.L.

Párizsban festette meg „Gutenberg" - et. Életre keltette a magyar fösteinelem lusos alakjait. Hunyadi László, Zrínyi, Frangepánok, Dózsa népe szerepel képem.

László Gyula: Madarász Viktor emlékezte Művészet, 1967. május - 9 kep

Madarász Viktor MDK

Hunyadi László siratása, vázlat, olf.

Mücsarnok 1957 Magyar Forradalmi Müvészet

M.D.K.

Madarász Viktor

festő

1848-as honvéd volt, majd a puskát felcserélte ecsetre. Rövid ideig Waldmüller növendéke volt, olána Párizsba oldgozott.

László Gyula: Madarász Viktor emlékezete
Művészet, 1967. május - 9 lap.

M.D.K.

Madarász Viktor

festő

50 éve halt meg a nagy festő.
Sírkövét szekesfővárosunk V.B.
bizottsága emeltette.

László Gyula: Madarász Viktor emlékezete
Művészet, 1967. május - 9 lap

Madarász Viktor

festő

M.D.V.

Nagy Borcsenyi Miklós } repr
Dolozi

Kasiló Gyula: Madarász Viktor mulékeale
Művészet, 1967. május - 9 lap

MDK

Madarász Viktor

D.Rózsaffy: Une promenade rapide au Musée des Beaux-Arts. A Mügyüjtő 1928. 8-9. sz.

MDK

Madarász Viktor

Dr.Fleischer Gyula művészettörténetiró könyvében szerepel Madarász Viktor, a bécsi művészeti akadémián tanult magyarországi növendékek névsorában.

Y.E.: Magyarok a bécsi képzőművészeti Akadémián.

B.H.,1935.febr.17. 18.l.

Madarász Viktor

"Hunyadi László siratása2 /repr/
példa arra, hogy a néző figyelmét milyen eszközökkel tereli a müvész a drámai mondanivalóra

Rajztanitás 1965. IV. 3.1.
Maksay László: A festészet, foto, film, és televizió müfaji sajátságai és különbségei

Madarász Viktor
festő

M.D.K.

Méltatás.

Lanár Sándor: Megjegyzések felszabadulás utáni történeti festészetünkről

Művészet, 1963. december - 12 lap.

Madarász Viktor

festő

M.D.K

Méltatás.

Lovász Sándor: Imre István

Művészet, 1963. augusztus – 29 lap

MDK

Madarász Viktor

Hunyadi László siratása

Zrinyi és Frangepán utolsó találkozása, repr.

Önarckép, repr.

Kézdi Kovács L.: A magyar nemzeti müvészet fellángolása. P.H. 1927 évi nagy naptára. 258, 262, 265.l.

MDK

Madarász Viktor

Dózsa népe

A vallás-és közokt. min. vásárlásainak kiáll. a Szépm. Muzeumban. Szépművészet 1941. 2e6.l.

Madarász Viktor, festő 7 Dk

A. Tyihomirov: Magyarország művészete
C. könyvében részletesen foglalkozik Madarász Viktor alkotásaival.

–: Könyv jelent meg Moszkvában a magyar képzőművészetről 8.1

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1962. jan. 28.

MDK

Madarász Viktor,festö

Önarckép.
Dózsa népe.

A Vall.és Közokt.Min. vásárlásainak kiállitása az O.M. Szépmüv.Muz.-ban. 1938 jul.-aug.1. Bp.1941. Kat.

M. D. K

MADARÁSZ Viktor festő

(1830-1917)

Művei a debreceni Déri Múzeumban

1859. Hunyadi László sirotása

~~Művei: a debreceni Déri Múzeumban~~

Müvészettörténeti A B C Bp. 1961. 101, 261, 415, 517, 554. e.

M.D.K

MADARÁSZ Viktor festő

Emigrációban, Párizsban ismerkedett meg a francia romantikus festők művészetével

Dózsa György arcképe

Dózsa neve

Dombi József: Művészettörténet Bp. 1960. 316, 319.e.

M. D. K.

MADARÁSZ viktor festő
(1830-1914)

Hunyadi László sirotása (1859)
repr.

Zrínyi Ilona német vizsgáló-
birái előtt (1859)

Zrínyi Péter és Frangepán a bécsújhelyi börtönben 1864. e.

Dombi József: Művészettörténet Bp. 1960. 317.
318. e

mdk

Madarász Viktor festőművész

Az első magyar festőművész, akit a párizsi Salon kiállításán aranyéremmel tüntettek ki történelmi tárgyú képeiért. Főművei: A bujdosó alma (1856) Zrínyi Péter a börtönben (1857.) Hunyadi László szorítása (1859) Zrínyi és Frangepán (1864) Dózsa György (1867) Dózsa népe (1868). Bethlen Gábor Judosai körében stb.

Zsadányi Ede: Nagy napok - nagy emberek

Népművelés, 1915. 2. évf. 11.12. 710 l.

Madarász Viktor

MDK

A romantikus rémlátomás: Madarász Viktor olajfestménye a csatatéren haldokló költőről — 1875.

Békés István : Az igazi Petőfi-arc.

NÉPSZABADSÁG.1960. márc. 13.
9. lap.

MDK

Madarász Viktor

Vörösmarty-Album. Müvészet, 1904. 140. l.

MDK

Madarász Viktor

Elek Artur: Az ujabb magyar művészet a Szépm. muzeumban. Nyugat. 1920. aug. 818 l.

M.D.K.

Madarász Viktor, festő

„Dózsa népe" c. képét az 1954-
évi új szerzeménnyek közöl említi:

Redő Ferenc: A Szépművészeti Muzeum 1954-ben.
Bulletin du Musée Hongrois des Beaux-Arts, 1955.
6.sz. 110.old.

Madarász Viktor

festő

M.D.K.

„Thierry" c. műve

Fachos holtan: Sesó Miklós körül.

Művészet, 1961. december. – 3 l.

M.D.K.

Madarász Viktor, festő

művei közül "Hunyadi László a vérpadon" és "Zrinyi Ilona a birái előtt" című eket ajánlja megtekintésre érdemesnek:

Dénes Tibor: Précis de l'Histoire des Beaux-Arts en Hongrie. Debrecen, 1936. 14.old.

M.D.K.

Madarász Viktor, festő /1830-1917/

a szabadságharc utáni időkben Párisban festi ritka szenvedélyességü történelmi képeit, melyek a tragikus magyar mult hőseit ábrázolják.

Dénes Tibor: Précis de l'Histoire des Beaux-Arts en Hongrie. Debrecen, 1936. 10.old.

MDK

Madarász Viktor

Géo-Charlaes: L'art hongrois... Courrier Graphique.

1948. okt. sz. 39. l.

MDK

Madarisz Viktor festőművész
1828–1917.

festmenye Gutenbergről
reprodukció a 409. lapon 23 kép

Vértes Szűő: A Gutenberg képmásokról 408 l.
Magyar Grafika 1960, 4. évf 6. sz. 400–413 l.

Madarász Viktor MDK

"Önarckép"

"Zrinyi Péter"-hez készült tanulmányfej.

Szabó Béla: A magyar festészet remekművei.
A Műcsarnok másolati kiállitása megyénkben.
SZABAD NOGRÁD, Salgótarján. 1956. jan. 4.

Madarász Viktor

festő

M.D.K.

1859-ben művésztársaival megalakította az Országos Képzőművészeti Társulatot.

Keszegh Betsámie Krámer Márta: A szolnoki művészet és művésztelep

Jánkunság, 1955. augusztus – 23 lap

MDK

Madarász Viktor, festőm.

7.l.

Végvári L.: A m. festészet haladó hagyományai. Főv. képz. Katal.előszava. 1951.

Madarász Viktor

Romantikus festő; tárgyköre a magyar történelmi mult

Halász Zoltán: La vie culturelle en Hongrie, Budapest, 1966.

282

M.D.

Madarász Viktor festő

Müve a Szépmüvészeti Müzeum háboru tuáni gyarapodása között.

8 mü

A Szépmüvészeti Muzeum 1906-1956, Bp. 1956. 185.l.

Madarász Viktor

művei a Magyar Nemzeti Galéria őrzi

Holló László: La vie culturelle en Hongrie, Budapest, 1966.

3341

M.D.K.

Madarász Virtor, festő

nevét a kerdődő romantika és az akadémikus történelmi festészettel kapcsolatban ambiti

Perneczky, Géza: Geschichte der ungarischen bildenden Kunst

Kulturelles Leben in Ungarn. /Red. Zoltán Halász/.

Bp. 1966. 363 l. 26 t. 295. old.

M.N.K.

Madarász Viktor festő

Emlékkiállitása a Szépmüvészetu Muzeumban 1918.

A Szépmüvészeti Muzeum 1906- 1956. Bp. 1956. 171.l.

Madarász Viktor

1830 - 1917. 1.

1911 - ben a Képzőművészeti Társasághoz írt levelében leírja, hogy részt vett a szabadságharcban, személyesen ismerte Kossuth - ot, Petőfit; művészi pályára lépett, hogy folytassa a harcot.

72.l.

Madarász Viktor

2.

Bécsben tanult Waldmüllernél, majd
1856-ban Párizsba költözött át.
1856-56 nagy történeti kompozíciók.
1868. Dózsa népe. Majd megfesti Dózsa
képzelt portréját, ; Doboz
1905. Pásztortűz a pusztán
1907. Petőfi halála
1908. Rákóczi portré
1912. Washington.

75. l.

Madarász Viktor festő M.D.K.

Müve Petrovics igazgató vásárlásaként kerül a Szépmüvészeti Muzeumba

Zrinyi-portré

A Szépmüvészeti Muzeum 1906-1956, Bp. 1956, 174.l.

Madarász Viktor

Munyadi László sírnál. 1859. Budapest, Nemzeti Galéria. (repr.)

Artner Tivadar: Évszredek művészete. Bp. 1965. Gondolat K., 665 l., ill.

397.l.

Madarász Viktor

festménye „Thunyadi László siratása".
Párizsban festette, mivel a szabadságharcban való részvétele miatt menekülnie. Delacroix műveinek hatására festette. 1860-ban elnyerte vele a párizsi Salon aranyérmét. Ő volt az első magyar művész, aki ezt az díjat megkapta.

Artner Tivadar: Évezredek művészete. Bp. 1965. Gondolat k., 605 l., ill.

396-397. l.

M.D.K.

Madarász Viktor festő

Zrinyi Ilonáját a Müegylet szerzi meg a Nemzeti Muzeumnak.

A Szépmüvészet Muzeum 190(-1956, Bo. 1956. 12.1.

Madarász Viktor festő M.D.K.

Müve a Szépmüvészeti Muzeum 19o6-os modern magyar képtára 19o6-os megnyitó kiállitásán.

A Szépmüvészeti Muzeum 19o6-1956, Bp. 1956, 169.1.

Madarász Viktor festő M.D.K.

Műve a Szépművészeti Muzeum képtárában

A Szépművészeti Muzeum 1906-1956, [illegible]p. 1956

MDK.

Madarász Viktor

A Nemzeti Galériában kiállitott müveiről

Északmagyarország 1965.márc.28.lap -

MDK

Madarász Viktor

Müvészet 1917. 15.1.

Madarász Viktor.

A Nemezeti Szalon kiállitotta müveit 1904-ben

BendeJ:
A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat.

Madarász Viktor.

A Képzőművészeti Társulat tagja.

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat.

MDK

Madarász Viktor

Mircea Deac: Arta revolutionara Maghiara. Contemporanul 1958. szept. 26.

MDK

Magyarán Viktor festő

Jelenleg 7 műve van kiállítva.

Rózsa Gyula: A tizéves Nemzeti Galéria 8.

Népszabadság, Bp. 1967. szept. 19.

08

M.N.K.

Madarász Viktor festő

Műve a kiállitáson

Bényi László: XIX. századi magyar festészet kiállitása a Magyar Nemzeti Galériában 184.l.

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA KÖZLEMÉNYEI II. Bp. 1960.

Madarász Viktor festő M.D.K.

Müve a Galéria uj szerzeménye

Dobozi

Zrinyi Miklós kirohanása

Csengeriné Nagy Zsuzsa: A MNG az 1959-es évben 200.1.

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA KÖZLEMÉNYEI III. Bp. 1961.

MDK

Madarász Viktor

Palágyi M.: Székely Bertalan és a festészet esztétikája. Bpest, 1910. /Ism.: A Cél I. 1910. 63.l.

MDK

Madarász Viktor

Péter A.: Székely Bertalan. Tükör 1935.nov. 37.l.

Madarász Viktor

Thierry Amadé (repr.)

The Hungarian Quarterly, Vol. I. No.1. 1936
(François Gachot)

MDK

Madarász Viktor

Zápolya Izabella, repr.

Közleményei, Az O. M. Képzőm. Társ. 1894-re.

Madarász Viktor

MDK

Zách Felicián

Műcsarnok 1923 tavaszi tárlat

Madarász Viktor

MDK

Dózsa György

Mücsarnok 1923 tavaszi tárlat

Madarász Viktor festő M.D.K.

Zrinyi Ilona Munkács várába , és

Zrinyi és Frangepán kisebb változata a kiállitáson

Megnyilt a Zrinyi-kiállitás

Magyar Nemzet 1964. november 15. 11. 1.

MDK

Madarász Viktor

"Hunyadi László siratása"c. műve. Kiállította a Pesti Műegyletben 1859-ben. Repr.

SzmKT 50. 100.lap

Madarász Viktor MDK

"Die Beschwörung" Heine költeménye, olf.

Női fej, olf.

Női arcképe, olf.

Mücsarnok 1918.Holló B.,Madarász V.,

Zemplényi T.,Pataky L.kiállitás

Madarász Viktor MDK

Rákóczi a bécsujhelyi fogházban, olf.

Madarász Viktorné, Grosjean Adeline arcképe, olf.

Madarász Viktorné, Ziska Jolán arcképe, olf.

Madarász Viktor ifjukori arcképe, olf.

Mücsarnok 1918. Holló B., Madarász V.,

Zemplényi T. és Pataky L. kiállitás

Madarász Viktor

Madarász András arcképe, olf.

Dózsa népe, olf.

Petőfi, olf.

Zrinyi Péter a fogságban, olf.

Micsarnok 1918. Holló B., Madarász „.,
Zemplényi T. és Pataky L. kiállítás

Madarász Viktor MDK

Önarckép, olf.

K. Madarász Adeline, arcképe, olf.

Dobozi, olf.

A bujdosó álma, olf.

Műcsarnok 1918. Holló B., Madarász V.,
Zemplényi T. és Pataky L. kiállítás

Madarász Viktor MDK

Akttanulmány I-IX. szénrajz

A koldus sirja Petőfi költeményhéze, olf.

Rákóczy Ferenc, olf.

Mücsarnok 1918. Holló B., Madarász V.,

Zemplényi T. és Pataky L. kiállitás

Madarász Viktor MDK

Három alvajáró./Petőfi,Kossuth,Deák/,olf.

Washington, olf.

Pusztai hangulat, olf.

Mücsarnok 1918.Holló B.,Madarász V.,

Zemplényi T.és Pataky L. kiállitás

Madarász Viktor MDK

Szélmalmok, olf.

Csikósok, Lenau költeményhéz, olf.

Pásztortüz a pusztán, olf.

Mucsarnok 1918.Hollós B.,Madarász V.,
Zemplényi T.és Pataky L. kiállitás

Madarász Viktor MDK

Bernáth Zsigmond arcképe, olf.

Madarász Adeline arcképe, olf.

Női arckép, olf.

Madarász Adeline arcképe, tanulmány, olf.

Micsarnok 1918. Holló B.,Madarász V.,

Zemplényi T.és Pataky L.kiállitás

Madarász Viktor MDK

Perényi históriája, olf.

Rákóczy lovon, olf.

Petőfi Sándor, olf.

Miccarnok 1918. Holló B.,Madarász V.,
Zemplényi T.és Pataky L.kiállitás

Madarász Viktor, festőm. MDK

irod. 83.l.

Lyka Károly: Kis könyv a művészetről. Bp.19c4
I.kiadás.

Madarász Viktor

Ernst Lajos gyűjteményének kiállításán szereplés művei

NM. 1933. V. 3.

MDK

Madarász Viktor

Réti I.: A harminc éves Nagybánya. Magyar Művészet 1926. 6. sz. 307.l.

MDK

Madarász Viktor

Művészet 1917. 61.l.

MDK

Madarász Viktor /1830-1917/

Réti I.: Tájékoztató. Nyugat 1928. jun. 1.
791.1.

MDK

Madarász Viktor

Magyar Müvészet 1930. 355.l.

Madarász Viktor, festő MDk

A Romantika a magyar képzőművészetben
c. kiállításon bemutatják műveit.

—: A Nemzeti Galéria idei tervei g. l.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1963. ápr. 9.

M.D.K.

Madarász Viktor, festő

halálára írt szép nekrológban szerző megemlékezik sikerekben gazdag életéről párizsi ünnepeltetéséről, kitüntetéséről, az ottani legmagasabb szellemi körben töltött társas életéről, megbecsültségéről. – Hazatérve, a hivatalos kritika körönye fogadta... „és ő ari a finom ci a, tehetséget gyorsan méltányló francia kulturából jött haza, nem tudott az érvényesülésért verekedni. Visszavonult... boltosnak csapott fel... vaskereskedő lett. Halála előtt Rippl-Rónai szép portrét festett hola.

Bölöni György: Képek között, Bp. 1967. 441-442.

/a cikk megj.: „Világ" 1917. jan. 12. /

M.D.K.

Madarász Viktor

festő

Dózsa kivégzése című műve,
valamint Dobrokija az új Nemzeti Galériában
lesznek elhelyezve.

Lobmayr László: A magyar művészeti élet épülő fellegvára
Művészet, 1963. április – 16 lap

M. D. A.

MADARÁSZ Viktor festő

Mellszobra ifj. Vastagh György től

Ltr.: 5186.

A M. N. Galéria állagjegyzéke T./b. rész

Bp. 1959. 281. l.

MDK

Madarász Viktor

Madarász Manót ábrázoló festménye (a városi muzeum kölcsönözte át) a Pécsett rend.kiáll.-on

Felvinczi Takács Zoltán: Kiáll.Pécsett

Magy.Művészet, 1927. 165-166.lap

M.D.K.

Madarász Viktor festő

Siremlékét Vigh Tamás szobrász mintázza

Napló

Magyar N emzet 1966. márc. 31. 4.1.

M.D.K.

Madarász Viktor festő

Siremlékét Vigh Tamás az brász mintázza

Napló

Magyar N emzet 1966. márc. 31. 4.1.

Madarász Viktor NDK

Hunyadi László siratása, tanulm.

Zrinyi és Frangepán, "

Bernáth Gáspár

M. festészet haladó hagyományai. Pőv. képtár.

1951

MDK

Madarász Viktor

Akt tanulmány

Akt-kiáll. 1925. dec. Műcs.

Madarász Viktor MNK

Önarckép

Műcsarnok 1941 Arcképkiállítás

MDK

Madarász Viktor

Repr.:

Zrinyi és Frangepán

M.festészet haladó hagyományai. Főv. Képtár
1951.

MDK

Madarász Viktor

Hunyadi László siratása, of.

MNG. Magyar forradalmi müvészet. Mücs. 1957.

Madarász Viktor

Madarász Viktor:"Izsó-portréja", a Szépmüv.Múz. kiállitásán.

N.U.931.V.6.

Madarász Viktor

"Önarckép"-e a magy. művészképmások kiállitásán a Szépmüv.Múz.-ban.

M.931.V.6.

Madarász Viktor

Alkotása, a magy. művészképmások kiállitásán a Szépmüv. Múz. -ban.

P.H. 931. V. 6.

Madarász Viktor

Önarcképe a magy. művészképmások kiállitásán a Szépmüv. Múz. -ban.

B.H. 931. V. 6.

M.D.K.

Madarász Viktor, festő

nevét említi a könyv "Szépművészet" c. fejezetének szerzője /Németh Lajos/, mint aki a romantika Párisban nyert hatása alatt válik egyik legjelesebb történelmi festőnkké. „Hunyadi László megsiratása" c. képével a párisi Salon aranyérmét nyerte el. Hazatérte után még festett néhány drámai felfogásu történelmi képet, de az 1848-49-es Szabadságharc, és Kossuth eszméinek leverése után mind jobban visszavonult és feladta a harcot.

Hongrie 66, Bp. 1966. Szerk.: Gárdos, Miklós.
Ed.: Pannónia 132. old.

Nadarán Viktor

A Szépművészeti Múzeum XIX. századi magyar gyűteménjében szerepel.

N. u. 1942. VI. 14.

MDK.

Madarász Viktor

Müveinekrestaurálsáról

Hétfői Hirek 1966 szept.19.

.

Madarász Viktor
festőművész

beczkói Biró Henrik adománya a Szépmüvészeti Muzeumnak egy 1862-ben készitett Van-Dyck kópiája.

Magyarország 1929.XI.3.

Madarász Viktor
festőművész

beckói Biró Henrik adománya a Szépmüvészeti Muzeumnak - egy 1862-ben készült Van-Dyck kópia

Magyarság 1929.XI.3.

Madarász Viktor festőművész

Beckói Biró Henrik adománya a Szépmüvészeti Muzeumnak - egy 1862-ben készitett Van-Dyck kópia

Magyar Hirlap 1929.XI.3.

Madarász Viktor festőművész

beckói Biró Henrik adománya a Szépmüvészeti Muzeumnak .
egy 1862-ben készitett Van-Dyck kópiája

Budapesti Napló 1929.XI.3.

MDK

Madarász Viktor

/T.D./: Uj történeti anyagát mutatta be a Székesfővárosi Képtár. Esti Ujság 1940. aug. 17. 10.1.

MDK

Madarász Viktor

Müteremkiállitások. Az Ujság 1924. dec. 14.

Madarász Viktor

Alkotásával szerepel a, magy.képzőművészek egyesületének jubiláris kiáll.-án.

M.934.XII.8.

Madarász Viktor

Alkotásával szerepel a Magy.Képzőm.Egyesület
40 éves jub.kiáll.-án.

N.U.934.XII.8.

Madarász Viktor

"Dózsa György" c. műve a Magy.Képzőművészek Egyesületének jub.kiáll.-án.

Ujság, 934.XII.8.

MÜVTÖRT.DOK.

MADARÁSZ VIKTOR festő

Szabad Nép 195o.
166.jul.2o.6.1.

1) Madarán Viktor
festő

1830-1917. Hetneken született, nemes i szá-
ládból. A szabadságharc önkéntese /18 é-
ves/. Közeli kapcsolatban állt a, e mig-
rációban lévő Kossuthtal. Vimatérve M.o-
-ra, tovább is levelezésben álltak.
A magyarországi műv. tört. I. 401.
Corvina 1970.

2) Madarán Viktor

festő

A szabadságharc leverése után Bécsben él, jogot tanul. Rendszeresen tanul rajzot és fest. Első mestere Waldmüller. Első nagy műve: „Thököly álma".

Párizsta megy. Kezdetben Coignet a mes-

A magyarországi műv. tört. I. 401.

Corvina 1970.

3) Madarán Viktor
festő

tere.

Első jelentős párizsi műve: „Zrínyi Péter a fogságban". 1858-ban egyik fő műve: Zrínyi tanulmányfej.

Fő műve: „Hunyadi László sirátása". Magyarműrének között elsőként kapta meg a A magyarországi műv. tört. I. 401.
Corvina 1970.

4) Madasán Viktor.

festő

párizsi Salon aranyérmét.

Művei: „Zrínyi Ilona a vizsgálóbíró előtt.

1863: „Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben"; 1868 „Dobozi" /magántul./; 1868: „Dózsa népe". Vimatérre M.o.-ra,

A magyarországi műv. tört. I. 402.

Corvina 1970.

5) Madarán Viktor
festő

Keleti Gustáv támadja a „Bethlen Gábor" c. kompozíciója miatt.
1875-ben: „Petőfi halála" /Petőfi Múz./
Kossuth-archépei.
1879 „Zápolya Izabella", „Ónodi országgyű-
A magyarországi műv. tört. I. 403.
Corvina 1970.

6) Madarán Viktor
festő

lés".

1913 „Feltámadás" / magántul. /

Az 1910-es évek forradalmi mozgalmai-
val kapcsolatot tartott.

Arcképei: „Felesegem kék ruhában", „Thierry
Amadé" / 1864 / „Felesége ~~síkos~~ síkos ruhá-

A magyarországi műv. tört. I. 403.
Corvina 1970.

7) Madarán Viktor

festő

ban", „Izsó Miklós" /1873./

A magyarországi műv. tört. I. 403.
Corvina 1970.

1.) Madarász Viktor
festő.

Hunyadi László sirátása. 1859. o.v. 243×312,5 cm
Budapest MNG.

Zrinyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben
1863. o.v. 176×236 cm. Budapest MNG.

Dózsa népe. 1868. o.v. 164×130 cm
Budapest MNG. Repr.

- de magyarországi műv. tört. II. Kép sz. 606, 607, 608

21 Madarász Viktor
festő.

Zrínyi. 1858. o. v. 55,2 × 48,5 cm.
Budapest MNG. Rest.

A művész feleségének arcképe. o. v. 63 × 50 cm
Budapest MNG. Rest.

A magyarországi műv. lőtt. II. Kép sz. 609, 610.
Corvina 1970

1) Madarász Viktor
festő

völ: Lyka Károly tanulmánya /Bp. é. n./
Radovsay Dénes disszertációja /Bp. 1941/
Székely Zoltán vása /Bp. 1954/
Antal K. / Huszadik század 1918. 230-232/
Bíró Béla / Szabad Műv. 1952 68-73/
A magyarországi műv. tört I. 440.
Corvina 1970.

2] Madarász Viktor

festő

vról: Rabinovszky Mariusz/ Szabad Műv.

1952/.

A magyarország műv. tört. I. 440.

Corvina 1970.

Mordarász Viktor

Fiacskájáról és Izsó Miklósról portrét készített. Apja halála után a család részműáru üzletét vezette, a festést csak két évtized múltán folytatta.

László M.: A magyar portréművészet történetéből; Művelődés, 1970. 4. sz. 41. l.

Madarász Viktor

Mikor a festést újrakezdte, készült mindennél jobb öreghoni önarcképe.

László M.: A magyar portréművészet főbb.-ből; Műgyűjtő, 1970. h. n. 42. l.

Madarász Viktor

festő

Madarász Utolsó Szinyicu minden kompozicionalis eszköz az eliteltre összpontositja a figyelmet.

Aradi Nóra: Jel és jelentésváltozás....
Müvészet, 1971.február - 7.lap

Madarász Viktor, festő

A Pécsi Modern Magyar Képtár 18.-19. századi anyagában Madarászhak négy képe van: Madarász Manó, Cwetkovics Ferenc és felesége portréja, Guttenberg János egészalakos képe. 219. old

Romváry Ferenc: A Modern Magyar Képtár története
Uj szerzemények I. 219. old

Madarász Viktor

festő

Méltatás

Kiss Ákos: A hisztorizmus . . .

Művészet, 1970. junius – 13 lap.

Madarán Viktor /Csetneki:/ Élete F. Mg. 19.2.

Apja rézgyáros. /Ly./
Waldmüller tanitv. /Ly.N.r. 110./
1856 Paris: Cogniet tanitv. —"— 151.
1861 Aranyérem (párisi Salon.) Théophile Gautier elismerő kritika a Moniteurben. (Moniteur Universel.) Ly.N.r. 176.
Honvéd, nagy kompozíciós vitatkát be a vezre ifjul. (Ly.N.r. 175)
Delacroixot mázolta.
Gautier dicsérő cikke után ismeplő ruhában szemt megtöhönyi. (Ly.N.r. 236.)

Madarász Viktor (Szines repr.)

Zrinyi Miklós (tanulmány) 1858. O. V.
55,2 x 45,8 cm. M. N. G.
Néhány pályakezdő próbálkozás után 1858-ban festi meg Párisban legérettebb művét, a Z 91.

Hunyadi bírló sirolása. 1859. O. V.
243 x 312,5 cm. M. N. G.
Párisban festette. A 2 nőalak: Szilágyi Erzsébet, az anya és Gara Mária, a menyasszony 10.

Zrinyi Ilona, 1859. O. V. 146,5 x 185. M. N. G. 11

Néray Katalin, Madarász, Szécsy, Lolz. (Az én múzeumom 12) Bp. ~~1965~~ [redacted]

9.
10.
11.

Madarán Viktor

Párisban festi a „Hunyadi László sirató-sát", „Zách Felicián"t, „Zrinyi Ilonát". A pesti Műegyet tárlatain nagy fellúnást keltekel rezeküldett répei. „Hunyadi László" c. répéve Párisba aranyérmet kapott, a magyarok rögtöt elöntöt. 1864-ben rénül el „Zrinyi és Frangepán a bécsujhelyi börtönben" c. majd 1868-ben a „Dobozi", a Dózsa pakré és a „Dózsa népe". 1870-ben tért hazá Párisból

Néray Katalin, Madarán, Székely Lolz. (Arén múzeumom, 12) Bp. 1965.

7.l.

Madarán Viktor (Szinez repr.)

Zrinyi és Frangepan a bécsújhelyi börtönben

1864. O.V. 176×236. M.N.G.

~~a wesele~~ 12 l.

Dózsa népe, 1868, 164×130 cm. M.N.G.

13. l.

Ő narczép, 1868. O.V. 73×60 cm. M.N.G.

14. l.

VÉGE

Néray Katalin, Madarán, Székely Lolz. (Arén múzeumom, 12) Bp. 1965 l.

12
13
14

Madarász Viktor

A Bécsben festett „Kuruc és Laban" eltűnt és csak leírásokból ismerek. A harakiildott festménynek ofenszitese volt, h. hetekig zaréndokoltak horzá. Rákosmaradt 1-sö műve a „Thökölyi ábra". A bécsi ist-nek nincsen rajta nyomra. M.V. hémára mindvégig ideges maradt a bécsi ist. 1856-Páris. 14 évig tartózkodott ott, és festette legjobb tort. képeit. Barátság fűzte v. Hugohoz, Baudelaire-hez, Théophile Gautier-hez.

Névay Katalin, Madarász, Székely Lolz. (Prém múzeumom, 12) Bp. 1965 17.1.

Madarász Viktor (1830–1917)

Elismerés nélkül, hivalójával meghasonlottan halt meg. Harafiasszája 1913-ban arra kérteti, h. Petőfi feltámadását fesse meg. Az szabadságharc szekemének ébrentartása jellemzi egész életmüvét. 1830-ban nül. Csetneken, erős [illegible] hagyomány szerint örzö család bar. Epik rokona, Madarász László 1848-as kormány belügyminiszere volt.

Néray Katalin, Madarász Hétely Lotz (az én muzeumom) Bp 1965 [illegible] 71 l.

Madarász Viktor

A nabadrágharc megindulása Zor M. V. és testvére azonnal beállt a honvédségbe. A nabadrágharc buzása, ahol szöid ideig bujdosott, majd apja szivónségára (oltatta jogi tanul mégait, de festeni is tanult az hegi arcképfestőtől. De nem elégítette szindilekénes oltalás és a bécsi akad. result, ahol megfestette élete első tőrlet nehmi szépét a „Kurac és labanc"-ot.

Néray Katalin, Madarász, Szézely, Lolz. (Az én múzeumom 12) Bp. 1965

7. l.

Madarász Viktor

Szarvasvére Párisból 1870-ben, mint az első pályázati szereplésnél valódás este, mert nem ~~t~~ Benczur rémesült elöny-ben Madarász és Hézey előtt. Ettől rendre alkotóredve hangatlani rend, majd évetre jelhap a festéssel és rizárólag üzleti üppeivel fogl. Ujabb festői próbál rozásait lesujtó kritikával illetik. ~~Kérő~~ Volt még az utolsó nagy festői terve az ópódi ornáj-gülés. 20 év után öregen rend uj ból festeni. Jana műveit ezt jöldön alkotta

Névay Katalin, Madarász, Hézely, Lotz.
Az én Muzeumom -12- Bp. ~~1965~~. ~~1956~~ 1965 8. l.

M.D.K.

-1-

Madarász V. Ma[illegible]

[illegible]tor, fettő"

(1830-1917)

[illegible]énelmi festészetünk egyik [illegible]ága, Izsó Miklós hasonlóan, a [illegible]ap hare levereséner megráró határa [illegible]ellt. Mint egész fiatalember részt is vett [illegible]as harcokban, külföldön kapcsolatban állt [illegible]ossuth Lajossal és egész élete munkásságában a szabadságért folytatott küzdelmet szimboli-zálta. Béesben Waldmüllernél tanult, de a tör-ténelmi festészetet érezvén hivatásának, Párizsba ment, Cogniet-nél folytatta tanulmányait, de fő-leg Delaroche és Delacroix volta hatással reá. ./.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,

Akadémiai Kiadó, Bp.1968. 920 old.

M.D.K.

Madarász Viktor, festő

... Egy horai képe Zrínyi Miklósról monumentális ihletről és telivér festőiségről tanuskodik, melyet később inkább a romantika teatrális felfogására váltott fel. Legkiválóbb művének „Hunyadi László siratásának" óriási sikere volt s a párizsi Salon arany érmét nyerte el. Későbbi történelmi képei körül jelentősek még „Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben" és „Dobozi" (1868). Legnagyobb reményekre jogosító pályája megtört a harai viszonyok hicsinyességén és maradiságán. Az első ünneplések után, főleg a 67-ci kiegyerés után, kedveszegetten abbahagyta a festest.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,

Akadémiai Kiadó, Bp.1968. Hunyadi siratása 920. old.
921. "

M.D.K.

Madarász Viktor,festő

Hunyadi László siratása,Bpest,Magy.Nemzetei Galéria.
Fekete repr.499.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa,III.köt.A képzőművészetek,a zene,
a szinház és a film,Bpest.Minerva.1960

M.D.K.

Madarász Viktor,festő

Zrinyi Miklós.Bpest.Magy.Nemzeti Galéria.Fekete repr.500.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa: A képzőművészetek,a zene,a szinház és a film.III.köt.Bpest.Minerva.1960

Madarán Viktor Rubei F. M. 19. 2.

Pánsztan: A bujdozó atna.
1857 Zrinyi P. a fogs.-ban.
Szalon 1861 Hunyadi L. tiratása
Kiállet. -"- Zrinyi I. a vingatob. elott (1859. 8)
-"- Zách klára. (1860 4)
Aro 1864 Zrinyi és Frang.
1865 Szellemidézés
1866 Kr. az olajfák hegyén / Eugénia csánánó vette meg. /
1860-3-5 Ünarszépek.
1858 Tan. Zrinyi M.-los.
1860 Bath. Em.
1864 Thierry Zépu.
1853 Kuruc a Labanc c. zépét „két testvér" cimére zellett változtatni. (Ly. N. r. 169.)
1866 Kr. olajfák hegyén. (Pátás. S. Trinité. Eugénia csánánó vendéltek. Th. Gaut. ünertetése. A lepet hem ismerjük. Ly. N. r. 186.

Madarász

A XIX. század utolsó negyedében az újonnan szervezett főiskolánkon az akadémizmus uralkodott. A művész visszavonult.

Kampis Antal: A Magyar Képzőművészet Tiszta utte
Népszava, 1942. jún. 24.

Madarász

Hunyadi László pirataása.

Rajztanítás 1970/5 15 old.

Madarász

Madarász,Paál László,Szinyei Merse
számkivetve éltek,ilyen nyomás alatt
indult utjára az uj müvészet.

Dési Huber István:Müvészeti irások
Kossuth Könyvkiadó 1975 228.o.

Madarász

Dózsa népe c. festménye/1868/ az elsőparaszfelkelés ábrázolásx.a magyar müvészetben.

Aradi Nóra:A szocialista képzőművészet jelképei
Kossuth Könyvkiadó/Corvina Kiadó 1974
184.o.

Madarász

Dózsa népe c. festményén/1868/az akasztott parasztokat társaik levágják éjszaka a kötlről.

Aradi Nóra:A szocialista képzőművészet jelképei
Kossuth Könyvkiadó/Corvina Kiadó 1974 126.o.

Madarász

Zrínyi Péter a börtönben, 1857

A késői romantika e festményén a hajdani bebörtönzött mártirok szenvedése idédőzik fel. A börtönhelység sivárságának hangsulyozása, a magasra helyezett rácsos ablakon beszürödő kevés fény azonban már a 19. századra jellemző cellaábrázolás, ill. ennek egyik korai példája.

Aradi Nóra: Szocialista képzőművészet jelképei
Kossuth Könyvkiadó/Corvina Kiadó 1974 57. old.

MDK

Madarász, festő

F.C. II. 562 1.

MDK

Madarász

V.P: N.Szal. törzstagjainak kiáll. Szépművészet, 1941. 157. l.

MDK

Madarász

előszóban neve említve.

Műcs. kiáll. Fényes A.terem, 1955. jun.

Madarán, Szécsény, Lőrbz, Jestők MDK

a történelmi festészetünk nagyjai.

Győry Aranka: Müalkotások ismertetése. I. rész.
Debrecen, 1945.

58. l

Madarász.

A győri Múzeumban megnyílt „A magyar festőművészet mesterei" c. kiállítás, melyen művei szerepelnek.

Győr megyei Hírlap, 1951. Máj. 6.

MDK

Madarász,

szerepel az értékes kollekcióban.

K.A.: A Képzőművészek Egyesületének jubiláris kiállítása.
Pesti Napló. 1934 dec. 8. 12.l.

MDK

Madarász

Oltványi-Á.I. cikke. Magyar Művészet, 1935. 93.l.

3. sz.

Madarász

Szerepel az alábbi táslaton

Schelken Pálma: Soo esztendő
művészete a budalári palotában

Körnevelés 1969 X. 17

MDK

Madarász

Takacs, Z.V.: Drei kunstlerische Nachlasse im Kunstlerhause.

Pester Lloyd, 1918. 28. reggeli sz.

Madagascar